

Woorden

én

daden!

Abstractboek

Velon-Velov
Congres 2025

Rotterdam

10-11 mrt

Abstract parallelsessies

Op 10 en 11 maart 2025 komen lerarenopleiders uit Nederland en Vlaanderen samen in Rotterdam. Het thema “Woorden én daden” staat dan centraal, waarmee we ruimte geven aan het leren en ontwikkelen van leraren en lerarenopleiders binnen, tussen en over onderwijssectoren heen.

Onderwijs is vaak onderwerp van actuele discussies, bijvoorbeeld over de kwaliteit van ons onderwijs, schooladviezen, het lerarentekort en hoe we leraren opleiden. Hoe kun je woorden geven aan wat je doet en wat daar goed aan is? Hoe kun je woorden van advies of theorie omzetten naar concrete daden?

Bij leerlingen en studenten – ook in lerarenopleidingen – is kennisontwikkeling sterk verweven met taalontwikkeling. Met het thema “Woorden én daden” willen we tijdens het Velon-Velov Congres 2025 dit thema verder verkennen en onderzoeken. Dat doen we binnen een viertal programmalijnen:

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Programmalijn 3: Digitalisering en onderwijs

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Parallelsessies

Tijdens de parallelsessies kun je kiezen uit bijna 300 bijdragen. Deze bijdragen zijn verdeeld over negen rondes. De sessierondes hebben een duur van 45 minuten waarin één presentatie is ingedeeld. Symposia zijn ingedeeld in twee aansluitende parallelsessierondes. Vanwege de zaalwissel tussen deze rondes is de totaal beschikbare tijd 105 minuten voor een symposium. De bijdragen zijn verspreid over negen parallelsessies op de volgende tijdstippen:

Maandag 10 maart

- Parallelsessies 1: 11.30 - 12.15 uur
- Parallelsessies 2: 13.15 - 14.00 uur
- Parallelsessies 2&3: 13.15 - 15.00 uur
- Parallelsessies 3: 14.15 - 15.00 uur
- Parallelsessies 4: 15.30 - 16.15 uur
- Parallelsessies 4&5: 15.30 - 17.15 uur
- Parallelsessies 5: 16.30 - 17.15 uur

Dinsdag 11 maart

- Parallelsessies 6: 10.00 - 10.45 uur
- Parallelsessies 7: 11.15 - 12.00 uur
- Parallelsessies 7&8: 11.15 - 13.00 uur
- Parallelsessies 8: 12.15 - 13.00 uur
- Parallelsessies 9: 14.00 - 14.45 uur

In dit abstractboek zijn de volledige abstractteksten met referenties en eventuele afbeeldingen opgenomen op volgorde van abstractnummer. Voor de programmering van de betreffende bijdrage verwijzen wij graag naar de congres-app en de [website](#).

Inhoudsopgave

39. Duurzaamheidsdoelen bereiken bij leerlingen en leraren(-in-opleiding). Geen woorden maar daden.....	15
40. Vergroot de Sense of Belonging: drie praktische manieren om dit te doen in de klas!	16
48. Technologie-ondersteund formatief handelen in STEM-onderwijs.....	18
54. Meten van Informatievaardigheden: Ontwikkeling en Validatie van een SJT voor Lerarenopleiders	19
55. Hoe laten we studenten daden en woorden verbinden bij leren op de werkplek?	21
56. The profession that eats its young. Critical incidents tijdens de eerste maanden voor de klas.	23
64. Formatief handelen voor lerarenopleiders	25
66. Pedagogische sensitiviteit in het basisonderwijs	27
67. Sociaal-emotioneel leren in het speciaal onderwijs: didactische keuzes bij inzet technologie.	29
75. Sterke rekenaars op de lerarenopleiding basisonderwijs	32
77. Vormvrij portfolio afstuderen startbekwaam	34
86. Waarom onderzoekend vermogen inzetten als onderdeel van het eindwerk: pedagogisch of vakdidactisch?	36
88. De feedbackpeer - een spel voor peerfeedback	38
90. Het gebruik van Generatieve AI's in de bètalerarenopleiding	39
92. Krachtige onderwijsprofessionals met de Leerkracht Veerkracht Toolkit	41
96. Facilitering van blended leren in Teacher Learning Groups.....	43
97. Meer halen uit Kostbare Onderwijstijd	45
105. Aan de slag met UDL-ontwerptool INclics.....	47
110. Invloed van curriculumcontexten op de inzet van opdrachten gericht op hogere orde denkvaardigheden.....	49
111. Mentoren van morgen: Samen naar een kwalitatief en krachtig kader.	51
120. Teamontwikkeling dankzij het voeren van een waardengerichte dialoog	53
123. Leerkrachten klaarstomen voor een AI toekomst met behulp van PAIDEIA!	55
124. Bevorderen van conceptueel begrip van rekenen en wiskunde op de pabo.....	57

126. Digitale educatieve escape rooms.....	59
127. Leraren opleiden om met ouders samen te werken in woorden en daden	61
129. Doe-het-zelf-bijbscholing – lerarenstudiegroepen in de praktijk	65
133. Inclusieve pedagogiek ervaren met hooi & haring: Leren door creatie in een voorbereide omgeving.....	67
136. Digitaal je curriculum versterken door comparatief beoordelen	69
139. Beroepsbeeld: het hart van samen opleiden	71
140. Speelruimte. De pedagogische kracht van de levende praktijk	73
142. Bevordering van het zelfregulerend leren van eerstejaars natuurkunde studenten via gamification.....	74
145. De leraar-in-opleiding als werkplekbegeleider	76
147. Interprofessionele samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp voor kwetsbare leerlingen ...	78
148. Leren over en voor duurzame ontwikkeling	80
150. Erfgoed in diverse klassen - cocreatie door scholen en erfgoedinstanties.....	81
151. Woorden én daden: een open gesprek over taboe gevoelige onderwerpen.....	83
159. Teaching Controversial Issues	85
160. Studievertraging voorkomen en genezen: zo werkt dat!.....	87
165. Van woorden naar daden: bruggen bouwen tussen onderzoek en onderwijspraktijk met beroepsproducten.....	89
167. ROTTERDAMSE KANJER Programmatisch toetsen & stage.....	91
169. Teamprofessionalisering: Leergang zelfregulerend leren	93
170. Leerlingen leren reflecteren: bespreken van procesgerichte feedback.....	95
172. Opleiden van academisch geschoolde docenten: verkenning van het probleem	97
173. Literatuurhistorisch redeneren in de bovenbouw van het primair onderwijs.....	99
177. Pedagogisch prioriteitenspel spelen met leerlingen: wat vinden zij belangrijk in onderwijs? ...	101
178. Artificial Intelligence: Zegen of vloek? Verstandig handelen als onderwijsprofessional	103
179. Persoonsvorming bespreken in heldere taal.....	104
184. Gezamenlijk werken aan Duurzaam Docentschap.....	106

185. Professionalisering van opleidingsteams: leerpaden & materialen.....	108
186. Ontwikkelen van leiderschap als onderdeel van de lerarenopleiding	110
187. Ontwikkeling van een AI Inclusief Curriculumscan voor de Inholland pabo	113
189. De demonstratie: een didactische werkvorm met meerdere gezichten?	115
194. Wijs omgaan met digitale technologie in het onderwijs.....	116
195. Social media en de docentinfluencer in de klas: Hoe blijven pedagogische waarden centraal staan?	118
200. De stem van de leerling ontdekt vanuit verbeelding.	120
201. Leren thuis leren: kansen bieden aan kwetsbare leerlingen	121
206. Opleiden binnen praktijkonderwijs: Een goed voorbeeld in verbinden van theorie en praktijk	123
211. Aan de slag met uitdagingen bij het ontwerpen en uitvoeren van het vakdidactisch curriculum.	124
214. Meten, om te weten waarom iets (niet) werkt: samen betekenisvol aan de slag met schooldata.	126
215. Pedagogiek en (vak)didactiek vanuit een Social Justice perspectief.....	128
216. "Onderwijs met Impact: Persoonlijk Meesterschap in Actie" Kaartspel Persoonlijk Meesterschap.	130
217. Professionalisering gericht op leerkrachtverwachtingen en -acties voor rijke kansen: een review	131
223. Het vormgeven van een leerlijn Zelfregie op de opleiding en in het werkveld.	133
224. Kennis maken van ervaringen opgedaan met leerlingacteurs	135
230. Directe feedback met de Spellingsmonitor? Ontdek de AI-verbeterapplicatie voor spellingsoefeningen.....	137
234. Digitale geletterdheid verbinden aan lezen Hoe geven we de kerndoelen een plek in het pabocurriculum	139
235. Autonomie in vernieuwingsonderwijs onder de loep van aanstaande basisschoolleerkrachten	141
237. Cultuur, Beweging & Omgeving: Vakintegratie, Teamwork, PeerToPeer, 21stCenturySkills en Talentkracht	143
238. Excelleren in Humane Wetenschappen: de authentieke leraren	145
239. Woorden die werken: een arts-based verkenning naar inclusief taalgebruik in onderwijs	147

240. Van datapunten tot docent: Programmatisch toetsen als wegwijzer voor professionele groei bij OSOF	149
242. THEMAGROEP FLEXIBELE OPLEIDERS Leven Lang Ontwikkelen, Good practices vanuit drie onderwijsregio's	150
243. De NOA-Mindfolio, reflecteren op professionele identiteitsontwikkeling	151
245. Van sanctieladder naar opvoedingspiramide.....	153
251. Kansrijk onderwijs voor anderstaligen in alle sectoren.....	155
253. Komen tot daden: Actiegericht Duurzaamheidsonderwijs in de Lerarenopleiding	157
256. Rotterdamse Vragenlijst 'Hoge Verwachtingen in de Klas'	159
257. Praten over doen. Gesprekskaarten die vakdidactisch redeneren op de werkplek bevorderen.	161
258. De kracht van open leermateriaal: Hoe leraren in opleiding online vinden en toepassen.....	162
263. Toegevoegde waarde van tweedegraads lerarenopleidingen op groei van de beroepsvaardigheid bij LIO's	164
265. Werkplekbegeleiders ontwikkelen tools voor hun begeleidingspraktijk in de school.....	166
268. Samen flexibel opleiden met leeruitkomsten	167
270. In de nieuwe Inholland pabo is (bijna) alles anders	169
273. Langstudeerder of praktijktalent?.....	170
275. Gericht observeren om spreekkansen van jonge kinderen te stimuleren	172
279. Voorbereiding op de rol als onderzoekende leraar	174
280. Bewegend leren als motor voor onderwijsvernieuwing: Inclusief en activerend onderwijs.....	178
281. Begrijpend lezen en digitale geletterdheid bij taalgericht zaakvakkenonderwijs met StoryMaps	180
288. Kansrijk in interactie over executieve vaardigheden met hoogbegaafden uit het po en vo	181
289. Zij-instromers in het basisonderwijs ondersteunen bij klassenmanagement en gedragsvraagstukken.....	184
290. Groeien in je rol als docentbegeleider	186
292. Geloven in onderwijskwaliteit!.....	187

293. Loopbaanvaardig in de klas. Wat is nodig om aandacht te besteden aan LOB in de lerarenopleidingen?	188
294. Regie stimuleren bij spanningen in het lerarenberoep: werkinstrumenten voor de lerarenopleiding	189
299. Van praktijkonderzoek naar onderwijspraktijk: bijdragen aan het verbeteren van het leesonderwijs	191
300. Al tijdens de lessen. Wat betekent dit voor de docent en wat betekent dit voor de leerling....	193
301. Naar een taalcompetente pabo	194
303. Reflectieradar: zicht op jouw professionele ontwikkeling	196
304. THEMAGROEP SAMEN OPLEIDEN Signaalfunctie van boundarycrossers: hoe blijf je een bewegingmaker?	197
305. Toekomst van onderwijs in Nederland en Vlaanderen: digitale competenties voor aspirant-leraren	199
308. Vakdocenten bundelen krachten: digitale geletterdheid geïntegreerd in pabo-onderwijs	201
310. Teacher Agency van Leerkrachten met Academische Vaardigheden in het Nederlandse Basisonderwijs.....	203
313. Ruimte voor mislukkingen.....	205
314. Oriënteren om te leren	206
318. A teacher's rider. Op zoek naar symbiose tussen architectuur en pedagogie.....	208
321. Aanvangsbegeleiding en lerarenopleiding SO slaan de handen in elkaar.....	210
322. Hoe opleiding en onderzoek leraren grip kunnen geven op patronen rond regie, autonomie & leiderschap	213
323. Kennisnetwerken rond samenwerking tussen mens- & maatschappijvakken structureel borgen	217
324. Professionalisering van vmbo-docenten in taalgericht vakonderwijs	219
326. Verborgene waarden zichtbaar maken bij het reken-wiskundeonderwijs in de lerarenopleiding	221
327. Het lerarentekort, van daden naar visie: Goed onderwijs met minder leraren een praktijk onderzoek.....	223
328. Culturele responsiviteit in het onderwijs: waarom en wat vraagt het van ons als lerarenopleiders?	225

329. Woorden geven aan vakdidactische leervragen binnen de Inholland pabo.....	226
330. Opleiden van pabostudenten met de specialisatie jonge kind	228
331. Samen op koers: naar een afgestemd en gedragen koersplan in het partnerschap	229
332. Didactiek en vakinhoud: hand in hand met BTC.	231
334. De meerwaarde van Samen Opleiden en Professionaliseren in heteroog samengestelde leernetwerken	232
338. Oriëntatie op Onderwijs & Opvoeding: Een gemeenschappelijke module voor pedagogen en leraren in spé.....	236
339. Effectieve schrijfdidactiek: krachtig modeleren.....	238
340. Projectweken binnen de Opleidingsscholen: samen leren in een brede leergemeenschap	240
341. “Pedagogiek en (vak)didactiek door een systemische bril bekeken”	241
342. (Hoe ver wil je) Voorbij het Hokjesdenken? Praktijkdilemma's in Social Justice Teacher Education	243
343. Bekwaamheid beter borgen door specifiekere bekwaamheidseisen (deel 1).....	245
346. Het Ecosysteem en Toegepaste ecopsychologie als partners in de pedagogische opdracht	247
348. Met Onderzoekend Vermogen toewerken naar Verantwoordingskracht voor leerkrachthandelen	248
352. Professionalisering & registratie voor expert-lerarenopleiders.....	249
354. Uit de context	251
356. Didactiek van onderzoekend vermogen.....	252
357. Begrijp je me echt? Inclusief denken en lesgeven in het primair onderwijs.....	254
358. Driedimensionaal Leren en Opleiden Het verschil durven maken in woord en daad	256
360. Thematisch onderwijs als aanjager van kansengelijkheid bij het oudere kind.	258
363. Nieuwe kerndoelen: taal in de leergebieden Hoe maak jij je studenten taalbewust?	260
364. Het Gevoelsorkest, brengt je gevoel in beeld	261
371. Generatieve AI vanuit waardenperspectief: inzetten, beperken of weigeren?	263
373. Cognitieve leerprincipes en het handelen van leraren, samen op weg naar bekwame professionals.	265

375. BAANBREKERS: community building met pioniersstudenten en zij-instromers	267
378. Werken met kernkwaliteiten in het onderwijs	268
379. Redeneren met de klas: een methode voor het oefenen met onderwijsleergesprekken	270
380. Het bevorderen van veerkracht bij leerlingen	271
381. Samen professionaliseren in netwerken: wie is in the lead?	273
383. Meer regie over je lessen met Open Leermateriaal.....	275
384. Wat voor onderwijsprofessional leiden we samen op? In dialoog over het beroepsbeeld.	277
385. Zelfregulerend leren met AI: Samenwerken met studenten aan een innovatief leerproces	279
386. Hoe kunnen leraren thuistalen benutten om rekenen-wiskunde te leren?	281
388. Stevige leraren opleiden: werken aan professionele identiteit in de lerarenopleiding.....	282
389. Ieder Kind Alle Kansen: Interprofessioneel Samenwerken in de Pedagogisch-Educatieve Sector	284
392. Rondetafelgesprek: Hoe moeten we toekomstige docenten voor het mbo opleiden?	286
396. Toekomstbehendig ontwikkelen als leraar: niet alleen meebewegen, maar ook zelf golven maken	288
399. Vensters op interprofessioneel samenwerken en opleiden	290
401. Van visie naar praktijk: zo simpel als ABC?	292
403. Samen leren, samen niet-weten. Over de helpende kracht van onderzoekend vermogen	294
404. De waarde van EVC's bij de begeleiding van zij-instromers in het onderwijs.....	297
405. De begeleidende rol van de lerarenopleider bij een reflectief proces tot professioneel handelen	298
409. In dialoog over ons kritisch bewustzijn als lerarenopleider	300
410. De interlevensbeschouwelijke dialoog komt tot leven op de begraafplaats.....	302
411. Het geheugen door de ogen van leerkrachten, een kwalitatieve studie met zes groep drie leerkrachten	303
416. Generatieve AI en de toekomst van bachelor en masterproeven: Het onderzoeksportfolio als alternatief.....	306
417. Is snel zoveel beter voor cognitief sterke leerlingen?.....	308

418. In gesprek over de positie en rol van lerarenopleiders in het professionaliseren van leraren...	309
420. Omgaan met de dood in de klas. Een traject voor beginnende leraren in het basisonderwijs ..	310
421. Opleiden voor het mbo - het integreren van aanbevelingen voor de praktijk	312
422. Burgerschap aanpakken in het bèta-onderwijs.....	313
423. In basisscholen en hogescholen praktijk maken van de onderzoekende houding!.....	315
424. Onderzoekende houding van aanstaande leraren: handvatten voor inclusief praktijkgericht onderzoek.....	317
426. Daar zijn woorden voor	322
428. Bevorderen van academische leesvaardigheid van hbo-studenten.	323
430. Scripting task to envision discussion facilitation in mathematics lessons	324
432. Keurmerk Wereldburgerschap op de lerarenopleiding Basisonderwijs.	326
434. Flexibel opleiden: praktijkvoorbeelden van responsiviteit in het curriculum van de lerarenopleiding.	327
435. Kritisch kijken in de klas: historisch bewustzijn & kritisch denken via audiovisuele bronnen....	331
436. Een journal als middel om de onderzoekende houding van docenten te ondersteunen en te stimuleren.	334
437. Verhalen over leesbegrip. Leesbegrip vanuit pedagogisch perspectief.....	336
438. Hoe leiden we samen academici duurzaam op voor het basisonderwijs?	338
439. Onderwijskwaliteit; wat verstaat ú eronder?.....	340
440. Op pad met de zij-instromer, doorstappen tijdens de oriëntatiefase	342
441. Autonomie in het lerarenberoep: de 'vrije ruimte' in het Vlaamse secundair onderwijs als proeftuin.....	344
443. Verdiepende internationale perspectieven op professionalisering rond sense of belonging	346
445. De initiatiefrijke leraar.....	348
447. Eerste hulp bij een motivatiedip.	350
448. Langstudeerders en uitstelgedrag: woorden én daden!	351
449. Groepsregistratie BRLO opleidingsschool & wij.....	353
451. Differentiatievaardigheden ontwikkelen voor toekomstige leraren PO.....	355

452. Wiskundige attitude-ontwikkeling bij leraren-in-opleiding: interviews met opleiders rekenen-wiskunde	357
454. NRO Themapagina's over taalgerichte vakdidactiek - inzetbaar in opleiding en professionalisering?	359
455. Aandacht voor rekenen-wiskunde op de lerarenopleiding basisonderwijs.....	361
457. Nieuwe kerndoelen Nederlands: een impuls voor het taalcurriculum op de pabo.....	365
458. Het bevorderen van de begeleiding bij zelfregulerend leren in het voortgezet onderwijs.	366
459. De ontwikkeling, valorisatie en implementatie van een kerncurriculum voor lerarenopleidingen	368
460. Aandacht voor diversiteit en gelijke kansen binnen de lerarenopleidingen in Nederland en België	370
462. Van woorden naar daden in het opleiden voor samenwerken met ouders.....	372
466. Autonomie in ontwikkeling: Hoe kiezen studenten activiteiten om zich in de breedte te ontwikkelen?	374
468. Klankbordsessie Handboek Mens & Maatschappijdidactiek VO.....	375
470. Extended reality, extended opleiden: praktijkvoorbeelden.....	377
471. Kansrijke schoolloopbanen: opleiden over grenzen van po en vo heen.....	379
476. In gesprek met Cito over de landelijke reken- en wiskundetoets voor de pabo (RWT)	383
477. Hoe breng je pedagogisch-ethische vragen tot leven over digitale technologie in de klas?	385
478. Ontdek het effect van het husselen van groepen	387
479. Samenwerkend leren in de lerarenopleiding capteren via vragenlijst en BSL-tool	388
480. Passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen: voorbeelden en takeaways voor lerarenopleiders	391
481. Faciliteren van Lesson Study van studentleraren: vier verschillende perspectieven	394
482. Slim samen opleiden	400
485. Een kansrijk taalcurriculum met de concepteindtermen Nederlands	402
486. Blindevlekken in onderwijsinnovaties: hoe verklein je ze?.....	404
487. (Samen)werken aan feedbackgeletterdheid: zicht op de student.....	406
489. Partnering for Change: Samen opleiden én innoveren voor inclusie	408

490. Studenten lerarenopleiding basisonderwijs met rekenangst: hoe kunnen we hen het beste ondersteunen?	412
491. Oriënteren op het lerarenberoep: een sleutel tot bewuste keuzes en kansrijke schoolloopbanen	414
493. Ontwerpen van formatief handelen.....	416
494. Rekenen-wiskunde in het vmbo, een gezamenlijke verantwoordelijkheid	418
495. Professionele identiteit van leraren in burgerschapsonderwijs	419
496. Deliberate practice in de praktijk	421
497. Waarom doe je wat je doet? Over beredenerend leren van (aanstaande) leraren.	423
498. Woorden én daden: Studenten verkennen het beroepsbeeld van de inclusieve leraar.	425
499. Een duurzame onderzoekscultuur bevorderen in het vo: welke weerstand ervaren leraren en leiders?	427
500. Rondetafelgesprek: Implementatie curriculumherziening (OCW).....	430
502. Inductietraject Startende Leerkrachten	431
503. Het gebruik van een logboek in een autonome leeromgeving	433
504. Een passend programma: Landelijke casussen brengen EVC bij de ulo's in kaart.....	435
507. Een leerlijn digitale didactiek in de lerarenopleiding – AP Hogeschool Antwerpen.....	437
508. Begrijpen van eisen aan en ondersteuning van starters en zij-instromers in het voortgezet onderwijs.....	439
509. De beroepsstandaard voor lerarenopleiders, hindernis of stimulans?.....	441
510. Macht van studenten in mentoringpraktijken: Wat betekent dat?.....	443
511. De lerarenopleiding in een meertalige realiteit: van visie naar beleid, curriculum en partnerscholen	445
512. Samen Opleiden van Regisseurs Meertaligheid: Good Practice in de Brainportregio.....	446
516. Betekenisvol taalonderwijs: makkie, toch?.....	448
517. Pedagogische professionaliteit in woorden & daden!	449
518. Samen Leren, Samen Leiden: Studenten als Partners in curriculum ontwikkeling.....	453
520. Docentontwikkeling in een PLG historisch redeneren en onderzoek in groep 5 t/m 8	455

522. Anders registreren met professionaliseringsprogramma's.....	457
524. Virtuele internationale uitwisseling als duurzame en inclusieve vorm van internationalisering	459
527. Aha! Spelend en voelend pedagogische thema's ervaren en de eigen houding daarin verkennen.	460
528. Werken aan taalbewust hoger onderwijs – bruikbare inzichten van het gelijknamige lectoraat	462
529. Burgerschapsopdracht vanuit verschillende perspectieven	467
530. Creatief innovatief historische onderwijsmethode in het geschiedenisonderwijs.....	469
531. THEMAGROEP LESSON STUDY Speels kennismaken met Lesson Study	470
532. Met je voeten in de modder: De didactiek van zelfsturend en samen leren.....	471
533. THEMAGROEP LESSON STUDY Lesson Study voor teamleren op het gebied van wiskundedidactiek.....	473
534. Flexibilisering: zoeken naar evenwicht tussen kansen en dilemma's	475
535. ROTTERDAMSE KANJER De Rotterdamse Leesbevorderaars	476
536. ROTTERDAMSE KANJER Klasse-gesprek op de vloer, woorden én daden!	477
537. ROTTERDAMSE KANJER Heilige Boontjes: Exclusieve koffie, inclusief verhaal!.....	479
538. THEMAGROEP Passend en inclusief onderwijs en lerarenopleidingen, nieuwe inzichten en actuele werkvormen!	480
540. ROTTERDAMSE KANJER Het bewustzijn en de stem van Rotterdamse kinderen en jongeren vergroten.....	486
541. ROTTERDAMSE KANJER Mentoren op Zuid – iedere leerling een mentor.....	487
542. ROTTERDAMSE KANJER Excelsior Foundation biedt kansen voor ontwikkeling.....	488
543. ROTTERDAMSE KANJER Onderzoekend vermogen in actie: Samen werken aan Praktijkonderzoek in Onderwijsregio Haaglanden	489
544. ROTTERDAMSE KANJER Van 'Taalfitness' naar AI: De Transformatie van Taalonderwijs.....	490
545. ROTTERDAMSE KANJER Opleiden & Professionaliseren in Den Haag: Samen doen we het beter!	491
546. ROTTERDAMSE KANJER Van Excel naar excellentie: Transformeer je studentenbegeleiding met Scout.....	492
548. ROTTERDAMSE KANJER Geef ieder kind een stem met muziek!	494

549. ROTTERDAMSE KANJERS Goud Onderwijs: Een Gouden Kans voor Lerarenopleiders	495
550. ROTTERDAMSE KANJER Maak kennis met het hbo tijdens je mbo	496
551. Bekwaamheid beter borgen door vergelijkbare eindtoetsing (deel 2)	497
552. ROTTERDAMSE KANJER (On)gezien talent	499
560. Velon 50 jaar: De tijdsapsule Velon vroeger en nu!	501

39. Duurzaamheidsdoelen bereiken bij leerlingen en leraren(-in-opleiding). Geen woorden maar daden.

Lies Sercu, KU Leuven, Leuven, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): (V) SO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: duurzaamheidsdoelen, lerarenhandleiding, competentiekader

Van het onderwijs wordt verwacht dat het meewerkt aan het realiseren van de 17 duurzaamheidsdoelen zoals vooropgesteld door de Verenigde Naties. Deze bijdrage bespreekt met de deelnemers een lerarenhandleiding en CLIL-lesmateriaal voor de integratie van deze duurzaamheidsdoelen in de lerarenopleiding en het secundair onderwijs.

Deze bijdrage nodigt leraren, leraren-in-opleiding en lerarenopleiders uit om voorbij de grenzen van het vak en de eigen vakdidactiek te kijken.

Tijdens de sessie wordt lesmateriaal voorgesteld dat leerlingen van het laatste jaar van het secundair onderwijs begeleidt bij het bereiken van de 17 duurzaamheidsdoelen (vb. 'zero poverty', 'no hunger', 'gender equality', 'quality education') zoals voorgesteld door de Verenigde Naties. Bovendien wil het lesmateriaal 21ste eeuwse vaardigheden, zoals kritisch denken, probleemoplossend vermogen of collaboratieve vaardigheden aanscherpen.

Bij dit lesmateriaal hoort ook een lerarenhandleiding die leraren(-in-opleiding) wil begeleiden bij het zelf ontwikkelen van gelijkaardig lesmateriaal op basis van geëxpliciteerde didactische principes. De handleiding bespreekt de criteria waaraan dit soort lesmateriaal moet voldoen en ook de competenties waarover leraren dienen te beschikken wanneer zij dit soort materiaal willen ontwikkelen. Tijdens de workshop worden een deelset van het materiaal en ook het competentiekader met de deelnemers besproken. Het materiaal werd ontwikkeld in het kader van een internationaal ECML-project (European Centre for Modern Languages), getiteld CLIL-teaching materials for 21st competencies.

40. Vergroot de Sense of Belonging: drie praktische manieren om dit te doen in de klas!

Fadie Hanna, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): MBO, Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Sense of belonging, Praktijkgericht

Ontdek tijdens deze interactieve sessie hoe je als mbo-docent praktische en direct inzetbare pedagogische methoden kunt gebruiken om het gevoel van verbondenheid en inclusiviteit in je klas te vergroten. Gezien de uitdagingen rond studentveiligheid en motivatie, biedt deze bijeenkomst waardevolle handvatten om een veilige en plezierige leeromgeving te creëren.

Recente en oudere cijfers uit de Job Monitor (2024; CKMBO, 2023) laten zien dat er op het gebied van sense of belonging nog veel uitdagingen zijn. Zo voelt 20 procent van de studenten zich niet veilig op school, en geeft 50 procent aan niet met plezier naar school te gaan. Om deze uitdagingen aan te pakken, biedt deze bijeenkomst mbo-docenten direct toepasbare pedagogische methoden om de sense of belonging in hun klas te versterken. Sense of belonging, het gevoel dat je emotioneel en psychologisch ergens bij hoort en onderdeel bent van een groep, lijkt misschien iets dat vanzelf ontstaat tijdens de les (Cohen, 2022). Maar het is veel meer dan een bijproduct of prettige toevoeging; het is een essentieel element voor uitkomsten zoals sociale veiligheid en leerplezier. Deze relatie wordt misschien het best begrepen aan de hand van het voorbeeld van buitensluiting. We weten dat zelfs een korte periode van uitsluiting kan leiden tot zelftwijfel en een negatiever zelfbeeld (Cohen, 2022). Hersenonderzoek toont aan dat bij deze vorm van sociale pijn dezelfde hersengebieden actief worden als bij fysieke pijn, en soms zelfs nog sterker reageren (Lieberman, 2015). Dit is goed te verklaren vanuit een evolutionair perspectief: wij zijn van nature groepsdieren. Wij kunnen niet overleven zonder elkaar, zowel fysiek niet als emotioneel niet. We hebben elkaar nodig om eten te vinden, elkaars kinderen op te voeden en te begrijpen wie we zijn (Lowery, 2023). Ons brein heeft zich ontwikkeld om voortdurend in contact te staan met anderen (Lieberman, 2015). Zelfs als we in ruststand staan dan nog denken we aan anderen, onszelf of ons in relatie tot anderen. Dit sociale aspect verklaart ook waarom ons brein relatief groter is dan dat van andere dieren en meer energie verbruikt.

Opbouw

Tijdens deze bijeenkomst gaan we eerst drie praktische manieren oefenen om als docent het gevoel van betrokkenheid onder je studenten te vergroten. Deze manieren zijn: 'Vraag om perspectief', 'Geef toekomstgerichte schriftelijke feedback' en 'Benoem waar je trots op bent'. Dit dient als inspiratie. Vervolgens krijg je als deelnemer de kans om zelf praktische methoden te ontwikkelen om het gevoel van verbondenheid in de klas te versterken en deze te delen met de andere deelnemers. Zo leren en groeien we samen.

Referenties

Job-Monitor 2024 gevonden op <https://www.jobmbo.nl/monitor/>

CKmbo (2023). Niet voorspelbaar, wel wendbaar. Sectorbeeld 2023. Den Haag.

Cohen, G. L. (2022). *Belonging: The science of creating connection and bridging divides*. WW Norton & Company.

Lieberman, M. (2015). *Social. Why our brains are wired to connect*. Oxford University Press.

Lowery, B. (2023) *Selfless: the social creation of "you"*. HarperCollins. New York.

48. Technologie-ondersteund formatief handelen in STEM-onderwijs

Stijn Coussement, Hogeschool VIVES, Kortrijk, België

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: STEMdidactiek, Formatief handelen, Energie

In deze workshop gaan we aan de slag met een laagdrempelige STEM-activiteit rond energie en zonnepanelen voor groep 5 t. e. m. 8. Aan de hand van de STEM-activiteit maak je kennis met ons onderzoeksproject waarin we de STEM-didactiek verbinden met formatief handelen.

De workshop is gebaseerd op een lopend onderzoeksproject rond 'technologie-ondersteund formatief handelen in STEM-onderwijs'. In het project verdiepten we de STEM-didactiek door deze te verbinden met de fases van formatief handelen en hebben we educatieve technologie ingezet om het pedagogisch-didactisch handelen van de leraar te ondersteunen. In de workshop delen we inzichten uit het project en gaan we aan de slag met een concrete STEM-activiteit rond energie en zonnepanelen voor groep 5 t. e. m. 8.

Het doel van de workshop is enerzijds vakdidactische inzichten delen waarin de STEM-didactiek wordt verbonden met formatief handelen en anderzijds het zelf uitvoeren van een laagdrempelige STEM-activiteit die als inspiratie kan dienen om te gebruiken in de eigen praktijk. We ontwerpen een eigen zonnepaneel! Het thema van de STEM-activiteit, energie en zonnepanelen, sluit aan bij de leefwereld van de kinderen en de actualiteit.

De workshop start met een korte toelichting van het project. Vervolgens gaan de deelnemers aan de slag met een laagdrempelige, concrete hands-on STEM-activiteit die is ontworpen in het kader van dit onderzoeksproject (nl. een zonnepaneel ontwerpen). Vanuit die STEM-activiteit verduidelijken we het didactisch kader waarin we de STEM-didactiek verbinden met formatief handelen. We eindigen door eerste resultaten mee te geven vanuit Vlaamse scholen die aan de slag gingen met de STEM-activiteit. Er is doorheen de workshop tijd en ruimte voorzien voor inbreng van de deelnemers en dialoog met de deelnemers.

54. Meten van Informatievaardigheden: Ontwikkeling en Validatie van een SJT voor Lerarenopleiders

Klaas-Jan Lammers, Hogeschool Inholland, Alkmaar, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Informatieprobleemoplossen, Situational Judgement Test, Validatie

In het digitale tijdperk zijn sterke informatievaardigheden essentieel voor lerarenopleiders. Hoe meten we deze cruciale competenties effectief? Deze presentatie introduceert een innovatieve situational judgement test, speciaal ontwikkeld voor lerarenopleiders. Ontdek hoe dit een bijdrage kan leveren aan professionalisering en digitale bekwaamheid in het hoger onderwijs.

In het huidige digitale tijdperk is het vermogen om effectief online-informatie te zoeken, evalueren en verwerken een essentiële vaardigheid geworden, met name in het hoger onderwijs.

Lerarenopleiders vervullen een cruciale rol in het voorbereiden van toekomstige docenten op deze digitale uitdagingen. Er bestaat echter een gebrek aan gevalideerde instrumenten om de online-informatievaardigheden van lerarenopleiders adequaat te beoordelen.

Dit onderzoek richt zich op de ontwikkeling en validatie van een Situational Judgement Test (SJT), gebaseerd op het Information Problem Solving using the Internet (IPS-I) model van Brand-Gruwel et al. (2009). De test is een aanpassing van de PIKE-E (Procedural Information Seeking Knowledge Evaluation in Education) test, die eerder werd toegepast in diverse onderwijscontexten (Rosman et al. , 2015; Garcia et al. , 2021). Het doel van deze studie is het onderzoeken van de validiteit en betrouwbaarheid van dit aangepaste instrument voor het meten van online-informatievaardigheden bij lerarenopleiders in het Nederlandse hoger onderwijs. De SJT presenteert realistische scenario's waarin lerarenopleiders worden uitgedaagd om beslissingen te nemen die hun informatievaardigheden toetsen. Deze scenario's omvatten verschillende aspecten van het IPS-I model, van het definiëren van informatieproblemen tot het evalueren van gevonden informatie. Door middel van interviews met ervaren lerarenopleiders en feedback van domeinexperts zijn de testitems herzien en aangepast aan de Nederlandse onderwijscontext. De test is vervolgens afgenomen bij een groep van 39 lerarenopleiders in Alkmaar en Haarlem, gevolgd door een analyse van de psychometrische eigenschappen.

Het onderzoek richt zich op het identificeren van specifieke uitdagingen die lerarenopleiders ervaren bij verschillende aspecten van informatievaardigheden. Deze inzichten dragen direct bij aan het ontwikkelen van gerichte interventies en professionaliseringstrajecten. Het verbeteren van de informatievaardigheden van lerarenopleiders kan de transfer van deze competenties naar leraren in opleiding verbeteren.

Dit onderzoek biedt potentiële meerwaarde voor de onderwijspraktijk op verschillende niveaus. Het ontwikkelde meetinstrument kan lerarenopleidingen helpen bij het in kaart brengen van de

informatievaardigheden van hun opleiders, wat kan bijdragen aan inzicht in de eigen informatievaardigheden en gerichte professionalisering. Bovendien kan het onderzoek bijdragen aan de bewustwording van het belang van informatievaardigheden in de lerarenopleiding, wat op lange termijn kan leiden tot een betere voorbereiding van toekomstige docenten op de digitale uitdagingen in het onderwijs. De methodologie en bevindingen kunnen mogelijk ook relevant zijn voor vergelijkbaar onderzoek in andere onderwijssectoren.

Referenties

Brand-Gruwel, S. , Wopereis, I. , & Walraven, A. (2009). A descriptive model of information problem solving while using internet. *Computers & Education*, 53(4), 1207-1217.

Garcia Tamarit, C. , Argelagós, E. , & Privado, J. (2021). Assessment of higher education students' information problem-solving skills in educational sciences. © *Information Development*, 2021, vol. 37, núm. 3, p. 359-375.

Rosman, T. , Mayer, A. K. , & Krampen, G. (2015). Measuring psychology students' information-seeking skills in a situational judgment test format. *European journal of psychological assessment*.

55. Hoe laten we studenten daden en woorden verbinden bij leren op de werkplek?

Caroline van Leeuwen, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Daan van Leeuwen, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Shera Gerber, Scala College, Alphen aan den Rijn, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: theorie en praktijk koppelen, werkpleklernen, boundary crossing

Lerarenopleiders (zowel op de opleiding als op de stageplek) helpen studenten met leren van hun ervaringen in de klas. Als je structuur aanbrengt in het verwoorden en verwerken van de ervaringen, en dat koppelt aan theoretische kennis, levert dat inzicht op voor de studenten. In deze workshop oefenen we daarmee.

Op de opleidingsschool, een VO-school, proberen we studenten van verschillende opleidingen en uit verschillende jaarlagen te laten leren van en met elkaar door hun stage-ervaringen te delen en er literatuur aan te koppelen. Het leren van praktijkervaringen en daar theoretische kennis aan koppelen is niet makkelijk voor studenten, maar ook niet voor hun begeleiders (de Bruijn en Nieuwenhuis, 2014; Adams, Koster en den Brok, 2023). Het aanwijzen van een bron betekent nog niet dat studenten de kennis kunnen omzetten in beroepskennis en daarnaar kunnen handelen in de klas. Toch is het belangrijk om studenten inzicht te geven in hoe ervaringen en theorieën samenhangen, om zo verder te komen in hun leerproces (Poortman, Nijhof en Nieuwenhuis, 2023). Op die manier leren zij termen te koppelen aan zaken die zij meemaken op de werkvloer. Ze kunnen knelpunten die ze ervaren makkelijker benoemen, en daarvoor dus ook makkelijker handelingsalternatieven zoeken. Ze krijgen meer inzicht in hun leerproces, en in hun sterke punten en werkpunten. Wij kunnen als lerarenopleiders (in de school en in de opleiding) de studenten helpen met het structuur aanbrengen van hun leerervaringen, en het gebruiken van literatuur, door hen te helpen woorden te geven aan dat wat ze meemaken in hun stages. Dat doen we vooral door hun ervaringen uit te diepen, hun persoonlijke kennis in kaart te brengen en hen te helpen structuur aan te brengen daarin (Koster en Stappers, 2019; Korthagen, Tigchelaar en Wubbels, 2001). De lerarenopleider vult waar mogelijk en gewenst met nieuwe theorieën aan. Studenten die op deze wijze te werk gaan in de school, zien samenhang in wat ze leren, en bedenken handelingsalternatieven voor zaken waar ze in praktijk niet zo tevreden over zijn. Ze geven kortom woorden aan hun ervaringen, en zetten die om in daden die ze in praktijk uitproberen. In deze workshop willen we samen met u ervaren hoe het werkt om in een werkvorm met elkaar woorden aan ervaringen te koppelen, en daar structuur in aan te brengen. We oefenen met het in kaart brengen van persoonlijke kennis en bespreken hoe het ervaren van deze werkvorm (die een dubbele bodem is) nu een goed vervolg voor studenten kan hebben als ze met vervolgleervragen aan het werk gaan.

Referenties

Adams, T. A. G. , B. Koster, & P. J. den Brok (2023). Klassenmanagement op de leerwerkplek: hoe kun je aanstaande leraren daarbij ondersteunen. VO Raad: Vereniging van scholen in het voortgezet onderwijs.

Bruijn de , E. , & Nieuwenhuis, A. (2023). Over grenzen: pedagogisch-didactische aspecten van het opleidingen voor beroepsuitoefening. Pedagogische Studiën, 91(1). <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14191>

Korthagen, F. A. , Tigchelaar, A. en Wubbels, T. (2001). Leraren opleiden met het oog op de praktijk. Garant.

Koster, B. & Stappers, J. (2019) Het transformatorhuisje. Inzichten en methodieken voor het opleiden van aanstaande leraren op de werkplek. Tilburg

Poortman, C. , Nijhof, W. , & Nieuwenhuis, A. (2023). Zorgen voor leerprocessen tijdens de beroepspraktijkvorming. Pedagogische Studiën, 83(5). <https://pedagogischestudien.nl/article/view/14573>

56. The profession that eats its young. Critical incidents tijdens de eerste maanden voor de klas.

Barbara Roosken, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Martijn Lips, Curio, Brabant, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO

Trefwoorden: inductie, startende leraar, begeleidingstraject

"Overwhelmed, hectic, isolated, unsupported, beaten down, stressed and drowning," zijn niet de woorden die een lerarenopleider wil horen van haar startende docenten die hun eerste jaar beschrijven. In deze workshop bespreek ik samen met Fontys Instituutsopleiders en aanwezigen de dilemma's van starters en hoe wij ze optimaal proberen te begeleiden.

Deze workshop rond co-coaching van startende docenten, zal met name de input van de Instituutsopleiders (IO) en Schoolopleiders (SO) tijdens intervisiesessies kritisch bespreken. We adresseren de driesprong van het lerarenopleiderschap: het leren van leerlingen, het leren van (aanstaande) leraren en het leren van de lerarenopleider zelf. Er zijn 5 bijeenkomsten op Fontys waarin thema's zoals Lesobservaties, hoe doe je dat? en Leertrajecten en leervragen van de student aan bod komen met voorbeelden uit de praktijk plus intervisiemomenten waar eigen casuïstiek van de aanwezige collega's kan worden ingebracht.

Methodologie van de workshop

Think pair share. Introductie (5 minuten): we presenteren als Fontys groep een aantal dilemma's van startende leraren en delen de werkwijze van co-coaching. In tweetallen gaat persoon A een professioneel dilemma bespreken rond de begeleiding van starters, vervolgens gaat persoon B vragen stellen en zich als coach opstellen. Daarna worden de rollen omgedraaid. De co-coaching discussie zal de volgende 4 R's adresseren: reality, response, reflections and re-imaginings. (Bron: European project RAPIDE (2023) <https://rapide-eu.net/>.) (30 minuten) Round-up (10 minutes): Deelnemers delen hun ideeën en feedback strategieën en hun take-aways.

Praktijk

In ons netwerk van partnerschappen zijn er steeds meer scholen voor voortgezet onderwijs die 'eigentijds' onderwijs aanbieden waarin aandacht is voor zelfsturing, creativiteit, probleem oplossen, samenwerken en waar het onderwijs vaak leerling gestuurd is. Dit biedt een heel interessante setting voor studenten van FLOT die op deze scholen stage lopen, maar ook een uitdaging in hoe zij aan hun leeruitkomsten kunnen werken.

Theoretisch kader

Goed opleiderschap vraagt net als goed leraarschap in staat te zijn tot zelfreflectie en zelfsturing, en tevens verantwoordelijkheid te kunnen en durven nemen. Dit alles voegt een extra laag toe aan het HBO-docentschap dat voor de meeste nieuwe collega's ook al een andere doelgroep betreft (volwassen leeftijd, studierend voor beroep, carrière switch) dan waar ze als (VO) leraar ervaring mee hebben opgedaan. Het duurt zeker twee tot drie jaar voordat een lerarenopleider zich daadwerkelijk als een 'leraar van de leraar' kan gedragen en dat dit specifieke vaardigheden vraagt. Murray en Male (2005) spreken over de 'second order practitioners', waarmee ze refereren aan de taak van lerarenopleiders om naast het schoolvak ook les te geven over het lesgeven, via bespreking van hun eigen didactisch handelen in de lessen. In het competentieprofiel van de lerarenopleider, beschreven in de Beroepsstandaard (Velon, 2012) komt dit terug in de grondslag en de vier bekwaamheidsgebieden.

Referenties

- Beijaard, D. (Ed.) (2016). *Weten wat werkt: onderwijsonderzoek vertaald voor lerarenopleiders*. Meppel: Ten Brink Uitgevers. Uitgave cadeau gedaan aan nieuwe Velonleden.
- Brouwer, N. (2007). Alternative teacher education in the Netherlands 2000–2005. A standards-based synthesis, *European Journal of Teacher Education*. 30(1), 21-40.
- Darling-Hammond, L. (2017). Teacher education around the world: What can we learn from international practice?, *European Journal of Teacher Education*, 40(3), 291-309.
- Kessels, J. , Boers, E. , Mostert, P. (2008). *Praktijkboek Vrije Ruimte*. Amsterdam: Boom.
- Lunenberg, M. , Dengerink, J. , Korthagen, F. (2013). *Het beroep van lerarenopleider. Professionele rollen, professioneel handelen en professionele ontwikkeling van lerarenopleiders*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Murray, J. & Male, T. (2005). Becoming a teacher educator: Evidence from the field. *Teaching and Teacher Education*. 21(2), 125-42.
- Swennen, A. , Shagrir, L. , Cooper, M. (2009). *Becoming a Teacher Educator: Voices of Beginning Teacher Educators*. In: Swennen A. , van der Klink M. (eds) *Becoming a Teacher Educator*. Springer, Dordrecht
- Velzen van, C. , Klink van der, M. , Swennen, A. , Yaffe, E. (2010). The induction and needs of beginning teacher educators, *Professional Development in Education*. 36:1-2, 61-75.

64. Formatief handelen voor lerarenopleiders

Rp van Bakel, Fontys Hogeschool, Tilburg, Nederland; Toetsrevolutie, Culemborg, Nederland; Valentina Devid, Toetsrevolutie, Culemborg, Nederland

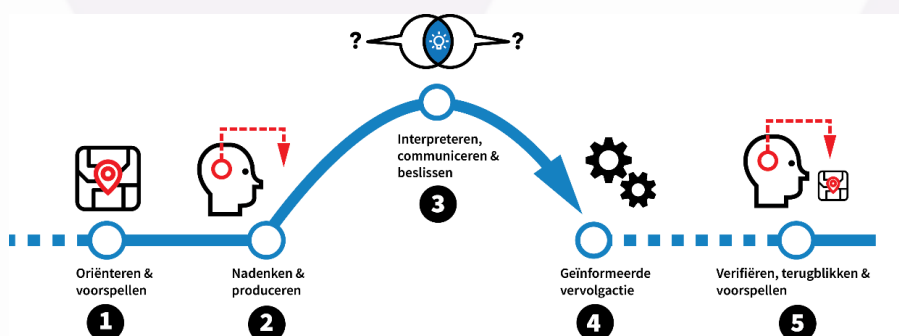
Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Formatief handelen

In deze workshop staat het model van Kneyber, Sluijsmans, Devid en de Wilde (2022) centraal, waarmee lerarenopleiders leraren leren hoe ze processen van formatieve handelen effectief kunnen ontwerpen. We bespreken zowel 1e- als 2e-orde perspectieven, waarbij woord en daad op een meta-niveau worden verbonden voor een diepere professionalisering.

In deze workshop over formatief handelen staat de rol van lerarenopleiders centraal in het begeleiden van leraren in opleiding (en post-initieel) bij het ontwerpen van formatieve processen. Hoewel het concept internationaal al langere tijd bekend is, heeft het in Nederland de afgelopen 10 jaar pas meer aandacht gekregen (Kneyber et al., 2022). Het is inmiddels opgenomen in het Besluit Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel (Ministerie van OCW, 2017) en verwerkt in de kennisbases van de verschillende lerarenopleidingen (10voordeleraar, 2024). Uit analyse van deze kennisbases blijkt echter dat de uitwerking van het concept formatief handelen varieert en soms zelf ontbreekt. Zo worden de verschillende stappen van formatief handelen los van elkaar beschreven, zonder samenhang tussen de verschillende stappen in het proces (Joosten-ten Brinke et al., 2022). Bovendien worden aspecten die verwant zijn met formatief handelen nog vooral vanuit een summatief perspectief benaderd worden en ontbreekt de geïnformeerde vervolgstap in de meeste kennisbases. Hoewel Joosten-ten Brinke et al. (2022) adviseren om het gerealiseerde curriculum te onderzoeken, is dit nog niet uitgevoerd. Anekdotisch bewijs suggereert dat er mogelijk nog grotere verschillen bestaan tussen lerarenopleidingen; onder afgestudeerde leraren én lerarenopleiders bestaan nog veel misconcepten rondom formatief handelen. Deze workshop biedt een helder kader om deze misvattingen aan te pakken, door middel van een praktijkgericht ontwerpmodel.

Het doel van de workshop is om het ontwerpmodel van Kneyber, Sluijsmans, Devid en De Wilde (2022) centraal te stellen. Dit model biedt concrete stappen om formatief handelen effectief vorm te geven. Daarnaast zullen we het onderscheid tussen 1e-orde- en 2e-orde-perspectieven bespreken: de eerste orde betreft de eigen rol van de opleider als leraar, en de tweede orde kijkt naar de opleider als begeleider van leraren in opleiding. Dit onderscheid is cruciaal, omdat lerarenopleiders niet alleen het concept formatief handelen onderwijzen, maar dit ook in hun eigen handelen correct moeten modelleren voor hun studenten, om zo te voorkomen dat misconcepten worden doorgegeven.

De workshop is opgebouwd uit twee delen. In het eerste deel geven we een inleiding op het model van Kneyber et al. (2022), waarbij we stap voor stap de theorie toelichten. In het tweede deel gaan de deelnemers zelf aan de slag met een ontwerpopdracht. Tijdens deze activiteit ondersteunen we de deelnemers in het vertalen van de stappen uit het model naar de 1e orde en 2e orde rol als opleider, zodat ze deze kennis direct kunnen toepassen in hun eigen praktijk.

Referenties

- 10voordeleraar. nl. (2024). Landelijke kennisbases. Geraadpleegd op 10voordeleraar. nl.
- Joosten-ten Brinke, D. , Bartman, R. , Gulikers, J. , van Silfhout, G. , Baartman, L. , Leenknecht, M. , Arts, J. , de Koster, C. & Kok, N. (2022). Formatief toetsen in de lerarenopleiding: een analyse van de kennisbases. Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 43(2), 72-95.
- Kneyber, R. , Sluijsmans, D. , Devid, V. , & Wilde López, B. (2022). Formatief handelen: van instrument naar ontwerp. Phronese.
- Ministerie van OCW. (2017). Besluit Bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Staatsblad 2017,148. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2017-148.html>

66. Pedagogische sensitiviteit in het basisonderwijs

Anouke Bakx, Fontys Hogeschool - Kind en Educatie, Tilburg, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Pedagogische sensitiviteit

Pedagogische sensitiviteit in het onderwijs

In dit praktijkvoorbeeld staat de relatie tussen leraar en leerling centraal. We verkennen het concept pedagogische sensitiviteit en wat je kunt inzetten voor het ondersteunen van welbevinden van jouw studenten/leerlingen

Pedagogische sensitiviteit in het onderwijs

Pedagogische sensitiviteit helpt leraren om een betekenisvolle verbinding aan te gaan met hun leerlingen/studenten. Het vermogen om emotionele en sociale signalen van leerlingen/studenten op te vangen en daarop in te spelen, helpt een veilige en stimulerende leeromgeving te creëren. In dit praktijkvoorbeeld gaan we dieper in op de achtergrond van pedagogische sensitiviteit, concretisering van pedagogische sensitiviteit en manieren om te werken aan welbevinden van studenten.

Achtergrond van pedagogische sensitiviteit

Pedagogische sensitiviteit gaat over het goede doen voor de leerling/student, ook in de ogen van de leerling/student. Het gaat om het goed waarnemen van signalen en het adequaat kunnen aansluiten bij de individuele onderwijs- en ontwikkelbehoeften van leerlingen. Het concept is geworteld in hechtingstheorieën, die later vertaald zijn naar de context van het onderwijs. Belangrijk element hierin is het creëren van een omgeving waarin leerlingen zich gezien en begrepen voelen. Pedagogische sensitiviteit gaat om hoe je als leraar/docent/opleider op het juiste moment aanvoelt wat een leerling/student nodig heeft en hoe je daarop inspeelt. Leraren/docenten/opleiders die pedagogisch sensitief zijn, dragen bij aan zowel het welzijn als de academische prestaties van hun leerlingen/studenten.

Goede relatie

Een sterke relatie draagt eraan bij dat leerlingen/studenten zich veilig en vertrouwd voelen. Dat helpt leerlingen/studenten om bijvoorbeeld meer vragen te stellen of iets nieuws uit te proberen. Onderzoek laat zien dat leerlingen/studenten die een goede band hebben met hun leraar/docent, zich meer gewaardeerd en begrepen voelen, wat bijdraagt aan hun (school)motivatie en prestaties. Een leraar/docent/opleider die betrokken is bij het welzijn van zijn leerlingen/studenten, creëert een omgeving waarin lerenden zich vrij voelen om fouten te maken en te leren. Een veilig en positief pedagogisch klimaat kan tevens bijdragen aan het ontwikkelen van zelfvertrouwen voor leerlingen/studenten en sociale vaardigheden, zoals samenwerking en conflictmanagement.

Pedagogisch sensitief handelen in de eigen context

Hoe kun je zelf pedagogisch sensitief handelen in je eigen context? Het begint met bewustwording van de signalen die leerlingen/studenten geven. Een pedagogisch sensitieve leraar is voortdurend

alert op signalen van leerlingen/studenten en reageert daar passend op. In dit praktijkvoorbeeld gaan we in op een aantal 'wegen naar welbevinden' en kijken we naar een eenvoudig instrument om de behoeften van je leerlingen/studenten in kaart te brengen, de 'leraarspin'. Deze eenvoudige methode biedt inzicht in wat jouw leerlingen/studenten belangrijk vinden aan een goede leraar/docent/opleider. Door open vragen te stellen, zoals “Wat doet een goede leraar/docent/opleider?” en “Hoe zou een goede leraar/docent/opleider moeten zijn?”, krijg je een helder beeld van de verwachtingen van je leerlingen/studenten. Dit inzicht kan je helpen om je pedagogische sensitiviteit verder te ontwikkelen en gericht in te zetten.

Referenties

Bakx, A. (2024). De Pedagogisch Sensitieve Leraar: optimale ontwikkeling en welbevinden van leerlingen. Coutinho.

Stobaugh, R. , Mittelberg, J. , & Huang, X. (2020) Examining K–12 students’ perceptions of student teacher effectiveness. *Teacher Development*, 24(2), 274-292, DOI: 10. 1080/13664530. 2020. 173974

Wentzel, K. R. , Muenks, K. , McNeish, D. , & Russell, S. (2017). Peer and teacher supports in relation to motivation and effort: A multi-level study. *Contemporary Educational Psychology*, 49, 32-45. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2016.11.002>.

67. Sociaal-emotioneel leren in het speciaal onderwijs: didactische keuzes bij inzet technologie.

Diana van Veen, Hogeschool Inholland, Den Haag, Nederland; Hans Smeele, Heliomare, Wijk aan Zee, Nederland; Pauline van der Kolk, Heliomare, Wijk aan Zee, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): (V) SO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: sociaalemotioneel leren, onderwijsontwerp, didactische keuzes

Kennis van sociaal-emotioneel leren (SEL), didactiek en de mogelijkheden van technologie is belangrijk om de SEL-ontwikkeling van leerlingen in het speciaal/passend onderwijs te versterken. Ervaar hoe je deze kennis bij leraren (in opleiding) zichtbaar maakt en hoe dat helpt om technologie op een doordachte manier te integreren in onderwijsontwerp.

Thema van de workshop

Het thema van de workshop is sociaal-emotioneel leren (SEL) ondersteunen met technologie in een didactisch doordacht onderwijsontwerp. We focussen hierbij op het speciaal onderwijs. De leerlingen in deze vormen van onderwijs lopen een groter risico op een lager welzijn als gevolg van verminderde sociale vaardigheden (Hassani & Schwab, 2021). Door de beperkingen die zij op fysiek, cognitief of sensorisch gebied kunnen hebben, kan er sprake zijn van een belemmering van een natuurlijk verloop van het proces van sociaal-emotioneel leren (Frostad & Pijl, 2007). Leraren kunnen door onder andere het oefenen van spel, visualisatie van SEL en modelleren van sociaal gedrag in de klas de SEL-ontwikkeling versterken (Hagarty & Morgan, 2020; Slovák & Fitzpatrick, 2015). Technologie kan hierbij ondersteunen (Murphy et al. , 2021; Walker & Weidenbrenner, 2019). Het effect van de inzet van technologie wordt mede bepaald door de didactische keuzes die de leraar kan maken als het gaat om lesactiviteiten (Scheltinga et al. , 2011): visualiseren, modelleren, inzichtelijk maken van en oefenen met sociaal-emotionele competenties en sociale situaties (Hagarty & Morgan, 2020; Slovák & Fitzpatrick, 2015).

Doel van de workshop

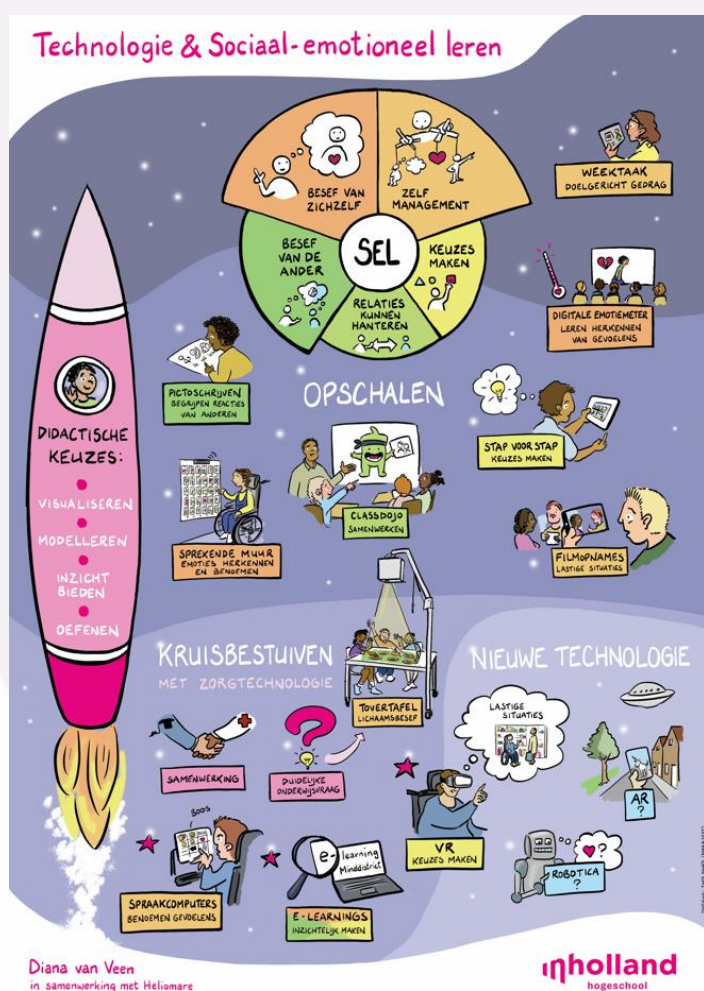
Deze workshop heeft als doel kennis delen met opleiders over SEL, de rol van technologie en de didactische keuzes in onderwijsontwerp voor SEL. Hoe kunnen zij aanwezige kennis over dit thema boven water halen? En hoe kunnen zij leraren (in opleiding) ondersteunen bij het benutten van technologie in een onderwijsontwerp voor SEL?

Praktische relevantie

Sociaal-emotioneel leren van leerlingen met een speciale onderwijsbehoefte vraagt extra aandacht. Technologie kan hierbij ondersteunen, maar alleen indien de technologie doordacht wordt ingezet. Leraren in opleiding kunnen bij deze leerlingen niet varen op een standaardaanpak. Hier is kennis over SEL en kennis van de bijdrage die technologie kan leveren aan SEL nodig.

Opbouw en aanpak van werkvormen

In drie rondes brengen de deelnemers in kaart welke kennis ze zelf al hebben van SEL, de mogelijkheden van technologie en de didactische keuzes die ze kunnen maken. We gaan in gesprek aan de hand van de praatplaat Sociaal-emotioneel leren en technologie [afbeelding 1] en zullen achtereenvolgens met dotvoting een SEL-competentie kiezen, in het gesprek de didactische keuzes bepalen en in tweetallen verkennen welke kenmerken technologische ondersteuning zou hebben. Deze werkwijze is bruikbaar om zelf toe te passen met leraren (in opleiding). Na afloop wordt door middel van een popcornwerkvorm opgehaald wat de workshop heeft opgeleverd.

Referenties

- Frostad, P. , & Pijl, S. J. (2007). Does being friendly help in making friends? The relation between the social position and social skills of pupils with special needs in mainstream education. *European journal of special needs education*, 22(1), 15-30.
- Hagarty, I. , & Morgan, G. (2020). Social-emotional learning for children with learning disabilities: A systematic review. *Educational Psychology in Practice*, 36(2), 208-222.
- Hassani, S. , & Schwab, S. (2021, December). Social-emotional learning interventions for students with special educational needs: a systematic literature review. In *Frontiers in Education* (Vol. 6, p. 808566). Frontiers.
- Murphy, K. M. , Cook, A. L. , & Fallon, L. M. (2021). Mixed reality simulations for social-emotional learning. *Phi Delta Kappan*, 102(6), 30-37.
- Scheltinga, F. , Netten, A. , & Gijsel, M. (2011). Experimenteren in het Speciaal Onderwijs–EXSO. In opdracht van Kennisnet uitgevoerd door Expertisecentrum Nederlands
- Slovák, P. , & Fitzpatrick, G. (2015). Teaching and developing social and emotional skills with technology. *ACM Transactions on Computer-Human Interaction (TOCHI)*, 22(4), 1-34.
- Walker, G. , & Venker Weidenbenner, J. (2019). Social and Emotional Learning in the age of virtual play: technology, empathy, and learning. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 12(2), 116-132.

75. Sterke rekenaars op de lerarenopleiding basisonderwijs

Ronald Keijzer, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Michiel Veldhuis, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland

Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: wiskunde, gecijferdheid, differentiatie

Een deel van de studenten op de lerarenopleiding basisonderwijs een sterke rekenaar. Deze studenten missen mogelijk cognitieve uitdaging. In een multiple case study gingen we na wat motieven voor sterke rekenaars zijn voor en in hun studie. Met deze opbrengst kunnen we de opleiding beter op deze doelgroep te richten.

De lerarenopleiding basisonderwijs kent een diverse instroom, met name ten aanzien van de wiskundige kennis. Veel aandacht gaat uit naar de zwakke rekenaars in de lerarenopleiding (Keijzer & Boersma, 2017). Dit onderzoek biedt zicht op de sterke rekenaars in de opleiding. Dit is nodig, omdat de opleiding de studenten mogelijk onvoldoende uitdaagt (Hendrikse, 2021).

In een multiple case study is nagegaan wat kenmerkend is voor sterke rekenaars in de opleiding. Daartoe zijn twee groepen studenten geïnterviewd: de sterkste rekenaars en studenten die juist voldoende scores voor de instaptoets rekenen-wiskunde (de Wiscat-toets). In de interviews is gevraagd naar motieven om voor de opleiding te kiezen, naar ervaringen tijdens de opleiding en naar het toekomstperspectief. Daar waar de geïnterviewde student dat niet spontaan meldt, brengen we de rekenvaardigheid van de student ter sprake.

Verkregen data zijn en worden geanalyseerd door uitspraken van studenten te labelen. De labels voor de sterkste rekenaars worden vervolgens vergeleken met die van de studenten die juist voldoende scores op de Wiscat-toets. Aldus achterhalen we wat specifiek is voor sterke rekenaars en welke argumenten ze delen met studenten die aanmerkelijk minder sterk rekenen.

De interviews met sterke rekenaars zijn inmiddels geanalyseerd. De interviews met studenten die juist voldoende scores voor de Wiscat-toets worden in de maand oktober gehouden. Daarna vindt de tweede ronde van data-analyse plaats, leidend tot een algemene conclusie.

Voorlopige conclusie van het onderzoek, na analyse van de interviews met sterke rekenaars is. Deze sterk rekenende studenten:

hebben het VWO afgemaakt en hadden daar een exact pakket,

hebben een brede belangstelling en zijn niet alleen gericht op rekenen-wiskunde,

zijn zich bewust van de eigen rekenvaardigheid,

weten dat de rekenvaardigheid van andere studenten minder is en verbazen zich daar ook wel over,

Worden op de opleiding gestimuleerd door de verbinding met de onderwijspraktijk. Soms vervelen ze zich op de opleiding, maar zeker niet altijd,

voelen zich in het algemeen ook sterk in vakdidactiek, maar geven ook aan daar nog wel wat te leren te hebben,
voelen zich in hun element als ze leerlingen iets moeilijks uit kunnen leggen,
houden zich nauwelijks bezig met wat de sterke rekenvaardigheid voor hun toekomst kan betekenen. Ze willen vaak wel zwak rekenende klasgenoten helpen bij de eigen vaardigheid.
Ruim voor het Velon-congres is het volledige onderzoek afgerond.
Het gesprek tijdens de presentatie richt zich op hoe de onderzoeksopbrengsten aanwijzingen geven voor het inrichten van het opleidingsonderwijs.

Referenties

- Hendrikse, P. (2021). Kansen voor wiskundetalenten op de pabo. Volgens Bartjens – ontwikkeling en onderzoek, 40(4), 52-60.
- Keijzer, R. , & Boersma, G. (2017). Low performers in mathematics in primary teacher education. In N. Escudeiro (Ed.), EAPRIL 2016 conference proceedings (pp. 355-368). Leuven: EAPRIL.

77. Vormvrij portfolio afstuderen startbekwaam

Mariëlle Theunissen, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: vormvrij, afstuderen

We delen de resultaten van een pilot met tien studenten en hun begeleiders die hun portfolio afstuderen startbekwaam vormvrij hebben voorbereid. De studenten ervaren meer bezig te zijn met het aantonen van leeruitkomsten en het tonen van hun leerproces dan met het voorbereiden van het portfolio in de juiste vorm.

Relevantie in groter kader

In het portfolio afstuderen startbekwaam ligt het accent op verantwoording van het handelen, koppeling aan eigen visie, aan bewijzen en aan literatuur. Dat doen de studenten in de vorm van casussen. In de jaarlijkse evaluatie van afstuderen startbekwaam krijgt het portfolio vrijwel altijd kritiek van de studenten. Studenten ervaren meer dat ze casussen moeten bedenken en systematisch moeten opschrijven, dan dat ze bezig zijn met het aantonen van hun kwaliteiten als leraar. Dat betekent dat de inhoudsvaliditeit beter kan. Studenten ervaren het strak gekaderde portfolio nu niet als een leerreis. In de onderwijsvisie van IvL is kansrijke studieloopbanen voor álle studenten een sleutelbegrip. Studenten zouden in de afstudeerfase de meeste ruimte moeten hebben om de leeruitkomsten aan te tonen, passend bij hun eigen leerproces, context en leerverkeur. Dat betekent dat we recht moeten doen aan de diversiteit van onze studenten en daarom waar nodig maatwerk leveren, zoals vormvrij toetsen. Toelichting praktijk (kenmerken, lopende ontwikkelingen)

We kregen de ruimte van de examencommissie en managementteam om op kleine schaal te experimenteren met een vormvrije variant van het portfolio. In het studiejaar 2023-2024 hebben tien studenten en zes instituutsopleiders deelgenomen. Tijdens kalibratiesessies en panelgesprekken hebben de deelnemers de pilot in cocreatie samen met de projectleider vormgegeven. De examencommissie keek mee. De opbrengst van de pilot bestaat uit een handreiking voor vormvrij portfolio waarin de succescriteria staan uitgewerkt en informatie is uitgewerkt over beroepsproducten en bewijsvoering. De pilot met tien studenten en hun begeleiders wijst uit dat het meer vormvrij maken van afstuderen startbekwaam (1) deze studenten enorm helpt om het diploma binnen te halen: “dankzij vormvrij heb ik waarschijnlijk een jaar korter over mijn studie gedaan”; (2) de eigenheid van de student meer naar voorgrond brengt: “dit is veel inclusiever dan dat ik ooit had durven hopen”; en (3) de motivatie voor afstuderen startbekwaam positief beïnvloedt: “het is super autonoom en motiverend”.

In studiejaar 2024-2025 gaan we door met de pilot en ontwikkelen we professionalisering voor begeleiders.

Dilemma's/vraagstukken vanuit de praktijk

We willen (1) op zoek naar de waaier aan vormvrije varianten van het portfolio, (2) opschalen naar eerdere leerjaren zodat studenten meer geleidelijk worden voorbereid op deze manier van (af)studeren, (3) inzicht verwerven in de kwaliteitsborging van het (afstudeer)werk van de studenten en (4) ondersteunend onderwijs ontwerpen.

Daarover gaan we graag in gesprek met de deelnemers aan deze bijeenkomst.

Referenties

Theunissen, M. (2024). Rapportage pilot vormvrij portfolio afstuderen startbekwaam 2023-2024. Hogeschool Rotterdam.

86. Waarom onderzoekend vermogen inzetten als onderdeel van het eindwerk: pedagogisch of vakdidactisch?

Liena van Loenen-Sarkis, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Rachel Kroep, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

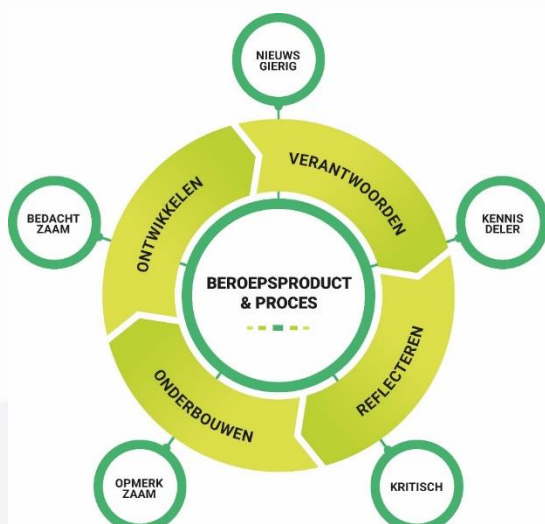
Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Praktijkonderzoek, Afstuderen, Beroepsproduct

In dit rondetafelgesprek gaan we aan de slag met verschillende casussen rondom de organisatie van het eindwerk binnen de verschillende tweedegraads lerarenopleidingen. We willen sparren over de uitdagingen, successen en spanningen rondom het eindwerk van jaar 4 op Hogeschool Windesheim (Eindproduct Onderzoekend Vermogen).

In de nieuwe opzet voor het afstudeeronderzoek van de tweedegraads lerarenopleidingen van Windesheim (2LW) ligt de nadruk op het ontwerpen van een beroepsproduct om de eigen onderwijspraktijk te verbeteren. De studenten zetten hun onderzoekende houding in en ontwikkelen een onderzoekend vermogen. Studenten schrijven zich in voor een themagroep binnen 2LW (tweedegraadslerarenopleidingen Windesheim) en gaan ofwel pedagogisch en/of didactisch aan de slag met het eindwerk. De handleiding voor het eindwerk bestaat uit zes verschillende fasen (vraagarticulatie, informatie zoeken, verzamelen, redeneerlijn, ontwerp beroepsproduct en kennisdeling) waarbij de student aan de slag kan met zijn eigen gekozen thema (gedurende het schooljaar). Er zijn afstudeergroepen die de nadruk op het vakdidactische aspect leggen en zijn er afstudeergroepen die de nadruk op de pedagogische kant leggen. Hoe gaan we om met de spanningen van het eindwerk. En hoe gaan we om met de opleidingsscholen die een groep begeleiden? Hoe maken we het onzichtbare zichtbaar en hoe zorgen we ervoor dat de nadruk ligt op het doen van onderzoek in de beroepspraktijk. Oftewel niet de docent als onderzoeker, maar de docent die onderzoekend kan handelen en onderzoekend vermogen inzet (Munneke, Rozendaal & Van Katwijk, 2023). We wisselen ervaringen uit en gaan met elkaar in gesprek aan de hand van casuïstiek over de successen en uitdagingen die dit eindwerk met zich meebrengt. Mogelijke onderwerpen die ter sprake komen zijn het borgen van literatuurgebruik, de didactische diepgang, beoordelingsprocedures en omgaan met de integratie van het eindonderzoek binnen opleidingsscholen. Munneke, L., Rozendaal, J. S., & Van Katwijk, L. (2023). Onderzoekend vermogen ontwikkelen tijdens je lerarenopleiding. Boom.

88. De feedbackpeer - een spel voor peerfeedback

Wendy Wieggers, Fontys Hogeschool - Kind en Educatie, Den Bosch, Nederland; Tineke Rombout, Fontys Hogeschool - Kind en Educatie, Den Bosch, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Feedback, Peers, Feedbackgeletterdheid

Feedback speelt een belangrijke rol in het curriculum van de Pabo Den Bosch (Fontys Educatie). Feedback helpt studenten om te reflecteren op hun leerproces. De onderzoeksgroep 'feedbackgeletterdheid', bestaande uit docenten, heeft een praktische tool ontwikkeld om studenten bewuster om te laten gaan met feedback, namelijk met het peerfeedbackspel.

De feedbackpeer - een spel voor peerfeedback 'Sinds ik feedback vraag aan peers, bewijs ik eenvoudiger mijn competenties in het assessmentportfolio.' aldus een quote van een derdejaars student. Zoals we weten, speelt feedback een belangrijke rol in het curriculum van de Pabo Den Bosch (Fontys Educatie). En terecht, want feedback helpt studenten om te reflecteren op hun leerproces en dus een betere leerkracht te worden. Vandaar dat de onderzoeksgroep 'feedbackgeletterdheid', bestaande uit docenten van de opleiding, een tool heeft ontwikkeld om studenten bewuster om te laten gaan met feedback, namelijk met het peerfeedbackspel. Het spel is eenvoudig in te zetten om effectieve en verdiepende feedback te genereren. Tegelijkertijd vergroten studenten spelenderwijs hun feedbackgeletterdheid. Het spel wordt gespeeld door peers waarin studenten leren aan wie ze feedback kunnen vragen, wat de invloed van de rol van feedbackgever is, wat voor feedback je als student kunt vragen én hoe je deze kunt verwerken. Kortom, hoe ze het beste kunnen leren van feedback. Tijdens hun studie zijn studenten omringt door verschillende personen, zoals bijvoorbeeld een mentor, een docent of een instituutsopleider. Deze verschillende personen vervullen hun eigen rol en ze zijn allemaal feedbackgevers voor de student. Tijdens het peerfeedbackspel leven peers zich in, in de verschillende personen (rollen) en geven vanuit die blik ontwikkelingsgerichte feedback. Zo kun je denken aan een rekendocent die vanuit zijn vak feedback geeft op theoretische onderbouwingen en een mentor die vanuit de werkplek feedback geeft op het handelen en de vaardigheden van de student. Door de studenten vanuit een van deze rollen feedback te laten geven op het werk van peers, wordt inhoudelijk verrijkende feedback gegeven. Er zijn verschillende spelvarianten ontwikkeld, zodat de student het spel kan kiezen wat het beste bij desbetreffende leeractiviteit past. Het spel ziet er aantrekkelijk uit, nodigt uit om te spelen en is daardoor laagdrempelig. De onderzoeksgroep heeft onder begeleiding van senior onderzoeker van het Fontys lectoraat 'Goed leraarschap, goed leiderschap' gewerkt. Dit lectoraat richt zich op de ontwikkeling van (toekomstige) leraren. Een van de thema's waar binnen het lectoraat onderzoeken uitgevoerd wordt is het thema 'feedbackgeletterdheid'. De onderzoeksgroep heeft middels de onderzoeksmethodiek Design Thinking de tool (het spel) ontwikkeld.

90. Het gebruik van Generatieve AI's in de bètalerarenopleiding

Lesley de Putter, Technische Universiteit Eindhoven - ESoE, Eindhoven, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: betalerarenopleiding, generatieve AI, vakdidactiek

Afgelopen collegejaar bleken docenten-in-opleiding van de TU's ChatGPT te hebben ingezet om een reflectie op de persoonlijke leraarsidentiteit te schrijven. Dit was onze drijfveer om studenten en docenten van de lerarenopleidingen van TU Delft, Eindhoven, Twente en Wageningen te interviewen over het (on)mogelijke gebruik van Generatieve AI's in de lerarenopleiding.

De studentenpopulatie in bètalerarenopleidingen vindt reflecteren op het eigen leerproces tot leraar moeilijk. De ontdekking dat studenten ChatGPT hadden gebruikt om de reflectie op de persoonlijke docentidentiteit te schrijven kan als fraude kan worden beschouwd. Het bleek echter dat de studenten de eigen ideeën over de reflectie aan de ChatGPT-prompt toevoegden en slechts het schrijfgedeelte aan de AI lieten. Het gebruik van ChatGPT kan voordelen hebben in en voor het onderwijs (Trust, Whalen & Mouza, 2023), maar kent inherente nadelen zoals plagiaat, aangezien het bijvoorbeeld succesvol technische cursusbeoordelingen kan doorstaan (Nicolic et al. , 2023). Examencommissies bestempelen daarom het gebruik van ChatGPT bij tentamens als fraude. Lijnrecht daartegenover staan initiatieven van universiteiten om ChatGPT in onderwijsopdrachten te gebruiken (SURF, 2023). Onderzoek richtte zich op inzetten van Generatieve AI's bij lesgeven, uitleggen van natuurkunde of wiskunde (Gregorcic & Pendrill, 2023; Kock, Salinas-Hernández, & Pepin, 2023) of het schrijven van papers (bijv. Kortemeyer, 2023). Er zijn initiatieven genomen over het gebruik van een generatieve AI bij het schrijven van academische papers, inclusief de correcte manier van ernaar verwijzen (ACS, 2023). Onze onderzoeksvraag sluit aan bij de zoektocht naar mogelijkheden: hoe kan een generatieve AI worden ingezet in de bètalerarenopleiding? Docenten (25) en studenten (17) van de TU Delft, TUE, WUR en UTwente zijn door hen onbekende personen geïnterviewd over eigen gebruik, mogelijk en gewenst gebruik en problemen bij het inzetten van Generatieve AI's voor de bètalerarenopleiding. Alle interviews zijn getranscribeerd en separaat gecodeerd door twee onderzoekers in drie ronden. De laatste ronde bestond uit een audit ronde over de uiteindelijke resultaat gecodeerde tekstfragmenten.

Resultaten laten zien dat een klein aantal docenten goed op de hoogte is van welk programma een Generatieve AI is (naamsbekendheid) en wat daarmee wel en niet mogelijk is. Degenen die er mee werken zijn overtuigd van de mogelijkheden die het biedt. De studenten in de studie geven als hoofddoel van AI-gebruik de continue beschikbaarheid van een goede brainstorm partner. Het extra voordeel is dat deze partner uitgewerkte voorstellen hoe ideeën per lesvoorbereiding in te zetten

aflevert. Als tweede doel wordt gebruik als tekstverwerker genoemd, waaronder alles van schrijven in een andere taal, spellingcontrole (“dat werkt niet hoor!”) tot tekstreductie en formeel schrijven valt.

Discussievragen

Mogen opleiders studenten verplichten een AI te gebruiken door deze te verwerken in een opdracht (milieu, kosten, beschikbaarheid)?

Hoe ziet correct refereren naar het gebruik van een AI door studenten in de lerarenopleiding eruit?

Referenties

American Chemical Society, 2023, Best practices for using AI when writing scientific manuscripts.

Caution, care, and consideration: Creative science depends on it, ACS nano, 17, 5, pp4091–4093

<https://doi.org/10.1021/acsnano.3c01544>

Gregorcic, B., Pendrill, A-M., 2023, ChatGPT and the frustrated Socrates, Phys. Educ. 58 (2023)

035021 <https://doi.org/10.1088/1361-6552/acc299>

Kock, Z-J., Salinas-Hernández, U, and Pepin, B., 2023, Instrumental genesis of ChatGPT in a challenged based course involving mathematics, poster presented at ICTMT 16, Athens, 7-10 June 2023.

Kortemeyer, G., 2023, Could an artificial-intelligence agent pass an introductory physics course?

Phys. Rev. Phys. Educ. Res. 19, 010132, <https://doi.org/10.1103/PhysRevPhysEducRes.19.010132>

Nikolic, S., Daniel, S., Haque, R., Belkina, M., Hassan, G. M., Grundy, S., Lyden, S., Neal, P &

Sandison, C., 2023, ChatGPT versus engineering education assessment: a multidisciplinary and multi-institutional benchmarking and analysis of this generative artificial intelligence tool to investigate assessment integrity, European Journal of Engineering Education, <https://doi.org/10.1080/03043797.2023.2213169>

1080/03043797. 2023. 2213169

SURF, 2023, Promises of AI in education. Discussing the impact of AI systems in educational practices.

Surf, Utrecht. <https://www.surf.nl/en/promises-of-ai-in-education>

Trust, T., Whalen, J., and Mouza, C. (2023). Editorial: ChatGPT: Challenges, opportunities, and implications for teacher education. Contemporary Issues in Technology and Teacher Education,

23(1), 1-23. <https://www.learntechlib.org/primary/p/222408/>

92. Krachtige onderwijsprofessionals met de Leerkracht Veerkracht Toolkit

Gerbert Sipman, Marnix Academie, Utrecht, Nederland; Miranda Timmermans, Marnix Academie, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Veerkracht, Toolkit, Partnerschap

Voor en met (aanstaande) leerkrachten is de Leerkracht Veerkracht Toolkit ontwikkeld. Onderzoeksmatig zijn 21 laagdrempelige tools ontwikkeld met gebruikersinstructies, ondersteuningstips en aanvullende online materialen die ingezet kunnen worden in partnerschappen. Deze workshop begint met een introductie, waarna we aan de slag gaan met de materialen om uiteindelijk de gebruiksmogelijkheden bespreken.

Samen met studenten is een toolkit ontwikkeld om de veerkracht van (toekomstige) leraren binnen partnerschappen Samen Opleiden te ondersteunen. De uitdagingen waarmee leraren worden geconfronteerd, nemen toe en worden complexer (Flores, 2017), wat ertoe leidt dat veel leraren binnen de eerste vijf jaar van hun carrière uitvallen (Dekker et al. , 2021). Hogere veerkracht bij leraren kan gevoelens van burn-out/stress verminderen en uitval voorkomen (Arnup & Bowles, 2016). Daarom zijn vanuit het Lectoraat Samen Opleiden & Professionaliseren tools ontwikkeld om de veerkracht van aanstaande en startende leraren te ondersteunen. Door de tools als grensobjecten (Dingshoff et al. , 2023) in te zetten in het partnerschap wordt samen een sociaal ondersteuningsnetwerk opgebouwd.

Middels praktijkgericht onderzoek (van der Donk & van Lanen, 2020) zijn de uitdagingen en behoeften bepaald aangaande het ontwikkelen van laagdrempelige tools die de veerkracht van (toekomstige) leraren in partnerschappen kunnen ondersteunen. Een eerste literatuuronderzoek toonde een gebrek aan dergelijke tools. De driehoek student-opleiding-werkveld is bevraagd in interviews en onderzoekswerkshops, waarbij de vier elkaar beïnvloedende dimensies van veerkracht van leraren van Mansfield en collega's (2016) werden gebruikt om de gesprekken te verdiepen: professionele, emotionele, motivationeel en sociale veerkracht. Inductieve analyse leidde tot een overzicht van uitdagingen per dimensie per groep respondenten.

Vanuit dit overzicht zijn de tools samen met studenten ontwikkeld; startende leraren, maar ook school- en instituutsopleiders fungeerden als feedbackgroepen. De studenten bepaalden de meest relevante uitdagingen, rekening houdend met hun medestudenten; bijvoorbeeld omgaan met probleemgedrag van leerlingen, negatieve gedachten (twijfels) loslaten, omgaan met stress en feedback geven/ontvangen. Per uitdaging zijn prototypes voor tools ontworpen, die in verschillende iteraties zijn getest om de tools steeds verder te verfijnen. Op diverse momenten heeft een expert op het gebied van studentenwelzijn deelgenomen aan het onderzoek; zij introduceerde onder andere benaderingen met betrekking tot mindfulness en zelfcompassie (Toonen, 2022).

Uiteindelijk zijn 21 tools, een veerkrachtcheck en een veerkracht boost opgenomen in de toolkit. Iedere tool biedt instructies voor de gebruiker en tips voor het ondersteunen van de gebruiker. Bovendien worden via een QR-code aanvullende materialen aangeboden, zoals extra tools/oefeningen, achtergrondinformatie, video's en podcasts. De toolkit is enthousiast ontvangen, maar verder onderzoek is nodig om de doorwerking van het gebruiken van de tools te beoordelen; de eerste gebruikersreacties zijn in ieder geval veelbelovend. In deze workshop kunt u na een korte introductie de toolkit uitproberen, waarna we de bruikbaarheid ervan in uw onderwijscontext bespreken.

Referenties

- Arnup, J. , & Bowles, T. (2016). Should I stay or should I go? Resilience as a protective factor for teachers' intention to leave the teaching profession. *Australian Journal of Education*, 60(3), 229–244.
- Dekker, M. , Gaikhorst, L. , & Schreurs, B. (2021). De uitval van beginnende leraren in het primair onderwijs. *Pedagogische studiën*, 98, 153-157.
- Dingshoff, M. , Nieman, E. , & Boonen, A. (2023). *Boundary crossing: Grenzen overbruggen in de interprofessionele samenwerking tussen school, kinderopvang en welzijnswerk*. Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Sociale Innovatie.
- Flores, M. (2017). Teaching and developing as a teacher in contradictory times. *Teachers and Teaching*, 23(2), 123–126.
- Mansfield, C. , Beltman, F. , Broadley, T. , & Weatherby-Fell, N. (2016). Building resilience in teacher education: An evidence informed framework. *Teaching and Teacher Education*, 54, 77-87.
- Toonen, L. (2022). *Hartenreis: Een inspiratie-doeboek om jouw authentieke stem te vinden en te volgen*. Palmslag.
- van der Donk, C. , & van Lanen, B. (2020). *Praktijkonderzoek in de school (4e ed.)*. Coutinho.

g6. Facilitering van blended leren in Teacher Learning Groups

Emmy Vrieling-Teunter, Open Universiteit, Heerlen, Nederland; Maartje Henderikx, Open Universiteit, Heerlen, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Blended leren, teacher learning groups, sociale configuratie

Het inzetten van Blended Leren binnen Teacher Learning Groups (TLGs) vereist doordachte implementatie en facilitering. Denk bijvoorbeeld aan de verminderde mogelijkheden voor sociale interacties binnen de online context. Vanuit de onderzoeksvraag ‘Hoe ervaren deelnemers de Sociale Configuratie van blended TLG's tijdens F2F- en online bijeenkomsten?’ ontstaan aanbevelingen voor de onderwijspraktijk.

Achtergrond/vraag/probleemstelling

Professionalisering in de lerarenopleiding basisonderwijs (pabo) wordt steeds meer vormgegeven in de vorm van Teacher Learning Groups (TLGs; Vrieling-Teunter et al., 2024). TLGs zijn sociale configuraties (zoals teams, leergemeenschappen of netwerken) waarin pabostudenten, leraren en lerarenopleiders, soms aangevuld met onderzoekers en/of experts, collectief leren door middel van sociale interacties. In TLGs worden vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid voor het leerproces en de uitkomsten oplossingen voor praktijkgerichte onderwijsproblemen geanalyseerd, kritisch besproken, ontworpen en verder vormgegeven in de dagelijkse praktijk van de deelnemers (Van Schaik et al., 2019).

Het leerproces van TLGs kan worden beschreven in termen van sociale configuratie (SC), bestaande uit drie dimensies: praktijkintegratie (PI), langetermijnnoriëntatie en doelen (LTOD) en gedeelde identiteit en gelijke relaties (GIG). Door de toenemende digitalisering krijgen TLGs steeds meer een blended vorm (García-Martínez et al., 2022).

Het combineren van F2F en online leeromgevingen kan verschillende voordelen bieden, waardoor uiteindelijk de leermogelijkheden toenemen (Last & Jongen, 2021). De effectiviteit van blended leren (BL) hangt echter af van verschillende factoren. De online context vermindert bijvoorbeeld de mogelijkheden voor sociale interacties hetgeen de communicatie bemoeilijkt en onderlinge verbondenheid kan belemmeren (Kreijns, 2020).

Onderzoeksmethodiek/instrumenten

Deze studie werd uitgevoerd bij drie TLGs binnen een pabo in Nederland in het academisch jaar 2022-2023; acht F2F en vier online bijeenkomsten waren gepland. De TLGs bestonden uit derdejaarsstudenten, leraren, lerarenopleiders (i. e., facilitators), en experts (e. g., hoogbegaafdheid).

De kwalitatieve data bestond uit audio-opnames van alle TLG-bijeenkomsten, negen semigestructureerde interviews (per TLG een student, facilitator en leraar/expert), en twee focusgroepbijeenkomsten.

De gegevens werden deductief (SC dimensies, toegevoegde BL codes) en inductief geanalyseerd met ATLAS.ti 23.4. Twee codeurs codeerden afzonderlijk 10% van de gegevens (interbeoordelaarsbetrouwbaarheid = .84/goed). Eén onderzoeker codeerde de resterende data.

Opbrengsten/Resultaten

De resultaten leiden tot de volgende aanbevelingen:

1. Professionaliseer deelnemers en facilitators.
2. Integreer F2F en online activiteiten afgestemd op doelen.
3. Maximaliseer het potentieel van F2F en online omgevingen.
4. Plan de eerste persoonlijke bijeenkomst F2F voor sociale cohesie en groepsvorming.
5. Stel langetermijndoelen en -doelen om de betrokkenheid en inzet te vergroten.
6. Zorg voor praktische ervaringsuitwisseling in F2F en online settings.
7. Activeer deelnemers door middel van samenwerkingstaken in F2F en online settings.
8. Benadruk sociale aanwezigheid in online bijeenkomsten door middel van interactieve activiteiten.
9. Bevorder kritisch denken voor diepgaande gesprekken in online settings.

Discussievragen

Op basis van een aanbeveling naar keuze bespreken de deelnemers in groepjes hoe de aanbeveling verder geconcretiseerd kan worden.

Referenties

- García-Martínez, I. , Tadeu, P. , Montenegro-Rueda, M. , & Fernández-Batanero, J. M. (2022). Networking for online teacher collaboration. *Interactive Learning Environments*, 30(9), 1736-1750. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1764057>
- Kreijns, C. (2020). Online samenwerkend leren en social presence. https://www.ou.nl/documents/40554/1186340/Oratieboekje_Karel_Kreijns_web_20200317_def.pdf/5cd85582-fe0c-67fd-485a-098b621d5830?t=1589818540070
- Last, B. , & Jongen, S. (2021), *Blended learning en onderwijsontwerp*. Boom Uitgevers.
- Van Schaik, P. , Volman, M. , Admiraal, W. , & Schenke, W. (2019). Approaches to co-construction of knowledge in teacher learning groups. *Teaching and Teacher Education*, 84, 30-43. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.04.019>
- Vrieling-Teunter, E. , De Vreugd, L. , Nijland, F. , Bakx, A. & Vermeulen, M. (2024). Facilitating professional development in Teacher Learning Groups: The 'Value Creation Questionnaire', *Professional Development in Education*. <https://doi.org/10.1080/19415257.2024.2390881>

97. Meer halen uit Kostbare Onderwijstijd

Shyro van Nieuwenhuijsen, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Anne Hazenberg, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Jette de Heer, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Zelfregulatie, Herkansingen, Hoge verwachtingen

Bij de Lerarenopleiding Natuurkunde aan de Hogeschool Rotterdam zijn vernieuwende trajecten ingevoerd: Leren van gemaakt werk en Bewuster herkansen. Door herstructurering van onderwijstijd, focus op leerstrategieën, aanmoediging van individuele en collectieve eigenaarschap verwachten we meer studenten die hun studie succesvol doorlopen. Overkoepelend werken we vanuit de Didactiek van Hoge verwachtingen.

We nemen onze collega's mee in de ontwikkeling en implementatie van twee verbetertrajecten binnen de Lerarenopleiding Natuurkunde aan de Hogeschool Rotterdam: Leren van gemaakt werk en Bewuster herkansen. Na een analyse van het aantal toetspogingen, zowel schriftelijke toetsen als opdrachten, van alle studenten van de afgelopen zes jaar bleek dat meer dan 90% van de studenten per studiejaar genoeg had aan twee herkansingen. Gezien er vier herkansingsperiodes per studiejaar zijn, concludeerden wij dat kostbare onderwijstijd verloren gaat. Met de vakgroep, studenten en twee masterstudenten van de Universiteit Utrecht zijn we mogelijke scenario's gaan verkennen om gebruik te maken van "gevonden" onderwijstijd. Dit intensieve proces leidde tot een reeks breed gedragen interventies. De jaarplanning is opnieuw ingedeeld, er is een progressieweek waarin studenten reflecteren op hun leerstrategieën ter voorbereiding op nieuwe toetsen, de toetsweken zijn verlengd en de herkansingen zijn gecomprimeerd van vier naar twee weken. Onderliggend aan de interventies is de aandacht voor zelfregulatie (Sins, 2023) en het werken vanuit hoge verwachtingen (Voerman, 2021). Zelfregulatie is cruciaal omdat uit ons vooronderzoek blijkt dat studenten door het proactieve gebruik van zelfregulerende vaardigheden (ZRL-vaardigheden), zoals studievaardigheidslessen en toetsanalyses, beter leren inschatten welke leerstrategieën effectief zijn. Leraren die hoge verwachtingen hebben, stellen meer denk- en zelfregulatievragen, geven meer tijd om te denken, en zorgen voor kwalitatief goede aanwijzingen en specifieke, leerbevorderende en positieve feedback. Dit zorgt voor een omgeving, waarin studenten gestimuleerd worden en verantwoordelijkheid nemen om te presteren naar hun potentieel (Voerman, 2019). Citaat - Progressieweek zou heel waardevol zijn door veel met elkaar te oefenen en te leren! Met elkaar ideeën uit te wisselen etc. Je leert ten slotte (ik in ieder geval) het beste voor een toets door gewoon te oefenen en te doen. – Voltijdstudent

De eerste bevindingen van onze interventies zijn positief: studenten waarderen de progressieweek en kijken uit naar de langere toetsweken, wat uiteindelijk moet leiden tot betere resultaten door een betere spreiding van toetsen en intensievere begeleiding.

Tijdens de presentatie richten we ons op een data-gedreven probleemanalyse, bieden we inzichten uit de literatuur, en bespreken we het proces waarbij meerdere belanghebbenden actief betrokken zijn. We delen studentquotes met beeldmateriaal en gebruiken interactieve werkvormen om kritisch denken te bevorderen en ideeën uit te wisselen. Sins, P. (2023). Zelfreguleren leren gaat niet vanzelf maar hoe dan wel? Hogeschool Rotterdam Uitgeverij. <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/globalassets/onderzoek/kcto/lectoren/openbare-les-patrick-sins.pdf> Voerman, L. (2021). Hoge verwachtingen gaan over (n)u. Hogeschool Rotterdam Uitgeverij. <https://surfsharekit.nl/objectstore/45052533-8622-4261-b895-4344a5320f1e>

105. Aan de slag met UDL-ontwerptool INclics

Ron Barendsen, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Roelien Wierda, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: inclusie, UDL, agency

Tijdens deze workshop maak je kennis met het prototype van de UDL-ontwerptool INclics. Deze online tool wordt door het team van de workshopleiders ontwikkeld om docenten concrete handvatten te bieden om hun onderwijs meer toegankelijk en inclusief te maken.

Ondanks een toenemende focus op inclusief onderwijs en de noodzakelijke beleidsinitiatieven op dit gebied, worden veel studenten in het (hoger) onderwijs nog steeds geconfronteerd met een standaard opleidingsprogramma waar barrières zich opstapelen en waarin ze niet volledig tot hun recht komen. Het probleem is complex: hoe kunnen toch al zwaarbelaste docenten/opleiders gevoeliger worden voor, en inspelen op, al die verschillen die hun studentenpopulatie kenmerken? Hoe kunnen we een bijdrage leveren aan het gevoel van agency bij opleiders waar het gaat om inclusie?

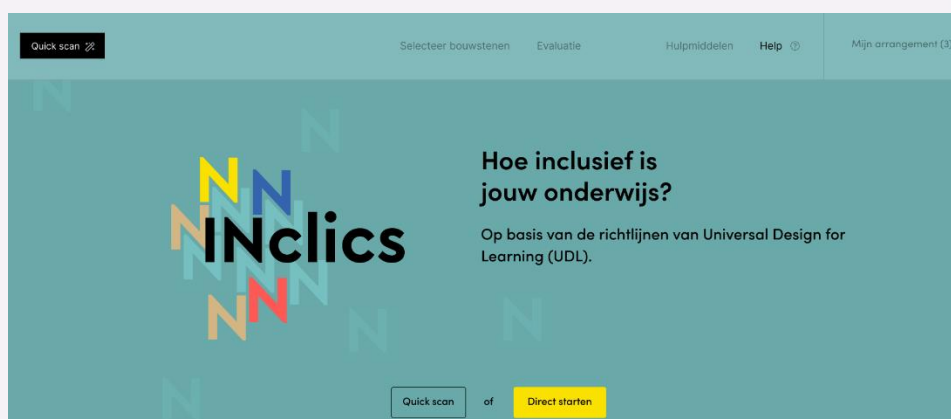
Om bij te dragen aan de oplossing van deze uitdaging wordt de UDL-ontwerptool INclics ontwikkeld, waarmee zowel individuele docenten als onderwijsteams hun onderwijsprogramma's en -praktijken kunnen monitoren en verbeteren. De tool is gebaseerd op de negen ontwerpprincipes van Universal Design for Learning, een raamwerk dat concrete handvatten biedt om onderwijs te ontwerpen en uit te voeren dat voor alle studenten werkt.

Tijdens de workshop presenteren we de tot nu toe behaalde resultaten van ons NRO Senior Fellowship onderzoeksproject en zullen we het vooronderzoek en de totstandkoming van het testbare prototype van INclics kort presenteren.

De workshop bestaat vervolgens uit een semi-gestructureerde hands-on workshop, waarin deelnemers de tool INclics kunnen toepassen om a. een bestaand leerarrangement te evalueren en b. een eigen leerarrangement te screenen. De sessie wordt afgesloten met een korte feedbackronde, waarvan de resultaten zullen bijdragen aan het prototypingonderzoek voor dit project.

INclics wordt ontworpen als praktische tool waarmee individuele docenten en teams hun curriculum op toegankelijkheid en inclusiviteit kunnen screenen. Met behulp van concrete bouwstenen kunnen zowel grotere als kleinere onderwijseenheden worden geoptimaliseerd. Via een quick scan – gericht op een specifieke onderwijsunit en gebaseerd op de richtlijnen van Universal Design for Learning – krijgt de gebruiker inzicht in aspecten van inclusie en toegankelijkheid die verbeterd kunnen worden. Vervolgens biedt de tool concrete bouwstenen voor elke UDL-richtlijn om de toegankelijkheid van de gescande onderwijsprogramma's te vergroten. De online tool biedt een Nederlandse en een Engelse versie

Aangezien dit een publiek gefinancierd NRO-project is, zal INclics gratis beschikbaar zijn, o. a. via de websites van NHL Stenden Hogeschool, het ECIO en www.onderwijskennis.nl.

Referenties

Meyer, Anne, David Rose, and David Gordon. Universal Design for Learning: Theory and Practice. CAST Professional Publishing, 2014.

Tobin, Thomas J. , and B. E. Behling.

Universal Design in Higher Education: From Principles to Practice
Harvard Education Press, 2018

110. Invloed van curriculumcontexten op de inzet van opdrachten gericht op hogere orde denkvaardigheden

Uwe Krause, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Tine Béneker, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Hogere Orde Denkvaardigheden, Curriculumcontext, Opdrachten

Het stimuleren van hogere orde denkvaardigheden (HOD) is belangrijk in het onderwijs. Ondanks vergelijkbare opvattingen over de doelstellingen van goed aardrijkskundeonderwijs zetten Nederlandse docenten echter minder HOD-opdrachten in de bovenbouw vwo in dan hun Duitse collega's. Dit onderzoek laat zien, hoe verschillende factoren binnen de curriculumcontexten dit verschil kunnen verklaren.

Het stimuleren van hogere orde denkvaardigheden is van groot belang voor het ontwikkelen van krachtige geografische kennis bij leerlingen. Omdat opdrachten tal van onderwijs- en leerprocessen sturen zijn zij een belangrijk instrument voor docenten en vervullen een groot deel van de lestijd. Ondanks vergelijkbare opvattingen over goed aardrijkskundeonderwijs zetten Nederlandse in tegenstelling tot Duitse docenten nauwelijks opdrachten gericht op hogere orde denkvaardigheden (HOD) in. Dit leidt tot de vraag waarom dit zo is, en welke rol de contexten spelen waarin de docenten werken. Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van het theoretische raamwerk van de Britse onderwijssocioloog Basil Bernstein, die de weg van kennis vanuit de kennisproductie door onderzoek naar de overdracht op leerlingen in scholen als recontextualiseringsproces beschouwt. Volgens Bernstein is het repertoire van leraren (hun kennis, hun visie en hun potentieel en daadwerkelijk handelen) altijd afhankelijk van de curriculumcontext waarin zij werken en van hun reservoir: hun schoolcontext en hun toegang tot het veld van kennisproductie. Om opdrachten in verschillende curriculum contexten te classificeren werd gebaseerd op Bloom's revised taxonomy en Bernstein's ideeën over kennis het Geography Task Categorisation Framework (GTCF) ontwikkeld (Krause et al. , 2022). Het laat zien, hoe opdrachten bijdragen aan krachtige kennis. Vervolgens werden recontextualiseringsprocessen in relatie tot aardrijkskundeopdrachten in de bovenbouw van het vwo in Nederland (NL) en Noordrijn-Westfalen (NRW) geanalyseerd (Krause et al. , 2021). En ten slotte werden vijftig docenten in NL en NRW bevestigd over hun opdrachteninzet (die zij als representatief achtten) bij het thema wereldvoedselvraagstuk (in NL een SE-thema met HOD-doelen in het curriculum) (Krause et al. , 2024). Het onderzoek als geheel laat zien dat zowel in NL als in NRW de docenten hun rol als curriculum maker vervullen en hogere orde denkvaardigheden nastreven, maar dat de curriculum contexten leidend zijn. In NL is er sprake van 'misalignment' tussen

curriculum voor het SE en het CE. Hier beïnvloedt het overheersende type opdrachten in het CE, waarin geen HOD-opdrachten voorkomen, samen met controlemaatregelen en schoolboekopdrachten, de opdrachteninzet van docenten. Deze samenhang is ook in NRW zichtbaar, maar hier is sprake van 'constructive alignment', er is geen verschil tussen doelen voor het SE en CE, en hogere orde denkvaardigheid worden zowel in het curriculum als in de school- en eindexamens nagestreefd. De resultaten werpen de vraag op naar het belang van curriculumdoelen gericht op hogere orde denkvaardigheden en 'alignment' tussen curriculum en centraal examen, en daarvan afgeleid het schoolexamen.

Referenties

- Krause, U. , Béneker, T. , van Tartwijk, J. & Maier, V. (2021). Curriculum contexts, recontextualisation and attention for higher-order thinking. *London Review of Education*, 19(1), 1–17. doi: 10.14324/LRE.19.1.24.
- Krause, U. , Béneker, T. & van Tartwijk, J. (2022). Thinking skills in geography textbook tasks of North-Rhine Westphalia and the Netherlands. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 31(1), 69-83. doi:10.1080/10382046.2021.1885248.
- Krause, U. , Béneker, T. , van Tartwijk, J. , & Güngör, D. (2024). Influences on the task-setting practices of geography teachers: orientations and curriculum contexts. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 1–15. doi:10.1080/10382046.2024.2363642.

111. Mentoren van morgen: Samen naar een kwalitatief en krachtig kader.

Jeroen van Waveren, JvW Onderwijsadvies, Heiloo, Nederland; Anna Los, STWT/Samen Opleiden Noord-Holland, Amsterdam, Nederland; Inge Adams, SaKS, Alkmaar, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Professionalisering, mentoren/werkplekbegeleiders, Leven lang ontwikkelen

Hoe komen we tot een breed gedragen kader voor de professionalisering van mentoren (PO)? Wat moeten mentoren tegenwoordig kennen en kunnen? In dit rondetafelgesprek sessie delen we de uitkomsten van een inventarisatie naar dit onderwerp en gaan we in gesprek over de uitdagingen én kansen m. b. t. het professionaliseringsaanbod voor mentoren.

Mentoren van morgen: Samen naar een kwalitatief en krachtig kader. In dit rondetafelgesprek worden de bevindingen gepresenteerd van een onderzoeksproject naar de professionaliseringsmogelijkheden en behoeften van mentoren binnen het primair onderwijs (PO) in de regio groot Amsterdam. Het project is gekoppeld aan de Amsterdamse Lerarenagenda en uitgevoerd in samenwerking met diverse opleidingsinstituten, besturen voor primair onderwijs en partnerschappen. Het is ieders streven de kwaliteit van het onderwijs voortdurend te verbeteren door de leraren in opleiding de best mogelijke begeleiding te bieden. Dit sluit aan op de wens om met betrekking tot de pijlers Opleiden, Begeleiden en Professionaliseren tot meer afstemming over de professionalisering van mentoren te komen binnen de onderwijsregio en partnerschappen SO&P. Met als uiteindelijk doel het verbeteren van de kwaliteit van de begeleiding door mentoren.

Aanleiding en doel

De groei naar 100% Samen Opleiden, de verschuiving in het curriculum (40%-60%) en het toenemende lerarentekort zorgen voor extra druk op het opleiden en begeleiden van aankomende leraren. Er is grote behoefte aan kwalitatief sterke en ervaren mentoren. Zij spelen een cruciale rol spelen in het behouden en motiveren van leraren in opleiding. Meer dan voorheen dient bij de professionalisering van mentoren rekening gehouden te worden met de variëteit aan contexten, doelgroepen, opleidingsvarianten en eigen motivatie en behoeften. Bovendien voelen mentoren zich niet altijd verantwoordelijk voor het leren van een student en wordt hun (praktijk)kennis niet altijd benut en gewaardeerd.

Het doel is om vanuit de partnerschappen SO&P te komen tot een gezamenlijk kader voor de professionalisering van mentoren. Een kader dat handvatten biedt om het professionaliseringsaanbod af te stemmen op bovengenoemde factoren. Het beoogde effect van

deze opzet is mentoren te motiveren zich te ontwikkelen als lerarenopleider, de bewustwording ten aanzien van hun rol te vergroten en de kwaliteit van de begeleiding te verbeteren.

Aanpak

De aanpak van het onderzoeksproject omvatte een theoretische verdieping, een enquête onder 231 mentoren, gesprekken met experts, interviews met vertegenwoordigers vanuit de opleidingsinstituten en een panelgesprek met mentoren. Analyse van de verkregen data bracht patronen, overeenkomsten, verschillen en behoeften in kaart.

Rondetafelgesprek

In dit rondetafelgesprek worden de deelnemers uitgenodigd om te reageren op onze bevindingen en aanbevelingen. Ook vragen we ze mee te denken over de wijze waarop een onderbouwd en breed gedragen kader voor de professionalisering binnen een grotere regio tot stand kan worden gebracht.

120. Teamontwikkeling dankzij het voeren van een waardengerichte dialoog

Annemieke Epema, Hogeschool Inholland, Den Haag, Nederland; Wouter Schenke, Penta Nova, Utrecht, Nederland; Anouk van Nunen, Hogeschool Inholland, Den Haag, Nederland

Programmalijs 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Waarden, Dialoog, Leiderschap

Wil je ook bereiken dat collega's werken vanuit een gezamenlijke visie aan verbetering? Het voeren van een waardengerichte dialoog helpt teamleden om hun persoonlijke waarden te verbinden aan de teamvisie. In deze workshop oefenen we met waardengericht werken, gebaseerd op actieonderzoek bij twee teams van een academie voor leiderschap.

Thema

In deze interactieve workshop gaan we oefenen met het voeren van een waardengerichte dialoog. Wil je ook bereiken dat collega's werken vanuit een gezamenlijke visie aan verbetering van hun praktijk? Waardengericht werken helpt teamleden om hun persoonlijke waarden te verbinden aan de teamvisie. In deze workshop staat het thema waardengericht werken centraal, waarbij we ons baseren op actieonderzoek bij twee teams van een academie voor leiderschap. Dit onderzoek wordt uitgevoerd vanuit het lectoraat waardengericht leiderschap.

Doel van de workshop

Het doel van de workshop is dat deelnemers ervaren hoe waardengericht werken leidt tot inzicht in jezelf en anderen en hoe je vervolgens komt tot teamontwikkeling. De deelnemers krijgen inzicht in hoe je een waardengerichte dialoog voert, waarbij je persoonlijke waarden verbindt aan teamwaarden.

Praktische relevante

Waardengericht werken geeft richting aan het handelen in het team. Als je in contact staat met je persoonlijke waarden – zoals transparantie, verbondenheid, autonomie – dan besef je beter hoe die invloed hebben op je handelen. In een waardengerichte dialoog kan je persoonlijke waarden verbinden aan teamwaarden, zoals de visie op onderwijs en hoe je dat terug wilt zien in je manier van lesgeven of werken. Als in de teamvisie bijvoorbeeld 'verbondenheid' belangrijk is, dan is het doel dat teamleden dat laten zien in hun contact met studenten en leerlingen. Studenten en leerlingen kunnen op basis daarvan beter invoelen waar de opleiding of school voor staat en wat de visie op onderwijs is, zeker als zij merken dat de visie onderling is afgestemd door de teamleden. Een dergelijke manier van werken draagt bij aan een kwaliteitsslag in het team.

Opbouw en aanpak van werkvormen

De workshop start met een toelichting op de meerwaarde van waardengericht werken en het actieonderzoek waar we ons op baseren. Daarna oefenen we in kleine groepen met de Handreiking waardengerichte dialoog van Penta Nova (Den Herder, Hoogenkamp & Schenke, 2024). De dialoog tijdens de workshop leidt tot inzichten waarbij je je eigen waarden spiegelt aan die van het team waar je onderdeel van bent. Tijdens de dialoog vraagt de ander door, zodat je in contact komt met je waarden. Die waarden kan je vervolgens verbinden aan hoe je wilt werken aan onderwijs- en teamontwikkeling. Om die reden geven we als suggestie om de workshop samen met een collega te volgen, zodat je elkaar erop kunt bevragen en waardengericht werken kunt meenemen naar je eigen locatie.

Referenties

Den Herder, H. , Hoogenkamp, H. , & Schenke, W. (2024). Waardengerichte dialoog op school. Handreiking voor verdiepende gesprekken. Penta Nova.

123. Leerkrachten klaarstomen voor een AI toekomst met behulp van PAIDEIA!

Katrien Dehaese, Hogeschool UCLL, Leuven, België; Bart Boelen, Hogeschool UCLL, Leuven, België; Katrien Dewaele, Hogeschool UCLL, Leuven, België; Gwen Cams, Hogeschool UCLL, Leuven, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Artificiële intelligentie, Framework, Training

In dit rondetafelgesprek bespreken we hoe het PAIDEIA-project leerkrachten voorbereidt op een toekomst met AI in het onderwijs. We presenteren het AI&ED competence framework en de ontworpen training course voor leerkrachten. Deelnemers geven feedback op het ontwerp en bespreken de mogelijkheden voor integratie in hun onderwijspraktijk en lerarenopleidingen.

Leerkrachten klaarstomen voor een AI toekomst met behulp van PAIDEIA!

Inleiding en doelstelling PAIDEIA, een Forward Looking Erasmus Project, wil leerkrachten uit het lager en secundair onderwijs voorbereiden en vormen om op een verantwoorde manier met AI om te springen in hun onderwijs. Het project ontwikkelt daartoe een training course met activiteiten en materialen die de nodige kennis, attitudes en vaardigheden ontwikkelen bij leerkrachten om de kenmerken en het potentieel van AI in onderwijs te kennen, toe te passen en doelgericht te managen. Daarbij wordt bewaakt dat AI niet leidt tot contraproductieve toepassingen zoals bijvoorbeeld fake news en desinformatie. Het project focust zowel op onderzoek, training en beleidsvorming en bewaakt daarbij een human-centred benadering van AI. MethodeAls een 'experiential learning project' omvat PAIDEIA observatie, reflectie, planning en actie als vier stappen die doorlopen worden in een cyclisch en iteratief proces (O'Leary, 2004).

Resultaten

1. Researching and understanding

1. 1. Onderzoek naar the state of the art m. b. t. AI&ED bij leerkrachten (zowel kennis als toepassing in de klaspraktijk) binnen de deelnemende landen.
1. 2. Onderzoek naar de mogelijke toekomstige impact van AI op AI&ED.

2. Developing the AI&ED competence framework and the spiral curriculum

2. 1. Ontwikkeling van het AI&ED competence framework, geïnspireerd door en aanvullend op het door UNESCO gepubliceerde AI-competentiekader voor leraren (AI CFT) in september 2024.
2. 2. Ontwikkeling van een spiral curriculum, gebaseerd op het AI&ED competence framework (bestaande uit een training course en bijhorende trainingsmaterialen)

Doel en beoogde opbrengst van het rondetafelgesprek

Tegen maart 2025 is (ten minste) een eerste ontwerp van een training course uitgewerkt, gebaseerd op het AI&ED competence framework. Tijdens het rondetafelgesprek delen we de gezette onderzoeksstappen en lichten we het ontwerp van de training course toe. Vervolgens vragen we feedback van de deelnemers door middel van gerichte vragen (denk aan: is de opbouw logisch? Mis je nog informatie? Zie je integratiemogelijkheden binnen jouw lerarenopleidingen? ...).

124. Bevorderen van conceptueel begrip van rekenen en wiskunde op de pabo

Marloes van Dijk, Marnix Academie, Utrecht, Nederland; Jus Roelofs, Marnix Academie, Utrecht, Nederland; Martijn van de Lagemaat, Marnix Academie, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: rekenen en wiskunde, conceptueel begrip, lerarenopleiders

In dit rondetafelgesprek gaan we in op het bevorderen van conceptueel begrip van rekenen en wiskunde op de pabo. Het is van belang om te achterhalen wat dit vraagt van een lerarenopleider. We willen voorlopige conclusies over het inzetten van inzichten over het didactisch handelen en implicaties bespreken.

Dit onderzoek richt zich op het bevorderen van conceptueel begrip van rekenen en wiskunde bij pabo-studenten. Bij conceptueel begrip gaat het om het begrijpen van de essentie van een wiskundig probleem. Het opdoen van ervaringen met onderliggende structuren is cruciaal. Bij veel pabo-studenten is conceptueel begrip nog te weinig ontwikkeld en ligt de nadruk op het uitvoeren van aangeleerde procedures. Dit heeft een negatief effect op hun flexibiliteit en inzicht (Bruin-Muurling, 2019). Deze observaties zijn ook terug te zien in de recente PISA-resultaten (Meelissen et al. , 2023), waarin Nederlandse 15-jarige scholieren in 2022 relatief het beste presteren op toepassen en het minst goed op redeneren. Dit is de groep scholieren die nu met hun vervolgonderwijs, en dus ook de pabo, start. Uit onderzoek (e. g. Gardebroek-Van der Linde et al. , 2018; Hickendorff et al. , 2017) blijkt dat de wiskundekennis en -vaardigheden van studenten en leerkrachten invloed heeft op de kwaliteit van de reken-wiskundelessen op de basisschool. Dit benadrukt het belang van conceptueel begrip en betekent daarom dat het ontwikkelen van conceptueel begrip ook op de pabo centraler moet komen te staan. In de recent geformuleerde kwaliteitscriteria voor opleidingsonderwijs van rekenen en wiskunde op de pabo (Kool et al. , 2023) wordt het belang van professionele gecijferdheid beschreven: studenten moeten in staat zijn zicht te hebben op wiskundige structuren, verschillende oplossingsmanieren en -processen. Daarom is het van belang om te achterhalen wat dit vraagt van het didactisch handelen van een lerarenopleider.

Onze onderzoeksvraag is: Hoe kunnen lerarenopleiders de eigen vaardigheidslessen zo inrichten dat studenten komen tot conceptueel begrip van rekenen en wiskunde? Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, hebben we onderzocht welke wetenschappelijke inzichten er bekend zijn over didactisch handelen van lerarenopleiders en onderwijsactiviteiten die leiden tot conceptueel begrip van rekenen en wiskunde. Zo is het bijvoorbeeld van belang om verschillende verschijningsvormen van een wiskundig concept in de les aan bod te laten komen. Op dit moment zijn we begonnen met het inzetten van deze inzichten tijdens de eigen vaardigheidslessen.

Tijdens het rondetafelgesprek willen we de inzichten over didactisch handelen voorleggen aan de deelnemers. Vervolgens willen we hen vragen of zij dit herkennen en voorbeelden uit hun eigen praktijk kunnen benoemen. Daarnaast willen we met de deelnemers in gesprek over de implicaties van deze inzichten over didactisch handelen: wat betekent dit voor de onderwijspraktijk?

Referenties

- Bruin-Muurling, G. (2019). Meer dan rekenvaardig. Volgens Bartjens, 38(3), 4-8
- De Ceulaer, J. (Presentator). (2022, 27 september.) An Dooms (Seizoen 1, nr. 4). In Het Inzicht [aflevering audio podcast]. De Morgen. Geraadpleegd op 20 oktober 2023, van <https://podcastluisteren.nl/>
- Gardebroek-Van der Linde, J. Van Doornik-Beemer, H. , Keijzer, R. , & Van Bruggen, J. (2018). De kennisbasis rekenen-wiskunde en de kwaliteit van reken-wiskunde-instructie op de basisschool. Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 39(1), 65-76.
- Hickendorff, M. , Mostert, T. T. M. , Van Dijk, C. J. , Jansen, L. L. M. , Van der Zee, L. L. , & Fagginger Auer, M. F. (2017). Rekenen op de basisschool - Review van de samenhang tussen beïnvloedbare factoren in het onderwijsleerproces en de rekenwiskundeprestaties van basisschoolleerlingen. Universiteit Leiden. Geraadpleegd op 9 januari 2024, van [https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/ access/item%3A2949553/view](https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2949553/view)
- Kool, M. , Van Doornik-Beemer, H. , Keijzer, R. , & Zanten, M. (2023). Kwaliteitscriteria voor het reken-wiskundeonderwijs op de pabo. Volgens Bartjens – Ontwikkeling en onderzoek, 42(4), 41-53.
- Meelissen, M. , Maassen, N. , Gubbels, J. , Van Langen, A. , Valk, J. , Dood, C. , Derks, I. , In 't Zandt, M. & Wolbers, M. (2023). PISA-2022 in vogelvlucht. Universiteit Twente – 2023. <https://doi.org/10.3990/1.9789036559461>

126. Digitale educatieve escape rooms

Lisanne Jöhri, NHL Stenden, Leeuwarden, Nederland; Gerbrich Rienstra, NHL Stenden, Leeuwarden, Nederland

Programmalijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Escape rooms, Mediawijsheid, Template

Gedurende deze workshop maak je kennis met hoe je een digitale educatieve escape room ontwikkeld. Tijdens de workshop zal er een klein gedeelte van een prototype escape room gespeeld worden. Er wordt een online template gecreëerd door de workshopleider, zodat docenten voor hun eigen vakgebied ook escape rooms kunnen bouwen.

De snel digitaliserende samenleving vraagt om het opleiden van leraren die niet alleen bekwaam zijn in het vak dat zij geven, maar ook mediawijs zijn en in staat zijn om onderwijs te ontwikkelen dat aansluit bij de huidige onderwijsbehoeften. Telefoongebruik in het klaslokaal, privacy, nepnieuws, cyberpesten en Gossip Girl-accounts zijn voorbeelden van uitdagingen die studenten tegenkomen tijdens de stages binnen de tweedegraads lerarenopleidingen.

Om bij te dragen aan de oplossing van deze uitdaging wordt er een serie aanpasbare escape rooms ontwikkeld. De escape rooms bevorderen de betrokkenheid en motivatie van studenten en dragen bij aan zowel theoretisch inzicht als praktische vaardigheden op het gebied van mediawijsheid. Op deze manier wordt het principe van ervaringsleren benaderd waarbij studenten directe formatieve feedback kunnen ontvangen over de wijsheid van hun keuzes en hun kennisniveau over het onderwerp. Binnen de escape rooms maken studenten kennis met uitdagingen die ze in het onderwijs tegenkomen. Deze uitdagingen worden gebaseerd op de acht competenties van het Mediawijsheid-competentiemodel en op authentieke stage-ervaringen van studenten. De escape rooms zorgen voor een actueel onderwijsaanbod waarmee studenten opgeleid worden tot mediawijze docenten.

Daarnaast zal er een escape room template ontwikkeld worden die door lerarenopleiders, docenten en studenten gekopieerd kan worden. Hierdoor kan iedereen onderwijs ontwerpen dat innovatief is en aansluit bij de onderwijsbehoeften van de huidige generatie, niet alleen voor mediawijsheid, maar ook voor andere thema's binnen het onderwijs.

Tijdens de workshop zal de tot nu toe behaalde resultaten van het NRO Teaching Fellow onderzoeksproject gepresenteerd worden en zal het vooronderzoek en de totstandkoming van het testbare prototype kort gepresenteerd worden. De workshop bestaat vervolgens uit een semi-gestructureerde hands-on workshop, waarin deelnemers een gedeelte van een escape room doorlopen.

Aangezien dit een publiek gefinancierd NRO-project is, zullen de serie aanpasbare escape rooms en het online template gratis beschikbaar zijn, o. a. via de websites van NHL Stenden Hogeschool.

127. Leraren opleiden om met ouders samen te werken in woorden en daden

Johan De Wilde, Odisee Hogeschool, Brussel, België; Cleopatra Chona Muma, Zambia Open Community Schools, Lusaka / Zambia, België; Marieke Bavelaar, Koogo, Brussel, België

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Geschied voor alle functionarissen

Trefwoorden: ouderbetrokkenheid, ouderparticipatie, community schools

Op vraag van schooldirecties versterken de lerarenopleidingen van Odisee-hogeschool de curriculumcomponent samenwerking en communicatie met een diverse groep van ouders. Een vertegenwoordiger van een Vlaamse ouderkoepel koppelt die vraag aan de literatuur en het denkkader De betrokkenheidsboom®. Een specialiste inzake community schools, verbreedt het thema vanuit haar Zambiaanse praktijk.

Onderwijsactoren en politici die kansgelijkheid willen verhogen onderstrepen het belang van een grote ouderbetrokkenheid. Sommige discours zijn echter vrij negatief en verwijten bepaalde ouders hun beperkte engagement en hun gebrekkige beheersing van het Nederlands. Het toont aan dat ouderbetrokkenheid een begrip is dat verschillend ingevuld wordt. Grosso modo onderscheidt deze presentatie twee dimensies: reikwijdte (kind, klas of school) en graad (geïnformeerd zijn, deelnemen aan of mee beleid voeren). Samenwerken en communiceren met ouders is al langer een competentie waaraan de lerarenopleiding werkt. Toch geven startende leraren vaak aan dat ze zich op dat vlak onvoldoende opgeleid en handelingsonzeker voelen, zelfs als de verwachte reikwijdte en de graad van betrokkenheid beperkt is. Vlaamse lerarenopleidingen erkennen dat probleem maar geven ook aan dat die competenties pas ten volle ontwikkeld kunnen worden wanneer leraren vanuit hun positie en verantwoordelijkheid ouders aanspreken en niet langer als stagiair. Samenwerken met ouders zou dus eerder een competentie zijn die in de opleiding op knowing how-niveau bereikt kan worden en niet op showing how-niveau (Miller). Hoewel schooldirecties die analyse erkennen, adviseerden ze Odisee om in haar curriculumvernieuwing meer aandacht te besteden aan samenwerking en communicatie met ouders, met bijzondere aandacht voor diversiteit. Dat laatste thema is iets waar de lerarenopleiding sowieso al meer werk van maakt, maar waarin lerarenopleiders zich op hun beurt vaak handelingsonbekwaam voelen.

Dit symposium brengt drie verschillende actoren, met evenveel perspectieven en praktijken rond ouderbetrokkenheid en hoe leraren daarop voorbereid kunnen worden. In de eerste bijdrage zal Marieke Bavelaar, stafmedewerker van ouderkoepel KOOGO conceptuele verheldering brengen. Ze zal dit doen o. b. v. het denkkader van De Betrokkenheidsboom® en die illustreren met goede onderwijspraktijken en aangeven hoe lerarenopleidingen werk kunnen maken van het aanleren van de beoogde samenwerkings- en communicatievaardigheden. In zijn bijdrage zal Johan De Wilde de curriculaire Odisee keuzes en praktijken op vlak van ouderbetrokkenheid en diversiteit toelichten, gebruikmakend van het conceptuele kader van KOOGO. Daarnaast zal hij ook stilstaan bij een aantal uitdagingen, in het bijzonder m. b. t. het opleiden tot ouderbetrokkenheid in diverse schoolcontexten. Daarvoor zal hij putten uit professionaliseringstrajecten die hij mee begeleidt in Odisee en uit het recente doctoraatsonderzoek rond diversiteitsresponsief opleiden van Benjamin

Ponnet. Cleopatra Muma zal in haar derde bijdrage de Vlaamse school- en lerarenopleidingspraktijken en -benaderingen haar Zambiaanse community school spiegel voorhouden. Ze zal daarbij vragen oproepen zoals 'Hoe kunnen scholen ook de expertise van ouders in de klas halen zodat leerlingen en leraren eruit leren?'

Bij symposium: individuele presentatie 1

Marieke Bavelaer

In deze presentatie staat het denkkader De Betrokkenheidsboom® centraal, een model dat onderwijsprofessionals en scholen helpt om ouder-schoolpartnerschap te versterken, zowel door het inzetten van schooleigen als schoolexterne factoren. Dit kader bestaat uit drie elementen: de boommetafoor (waarbij het kind centraal staat en de samenwerking tussen thuis en school de groei bevordert), de samenwerkingsdriehoek (bestaande uit de actoren ouder, leerkracht, kind en hun onderlinge relaties), en de beïnvloedingscirkel (factoren binnen én buiten de school die de samenwerking beïnvloeden). Het denkkader biedt concrete handvatten om een gunstig ouder-schoolpartnerschapsklimaat te creëren. Binnen De Betrokkenheidsboom® worden drie vormen van ouderbetrokkenheid onderscheiden:

Thuisbetrokkenheid: Ouders ondersteunen het leerproces en de ontwikkeling van hun kind thuis, bijvoorbeeld door interesse te tonen in schoolactiviteiten en een rustige plek te creëren om te studeren. Deze vorm is vaak onzichtbaar voor de school, maar heeft de grootste impact op de (leer)ontwikkeling en de schoolloopbaan van het kind.

Schoolbetrokkenheid: Dit omvat de aanwezigheid van ouders op school, bijvoorbeeld bij ouderavonden of in het contact met leerkrachten.

Ouderparticipatie: Hierbij dragen ouders bij aan de school als geheel, bijvoorbeeld door te helpen bij schoolactiviteiten of lid te zijn van een oudervereniging. Ouderparticipatie versterkt de bredere schoolcontext. We merken dat studenten in de lerarenopleiding soms van nature al comfortabel omgaan met ouders van vrienden. Deze informele, spontane interacties tonen hun vermogen om op een warme en ontspannen manier contact te leggen. Dit is een waardevolle vaardigheid, maar in de professionele context lijkt er soms een zekere terughoudendheid of onzekerheid te ontstaan in het contact met ouders. Het is belangrijk dat lerarenopleidingen sociale vaardigheden benutten en studenten leren hoe ze woorden als spontaniteit en warmte kunnen omzetten in gedrag ten aanzien van ouders. Ouder-schoolpartnerschap moet gezien worden als een essentieel onderdeel van het lerarenberoep, en niet als een bijkomende taak. Actieve kennis van verschillende vormen van ouderbetrokkenheid en de verschillende elementen die een impact hebben op het creëren van een sterk ouder-schoolpartnerschap zijn daarbij cruciaal. De presentatie wil lerarenopleiders prikkelen met illustraties van hoe open en helder communiceren, op een natuurlijke manier connecteren en contact leggen met ouders aangeleerd en ingeoefend kan worden in de lerarenopleiding.

Bij symposium: individuele presentatie 2

Inleidend zal Johan De Wilde kort het curriculumhervormingsproces dat de lerarenopleiding van Odisee doorliep schetsen en de leeruitkomsten met betrekking tot samenwerken, communiceren en diversiteit die eruit voortkwamen. Vervolgens zal hij de bijhorende leerlijnen schetsen die daarop uitgetekend zijn en die nu in academiejaar 2024-25 in de eerste opleidingsfase geïmplementeerd worden. Hij zal daarbij geen volledigheid nastreven maar focussen op de grootste uitdagingen en enkele concrete praktijken die de opleiding nu uitprobeert en die anderen zouden kunnen inspireren of waarrond later zelfs zou kunnen worden samengewerkt. voorbeelden uitdagingen:

Hoe leraren in spe voorbereiden op ouderbetrokkenheid als ze tijdens hun opleiding nog niet de verantwoordelijkheid dragen van een leraar? (Ouders willen de echte leraar spreken, niet de stagiair. Zelfs startende leraren voelen zich vaak handelingsonbekwaam om ouders aan te spreken, in het bijzonder ouders met een andere culturele achtergrond.)

Hoe kan de lerarenopleiding in deze een competentiebril combineren met een dispositionsbenadering? Hoe kan ze met andere woorden aan de sensitivity, inclination en ability werken?

Praktijkvoorbeelden

Een openingscollege waarin een schooldirecteur het belang van samenwerken en communiceren komt toelichten aan eerstejaarsstudenten en waarbij hij uitlegt hoe zijn team er in een buurt met een lage sociaaleconomische status voor zorgt dat 98% van de ouders naar het oudercontact komen. We laten studenten samenwerken aan opdrachten rond verbindend communiceren op basis van voorafgaande praktijkervaringen. De context waarin ze samenwerken en verbindend communiceren blijft evenwel de vertrouwde van de medestudenten. Het zou rijker zijn indien ze vanuit hun ervaringen moeten samenwerken met internationale peers die niet noodzakelijk dezelfde kaders hanteren en er misschien een andere visie op na houden. Idealiter zouden we daarrond een vorm van eTwinning kunnen opzetten met een Nederlandse partneropleiding.

Bij symposium: individuele presentatie 3

The complex barriers to education show that a “business-as-usual” or “one-size-fits-all” approach is insufficient. A broad, interdisciplinary strategy is needed—one that aligns policy with partnerships and stakeholder-driven capacity development at all levels. Cleopatra will present how the ‘Zambia Open Community Schools’ (ZOCS-) model reflects “Ubuntu,” emphasizing collective responsibility in a child’s education. By empowering communities, parents become advocates, role models, and collaborators with schools, creating an environment that enables children to thrive. She will also discuss the relevance of Zambian educational practices to the Flemish context, promoting cross-learning between the global North and South. This session aims to inspire educators and teacher trainers to incorporate inclusive and participatory strategies into their curricula. This presentation highlights two elements crucial to the Zambian context and relevant to education globally: Engaging Families and Investing in Inclusive School Leadership. Engaging Families

A child’s educational journey involves multiple stakeholders, primarily parents and teachers, who must collaborate to create a supportive learning environment. Research shows that strong parent-teacher partnerships lead to positive learning outcomes for young children, particularly in foundational stages. These relationships support social, emotional, and academic development (Barnard, 2004). During early education, children gain learning skills, while parents gain insights into their role in their child’s education (Barke et al. , 2016). Bridging the opportunity gap can be achieved by actively involving families as partners in learning (Lopez, E. , 2015). This approach is especially

valuable in underserved areas where the ZOCS community school model is active. In Zambia, teacher training (both pre-service and in-service) includes the importance of school parent/community partnerships in education. Investment in Inclusive School Leadership Leadership is essential in promoting equity-focused policies at the school level. Inclusive leaders demonstrate commitment to equity by fostering a sense of belonging and achievement, particularly among students from marginalized backgrounds. Effective school leadership addresses inequalities, ensuring all students and parents feel valued and supported. Inclusive leaders set an example, actively listening to all stakeholders and remaining open to change. This approach fosters a culture where outdated beliefs or practices by teachers and parents can be respectfully addressed.

Referenties

- Barke T. L et al (2016). Identifying barriers, creating solutions to improve family engagement – School Community engagement journal.
- Ekornes, S. (2015). Teacher perspectives on their role and the challenges of inter-professional collaboration in mental health promotion. *School Mental Health*, 7(3), 193–211. <https://doi.org/10.1007/s12310-015-9147-y> Web of Science®Google Scholar
- Freeth, D. (2001). Sustaining interprofessional collaboration. *Journal of Interprofessional Care*, 15(1), 37–46. <https://doi.org/10.1080/1356182002002286> PubMedGoogle Scholar
- Lambrighs, H. & Ryckmans A. (2022). De Betrokkenheidsboom: van ouderbetrokkenheid naar ouder-schoolpartnerschap. Politeia.
- Lopez E, (2015). The path to education equity, Havard University.
- Miller, G. E. (1990). The assessment of clinical skills/competence/performance. *Academic medicine*, 65(9), S63-7.
- Perkins, D. N. , Jay, E. , & Tishman, S. (1993). Beyond abilities: A dispositional theory of thinking. *Merrill-Palmer Quarterly*, 39(1), 1–21.
- Ponnet, Benjamin (2024) The crucial role of teacher educators and their professional development on the road towards diversity-responsive education. (dissertation UGent).
- Reuterswärd, M. , & Hylander, I. (2017). Shared responsibility: School nurses' experience of collaborating in school-based interprofessional teams. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 31(2), 253–262. <https://doi.org/10.1111/scs.12337> PubMed Web of Science®Google Scholar
- ZOCS Position Paper (2016) The state of Out of School Children.

129. Doe-het-zelf-bijbscholing – lerarenstudiegroepen in de praktijk

Pieter-Jan Ruiter, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Leraarstudiegroepen, Professionalisering, Praktijkonderzoek

Leraarstudiegroepen zijn een vorm van docentprofessionalisering, waarbij docenten voor een langere duur, met elkaar, (onderzoeks)activiteiten ondernemen gericht op een afgebakend onderwerp. Met een voorbeeld vanuit het PO en het HBO wordt duidelijk hoe een leraarstudiegroep, waarin leraren zélf regie nemen over onderwijs- en professionaliseringsvraagstukken in hun school, vorm kan krijgen.

Relevantie in groter kader

Leraarstudiegroepen zijn waardevol voor de professionele ontwikkeling van leraren en sluiten goed aan bij de huidige focus op duurzame professionalisering en een lerende cultuur in het onderwijs (Firestone, 2020). In plaats van individuele scholing, richten deze groepen zich op gedeeld leren en samenwerking, wat leidt tot betere kennisimplementatie en meer impact in de klas. In diverse projecten, zoals op Thomas More Hogeschool, de Hogeschool Rotterdam en in samenwerking met basis- en middelbare scholen, hebben wij ervaren hoe effectief deze werkwijze is voor het verhogen van onderwijskwaliteit en het ondersteunen van innovatie.

Toelichting praktijk

Leraarstudiegroepen bestaan uit 5-6 docenten die regelmatig bijeenkomen om samen een vraagstuk te onderzoeken en een aanpak te ontwikkelen. Deze sessies duren 1,5 tot 2 uur en volgen een cyclus van: Presenteren en bespreken van literatuur, zodat evidence-informed gehandeld wordt vanuit een gedeelde kennisbasis. Bespreken en uitvoeren van praktijkonderzoek, waarbij het vraagstuk wordt geconcretiseerd, doelen worden geformuleerd en aanpakken worden ontwikkeld, uitgevoerd, geëvalueerd en bijgesteld. Intervisie, waarbij collega's met elkaar praktijkvoorbeelden- en situaties delen en reflecteren op wat is geleerd. Door samen te werken, delen de deelnemers hun professionele expertise, inzichten uit onderwijsonderzoek, onderzoeken zij elkaars ideeën, en ontwikkelen ze een praktijkgerichte oplossing die toepasbaar is in de klas en die is gebaseerd op kennis uit onderwijsonderzoek (Rozendaal, 2023). Dit zorgt voor concrete verbeteringen in het funderend en hoger onderwijs, versterkt de collegiale samenwerking en bevordert gedeelde eigenaarschap van het leerproces.

Dilemma's en vraagstukken vanuit de praktijk

Hoewel leraarstudiegroepen veel potentieel hebben, zijn er ook enkele uitdagingen. Een belangrijk vraagstuk is de tijdsinvestering. Leraren ervaren vaak een hoge werkdruk, en het vrijmaken van tijd voor deze bijeenkomsten kan lastig zijn. Daarnaast blijkt het soms moeilijk om focus te houden op de langere termijn; het gevaar bestaat dat groepen blijven hangen in korte termijn-oplossingen zonder de diepte in te gaan. Een ander dilemma is de balans tussen praktijkgerichtheid en theorie. Hoewel

praktijkervaringen centraal staan, is het belangrijk om wetenschappelijke inzichten en leerlingenperspectieven niet uit het oog te verliezen. Het systematisch evalueren van en reflecteren op de gekozen aanpak behoeft daarbij aandacht. Met een passende begeleiding en juiste inbedding in een lerende schoolcultuur, vormen leraarstudiegroepen een krachtig middel om de professionalisering van docenten en de kwaliteit van het onderwijs te bevorderen.

Referenties

Firestone, A. R. , Cruz, R. A. , & Rodl, J. E. (2020). Teacher study groups: An integrative literature synthesis. *Review of Educational Research*, 90(5), 675–709. <https://doi.org/10.3102/0034654320938128>

Rozendaal, J. S. (2023). Samen onderzoekend werken aan onderwijskwaliteit. *Praktijkprofessionals aan het roer?* Hogeschool Rotterdam.

133. Inclusieve pedagogiek ervaren met hooi & haring: Leren door creatie in een voorbereide omgeving

Sofie Sergeant, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Frederik Bullens, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Hanne Touw, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: UDL, Inclusieve pedagogie, Tien gewoontes van de inclusieve leraar

Dit symposium biedt deelnemers de kans om inclusieve pedagogiek en UDL in de praktijk te ervaren. In een voorbereide omgeving met uitdagende materialen creëren deelnemers hun eigen leerervaringen. Het symposium eindigt met een tentoonstelling waarin ideeën worden gedeeld en inspiratie wordt opgedaan om mee naar huis te nemen.

Dit symposium biedt deelnemers een unieke kans om de principes van inclusieve pedagogiek niet alleen te begrijpen, maar ook daadwerkelijk te ervaren. In een 'vorbereide omgeving' – gevuld met uitdagende materialen zoals hooi, haring, en andere verrassende objecten – creëren de deelnemers hun eigen leerervaring, geïnspireerd door de principes van Universal Design for Learning (UDL). UDL is een onderwijskader dat erop gericht is om lessen en leeromgevingen toegankelijk en aansprekend te maken voor alle leerlingen, ongeacht hun capaciteiten, leerstijlen of achtergronden. Zelfexpressie, ontdekking en samenwerking staan centraal, en deelnemers zijn vrij zijn om onderwijs en leren op hun eigen manier vorm te geven. Het symposium eindigt met een tentoonstelling van de gecreëerde ideeën en projecten, waar iedereen de rijke inzichten en creaties van anderen kan ontvangen en meenemen naar huis. Deze ervaring biedt niet alleen een praktische kennismaking met inclusieve pedagogiek, maar ook een inspirerende uitwisseling van nieuwe ideeën om in de eigen onderwijspraktijk toe te passen.

Het symposium is opgebouwd in vier stappen.

Bij symposium: individuele presentatie 1

Stap 1: Introductie en uitleg van inclusieve pedagogiek en UDL

Het symposium begint met een interactieve introductie van de principes van inclusieve pedagogiek en Universal Design for Learning (UDL). Deelnemers krijgen inzicht in hoe onderwijs toegankelijk kan worden gemaakt voor alle leerlingen door gebruik te maken van diversiteit in leerstijlen en behoeften.

Bij symposium: individuele presentatie 2

Stap 2: Betreden van de voorbereide omgeving

Deelnemers stappen vervolgens in een 'vorbereide omgeving', gevuld met onverwachte en uitdagende materialen zoals hooi, haring, en andere objecten. Deze omgeving is ontworpen om creativiteit en ontdekking te stimuleren, waarbij deelnemers worden uitgedaagd om zelf onderwijs en leermomenten te creëren, geïnspireerd door de UDL-principes.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Stap 3: Actieve creëerfase

In deze fase krijgen deelnemers de vrijheid om met de aangeboden materialen te experimenteren, lesconcepten te ontwikkelen en hun ideeën vorm te geven. Door samen te werken en verschillende perspectieven te combineren, ervaren zij hoe diversiteit in denken en doen bijdraagt aan inclusieve pedagogiek.

Bij symposium: individuele presentatie 4

Stap 4: Tentoonstelling en uitwisseling van ideeën

Het interactief symposium eindigt met een tentoonstelling waarin de gecreëerde ideeën en projecten worden gepresenteerd. Deelnemers delen en ontvangen de rijke inzichten van anderen, waardoor ze nieuwe inspiratie en praktische ideeën mee naar huis nemen om in hun eigen onderwijspraktijk toe te passen.

Referenties

Sergeant, S. (2024). Het belang van inclusief onderwijs. *Lessen en toepassingen voor de toekomst. DNM*, 11 (3), 28-31.

Sergeant, S. (2023). Een ode aan 'bendevorming' in onderzoek en studie. *Pedagogiek in Praktijk*, september 2023, 38-42. Een ode aan 'bendevorming' in onderzoek en studie - PIP | *Pedagogiek in praktijk*.

Sergeant, S. & de Vries, P. (Red.) (2023). *Perspectieven op inclusief onderwijs*. Gompel&Svacina.

Van Dijk, A. , Touw, H. & Sergeant, S. (2023). *Dialogokaarten Inclusief Onderwijs*. Gompel&Svacina.

136. Digitaal je curriculum versterken door comparatief beoordelen

Maarten Goossens, Universiteit Antwerpen - Antwerp School of Education, Antwerpen, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Kwaliteitsbesef, Leerprocessen, comparatief beoorelen

In deze workshop bespreken we hoe digitalisering kan bijdragen aan het versterken van het curriculum in het onderwijs. We verkennen hoe digitale tools en innovatieve methoden docenten kunnen ondersteunen bij het verbeteren van complexe vaardigheden zoals probleemoplossend vermogen, en hoe dit kan leiden tot valide en betrouwbare beoordelingen van leeruitkomsten.

Het hoger onderwijs ondergaat momenteel ingrijpende veranderingen, waarbij curriculumontwikkeling en toetsing centraal staan. In het verleden lag de focus van opleidingen voornamelijk op kennisoverdracht. Tegenwoordig is het onze doelstelling om studenten voor te bereiden op een snel evoluerende wereld, waarbij we niet alleen kennis bijbrengen, maar ook complexe vaardigheden zoals reflectie en probleemoplossend vermogen. Hierdoor richten curricula zich steeds meer op het onderwijzen van deze vaardigheden. Docenten ontwikkelen alternatieve didactische methoden om dit te realiseren, zoals praktijkopdrachten, reflectieve oefeningen en peer feedback. Echter, zij stuiten vaak op uitdagingen. Hoe stel je een duidelijke leerlijn op voor deze competenties, zodat studenten begrijpen welk niveau van beheersing ze moeten nastreven? En hoe beoordeel je deze leerresultaten op de juiste manier? Wat docenten vanuit hun ervaring opmerken, wordt ondersteund door wetenschappelijk onderzoek: de betrouwbaarheid en validiteit van traditionele beoordelingsmethoden laten vaak te wensen over (Coertjens et al. 2017). Effectieve beoordeling is cruciaal om de impact van onderwijs op de leerresultaten van studenten vast te stellen en biedt inzicht in mogelijke verbeterpunten in het onderwijs

In onze zoektocht naar praktische ondersteuning schrijven we een hoofdstuk voor een boek over toetsing in het curriculum, onder de deskundige redactie van Antoinette van Berkel en Dominique Sluijsmans. Tijdens deze workshop willen we de vraagstukken uit dit hoofdstuk samen in beeld brengen, uitdiepen en toepassen in de praktijk. Het doel van de workshop is om deelnemers te inspireren en te voorzien van kennis, praktijkervaringen, goede voorbeelden en praktische handreikingen. We leggen de focus op hoe onderwijs en toetsing op een effectieve manier kunnen worden vormgegeven, met het welzijn van de student en de ontwikkeling van de (levenslang lerende) jonge professional in gedachten. We begeleiden docenten op hun pad en stimuleren hen om na te denken over het gebruik van een digitale tool voor comparatief beoordelen (Pollit, 2012).

We onderzoeken samen hoe deze tool kan helpen om:

- Studenten inzicht te geven in de kwaliteit van complexe competenties aan het begin van het onderwijsproces.
 - Het leerproces te versterken bij het aanbieden van deze complexe competenties.
 - Betrouwbare en valide beslissingen te nemen over de beheersing van deze vaardigheden.
- Tijdens de workshop maken we de vertaalslag van theorie naar praktijk.

Deelnemers krijgen de kans om zelf met de digitale tool te experimenteren, interventies te ontwikkelen en hun ervaringen uit de dagelijkse praktijk te delen en te reflecteren. Jullie betrokkenheid en inbreng zijn essentieel!

Referenties

- Coertjens, L. , Lesterhuis, M. , Verhavert, S. , Van Gasse, R. , & De Maeyer, S. (2017). Teksten beoordelen met criterialijsten of via paarsgewijze vergelijking: een afweging van betrouwbaarheid en tijdsinvestering. *Pedagogische Studiën*, 94(4), p. 283-303.
- Pollitt, A. (2012). Comparative judgement for assessment. *International Journal of Technology and Design Education*, 22(2), 157-170.

139. Beroepsbeeld: het hart van samen opleiden

Miranda Timmermans, Marnix Academie, Utrecht, Nederland; Edmee Suasso dLima dPrado, Hogeschool Saxion, Enschede, Nederland; Gea Spaans, Platform Samen Opleiden & Professionaliseren, Utrecht, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Beroepsbeeld, Samen Opleiden, Richting

Partnerschappen SO&P gebruiken beroepsbeelden bij het inrichten van opleiden en begeleiden. De vraag is hoe dat vorm kan krijgen binnen onderwijsregiovorming, wat helpt partnerschappen en opleiden en begeleiden, en geeft het ook richting aan de andere drie functies? Aan de hand van ontwikkelde scenario's en de achtergronden bespreken we mogelijkheden.

Als partnerschap SO&P is het vanzelfsprekend dat je op basis van een gedeelde visie op de aard van het beroep en de ontwikkelmogelijkheden het samen opleiden inricht en kleur geeft. Deze gedeelde visie hebben we verankerd in waarborg 1: de lerende leraar (1). Met de vorming van onderwijsregio's staan partnerschappen voor nieuwe uitdagingen: hoe gaan ze zich tot elkaar verhouden en tot het grotere geheel van de onderwijsregio('s). Welke impact heeft dit op het beeld van het beroep, visie en werkwijze tot nu toe als partnerschap? Hoe pak je dat op als partnerschap zelf en als partnerschappen samen als je de visie op het beroep leidend wil laten zijn; het hart van samen opleiden? Hoe realiseer je een richtinggevend beroepsbeeld voor het opleiden en begeleiden van de onderwijsprofessionals? Welk gesprek ga je als partnerschappen onderling aan? En hoe kan dit het gesprek in de onderwijsregio voeden? Deze vragen zijn geïnventariseerd tijdens het platform SO&P-congres in april 2024 als belangrijke vragen die leven bij partnerschappen. Om gezamenlijk kennis te ontwikkelen, ervaringen uit te wisselen en antwoorden te vinden op deze vragen hebben we ons, met een groep van 40 betrokkenen uit diverse partnerschappen in twee sessies hierover gebogen. We hebben verschillende scenario's rondom de positie en functie van het beroepsbeeld van samenwerkende partnerschappen verkend en invulling gegeven.

Daarbij hebben we gebruik gemaakt van wat we weten over beroepsbeelden, bestaande beroepsbeelden (2) en hebben we de diverse situaties van de deelnemende programmaleiders als referentiekader gebruikt. De scenario's beschrijven het werken met één beroepsbeeld binnen samen opleiden tot het behouden van meerdere beroepsbeelden, al dan niet cross sectoraal, binnen een onderwijsregio en een aantal varianten daartussen. Dit heeft scenario's opgeleverd die partnerschappen kunnen gebruiken om in de eigen context het gesprek te voeren rond de vraag: hoe geven beroepsbeelden richting aan het samen opleiden in de karakteristieke context van de onderwijsregio? Hoe zien we (aanstaande) leraren hierin als autonome professional acteren?

Tijdens de workshop gaan we in op functie en bedoeling van werken met beelden van het beroep en lichten we de werkwijze tijdens de ontwikkelsessies met de partnerschappen toe. De kern van de workshop bestaat uit het presenteren van de ontwikkelde scenario's en de achtergronden en gemaakte keuzes. Daarna is er ruimte om de scenario's te bekijken en te bespreken in groepjes. We ronden af met het ophalen van reflectieve opmerkingen die (het gebruik van) de scenario's kunnen verbeteren.

Referenties

Timmermans, M. , Koster, B. , Suasso, E. , Kroeze, C. , Van Tartwijk, J. , Snoek, M. , Desplenter, L. , & Stelwagen, R. (2021). Kwaliteitskader Samen Opleiden & Inductie en werkwijze peer review. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren.

We maken gebruik van beroepsbeelden zoals bv. 1. Beroepsbeeld Leraar, van AOb, CNV Onderwijs, FvOv, BVMBO, Platform VVVO onder Redactie Kennisland (2024); 2. Snoek, M. , de Wit, B. , Dengerink, J. , van der Wolk, W. , van Eldik, S. , & Wirtz, N. (Eds.) (2017). Een beroepsbeeld voor de leraar: over ontwikkelrichtingen en groei van leraren in het onderwijs. Steunpunt Opleidingscholen. Beroepsbeeld Mbo-Docent. Ontwikkeling van starter tot expert. MBO Raad, 2019.

140. Speelruimte. De pedagogische kracht van de levende praktijk

Hester IJsseling, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland; Basisschool Bavokring RVKO, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: speelruimte, teacher leadership, dialoog

Lectoraat Professionaliseren met hart en ziel (Thomas More Hogeschool Rotterdam), is een ervaringsgericht onderzoekscollectief van leraren en lerarenopleiders olv lector Hester IJsseling, focussend op de pedagogische dimensie. In deze workshop gaan we in op teacher leadership en de speelruimte waarin leraren kunnen inspelen op onverwachte gebeurtenissen.

In deze workshop maak je kennis met één van de manieren waarop we in het lectoraat Professionaliseren met hart en ziel (Thomas More Hogeschool Rotterdam) onderzoek doen naar de praktijkervaringen van leraren en lerarenopleiders, van binnenuit, met aandacht voor de levende praktijk. We voeren gesprekken over wat leraren meemaken, om bij de diepere betekenislagen in de ervaring te komen. Ons uitgangspunt is dat wat onderzoekers bedenken slechts van betekenis kan zijn voor leraren wanneer we niet op afstand en van buitenaf theoretiseren over onderwijs, maar verbonden blijven met de bron van de ervaring van degenen die midden in de levende praktijk staan. Deze stellingname is gegrond in de hermeneutische fenomenologie, een filosofische stroming met een rijke geschiedenis. Dat klinkt gewichtig, maar hoeft niet moeilijk te zijn. Ook onze pabostudenten maken tijdens de opleiding kennis met deze vorm van onderzoekend bezig zijn met de eigen praktijk. Tijdens de workshop nodigen lector Hester IJsseling en leraaronderzoeker Jeannette Benschop de deelnemers uit om in gesprek te gaan en te schrijven over hun eigen ervaringen rond de kwestie van speelruimte, die nauw samenhangt met teacher leadership.

142. Bevordering van het zelfregulerend leren van eerstejaars natuurkunde studenten via gamification.

Gabriele Panarelli, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Jelle Jagtenberg, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Jaimy Sulkers, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Flippedclassroom, Gamification, Zelfregulerend leren

Ons onderzoek aan de Hogeschool Rotterdam onderzoekt hoe een gamification aanpak, geïnspireerd op “Dungeons and Dragons”, zelfregulerend leren (ZRL) bij eerstejaarsstudenten van de Lerarenopleiding Natuurkunde kan bevorderen. Door een flipped-classroom benadering en een geoptimaliseerde game, richt het project zich op het verbeteren van ZRL-vaardigheden en het verhogen van academisch succes.

Achtergrond en probleemstelling

Eerstejaarsstudenten aan de Lerarenopleiding Natuurkunde van de Hogeschool Rotterdam maken kennis met onderwijskundige innovaties en leren deze toe te passen. In het vak “Warmte en Gassen” wordt een flipped-classroom benadering gehanteerd, waarbij studenten zelfstandig theoretische kennis opdoen en de docent hen begeleidt in hun leerproces. Ondanks de geboden autonomie ontbreekt het studenten vaak aan doelgerichtheid en blijven ze slechts kort gemotiveerd. Zelfregulerend leren (ZRL) door studenten is hierbij essentieel, waarbij vaardigheden zoals plannen, monitoren, evalueren centraal staan. Om het ZRL van eerstejaarsstudenten te bevorderen, hebben we een gamification-strategie ontwikkeld, geïnspireerd door het populaire rollenspel “Dungeons and Dragons”. Studenten verdienen “goudstukken” voor voltooide huiswerkopdrachten, waarmee ze spelonderdelen kunnen aanschaffen die hun personages in het spel versterken. Dit systeem stelt hen ook in staat om twee meerkeuzevragen te “kopen” die terugkomen in de toets. De initiële reacties van studenten zijn positief, maar het is nog onduidelijk of deze aanpak daadwerkelijk bijdraagt aan het stimuleren van hun zelfregulerend leren.

Onderzoeksmethodiek en instrumenten

We hanteren een ontwerpgerichte onderzoeksmethodiek waarbij we de ontwikkeling, implementatie en evaluatie van het spel stapsgewijs benaderen. Op basis van een uitgebreide literatuurstudie en studentenfeedback worden ontwerprichtlijnen geformuleerd die gamification verbinden met het bevorderen van ZRL. De impact van onze gamification-aanpak wordt onderzocht middels een quasi-experimenteel ontwerp, waarbij op drie meetmomenten gegevens worden verzameld bij zowel een experimentele als een controlegroep.

Doel en beoogde opbrengst

Dit project heeft twee belangrijke opbrengsten. Allereerst leveren we een geoptimaliseerde en onderzochte game op voor het vak “Warmte en Gassen”, gericht op het vergroten van ZRL vaardigheden van eerstejaarsstudenten. Daarnaast creëren we een set ontwerprichtlijnen voor gamification die breder inzetbaar is binnen andere cursussen van de opleiding, met als doel het versterken van ZRL-vaardigheden bij eerstejaarsstudenten.

Resultaten en conclusies

Het onderzoek vindt plaats in het academisch jaar 2024-2025, met verwachte resultaten in de zomer van 2025. We verwachten dat onze gamification een positief effect heeft op de ontwikkeling van ZRL-vaardigheden bij studenten. Door de inzet van gamification zullen studenten hun inspanningen doelgerichter sturen om specifieke academische doelstellingen te bereiken. Dit heeft een dubbel effect: zij vergroten niet alleen hun eigen academische succes, maar ze kunnen ook deze vaardigheden modelleren voor hun toekomstige leerlingen. De eerste metingen zijn uitgevoerd in september en oktober 2024, en voorlopige resultaten kunnen reeds gepresenteerd worden tijdens het Velon-congres.

Discussievragen

Bevordert gamification het ZRL van onze studenten? Zijn onze gamification-ontwerprichtlijnen toepasbaar naar andere opleidingen / onderwijsniveaus?

Referenties

- Avargil, S. , Lavi, R. m & Dori. Y. J. (2018). Students’ Metacognition and Metacognitive Strategies in Science Education. In Y. J. Dori, Z. R. Mevarech, & D. R. Baker (eds.), *Cognition, Metacognition, and Culture in STEM Education* (pp. 33–64). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-66659-4_3.
- Dickey, M. D. (2007). Game design and learning: A conjectural analysis of how massively multiple online role-playing games (MMORPGs) foster intrinsic motivation. *Educational Technology Research and Development*, 55, 253-273. <https://doi.org/10.1007/s11423-006-9004-7>
- Glynn, S. M. , Brickman, P. , Armstrong, N. , & Taasooobshirazi, G. (2011). Science motivation questionnaire II: Validation with science majors and nonscience majors. *Journal of research in science teaching*, 48(10), 1159-1176. <https://doi.org/10.1002/tea.20442>
- Jansen, R. S. , van Leeuwen, A. , Janssen, J. , Jak, S. , & Kester, L. (2019). Self-regulated learning partially mediates the effect of self-regulated learning interventions on achievement in higher education: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 28, 100292. doi:10.1016/j.edurev.2019.100292; McKenney, S. , & Reeves, T. (2018). *Conducting Educational Design Research* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315105642> Pagina 6 van 6
- Pintrich, P. R. , Smith, D. A. , Garcia, T. , & McKeachie, W. J. (1993). Reliability and predictive validity of the Motivated Strategies for Learning Questionnaire (MSLQ). *Educational and psychological measurement*, 53(3), 801-813. <https://doi.org/10.1177/0013164493053003024>
- Sins, P. H. M. (2023). *Zelfregulerend leren gaat niet vanzelf. Maar hoe dan wel?* Hogeschool Rotterdam.
- Veenman, M. V. J. (2012). Metacognition in science education: Definitions, constituents, and their intricate relation with cognition. *Contemporary Trends and Issues in Science Education*, 40, 21–36. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2132-6_2

145. De leraar-in-opleiding als werkplekbegeleider

Froukje Bos, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Erwin Haandrikman, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: werkplekbegeleider, werkplekbegeleiderstraining, profilering

In een interactieve presentatie laten we zien wat onze profileringsroute 'De leraar-in-opleiding als werkplekbegeleider' in de praktijk betekent en wat opbrengsten zijn. Met de deelnemers gaan we ook in gesprek over de weerstand die er soms lijkt te zijn. Kan een startende docent ook al een goede werkplekbegeleider zijn?

Als lerarenopleiders zien we steeds vaker dat onze leraren-in-opleiding snel na (of soms zelf nog vóór) het afronden van hun studie een rol als werkplekbegeleider oppakken. Het lerarentekort loopt immers op en de nood is hoog om zo snel mogelijk zo veel mogelijk nieuwe leraren op te leiden. In veel gevallen gaat het oppakken van die rol best goed. De pas afgestudeerde leraren zijn immers goed op de hoogte van de inhoud van de lerarenopleiding en de eisen die gesteld worden aan studenten. Echter, kennis van het curriculum en kennis van de doelgroep maken van een beginnende werkplekbegeleider nog geen professional. Om de begeleiding op de werkplek niet alleen kwantitatief maar ook kwalitatief te versterken, kunnen leraren-in-opleiding van de lerarenopleidingen van Hogeschool Windesheim binnen hun curriculum kiezen voor een module waarin ze praktisch én inhoudelijk worden voorbereid op de rol van werkplekbegeleider. Binnen ons programma verdiept de leraar-in-opleiding zich in begeleidingsvaardigheden vanuit het perspectief van werkplekbegeleider. We werken vanuit de beschrijving van de rol van werkplekbegeleider in het ADEF-rollenportfolio én vier concepten die centraal staan bij het werkplekleren van aanstaande leraren: creëren van veiligheid en vertrouwen, vragend opleiden, verbinden van theorie en praktijk en contextleren (Kosters en Stapper, 2019). De leraren-in-opleiding doorlopen in onze module onder andere een op maat gemaakte complete werkplekbegeleiderstraining, ontwerpen een beroepsproduct en pakken taken op die passen bij de rol van werkplekbegeleider. Vorig jaar hebben we dit congres gebruikt om met collega's in gesprek te gaan over de opzet van onze profileringsmodule en de weerstand die er vaak lijkt te zijn. Over het algemeen wordt een leraar namelijk gevraagd om werkplekbegeleider te worden op grond van goed leraarschap. De rol van werkplekbegeleider is echter een andere dan die van leraar, of liever, een meer uitgebreide rol (Koster et al., 2022). Kan een startende docent ook al een goede werkplekbegeleider zijn, was de vraag die na het congres bleef hangen. Uit ervaring weten we inmiddels dat het antwoord op die vraag een volmondig 'ja' is. Graag laten we zien wat onze profileringsroute in de praktijk betekent, wat de opbrengsten zijn en waar ons enthousiasme vandaan komt.

Referenties

Koster, B. , & Stappers, J. (2019). Het transformatorhuisje. Inzichten en methodieken voor het opleiden van aanstaande leraren op de werkplek. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren

147. Interprofessionele samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp voor kwetsbare leerlingen

Carla Geveke, Hanzehogeschool Groningen, Groningen, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, (V) SO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Interprofessioneel samenwerken, kwetsbare leerling, onderwijs en jeugdhulpverlening

Interprofessionele samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulpverlening is nodig om inclusiever onderwijs te realiseren voor kwetsbare leerlingen. Op basis van literatuur en focusgroepgesprekken is een overzicht gecreëerd van knelpunten en succesfactoren met betrekking tot interprofessioneel handelen, pedagogisch-didactisch handelen en organisatorische factoren. Hiermee kan de (opleidings)praktijk belemmeringen identificeren en verbeterplannen opstellen.

Probleemstelling

Inclusief onderwijs richt zich op het behouden van kwetsbare leerlingen binnen het (regulier) onderwijs. Dit vereist interprofessionele samenwerking tussen leraren en jeugdhulpverleners (Onderwijsraad, 2020). Hoewel de noodzaak van deze samenwerking erkend wordt (Garvey et al., 2020), is er nog weinig bekend over de effectiviteit ervan in het primair onderwijs (Taskforce Jeugd, 2018). Het doel van dit onderzoek, mede gefinancierd door NRO, is om een literatuuroverzicht te bieden, aangevuld met praktijkvoorbeelden. De onderzoeksvraag richt zich op wat er bekend is over deze samenwerking op het gebied van interprofessioneel handelen, pedagogisch-didactisch handelen en organisatorische factoren.

Methode

Op basis van een systematische review van 47 studies over interprofessioneel samenwerken, hebben we een raamwerk opgesteld met samenhangende thema's, knelpunten en succesfactoren. Dit raamwerk is in conceptvorm voorgelegd aan zes focusgroepen met professionals uit de opleidings-, onderwijs- en jeugdhulpverleningspraktijk, waarbij praktijkvoorbeelden van de gevonden thema's zijn verzameld.

Resultaten

De analyse leverde zes thema's op voor interprofessioneel handelen, waaronder communicatie en kennisdeling, onderlinge afhankelijkheid en collectief eigenaarschap. Communicatie en kennisdeling bleek het belangrijkste knelpunt en tegelijkertijd een cruciale succesfactor. Binnen het pedagogisch-didactisch handelen kwamen vier thema's naar voren, met als belangrijkste thema de aanpak voor de leerling, bijvoorbeeld kennis van de leraar over specifieke aanpakken. Organisatorische factoren omvatten vier thema's. Facilitering werd als grootste knelpunt geïdentificeerd, terwijl een goede structuur in de organisatie en proces de belangrijkste succesfactor bleek. De gevonden thema's werden in de focusgroepen herkend. De praktijkvoorbeelden uit deze gesprekken maakten duidelijk dat de manier waarop thema's tot uitdrukking komen, contextafhankelijk is.

Discussie

Het thema communicatie en kennisdeling blijkt cruciaal in interprofessioneel handelen. Wat betreft pedagogisch-didactisch handelen, verdient de aanpak voor de leerling meer aandacht. Organisatorische factoren, zoals facilitering en structuur, zijn essentieel voor een succesvolle samenwerking. Het raamwerk biedt praktische handvatten om de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp te verbeteren, zoals gezamenlijke professionalisering (Norwich et al. , 2018). Lerarenopleidingen kunnen het raamwerk gebruiken om hun curricula te evalueren en toekomstige leraren beter voor te bereiden op samenwerking, bijvoorbeeld door het implementeren van interprofessionele stages (Wilson et al. , 2015). Tot slot is er beperkt vergelijkend onderzoek gedaan, waardoor we nog te weinig weten over de effecten van samenwerking (Jonkman et al. , 2021). Ook is er nog weinig bekend over hoe samenwerkingsprocessen verlopen en wat in welke context effectief is. Dit laatste wordt verder onderzocht in het vervolgproject Samen Sterker.

Referenties

- Garvey, W. , O'Connor, M. , Quach, J. , & Goldfeld, S. (2020). Better support for children with additional health and developmental needs in school settings: Perspectives of education experts. *Child: Care, Health and Development*, 46(4), 522–529.
<https://doi.org/10.1111/cch.12766>
- Jonkman, H. , Brock, A. , Britt, A. , & De Winter-Koçak, S. (2021). Kennis versterken over de verbinding tussen onderwijs en jeugdhulp: Naar een nieuwe onderzoeksprogrammering. https://www.verwey-jonker.nl/wpcontent/uploads/2022/01/220570_Kennis-versterken-over-de-verbinding-onderwijsjeugdhulp.Pdf
- Norwich, B. , Fujita, T. , Adlam, A. , Milton, F. , & Edwards-Jones, A. (2018). Lesson study: An inter-professional collaboration approach for Educational Psychologists to improve teaching and learning. *Educational Psychology in Practice*, 34(4), 370–385.
<https://doi.org/10.1080/02667363.2018.1468733>
- Onderwijsraad. (2020). Steeds inclusiever.
<https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2020/06/23/steeds-inclusiever>
- Taskforce Jeugd. (2018). Kennisagenda Jeugd: Een goede basis voor de jeugd.
<https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/webversie-kennisagenda-jeugd.pdf>
- Wilson, L. , McNeill, B. , & Gillon, G. T. (2015). The knowledge and perceptions of prospective teachers and speech language therapists in collaborative language and literacy instruction. *Child Language Teaching and Therapy*, 31(3), 347–362.
<https://doi.org/10.1177/0265659015585374>

148. Leren over en voor duurzame ontwikkeling

Joost van Damme, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Uwe Krause, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Tom Wils, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Wicked problems, Onderwijs voor en over duurzame ontwikkeling, Enriched cases

Duurzaamheid is een complex onderwerp. Voor docenten is het een uitdaging om hierover lessen te verzorgen en rekening te houden met onzekerheden en verschillende perspectieven. We laten zien hoe “enriched cases” (toekomstige) docenten hierbij kunnen ondersteunen.

Hoe verzorg je goed onderwijs over en voor duurzame ontwikkeling (education for sustainable development; ESD)? De thema's zijn inhoudelijk immers complex, worden gekenmerkt door onzekerheden en leiden tot klassengesprekken die al snel gekleurd worden door uiteenlopende perspectieven. Hoewel leraren hun onderwijs graag willen richten op kennisoverdracht met inachtneming van een pluralistische benadering (Frijters, 2016; Kamp, et al. , 2022; Kooistra, 2021), ondervinden zij problemen dit te vertalen in succesvolle didactiek (Bosschaart & Smit, 2023). Het is voor veel leraren(-opleiders) dan ook verleidelijk om duurzaamheidsthema's in de klas (deels) te mijden. Om aardrijkskundeleraren te ondersteunen bij het bieden van onderwijs over duurzaamheidsvraagstukken werken Joost van Damme, Uwe Krause en Tom Wils van Fontys Lerarenopleidingen Tilburg samen met collega-lerarenopleiders van de Technische universiteit Dresden (Duitsland) en de Universiteit van Graz (Oostenrijk) aan het ERASMUS+-project 'INTERACT'. Binnen INTERACT werken partners aan de ontwikkeling van zogenaamde 'enriched cases'. Hiermee worden authentieke representaties van de praktijk (Schneider et al. , 2022) bedoeld, die een context voor theorie bieden, waardoor leraren-in-opleiding de principes en vraagstukken kunnen verkennen zoals die zich voordoen in de echte wereld. Ze helpen hen zo complexe, vaak slecht gestructureerde situaties te begrijpen die ze kunnen tegenkomen in hun (toekomstige) professionele praktijk (Kemmeren, 2015; Vervoort, 2013; Choi & Lee, 2009; Schneider et al. , 2022; vgl. Professional Future Learning / PFL, Kemmeren, 2015). Door het opbouwen van dit begrip, ontwikkelen ze effectieve onderwijsstrategieën, probleemoplossende en besluitvormingsvaardigheden (Kolodner, 1992; Lave & Wenger, 1991), en implementeren ze innovatieve pedagogische inzichten (Vervoort, 2013). Deze cases zijn ontwikkeld op basis van internationaal veldwerk en literatuuronderzoek. In deze bijeenkomst bespreken we graag voorbeelden van zulke cases, en hoe deze onderwijs over en voor duurzame ontwikkeling kan ondersteunen

150. Erfgoed in diverse klassen - cocreatie door scholen en erfgoedinstanties

Hanneke Tuithof, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Wouter Smets, Erasmus Universiteit Rotterdam - EMPO, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: erfgoed, diverse klassen, cocreatie

Lessen voor een diverse populatie van leerlingen kunnen betekenisvoller worden gemaakt door integratie van erfgoed. In de regio Utrecht en Rotterdam gaan we samenwerken met opleidingsscholen en erfgoedinstellingen om tot kennisuitwisseling over inzetten van erfgoed in diverse klassen te komen. Deze vakdidactische inzichten willen we vervolgens in de lerarenopleiding gebruiken.

Wij willen in een project met opleidingsscholen en erfgoedinstellingen kennis over het omgaan met erfgoed in een diverse samenleving uitwisselen en verder ontwikkelen voor het onderwijs. Lessen voor een diverse populatie van leerlingen kunnen betekenisvoller worden gemaakt door integratie van erfgoed. Dit kunnen verhalen, objecten, gebouwen of de schoolomgeving zijn. Erfgoed kan gebruikt worden om meerdere perspectieven (multiperspectiviteit) zichtbaar te maken en te bespreken. Docenten hebben daarvoor het passende lesmateriaal vaak niet of weten niet hoe ze dit kunnen aanpakken. Erfgoedinstellingen hebben veel kennis over het omgaan met meerdere perspectieven in een diverse samenleving. Zij willen dit graag toegankelijk maken voor het onderwijs. Hun kennis, werkvormen en materialen moeten vertaald worden naar de specifieke context van de school en de leerlingen (recontextualiseren). Maar individuele docenten en erfgoededucatoren kennen elkaars context vaak te weinig of hebben te weinig tijd. In ons project zullen wij daarom vanuit twee bestaande netwerken in de regio Utrecht en Rotterdam duurzame partnerschappen tussen opleidingsscholen en erfgoedinstellingen faciliteren om kennisuitwisseling mogelijk te maken. Vanuit een Utrechtse netwerk met geschiedenisdocenten en erfgoedinstellingen gaan we kennis delen, opdrachten en methodieken ontwikkelen. De ontwikkelde inzichten, producten en methodieken worden gedeeld met, en verder ontwikkeld in, een Rotterdams netwerk voor basisscholen in samenwerking met Rotterdams erfgoedinstellingen. Naast kennisuitwisseling en ontwerpen van multiperspectivistische onderwijspraktijken, onderzoeken we hoe de kennis daarover vanuit een erfgoedcontext gerecontextualiseerd wordt naar een context van formeel onderwijs. We analyseren welke kennis docenten en erfgoededucatoren inzetten, ontwikkelen en nodig hebben en aan welke voorwaarden een succesvol partnerschap moet voldoen.

In deze roundtable willen we met lerarenopleiders, docenten (po en vo) en onderzoekers uitwisselen over hoe we in dit project cocreatie kunnen vormgeven en hoe we de uitgewisselde en ontwikkelde inzichten/producten in de lerarenopleiding kunnen gebruiken.

Referenties

- Alhanachi, S. et al. (2021). Improving culturally responsive teaching through professional learning communities: A qualitative study in Dutch pre-vocational schools. *International Journal of Educational Research*, 105. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101698>.
- Bartelds, H. , Savenije, G. M. , van Drie, J. , & van Boxtel, C. (2023). Using eyewitnesses to promote students' understanding of empathy in the history classroom. *The Journal of Social Studies Research*, 47(2), 129-144. <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2022.12.001>.
- Logtenberg, A. , Savenije, G. , de Bruijn, P. , Epping, T. , & Goijens, G. (2024). Teaching sensitive topics: Training history teachers in collaboration with the museum. *Historical Encounters*, 11(1), 43-59. <https://doi.org/10.52289/hej11.104>
- Smets, W. , Tuithof, H. , & de Groot-Reuvekamp, M. (2023). Wat is de meerwaarde van een canon voor het geschiedenisonderwijs? *Tijdschrift Voor Geschiedenis*, 136(2), 159-167. <https://doi.org/10.5117/TvG2023.2.005.SMET>.
- Smets, W. & Amitai, A. (2023). Wat is burgerschapseducatie en hoe kan je het evalueren? In: Denys, K. & Smets, W. *Elke school socialiseert. Vele wegen naar burgerschap*. Politeia.
- Tuithof, H. , Van Drie, J. , Bronkhorst, L. , & Van Tartwijk, J. (2023). Teachers' pedagogical content knowledge of two specific historical contexts captured and compared. *Educational Studies*, 49(4), 686-711. . <https://doi.org/10.1080/03055698.2021.1877621>.

151. Woorden én daden: een open gesprek over taboe gevoelige onderwerpen

Bente Van Gameren, Stichting School & Veiligheid, Utrecht, Nederland; Daan Van Engelen, Rutgers, Utrecht, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Relaties, Seksualiteit, Taboe

Hoe maak je taboegevoelige onderwerpen die raken aan relaties, seksualiteit en gender bespreekbaar in de klas? In deze workshop maken we een vertaalslag naar hoe jij dit als lerarenopleider aanpakt met je studenten. Zo bereid je hen voor op waar zij als onderwijsprofessional mee te maken krijgen.

Een open gesprek over taboegevoelige onderwerpen

Relaties & seksualiteit, gender- en seksuele diversiteit, seksuele vorming, seksueel grensoverschrijdend gedrag en gendergelijkheid zijn maatschappelijke thema's die steeds vaker terugkomen in de school. Het zijn ook thema's waarbij ieders normen en waarden kunnen verschillen. Het kan voor (toekomstig) leerkrachten of docenten een hele uitdaging zijn om met deze verschillen om te gaan. Hoe kunnen ze dit aanpakken? Hoe kunnen ze deze onderwerpen in de klas bespreekbaar maken en laten zien dat het belangrijk is?

Een goede voorbereiding tijdens de opleiding kan dan veel verschil maken. In deze workshop maken we daarom een vertaalslag naar hoe je als lerarenopleider dit gesprek aan gaat met jouw studenten. Door middel van modeling bereid je jouw studenten voor op hun toekomstige werk als onderwijsprofessional. In de workshop voeren we een open gesprek, begeleid door inhoudelijke experts van Rutgers en Stichting School & Veiligheid en een ervaren lerarenopleider. Aan de hand van gesprekstechnieken behandelen we behandelende onderstaande vragen:

- Hoe maak je deze thema's bespreekbaar in de opleiding? En dus in de klas?
- Hoe bereid je studenten voor op hun taak om ook deze onderwerpen in de schoolomgeving bespreekbaar te maken?
- Hoe creëer je draagvlak binnen het team van opleiders? En wat geef je studenten daarvan mee voor hun toekomstige schoolteam?

Achtergrondinformatie Rutgers en Stichting School & Veiligheid m. b. t. lerarenopleidingen:

Om het thema gezonde relaties & seksualiteit structureel een plek in het onderwijs te geven, is het belangrijk dat ook aankomend onderwijsprofessionals hier al tijdens de opleiding aandacht aan besteden. Daarom streven Stichting School & Veiligheid en Rutgers ernaar om het thema (beter) in te bedden in alle pabo's en relevante lerarenopleidingen. Ter ondersteuning van opleiders is een toolkit ontwikkeld, met daarin e-learning's voor studenten en begeleidende handleidingen voor opleiders. Dit is gedaan op basis van onderzoek onder lerarenopleiders, startende leraren en studenten. Er is

gevraagd naar hun ervaringen, competentiegevoel en behoeftes ten aanzien van het geven van seksuele vorming, het omgaan met seksueel gedrag van leerlingen en het creëren van een veilig klimaat rondom dit thema in de klas. Met de nieuwe lessen die op basis hiervan zijn ontwikkeld hopen we dat aankomende leerkrachten nog beter voorbereid kunnen worden op de onderwijspraktijk.

159. Teaching Controversial Issues

Uwe Krause, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Gil Keppens, Tilburg University, Tilburg, Nederland; Ellen Claes, KU Leuven, Leuven, België; Dorien Sampermans, KU Leuven, Leuven, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: controversiële onderwerpen , werkvormen , waardenverheldering en communicatie

Tijdens deze workshop laten we zien hoe leerkrachten werkvormen kunnen inzetten om controversiële onderwerpen te behandelen en te komen tot waardencommunicatie en waardenverheldering. Deze werkvormen werden in vier landen in uitdagende schoolcontexten uitgevoerd, waarbij aandachtspunten in de uitvoering voor de leerkracht en het potentieel van de werkvormen zijn onderzocht.

Centraal staan werkvormen, die het bespreken van controversiële onderwerpen bevorderen. Het doel is, een aantal van deze werkvormen toe te lichten, opdat deze kunnen worden toegepast in lerarenopleidingen en scholen. Na een korte inleiding worden in kleine groepen beschrijvingen van verschillende werkvormen en filmopnames bekeken. Vervolgens wordt bediscussieerd in hoeverre deze (toekomstige) leerkrachten bij de omgang met controversiële onderwerpen kunnen ondersteunen. Er zijn talrijke onderwerpen, waarmee we het in Nederland of België hartstikke oneens zijn. We spreken dan al gauw van een toenemende polarisatie. In het onderwijs spreken we eerder over controversiële onderwerpen. De wereld is complex en kent vele grote problemen of vraagstukken. Vaak zijn er niet eenvoudig gemakkelijke oplossingen te vinden. We noemen dit soort problemen dan ook “wicked problems”. Daarnaast hebben alle scholen een wettelijk verplichte burgerschapsopdracht. De taak van scholen is om de sociale cohesie te bevorderen. Als je die burgerschapsopdracht serieus neemt, dan gaat het juist om het behandelen van controversiële onderwerpen. De controverse hoort bij de democratie, en kennis over deze vraagstukken maakt het mogelijk om aan het maatschappelijk debat deel te nemen. Voor leraren is het lesgeven over controversiële onderwerpen echter niet gemakkelijk. De uitdaging voor leerkrachten is dan, hoe omgaan met dit soort controversiële onderwerpen in de klas. Het is een interessante uitdaging om net in diverse klassen en scholen met een lager onderwijsniveau, en te komen tot waardencommunicatie. Dit project toont docenten hoe ze leerling in gesprek laten gaan en laten luisteren naar elkaar. Deze workshop toont hoe je komt tot en waardenverheldering: waarom hebben mensen bepaalde opvattingen en waarom verschilt die opvatting soms van elkaar. Fontys Lerarenopleiding Tilburg, Tilburg University en KU Leuven zijn betrokken het Erasmus+ project Teaching Controversial Issues. Samen met universiteiten en scholen, en dan scholen in zogenaamde uitdagende situaties, uit België, Turkije en Slowakije en Eurogeo onderzoeken we werkvormen, of beter teaching strategies, die kunnen bijdragen aan die twee wezenlijke elementen van omgaan met controversiële onderwerpen, namelijk waardenverheldering en waardencommunicatie. Uit eerder uitgevoerde projecten bleek telkens, dat docenten het moeilijk vinden een op papier beschreven werkvorm in de praktijk uit te voeren. De bedoeling van dit project is dan ook dat aandachtspunten voor docenten bij de uitvoering van de teaching strategisch verkend worden, goed

practices gefilmd worden en een cursus ontwikkeld wordt om docenten en aankomende leraren te steunen. Een cruciale rol bij de waardenverheldering speelt de website [www. atlasofeuropeanvalues. eu](http://www.atlasofeuropeanvalues.eu).

Referenties

Krause, U. , Sieben, I. , & Claes, E. (2023). European Values in education: How data from the European Values Study find their way into European Education. In Tilburg Series in Academic Education (Vol. 4, pp. 37-48). Open Press Tilburg University.

160. Studievertraging voorkomen en genezen: zo werkt dat!

Marieke Thurlings, Technische Universiteit Eindhoven; Eindhoven School of Education, Eindhoven, Nederland; Carry Van Weert, Technische Universiteit Eindhoven; Eindhoven School of Education, Eindhoven, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen, Tijdschrift voor Lerarenopleiders

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: langstudeerders, zorgstudenten, interventies

In deze workshop staan effectieve factoren en interventies centraal die we inzetten om studievertraging vlot te trekken én dat te voorkomen. Het hoofddoel is in dialoog te gaan over het door-ontwikkelen van interventies in lerarenopleidingen. De doelgroep zijn opleiders die zich bezighouden of interesse hebben in zorgstudenten en studentenwelzijn.

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

Thema van de workshop

In onze universitaire lerarenopleiding zien we regelmatig dat studenten tijdens hun opleiding een baan aannemen; waardoor het afronden van hun studie (afstudeeronderzoek, laatste portfolio) langer duurt. Ten Hagen (2022) ziet een baan als reden voor vertraging in hbo-lerarenopleidingen, samen met familieomstandigheden en persoonlijke omstandigheden. Deze redenen herkennen wij in onze zorgstudenten (auteurs, 2024). Gedurende de afgelopen vijf jaar hebben we interventies ontwikkeld om studenten te ondersteunen bij het vlottrekken van de studie, daarnaast willen we vertraging voorkomen. Analyse van diploma-uitreikingen laat zien dat dit geslaagd is: zowel meer 'langstudeerders' als meer nominaal lopende studenten ontvingen hun diploma. Voor de meeste studenten bleek één van de interventies voldoende, voor anderen was dat een combinatie. De interventies zijn een eenmalige terugkommiddag, intensieve schrijfbegeleiding, afstudeerkring, wisselen van begeleider en procescoaching. In dit proces is organisch de 'care square' ontstaan: een "coördinerend team", bemenst met de verantwoordelijk docent, de studieadviseur, de procescoach en een linking pin naar de stages. Essentiële kenmerken van deze interventies zijn (1) het in beeld hebben van de studenten, (2) hernieuwd contact leggen, (3) samen optrekken en ondersteunen, (4) structuur aanbrengen en (5) iedere lerarenopleider neemt een bepaalde verantwoordelijkheid.

Doel van de workshop

De doelen zijn (1) het delen van interventies en essentiële kenmerken vanuit onze opleiding en vanuit opleidingen van de workshopdeelnemers (2) in dialoog gaan over het doorontwikkelen van interventies (zowel op onze opleiding als op die van de deelnemers).

Praktische relevantie

Doelgroep zijn lerarenopleiders die zich bezighouden met of interesse hebben rondom zorgstudenten, studentenwelzijn en studievertraging. In lerarenopleidingen is studievertraging een vaker voorkomend verschijnsel, zeker bij zij-instromers.

Opbouw en aanpak van werkvormen

We starten met een kennismakingsrondje: wat willen de deelnemers leren. Met deze informatie houden we rekening. Daarna laten we deelnemers individueel nadenken over de vraag: “welke factoren of interventies helpen om studievertraging vlot te trekken?” We werken met think-pair-share (bij groot aantal deelnemers) of verzamelen we dit gelijk plenair (bij kleiner aantal deelnemers). We lichten onze interventies en essentiële kenmerken toe en koppelen dit aan die van de deelnemers. Vervolgens gaan we verder in gesprek, dragen we voorbeelden aan van interventies of denken we aangepaste of nieuwe interventies uit. De uitdagingen die de AVG met zich meebrengt in de werkwijze van de ‘care square’ stippen we aan. Inzichten over de fundamentele vraag ‘waar ligt de grens tussen verantwoording van de student en die van de opleiding?’ komen aan bod.

Referenties

Auteurs (2024).

Ten Hagen, J. (2022). Nieuwe aanpak voor de betrokkenheid van langstudeerders in een online afstudeercafé. Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 43(3), 1-16.

165. Van woorden naar daden: bruggen bouwen tussen onderzoek en onderwijspraktijk met beroepsproducten

Noortje Hemmen, NHL Stenden, Leeuwarden, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

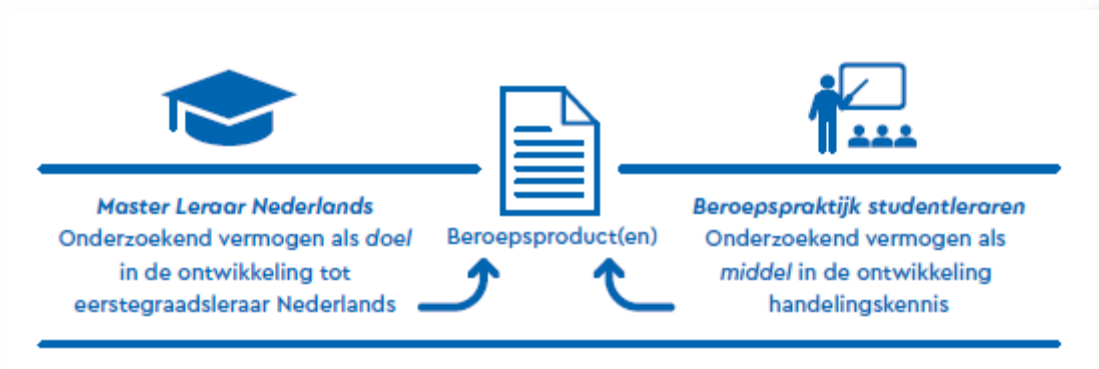
Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Onderzoekend Vermogen, Beroepsproducten

In de Masterlerarenopleiding Nederlands van NHL Stenden werken we sinds kort met beroepsproducten om het praktijkgerichte onderzoek voor zowel student, opleiding als werkveld relevanter te maken en de kans op doorwerking in de praktijk te versterken. In deze bijdrage delen we onze aanpak en ervaringen.

Van woorden ...Sinds tien jaar maakt ‘onderzoekend vermogen’ (ook wel ‘onderzoekend handelen’) deel uit van de curricula van hbo-lerarenopleidingen (Rozendaal et al. , 2023). Onderzoekend vermogen helpt leraren om zichzelf en hun praktijk blijvend te ontwikkelen en versterken (Andriessen, 2014; Munneke, 2024). In de praktijk ervaren hbo-studentleraren onderzoek echter vaak als “beroepsvreemd”: ze zien de praktische relevantie er niet altijd van in (Griffioen, 2013; Rozendaal et al. , 2023), noch van het vaak gevraagde onderzoeksverslag (Frik et al. , 2024). Studentleraren blijken dan ook matig gemotiveerd om hun onderzoekend vermogen in te blijven zetten na de lerarenopleiding (Rozendaal et al. , 2023), wat de onderwijskwaliteit onder druk zet. ... Naar daden!

Om het onderzoek zowel qua proces als gevraagde opbrengst relevanter te maken voor student, opleiding en werkveld, zijn we in 2023-2024 in de Masterlerarenopleiding Nederlands van NHL Stenden met beroepsproducten gaan werken. Dit zijn producten of diensten die een professional voor zijn beroep levert en die geen onderdelen bevatten die enkel voor de opleiding bedoeld zijn (Losse & Van Turnhout, 2020). Denk hierbij aan lessenseries, leerling- en docentmateriaal, maar ook het handelen in de klas zelf en professionaliseringsactiviteiten voor collega’s. Hoewel het werken met beroepsproducten in het hbo niet nieuw is, staat het bij veel (eerstegraads)lerarenopleidingen nog in de kinderschoenen. Studentleraren leveren drie beroepsproducten op als resultaat van bepaalde onderzoeksstadia, gebaseerd op de indeling van Losse en Van Turnhout (2020). Doordat elk van de beroepsproducten het resultaat is van een onderzoeksfase, zijn deze producten niet alleen relevant voor de beroepspraktijk van studentleraren, maar ook bruikbaar voor de opleiding als toetsing van onderzoekend vermogen. Daarmee fungeren beroepsproducten als zogenaamde boundary objects (Akkerman & Bakker, 2011), die opleiding en praktijk met elkaar verbinden (zie ook afbeelding 1). Daarnaast vragen we studenten om aparte methodologische verantwoordingen enkel voor de opleiding aan te leveren.

Bovenstaande werkwijze is geëvalueerd in een groepsinterview met studentleraren Nederlands. Afgaande op hun ervaringen lijkt het werken met beroepsproducten positief bij te dragen aan zowel de praktische relevantie van het onderzoek als de doorwerking ervan in hun praktijk. Soms gaven studenten de methodologie echter weinig aandacht en waren ze vooral gericht op de praktische relevantie van het beroepsproduct. In de doorontwikkeling willen we de balans tussen praktische relevantie en methodologische grondigheid dan ook beter bewaken: wat is een passende methodologische grondigheid en hoe zorg je ervoor dat studenten niet doorslaan naar één kant?

167. ROTTERDAMSE KANJER Programmatisch toetsen & stage

Rob Kickert, Erasmus Universiteit Rotterdam - EMPO; Kristy van der Arend, Student Erasmus Universiteit Rotterdam

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Programmatisch toetsen, Stagebegeleiding, Autonomie bevorderen

Binnen de Educatieve Master Primair Onderwijs (Erasmus Universiteit Rotterdam) maken we gebruik van programmatisch toetsen. In dit praktijkvoorbeeld leer je over hoe wij dit aanpakken met een focus op de stagebegeleiding en het bevorderen van autonomie.

Programmatisch toetsen

Programmatisch toetsen (Van der Vleuten et al. , 2012) is een veelbelovende nieuwe manier om toetsing te organiseren. Binnen programmatisch toetsen wordt het aantal beslissingen over het toekennen van studiepunten aan studenten geminimaliseerd, in het geval van de EMPO beslissen we één keer per jaar over alle 60 studiepunten. Daardoor kunnen datapunten zoals opdrachten en stagegesprekken maximaal gericht zijn op het motiveren van studenten en het geven van waardevolle feedback, terwijl belangrijke beslissingen over het toekennen van studiepunten gebaseerd worden op een rijke verzameling van gevarieerde datapunten (Van der Vleuten et al. , 2012).

EMPO

De Educatieve Master Primair Onderwijs (EMPO) is een relatief nieuwe 2-jarige masteropleiding voor academische docenten, die werkt met programmatisch toetsen. Onze insteek is dat het gebruik van programmatisch toetsen in de EMPO niet alleen de motivatie van onze studenten en onze besluitvorming ten goede komt, maar ook dient als een waardevol voorbeeld van toetsing voor onze toekomstige leraren. Met programmatisch toetsen en deze vorm van stagebegeleiding willen we bereiken dat studenten een grote mate van autonomie ervaren in het complexe leerproces dat zij doorlopen tot het worden van leraar basisonderwijs.

Stagebegeleiding

Binnen programmatisch toetsen vormen de eindtermen van de opleiding de ruggengraat van de toetsing. In de EMPO werken we met vier rollen van de leraar (pedagoog, onderwijskundige & didacticus, strategisch partner en onderzoeker) die zijn gespecificeerd in 15 indicatoren. Studenten verzamelen tijdens hun stage ervaringen en feedback per indicator. Afhankelijk van stagecontext en de ontwikkeling van de student kunnen hier heel veel eigen ervaringen en feedback in worden opgenomen. In de stagebegeleiding zijn we zoekend geweest naar hoe deze vorm van toetsing zowel concreet als ruimtegevend kan zijn. We nemen jullie mee in dit proces en delen waar we nu staan.

Van der Vleuten, C. P. , Schuwirth, L. W. T. , Driessen, E. W. , Dijkstra, J. , Tigelaar, D. , Baartman, L. K. J. , & Van Tartwijk, J. (2012). A model for programmatic assessment fit for purpose. *Medical teacher*, 34(3), 205-214.

Referenties

Van der Vleuten, C. P. , Schuwirth, L. W. T. , Driessen, E. W. , Dijkstra, J. , Tigelaar, D. , Baartman, L. K. J. , & Van Tartwijk, J. (2012). A model for programmatic assessment fit for purpose. *Medical teacher*, 34(3), 205-214.

169. Teamprofessionalisering: Leergang zelfregulerend leren

Andries Vroegrijk, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: docentprofessionalisering, teamverband, zelfregulerend leren

Effectieve interventies voor zelfregulerend leren worden gekenmerkt door een integratieve aanpak, waarbij leerstrategieën expliciet in de lesstof worden geïntegreerd. De Leergang Zelfregulerend Leren ondersteunt docenten bij het implementeren van deze aanpak in hun onderwijspraktijk. Een uitdaging hierbij is het waarborgen van collectieve inzet en het afstemmen op diverse studentenbehoeften.

Relevantie in groter kader

Onderzoek laat zien dat interventies die effectief bijdragen aan het zelfregulerend leren van studenten worden gekenmerkt door een integratieve benadering waarbij leerstrategieën expliciet worden onderwezen (Sins, 2023). Met een integratieve benadering wordt bedoeld dat docenten geen 'losse' studielessen geven, maar dat het aanleren van leerstrategieën wordt geïntegreerd in de leer- en lesstof (Muijs & Bokhove, 2020; Theobald, 2021). Expliciet onderwijzen van strategieën betekent dat docenten hun studenten leren hoe strategieën worden toegepast, onder welke omstandigheden deze strategieën het meest effectief zijn en welke voordelen dit oplevert (Dignath & Veenman, 2021; Moos & Ringdal, 2012; Vrieling-Teunter, 2012;). Deze aanpak is het meest succesvol wanneer het hele onderwijsteam dezelfde werkwijze omarmt en implementeert.

Toelichting praktijk

De Leergang Zelfregulerend Leren (LZRL) is een evidence-informed professionaliseringstraject dat docenten van de Hogeschool Rotterdam helpt om in hun dagelijkse onderwijspraktijk gericht aandacht te besteden aan zelfregulerend leren. Het traject bestaat uit twee fasen. In de eerste fase volgen teacher leaders van verschillende opleidingen een kort opleidingstraject, bestaande uit vijf bijeenkomsten. Tijdens deze bijeenkomsten krijgen zij actuele kennis aangereikt over zelfregulerend leren en studievaardigheden, die ze toepassen in hun eigen lespraktijk. In de tweede fase begeleiden de teacher leaders docentstudiegroepen (6 tot 8 docenten) waarin effectieve interventies die gericht zijn op het bevorderen van zelfregulerend leren bij studenten worden ontwikkeld, geïmplementeerd en geëvalueerd. Deze methode biedt een collectieve, actieve en duurzame aanpak met een sterke inhoudelijke focus en nauwe samenhang met de eigen lespraktijk, zodat studenten daar direct van profiteren en de tools krijgen om te werken aan hun studiesucces (Firestone et al. , 2020).

Dilemma's en vraagstukken vanuit de praktijk

Een van de uitdagingen bij het implementeren van de LZRL-aanpak is het waarborgen van de collectieve inzet van het hele onderwijsteam. Hoewel de integratieve en expliciete bevordering van zelfregulerend leren bewezen effectief is, kan het moeilijk zijn om alle docenten dezelfde visie en aanpak te laten omarmen. Daarnaast rijst de vraag in hoeverre de beschikbare tijd en middelen

toereikend zijn voor een diepgaande en duurzame verandering in de lespraktijk. Ook kunnen verschillen in de vaardigheden van studenten binnen een opleiding ervoor zorgen dat bepaalde interventies voor sommige studenten effectiever zijn dan voor anderen. Daarom is aanvullend onderzoek naar de specifieke ondersteuningsbehoeften van studenten essentieel, zodat docenten hun interventies op maat kunnen maken.

Referenties

Dignath, C. & Veenman, M. V. J. (2021). The role of direct strategy instruction and indirect activation of self-regulated learning - evidence from classroom observation studies. *Educational Psychology Review*, 33(2), 489-533. <https://doi.org/10.1007/s10648-020-09534-0>

Firestone, A. R. , Cruz, R. A. , & Rodl, J. E. (2020). Teacher study groups: An integrative literature synthesis. *Review of Educational Research*, 90(5), 675–709. <https://doi.org/10.3102/0034654320938128>

Moos, D. C. , & Ringdal, A. (2012). Self-regulated learning in the classroom: A literature review on the teacher's role. *Educational Research International*, 1, 1-15. <https://doi.org/10.1155/2012/423284>

Muijs, D. , & Bokhove, C. (2020). *Metacognition and Self-Regulation: Evidence Review*. Education Endowment Foundation.

Sins, P. H. M. (2023). *Zelfregulerend leren gaat niet vanzelf. Maar hoe dan wel?* Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Theobald, M. (2021). Self-regulated learning training programs enhance university students' academic performance, self-regulated learning strategies, and motivation: A meta-analysis. *Contemporary Educational Psychology*, 66(1), 101976. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2021.101976>.

Vrieling-Teunter, E. M. (2012). *Promoting self-regulated learning in primary teacher education*. [Proefschrift]. Open Universiteit.

170. Leerlingen leren reflecteren: bespreken van procesgerichte feedback

Josine Görtzen, Technische Universiteit Eindhoven - ESoE, Eindhoven, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Feedback dialoog, Procesgerichte feedback , Reflectieprocessen

In deze workshop presenteren we de nieuwste theoretische inzichten over procesgerichte feedback ter ondersteuning van reflectie bij Technasiumleerlingen. In het tweede deel verbinden we theorie met praktijk: hoe ziet een feedbackdialoog met je leerling eruit? Via een actieve werkvorm nemen we je mee in de 'eyeopeners' van het uitgevoerde professionaliseringsprogramma.

Thema

Reflecteren is cruciaal voor leerlingen in het voortgezet onderwijs om hun inzicht te verdiepen en het leerproces te versterken (Inspectie van Onderwijs, 2022). Dit onderzoek richt zich op docenten binnen het vak Onderzoek en Ontwerpen (O&O) op Technasium scholen, waar leerlingen werken aan authentieke bedrijfsopdrachten en reflectievaardigheden ontwikkelen. De Technasium context, waar begeleiding op zowel het product als het proces centraal staat, biedt een kans om te onderzoeken hoe docenten de reflectieprocessen van leerlingen stimuleren via feedback. Uit inventarisatie blijkt dat O&O-docenten moeite hebben met het bespreken van procesgerichte feedback met hun leerlingen (Auteur et al. , 2023). Mede gebaseerd op deze inventarisatie is een tweejarig professionaliseringstraject Collectieve Docent Reflectie (CDR) voor docenten ontwikkeld. Tien O&O-docenten volgden het CDR-traject. De effecten van het CDR-traject zijn onderzocht via gesprekken tussen de docenten, individuele interviews en vragenlijsten.

Doel

Het CDR-programma is ontwikkeld vanuit het socio-constructief perspectief, dat veronderstelt dat leerlingen en docenten actief betrokken zijn bij het bespreken van feedback (Carless & Winstone, 2023). Feedbackdialogen worden getypeerd aan de hand van drie theoretische modellen: het delen van een extern perspectief (Moon, 2013), de focus van feedbackinformatie (Winstone, et al. , 2017) en feedbackprocessen zoals beschreven in de Feedback Literacy literatuur (Boud & Dawson, 2021). In het CDR-traject staat, naast het bespreken van literatuur, vooral reflectie op eigen video-opnames centraal. Na afloop van het professionaliseringstraject zijn de leeropbrengsten en eyeopeners van O&O-docenten verzameld. De samenvatting van de theorie en de praktische toepassing ervan staan centraal tijdens de VELON-workshop.

Praktische relevantie

De workshop wordt verzorgd door een O&O-docent die zelf het CDR-traject heeft doorlopen en door de procesbegeleidster en tevens ontwerpster van CDR. In de workshop komen literatuur en praktijkervaringen samen. Hoewel theoretische modellen over feedback robuust gedefinieerd zijn, lopen docenten in de praktijk tegen uitdagingen aan. In reviewstudies is een paradigma-shift te zien

van feedback geven (behavioristisch perspectief) naar het socio-constructief perspectief van feedbackdialogen (Van der Kleij et al. , 2019). De uitdaging is deze paradigma-shift in het (Technasium-)onderwijs te bewerkstelligen.

Werkvormen

Deelnemers noteren bij de start van de workshop hun ideeën over de aanpak van feedbackgesprekken in een mindmap. Tijdens de workshop bespreken we theorie, eyeopeners en de koppeling naar de onderwijspraktijk. Na afloop vullen de deelnemers de mindmap verder aan waardoor zij beter inzicht krijgen in hun eigen opvattingen en ervaringen met het voeren van feedbackgesprekken.

172. Opleiden van academisch geschoolde docenten: verkenning van het probleem

Marieke Thurlings, Technische Universiteit Eindhoven; Eindhoven School of Education, Eindhoven, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: ontwerpen en onderzoeken, academische docenten, verkenning

Ontwerp- en onderzoeksvaardigheden staan in veel lerarenopleidingen centraal. Maar wat betekent dat nu, en met welke visie? Hoe kunnen we dit zo goed mogelijk in de opleiding vormgeven? Vanuit mijn deelname aan de Leergang onderwijskundig leiderschap en de verkenningsfase van mijn onderwijskundig curriculumproject schijn ik licht op deze vragen.

Onderwerp, aanleiding en context

In het huidige academisch jaar ben ik een van de deelnemers van de Leergang onderwijskundig leiderschap, georganiseerd vanuit de EWUU-alliantie. In deze leergang ga ik binnen onze universitaire lerarenopleiding een onderwijskundige curriculumproject opzetten en uitvoeren. In onze universitaire lerarenopleiding vragen we in de verschillende vakken, zoals vakdidactiek, stages en “educational design research”, van studenten dat zij (onderdelen van) lessen, lessenseries en onderwijsmateriaal ontwerpen, implementeren en evalueren. Dit volgt uit onze visie: we leiden academisch geschoolde leraren voor de bètavakken in het voortgezet onderwijs op, die hun handelen baseren op theoretische inzichten in een systematische, iteratieve benadering. In de praktijk merken we dat studenten deze ontwerptaken als losse elementen ervaren en dat ze kennis opgedaan in het ene vak niet zondermeer toepassen in het andere vak. De verschillende opleidingsvarianten (educatieve minor, module, volledige tweejarige master en een verkorte eenjarige master), verschillende achtergronden van de studenten in deze varianten en de flexibele routes die er zijn in onze opleiding maken dit tot een lastige uitdaging. Bovendien zijn er in het opleiden van leraren ongelooflijk veel termen die hiermee samenhangen: ontwerpgericht onderzoek, onderzoekende houding, onderzoekend vermogen, onderzoeksvaardigheden, reflectieve houding, academische denkvaardigheden, etc. Het doel van mijn curriculumproject is om ons curriculum te versterken in dit onderwerp, opdat onze studenten hun academische vaardigheden en houding in hun hart en hoofd sluiten. In de eerste fase van het curriculumproject verken ik dit onderwerp nader door in gesprek te gaan met alle verantwoordelijk docenten van alle vakken: wat zijn de ontwerptaken in de vakken, hoe gaan studenten te werk, en met wie (Nieveen, et al., 2024)? Daarnaast organiseer ik discussietafels in onze opleiding: hoe kijken we aan tegen de visie, hoe krijgt dat vorm, en wat houdt zo’n academisch geschoolde docent nu in? Naast de gesprekken en discussies met collega’s ga ik om tafel met recent afgestudeerde studenten: hoe hebben zij dit ervaren? Deze fase vindt plaats tussen de herfstvakantie en februari 2025.

Doel en beoogde opbrengst van het gesprek

- Het delen van mijn bevindingen
- Richting geven aan de vervolgfases van dit specifieke project
- Vormgeven aan visies op ontwerpen en evalueren van eigentijds onderwijs
- Wijze waarop inbreng van deelnemers wordt gevraagd

Na een korte presentatie van de bevindingen:

brainstorm met de deelnemers over mogelijke oplossingsrichtingen. inventariseren van de opleidingspraktijken van de deelnemers: zijn er best practices, zien we kansen voor samenwerking?

Referenties

Nieveen, N. , van der Veen, J. , & Ventura-Medina, E. (2024). Paden naar innovatief bèta-onderwijs. Inaugurele rede. Eindhoven School of Education, TU/e.

173. Literatuurhistorisch redeneren in de bovenbouw van het primair onderwijs.

Pim van der Helm, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland

Universiteit Leiden -ICLON, Leiden, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Literatuurhistorisch redeneren, Bovenbouw primair onderwijs, Historisch besef, bewuste geletterdheid, burger

Literatuurhistorisch redeneren geënt op historisch tekstmateriaal kan leerlingen in de bovenbouw van het primair onderwijs op verschillende manieren helpen. Deze didactiek draagt bij aan historisch besef, bewuste geletterdheid en heeft een positief effect op burgerschapsvorming. Dit onderzoek moet leiden tot een op relevante literatuur gebaseerde, praktijkgerichte lessenserie.

Vorig jaar luidde de Volkskrant (2023) de noodklok naar aanleiding van een onderzoek naar de gebrekkige kennis onder Nederlanders van de Holocaust. Hoewel er veel kritiek is geuit op de methode van de onderzoekers – al te gemakkelijk zou geconcludeerd worden dat een kwart van de respondenten de Holocaust ontkende – legt het onderzoek de vinger op een zere plek die behandeling vergt: het historisch besef onder Nederlanders lijkt te tanen. PIRLS- (Swart et al. ,2023) en PISA-resultaten (Meelissen et al. , 2023) rondom leesmotivatie en -resultaten stemmen evenmin vrolijk: ook hier valt een dalende trend waar te nemen. Peilonderzoek naar burgerschapskennis en -vaardigheden leveren hiaten op beide vlakken op. Literatuurhistorisch redeneren (Bax & Mantingh, 2019) met leerlingen in de bovenbouw van het primair onderwijs stelt leerkrachten in staat voornoemde knelpunten aan te pakken. Leerlingen leren redeneren met en over historische teksten waardoor hun historisch besef, bewuste geletterdheid (Bax et al. , 2021) en burgerschapskennis- en vaardigheden toenemen. Concreet kan dat neerkomen op het lezen van vanden vos reynaerde. Leerlingen leren dat hun wereld tegelijkertijd anders is dan en gelijkenissen vertoont met die van de 13de eeuwse Lage Landen, waarvan hun historisch besef profiteert. Lachen om de sluwe streken van de vos draagt bij aan leesmotivatie, het achterhalen van zijn motieven verbetert het leesbegrip (bewuste geletterdheid). En door zelf een satirische, maatschappijkritische tekst te schrijven, zoals Arjen Lubach dat doet, leren ze het heden te bevragen en geïnformeerde, doordachte keuzes te maken voor de toekomst waardoor hun burgerschapsvaardigheden verdiept worden. Mijn onderzoek staat in de kinderschoenen; per 1 september 2024 ben ik begonnen. Empirische onderzoeksresultaten kan ik niet presenteren. Dat laat onverlet dat ik gloedvol kan vertellen over de tot nu toe bestudeerde literatuur, hoe ik deze in mijn lespraktijk verwerk en over de lessen die ik in dit kader al gegeven heb.

Ik hoop op enthousiasme bij de deelnemers en hun positief kritische blik, zodat ik tot lesmateriaal kom dat een stevige theoretische basis koppelt aan praktische wijs- en haalbaarheid.

Referenties

Sander Bax

Erwin Mantingh

Veerle Schimmel

177. Pedagogisch prioriteitenspel spelen met leerlingen: wat vinden zij belangrijk in onderwijs?

Vera Michels, Liemers College, Zevenaar, Nederland; Carlos Van Kan, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Fedor de Beer, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Pedagogisch, Gespreksinstrument, Leerlingen

Door het spelen van het pedagogisch prioriteitenspel met leerlingen wordt op een laagdrempelige manier duidelijk wat leerlingen belangrijk vinden op school. Leerlingen gaan met elkaar in dialoog. In een afsluitend groepsgesprek wordt duidelijk wat in de groep hoog gewaardeerd wordt, en wat eventueel mist in de pedagogische aanpak op school.

Thema

Leerlingen krijgen onderwijs, maar hebben nog nauwelijks een stem in dat onderwijs (Meesters, 2018). Leraren, schoolmanagement, methodemakers, inspectie, allemaal weten ze hoe het zou moeten: wat goed onderwijs is. Het pedagogisch prioriteitenspel (De Beer & Van Kan, 2020) liet echter al zien dat leraren binnen onderwijsteams hier heel verschillend over kunnen denken, maar ook dat de dialoog over die verschillen en overeenkomsten leidt tot een meer gedeelde visie op 'waartoe' en 'hoe' onderwijs te verzorgen (Van Kan & Ris, 2024). Eén belangrijke doelgroep nam tot dusver nog niet deel aan deze dialoog: de leerlingen. Wat vinden zij het meest van belang in hun onderwijs?

Doel

Het spelen van de leerlingenvariant van het pedagogisch prioriteitenspel helpt leerlingen woorden te geven aan wat zij goed onderwijs vinden en hoe ze hierover met elkaar en hun docent een waarde(n)vol gesprek kunnen voeren. De leraar/mentor krijgt hiermee zicht op hoe leerlingen het onderwijs waarderen, maar ook wat zij graag anders willen zien.

Praktische relevantie

Het recht om betrokken te worden en het recht om gehoord te worden, zijn terug te vinden zijn in artikel 12 van het VN-kinderrechtenverdrag (1989). En toch hebben leraren de neiging voor hun leerlingen te denken, in plaats van dat we hen een stem geven (Smit, 2024). De motivatie van leerlingen en studenten in het (voortgezet, middelbaar en hoger) onderwijs is dalende; zij voelen zich niet werkelijk gezien en gehoord (Gomes, 2020). Met het spelen van het spel, kunnen leerlingen laagdrempelig meedenken en meepraten, waarmee zij de participatieladder kunnen beklimmen (Egg, 2009; Hart, 1992). Tegelijkertijd leren zij in en door dit gesprek ook medeleerlingen en leraren beter/anders te begrijpen. Dit vergroot de invloed van de leerling en komt ten goede aan het onderwijs.

Opbouw en aanpak van werkvormen

Na een korte introductie wordt de leerlingversie van het pedagogisch prioriteitenspel gespeeld in wisselende tweetallen met de workshopdeelnemers in de rol van (hun) leerlingen. Daarna wordt in de groep besproken wat de waarde van het spel zou kunnen zijn in gesprekken tussen onderwijsprofessional en leerling(en). Benadrukt wordt dat het spel zowel in een kleine setting gespeeld kan worden (bijv. mentor – leerling) als in een grotere groep (klas), om zo een goed gesprek over de dagelijkse praktijk te faciliteren. Op deze manier wordt een handreiking gedaan aan onderwijsprofessional en leerlingen om samen aan een goed pedagogisch leer- en werkklimaat te kunnen werken dat iedereen recht doet.

Referenties

De Beer, F. & Van Kan, C. (2020). Het pedagogische Prioriteitenspel: Studenten verkennen eigen pedagogische waarden en idealen in een internationale context. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders* 41 (3), 202-211.

Egg, P. (2009). Research happens: I have a dream. In J. Fiedler & C. Posch (Eds.), *Yes we can! Children researching their lives* (pp. 111-123). Hofmann.

Gomes, C. (2020). I belong here. *Student Sense of Belonging en de relatie met studentsucces*. Hogeschool Rotterdam.

Hart, R. A. (1992). *Children's Participation: from Tokenism to Citizenship*. In *Innocenti Essay (Vol. 4)*. UNICEF International Child Development Centre

Meesters, J. (2018). *Ruimte voor opgroeien: Jongeren en het belang van de informele wereld* [Proefschrift]. HAN University of Applied Sciences.

Smit, B. H. J. (2024). *Dimensions of student participation: participatory action research in a teacher educational context* (diss.). ICLON.

Van Kan, C. & Ris, J. (2024). *Kennisbasis onderwijspedagogiek Hogeschool Rotterdam*. Hogeschool Rotterdam.

178. Artificial Intelligence: Zegen of vloek? Verstandig handelen als onderwijsprofessional

Hans Bezemer, CSG De Lage Waard, Papendrecht, Nederland

Programmalijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Artificial Intelligence, Waardengedreven handelen, Bezinning

Artificial Intelligence is overal zo lijkt het. Van tool om teksten te schrijven tot middel om vast te stellen wie een mogelijke fraudeur is. Maar hoe moet ik mijzelf (en mijn studenten) ertoe verhouden? Tijdens het rondetafelgesprek gaan we met elkaar van gedachten wisselen over deze vraag, met als doel om tot praktische handreikingen te komen.

Tijdens dit rondetafelgesprek gaan we aan de hand van praktische voorbeelden met elkaar in gesprek om antwoord(en) te vinden op de belangrijke vraag: Hoe verhoud ik mij ten opzichte van Artificial Intelligence (AI)? Hierbij wordt bewust gekozen om weg te blijven van een technische discussie, maar willen wij nadenken over welke vaardigheden AI van ons zouden kunnen overnemen en of wij wel bereid zijn om deze over te dragen. Voor ons staat verantwoordelijkheid nemen en niet controle uitoefenen, voorop. We gaan met de deelnemers uitzoomen met betrekking tot de thematiek. De vraag die docenten zich steeds vaker stellen door de huidige stand van de techniek is: "Zou AI het in mijn plaats kunnen doen?" Dat is de aantrekkingskracht van techniek, maar dat iets mogelijk is, wil nog niet zeggen dat het gebruikt moet worden. En als je het wel inzet, welke gereedschappen hebben wij en bijgevolg toekomstige docenten nodig om ver-stand-ig (met afstand kunnen kijkend) een afweging te maken?

Vanzelfsprekend is een bijeenkomst van 45 minuten niet voldoende om een uitputtend antwoord te geven, maar met elkaar zullen diverse denkrichtingen voor oplossingen bedacht worden om zelf verder met het onderwerp aan de slag te kunnen gaan. Praktisch zal het rondetafelgesprek bestaan uit een opening waarbij het onderwerp wordt ingeleid en de gesprekspartners aan elkaar geïntroduceerd worden. Vervolgens zullen we aan de hand van diverse gespreksvragen met de deelnemers in gesprek gaan over AI, ervaringen in het gebruik van AI en de toekomst van het onderwijs in een wereld van AI. Inzet is dat elke deelnemer na afloop de rol van de docent binnen in de technologisch ontwikkelingen van nu op waarde weet te schatten.

179. Persoonsvorming bespreken in heldere taal

Peter Elshout, Hogeschool Inholland, Dordrecht, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Persoonsvorming, Curriculum, Taalgebruik

Persoonsvorming is de afgelopen tien jaar regelmatig naar voren geschoven als een belangrijk onderdeel van onderwijs. Maar over de vraag wat het woord precies aanduidt, bestaat nog veel verschil van mening. Op basis van een vergelijking van vijf visies op persoonsvorming bespreken we voorstellen voor heldere taal.

Hoe ontwikkelen kinderen hun persoonlijkheid, identiteit en karakter? En welke rol speelt het basisonderwijs daarbij? Het onderwerp ‘persoonsvorming’ is de afgelopen tien jaar een veel terugkerend onderwerp in discussies over onderwijs (Onderwijsraad, 2011; Platform Onderwijs 2032, 2015; Geerdink & De Beer, 2018). Pedagogen als Gert Biesta (2018) en Gerard van Stralen (2012), en filosofen als Joep Dohmen (2015) hebben vragen rondom persoonsvorming in het onderwijs weer op de agenda gezet. Maar over de vraag wat persoonsvorming precies is, en welke vakgebieden, doelen of processen tellen als persoonsvorming, blijft veel onduidelijkheid. Dit heeft te maken met het feit dat persoonsvorming in theoretische verhandelingen op verschillende manieren wordt beschreven. Niet alleen verschillen de meningen van belangrijke pedagogen, maar ook de taal waarin deze ideeën worden beargumenteerd, verschilt. Mede hierdoor, is het geen vanzelfsprekende zaak dat deze ideeën de onderwijspraktijk bereiken. Zo is het abstractieniveau van de discussie vaak hoog, waardoor het niet altijd duidelijk is wat de betekenis voor de praktijk is. Een belangrijke vraag is dus in hoeverre de onderwijs-filosofische discussie aansluit bij, en vruchtbaar is voor de praktijk. Om zowel academische visies als praktijkervaringen op dit gebied constructief te bespreken is heldere taal nodig die zowel theoretisch robuust als in de praktijk herkenbaar is. Als onderdeel van een promotieonderzoek aan de Universiteit voor Humanistiek vanuit lectoraat De Pedagogische Opdracht van Inholland, zijn daarom twee conceptuele studies uitgevoerd. Ten eerste een conceptuele analyse op basis van alledaags taalgebruik rond persoonsvorming. Hierin stond de het concept persoonsvorming centraal. Ten tweede is er een analyse van de overeenkomsten en verschillen tussen vijf visies op persoonsvorming (Bildung, Karaktervorming, Christelijke persoonsvorming, Positieve Educatie en Subjectificatie) uitgevoerd, waarbij specifiek de verschillen in taalgebruik werden geanalyseerd. De eerste studie draaide om de vraag wat persoonsvorming is, de tweede om de vraag wat goede persoonsvorming is (volgens verschillende pedagogen). Op basis van deze conceptuele studies zal in een volgende fase van het onderzoek een vragenlijst onder leerkrachten worden uitgezet om te ontdekken wat persoonsvorming volgens hen is, en wat goede persoonsvorming is. Tijdens deze presentatie zullen de resultaten van de twee conceptuele studies besproken worden, aan de hand van de opgestelde vragenlijst.

Er zal ruimte zijn voor discussie over de vraag hoe we heldere taal kunnen gebruiken rond persoonsvorming zonder de verschillen in visie te verwaarlozen.

Referenties

Prof. dr. Doret de Ruyter, Universiteit voor Humanistiek

Dr. Mascha Enthoven, Lector De Pedagogische Opdracht, Inholland

184. Gezamenlijk werken aan Duurzaam Docentschap

Ria de Gooijer, Hogeschool Inholland, Den Haag, Nederland; Pieter-Jan Ruiter, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: behoud leraren, loopbaanregie, ontwikkelcirkel

Om uitstroom van leraren te voorkomen is aandacht voor persoonlijke ambities noodzakelijk. Door binnen een bestuur vanuit verschillende rollen en organisatielagen met elkaar in gesprek te gaan, ontstaat inzicht in behoeftes en kansen voor het loopbaanperspectief van leraren. Kleine interventies, vanuit elke rol te ontwerpen, bevorderen loopbaanregie en duurzaam docentschap.

Relevantie

Onderwijsorganisaties willen graag leraren behouden. Onderzoek van ResearchNed (2023) naar vertrekredenen voor leraren, toont aan dat gebrek aan persoonlijke ontwikkeling en loopbaanperspectieven belangrijke vertrekredenen zijn. Er zijn toolboxes en theoretische inzichten beschikbaar om loopbaanontwikkeling te stimuleren. Deze gaan ervan uit dat leraren zelf de regie nemen in hun ontwikkeling. Vaak ontbreekt inzicht in hoe leraren, maar ook schoolleiders of HR-medewerkers, regie kunnen nemen of hulpmiddelen toepassen als lerarentekorten en veranderende onderwijscontexten al een groot beroep doen op leraren en teams. Vanuit de Educatieve Alliantie Zuid-Holland legt de projectgroep Duurzaam Docentschap, met de opzet voor 'ontwikkelcirkels' een verbinding tussen theorie en praktijk. Diverse stakeholders (leraren, schoolleiders, bestuurders etc.) hebben elkaar nodig om tot echte impact te komen bij het behouden van leraren. Daarom is het bij elkaar brengen van al die rollen binnen een ontwikkelcirkel het uitgangspunt.

Praktijk

In een ontwikkelcirkel gingen o. a. een startende leraar, een HR-beleidsadviseur, een intern begeleider, adjunct-directeur en ervaren leraren met elkaar in gesprek. Vanuit wat zij belangrijk vinden binnen hun loopbaan, ervaringen van werkgeluk en wat daaraan bijdraagt, werd verbinding gemaakt met kernwaarden van de onderwijsorganisatie. Vervolgens werden kleine interventies bedacht die, elk vanuit de eigen rol, kon inzetten in de praktijk om duurzaam docentschap in de eigen context te bevorderen. Deze interventies werden in de ontwikkelcirkel met input vanuit alle aanwezige rollen besproken en verder uitgewerkt. Zo ontstond draagvlak voor en haalbaarheid van de interventies. Vervolgens werden meerdere interventies uitgevoerd in de praktijk. Naast de ontwikkelcirkel is in de projectgroep een overzichtsdokument opgesteld van reeds ontwikkelde tools en documenten over loopbaanontwikkeling in het onderwijs.

Vraagstukken

Het project riep meerdere vragen op, op individueel en op collectief niveau: Welke vaardigheden zijn nodig om regie te kunnen nemen over je eigen rol in het onderwijs? Wat vraagt het ontwikkelen van die vaardigheden van het opleiden van leraren?

Dat vraagt niet alleen een individueel perspectief.

Hoe kan balans tussen individuele loopbaanregie en de behoeften in het team en organisatie behouden blijven? Wat is er nodig om het perspectief op duurzame inzetbaarheid van alle betrokkenen te bevorderen? Het idee achter ontwikkelcirkels riep enthousiasme op, het opstarten ervan verliep moeizamer. Koudwatervrees leek een rol te spelen. Durven we als werkveld vanuit verschillende rollen, en met een open houding en vertrouwen, het gesprek met elkaar aan te gaan over wensen/behoeften voor duurzame inzetbaarheid? Tot dit gesprek nodigen we eenieder uit.

Referenties

Van Casteren, W. , Lodewick, J. , Lommertzen, J. , Luyten, E. , & Van Mensvoort, C. (2023). Vertrekredenen leraren en docenten in het po, vo en mbo. ResarchedNed.

185. Professionalisering van opleidingsteams: leerpaden & materialen

Hedwig de Krosse, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland; Calijn de Jong, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland; Gisbert van Ginkel, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland; Lorenz Boeckhorst, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: professionalisering, werkplekbegeleiders, schoolopleiders

De Radboud Docenten Academie ontwikkelt leerpaden voor verschillende actoren in het voortgezet onderwijs. Deze leerpaden stimuleren door hun opzet regie, autonomie en leiderschap. In deze workshop maakt u kennis met het leerpad dat zich richt op begeleiders van docenten in opleiding en gaan we in op de bijbehorende ontwerpprincipes.

Om regie, autonomie en leiderschap te kunnen ontplooiën in de rol van werkplekbegeleider en schoolopleider zijn twee zaken van belang: zicht op welke ontwikkelingsmogelijkheden er zijn en waartoe deze dienen, en middelen om de eigen kennis en het eigen handelen verder te kunnen ontwikkelen. Vanuit die gedachte heeft de Radboud Docenten Academie een leerpad ontwikkeld voor werkplekbegeleiders en schoolopleiders, met bijpassend professionaliseringsaanbod op drie niveaus: starter, bekwaam en expert. Het doel hiervan is om vanuit handelen (daden) tot gemeenschappelijke taal en concepten te komen (woorden) en op die manier het samen opleiden in een opleidingsschool en in opleidingsteams te borgen en te versterken. In deze workshop gaan we aan de slag met vier voorbeelden van professionaliserende werkvormen die door de docentenacademie ontwikkeld zijn voor dit leerpad. Deelnemers aan de workshop kiezen met welke werkvorm zij aan de slag willen: LES-ogenblikken: een begeleidingswerkvorm voor werkplekbegeleiders en schoolopleiders, gericht op het ontwerpen en evalueren van leeractiviteiten. Vormen van begeleiding: een begeleidingswerkvorm voor werkplekbegeleiders en schoolopleiders, gericht op het in kaart brengen van een diversiteit aan begeleidingsactiviteiten en het afstemmen ervan op de begeleidingscontext en de leerwensen van de student. Rollen van schoolopleiders: een werkvorm waarin de schoolopleider de eigen positie binnen het opleidingsteam bepaalt en rolopvattingen expliciteert en concretiseert naar de opleidingspraktijk. Beroepsbeelden: een werkvorm voor opleidingsteams (werkplekbegeleiders, schoolopleiders, instituutsopleiders en programmaleiders/projectleiders) om het gesprek aan te gaan over wat men belangrijk vindt in het opleiden en daarin tot consensus en concretisering naar praktijk te komen. De deelnemers ervaren de werkvorm van hun keus onder begeleiding van de workshopgevers. Daarna verkennen we in een plenair gesprek welke ontwerpprincipes de deelnemers herkennen in de werkvormen en op welke wijze de werkvormen gestalte geven aan regie, autonomie en leiderschap. De workshopgevers geven een toelichting op de publicaties die ten grondslag liggen aan de verschillende werkvormen. Voorbeelden hiervan zijn Stanulis et al. (2019), van Ginkel (2016) en Renger & Hoogendoorn (2018). Het doel van de workshop is om deelnemers een concrete vertaalslag van leerpaden naar

professionaliseringsactiviteiten te laten ervaren en hen op die wijze te inspireren om na te denken over de ontwikkeling van opleiders in hun eigen opleidingsschool.

186. Ontwikkelen van leiderschap als onderdeel van de lerarenopleiding

Arda Oosterhoff, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Leiderschap van de leraar, Agency, professionele identiteit

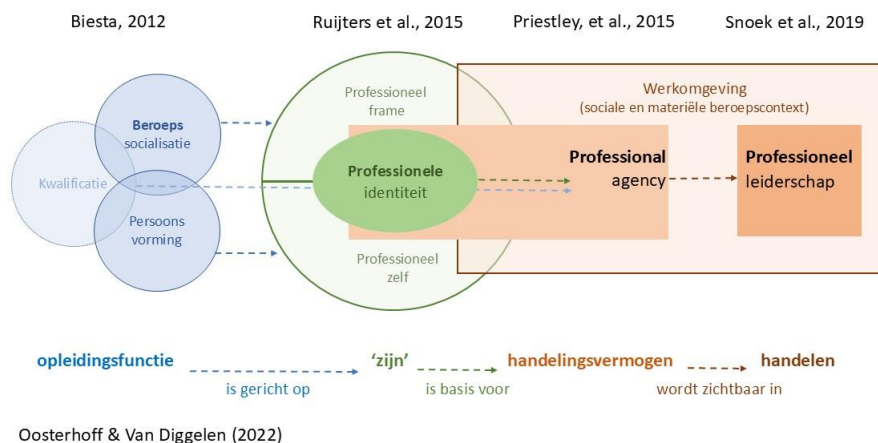
Leiderschap van leraren is belangrijk voor de kwaliteit van onderwijs, maar ook voor het behoud van professionals op de werkvloer. We presenteren de eerste resultaten uit een postdoc-onderzoek met als centrale vraag: Hoe kunnen lerarenopleiders de ontwikkeling van professioneel leiderschap van (aankomende) leraren ondersteunen en versterken?

Achtergrond/vraag/probleemstelling

Onder invloed van een groeiende externe regeldruk, is de afgelopen decennia wereldwijd en in de volle breedte van de educatieve sector, sterk de nadruk komen te liggen op de kwalificerende functie van onderwijs. Met name in beroepsgroepen waar professionals vanuit een sterke betrokkenheid werken met mensen, zoals in het onderwijs en de zorg heeft een toegenomen externe regeldruk negatieve effecten op de kwaliteit van het werk en het welbevinden op de werkvloer (Van der Cingel, 2021; Oosterhoff e. a. , 2020) en is zelfs een reden voor het verlaten van het beroep (Dekker e. a. , 2021). Leiderschap van de leraar wordt gezien als een belangrijke competentie ten gunste van de kwaliteit van onderwijs én van het behoud van professionals op de werkvloer (Van der Cingel, 2021; Oosterhoff, 2021). Daarom luidt de centrale onderzoeksvraag voor een postdoc binnen de Academie Primair Onderwijs (APO) van NHLStenden hogeschool: Hoe kunnen lerarenopleiders de ontwikkeling van professioneel leiderschap van (aankomende) leraren ondersteunen en versterken?

Ter verkenning van deze centrale vraag heeft een theoretische verdieping plaatsgevonden naar kernconcepten die in relatie staan met de ontwikkeling van professioneel leiderschap (Zie figuur 1). Een sterke persoonlijke en professionele identiteit (Ruijters et. al, 2015) vormt de basis voor professional agency (handelingsvermogen) (Priestley et al. , 2015), dat vervolgens zichtbaar wordt in professioneel leiderschap (handelen) van leraren (Snoek et al. 2019).

Naar professioneel leiderschap

Onderzoeksmethodiek en instrumenten

In de eerste fase van de studie is in focusgroepgesprekken de betekenis van het begrip professioneel leiderschap van de leraar verkend en werd ook de rol van de pabo besproken met betrekking tot het thema. Vijfzestig school- en instituutsopleiders namen deel. De zestien gesprekken zijn op video opgenomen en getranscribeerd. De gegevens worden op dit moment thematisch geanalyseerd.

Opbrengsten/resultaten

Op het Velon Congres worden de resultaten gedeeld. De eerste analyses geven aan dat op basis van de gesprekken de definitie van leiderschap van de leraar, zoals die in de literatuur naar voren komt, kan worden aangevuld en gespecificeerd op basis van rijke praktijkbeelden. De rol van de lerarenopleiding in de ontwikkeling van professioneel leiderschap wordt breed onderschreven en de aandacht daarvoor moet volgens de lerarenopleiders worden versterkt.

Discussievragen

Is het realistisch om de bal bij de leraar te leggen in een speelveld waarin weinig ruimte is (geweest) voor het nemen van leiderschap. Is de student al toe aan een voorbereiding op dit spanningsveld dat onlosmakelijk verbonden is aan zijn/haar toekomstige beroep?

Referenties

- Dekker, M. , Gaikhorst, L. & Schreurs, B. (2021) De uitval van beginnende leraren in het primair onderwijs. *Pedagogische Studiën* (98), 153-175
- Oosterhoff, A. (2021). *Turning the Kaleidoscope. Multiple enactments of professional autonomy in early childhood education.* Dissertation. Netherlands, Groningen: University of Groningen
- Oosterhoff, A. , Oenema-Mostert, I. , & Minnaert, A. (2020). Constrained or sustained by demands? Perceptions of professional autonomy in early childhood education. *Contemporary issues in Early Childhood*, 21(2), 138-152.
- Oosterhoff, A, Van Diggelen, M. (2022). Ontwikkelen van actief professioneel leiderschap als onderdeel van de lerarenopleiding: uitdaging of utopie? Discussietafel ORD Conferentie 2022. Hasselt, België

Priestley, M. , Biesta, G. J. J. , & Robinson, S. (2015). Teacher agency. An ecological approach. London: Bloomsbury Academic.

Ruijters, M. C. P. (red). (2015). Je Binnenste Buiten: Over professionele identiteit in organisaties (M. C. P. Ruijters, Ed.). Vakmedianet

Snoek, M. , Hulsebos, F. , Andersen, I. (2019). Hoe kan het leiderschap van leraren in scholen versterkt worden? Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam.

Van der Cingel, M. (2021). Verpleegkundig leiderschap in de ziekenhuispraktijk. Een onderzoek naar de beleving, ervaringen en zelfbeoordeling van leiderschapscompetentie door verpleegkundigen in een STZ-ziekenhuis (MCL). Onderzoeksrapport. NHL Stenden Hogeschool/ MCL

187. Ontwikkeling van een AI Inclusief Curriculumscan voor de Inholland pabo

Marette Ebert, Hogeschool Inholland, Haarlem, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Inclusief curriculum, Inclusief onderwijs, Kansengelijkheid

De Hogeschool Inholland pabo en het lectoraat Diversiteitsvraagstukken hebben samengewerkt aan inclusief onderwijs voor het nieuwe curriculum. Een van de concrete tools die zijn ontwikkeld is een AI Inclusief Curriculumscan. Deelnemers aan de workshop kunnen hun leermaterialen uploaden en op basis hiervan advies inwinnen om hun materialen inclusiever te maken.

Inleiding

Hogeschool Inholland is dit jaar studiejaar gestart met een nieuw pabo curriculum. Het lectoraat Diversiteitsvraagstukken heeft onderzoek gedaan naar op welke manier inclusief onderwijs verankerd kan worden in dit nieuwe curriculum. Op basis van dit onderzoek zijn er diverse tools voor lerarenopleiders en pabo studenten ontwikkeld die bijdragen aan een inclusievere onderwijsomgeving. Een van deze tools is een Inclusief Curriculumscan. Deze tool geeft op vijf verschillende niveaus aan wat je kunt doen om je leermaterialen inclusiever te maken. Momenteel werken wij aan een Artificial Intelligence (AI) versie van deze scan. Deze AI versie biedt een laagdrempelige oplossing voor het creëren van betekenisvolle en relevante leermaterialen voor een diverse leerlingenpopulatie. De tool creëert in minder tijd meer aandacht voor inclusie.

Intro workshop (5 min)

Deze workshop begint met een korte introductie over de samenwerking tussen het lectoraat en de pabo en de rol die het lectoraat heeft gespeeld bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum. Verder wordt het onderzoek toegelicht en een aantal belangrijke uitkomsten die hebben geleid tot het ontwikkelen van diverse tools.

Toelichting Inclusief Curriculumscan (10 min)

De scan en de werking van de scan op vijf niveaus wordt verduidelijkt met als doel dat deelnemers hun eigen leermaterialen kunnen beoordelen aan de hand van de Inclusief Curriculumscan.

Zelf aan de slag (20 min)

Deelnemers kunnen hun eigen meegebrachte leermaterialen in groepjes door de AI Inclusief Curriculumscan halen en adviezen verzamelen over het inclusiever maken hiervan. Ook bespreken ze de uitkomsten in de groepen aan de hand van concrete vragen.

Terugkoppeling (10 min)

Door middel van de concrete vragen kunnen deelnemers delen wat hun ervaringen zijn met de AI Inclusief Curriculumscan en toelichten hoe zij dit eventueel in hun praktijk kunnen gebruiken.

Door de AI Inclusief Curriculumscan kunnen pabo studenten, lerarenopleiders en onderwijsontwikkelaars hun bewustwording en handelingsbekwaamheid vergroten in het creëren van inclusieve curricula, wat resulteert in een meer inclusief en relevant onderwijsaanbod voor alle leerlingen. Tijdens deze workshop kunnen we dit testen en deze uitkomsten ook weer gebruiken voor het doorontwikkelen van de AI tool.

189. De demonstratie: een didactische werkvorm met meerdere gezichten?

Els Tanghe, Universiteit Antwerpen - Antwerp School of Education, Antwerpen, België; Tobias Frenssen, Hogeschool UCLL, Leuven, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschiedenis voor alle onderwijssectoren, Geschiedenis voor alle functionarissen

Trefwoorden: Didactische werkvorm, Didactische aanpak, Onderwijsaanpak

Verstaan we allemaal hetzelfde bij de didactische werkvorm demonstratie? Pakken we deze allemaal op dezelfde manier aan, en leggen we dezelfde klemtonen? Tijdens deze workshop bestuderen we deze didactische werkvorm, met als doel na te gaan of de gedeelde onderwijsterminologie wel dan niet verschillende verschijningsvormen in de praktijk kent.

De didactische werkvorm demonstratie wordt in verschillende vakken gebruikt, zowel voor het aanbrengen van kennis, vaardigheden als attitudes. In welke mate wordt deze werkvorm hetzelfde dan wel anders aangepakt? Wat ligt aan de basis van deze gemeenschappelijkheid en/of verschillen? Kunnen we wel spreken over de demonstratie als een 'didactische' werkvorm uit de algemene didactiek, of is het op de keper beschouwd een 'vakdidactische' werkvorm?

De professionele leergemeenschap Algemene didactiek van het Vlaams Forum voor Onderwijsonderzoek – een zusterorganisatie van VOR – boog zich de voorbije maanden over deze intrigerende vraag. De inzichten en insteken delen we graag op een activerende manier tijdens deze workshop. In het onderwijs hanteren we immers vaak eenzelfde terminologie, onder andere over didactische werkvormen, maar in welke mate is dit werkelijk een gedeelde taal? We vinden bewustzijn van opleiders van de mate van 'gedeeld taalgebruik' belangrijk omdat dit effect heeft op het opleiden van leerkrachten en hoe deze groep dit vervolgens toepast in de eigen onderwijspraktijk. Aan de hand van stellingen, gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, gaan we in gesprek met de deelnemers. Daarnaast reiken we relevante inzichten aan, gebaseerd op datzelfde wetenschappelijk onderzoek, wat we koppelen aan praktijkvoorbeelden uit diverse vakgebieden. Dit is met andere woorden een workshop die zich bevindt op het snijvlak van algemene didactiek en vakdidactiek, wetenschappelijk onderzoek en praktijkervaring, en die de brug slaat tussen het opleiden van student-leerkrachten en de dagdagelijkse klaspraktijk.

194. Wijs omgaan met digitale technologie in het onderwijs

Rianne van den Berghe, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland Marnix Academie, Utrecht, Nederland Hogeschool de Kempel, Helmond, Nederland; Monique Leygraaf, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Marco Geenen, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland

Programmalijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Kritische digitale geletterdheid, Technologie, Waarden

Vraag jij je wel eens af hoe digitale technologie zoals ChatGPT en Snappet het onderwijs beïnvloedt? En of aankomende leerkrachten wel goed genoeg worden voorbereid op het werken met digitale technologie in hun onderwijs? Volg dan deze workshop kritische digitale geletterdheid en leer meer over deze belangrijke thema's.

Digitale technologie vindt razendsnel zijn weg naar de Nederlandse onderwijspraktijk. Er wordt veel beloofd: meer tijd, ruimte en gemak voor de leerkracht. Tegelijkertijd zien we dat digitale onderwijsapps en platforms beïnvloeden hoe leerkrachten en onderwijsprofessionals besluiten nemen en handelen, terwijl het vaak onduidelijk is welke algoritmes en modellen er gebruikt worden in deze systemen. Voor zowel onszelf als onze studenten ligt nu de uitdaging om kritisch naar technologie te (leren) kijken en kansen en risico's bij het gebruik ervan af te wegen. Dergelijke kritische digitale geletterdheid is zeer relevant gezien de toenemende hoeveelheid digitale (platform)technologieën in (basisschool)klassen (Cone, 2023). Hoewel veel leerkrachten digitale technologie op instrumentele manieren begrijpen en gebruiken – als neutrale hulpmiddelen die kunnen worden gebruikt om klassen efficiënt les te geven en leerresultaten te verbeteren – wordt er vaak weinig tot geen aandacht geschonken aan hoe technologie onderwijsprocessen en -praktijken beïnvloedt (Garcia & Nichols 2021). Dit is een risico, aangezien dergelijke technologieën verstreckende ethische en pedagogische implicaties hebben (Dondorp et al. , 2023; Kerssens & Van Dijck 2022; Perrotta et al. , 2020). Dit benadrukt de noodzaak van voortdurende professionele ontwikkeling in kritische digitale geletterdheid voor zowel lerarenopleiders als hun studenten (Ilomäki et al. , 2023). Deze workshop is dan ook gericht op zowel het stimuleren van kritische digitale geletterdheid bij lerarenopleiders als te verkennen hoe zij vervolgens zelf kritische digitale geletterdheid bij hun studenten kunnen stimuleren. In deze workshop stellen we deelnemers met actuele dilemma's op de proef en onderzoeken we met elkaar wat nodig is voor (toekomstige) leerkrachten en onderwijsprofessionals om wijs te handelen en het roer in handen te houden bij het gebruik van digitale technologie in het onderwijs. We beginnen met een dilemma over een nieuwe vorm van digitale technologie en gaan in gesprek over waarom deelnemers deze wel of niet zouden willen inzetten in hun onderwijs. Vervolgens geven we duiding aan deze afwegingen door drie waarden te introduceren (menselijkheid, autonomie en rechtvaardigheid) die onder druk kunnen komen te staan wanneer technologie in het onderwijs wordt ingezet. In groepen bespreken deelnemers één van deze waarden in relatie tot een vorm van technologie die zij zelf (overwegen te) gebruiken in hun onderwijs. Tot slot onderzoeken we samen hoe kritische digitale geletterdheid een plek kan krijgen op de lerarenopleiding door middel van de werkvorm 'stille dialoog' en delen we

input die we eerder middels deze workshop hebben opgehaald bij andere (aankomende) leerkrachten en lerarenopleiders.

195. Social media en de docentinfluencer in de klas: Hoe blijven pedagogische waarden centraal staan?

David van Alten, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Saro Lozano Parra, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Docentinfluencer, Social media, Pedagogische waarden

In deze rondetafelsessie verkennen we de spanning tussen digitalisering en pedagogisch handelen in de klas. We bespreken de impact van social media, de rol van docentinfluencers, en de impact op het opleiden van docenten. Samen met de deelnemers onderzoeken we mogelijke onderzoeksvragen om dit fenomeen beter te begrijpen en onderzoeken.

Digitale leermiddelen en zelfs social media kunnen, mits op de juiste manier ingezet, positieve effecten hebben op het leren van leerlingen (Greenhow et al. , 2019). Desondanks brengt de groeiende invloed van social media in ons onderwijs ook negatieve aspecten met zich mee. Het OCV-advies voor een smartphoneverbod in het basis- en voortgezet onderwijs vanaf januari 2024 onderstreept de problematiek. Een belangrijk argument is de verslavingsgevoeligheid van de prikkels van social media die zowel tijdens de lessen als daarbuiten tot een grote bron van afleiding kunnen leiden (Koning & Vossen, 2023; Xuan & Amat, 2020). Een tegenstrijdige ontwikkeling op het gebied van social media en onderwijs betreft de populariteit van docenten op social media platforms zoals TikTok en Instagram (micro-celebrification of teachers; Vizcaíno-Verdú & Abidin, 2023). Aan de ene kant plaatsen docenten onschuldige filmpjes van hun werkdag of didactische werkvormen, met als doel een positief beeld te schetsen over het onderwijs en collega's te inspireren (Carpenter et al. , 2024). Aan de andere kant zien we ook docentinfluencers filmpjes opnemen in de klas, soms inclusief hun leerlingen met audio of op beeld (Carpenter et al. , 2023; Lozano Parra, 2023; Schroeder et al. , 2023; Vizcaíno-Verdú & Abidin, 2023). Sommige docentinfluencers verdienen aan reclame inkomsten en zetten zelfs hun eigen leerlingen in als figuranten (Davis & Yi, 2022; Teunenbroek, 2023). We zien dat sommige scholen deze trend omarmen en social media inzetten om leerlingen of collega's te werven. Zo lijkt het klaslokaal als tussenruimte waar de wereld zowel het klaslokaal kan worden binnengehaald als buiten de deur kan worden gelaten steeds meer onder druk te staan. Er ligt een belangrijke taak voor het onderwijs om leerlingen te vormen tot digitaal vaardige burgers die zich bewust zijn van de consequenties van social media voor hun eigen functioneren in de moderne digitale maatschappij. Maar hoe leiden we toekomstige docenten op tot rolmodellen als de grenzen tussen de digitale wereld en het klaslokaal dreigen te vervagen? Hoe maken we ze bewust van de potentieel negatieve gevolgen van docentinfluencer zijn voor de pedagogische waarden binnen en

buiten het klaslokaal? Tijdens deze rondetafel sessie willen we ten eerste we samen met deelnemers uit verschillende onderwijscontexten het probleem verder uitdiepen aan de hand praktijkvoorbeelden en recent internationaal onderzoek. Ten tweede nodigen we iedereen uit om met ons mee te denken hoe we dit probleem effectief kunnen onderzoeken door na te denken hoe we de juiste onderzoeksvragen stellen met bijbehorende onderzoeksmethodes.

Referenties

- Carpenter, J. P. , Morrison, S. A. , Shelton, C. C. , Clark, N. , Patel, S. , & Toma-Harrold, D. (2024). How and why educators use TikTok: Come for the fun, stay for the learning? *Teaching and Teacher Education*, 142. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2024.104530>
- Carpenter, J. P. , Shelton, C. C. , & Schroeder, S. E. (2023). The education influencer: A new player in the educator professional landscape. *Journal of Research on Technology in Education*, 55(5), 749-764.
- Davis, S. , & Yi, J. (2022). Double tap, double trouble: Instagram, teachers, and profit. *E-Learning and Digital Media*, 19(3), 320-339. <https://doi.org/10.1177/20427530211064706>
- Greenhow, C. , Galvin, S. M. , & Staudt Willet, K. B. (2019). What Should Be the Role of Social Media in Education? *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 6(2), 178-185. <https://doi.org/10.1177/2372732219865290>
- Koning, I. , & Vossen, H. (2023, 28 September 2023). De overheid moet nu ingrijpen om socialemediaverslaving tegen te gaan. *Volkscrant*.
- Lozano Parra, S. (2023, 6 October 2023). Laten we als docenten ook kritisch kijken naar wat we zelf doen op sociale media. *Volkscrant*.
- Schroeder, S. , Shelton, C. , & Curcio, R. (2023). Crafting the consumer teacher: education influencers and the figured world of K-12 teaching. *Learning, Media and Technology*, 1-14.
- Teunenbroek, I. v. (2023, 16 December 2023). Achtervolgd in de Action, omdat jouw meester Jesper is: 'Het is niet alleen maar leuk, leuk, leuk'. *Algemeen Dagblad*.
- Vizcaíno-Verdú, A. , & Abidin, C. (2023). TeachTok: Teachers of TikTok, micro-celebrification, and fun learning communities. *Teaching and Teacher Education*, 123. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103978>
- Xuan, Y. J. , & Amat, M. A. C. (2020). Social Media Addiction and Young People: A Systematic Review of Literature. *Journal of critical reviews*, 7(13). <https://doi.org/10.31838/jcr.07.13.97>

200. De stem van de leerling ontdekt vanuit verbeelding.

Ingrid Paalman-Dijkenga, Viaa, Zwolle, Nederland; Elske Brouwer, Viaa, Zwolle, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Stem van de leerling, Verwondering, Identiteitsontwikkeling

In deze workshop ontdek je de waarde van luisteren naar het kind. Vanuit onderzoek naar de stem van de lerende is aan de hand van tekenprenten gewerkt met leerlingen in verschillende basisscholen. Didactiek en pedagogiek van het werken met prenten staat centraal. Interactief aan de slag met de prenten.

In de schooljaren 2023-2024 en 2024-2025 (nog gaande) is er binnen de Educatieve Academie/ Pabo, specifiek op de basisscholen van samen opleiden Scope behorend bij de Educatieve Academie/ Pabo, onderzoek gedaan naar hoe tekenprenten kinderen kunnen stimuleren om na te denken over de vraag: wie ben ik? Dit onderzoek is gedaan in samenspraak met het lectoraat van Goede Onderwijspraktijken. Studenten van de Pabo, leraren van basisscholen en onderzoekers. Er is sprake van meerdere onderzoeken op verschillende scholen vanuit de generieke onderzoeksvraag hoe tekenprenten kunnen ondersteunen in het vinden van je stem en je talent.

Vanuit twintig prenten, die gaande de weg zijn ontworpen met genoemde betrokkenen, is gekeken naar hoe deze prenten kinderen ondersteunen in het nadenken over wie ze zijn, welke talenten kinderen bij zichzelf ontdekken etc. en hoe ze zouden reageren in situaties die geschetst zijn in de prenten. De prenten zijn echter 'niet volledig' getekend en het is aan de kinderen om te verwoorden en te verbeelden hoe zij een bepaalde situatie ervaren, hoe ze willen reageren, wat ze voelen etc. De prenten brengen een situatie in kaart en nodigen kinderen uit daarover verder na te denken.

Vanuit dit onderzoek is met leraren een handleiding ontstaan die leraren kan helpen om met deze tekenprenten aan de slag te gaan. Talentontwikkeling en het nadenken over je eigen stem als kind, spelen een belangrijke rol in dit onderzoek. Hierbij wordt de theorie van de stem van de leerling gebruikt (Quaglia & Corso, 2017) die uitgaat van eigenwaarde, betrokkenheid en doelbewustzijn (leiderschap) van kinderen om hun stem te leren verstaan en tevens wordt onder andere gebruik gemaakt van de theorieën van Ofman (1992); Dewulf (2017); Korthagen (2023).

In de workshop wordt kort toegelicht hoe het onderzoek is opgebouwd en wordt aan de hand van de meegebrachte tekenprenten ervaring opgedaan met het effect van deze prenten op ontwikkeling. Een interactieve sessie waarbij kleurpotloden, stiften en verfmaterialen niet zullen ontbreken!

Referenties

Corso, M. & Quaglia, R. (2017). Lef om te Luisteren. Pica.

Dewulf, L. (2017). Iedereen Talent. Tiel: Uitgeverij Lannoo

Korthagen, F. & Nuijten, E. (2023). De Kracht van Reflectie. Boom.

Ofman, D. (1992). Bezieling en kwaliteit in organisaties. Utrecht: Servire.

Een uitgebreide literatuurlijst is beschikbaar vanuit de verschillende onderzoeken.

201. Leren thuis leren: kansen bieden aan kwetsbare leerlingen

Anne-Catherine Quetin, Hogeschool PXL, Hasselt, België; Jos Evens, Hogeschool PXL, Hasselt, België

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): MBO, HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Tutoringproject, kansarmoede, netwerk

In het project Leren Thuis Leren ondersteunt een student van de lerarenopleiding PXL-Education een leerling van de 1ste graad van het secundair onderwijs (Vlaanderen) uit een maatschappelijk kwetsbaar gezin aan huis. Dit door middel van 10 huisbezoeken. De student geeft de leerling studievaardigheden mee en ondersteunt het welbevinden.

Leren Thuis Leren staat voor één-op-éénbegeleiding tijdens minimaal 10 en maximaal 15 huisbezoeken door studenten, ook wel tutors, in de lerarenopleiding. De tutor levert maatwerk, is een rolmodel en doet een open aanbod voor de kwetsbare jongere/leerling en zijn ouders, afhankelijk van de beginsituatie van de tutee. Voor het project 'leren thuis leren' werkt PXL Education samen met een vijftwintigtal partnerscholen. We koesteren de bestaande partnerschappen door structurele contactmomenten met de secundaire scholen én uitwisseling van expertise. Het project heeft de volgende focuspunten:

Leerlingbegeleiding: hierbij kan er door de student ingezet worden op de 4 domeinen van leerlingbegeleiding (psychisch en sociaal functioneren, leren en studeren, onderwijsloopbaanbegeleiding, preventieve gezondheidszorg) Ouderbetrokkenheid verhogen. Om deze reden wordt er verwacht dat er minstens één ouder aanwezig is tijdens de huisbezoeken. Communicatie met de school. Gedurende het schooljaar doen de studenten 1 klasobservatie en volgen ze 1 oudercontact en 1 klassenraad mee. Welbevinden en verbondenheid stimuleren bij de leerling vanuit een respectvolle basishouding. Zelfreflectie en reflectie over maatschappelijke kwetsbaarheid

De tutor wordt door de lerarenopleiders opgevolgd via een portfolio en interviews op de campus. De secundaire school volgt de begeleiding op via het portfolio en een formeel tussentijds gesprek met de student. Daarnaast zijn informele contacten met studenten, leerlingen en ouders ook gangbaar. Zo ontstaat er een stevige samenwerking, met aandacht voor de transfer en interactie tussen 'leren thuis' en leren in de school. Het project vindt plaats in een open communicatie tussen alle betrokkenen. Complementair aan het Leren Thuis Leren, organiseren we het studenttutoringproject 'Buurtsport'. Studenten zetten voor het vak Bewegingsrecreatie in op 'leren door middel van beweging'. Het combineren van sport en leren kan een kansrijke context worden voor het aanspreken van de doelgroep van maatschappelijk kwetsbare jongeren. Sportdeelname kan gekoppeld worden aan belangrijke waarden en normen en heeft een positieve impact op de schoolprestaties en de binding met de school. Het is om die reden dat we sport als methodiek willen hanteren, niet enkel om maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren te bereiken, maar ook om 'iets te bereiken' met hen. Zo zullen de tutors onder andere op sportterreinen en in jeugdhuizen diverse bewegingsactiviteiten en sporten (gaande van (kick)boks tot terreinsporten) verkennen met de deelnemers. Jaarlijks nemen ongeveer 250 studenten deel aan dit tutoringproject. We

ondervinden dat de nood aan extra ondersteuning van leerling groot is, want vanuit het werkveld krijgen we herhaaldelijk de vraag voor extra ondersteuning.

LEREN THUIS LEREN TUTORINGPROJECT

STUDENT
10 huisbezoeken:

- studievastigheden
- welbevinden
- ouderbetrokkenheid

 klasobservatie
 klassenraad
 oudercontact
 tussentijds gesprek school

PXL
opvolging student

- portfolio
- interviews
- evaluatie
- coördinatie

SECUNDAIRE SCHOOL
selectie en opvolging leerlingen
 kennismakingsmoment tutor-tutee
 tussentijds gesprek student
 opstart- en afsluitingsmoment PXL

NEEM VOOR MEER INFORMATIE CONTACT OP MET ANNE-CATHERINE.DUETIN@PXL.BE

Referenties

(Infographic gemaakt met de app Canva)

206. Opleiden binnen praktijkonderwijs: Een goed voorbeeld in verbinden van theorie en praktijk

Wieteke de Hoog, Partnerschap Op Reis, Utrecht, Nederland; Iris Lankhaar-Damen, Kranenburg Praktijkonderwijs, Utrecht, Nederland; Daniëlle van de Pavert, Kranenburg Praktijkonderwijs, Utrecht, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Contextrijk leren, Theorie en praktijk, Opleiden in praktijkschool

Presentatie over de ontwikkelde module voor studenten binnen het praktijkonderwijs van partnerschap Op Reis. De module bevat diverse masterclasses, die gericht zijn op de context waarin de studenten stagelopen. De kracht van deze masterclasses ligt bij de verbinding tussen theorie en praktijk, de theorie wordt direct gekoppeld aan herkenbare praktijkvoorbeelden.

Opleiden voor praktijkonderwijs is een klasse apart, om toekomstige leraren in deze sector beter voor te bereiden hebben wij een reeks themabijeenkomsten ontwikkeld gericht op de onderwijspraktijk van onze praktijkscholen: De Kranenburg en De Baanbreker. Deze module is onderdeel van het curriculum binnen het partnerschap Op Reis en heeft als doel de toekomstige leraren voor praktijkonderwijs goed voor te bereiden op hun werkcontext, en hen hiermee aan het praktijkonderwijs te binden.

Studenten en (startend) collega's worden in de module PRO via diverse Masterclasses o. a. geholpen om de doelgroep beter te leren kennen. De kracht van de Masterclasses zit in de verbinding tussen theorie en praktijk. Tijdens de Masterclasses wordt aan (toekomstig) leraren a. d. h. v. praktijkvoorbeelden in relatie tot theorie uitgelegd wat het betekent om les te geven aan deze specifieke doelgroep.

In deze good practice vertellen wij hoe wij de module ontwikkeld hebben. We presenteren een van de Masterclasses en laten hierbij duidelijk de verbinding tussen theorie en praktijk zien.

211. Aan de slag met uitdagingen bij het ontwerpen en uitvoeren van het vakdidactisch curriculum.

Eefje Smit, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Marieke Kleinhuis, HAN Academie Educatie, Nijmegen, Nederland; Gerdine Velthoven, Fontys Hogeschool, Tilburg, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Curriculum, Vakdidactiek, Agency

Curriculumveranderingen raken aan de agency (het handelingsvermogen) van vakinhoudelijke hbo-lerarenopleiders. Dit rondetafelgesprek gaat over het ontwerpen en uitvoeren van het vakdidactisch curriculum tijdens zo'n verandering. Drie uitdagingen staan daarin centraal: de behoefte van studenten, het overbruggen van de kloof met de praktijk en de (toenemende) scheiding tussen vakdidactiek en pedagogiek.

Lerarenopleiders hebben agency (handelingsvermogen) nodig om vorm te geven aan het vakdidactisch curriculum van de lerarenopleiding. Volgens Priestley et al. (2015) bestaat agency uit de interactie tussen de individuele capaciteiten van een persoon en de context waarin deze werkt. Een stimulerende context stelt leraren in staat om onderwijs te verzorgen dat in lijn is met hun doelen en overtuigingen en de behoefte van hun studenten. In een restrictieve context daarentegen, slagen leraren hier minder goed in. Volgens Rushton & Bird (2024) kunnen leraren deze agency, in de diverse contexten waarin zij opereren, op een verschillende manier ervaren. Wij onderzochten de contexten die relevant zijn voor vakinhoudelijke lerarenopleiders (n=13) aan drie hbo-lerarenopleidingen (Smit, Béneker & Tuithof, in review). Deze contexten zijn de interactie met hun studenten, de interactie met de scholen en de werkplekbegeleiders én de interactie met verschillende gremia binnen het instituut.

In de context waarin lerarenopleiders samenwerken met hun studenten ervaren zij veel agency. Zij spelen zoveel mogelijk in op de behoefte van hun studenten. Bijvoorbeeld door het oefenen van werkvormen en het leveren van maatwerk tijdens colleges. In interactie met de scholen en werkplekbegeleiders ervaren deze lerarenopleiders minder agency. Dat komt omdat zij weinig zicht hebben op het leren op de werkplek. Zij slagen er desondanks in om die kloof te overbruggen, bijvoorbeeld door het aanbieden van korte leertaken die studenten uitvoeren op hun stageschool of door de samenwerking in een vakdidactisch netwerk. In de derde context, in interactie met het instituut, ervaren zij in toenemende mate een restrictieve context. Deze lerarenopleiders relateren dat aan curriculaire veranderingen gericht op flexibilisering. Om te kunnen flexibiliseren wordt een deel van het generieke curriculum gestandaardiseerd en lerarenopleiders hebben daardoor het gevoel dat zij minder eigenaarschap hebben over het vakdidactisch curriculum. Met name de scheiding tussen vakdidactiek en pedagogiek wordt daarin als problematisch ervaren. Uit het onderzoek bleek bovendien dat deze curriculaire veranderingen gepaard gaan met sterke emoties. De lerarenopleiders in dit onderzoek voelden zich niet gekend in hun kennis en expertise en vonden de voorgestelde veranderingen weinig betekenisvol en té complex. Vermoed wordt dat deze emoties zo sterk zijn, omdat zij raken aan de sterke professionele identiteit van deze opleiders. Maar we

zagen ook dat, juist door deze sterke identiteiten, het lerarenopleiders lukte om alsnog hun eigen doelen en overtuigingen met hun onderwijs te verwezenlijken. Soms binnen de formele structuren van het curriculum, maar ook daarbuiten.

Referenties

Priestley, M. , Biesta, G. , & Robinson, S. (2015). *Teacher Agency: An Ecological Approach*. Bloomsbury Academic.

Rushton, E. A. , & Bird, A. (2024). Space as a lens for teacher agency: A case study of three beginning teachers in England, UK. *The Curriculum Journal*, 35(2), 254–270. <https://doi.org/10.1002/CURJ.224>

Smit, E. , Béneker, T. , & Tuithof, H. (in review) Spaces of agency: geography teacher educators and curricular change. In review bij *The Curriculum Journal*.

214. Meten, om te weten waarom iets (niet) werkt: samen betekenisvol aan de slag met schooldata.

Marijke De Smet, Arteveldehogeschool, Gent, België; Evy Van Parijs, Arteveldehogeschool, Gent, België; Emmelien Merchie, Leerpunt, Brussel, België; Isabelle Janssens, Leerpunt, Brussel, België

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Datageïnformeerd werken in onderwijs, Gestandaardiseerde toetsen, Leerlingenprestaties

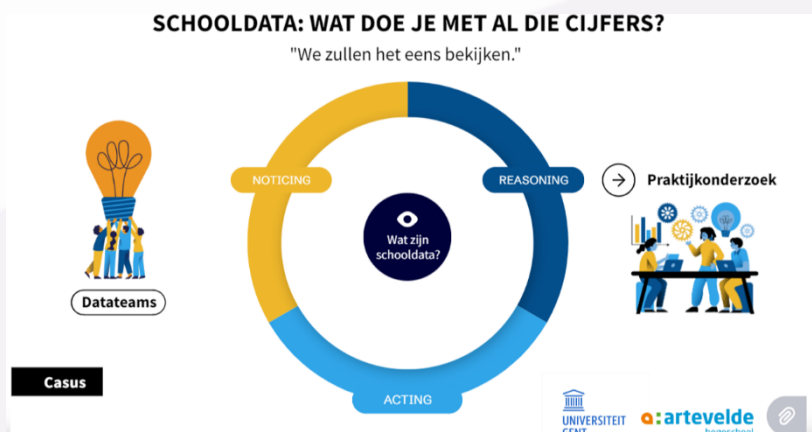
In dit praktijkvoorbeeld nemen lerarenopleiders de rol van procescoach op zich binnen een door Leerpunt en de Vlaamse Overheid gesubsidieerde dienstverleningsopdracht. Het doel van het implementatietraject is om schoolleiders te versterken in data-geïnformeerd schoolleiderschap en om collectieve betekenisgeving aan leerlingenprestaties mogelijk te maken binnen de scholengemeenschap.

Dit project draagt praktijkgericht bij aan de ruime kennisbasis (evidence) die er Vlaanderenbreed is omtrent data-geïnformeerd werken in onderwijs.

Naar aanleiding van de Vlaamse Centrale Toetsen implementeren we een datatraject voor 3 scholengroepen, waarbij 3 kernteams (max. 18 schoolleiders in totaal) elk onderzoekend aan de slag gaan met een datateam in de eigen schoolcontext. Datagebruik in termen van data selecteren, beheren, beoordelen, analyseren en interpreteren, wordt in voorliggend project via collectief leren aangepakt en dit met de houvast van 3 competentieversterkende processen. Noticing verwijst naar het proces waarbij schoolleiders en leerkrachten selectief de aandacht richten op wat visueel opvalt in de resultatendashboards. Reasoning omvat de verwerking van specifieke toetsresultaten en de redenering of interpretatie ervan om klas- en leerlingenprestaties helder te krijgen. Acting gaat concreet in op de vertaling van opvallende toetsresultaten naar de betekenis en implicaties ervan voor schoolbreed zorg- en evaluatiebeleid. Afbeelding

Het datatraject dat we voorstellen leidt 'noticing, reasoning en acting' bij de deelnemers in vanuit zelfinschattingen op vlak van datageletterdheid en het uitleiden ervan gebeurt via het samen in kaart brengen en opvolgen van kansen voor schoolontwikkeling. De casuïstiek op gestandaardiseerd, centraal toetsen in Vlaanderen houden we vast in het geheel van collectief leren tijdens 7 projectbijeenkomsten en bij 6 schoolopdrachten waarover gerapporteerd wordt door max. 18 datateams. Zo gaan we betekenisvol samen aan de slag met schooldata over vnl. leesbegrip en wiskundige toepassingen. Immers, meten, dat is weten waarom iets (niet) werkt. Eerste reacties van schoolleiders (en hun achterban) die hands-on met resultatendashboards aan de slag gaan bevestigen ons dat er in de lerarenopleidingen meer aandacht mag komen voor datagebruik en een onderzoekende houding daarbij. Motivatie voor datagebruik wordt immers gevoed door achtergrondkennis en (digitale) vaardigheden. Tijdens de 7 projectbijeenkomsten komen er strategieën met betrekking tot datagebruik aan bod die inspirerend zijn bij de continue

professionalisering van leerkrachten en beleidsmedewerkers in hun streven naar gewenste leerresultaten voor leerlingen. Door samen de schoolfeedback bij de Vlaamse Toetsen te raadplegen en interpreteren zorgen lerarenopleiders in de rol van procescoach er bovendien voor dat er collectief bijgeleerd wordt over summatief evalueren.

Referenties

De Smet, M. , Vanblaere, B. , Ruys, I. , & Frijns, C. (2020). Collectief leren via samenwerking met externe (onderwijs)professionals. Eindrapport. Steunpunt Onderwijsonderzoek.

Goffin, E. et al. (2024). Wat is jouw punt? Betekenis geven aan prestatiegegevens van leerlingen. Een inspiratiegids. Acco learn.

215. Pedagogiek en (vak)didactiek vanuit een Social Justice perspectief

Monique Leijgraaf, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Nina Hosseini, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Zena Bani, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Lianne Plutschouw, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Esther Kamara, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Jessica Bouva, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Sarah van der Vlerk, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Holger de Nooij, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Fedor de Beer, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Social Justice Teacher Education, Structuren van ongelijkheid, Kansengelijkheid

Omdat op Social Justice gericht opleidingsonderwijs (dat beoogt studenten bewust te maken van structuren van ongelijkheid) geen eenvoudige zaak is, nodigt het Nederlands/ Vlaams netwerk voor Social Justice Teacher Education jullie graag uit om tijdens deze workshop enkele concrete pedagogische en (vak)didactische opleidingscasussen in kleine groepen te bespreken.

Tijdens het VELON/ VELOV congres van 2024 heeft het IPABO lectoraat Kansengelijkheid het Vlaams/ Nederlands netwerk voor Social Justice Teacher Education (SJTE) opgericht. Op Social Justice gerichte opleiders erkennen dat de samenleving en daarmee ook het opleidingsonderwijs structuren kent die sommige groepen bevoordelen en andere benadelen. Vanuit die erkenning willen wij als opleiders die Social Justice een warm hart toedragen deze bestaande structuren van bevoordeling en benadeling ter discussie stellen en proberen te doorbreken (Hosseini et al. , 2021). Dat betekent dat we in onze pedagogische en (vak)didactische aanpak proberen deficit perspectieven te voorkomen; alert zijn op micro-agressies; kritisch zijn op de wellicht eurocentrische inhoud die we onbewust aanbieden in ons opleidingsonderwijs; vragen stellen rond macht- en machtsrelaties bij de (jeugd)literatuur die we met studenten lezen; de thuiswereld (inclusief de thuistaal, of dat nu Arabisch is of plat Rotterdams) van studenten betrekken bij ons opleidingsonderwijs; enz. (Leijgraaf, 2022). Omdat er voor SJTE geen pasklare pedagogische en (vak)didactische benaderingen bestaan, en omdat structuren van ongelijkheid diepgeworteld zijn in ons opleidingsonderwijs, beoogt deze workshop zowel het bewustzijn te stimuleren van de ongelijkheid die we met ons pedagogisch en (vak)didactisch handelen voortzetten dan wel actief doorbreken, als pedagogische en (vak)didactische alternatieven voor onze opleidingspraktijken te doordenken (woorden én daden). Concreet zullen we tijdens deze workshop kort stilstaan bij het Social Justice perspectief van waaruit we naar opleidingsonderwijs willen kijken. Vanuit deze achtergrond bespreken we vervolgens in kleine groepen de door de leden van het netwerk voor SJTE ingebrachte pedagogische en (vak)didactische casussen.

In deze bespreking laten we ons leiden door vragen die passend zijn binnen een Social Justice perspectief, zoals:

- Welke machtsdynamieken worden zichtbaar in de casus?
- Welke aan bevoordeling en benadeling gerelateerde dilemma's worden zichtbaar in de casus?
- In hoeverre herkennen we in de casus goede intenties die wellicht minder goed uitpakken dan bedoeld, waarmee ongelijkheid ongewild gereproduceerd wordt?
- In hoeverre is er in de casus sprake van weerstand en hoe wordt daarmee omgegaan door de verschillende actoren?
- In hoeverre worden in de casus mensen uit gemarginaliseerde groepen verantwoordelijk gemaakt voor het aanpakken van structuren van ongelijkheid?
- Welke (handelings)alternatieven met betrekking tot de in de casus geschetste situatie zijn er denkbaar die bijdragen aan het doorbreken van structuren van ongelijkheid?

Na het gezamenlijk bespreken van de casussen wordt er ruimte geboden om desgewenst vanuit de casus te reflecteren op de eigen opleidingspraktijk.

Referenties

Hosseini, N. , Leijgraaf, M. , Gaikhorst, L. , & Volman, M. (2021). Kansengelijkheid in het onderwijs: een social justice perspectief voor de lerarenopleiding. Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 42(4), 15-25.

Leijgraaf, M. (2022). "Ik snap oprecht niet hoe dit systeem kan bestaan. " Bevorderen van kansengelijkheid door het doorbreken van de master narrative. Hogeschool IPABO.

216. "Onderwijs met Impact: Persoonlijk Meesterschap in Actie" Kaartspel Persoonlijk Meesterschap.

Inge Huttinga, Viaa, Zwolle, Nederland; Wilke Van der Molen, Viaa, Zwolle, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Reflecteren en onderzoeken, Persoonlijk Meesterschap, Kaartspel

Met het Kaartspel Persoonlijk Meesterschap reflecteren deelnemers op hun waarden, dilemma's en visie op goed onderwijs. De sessie biedt nieuwe inzichten en praktische handvatten voor persoonlijke en professionele ontwikkeling, essentieel voor de toekomst van het onderwijs. Het kaartspel kan ingezet worden bij de begeleiding van (aankomende) leraren in coaching sessies.

In deze workshop onderzoeken we het cruciale belang van Persoonlijk Meesterschap in de ontwikkeling van goede leraren. Wilke van der Molen en Inge Huttinga (Hogeschool Viaa), beiden met meer dan 20 jaar ervaring in het opleiden en coachen van leerkrachten, bieden deelnemers een inspirerende en praktische tool voor reflectie: het Kaartspel Persoonlijk Meesterschap.

Dit spel nodigt deelnemers uit om samen met studenten en collega's dieper in te gaan op hun eigen waarden, dilemma's, kernkwaliteiten en visie op goed onderwijs.

Tijdens de sessie verkennen we de acht aspecten van Persoonlijk Meesterschap, waaronder het fungeren als cultuurdrager, omgaan met spanningen, en het ontwikkelen van een eigen visie.

Deelnemers worden uitgedaagd om in de spiegel te kijken en te reflecteren op vragen als "Wie ben jij als leraar?" Welke opvatting over goed onderwijs heb jij? Waarin ben jij een rolmodel?

Dit proces ondersteunt niet alleen de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers, maar kan juist ingezet worden bij de begeleiding van (aankomende) leraren en in coachingsessies. Door samen te reflecteren en het kaartspel te gebruiken, verlaten deelnemers de workshop met nieuwe inzichten en praktische handvatten om hun eigen onderwijspraktijk te versterken. Sluit je aan bij ons in deze zoektocht naar Persoonlijk Meesterschap en ontdek hoe je jouw talenten kunt inzetten voor het onderwijs van de toekomst.

Referenties

auteurs van het boek: *Wie ben je – Wie wil je zijn als leraar* (2021)

Tonnis Bolks en Ingrid Paalman

217. Professionalisering gericht op leerkrachtverwachtingen en -acties voor rijke kansen: een review

Roeline Bijl, POINT Plus, Tilburg, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Professionalisering, Leerkrachtverwachtingen en acties, Systematische review

In een systematische review is gekeken naar effectieve aspecten van professionaliseringsactiviteiten voor leerkrachten gericht op leerkrachtverwachtingen en -acties ter bevordering van rijke kansen, in het bijzonder voor leerlingen met een lagere sociaaleconomische status en leerlingen uit etnische minderheidsgroepen. Effectieve professionaliseringsaspecten en implicaties van de review zullen worden bediscussieerd.

Er lijkt een cyclische relatie te bestaan tussen leerkrachtverwachtingen, leerkrachtacties of het handelen van leerkrachten, en leerlinguitkomsten (Flanagan et al. , 2020). Deze cyclische relatie kan zowel gunstig als ongunstig uitpakken voor leerlingen: bij lage verwachtingen zal een leerkracht minder rijke kansen bieden aan leerlingen, die op hun beurt lagere prestaties zullen leveren en het omgekeerde geldt voor hoge verwachtingen (Gentrup et al. , 2020). Leerkrachtverwachtingen lijken een grotere impact te hebben op leerlingen met een lagere sociaaleconomische status en leerlingen uit een etnische minderheidsgroep (Wang et al. , 2018). Om deze redenen is professionalisering op het gebied van leerkrachtverwachtingen van cruciaal belang om rijke kansen te kunnen bieden aan alle leerlingen, en de prestatiekloof tussen groepen leerlingen te verkleinen. In een systematische review wordt gekeken naar professionalisering gericht op leerkrachtverwachtingen en -acties met als doel om rijke kansen te creëren, in het bijzonder voor leerlingen met een lagere sociaaleconomische status en leerlingen uit etnische minderheidsgroepen. Het doel van de review is om overzicht te bieden over welke (effectieve) professionaliseringsactiviteiten zijn uitgevoerd en welke effectieve mechanismen hierin zijn toegepast, zowel gericht op gedragsverandering met het I/M/T/P-framework (Sims et al. , 2023) als op bewustwording. Suggesties worden gedaan voor verder onderzoek en voor de verbetering van professionaliseringstrajecten ter bevordering van rijke kansen. Op dit moment is de systematische review nog in uitvoering. De resultaten zullen ten tijde van het congres bekend zijn. Discussievragen zullen gaan over de bevindingen en implicaties voor professionalisering. De discussievragen zullen nog worden opgesteld, afhankelijk van wat de bevindingen van de review zijn, maar dit zal bijvoorbeeld gaan over de verschillende professionaliseringsaspecten, waar onderzoek in nodig is, en hoe professionalisering vorm kan krijgen. Flanagan, A. M. , Cormier, D. C. , & Bulut, O. (2020). Achievement may be rooted in teacher expectations: Examining the differential influences of ethnicity, years of teaching, and classroom

behaviour. *Social Psychology of Education*, 23, 1429-1448. <https://doi.org/10.1007/s11218-020-09590-y>

Gentrup, S. , Lorenz, G. , Kristen, C. , & Kogan, I. (2020). Self-fulfilling prophecies in the classroom: Teacher expectations, teacher feedback and pupil achievement. *Learning and Instruction*, 66, 101296. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2019.101296>

Sims, S. , Fletcher-Wood, H. , O'Mara-Eves, A. , Cottingham, S. , Stansfield, C. , Goodrich, J. , Van Herwegen, J. , & Anders, J. (2023). Effective teacher professional development: New theory and a meta-analytic test. *Review of Educational Research*, 1-42. <https://doi.org/10.3102/00346543231217480>

Wang, S. , Rubie-Davies, C. M. , & Meissel, K. (2018). A systematic review of the teacher expectation literature over the past 30 years. *Educational Research and Evaluation*, 24(3-5), 124-179. <https://doi.org/10.1080/13803611.2018.1548798>

223. Het vormgeven van een leerlijn Zelfregie op de opleiding en in het werkveld.

Mieke Roos, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Maria Fellingma, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Nienke Liekelema, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Zelfregie, leerlijn vaardigheden, expliciete instructie

Wil je studenten opleiden tot autonome professionals? Met dit praktijkvoorbeeld laten we zien hoe we als lerarenopleiding een leerlijn zelfregie hebben ontwikkeld voor de opleiding en het werkveld. Ontdek concrete strategieën om zelfregie te bevorderen bij studenten en hen voor te bereiden op het zelfstandig sturen van hun professionele ontwikkeling.

Het afgelopen jaar heeft een leerteam van de Pabo HvA gewerkt aan een leerlijn voor zelfregie voor studenten. Het team, bestaande uit docenten van de opleiding en schoolopleiders in de praktijk, merkte dat studenten een afwachtende houding hadden, en we waren niet tevreden over de aanwezigheid van studenten. Geïnspireerd door de openbare les van Patrick Sins wilden wij zelfregie een prominente plek geven in het nieuwe curriculum, zowel in de opleiding als in het leren op de werkplek van onze Opleidingsscholen. Niet alleen in woorden en theorie, maar ook in concrete acties en daden. Het is belangrijk dat lerarenopleiders studenten opleiden tot autonome professionals die regie kunnen voeren over hun eigen professionele ontwikkeling, zowel tijdens de opleiding als daarna in hun werkzame leven. Zelfregie is daarbij een essentieel onderdeel van een succesvol leerproces (Peeters, 2022). Het is belangrijk dat studenten tijdens de opleiding leren hun leerproces te sturen. De Pabo HvA heeft hiervoor de leerlijn zelfregie ontworpen, die bestaat uit vier belangrijke onderdelen: cognitieve, metacognitieve, motivatie en gedragsstrategieën (Sins, 2023). Het is aan de docent om studenten hierin te begeleiden door middel van expliciete instructie en het modelen van leerstrategieën (Peeters, 2024). Door stap voor stap voor te doen hoe bepaalde strategieën worden toegepast, ontwikkelen studenten vaardigheden om hun eigen leerproces steeds beter aan te sturen. De leerlijn Zelfregie helpt ons als docenten om overzicht te krijgen van wat wij van studenten verwachten in elke fase van de opleiding, maar ook hoe wij deze strategieën op een gestructureerde manier aan studenten kunnen overbrengen. Daarnaast is de leerlijn verwerkt in het proces van de praktijkbeoordeling op de stageschool. De leerlijn is nog in ontwikkeling en wordt verwerkt in het nieuwe curriculum. Er is recent een samenwerking met de Pabo van de Hogeschool Utrecht gestart om de leerlijn in deze context ook uit te proberen. Met dit praktijkvoorbeeld laten we zien hoe de leerlijn is opgebouwd en geven we voorbeelden van hoe we de strategieën expliciet aanbieden binnen de opleiding en in het werkveld op de school.

De volgende vragen komen in het praktijkvoorbeeld naar voren:

- Hoe zorgen we ervoor dat alle docenten zich verantwoordelijk voelen voor de leerlijn?
- Hoe zorgen we ervoor dat docenten expliciete instructie geven over de verschillende strategieën?
- Hoe maken we de leerlijn expliciet voor studenten?

Referenties

Peeters, J. (2022) Zelfregulerend leren. Hoe? Zo! Leuven: Lannoo

Peeters, J. (2024). Dé vraag die we weleens vergeten te stellen: wat is zelfregulerend leren precies?.

In Drok, H. , Kneyber, R. & Devid, V. (Reds), ReguLEER! Een pedagogisch-didactische verkenning van zelfregulerend leren (p. 17-32). Toetsrevolutie.

Sins, P. (2023). Zelfregulerend leren gaat niet vanzelf - maar hoe dan wel? Hogeschool van Rotterdam.

224. Kennis maken van ervaringen opgedaan met leerlingacteurs

Evie Walsma, School of Education, Leeuwarden, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Ervaringsleren, Leerlingacteurs, (Intervisie)netwerk

In de opleidingsschool School of Education heeft een groep instituuts- en schoolopleiders een didactiek rondom het werken met leerlingacteurs in hun (intervisie)netwerken ontworpen om de transfer van het ervaringsleren tijdens deze trainingen naar de (verdere) ontwikkeling van de praktijkkennis van aanstaande leraren te stimuleren.

De werkwijze van de SofE gaat uit van de principes van realistisch opleiden en integratief leren (Korthagen et al. , 2001), waarbij wordt uitgegaan van de leervragen/concerns van de leraar in opleiding. Leren van ervaringen doe je door erop te reflecteren. In dit bewustwordingsproces neem je je gedrag en dat van anderen onder de loep (Dewey, 1933). Studenten van het LIO-netwerk van de opleidingsschool School of Education (SofE) krijgen de mogelijkheid om met leerlingen die zijn opgeleid tot trainingsacteurs (LATA-trainingen) concrete ervaringen op te doen.

Studenten worden gestimuleerd om over zichzelf na te denken in relatie tot hun ervaringen in hun lespraktijk en de LATA-trainingen. Van daaruit maken ze de koppeling met de theoretische kennis en passen deze toe in de eigen praktijk, waardoor hun praktijkkennis (persoonlijke kennis, ook wel 'tacit'/ impliciete kennis genoemd) zich ontwikkelt. Met de inzet van de ontworpen LATA-didactiek wil de School of Education de ervaring van de student centraal stellen en de nadruk leggen op een bewustwordingsproces om zichzelf te zien binnen de beroepscontext. Door de ervaringen van de student een centralere plek in het leerproces te geven wordt er kennis gemaakt van de ervaring die daarna nog heel vaak opnieuw begrepen kan worden. Dragen deze ervaringen bij aan de ontwikkeling van de praktijkkennis van deze studenten? Nemen ze deze opgedane kennis ook mee naar hun praktijk?

We hebben onderzoek gedaan naar hoe kenniscreatie tot stand komt door de LATA-training in het netwerk. Dit hebben we gedaan door met het SECI-model van Nonaka en Takeuchi (1995) naar de LATA-training in de context van het intervisienetwerk te kijken. We hebben daarbij met name gelet op de rol van impliciete en expliciete kennis. Hierdoor denken we dat de processen van externaliseren en combineren versterkt kunnen worden, ter bevordering van de internaliseren door: - studenten beter te begeleiden bij het verwerken van de ervaring, door die ervaring te beschrijven, te analyseren met hulp van andere perspectieven waaronder theorie, en mogelijke vervolghandelingen te plannen (Dewey, 1933); - onderlinge uitwisseling en reflectie aansluitend op de training te organiseren om het perspectief van de ander ruimte te geven; - theoretische kennis gerelateerd aan de concerns aan te bieden met verwerkingsopdrachten gericht op verdieping en beter begrip van de ervaring; - tijdens het netwerk stelselmatiger terug te komen op de opgedane LATA-ervaringen. Op

basis van de uitkomsten van dit onderzoek zijn we gestart met het ontwerpen van een didactiek rondom LATA in het netwerk ter bevordering van praktijkkennisontwikkeling.

230. Directe feedback met de Spellingsmonitor? Ontdek de AI-verbeterapplicatie voor spellingsoefeningen

Justine Pillaert, Hogeschool VIVES, Kortrijk, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

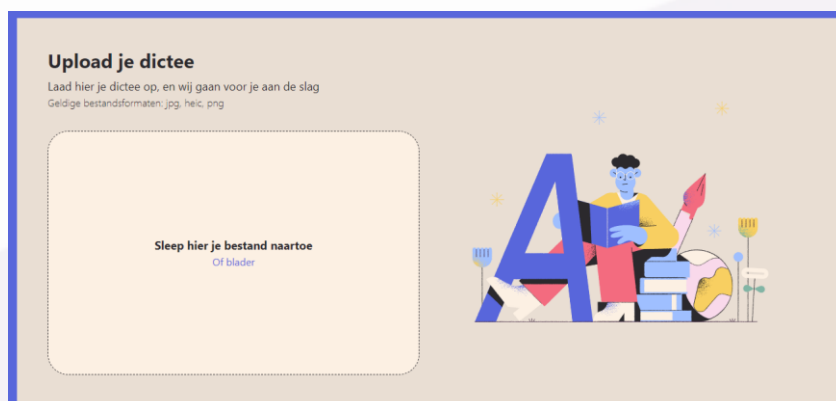
Trefwoorden: Spelling, AI, evalueren

Spellingslessen waarbij de tijd van de leerkracht gaat naar ondersteuning van leerlingen in plaats van verbeteren? Spellingsoefeningen met onmiddellijke feedback? Win-win voor leerkracht en leerling! Woorden van wens werden in daad omgezet in een concrete bèta-applicatie: 'de Spellingsmonitor'. Maar wat heeft de app nodig om écht didactische meerwaarde te bieden?

Het is woensdagochtend, vijf over tien. Juf Marit heeft voor haar leerlingen van het derde een lesblokje van 25 minuten spelling op de planning staan. Ze hebben het al over het au-verhaal gehad zodat ze woorden met 'au' van die met 'ou' kunnen onderscheiden. Vandaag dan maar een dicteetje. Met luide stem leest juf Marit de woorden voor: koud, lauw, auto, saus, touw ... Na afloop haast de juf zich met haar stift door de klas om alles te verbeteren. Ze is net op tijd klaar. De remediëringsoefening 'Een boef met blauwe kousen' is dan maar voor volgende keer. In dit lesvoorbeeld ligt de focus van de juf op het verbeteren van de dictees. Het doel is de evaluatie. De tijd gaat naar het zetten van rode strepen. De oefening komt niet meer aan bod en de kinderen hebben heel weinig feedback gekregen. Dat kan efficiënter!

Met de Spellingsmonitor zoeken VIVES Hogeschool en iMec's SmartEducation@School samen met de leerkrachten van het derde leerjaar in de Ginsteschool en Stedelijke Basisschool Harelbeke Zuid naar een AI-gestuurde oplossing voor dit verbeterprobleem. De Spellingsmonitor laat leerkrachten toe dictees en spellingsoefeningen op papier af te nemen, maar digitaal te (laten) verbeteren. Leerlingen schrijven de dicteewoorden neer en scannen ze vervolgens zelf met een tablet. De Spellingsmonitor checkt de woorden en geeft aangepaste feedback. Leerkrachten krijgen alle gescande dictees nadien ook in hun leerkrachtenportaal te zien. [afbeelding1]Eigenaarschap van leren ligt op deze manier echt bij de leerling. Juist/fout wordt meteen gekoppeld aan toegankelijke feedback op maat van de spellingsmoeilijkheid. De leerlingen uit het derde leerjaar van juf Marit leren niet alleen de spelling, maar ook hoe ze zelfstandig feedback kunnen interpreteren en ernaar handelen. Tegelijkertijd komt er voor de leerkracht tijd vrij om leerlingen die bepaalde spellingsregels nog moeilijk vinden, te ondersteunen. Juf Marit hoeft niet gehaast bij elk van de kinderen te controleren of ze tien dicteewoordjes juist geschreven hebben, maar heeft tijd om de verlengingsregel nog eens uit te leggen aan de vijf leerlingen die dit nog niet helemaal vatten terwijl de rest van de klas ook waardevolle oefeningen maakt mét zinvolle feedback. Zo zorgt de Spellingsmonitor voor meer autonomie voor leerlingen, efficiënter tijdsmanagement en meer leerwinst op gebied van spelling.

In dit rondetafelgesprek testen we de bèta-versie van de Spellingsmonitor en denken we na over de vraag ‘Hoe kan de Spellingsmonitor tot een inzetbare app uitgroeien die écht didactische meerwaarde biedt?’

234. Digitale geletterdheid verbinden aan lezen Hoe geven we de kerndoelen een plek in het pabocurriculum

Marco Geenen, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Inouk Boerma, Hogeschool IPABO, Amsterdam

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Lezen, Digitale geletterdheid, Kerndoelen

In dit rondetafelgesprek gaan we in gesprek over de manier waarop digitale geletterdheid en lezen met elkaar verbonden kunnen worden in het pabocurriculum. De nieuwe conceptkerndoelen bieden hiertoe veel mogelijkheden, gezien de overlap die er is tussen lezen en digitale geletterdheid.

Digitale geletterdheid is (nog) geen verplicht vak. Voorjaar 2024 zijn de negen conceptkerndoelen digitale geletterdheid gepresenteerd (SLO, 2024a). Kerndoel 2 gaat over digitale media en informatie: 'De leerling navigeert doelgericht in het digitale media- en informatielandschap voor het verwerven van en verwerken van informatie.' Gezien de inhoud van dit conceptkerndoel, waarbij leerlingen geacht worden doelgericht op zoek te gaan naar betrouwbare bronnen, ligt het voor de hand om de verbinding te zoeken met begrijpend en studerend lezen en het zo een plek te geven in het pabocurriculum. Ook binnen de definitieve concept kerndoelen Nederlands wordt duidelijk de samenhang tussen lezen en digitale geletterdheid gezocht (SLO, 2024b, zie bijvoorbeeld p. 65). Op Hogeschool IPABO is hier in studiejaar 2023-2024 een start mee gemaakt tijdens een college aan vierdejaarsstudenten die de afstudeerrichting Lezen volgen. Tijdens dit college zijn studenten specifiek aan de slag gegaan met 'digitale informatievaardigheden' en 'mediawijsheid' (FuturenI, 2023). 'Digitale informatievaardigheden', omdat het in de huidige samenleving belangrijk is om online informatie te kunnen vinden, analyseren en te gebruiken. Bij het analyseren is ook de vaardigheid 'mediawijsheid' belangrijk, omdat je de betrouwbaarheid van de gevonden informatie moet kunnen beoordelen. Het leren van deze specifieke vaardigheden draagt bij aan het vinden van rijke teksten, zowel door leerkrachten als door leerlingen, die kunnen worden ingezet bij het leesonderwijs. Dit college is ook aangegrepen om een nulmeting te houden onder de studenten over hun bekendheid met het begrip 'digitale geletterdheid'. De vragenlijsten zijn ingevuld door 32 studenten. Uit de analyses blijkt dat de studenten aangeven dat ze bekend zijn met de term 'digitale geletterdheid' en dat ze zich over het algemeen bekwaam voelen om les te geven in digitale geletterdheid. Ze blijken echter niet goed in staat om aan te geven wat er onder digitale geletterdheid wordt verstaan. 94% van de vierdejaarsstudenten geeft aan ondersteuning te kunnen gebruiken. Wat studenten tegenkomen in de praktijk van hun stageschool op het gebied van digitale geletterdheid verschilt sterk.

Graag gaan wij in gesprek met deelnemers over de vraag hoe wij de verbinding tussen lezen en digitale geletterdheid kunnen uitbouwen en een plek kunnen geven in het pabocurriculum. Na een

korte introductie wordt tijdens het rondetafelgesprek met de werkvorm 'stille dialoog' aan deelnemers gevraagd mee te denken over deze vraag. De opbrengst wordt aan het einde van de bijeenkomst besproken en kan worden verwerkt in het pabocurriculum.

235. Autonomie in vernieuwingsonderwijs onder de loep van aanstaande basisschoolleerkrachten

Nienke van Gog, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland; Rosanne Hebing, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Vernieuwingsonderwijs, Autonomie, Schoolteams

Autonomie, eigenaarschap en zelfsturing zijn hot topics in onderwijsland en lijken de heilige graal voor succesvol maatschappelijk functioneren, maar het stimuleren ervan kost leraren én lerarenopleiders wat hoofdbrekens. Tijdens dit rondetafelgesprek verkennen we hoe lerarenopleiders aanstaande leerkrachten kunnen voorbereiden op het stimuleren van autonomie van leerlingen in verschillende onderwijsconcepten.

Autonomie is niet voor niets één van de onder anderen door Deci en Ryan (2000) gestelde basisbehoeften die voorwaardelijk zijn om tot leren te komen. De maatschappij vraagt steeds meer van mensen als het gaat om het verwerken van informatie, het maken van keuzes, het hierbij weerstaan of juist volgen van impulsen en het overzien van de consequenties daarvan. Daarom is het belangrijk dat leerlingen op de basisschool al worden gestimuleerd in hun probleemoplossend vermogen, zelfinzicht en nieuwsgierigheid (vgl. Admiraal et al. , 2019). Zo leren leerlingen dat hun ideeën en keuzes ertoe doen én hoe zij weloverwogen tot deze ideeën en keuzes kunnen komen om richting te geven aan hun handelen. Het stimuleren van autonomie vraagt echter bijzondere vaardigheden van leerkrachten in de paradoxale combinatie van structuur bieden en vrijheid geven (Domen et al. , 2020). De vraag rijst hoe aanstaande leerkrachten deze vaardigheden kunnen opdoen in hun opleiding. Een onderwijscontext die bij uitstek een beroep doet op de autonomie van leerlingen is het vernieuwingsonderwijs. Daaronder vallen bijvoorbeeld dalton-, jenaplan-, montessori- en unitscholen, maar ook ervaringsgericht of ontwikkelingsgericht onderwijs. In de Academische Werkplaats Oost-Gelderland doen wij ontwerpgericht onderzoek naar het stimuleren van autonomie in de context van vernieuwingsonderwijs. De vraag die centraal staat, is hoe leerkrachten in een team vanuit theoretische kennis naar praktisch handelen kunnen komen in de begeleiding van leerlingen. Doel is voorbeelden te verzamelen van praktijken én denkbeelden die illustratief zijn voor lerarenopleiders uit verschillende regio's en met kennis van verschillende onderwijsconcepten. Door de werkvorm 'World Cafe' in te zetten, worden deze voorbeelden op schrift gesteld, zodat wij ze fysiek kunnen meenemen naar onze werkplaats. Met deze nieuwe inzichten worden wij en de studenten in onze werkplaats gevoed, zodat het ontwerp dat wij voor ogen hebben aan kwaliteit wint. Na de korte presentatie van het thema autonomie in vernieuwingsonderwijs en de activiteiten die ondernomen worden rondom dit thema in de Academische Werkplaats Oost-Gelderland, wordt middels een videofragment een casus gepresenteerd die vragen oproept over hoever autonomie in leren zou moeten gaan.

Daarna wordt in groepen middels de werkvorm 'World Cafe' het gesprek gestart aan de hand van drie startvragen: Hoe is autonomie in de huidige maatschappij voorwaardelijk voor succes en levensgeluk en hoe wordt ze bedreigd? Kan autonomie ten koste gaan van andere vaardigheden bij leerlingen? Is autonomie in iedere situatie en voor iedereen goed?

Referenties

Admiraal, W. , Nieuwenhuis, G. , Kooij, Y. , Dijkstra, T. , & Cloosterman, I. (2019). Perceived autonomy support in primary education in the Netherlands: differences between teachers and their students. *World Journal of Education*, 9(4), 1-12. <https://doi.org/10.5430/wje.v9n4p1>

Domen, J. , Hornstra, L. , Weijers, D. , Van der Veen, I. , & Peetsma, T. (2020). Differentiated need support by teachers: student-specific provision of autonomy and structure and relations with student motivation. *British Journal of Educational Psychology*, 90(2), 403-423. <https://doi.org/10.1111/bjep.12302>

Ryan, R. M. , & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

237. Cultuur, Beweging & Omgeving: Vakintegratie, Teamwork, PeerToPeer, 21stCenturySkills en Talentkracht

Mark Timpen, Hanzehogeschool Groningen, Groningen, Nederland; Roos Hagens, Hanzehogeschool Groningen, Groningen, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Educatieve Video, 21e eeuwse Vaardigheden, Vakintegratie

De eerstejaarsstudenten van de Pabo maken binnen de module Cultuur, Beweging en Omgeving (CBO) kennis met elf vakgebieden die centraal staan in het onderwijs. In groepsverband ontwerpen zij een Educatieve Video, waarin zij de kijkers (basisschoolleerlingen) meenemen op didactische en vakinhoudelijke wijze over een zelfgekozen thema.

De module Cultuur, Beweging en Omgeving (CBO) speelt een essentiële rol in het verbinden van verschillende vakgebieden binnen de lerarenopleiding (pabo), zodat toekomstige leerkrachten dit in hun onderwijspraktijk kunnen toepassen. CBO sluit aan bij de groeiende behoefte aan vakoverstijgend onderwijs, dat niet alleen de samenhang tussen vakgebieden bevordert, maar ook bijdraagt aan de ontwikkeling van 21e-eeuwse vaardigheden zoals creatief denken, samenwerken en digitale geletterdheid.

Toelichting praktijk

Binnen CBO werken eerstejaarsstudenten van de pabo in groepsverband (vijf-zeven studenten) aan het ontwerpen van een educatieve video waarin zij elf vakgebieden samenbrengen: aardrijkskunde, geschiedenis, natuur, techniek, muziek, dans, drama, beeldende vorming, bewegingsonderwijs, handschrift en digitale geletterdheid. Door deze vakken te integreren, leren studenten betekenisvolle leerervaringen te creëren, waarbij basisschoolleerlingen vanuit verschillende vormen van kennisoverdracht een zelfgekozen thema verkennen. Daarnaast ontwerpen de studenten individueel vier lesbrieven voor de praktijk. Studenten ontwikkelen kennis en vaardigheden op het gebied van lesinhoud en didactiek, door middel van het maken van boeiende en educatieve videoproducten die leerlingen aanspreken, informeren en uitnodigen tot leren. Binnen CBO ligt de nadruk op het creatief omzetten van complexe leerdoelen naar audiovisueel materiaal en de samenwerking tussen studenten met uiteenlopende talenten, zoals iemand met sterke digitale vaardigheden die samenwerkt met iemand met meer ervaring in bewegingsonderwijs of kunstvakken. Peer-to-peerfeedback Peer-to-peerfeedback is een belangrijk onderdeel binnen CBO. Studenten beoordelen elkaars educatieve video's op inhoud, creativiteit en didactische effectiviteit. Deze feedback, gegeven aan de hand van rubrics per vakgebied, helpt hen een kritische blik te ontwikkelen op eigen werk en dat van anderen. Het ontwerpen en toetsen aan de hand van rubrics biedt overzicht en structuur,

wat de kwaliteit van eigen werk verbetert en leert hoe verschillende vakgebieden effectief geïntegreerd kunnen worden.

Dilemma's en vraagstukken

Een dilemma binnen CBO is hoe studenten effectief kunnen omgaan met de integratie van vakgebieden zonder de focus te verliezen of vakinhoud te verzwakken. Het aansluiten bij de belevingswereld vraagt een onderzoekende houding en zorgvuldige planning. Technische beperkingen kunnen een uitdaging zijn, vooral als studenten weinig ervaring hebben met videoproductie en montage. Binnen de eigen opleiding speelt bij de individuele opdracht (lesbrieven) de beginsituatie van de leerlingen en studenten een belangrijke rol. Studenten moeten vanuit collegeaanbod, eigen onderzoek en ervaringen naar de onderwijspraktijk rekening houden met de praktische uitvoering in een basisschoolsetting, waar beperkte middelen en tijd beschikbaar zijn. Daarnaast kan het ontwikkelen van een video gericht op kennisoverdracht soms botsen met de creatieve ambities van de studenten.

Referenties

Marion Schulte: Opleidingsmanager/Teamleider Pabo Voltijd Hanze

Violet Kooyker: Opleidingsmanager Pabo Voltijd Hanze

238. Excelleren in Humane Wetenschappen: de authentieke leraren

Aster Van Mieghem, Universiteit Antwerpen - Antwerp School of Education, Antwerpen, België; Eef Rombaut, Universiteit Gent, Gent, België

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): (V) SO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Humane Wetenschappen, excelleren , Authenticiteit

In een tijd waarin onderwijs vaak negatief belicht wordt, onderzochten we succesvolle onderwijspraktijken binnen de Humane Wetenschappen. Door middel van casussen bieden we inzichten in deze door de Vlaamse onderwijsinspectie positief beoordeelde praktijken, evenals in de didactische aanpakken van deze leraren die bijdragen aan het excelleren van hun klaspraktijken.

In de afgelopen jaren wordt onderwijs vaak negatief belicht door de voortdurende aandacht voor de uitdagingen en tekortkomingen binnen het systeem. Toch zijn er tal van voorbeelden van uitmuntende onderwijspraktijken, waaronder ook in Humane Wetenschappen. Deze studie richt zich op succesvolle onderwijspraktijken in Humane Wetenschappen binnen het Vlaams secundair onderwijs, die positief zijn beoordeeld door de Vlaamse onderwijsinspectie. Ondanks de negatieve perceptie rond onderwijs wordt er weinig onderzoek gedaan naar de didactische strategieën die leraren Humane Wetenschappen in staat stellen om excellent te presteren en positieve evaluaties te ontvangen. Deze studie heeft als doel om deze succesvolle onderwijspraktijken te identificeren, en te onderzoeken welke concrete handelingen en keuzes bijdragen aan de onderwijskwaliteit in Humane Wetenschappen. Om deze vraag te beantwoorden, werd gebruik gemaakt van casestudieonderzoek (Yin, 2009). Acht secundaire scholen werden geselecteerd op basis van openbaar toegankelijke inspectieverslagen. In november 2023 werden vijf van deze scholen bezocht, waarbij in elke school semi-gestructureerde interviews werden afgenomen met de directeur en minstens twee leraren van de vakgroep Humane Wetenschappen. Daarnaast werd in elke school een focusgroepgesprek georganiseerd met ongeveer 10 leerlingen uit de derde graad, en werd een lesobservatie uitgevoerd in een vak binnen de Humane Wetenschappen. De verzamelde gegevens werden verticaal geanalyseerd per school aan de hand van een vast format, gebaseerd op de ontwikkelingschalen van de Vlaamse onderwijsinspectie. Vervolgens werd een horizontale analyse (Eisenhardt, 1989) uitgevoerd om overeenkomsten en verschillen tussen de scholen te identificeren. Uit deze analyses kwamen meerdere belangrijke bevindingen naar voren. Ten eerste bleek dat de meeste scholen een goed opgebouwde leerlijn voor Humane Wetenschappen volgen, waarbij leraren er vaak in slagen de vastgestelde leerdoelen te overstijgen door bijvoorbeeld onderzoeksvaardigheden te integreren. Opmerkelijk is dat de meeste leraren, geen handboek volgen maar eigen lesmateriaal ontwikkelen. Daarnaast leggen deze leraren een sterke focus op de verbinding tussen de leerinhouden en het dagelijks leven van de leerlingen, wat zorgt voor een hoge betrokkenheid. Verder blijkt dat leraren die uitblinken in de Humane Wetenschappen veel waarde hechten aan een positieve relatie met hun leerlingen, gekenmerkt door openheid, authenticiteit en wederzijds respect.

Samenvattend tonen leraren die excelleren in de Humane Wetenschappen gedeelde kenmerken, zoals authenticiteit, betrokkenheid en een sterke koppeling van de leerinhouden aan het dagelijks leven van leerlingen. Deze bevindingen ondersteunen eerdere studies over authentiek lesgeven, waarin vakkennis en betrokkenheid worden gezien als cruciale elementen voor succesvolle onderwijspraktijken (zie bv. De Bruyckere & Kirschner, 2016; Plust et al. , 2021).

Referenties

De Bruyckere, P. , & Kirschner, P. A. (2017). Measuring teacher authenticity: Criteria students use in their perception of teacher authenticity. *Cogent Education*, 4(1), 1354573.

Eisenhardt, K. M. (1989). Building theories from case study research. *The Academy of Management Review*, 14(4), 532-550. <https://doi.org/10.2307/258557>

Plust, U. , Murphy, D. , & Joseph, S. (2021). A systematic review and metasynthesis of qualitative research into teachers' authenticity. *Cambridge Journal of Education*, 51(3), 301-325.

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* (Vol. 5). sage.

239. Woorden die werken: een arts-based verkenning naar inclusief taalgebruik in onderwijs

Elke Emmers, Universiteit Hasselt, Diepenbeek, België

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Inclusief taalgebruik, Artsbased research, Onderwijspraktijk

Deze workshop sluit aan bij het congresmotto “Woorden én daden” en verkent hoe termen in onderwijscontexten, zoals ‘kwetsbare leerlingen’ invloed hebben op ons denken en handelen. Aandachtig kijken naar deze woorden is een voortdurende oefening. Taal verandert voortdurend en is onderhevig aan (sociale, politieke, economische) veranderingen in de samenleving.

Taal beïnvloedt ons denken en handelen in het onderwijs (Becker, 2008; Pulinx et al. , 2021; Walsh, 2013). De manier waarop we over leerlingen en sociale processen spreken, heeft grote implicaties voor inclusie en gelijke kansen (Piccinin & Dal Maso, 2023). In deze workshop onderzoeken we via een arts-based onderzoeksbenadering (Cahnmann-Taylor & Siegesmund, 2017) de impact van taalgebruik in onderwijs op inclusie en gelijke kansen. Deelnemers worden uitgenodigd om belangrijke termen van inclusief onderwijs te identificeren door middel van creatieve en kunstzinnige methoden, zoals visuele expressie en woordcollages. Ze onderzoeken de connotaties van termen als ‘ondergerepresenteerde groepen’ en ‘kwetsbare leerlingen’. Dit proces vergroot het bewustzijn van de impact van taalgebruik en versterkt de motivatie om inclusief taalgebruik in het onderwijs te ontwikkelen. Arts-based research (ABR) is een innovatieve methode die gebruikmaakt van kunstvormen zoals beeldende kunst en storytelling om complexe thema’s te onderzoeken (Coe et al. , 2021; Wang et al. , 2017). Door het begrip ‘taal’ op een zintuiglijke manier te benaderen, kunnen deelnemers nieuwe inzichten opdoen die met traditionele methoden vaak minder zichtbaar zijn. ABR stelt deelnemers, waaronder taalminoriteiten, in staat om hun ervaringen en identiteiten uit te drukken via verschillende artistieke middelen, wat bijdraagt aan een dieper begrip van hun perspectieven (Kumar, 2011; Harasym et al. , 2024). Deze methode bevordert communicatie en empowerment, en overstijgt taal- en cultuurbarrières (Kumar, 2011).

Praktische Relevantie

Taal is een krachtig instrument in het onderwijs. De woorden die we gebruiken om over leerlingen te praten, beïnvloeden hoe we hen zien en behandelen. Termen als ‘ondervetegenwoordigde groepen’ kunnen negatieve connotaties versterken of helpen ongelijkheden te benoemen. Deze workshop biedt onderwijsprofessionals de kans om zowel theoretisch als praktisch te onderzoeken hoe taal hun onderwijspraktijk beïnvloedt. De arts-based benadering leidt tot diepere inzichten en

bewustwording. De workshop resulteert in een conceptlexicon voor inclusief taalgebruik, dat deelnemers ondersteunt in hun dagelijkse werk. De workshop is opgebouwd in vijf fasen:

- Introductie (5'): Inleiding over de kracht van taal en de rol van ABR.
- Visualisatie van Woorden (15'): Deelnemers maken een visuele weergave van termen zoals 'kwetsbare leerlingen', door te tekenen of collages te maken, en verkennen de emotionele betekenis ervan.
- Woordcollages (10'): Deelnemers creëren collages om de connotaties van termen te clusteren en te reflecteren.
- Plenaire Reflectie en Lexiconontwikkeling (10'): Gezamenlijke reflectie op de kunstwerken en het opstellen van een conceptlexicon voor inclusief taalgebruik.
- Afsluiting (5'): Bespreken van integratie van deze methoden in de onderwijspraktijk en verdere ontwikkeling van het lexicon.

Referenties

Becker, H. S. (2008). *Outsiders*. Simon and Schuster.

Cahnmann-Taylor, M. , & Siegesmund, R. (2017). *Arts-based research in education*. Routledge.

Coe, R. , Waring, M. , Hedges, L. V. , & Ashley, L. D. (2021). *Research methods and methodologies in education*. Sage. https://books.google.be/books?hl=nl&lr=&id=pFMIEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=research+methods+education+coe+waring+hedges&ots=_0T18VnJKH&sig=wEIVc445erJ1i_Z9XMY-XsUDGYw

Piccinin, S. , & Dal Maso, S. (2023). Teachers' perspectives on inclusive language teaching in higher education. *Instructed Second Language Acquisition*, 7(2). <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=23984155&AN=176401588&h=qYVhVFKLyP82vc1%2FPRvTuk1f4uVO3lcd%2BEuTjTAV172qQ1wEvMwHJ3bTpLnR4EmRRUWjkt82ONpCSoOf9dgJOg%3D%3D&crl=c>

Pulinx, R. , Schrooten, M. , & Emmers, E. (2021). *Diversiteit in het hoger onderwijs: Van theoretisch kader naar praktijkgerichte verandering*.

Walsh, S. (2013). *Classroom discourse and teacher development*. Edinburgh University Press.

Wang, Q. , Coemans, S. , Siegesmund, R. , & Hannes, K. (2017). Arts-based methods in socially engaged research practice: A classification framework. *Art/Research International: A Transdisciplinary Journal*, 2(2), 5-39.

Kumar, R. (2011). Using Visual Arts as a Proxy for Language: Addressing the Marginalization of Linguistic Minority Parents. *Equity & Excellence in Education*, 44(4), 453-467. <https://doi.org/10.1080/10665684.2011.608599>

Harasym, J. , Gross, D. , MacLeod, A. , & Phelan, S. (2024). "This Is a Look Into My Life": Enhancing Qualitative Inquiry Into Communication Through Arts-Based Research Methods. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 1-16. <https://doi.org/10.1177/16094069241232603>

Harasym, J. , Gross, D. , MacLeod, A. , & Phelan, S. (2024). "This Is a Look Into My Life": Enhancing Qualitative Inquiry Into Communication Through Arts-Based Research Methods. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 1-16. <https://doi.org/10.1177/16094069241232603>

Harasym, J. , Gross, D. , MacLeod, A. , & Phelan, S. (2024). "This Is a Look Into My Life": Enhancing Qualitative Inquiry Into Communication Through Arts-Based Research Methods. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 1-16. <https://doi.org/10.1177/16094069241232603>

Harasym, J. , Gross, D. , MacLeod, A. , & Phelan, S. (2024). "This Is a Look Into My Life": Enhancing Qualitative Inquiry Into Communication Through Arts-Based Research Methods. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 1-16. <https://doi.org/10.1177/16094069241232603>

Harasym, J. , Gross, D. , MacLeod, A. , & Phelan, S. (2024). "This Is a Look Into My Life": Enhancing Qualitative Inquiry Into Communication Through Arts-Based Research Methods. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 1-16. <https://doi.org/10.1177/16094069241232603>

Harasym, J. , Gross, D. , MacLeod, A. , & Phelan, S. (2024). "This Is a Look Into My Life": Enhancing Qualitative Inquiry Into Communication Through Arts-Based Research Methods. *International Journal of Qualitative Methods*, 23, 1-16. <https://doi.org/10.1177/16094069241232603>

240. Van datapunten tot docent: Programmatisch toetsen als wegwijzer voor professionele groei bij OSOF

Pim Voerman, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Matthias Kaat, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Programmatisch Toetsen, Stagevoorbereiding, Professionele identiteit

Tijdens deze ronde presenteren Matthias Kaat en Pim Voerman het praktijkvoorbeeld waarbij studenten datapunten verzamelen tijdens het eerste semester van hun propedeutische fase. Door gedurende het hele semester verschillende aan stage verwante taken uit te voeren verkennen zij hun eigen professionele identiteit en de mogelijkheden voor werkplekleren.

Bij de opleidingsscholen Oost-Flevoland (OSOF) is er het dit semester gekeken naar het vraagstuk over hoe programmatisch toetsen een plaats kan krijgen in het curriculum om te werken aan verschillende leeruitkomsten die te maken hebben met de oriëntatie op het beroep en met het ontwikkelen van de onderzoekende houding. Studenten werken vanaf het eerste college aan behapbare datapunten die een goede voorbereiding vormen voor wanneer zij drie verschillende locaties van de OSOF bezoeken.

Door studenten vanaf het eerste college kleinere datapunten te laten uitwerken zijn de uit te voeren taken behapbaar en zijn zij continu bezig om aan hun eigen ontwikkeling te werken. Op deze manier wordt de student opgevoed tot het systematisch werken aan diens professionele ontwikkeling, wordt er een beeld geschetst dat past bij het totale beeld van de ontwikkeling van een student en hangt het niet af van één momentopname. Dit geheel wordt afgesloten met een mini-conferentie waar studenten een lezing krijgen, maar zelf ook hun bevindingen delen op basis van de door hun uitgevoerde taken en hun ontwikkeldoelen presenteren voordat zij daadwerkelijk de scholen in gaan om les te geven. Met deze manier van werken hopen we dat onze studenten goed voorbereid, ingelezen en zonder spanning de stages binnenkomen, zodat zij zich volledig kunnen richten op hun ontwikkeling tot docent.

242. THEMAGROEP FLEXIBELE OPLEIDERS Leven Lang Ontwikkelen, Good practices vanuit drie onderwijsregio's

Petra van Beveren, Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Pieter Snel, Hogeschool Inholland, Rotterdam, Nederland; Ines Hukic, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Hans Rader, Hogeschool Inholland, Rotterdam, Nederland; Marloes Lankman, Marloes Lankman, Zwolle, Nederland; Mildred Wijma, Mildred Wijma, Zwolle, Nederland; Lieneke van Oosten, Lieneke van Oosten, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: themagroep Velon, flexibele opleiders, leven lang ontwikkelen

Steeds meer wordt het onderwijs aan aankomende docenten vormgegeven in partnerschappen. Bij het opleiden op de werkplek is belangrijk om maatwerk te kunnen bieden. In leertuinen, labs en andere vormen zorgen instituutopleiders, schoolopleiders, werkplek- en praktijkbegeleiders samen voor het opleiden van (aanstaande) leraren.

Leven Lang Ontwikkelen, Good practices vanuit drie onderwijsregio's

Steeds meer wordt het onderwijs aan aankomende docenten vormgegeven in partnerschappen. Bij het opleiden op de werkplek is belangrijk om maatwerk te kunnen bieden. In leertuinen, labs en andere vormen zorgen instituutopleiders, schoolopleiders, werkplek- en praktijkbegeleiders samen voor het opleiden van (aanstaande) leraren.

Aan de hand van drie voorbeelden gaan we in gesprek over hoe samen opleiden flexibel en duurzaam kan worden vormgegeven en wat Leven Lang Ontwikkelen voor ons als themagroep betekent. In het gesprek verkennen we good practices en dilemma's. De Inholland Pabo, tweedegraads lerarenopleiding Hogeschool Windesheim en Opleidingsschool IJssel-Veluwe en de Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam bieden drie rijke voorbeelden.

243. De NOA-Mindfolio, reflecteren op professionele identiteitsontwikkeling

Petra van Beveren, Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Giliam Gerardu, Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Gieneke Spoelstra, Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap, Tijdschrift voor Lerarenopleiders

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: reflectie, professionele identiteitsontwikkeling, conceptmapping

De NOA-Mindfolio is een portfolio in de vorm van een digitale mindmap. Deze methodiek om mindmapping met een portfoliofunctie te combineren, is niet alleen voor de student inzetbaar maar voor elke lerende onderwijsprofessional, van starters tot opleiders en van schoolleiding tot bestuurders.

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

De Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam (NOA) heeft twee instrumenten ontwikkeld waarmee het reflectiegesprek op diverse lagen en vanuit verschillende invalshoeken vormgegeven wordt. Deze instrumenten zijn geïntegreerd in het opleidingscurriculum en beogen de verbinding tussen theorie, praktijk en persoon te faciliteren. Een van deze reflectie-instrumenten is de NOA-Mindfolio, een digitaal portfolio in de vorm van een mindmap met vier dimensies (theorie, praktijk, persoon en de integratie van theorie-praktijk-persoon) waarin de student of lerarenopleider zijn pedagogische en onderwijskundige leervragen en dilemma's uitwerkt. De biografie van de student/lerarenopleider en de overtuigingen van waaruit hij handelt, de bronnen die hem inspireren en de context van zijn school komen in de Mindfolio samen. In deze workshop willen we de deelnemers kennis laten maken met de opleidingsdidactiek Coachend Opleiden van NOA. Aan de hand van onze twee instrumenten de NOA-Coachkaart en de NOA-Mindfolio laten we hen ervaren hoe we handen en voeten geven aan de begeleidings- en reflectiegesprekken en aan het ontwikkelen van de professionele identiteit van (aanstaande en zittende) leraren(opleiders). Aan het einde van onze workshop kunnen deelnemers de diverse dimensies van hun onderwijs verbinden met hun eigen ontwikkelvragen. Daarnaast hebben ze een mindfolio gemaakt die zij kunnen inzetten bij begeleidingsgesprekken of in schoolgroepbijeenkomsten. De boomstructuur van de mindmap maakt het mogelijk om de complexiteit van het onderwijs, van het docentschap en van het functioneren van de onderwijsprofessional(-in-opleiding) in kaart te brengen: containerbegrippen uit de theorie kunnen 'gevuld' worden met verhelderende (sub)begrippen of voorbeelden, en naar concrete werkvormen of interventies in de klas uitgewerkt worden; ook worden de verbanden tussen de verschillende, elkaar soms overlappende onderwijskundige concepten en begrippen duidelijker en kan de student zich beter een mening vormen over waar hij in het onderwijs aan zijn leerlingen prioriteit aan wil geven of op welk gebied hij zichzelf en zijn onderwijspraktijk wil doorontwikkelen. Daarnaast heeft het instrument een portfoliofunctie waarin de professionele ontwikkeling van de student/opleider zichtbaar wordt en (plaatsonafhankelijk) met (andere)opleiders en andere studenten gedeeld en besproken kan worden.

Referenties

- Eraut, M. (2004) Transfer of knowledge between education and workplace settings. In: Rainbird, A. (ed.) Workplace Learning in Context, pp. 201–221. Routledge, London.
- Hattie, J. , & Temperley, H. (2007) The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112.
- Kelchtermans, G. (2009). Who I am in how I teach is the message: self-understanding, vulnerability and reflection. *Teachers and Teaching: Theory and practice*, 15, 257-272.
- Korthagen, F. , Koster, B. , Melief, K. , & Tigchelaar, A. (2002). *Docenten leren reflecteren: Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren*. Soest: Nelissen.
- Koster, B. (2022). Zes bouwstenen voor het creëren van een rijke leeromgeving. In *Parels van Samen Opleiden*. Geraadpleegd op 30 september 2022 van [https://www. platformsamenopleiden. nl/wp-content/uploads/2022/04/Parels-uit-de-praktijk-3-digitaal. pdf](https://www.platformsamenopleiden.nl/wp-content/uploads/2022/04/Parels-uit-de-praktijk-3-digitaal.pdf).
- Lingsma, M. & Scholten, M. (2001). *Coachen op competentieontwikkeling*. Baarn: H. Nelissen.
- McClelland, D. C. (1987). *Human motivation*. New York: University of Cambridge.
- Ofman, D. (2001). *Core qualities: A gateway to human resources*. Schiedam: Scriptum.
- Swieringa, J. & Wierdsma, A. F. M. (2011). *Lerend organiseren en veranderen*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

245. Van sanctieladder naar opvoedingspiramide

Dianne Hoefakker, Talent als Docent, Haarlem, Nederland; Piet Spee, Talent als Docent, Haarlem, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: klassenmanagement, leerklimaat, pedagogiek

Klassenmanagement wordt vaak gekoppeld aan effectief leren reageren op ongewenst leerlinggedrag. In deze workshop maak je kennis met scholingsaanbod uit Onderwijsregio Kennemerland/Groot-Amsterdam, waarin starters hun eigen opvoedingspiramide leren bouwen en zo ongewenst leerlinggedrag leren voorkomen.

Aanleiding

De korte training 'Relatie en klassenmanagement' is voorbeeld van een good practice uit onderwijsregio Kennemerland Groot Amsterdam. De training is ontwikkeld voor pril startend zij-instromers, zonder enige lerarenopleidingsbasis. Wij ontvingen uit deze doelgroep geregeld verzuchtingen als "Ik speel de hele dag politieagentje", of leerwensen als "Ik wil leren om slimmer te straffen". Met de korte training, willen wij de deelnemers aanzetten tot acties die bouwen aan een veilig en stimulerend leerklimaat, met behoud van eigenheid. In het ontwerp van de training is naast aansluiting op concerns van deze doelgroep, een korte tijdsduur (2,5 uur), gebruik van laagdrempelige theoretische principes en directe bruikbaarheid van het geleerde, leidend geweest. De theoretische onderligger die is gebruikt, is nieuw voor het onderwijsveld en afkomstig uit de wereld van gezinsbegeleiding[1]. Ontwikkelaar Dianne raakte hiertoe geïnspireerd toen zij in de wachtkamer van het consultatiebureau een folder zag voor opvoeders die thuis een 'lastig' kind hebben. De taal en de manier van kijken in de folder waren zo laagdrempelig en praktisch dat Dianne de theoretische verantwoording erachter opzocht[2] en deze vertaalde naar de training "Relatie en klassenmanagement". Het model vervangt de meer klassieke (op repressie gerichte) sanctieladder voor een (op preventie gerichte) opvoedingspiramide. De opvoedingspiramide geeft deelnemers aan de korte training de gelegenheid taal te geven aan wat zij willen bereiken op het gebied van klassenklimaat, belonen en structuur en daaraan concrete acties te verbinden.

Doel en relevantie van de workshop

Deelnemers aan de workshop in de sessie op het VELON-congres, maken praktisch en interactief verder kennis met de theorie, inhoud en werkvormen van de training 'Relatie & klassenmanagement'. Met de opvoedingspiramide en werkvormen, kunnen collega opleiders en begeleiders hun eigen aanbod en gesprekken rondom het thema klassenmanagement verrijken.

Verbinding met het congressthema

Achter het klassenmanagement van een docent, schuilen tal van overtuigingen. Vaak zijn deze overtuigingen, hoewel leidend in het gedrag, niet expliciet gemaakt. De opvoedingspiramide en bijbehorende werkvormen zetten aan om idealen en overtuigingen te expliciteren en vervolgens te koppelen aan leraargedrag dat het gewenste effect uitlokt. Taal geven aan zowel de gewenste uitkomsten als bijpassende acties, maken een heel treffende verbinding met het congressthema. Dit praktijkvoorbeeld is niet beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door/ gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders. [1] <https://www.trajectopmaat.be/begeleiders/opvoedingspiramide>[2] piramide van ouderlijk gedrag, Webster-Stratton & Hancock, 1998

251. Kansrijk onderwijs voor anderstaligen in alle sectoren

Myrthe Coret-Bergstra, NHL Stenden, Leeuwarden, Nederland; Sanne Koetsier, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Laura Nap, NHL Stenden, Leeuwarden, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: NT2, Taalonderwijs, Gelijke kansen

Hoe bereiden we docenten voor op het lesgeven in klassen met steeds meer nieuwkomers in het po, vo en mbo? Hogeschool Windesheim en NHL Stenden bieden vanuit de NT2-opleiding trajecten op maat voor zowel studenten van de lerarenopleidingen als voor het werkveld (professionals op isk's en op het mbo).

Vrijwel elke docent heeft ervaring met leerlingen/studenten met een moedertaal anders dan het Nederlands. Het lesgeven aan anderstalige leerlingen kan soms voelen als een uitdaging. De handreiking "O jee, een NT2-leerling in mijn klas" (LOWAN & ITTA, 2024), gericht op vo- en mbo-docenten is tekenend voor de handelingsverlegenheid die veel docenten ervaren bij het lesgeven aan anderstaligen. Dit speelt in verschillende sectoren, van po tot mbo tot in het nieuwkomersonderwijs zelf.

Hogeschool Windesheim en NHL Stenden Hogeschool bieden de minor "Docent NT2 & culturele diversiteit" aan. Hierin leiden we studenten van lerarenopleidingen op tot bevoegd NT2-docent. Zij lopen stage in het nieuwkomersonderwijs en leren in colleges over thema's als taalontwikkeling en meertaligheid, taalbeleid, nieuwkomers en hun sociaal-emotionele ontwikkeling, trauma en veerkracht en interculturele communicatie. Belangrijke pijlers zijn een rijk taalaanbod (met behulp van rijke teksten (van Koeven & Smits, 2020), interactie, aandacht voor culturele diversiteit en inzet van de moedertaal ter bevordering van het leren (Cummins, 1984). Vanuit het werkveld klinkt de vraag om de inhoud van de minor ook aan te bieden voor andere docenten. Het is belangrijk voor alle docenten die lesgeven aan anderstaligen (niet alleen NT2-docenten), om zo goed mogelijk bij te dragen aan de taalontwikkeling van de leerlingen/studenten, en om te weten hoe de anderstalige doelgroep het best tot leren komt.

Hogeschool Windesheim biedt op het mbo (Deltion College in Zwolle) een maatwerkvariant van de opleiding aan docenten die werken op de NT2-afdeling maar ook aan docenten die lesgeven in de beroepsopleidingen niveau 1 t/m 4. Omdat beide doelgroepen deelnemen aan het traject wordt duidelijk dat kennis over beide trajecten kan gaan leiden tot betere doorstroom, meer kennis over waar studenten vandaan komen en waar we ze toe op willen leiden in de beroepspraktijk en wat daarvoor nodig is. De nadruk ligt steeds op de vertaalslag van theorie naar de eigen praktijksituatie op Deltion.

Ook NHL Stenden een maatwerkvariant van de minor aan op locatie. Op ISK Singelland wordt een training gegeven voor álle docenten (ook bijvoorbeeld handvaardigheid). Daarin worden thema's als taalbeleid, inzet van de moedertalen, de rol van interactie en culturele diversiteit besproken. Ook hier ligt te nadruk op vertalen van theorie naar de specifieke praktijksituatie. Naast deze in-company variant kan op NHL Stenden ook worden gekozen voor een "aanschuifvariant" van de NT2-minor, waarbij er geen stage, portfolio en NT2-certificering aan de orde zijn, maar wel de inhoud van de colleges kan worden gevolgd.

Referenties

Cummins, J. (1984). *Bilingualism and special education: Issues in assessment and pedagogy*.

Clevedon: Multilingual Matters.

van Koeven, H. , & Smits, R. (2020). *Rijke taal in het vmbo*. Uitgeverij Coutinho.

LOWAN & ITTA (2024) *O jee, een NT2-leerling in de klas. Een handreiking NT2 voor docenten in het vo en mbo*. Uitgeverij LOWAN-vo.

253. Komen tot daden: Actiegericht Duurzaamheidsonderwijs in de Lerarenopleiding

Eefje Smit, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Peter Duifhuis, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO

Trefwoorden: Actiecompetentie, Duurzaamheid, Vakdidactiek

Lerarenopleidingen willen duurzaamheid integreren in hun curriculum. Een uitdaging is de actiegerichte component: leren bijdragen aan een toekomst waarin je zelf wil leven. Wij laten zien hoe we hier met leraren in opleiding aan de Hogeschool Utrecht aan werken, bijvoorbeeld door hen samen te laten werken met maatschappelijke partijen.

Vele raamwerken van onderwijs voor duurzame ontwikkeling zijn actiegericht (European Commission and Joint Research Centre, 2022; Rieckmann, 2018; Sass et al. , 2020). In dit onderwijs leert de lerende bij te dragen aan een betere toekomst en de lerende werkt daarmee aan constructieve hoop. Dit kan bijvoorbeeld door de lerende te laten werken aan een authentiek maatschappelijk vraagstuk. Actiegericht onderwijs is waardegericht. De lerende leert de wereld door nieuwe ogen te zien. In sommige benaderingen liggen de beoogde waarden en bijbehorende gedragingen vast, terwijl in andere benaderingen de uitkomsten open zijn (Papenfuss et al. , 2019; Sass et al. , 2020). Echter, actiegericht onderwijs is voor veel leraren geen vertrouwde aanpak (Boeve-de Pauw et al. , 2022; Sinakou et al. , 2019). Een kenmerk van de door Sass et al. (2020) beschreven actiecompetentie is dat intentie voor de actie uit de lerende zelf komt. Daartegenover voeren leraren in opleiding als tegenargument voor actiegericht lesgeven aan dat onderwijs geen meningen mag opleggen. Actiegericht onderwijs is dus een beladen aspect van duurzaamheidsonderwijs. In een vakdidactische cursus aan de Hogeschool Utrecht worden tweedegraads bètaleraren in opleiding voorbereid om duurzaamheidsonderwijs te verzorgen. Studenten denken na over doelen die zij met onderwijs hebben en dus hoe zij zich verhouden to actiegericht onderwijs. Ze ontwikkelen lesmateriaal voor een doelgroep naar keuze en doen dit samen met een opdrachtgever met duurzaamheidsexpertise. De studenten verdiepen zich hiervoor in een duurzaamheidsvraagstuk. De opdrachtgevers waren bijvoorbeeld Utrecht Natuurlijk, een organisatie die biodiversiteit in de stad stimuleert en Tipping Point Ahead, een organisatie die klimaatwetenschap toegankelijker maakt. In deze presentatie laten docent-onderzoekers zien hoe deze cursus is opgezet. Met behulp van onderzoeksresultaten laten zij zien hoe de cursus ontvangen wordt door studenten en welke ontwikkeling zij doormaken. In de nabespreking zal ingegaan worden op successen en uitdagingen.

Referenties

- Boeve-de Pauw, J. , Olsson, D. , Berglund, T. , & Gericke, N. (2022). Teachers' ESD self-efficacy and practices: a longitudinal study on the impact of teacher professional development. *Environmental Education Research*, 28(6), 867–885. <https://doi.org/10.1080/13504622.2022.2042206>
- European Commission and Joint Research Centre. (2022). GreenComp, the European sustainability competence framework. <https://doi.org/doi/10.2760/13286>
- Papenfuss, J. , Merritt, E. , Manuel-Navarrete, D. , Cloutier, S. , & Eckard, B. (2019). Interacting pedagogies: A review and framework for sustainability education. *Journal of Sustainability Education*, 20(19), 1–19.
- Rieckmann, M. (2018). Learning to transform the world: key competencies in ESD. In W. J. Leicht, A. Heiss, J. Byun (Ed.), *Issues and trends in Education for Sustainable Development* (Vol. 5, pp. 39–60). UNESCO Publishing.
- Sass, W. , Boeve-de Pauw, J. , Olsson, D. , Gericke, N. , De Maeyer, S. , & Van Petegem, P. (2020). Redefining action competence: The case of sustainable development. *Journal of Environmental Education*, 51(4), 292–305. <https://doi.org/10.1080/00958964.2020.1765132>
- Sinakou, E. , Boeve-de Pauw, J. , & Van Petegem, P. (2019). Exploring the concept of sustainable development within education for sustainable development: implications for ESD research and practice. *Environment, Development and Sustainability*, 21(1), 1–10. <https://doi.org/10.1007/s10668-017-0032-8>

256. Rotterdamse Vragenlijst 'Hoge Verwachtingen in de Klas'

Gosse Romkes, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Luuk Schie, van, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Shyro Nieuwenhuijsen, van, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Hoge Verwachtingen, Didactiek, Leerlingperceptie

Het lectoraat Didactiek van Hoge Verwachtingen (HR) helpt leraren hun onderwijspraktijk te versterken door middel van praktijkonderzoek. Een van de onderzoeken richt zich op het ontwikkelen van de vragenlijst 'Hoge verwachtingen in de Klas' waarmee leerlingen waardevolle feedback kunnen geven op het non-verbale en verbale gedrag van hun leraren.

Context

Het lectoraat Didactiek van Hoge Verwachtingen (Hogeschool Rotterdam) heeft de Rotterdamse Vragenlijst Hoge Verwachtingen in de Klas ontwikkeld. Dit instrument stelt leraren in staat een betrouwbaar en valide beeld te krijgen van hoe zij de principes van de didactiek van hoge verwachtingen in hun lessen toepassen, zoals waargenomen door hun leerlingen. Methodologische BasisDe ontwikkeling van de vragenlijst is gestoeld op inzichten uit onderwijskundig onderzoek, waaronder werk van Brophy, Good, Rosenthal, Rubie-Davies en Voerman & Faber. Deze studies laten zien dat leraren vaak onbewust verwachtingen creëren op basis van het geschat leerpotentieel van hun leerlingen. Dit beïnvloedt hun didactisch handelen, waarbij leerlingen met een hoger ingeschat potentieel doorgaans betere leermogelijkheden krijgen aangeboden. Dit 'Pygmalion-effect' vormt een belangrijk uitgangspunt voor de bewustwording en professionele ontwikkeling van leraren.

Ontwikkeling van de Vragenlijst

De Rotterdamse Vragenlijst is ontworpen om vast te stellen in hoeverre leraren hoge verwachtingen operationaliseren in hun onderwijspraktijk. De vragenlijst bestaat uit tien subschalen, die verschillende dimensies van leraargedrag en interactiepatronen meten. Deze subschalen zijn gebaseerd op concepten uit de eerdergenoemde literatuur en zijn gevalideerd via een iteratief ontwikkelproces, waarbij pretesten en psychometrische analyses een belangrijke rol speelden. Het ontwikkeltraject omvatte meerdere fasen: van initiële conceptvorming en literatuuronderzoek, tot pretesten met een selecte groep docenten en een uitgebreide psychometrische evaluatie tijdens de pilotfase. De psychometrische evaluatie betrof zowel de betrouwbaarheid als de validiteit (factoranalyses en convergente validiteit).

Resultaten uit de Laatste Finale Pilot

De finale pilot, uitgevoerd in het najaar van 2024, betrof een representatieve steekproef van leraren uit het Nederlandse middelbaar onderwijs. De psychometrische analyses toonden een gemiddelde tot hoge betrouwbaarheid van de vragenlijst. Factoranalyses bevestigden de interne structuur, wat duidt op een valide meetinstrument. De resultaten van de pilot lieten zien dat er grote variaties zijn

tussen leraren in de mate waarin zij hoge verwachtingen operationaliseren. Op basis hiervan zijn leraarprofielen gegenereerd, die de variaties inzichtelijk maken. Deze profielen kunnen leraren en scholen helpen om hun pedagogische en didactische aanpak verder te verbeteren.

Toepassing en Vervolgonderzoek

In de presentatie wordt ook de mogelijkheden voor lerarenteams belicht om de vragenlijst in te zetten als reflectie- en ontwikkelinstrument. De vragenlijst kan worden gebruikt bij het bewust implementeren van hoge verwachtingen didactiek in de klas. Voor toekomstig onderzoek zal de focus liggen op verdere validatie van het instrument in andere onderwijssectoren en het doen van interventieonderzoek dat leraren kan helpen hun didactische handelen op basis van hoge verwachtingen te versterken.

257. Praten over doen. Gesprekskaarten die vakdidactisch redeneren op de werkplek bevorderen.

A. Heleen Vellekoop, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Anneke Smits, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Els Franken, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek, [Tijdschrift voor Lerarenopleiders](#)

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Pedagogical reasoning , Samen Opleiden, Duurzaam leren

Leraren in opleiding reflecteren uit zichzelf eerder op orde dan op vakdidactiek. Ons lectoraat heeft samen met twee opleidingsscholen een set vraagkaarten ontwikkeld, waarmee de focus in leergesprekken op het leren van leerlingen komt te liggen. We doen verslag van ons ontwerponderzoek en laten jullie werken met het instrument.

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

Wat wil je leren in deze stage? Het antwoord dat we van onze studenten het vaakst krijgen, is: "Orde houden!" Natuurlijk, geen kwestie zo dringend als 'Hoe overleef ik'. Ze gaan je uitproberen, vrezen (beginnende) leraren in opleiding. Wat als ze niet luisteren? Hoe zorg ik dat ik de baas ben? Zulke leerdoelen leiden nogal eens tot escalatieladders maken, ordetips verzamelen en leuke werkvormen bedenken. En dat mag allemaal z'n nut hebben, het dreigt ook het zicht te ontnemen op waar het in essentie om gaat: het leren van leerlingen, dat betekenisvol en duurzaam zou moeten zijn. Omdat we de focus van het leergesprek meer op het leren willen krijgen, ontwikkelden onze opleidingsscholen Noordermarke en IJssel-Veluwe samen met het lectoraat Onderwijsinnovatie & ICT een set gesprekskaarten. Vakdidactisch redeneren en Duurzaam leren zijn de concepten die aan de basis van het ontwerp liggen. We hebben die kaarten onderzoekend ontwikkeld en verschillende versies uitgeprobeerd in diverse contexten in onze opleidingsscholen en daarbuiten, zowel met studenten als met opleiders, werkplekbegeleiders en startende leraren. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in een set van vijftien vragen, elk voorzien van een citaat dat naar verdiepende literatuur verwijst

In onze workshop gaan we kort in op aanleiding, uitvoering en resultaten van ons ontwerponderzoek, waarover we onlangs hebben gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders. We ontdekken proefondervindelijk hoe de gesprekvorm werkt, waarna we de daad bij het woord voegen en in wisselende duo's in gesprek gaan over leren, met behulp van de vragen en citaten op de kaarten. We sluiten af met het bespreken van de ervaringen en de mogelijkheden die deelnemers zien om de kaarten in hun eigen opleidingspraktijk te gaan inzetten.

258. De kracht van open leermateriaal: Hoe leraren in opleiding online vinden en toepassen.

Joan Besseling, Hogeschool Inholland, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Open leermateriaal, Pabo

De kwaliteit van het onderwijs is nauw verbonden met de kwaliteit van de leermiddelen. Om docenten meer mogelijkheden te bieden om lesmateriaal beter af te stemmen op hun leerlingen, bevordert de overheid het gebruik van open leermateriaal. Maken leraren in opleiding gebruik van open leermateriaal? Delen zij hun materiaal met anderen?

Het gebruik van open leermaterialen stelt de leraar in opleiding in staat om de kwaliteit van hun lessen te verbeteren door materialen aan te passen en te delen. Die kwaliteitsverbetering ontstaat door het continue hergebruik, aanpassen van leermaterialen en het mixen van verschillende leermaterialen die vervolgens weer opnieuw 'open' gedeeld worden, waarna deze cyclus zich herhaalt (Hegarty, 2015). Open leermaterialen zijn educatieve bronnen die vrij gedeeld, gebruikt en aangepast kunnen worden door anderen, dankzij een Creative Commons-licentie. Dit onderzoek richt zich op hoe studenten aan deze materialen komen, hoe ze ermee omgaan, en in hoeverre ze bereid zijn hun eigen lesmateriaal open te delen. Daarbij wordt onderzocht welke effecten dit heeft op hun eigen ontwikkeling en de onderwijspraktijk. De vraag naar meer gepersonaliseerd, actueel en toegankelijk onderwijs maakt het gebruik van open leermaterialen steeds relevanter. Kernvragen
Hoe vinden en gebruiken leraren in opleiding open leermateriaal?

Wat zijn de barrières en motivaties om eigen leermaterialen open te delen?

Doel

Het doel van dit onderzoek is om het gebruik en delen van open leermaterialen te stimuleren binnen de lerarenopleiding. Dit draagt bij aan een breder en flexibeler aanbod van lesmateriaal, dat beter afgestemd kan worden op actuele leerbehoeften en nieuwe leergebieden, zoals digitale geletterdheid. Het gebruik van open leermaterialen stelt de leraar in opleiding in staat om de kwaliteit van hun lessen te verbeteren.

Door middel van dit onderzoek zal in kaart worden gebracht hoe leraren in opleiding omgaan met open leermaterialen en wat de effecten zijn van het open delen hiervan op henzelf en hun onderwijsomgeving. Beoogde opbrengsten:

Inzicht in het gebruik van open leermaterialen onder leraren in opleiding. Handvatten voor een betere afstemming van lesmateriaal op de actuele context en behoeften van leerlingen door gebruik van open leermateriaal. Handvatten voor opleiders en studenten om de beredeneerde keuze, inzet en aanpassing van open leermateriaal te stimuleren.

Referenties

Hegarty, B. (2015). Attributes of Open Pedagogy: A Model for Using Open Educational Resources. In EDUCATIONAL TECHNOLOGY. https://unsdgopff.opened.ca/wp-content/uploads/sites/3996/2021/12/Ed_Tech_Hegarty_2015_article_attributes_of_open_pedagogy.pdf

263. Toegevoegde waarde van tweedegraads lerarenopleidingen op groei van de beroepsvaardigheid bij LIO's

Gosse Romkes, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Tweedegraads lerarenopleiding, Beroepsvaardigheidsontwikkeling, Toegevoegde waarde

In deze onderzoekspresentatie wordt het leerproces 'Leren Lesgeven' van studenten van de tweedegraads lerarenopleiding onderzocht. De beroepsvaardigheid is tot in de kleinste details beschreven. Uit een discriminantanalyse en longitudinaal onderzoek blijkt dat meer opleidings- en stagejaren weinig zeggen over het ontwikkelde lesgeefrepertoire van studenten aan het einde van de opleiding.

Inleiding

Dit onderzoek richt zich op het leerproces 'Leren Lesgeven' van studenten tijdens de tweedegraads lerarenopleiding. Internationale en nationale studies tonen aan dat weinig bekend is over effectieve opleidingscondities. Het doel is gedetailleerd inzicht te krijgen in dit leerproces om het curriculum beter af te stemmen op hun professionele groei tijdens de lerarenopleiding.

Onderzoeksgroep en Dataverzameling

Een groep voltijdstudenten van Geschiedenis, Nederlands en Wiskunde nam deel. Gedurende hun opleiding werden lestrascripten gemaakt van de complete interacties met leerlingen tijdens hun stagelessen. Deze gedetailleerde transcripten vormen de basis voor het analyseren van professioneel taalgebruik, als uitdrukking van beroepsvaardigheid, die het leerproces 'Leren Lesgeven' markeert.

Analysekader

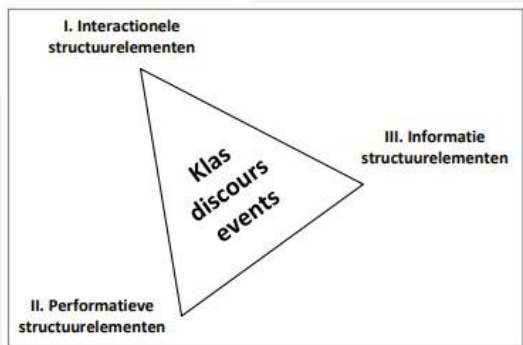
De analyse richtte zich op twaalf beroepsspecifieke events uit het klasdiscours. Deze events dragen bij aan de realisatie van de taakgerichte, lesorganisatorische en sociaal-emotionele functies van de klas binnen drie domeinen (events tussen haken):

- Leerdomein - Huiswerkbepreking, Vraagstellen, Instructie, Recapitulatie, Scaffold lesopdracht, Lesopdrachtbespreking.
- Lesorganisatorisch domein - Explicitatie van klas- en lesinformatie, Lesopdracht instructie, Regulatie van de eventuitvoering, Lesovergang en wisselmomenten.
- Leefdomein - Conversatie en Correctie van deviant gedrag.

De events zijn geanalyseerd op drie structuurniveau's:

1. de interactionele structuur (de aard en omvang van de interacties),
2. de performatieve structuur (de realisatie van taalhandelingen en taaldoelen), en
3. de informatiestructuur (de inhoud van de communicatie en de kennisoverdracht).

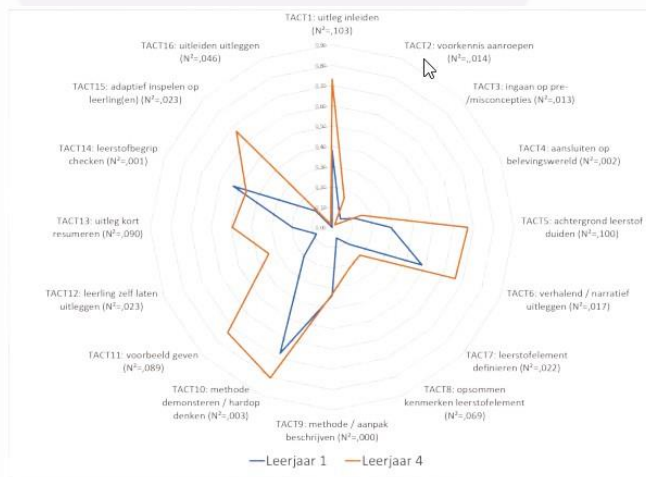
Deelonderzoek I onderzocht de beroepsvaardigheid van eerste- en vierdejaars studenten om verschillen en overeenkomsten aan het einde van de stageperiodes in jaar 1 en 4 zichtbaar te maken en een eerste glimp te bieden op het leerproces 'Leren Lesgeven'.

Deelonderzoek II onderzocht de ontwikkeling van beroepsvaardigheid bij elf studenten over vier stageperiodes. Het doel was veranderingen in professioneel taalgebruik en beroepsvaardigheid zichtbaar te maken. Deze longitudinale aanpak bood een gedetailleerd beeld van de verandering van het lesgeefrepertoire gedurende de opleiding.

Resultaten en Conclusie

Resultaten uit beide deelonderzoeken: De uitkomsten tonen een vergelijkbaar beeld tussen eerste- en vierdejaars studenten; de beroepsvaardigheid van studenten vertoont meer overeenkomsten dan verschillen. Veranderingen in beroepsvaardigheid: De beroepsvaardigheid verandert slechts in beperkte mate gedurende de opleiding. Conclusie over didactisch repertoire: Het onderzoek concludeert dat er niet zonder meer van kan worden uitgegaan dat het didactisch, lesorganisatorisch en pedagogisch repertoire zich automatisch ontwikkelt door extra opleidings- of stagejaren. Nadere beschouwing van de resultaten: Het onderzoek gaat diep in op mogelijke oorzaken van deze beperkte verandering in beroepsvaardigheid.

265. Werkplekbegeleiders ontwikkelen tools voor hun begeleidingspraktijk in de school

Marloes Lankman, Marloes Lankman, Zwolle, Nederland; Mildred Wijma, Mildred Wijma, Zwolle, Nederland; Edwin van der Molen, Greijdanuscollege, Zwolle, Nederland; Charlie Lodewijk, Nuborgh college, Nunspeet, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: verdieping, werkplekbegeleider, theoriepraktijk

Lerarenopleiders, schoolopleiders én werkplekbegeleiders van opleidingsschool IJssel-Veluwe ontwikkelden samen (digitale) begeleidingsmethodieken die praktisch en concreet een handreiking bieden aan werkplekbegeleiders voor hun begeleiding van studenten. In deze bovenschoolse samenwerking hebben de deelnemers zich verdiept in de theorie achter het begeleiden en dat omgezet in een praktijkproduct.

Deze workshop gaat over het traject van samenwerking van werkplekbegeleiders en instituutopleiders om te komen tot begeleidingsmethodieken voor hun begeleidingspraktijk in de school. Het doel van deze workshop is om andere opleidingsscholen te inspireren om een bovenschools ontwikkelingstraject op te starten. De kracht van dit traject zit in de verschillende expertises van de deelnemers die samen komen. De rol van de werkplekbegeleider wordt versterkt door een actieve bijdrage aan dit ontwerpproces. Het traject resulteert in compacte, adequate en praktisch toepasbare producten. De workshop biedt opleidingsscholen ideeën voor mogelijke interventies binnen het breed ervaren probleem van het laten aansluiten van werkplekbegeleiders bij de opleidingspraktijk. We starten de workshop met een centrale presentatie over de betrokkenen en het ontwikkelingstraject, waarna we met één van de ontwikkelde begeleidingsmethodieken aan de slag gaan. Deelnemers aan de workshops zullen ervaren dat de materialen hanteerbaar, praktisch en verdiepend zijn voor de begeleiding van studenten op de werkplek. Zo wordt zichtbaar dat de actieve betrokkenheid van werkplekbegeleiders bij de ontwikkeling van materialen zijn vruchten afwerpt.

268. Samen flexibel opleiden met leeruitkomsten

Miranda Timmermans, Marnix Academie, Utrecht, Nederland; Gea Spaans, Platform Samen Opleiden & Professionaliseren, Utrecht, Nederland; Bernadette Laudy, NHL Stenden, Leeuwarden, Nederland; Rian Hendriks, Platform Samen Opleiden & Professionaliseren, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: leeruitkomsten, samen opleiden, samenhangend curriculum

Partnerschappen gaan de komende jaren vorm geven aan samen flexibel opleiden met leeruitkomsten (LUKs), om zo maatwerk voor elke (aanstaande) leraar te realiseren. In deze workshop delen en bespreken we de opbrengsten die opleiders uit scholen en opleidingen hebben ontwikkeld in het LUKs-Lab.

Samen flexibel opleiden met leeruitkomsten beoogt toekomstige leraren zo passend mogelijk op te leiden tot startbekwaamheid, aansluitend bij de actuele maatschappelijke ontwikkelingen en veranderingen in het onderwijs. De beweging naar werken met leerwegaafhankelijke leeruitkomsten past goed bij het samen opleiden en professionaliseren binnen partnerschappen SO&P. Het voorziet in de gewenste landelijke harmonisatie en geeft tegelijkertijd veel ruimte om eigen kleuring te geven. Bovendien concretiseert elke student persoonlijk zijn leeruitkomsten in overleg met begeleiders vanuit instituut en school. Zo vormt zich een veelkleurig palet van maatwerkmogelijkheden, binnen landelijke afstemming, met behoud van de eigenheid van opleidingen en ruimte voor verschillen tussen regio's, instellingen, opleidingsscholen, opleidingen en studenten. De 'Wet Leeruitkomsten' (1) die in september 2024 is aangenomen ondersteunt dat Nederlandse hbo-opleidingen in alle varianten (voltijd, deeltijd, duaal) en wo-opleidingen met een groot praktijkdeel vanaf 1 januari 2025 met eenheden van leeruitkomsten kunnen gaan werken. Vanuit het bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen (2) zijn hier de afgelopen jaren voorbereidende activiteiten op ondernomen met als resultaat een set geharmoniseerde leeruitkomstgebieden en een praktische handreiking (3) over samen flexibel opleiden met leeruitkomsten en een brede intake. Uit onze eigen ervaringen weten we dat de ontwikkeling richting werken met leeruitkomsten eerstveelal door de opleidingen wordt opgepakt, al dan niet in samenspraak binnen partnerschappen. Nu zien we een beweging van acteren op strategisch niveau naar acteren op concreet niveau: opleiders uit scholen en opleidingen geven hier samen met aanstaande of doorlerende leraren handen en voeten aan. Om van 'werken met leeruitkomsten' een gedeelde praktijk te maken hebben we vanuit het platform Samen Opleiden en Professionaliseren afgelopen jaar een LUKs-Lab georganiseerd. Het Luks-Lab is een denktank van school- en instituutopleiders en programmaleiders samen opleiden die gezamenlijk vraagstukken binnen de partnerschappen hebben verkend en werkwijzen gedeeld en ontwikkeld die partnerschappen

kunnen helpen bij het realiseren voor maatwerk voor elke (aanstaande) leraar. Tijdens de workshop presenteren en bediscussiëren we de opbrengsten van dit LUKs-Lab. We starten met een korte inleiding en duiden de centrale begrippen. Daarna gaan de deelnemers in groepjes aan de slag met de opbrengsten van het LUKs-Lab: zijn de inzichten en werkwijzen herkenbaar voor de eigen praktijk in het partnerschap, hoe zouden ze gebruikt kunnen worden, waar is versterking mogelijk, en ook: wat kunnen de deelnemers aan eigen inzichten en werkwijzen toevoegen?

Referenties

Wet Leeruitkomsten, 24 september 2024. vmhgaxekq4xz. pdf

Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen, 12 oktober 2020. pdf

Handreiking Samen flexibel opleiden met leeruitkomsten en brede intake, oktober 2024.

HANDREIKING Werken met leeruitkomsten

270. In de nieuwe Inholland pabo is (bijna) alles anders

Nanda Deen, Hogeschool Inholland, Den Haag, Nederland; Lucas Rurup, Hogeschool Inholland, Den Haag, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, (V) SO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Onderwijsinnovatie, Onderwijsconcept, Praktijkleren

In september startte de gloednieuwe Inholland pabo. Het nieuwe, responsieve onderwijsconcept met 40% praktijkonderwijs, kwam volledig tot stand in co-productie met werkveld en studenten. Het resulteerde niet alleen in een nieuw curriculum, maar ook in een fundamenteel andere manier van leren, organiseren en samenwerken, voor student én lerarenopleider!

De brug bouwen terwijl je er overheen loopt De onlangs gestarte, nieuwe Inholland pabo is een co-productie van hogeschool, praktijkpartnerschappen uit het primair onderwijs, studenten en lectoraten. Naast een nieuw curriculum, resulteerde dit innovatieproces in een andere manier van leren, organiseren, nieuwe systemen en een intensieve samenwerking van hogeschool en praktijk. Het onderwijs vindt nu voor minimaal 40% plaats in de praktijk, middels stage en leerteams. De student toont leeruitkomsten aan via beroepshandelingen, er is team teaching en de organisatie is zo ingericht dat de opleiding doorlopend evolueert. In plaats van direct naar oplossingen te zoeken, werd voor deze grote onderwijsvernieuwing ruim 3 jaar de tijd genomen en gekozen voor een iteratief en collectief ontwikkelproces. Dit proces werd onder meer vormgegeven m. b. v. Design Thinking en ontwerpgericht onderzoek. Gestart werd met het mobiliseren en betrekken van alle stakeholders om een gezamenlijk fundament te formuleren. Dat resulteerde o. a. in 5 ontwerpprincipes: beroepstaken als ruggengraat, activerende inbreng van vakinhoudelijke kennis, leervragen van de student als startpunt, flexibiliteit voor effectief leren voor de student en toetsing als ondersteuning van het leren en ontwikkeling van zelfsturend vermogen. Na het doorgronden van de diverse vraagstukken die vervolgens op tafel lagen (denk aan de beroepstaken en leeruitkomsten, het toetsconcept, nieuwe rollen van de lerarenopleiders, hoe om te gaan met kennis en vaardigheden en een passend portfoliosysteem), het uitproberen van mogelijke oplossingen in proeftuinen en het voorbereiden van het productieproces, werd de opleiding van scratch af aan opgebouwd. Alle hogeschool- en praktijkcollega's droegen in meer of mindere mate bij. Bijvoorbeeld door deel te nemen aan werkgroepen, ontwerpteam, sensemaking sessies en feedbackrondes. Op deze manier konden zij meegroeien met het nieuwe onderwijsconcept. Tegelijkertijd werden de lerarenopleiders zoveel als mogelijk voorbereid door middel van gerichte professionalisering. Er is veel te delen aan ervaringen naar aanleiding van deze grootschalige vernieuwing. Er waren hoogte- en dieptepunten, do's en don'ts. We delen ze graag met iedereen die onderwijs innoveert.

Referenties

Lucas Rurup (directeur Inholland pabo) en Guido Stompff (lector Design Thinking Inholland)

273. Langstudeerder of praktijktalent?

Jannie Hoogendoorn, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Langstudeerder, EVC, Assessment

Studenten die (te) lang stil hebben gestaan in hun studie weer in beweging brengen, ze weer in beeld krijgen en hen laten pronken met al hun opgedane ervaringen, dat is het doel van ons IB-traject voor langstudeerders! Oh, en natuurlijk eindelijk dat diploma behalen ;-).

IB-traject voor langstuderende studenten met onderwijservaring Met ingang van studiejaar 2022-2023 biedt de Hogeschool Rotterdam de mogelijkheid om een IB-traject aan te vragen; IB staat voor intensief begeleiden. Het IB-traject is een leerwegaafhankelijke beoordelingsvorm die aan studenten kan worden aangeboden als zij vertraging hebben opgelopen in de opleiding. Zij kunnen, in geval van ruime en recente werkervaring in het onderwijs of onderwijs gerelateerde activiteiten, in overleg met werkveld en opleiding bekijken of zij in aanmerking komen voor het IB-traject. In het IB-traject kunnen onderdelen van de opleiding worden beoordeeld die niet vrijgesteld kunnen worden maar waarvoor een basis bestaat om deze onderdelen (bijvoorbeeld op grond van werkervaring via concrete beroepsproducten) te laten beoordelen. N. B. De Hogeschool Rotterdam gebruikt als definitie van 'beroepsproduct': Beroepsproducten zijn diensten of producten die een professional moet kunnen leveren in het uitoefenen van zijn beroep. Deze diensten of producten laten prestaties zien en zijn daarom bruikbaar voor beoordeling. Dus, als een student meent reeds over relevante en recente werkervaring te beschikken waarmee die de inhoud van een cursus of cursussen zou kunnen afdekken, dan kan het IB-traject uitkomst bieden. Op deze wijze kan de student mogelijk het studietraject versnellen. Inhoud van het IB-traject Gedurende 10 lesweken gaat de student aan slag met het verzamelen van bewijs uit de eigen lespraktijk, dit alles onder intensieve begeleiding van de IO (intern opleider) op de werkplek van de student.

Het IB-traject maakt gebruik van één, twee of drie assessmentmethoden:

Een portfolioassessment waarin de assessoren het portfolio met de beroepsproducten beoordelen. Vervolgens worden (indien nodig) aanvullende vragen gesteld in een criteriumgericht interview (CGI). Indien deze methoden afdoende zijn om de aangeleverde bewijslast van de student te valideren, wordt een rapportage opgesteld die de student kan gebruiken om de bewezen onderdelen te laten valideren door de examencommissie. Eventueel kan een lesbezoek op de werkplek van de student worden georganiseerd als derde assessmentvorm (performance assessment). Een lesbezoek is alleen nodig als het toegevoegde waarde heeft t. o. v. de twee voorgaande assessmentmethoden en is

verplicht wanneer stage een onderdeel is van de te valideren vakken, in dat geval vormt het lesbezoek de start van de procedure.

We willen het aantal langstudeerders terugdringen en meer gediplomeerde docenten voor de klas.
Hoe? Zo: met woorden en daden!

275. Gericht observeren om spreekkansen van jonge kinderen te stimuleren

Sara Verbrugge, Odisee Hogeschool, Brussel, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Mondelinge taalvaardigheid, Spreekkansen bij jonge kinderen, Taalstimulering

We stellen een methode voor om de spreekkansen van jonge kinderen in de basisschool te observeren met een kijkwijzer, en op basis daarvan een plan op te stellen om die spreekkansen te vergroten. Onze aandacht gaat specifiek naar kinderen die moeite hebben met mondelinge taalvaardigheid en spreekdurf.

In deze workshop presenteren we een methode om eerst de spreekkansen van kinderen op de kleuterschool en de eerste graad van het lager onderwijs te observeren, en daarna een plan op te stellen om die spreekkansen te vergroten. Niet alle jonge kinderen krijgen voldoende spreekkansen in de klas (zie Peleman, Vandenbroeck & Van Avermaet, 2020). SES-achtergrond en (anders)talige achtergrond blijken hier een rol in te spelen. Zo krijgen kansarmere kinderen minder open en denkstimulerende vragen dan kansrijkere kinderen. Bovendien zijn er veel wachtmomenten in de kleuterklas met weinig kwaliteitsvolle interactie. Het aantal interacties met de leerkracht varieert enorm van kleuter tot kleuter (Chaparro-Moreno et al. , 2019). Leerkrachten en ouders zijn zich er vaak van bewust dat sommige kinderen erg spraakzaam zijn, terwijl anderen de neiging hebben om het grootste deel van een schooldag heel beperkt deel te nemen aan conversaties in de klas. De redenen hiervoor variëren: karaktereigenschappen (extravert of introvert zijn), de schooltaal vloeiend spreken (of niet), een zelfverzekerd of minder zelfverzekerd kind zijn, enz. Onderzoek heeft aangetoond dat mondelinge taalvaardigheid op jonge leeftijd een indicator is van schoolprestaties op latere leeftijd (Giguere & Hoff, 2024; Kieffer 2012). Bovendien is het grijpen van kansen om je gedachten te uiten, om deel te nemen aan wat er om je heen gebeurt, ook essentieel voor het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Daarom is het van het grootste belang om alle kinderen in de klas voldoende ruimte en tijd te geven om te praten. We ontwikkelden ORION om hier volop op in te zetten. ORION is een observatie-instrument dat gebruikt wordt om talige interacties in de kleuterklas en de eerste graad van het lager onderwijs in kaart te brengen (Verbrugge & Boderé, 2022). Dit instrument is gebaseerd op het internationale instrument LiSn (=Language Interaction Snapshot, Atkins-Burnett et al. , 2011), maar werd aangepast aan de realiteit en noden van onze klassen. In de workshop gebruiken we videofragmenten in combinatie met een observatieformulier om gericht kansen die kinderen krijgen op te merken. Op basis van die observaties stellen we een actieplan op om talige interacties te verbeteren, zowel voor leerkracht-kindinteractie als voor peerinteractie. Tijdens onze bijdrage rapporteren we ook over het professionaliseringstraject dat we opstelden om de leerkrachten het observatie-instrument te leren gebruiken en op basis hiervan collega's te

coachen. We beschrijven onze aanpak en we bespreken de kansen en de uitdagingen die de leerkrachten ondervinden.

Referenties

- Atkins-Burnett, S. , Sprachman, S. , Lopez, M. , Caspe, M. , & Fallon, K. (2011). The language interaction snapshot (LISn): A new observational measure for assessing language interactions in linguistically diverse early childhood programs In Howes, C. , Downer, J. T. , & Pianta, R. C. (Eds.), *Dual language learners in the early childhood classroom* (pp. 117–146). Baltimore: Brookes Publishing
- Chaparro-Moreno, L. J. , Justice, L. M. , Logan, J. A. , Purtell, K. M. , & Lin, T. J. (2019). The preschool classroom linguistic environment: Children’s first-person experiences. *PloS one*, 14(8), e0220227.
- Giguere, D. , & Hoff, E. (2024). Bilingual children’s vocabulary skills at 5 years predict reading comprehension development within, not across, languages. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 27(2), 240–252.
- Kieffer, Michael. (2012). Early oral language and later reading development in Spanish-Speaking English language learners: Evidence from a nine-year longitudinal study. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 33. 146–157.
- Peleman, B. , Vandebroek, M. , & Van Avermaet, P. (2020). Early learning opportunities for children at risk of social exclusion. Opening the black box of preschool practice. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(1), 21-42.
- Verbrugge, S. , Boderé, A. (2022). ORION: Observatie-instrument Rijke Interactie in de Onderbouw.

279. Voorbereiding op de rol als onderzoekende leraar

Jan Baan, Vrije Universiteit, Amsterdam, Nederland; Martina Van Uum, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland; Jitske Steenbergen Bosma, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Onderzoeksmatig handelen, Academische leraren in opleiding, Leiderschapsrol

Academische leraren worden opgeleid om onderzoeksmatig de dagelijkse onderwijspraktijk te begrijpen en te verbeteren. In dit symposium worden drie praktijkvoorbeelden weergegeven van cursussen waarin aanstaande leraren (PO en VO) zich voorbereiden op hun onderzoekende rol in de school. Denk mee over vragen en dilemma's die hierbij een rol spelen.

Academische leraren worden opgeleid om onderzoeksmatig de dagelijkse onderwijspraktijk te begrijpen en te verbeteren. Onderzoeksmatig handelen is het systematisch verzamelen en analyseren van data uit de onderwijspraktijk (Van der Steen en Peters, 2014) om onderbouwde beslissingen te kunnen nemen. Ook het zoeken naar en gebruiken van bronnen ter onderbouwing van keuzes is deel van het onderzoeksmatig handelen (Baan et al. , 2019). Dit betekent dat academische leraren onderzoek kunnen gebruiken en uitvoeren om onderwijs te ontwikkelen en/of te verbeteren. Onderzoeksmatig handelen kan zowel in de klas-, school- en bestuursniveau plaatsvinden. Hoewel veel leraren het belangrijk vinden om onderzoeksmatig te handelen en hier veel over geschreven wordt in de theorie, worden deze woorden nog te weinig omgezet in daden waarbij leraren daadwerkelijk onderzoeksmatig handelen in de onderwijspraktijk. Dit blijkt uit resultaten van Teacher Tapp (sept 2024), een app waarmee ervaringen van leraren worden gepeild. Daardoor zien leraren in opleiding soms geen voorbeelden van onderzoeksmatig handelen op hun stagescholen. Na hun opleiding en wanneer zij werkzaam zijn in het beroep, geven academisch opgeleide leraren aan dat zij hun vaardigheden onvoldoende in kunnen zetten wat voor velen van hen een reden is om uit het onderwijs te stappen (Broeks e. a. , 2018). Het is daarom van belang dat (universitaire) lerarenopleidingen nadenken over de manier waarop zij leraren voorbereiden op hun leiderschapsrol en om regie te nemen als onderzoekende leraar in de klas en/of op schoolniveau. Om dit te bereiken is samenwerking met de praktijk cruciaal om er enerzijds voor te zorgen dat hetgeen studenten leren aansluit bij de behoeften in de praktijk, en anderzijds om te zorgen dat scholen, schoolleiders en bestuurders weten welke vaardigheden academische leraren hebben en hoe deze effectief en zinvol ingezet kunnen worden.

In dit symposium willen we ingaan op praktijkvoorbeelden van hoe verschillende opleidingen in zowel PO als VO studenten voorbereiden op hun rol als onderzoekende leraar. Gemeenschappelijke elementen in deze voorbeelden zijn de focus op praktische toepassing van onderzoeksvaardigheden en de samenwerking met de praktijk.

De volgende vragen staan centraal in dit symposium:

1. Hoe kunnen academische leraren zodanig opgeleid worden dat zij onderzoeksmatig handelen als deel zien van de dagelijkse onderwijspraktijk en dit daadwerkelijk willen inzetten om hun onderwijs te verbeteren?
2. In hoeverre is de lerarenopleiding een plek om leraren voor te bereiden op hun leiderschapsrol als onderzoekende leraar?
3. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat studenten zoveel mogelijk voorbeelden zien van onderzoeksmatig handelen op hun stagescholen?

Bij symposium: individuele presentatie 1

Op de Radboud Docenten Academie worden leraren opgeleid voor het voortgezet onderwijs via een minor, tweejarige master of eenjarige master. De studenten van de eenjarige master hebben al een universitaire opleiding achter de rug waarmee zij een onderzoekende houding hebben ontwikkeld en onderzoeksvaardigheden hebben opgedaan. Echter is deze ervaring vaak niet sociaalwetenschappelijk of onderwijs gerelateerd. Bovendien hebben zij nog geen ervaring in het toepassen van hun onderzoeksvaardigheden in de onderwijspraktijk.

Ons doel is dat deze studenten via onderzoeksmatig handelen inzicht krijgen in de eigen onderwijspraktijk en deze praktijk systematisch en onderbouwd kunnen verbeteren. Omdat kwalitatief onderzoek met name geschikt is om kleinschalig in de onderwijspraktijk uit te voeren, staat daarbij het kwalitatief onderzoeksmatig handelen centraal.

In het eerste deel van hun opleiding volgen de studenten in de eenjarige master verschillende vakken gericht op bijvoorbeeld vakdidactiek en pedagogisch handelen. Daarin doen zij ervaring op met het onderzoeksmatig handelen in de onderwijspraktijk, bijvoorbeeld door systematisch data te verzamelen via een hardop denkprotocol om inzicht te krijgen in het leerproces van leerlingen. Op basis van het analyseren van deze data kunnen zij vervolgens hun handelen in de onderwijspraktijk verbeteren. In het tweede deel van hun opleiding nemen de studenten deel aan de cursus 'Onderzoek in de Onderwijspraktijk'.

Deze cursus is ontwikkeld op basis van drie ontwerpprincipes:

1. Keuze voor onderzoeksmatig handelen als pedagoog, vakdidacticus of professional;
2. Onderzoeksmatig handelen in een onderzoeksteam van ongeveer drie of vier studenten op basis van hun gemeenschappelijke interesse voor een bepaald onderwerp;
3. Beroepsproducten die bijdragen aan de onderwijspraktijk: a) een probleemstelling met onderzoeksvraag en een onderzoeksopzet voor dataverzameling, en b) een (digitale) poster die op school en op de RDA gepresenteerd en bediscussieerd wordt. Zowel de cursusdocent als een opleider op school geven feedback op (delen van) deze producten.

Studenten gaven na afloop van de cursus aan dat zij het prettig vinden om te kunnen kiezen voor een thema en onderwerp, en om samen in een onderzoeksteam te werken. Verder ervaren zij verbinding met de onderwijspraktijk waarbij zij inzichten opdoen vanuit verschillende stagescholen. Wel kan de relevantie van beroepsproduct 1 verder verhelderd worden. Ook is het nog de vraag hoe studenten onderzoeksvaardigheden uit hun vooropleidingen kunnen gebruiken om hun handelen als team te versterken en hoe we ervoor kunnen zorgen dat studenten zoveel mogelijk voorbeelden zien van onderzoeksmatig handelen op hun stagescholen.

Bij symposium: individuele presentatie 2

In het primair onderwijs worden steeds meer academische leerkrachten opgeleid. De Universitaire Pabo van Amsterdam (UPvA) leidt studenten door middel van een dubbele bachelor (leerkracht basisonderwijs en pedagogische wetenschappen) in vier jaar tijd op tot academische leerkracht basisonderwijs. Met deze dubbele bachelor, waarbij de focus ligt op het ontwikkelen van een onderzoekende houding, kunnen afgestudeerden een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de onderzoekende cultuur op klas, school- en op bestuursniveau. Het curriculum van de UPvA is in 2024-2025 herzien. Er is gekozen voor een hernieuwde focus waarbij het ontwikkelen van een professionele identiteit, bruggenbouwen tussen theorie en praktijk, contextbewust lesgeven en een onderzoekende houding centraal staan. Het hart van de UPvA wordt gevormd door de Universitaire Lerarenpraktijk (ULP). Gedurende de ULP-lijn worden academische- en onderzoeksvaardigheden aangeleerd aan de hand van verschillende onderzoeksprojecten. Dit begint in jaar 1 klein door studenten op zoek te laten gaan naar een wetenschappelijk artikel passend bij een bevinding in de klas en werkt uiteindelijk toe naar een scriptie op school- of bestuursniveau waarbij studenten een brug bouwen tussen theorie en praktijk. Studenten worden hierin begeleid door een praktijk- en een onderzoeksdocent die nauw met elkaar samenwerken. In dit praktijkvoorbeeld zoomen we in op de specifieke module ULP2 in jaar 1 semester 2. Studenten maken hierin kennis met het uitvoeren van een empirisch onderzoek in relatie tot de praktijk. Aan de hand van de thema's 1) Veilig en stimulerend leerklimaat en 2) Efficiënte lesorganisatie voeren de studenten een observatieonderzoek uit. Er is gekozen voor deze thema's omdat deze ook relevant zijn voor de ontwikkeling van hun eigen leerkrachtaardigheden. Tijdens de bijeenkomsten met de ULP praktijkdocent worden de uitkomsten van de observaties van het (eigen) leerkracht handelen geanalyseerd om zo betekenis te geven aan de uitkomsten van het empirisch onderzoek. Belangrijk doel van deze module is dat studenten enerzijds onderzoeksvaardigheden leren om een dergelijk onderzoek in de praktijk uit te voeren en anderzijds leren om een terugkoppeling aan de school te geven over de gevonden resultaten om op deze manier een brug tussen theorie en praktijk te vormen. Uit evaluaties weten we dat het eerste doel, het aanleren van onderzoeksvaardigheden, goed behaald wordt door studenten. Een vraagstuk dat echter speelt is dat studenten een drempel ervaren om in gesprek te gaan over het onderzoek terwijl juist deze terugkoppeling zorgt voor een stevige verbinding tussen theorie en praktijk. Hoe leren wij als opleiding deze leiderschapsvaardigheden aan?

Bij symposium: individuele presentatie 3

Binnen scholen ontbreekt het vaak aan de kennis en vaardigheden om beschikbare data effectief in te zetten voor onderwijsverbetering (Schenke & Meyer, 2018). Universitair opgeleide leraren zijn hiervoor bij uitstek geschikt vanwege hun onderzoeksvaardigheden, maar uit onderzoek blijkt dat zij hier zelden voor ingezet worden (Broeks, 2018). Er lijkt hier sprake van twee obstakels. Ten eerste blijken afgestudeerde academische leraren het lastig te vinden om aansluiting te vinden van hun onderzoekskennis met de onderwijspraktijk (Baan, et al. , 2019). Ten tweede is er bij schoolleiders doorgaans weinig zicht op de vaardigheden van universitair opgeleide leraren. In het vierde jaar van de Universitaire Pabo van de VU (Pa2) volgen studenten het vak integratie 4 waarbij ze door schoolbesturen geconsulteerd worden om een onderzoeksopdracht uit te voeren. Studenten worden in groepsverband aan een schoolbestuur gekoppeld, waarna ze in samenspraak een praktijkvraag onderzoeken door het analyseren met behulp van data op schoolbestuursniveau. Te denken valt aan vragen op het gebied van bijvoorbeeld discrepanties tussen schooladvies en doorstroomtoetsadvies,

de relatie tussen rekenonderwijs en rekenresultaten en de ouder- en leerlingtevredenheid. Studenten combineren verschillende databronnen (kwantitatief en/of kwalitatief) om zo te komen tot de beantwoording van de vraag van het schoolbestuur. Tijdens het proces is veel aandacht voor het proces van samenwerking. Hun bevindingen presenteren ze aan elkaar en later bij het betreffende schoolbestuur. Het vak integratie 4 heeft als belangrijk doel dat studenten leren hoe ze hun onderzoeksvaardigheden in de praktijk kunnen inzetten. Studenten krijgen zo meer inzicht in hun meerwaarde binnen de school en het bestuur. Omgekeerd krijgen schoolbesturen eveneens input voor mogelijkheden om hun onderwijs te (door)ontwikkelen door effectief gebruik te maken van de onderzoeksvaardigheden van academische leraren. De eerste evaluatie van het vak laat veelbelovende resultaten zien. Studenten geven bij meerderheid aan het een interessant en leerzaam vak te vinden, en schoolbesturen geven aan nuttige informatie te krijgen door de terugkoppeling van de studenten. In het najaar vindt de tweede iteratie van het vak plaats en zal er verder onderzoek gedaan worden naar de opbrengsten door middel van interviews met alumni en bestuurders. We hopen de eerste bevindingen op het symposium te kunnen presenteren. Het is de vraag of studenten na dit vak een beter beeld hebben van hun meerwaarde voor het schoolbestuur en het is ook interessant om te bediscussiëren of dit wel een taak van de lerarenopleiding is en of studenten hier niet eerst ervaring in het lesgeven voor moeten opdoen.

Referenties

- Baan, J. , Gaikhorst, L. , & Volman, M. L. L. (2019). The involvement of academically educated Dutch teachers in inquiry-based working. *Professional Development in Education*, 46(1), 21-34. <https://doi.org/10.1080/19415257.2018.1550103>
- Broeks, L. , Bakker, W. , Hertogh, E. , van Meeuwen-Kok, j. , & Gondwe, M. (2018). Loopbaanpaden in het primair onderwijs. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/06/14/loopbaanpaden-in-hetprimair-onderwijs>
- Eidhof, B. , van den Berg, D. , Vloedveld, C. & Mangelmans, M. (2021). Nationaal Groeifondsvoorstel Ontwikkelkracht Een sterke kennisinfrastructuur voor het onderwijs. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/10/29/nationaalgroeifondsvoorstel-ontwikkelkracht-een-sterke-kennisinfrastructuur-voor-het-onderwijs>
- Steen, J. van der & M. Peters (2014). Onderzoekend handelen in de dagelijkse praktijk van leraren en docenten. In: *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 35 (1), 71-84.

280. Bewegend leren als motor voor onderwijsvernieuwing: Inclusief en activerend onderwijs

Lindsay Everaert, Universiteit Hasselt, Diepenbeek, België; Ruth Stevens, Universiteit Hasselt, Diepenbeek, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Bewegend leren, inclusief onderwijs, onderwijsvernieuwing

Activerende werkvormen zoals bewegend leren verbeteren leerprestaties en het welzijn van leerlingen, maar toch blijft zittend onderwijs de norm. In deze inspirerende workshop creëren lerarenopleiders een frisse, vernieuwde visie op bewegend leren. Ze krijgen praktische handvaten om dit meteen te integreren in hun opleidingen, met aandacht voor inclusieve leeromgevingen.

Doel en relevantie workshop

Bewegend leren, een werkvorm die berust op de principes van simultaan leren en bewegen (Schmidt et al. , 2019), blijkt effectiever te zijn dan traditionele passieve werkvormen op vlak van leerprestaties en schools welzijn (Toumpaniari et al. , 2015; McClelland et al. , 2014). In het kleuter- en jonge basisonderwijs ligt de nadruk op hands-on leren (Rasmussen, 2021), flexibele ruimtes en interactieve lessen (Eberhard, 2009; Brock et al. , 2013), maar naarmate leerlingen ouder worden, verschuift de focus naar zittend leren en een toename van sedentair gedrag (Pearson et al. , 2017). Waarom blijven leeromgevingen zo gericht op zittend onderwijs als onderzoek aantoont dat fysiek actief leren effectiever is?

In deze workshop worden lerarenopleiders uitgedaagd om te brainstormen over de integratie van bewegend leren in hun eigen praktijk, maar ook het scholenbeleid en de doeltreffende overdracht aan leerkrachten, directies en beleidsmakers. Hierbij leggen we de nadruk op inclusie, diversiteit en de invloed van architectuur op stimulerende leeromgevingen. De workshop creëert meer bewustwording rond de mogelijkheden en voordelen van bewegend leren. Zo creëren we een leeromgeving waarin een diverse groep leerlingen tot effectief leren komt door bewegend leren.

Opbouw en aanpak werkvormen

Introductie (5 min)We introduceren het begrip 'bewegend leren', bespreken voorbeelden en de effectiviteit. We brainstormen gezamenlijk over de probleemstelling: 'Waarom blijven hedendaagse leeromgevingen gefocust op fysiek passief leren?'

Reality mapping (15min)Deelnemers worden opgesplitst in vier verschillende groepen met elk hun specifiek thema waarover ze brainstormen a. d. h. v. reflectievragen:

Scholenbeleid/schoolvisie: Hoe kunnen scholen een beleid ontwikkelen dat bewegend leren stimuleert zonder dat het te veel kosten met zich meebrengt?

Lerarenopleiding: Hoe kunnen toekomstige leerkrachten tijdens hun opleiding worden voorbereid op het toepassen van bewegend leren in de praktijk? Welke rol kunnen lerarenopleiders hierin spelen?

Inclusie en diversiteit: Op welke manier kan bewegend leren bijdragen aan een meer inclusieve leeromgeving? Schoolarchitectuur en inrichting: Welke aanpassingen in het ontwerp en de inrichting van scholen zijn nodig om bewegend leren te faciliteren?

Voor elk besproken thema wordt een groot papier opgehangen in het lokaal waarop antwoorden worden genoteerd.

Mix & Match (10min) Vanuit elke oorspronkelijke groep worden nieuwe gemengde groepen gevormd. Elk teamlid deelt de belangrijkste bevindingen, wat leidt tot nieuwe brainstormsessies. Vernieuwde inzichten worden op post-its genoteerd en bij de bijbehorende papieren geplakt.

Terugkoppeling (15min) Elke groep deelt de belangrijkste bevindingen en samen komen we tot concrete actiepunten. Deze krijgen de deelnemers mee naar huis om meteen aan de slag te kunnen gaan.

Referenties

- Brock, D. W. , Abu-Rish, E. , Chiu, C. R. , Hammer, D. P. , Wilson, S. , Vorvick, L. , Blondon, K. , Schaad, D. C. , Liner, D. , & Zierler, B. K. (2013). Interprofessional education in team communication: working together to improve patient safety. *BMJ Quality & Safety*, 22(5), 414–423. <https://doi.org/10.1136/bmjqs-2012-000952>
- Eberhard, J. P. (2009). Applying Neuroscience to Architecture. *Neuron*, 62(6), 753–756. <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2009.06.001>
- McClelland, E. , Pitt, A. , & Stein, J. (2014b). Enhanced academic performance using a novel classroom physical activity intervention to increase awareness, attention and self-control: Putting embodied cognition into practice. *Improving Schools*, 18(1), 83–100. <https://doi.org/10.1177/1365480214562125>
- Pearson, N. , Haycraft, E. , Johnston, J. , & Atkin, A. J. (2017). Sedentary behaviour across the primary-secondary school transition: A systematic review. *Preventive Medicine*, 94, 40–47. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2016.11.010>
- Rasmussen, L. R. (2021). Building Pedagogies. A historical study of teachers' spatial work in new school architecture. *Education Inquiry*, 12(3), 225–248. <https://doi.org/10.1080/20004508.2020.1857495>
- Schmidt, M. , Benzing, V. , Wallman-Jones, A. , Mavilidi, M. F. , Lubans, D. R. , & Paas, F. (2019). Embodied learning in the classroom: Effects on primary school children's attention and foreign language vocabulary learning. *Psychology Of Sport And Exercise*, 43, 45–54. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.12.017>
- Toumpaniari, K. , Loyens, S. M. M. , Mavilidi, M. F. , & Paas, F. (2015b). Preschool Children's Foreign Language Vocabulary Learning by Embodying Words Through Physical Activity and Gesturing. *Educational Psychology Review*, 27(3), 445–456. <https://doi.org/10.1007/s10648-015-9316-4>

281. Begrijpend lezen en digitale geletterdheid bij taalgericht zaakvakkenonderwijs met StoryMaps

Daphne Rijborz, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs, Tijdschrift voor Lerarenopleiders

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: begrijpend lezen, digitale geletterdheid, zaakvakken

De dalende leesvaardigheid van leerlingen vraagt om een andere aanpak van begrijpend lezen met meer betekenisvolle teksten vanuit de zaakvakken. Op de Hogeschool IPABO onderzoeken studenten hoe zij met de digitale tool StoryMaps begrijpend lezen en digitale geletterdheid kunnen stimuleren binnen de zaakvakken.

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

Uit de uitslagen van het laatste PISA onderzoek (2022) bleek dat de leesvaardigheid van Nederlandse scholieren drastisch is gedaald. Er wordt hard gewerkt aan meer effectief leesonderwijs. Dit effectieve onderwijs bestaat onder andere uit meer aandacht in de conceptkerndoelen voor thematische contexten, een actueel aanbod van literatuur, rijke teksten en het bevorderen van leesmotivatie (Stichting Lezen, 2023). De zaakvakken zijn bij uitstek geschikt om te zorgen voor een rijke context en voor meer leesmotivatie. Taalgericht zaakvakkenonderwijs zorgt voor functionaliteit van begrijpend lezen doordat leerlingen lezen met een authentiek doel. Ze bestuderen informatie en leren concepten in teksten met een inhoudelijk doel (Cervetti et al. , 2012). Leerkrachten dienen ervoor te zorgen dat ze effectief en motiverend leesonderwijs aanbieden dat wordt gekoppeld aan het zaakvakkenonderwijs. Door te werken met brede en voor leerlingen betekenisvolle thema's wordt lezen op een natuurlijke manier verbonden met de zaakvakken waarbij gebruik gemaakt wordt van rijke teksten (Houtveen, et al. , 2019). Dit thematisch werken bij de zaakvakken zet leerlingen aan tot onderzoekend en ontwerpend leren. Het gebruik van digitale technologie is daar niet meer bij weg te denken. Het opzoeken en verwerken van informatie op het "World Wide Web" is daar een voorbeeld van. Leesbegrip ontwikkelen is echter lastig op digitale media door onder andere afleiding en een andere vorm van teksten. StoryMaps kan hier een oplossing voor bieden. In StoryMaps wordt een digitaal verhaal verteld waarbij (interactieve) digitale kaarten en opdrachten gebruikt worden om dit verhaal aan te vullen. Het digitale verhaal vertellen en het vinden van rijke teksten is voor (aanstaande) leerkrachten geen sinecure. Op de Hogeschool IPABO is er een keuzevak ontwikkeld en uitgevoerd waarbij studenten aan de slag gaan met rijke teksten in een StoryMap. Zij gaan in hun stageklas een zelf ontworpen StoryMap uitvoeren en onderzoeken welk effect taalgericht zaakvakkenonderwijs met StoryMaps heeft op het begrijpend lezen en de digitale geletterdheid van de leerlingen? In dit praktijkvoorbeeld zullen we verslag doen van de eerste ervaringen met het keuzevak en met welke dilemma's we nog bezig zijn.

De volgende vragen willen we voorleggen aan de deelnemers:

- Welke aspecten van digitale geletterdheid kunnen geïntegreerd worden in taalgericht zaakvakkenonderwijs?
- Welke kennis en vaardigheden hebben studenten nodig bij het ontwikkelen en implementeren van taalgericht zaakvakkenonderwijs met aandacht voor digitale geletterdheid?
- Hoe kunnen studenten het beste ondersteund worden bij het verwerven van kennis en vaardigheden voor taalgericht zaakvakken onderwijs met aandacht voor digitale geletterdheid?

288. Kansrijk in interactie over executieve vaardigheden met hoogbegaafden uit het po en vo

Agnes van der Beek, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: hoogbegaafde leerlingen, Interactie leraarleerling, Executieve vaardigheden

Kansengelijkheid in het onderwijs bewerkstelligen is complex, ook binnen onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen. Hoge intelligentie alleen is geen goede voorspeller van schoolsucces. Naast een uitdagend curriculum is begeleiding bij de ontwikkeling van executieve vaardigheden van belang. Hierbij is kwaliteitsvolle interactie tussen leraar en leerling cruciaal, maar op welke manier precies?

Onderwerp, aanleiding en context In dit rondetafelgesprek staat een meerjarig praktijkgericht ontwerponderzoek naar passende ondersteuning van hoogbegaafde leerlingen in het po en vo centraal. Passende ondersteuning is cruciaal met het oog op kansrijke ontwikkeling, aangezien deze leerlingen mogelijk risico lopen op onderpresteren. In de praktijk blijkt dat hoogbegaafde leerlingen ondanks hun gesignaleerde hoge intelligentie tegenvallende schoolprestaties kunnen laten zien (Delisle & Galbraith, 2002; Tibken, et al. , 2021). In het vo volgt soms doublure of afstroom, terwijl hun intelligentie veronderstelt dat het niveau passend is. Intelligentie blijkt niet als enige een voorspeller van schoolprestaties, ook schoolaanbod heeft invloed. Bij weinig uitdagende taken wordt te weinig inspanning gevraagd en komt de ontwikkeling van executieve vaardigheden in het gedrang. Ook worden weinig faalervaringen opgedaan. Instructie, begeleiding en feedback zijn essentieel (Van Gerven, 2009). Uit internationaal onderzoek onder volwassen hoogbegaafden blijkt dat ondersteuning gericht op holistische ontwikkeling in schoolgaande jaren van belang is (Frumau-van Pinxten, Derksen, & Peter, 2023). Er is weinig kennis beschikbaar hoe een leraar de begeleiding zo effectief mogelijk kan aanbieden, om executieve vaardigheden en metacognitie optimaal te ontwikkelen. Vanuit literatuur is bekend dat kwaliteitsvolle interactie tussen leerling en leraar een positief effect heeft op ontwikkeling van executieve vaardigheden (Vandenbroucke et al. , 2018). Maar het is onduidelijk wat kenmerken van deze interactie zijn. De niet-respectvolle leerkracht komt in onderzoek naar voren als negatieve, invloedrijke bron voor onderpresteren (McCoach & Reis, 2002). Echter, er is weinig kennis over welke competenties leraren nodig hebben om kwaliteitsvolle leraar-leerling-interactie te kunnen bewerkstelligen. Het onderzoek heeft als doel inzicht te krijgen in hoe leraren kwaliteitsvolle leraar-leerling-interactie gericht op de ontwikkeling van executieve vaardigheden kunnen realiseren en welke competenties hieraan ten grondslag liggen. Het onderzoek mondt uit in een handreiking voor leraren po en vo en een advies voor de pabo ten aanzien van de bevordering van de gevraagde competenties.

Doel en beoogde opbrengst

Deelnemers van ons rondetafelgesprek willen we ons onderzoekidee voorleggen en in gesprek gaan over de volgende twee vragen:

- Welke adviesgerichte feedback heb je t. a. v. de concepten 1) leerling-leraar-interactie bij HB, 2) begeleiding van executieve vaardigheden bij HB?
- Op welke wijze is er aandacht op de pabo voor competenties t. a. v. ondersteuning competenties?

We hopen hiermee ons onderzoeksidee verder aan te scherpen en ons netwerk uit te breiden.

Inbreng van deelnemers rondetafelgesprek

Na een korte presentatie noteren deelnemers hun antwoorden op bovenstaande vragen in en gaan ze in gesprek, waarna een wrap up volgt (placematmethodiek).

Referenties

Delisle, J. , & Galbraith, J. (2002). Underachiever or selective consumer? . In J. Delisle, & J. Galbraith, When gifted kids don't have all the answers (pp. 167-190). Free Spirit Publishing Inc.

Frumau-van Pinxton, W. L. Fv. , Derksen, J. J. L. & Peters, W. A. M. (2023). The Psychological World of Highly Gifted Young Adults: a Follow-up Study. Trends in Psychology. <https://doi.org/10.1007/s43076-023-00313-8>

Reis, S. M. , & McCoach, D. B. (2002). Underachievement in Gifted and Talented Students With Special Needs. *Exceptionality*, 10(2), 113–125. https://doi.org/10.1207/S15327035EX1002_5

Tibken, C. , Richter, T. , Von der Linden, N. , Schmiedeler, S. & Schneider, W. (2021, augustus). The role of metacognitive competences in the development of school achievement among gifted adolescents. *Child Development* 93(1), pp. 1-17.

Van Gerven, E. (2009). Handboek hoogbegaafdheid. Koninklijke van Gorkum.

289. Zij-instromers in het basisonderwijs ondersteunen bij klassenmanagement en gedragsvraagstukken

Monique Nelen, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: zijinstromers in het beroep van leraar

In deze presentatie staat het opleiden van zij-instromers centraal: wat heeft deze specifieke doelgroep nodig om goed beslagen ten onderwijs-ijs te komen? Hoe kun je deze volwassen 'leerders' ondersteunen bij de transitie naar het (nieuwe) beroep van leraar? En welke eisen stelt dat aan opleiders?

Ondanks de toename in aanmeldingen voor de pabo en de aantallen zij-instromers in het beroep van leraar basisonderwijs, is er nog steeds sprake van een lerarentekort (Inspectie van het Onderwijs, 2024). Vroegtijdige uitval van zij-instromers, voert de druk van het lerarentekort op. Een reden voor deze uitval zijn problemen in de omgang met klassenmanagement- en gedragsvraagstukken (Den Brok et al. , 2017). Echter, ook in de opleiding ervaren zij-instromers dat er onvoldoende aandacht is voor hun specifieke ondersteuningsbehoeften als volwassen 'leerders' met eerder verworven competenties (Beaten & Meeus, 2016; Ruitenburch & Tichelaar, 2021). In deze presentatie wordt een onderzoek gepresenteerd waarbij een andere manier van opleiden is uitprobeerde. Doel van het onderzoek was om zij-instromers in de opleiding te ondersteunen in de omgang met klassenmanagement- en gedragsvraagstukken. Op basis van een systematische literatuurreview zijn vier ontwerpprincipes geformuleerd: samenwerkend leren, peer- en expert support, in-de-klas-leren en gerichte oefening. Vier Pabo-lerarenopleiders voerden tijdens twee schooljaren (2022-2023 en 2023-2024) een pilot uit, waarbij Lesson Study voor gedragsvraagstukken (LS-G) de basis vormde. LS is een professionaliseringsaanpak waarbij kleine groepjes leraren onder leiding van een procesbegeleider, aan de hand van een gerichte, gezamenlijk ervaren praktijkvraag, een passende aanpak ontwikkelen voor een specifieke klas, deze live uitvoeren, en evalueren met elkaar. Op basis van gezamenlijk uitgevoerde klassen- en leerlingobservaties wordt de aanpak bijgesteld, waarna de cyclus zich herhaalt voor een andere klas (Goei et al. , 2021). Ook binnen lerarenopleidingen wordt LS ingezet (de Vries et al. , 2023). In eerdere studies is onderzoek gedaan naar de toepassing van LS voor gedragsvraagstukken (Nelen et al. , 2023; Pronk et al. , 2020). Op basis van interviews met opleiders en groepsinterviews met zij-instromers werd de pilot tussentijds bijgesteld. Uit groepsinterviews na afloop van het project met 40 zij-instromers en de lerarenopleiders komt naar voren dat deze manier van opleiden als waardevol wordt beschouwd. Met name benadrukken zij-instromers dat ze a) het samen sparren over alledaagse klassensituaties, b) het ontdekken dat je niet 'alleen' met problemen worstelt, en c) het gezamenlijk ontwikkelen van een gedragsinterventie (doorgaans een gedragsles) erg waardevol vinden. Het gebruik van filmbeelden om de gezamenlijk ontworpen les te observeren wordt als krachtig leermiddel gezien. Feedback van peers en de lerarenopleiders levert handvatten op om hun pedagogisch handelen vorm te geven. Door via beelden bij elkaar in de klas te kijken doen

zij-instromers ook inzichten op in verschillende lespraktijken en stimuleert het hen om samen na te denken over ‘goed’ onderwijs.

Referenties

- Beaten, M. , & Meeus, W. (2016). Training Second-Career Teachers: a different student profile, a different training approach? *Educational Process: International Journal*, 5(3), 173-201.
- Brok, P. den, Wubbels, T. , & van Tartwijk, J. (2017). Exploring beginning teachers’ attrition in the Netherlands. *Teachers and Teaching*, 23(8), 881-895. <https://doi.org/10.1080/13540602.2017.1360859>
- de Vries, S. , Goei, S. L. , & Verhoef, N. C. (2023). *Basisboek Lesson Study in de lerarenopleiding [Handbook Lesson Study in teacher education]*. Boom.
- Goei, S. L. , Norwich, B. , & Dudley, P. (2021). *Lesson Study in inclusive educational settings*. WALSRoutledge Lesson Study Series.
- Inspectie van het Onderwijs. (2024). *De Staat van het Onderwijs 2023/2024*. Inspectie van het Onderwijs.
- Nelen, M. J. M. , Willemse, T. M. , Goei, S. L. , Kamstra, J. , Engelsman, L. , & Hurenkamp, R. (2023). *Schoolbreed samen werken aan gedrag. Onderzoek naar de toepassing van Lesson Study voor gedragsvraagstukken*.
- Noordzij, T. , & van de Grift, W. J. C. M. (2020). Attrition of certified teachers in secondary education during the induction phase. *Pedagogische Studiën*, 97(2), 96-107.
- Pronk, J. , Jongejan, W. , Bosma, T. , & Goei, S. L. (2020). *Competentieversterking van docenten met PestPlotter en Lesson Study: samenwerken aan sociale veiligheid in de klas. Eindrapportage [Strengthening teacher competencies in PestPlotter and Lesson Study: collaboratively working at classroom social safety]*. NRO.
- Ruitenburg, S. K. , & Tigchelaar, A. E. (2021). Longing for recognition: A literature review of second-career teachers’ induction experiences in secondary education. *Educational Research Review*, 33(2021). <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2021.100389>

290. Groeien in je rol als docentbegeleider

Marcelle Hobma, Vrije Universiteit, Amsterdam, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Docentbegeleider, Professionele groei, Loopbaanpad

De onderwijsregio Kennemerland - Groot & Amsterdam heeft te maken met een sterk variërende doelgroep starters: van jonge afstudeerders tot zijinstromers met een andere achtergrond. Dit vraagt om flexibiliteit en differentiatie in begeleiding. Goede begeleiding vereist een combinatie van vakinhoudelijke kennis, coaching vaardigheden en aanpassingsvermogen aan veranderende doelgroepen.

Het doel van de workshop is om de deelnemers bewust te maken van de diverse mogelijkheden, die binnen de onderwijsregio Kennemerland & Groot-Amsterdam worden geboden, voor een loopbaan als begeleider. De workshop is relevant omdat deze docentbegeleiders inzicht geeft in hun loopbaanmogelijkheden en hen inspireert om zich verder te ontwikkelen. Door de focus op voortdurende professionele groei kunnen begeleiders effectiever bijdragen aan de ontwikkeling van docenten en daarmee aan de verbetering van de onderwijsorganisatie. Dit versterkt niet alleen de eigen carrière, maar ook de kwaliteit van het onderwijs in de regio.

Verbinding met het congressthema: Kansrijke loopbaanpaden

Het belang van een loopbaanpad voor een docentbegeleider in het onderwijs ligt in verschillende aspecten:

- Professionele groei en ontwikkeling (een loopbaanpad biedt een gestructureerde route om zichzelf voortdurend verder te ontwikkelen, nieuwe vaardigheden te verwerven en hun expertise te verdiepen);
- Versterking van onderwijskwaliteit (begeleiders die zich ontwikkelen, kunnen docenten beter begeleiden wat resulteert in effectievere onderwijsmethoden en verbeterde leerresultaten);
- Duurzame inzetbaarheid en motivatie (een helder loopbaanpad motiveert begeleiders om zich verder te ontplooien en uitdagingen aan te gaan. Dat vergroot hun werkplezier en motivatie, wat bijdraagt aan duurzame inzetbaarheid);
- Impact op de organisatiecultuur (begeleider spelen een cruciale rol in het creëren van een cultuur van samenwerking, feedback en leren);
- Positieve rolmodellen (begeleiders die groeien in hun loopbaan, fungeren als rolmodel voor collega's. Dat inspireert anderen om zich verder te ontwikkelen).

Kortom, een goed gedefinieerd loopbaanpad voor docentbegeleiders in het onderwijs bevordert niet alleen hun eigen ontwikkeling, maar draagt ook bij aan de kwaliteit van het onderwijs en de kracht van de organisatie als geheel!

Referenties

Sandra van Dalen, programmamanager onderwijsregio Kennemerland & Groot-Amsterdam

292. Geloven in onderwijskwaliteit!

Tamme Spoelstra, Mirella Horstra, Almelo, Nederland; Mirella Horstra, Vvia, Zwolle, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Onderwijskwaliteit, Praktijkgerichtonderzoek, Teacher leader

Op veel basisscholen wordt nagedacht over de vraag hoe de onderwijskwaliteit duurzaam kan worden ontwikkeld en onderhouden. Dit kan als onderzoek, in samenhang, gezien wordt als de motor voor de schoolontwikkeling. Deze samenhang wordt gevormd door de student, de teacher leader van de opleidingsschool en de docentonderzoeker van het opleidingsinstituut.

De basis wordt gevormd door de leerteams op de school. De school in kwestie kent een aantal leerteams waarin bijna alle docenten participeren. Ze werken op basis van verbeterwensen die verbonden zijn aan het schoolontwikkelplan. De opbrengst hiervan wordt besproken in de kenniskring van de school, waarin elk leer team is vertegenwoordigd. Vervolgens kiest de student welk leer team hij of zij wil ondersteunen met een onderzoek. 'De school heeft,' volgens de teacher leader, 'nadrukkelijk belang bij het onderzoek en de student ervaart dat het onderzoek bijdraagt aan de schoolontwikkeling. Dat maakt het tot een win-winsituatie, waarbij alle teamleden echt betrokken zijn op het onderzoektraject van de student.' In afstemming met het lectoraat van Hogeschool Vvia wordt vervolgens gezocht naar een uitvoering van het onderzoek zoals dat door studenten moet worden uitgevoerd. De nadruk ligt meer en meer op het ontwikkelen van beroepsproducten die de school concreet verder helpen in de ontwikkeling en verbetering van de onderwijskwaliteit. De school speelt daarin een grotere rol dan voorheen, omdat zij de rol als opdrachtgever oppakt: 'Er ontstaat zo meer eigenaarschap en betrokkenheid,' aldus de directeur, 'zo hebben deze studentonderzoeken belangrijke impulsen gegeven aan het rekenonderwijs, begrijpend lezen, burgerschapsonderwijs en onderwijs vanuit hoge verwachtingen. De resultaten komen daarmee niet in de la te liggen, maar op tafel en in de school- en jaarplannen. 'Het onderwerp 'onderwijs vanuit hoge verwachtingen' dient als leidraad in ons voorbeeld.

De rol van teacher leader blijkt erg belangrijk. Zij structureert, initieert en stimuleert. Stelt de juiste vragen! Weet wat er speelt. Geeft ruimte. Als teacher leader overtuigt zij en enthousiasmeert. Ze zorgt voor een bedding dat vertrouwen geeft en openheid. Het faciliteert de kwetsbaarheid, waardoor er ruimte ontstaat om met en van elkaar te leren en te werken aan onderwijskwaliteit van de school. De school neemt daarin verantwoordelijkheid binnen de gouden driehoek van opleiding, student en opleidingsschool. De school weet deze kruisbestuiving te verzilveren. Ze ervaren de kenniskring als een noodzakelijke bedding waardoor de school kan blijven groeien in onderwijskwaliteit.

293. Loopbaanvaardig in de klas. Wat is nodig om aandacht te besteden aan LOB in de lerarenopleidingen?

Minette van den Bemd, BiOND, Utrecht, Nederland; Douwe van der Hucht, Expertisepunt LOB, Woerden, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Lerarenopleidingen, Loopbaanontwikkeling en begeleiding (LOB), Loopbaancompetenties

(Hoe) kunnen lerarenopleidingen structureel aandacht besteden aan LOB, zodat afgestudeerde studenten bij de start van hun carrière in het onderwijs, zelf loopbaanvaardig zijn én weten hoe zij hun leerlingen kunnen begeleiden bij het loopbaanvaardig worden? Wat is daarvoor nodig?

Loopbaanvaardig in de klas!

We zien het om ons heen: beroepen veranderen snel. De jongeren van nu komen straks in een werkveld terecht waar ze moeten kunnen omgaan met veranderingen op de arbeidsmarkt en zich nieuwe vaardigheden moeten kunnen eigen maken. Dit vraagt om mensen die zich bewust zijn van hun talenten, hun identiteit en hun plek in de wereld. Dit vraagt nogal wat van het onderwijs. Hoe bereid je jongeren voor op die veranderende samenleving? Hoe leer je ze regie nemen op hun loopbaan?

Loopbaancompetenties geven handvatten bij het maken van keuzes en het zelf vormgeven van een betekenisvol leven, zodat jongeren klaar zijn voor een onzekere toekomst. Voor onderwijsprofessionals betekent dit dat zij specifieke kennis en vaardigheden nodig hebben om hun leerlingen en studenten te begeleiden bij het ontwikkelen van deze loopbaancompetenties. Hoe kunnen lerarenopleidingen structureel aandacht besteden aan LOB (Loopbaanontwikkeling en -begeleiding) zodat afgestudeerde studenten bij de start van hun carrière in het onderwijs zelf loopbaanvaardig zijn én weten hoe zij hun leerlingen kunnen begeleiden bij het loopbaanvaardig worden?

We starten met de vragen: Wat verstaan we onder LOB? Waartoe doen we LOB?

Daarna gaan we met elkaar in gesprek om te onderzoeken hoe lerarenopleidingen structureel aandacht kunnen besteden aan LOB. Tot slot bespreken we met elkaar wat daarvoor nodig is.

294. Regie stimuleren bij spanningen in het lerarenberoep: werkinstrumenten voor de lerarenopleiding

Johan Ardui, Hogeschool UCLL, Limburg, België; Laura dr. Tamassia, Hogeschool UCLL, Limburg, België

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: spanningen, persoonlijk leiderschap, praktijkschok

In het kader van het lerarentekort en de vroege uitval van leraren, wordt de lerarenopleiding geconfronteerd met de vraag hoe studenten kunnen worden voorbereid op spanningen in de schoolpraktijk. We presenteren een praktijkportfolio voor lerarenopleiding en aanvangsbegeleiding, met werkinstrumenten waarmee regie en leiderschap worden gestimuleerd bij het omgaan met praktijkspanningen.

Achtergrond – onderzoeksvraag

Leraren ervaren heel wat spanningen in hun dagelijkse onderwijspraktijk. Op het niveau van de klaspraktijk, maar ook bij de interactie met individuele collega's, de vakgroep, de directie, de ouders, en in de context van hervormingen en onderwijsinnovatie, ontstaan spanningen in het lerarenberoep. Voor een kersverse leraar die uit de lerarenopleiding komt, kunnen deze spanningen leiden tot een 'praktijkschok' die op zijn beurt geassocieerd wordt met de uitval van jonge leraren. Als lerarenopleiders worden we geconfronteerd met deze problematiek maar ook met de vraag hoe wij vanuit de opleiding studenten kunnen voorbereiden op de spanningen die de praktijk van het lerarenberoep met zich meebrengt. In een praktijkgericht onderzoeksproject hebben we, in samenwerking met jonge en ervaren leraren - waaronder verschillende ex-studenten van onze eigen lerarenopleiding - een antwoord gezocht op de volgende onderzoeksvragen:

- Met welke spanningen worden (startende) leraren concreet geconfronteerd?
- Hoe kunnen we deze spanningen in kaart brengen?
- Welke strategieën ontwikkelen leraren om te midden van deze spanningen de regie in eigen handen te houden en autonoom te kunnen blijven werken?
- Hoe kan over deze spanningen het gesprek aangegaan worden, ook reeds in de lerarenopleiding?
- Hoe kunnen leraren (in spe) hierover leren van elkaar?

Onderzoeksmethodiek

instrumenten Via interviews, focusgroepen, observaties in scholen en resonantiemomenten hebben we zowel ervaren als startende leerkrachten uit het Vlaamse secundair onderwijs betrokken. Geïnspireerd door de Actor-netwerktheorie hebben we geëxperimenteerd met verschillende manieren om de spanningen zoals zij die ervaren in kaart te brengen. We ontwikkelden

werkinstrumenten aan de hand waarvan (startende) leerkrachten en studenten van de lerarenopleiding spanningen kunnen beschrijven en erover reflecteren.

Opbrengsten/Resultaten

Het resultaat is een praktijkportfolio waarin verschillende instrumenten en methoden zijn opgenomen en geïllustreerd. Insteek is steeds de reflectie rond persoonlijk leiderschap en het stimuleren van de eigen regie naar aanleiding van spanningen in de praktijk van het lerarenberoep.

In de presentatie zullen we de verschillende inhoud van het praktijkportfolio (dat online vrij ter beschikking is) bespreken en illustreren aan de hand van concrete casussen waarin het uitoefenen van leiderschap en het autonoom denken en handelen van de leraar te midden van elke spanning centraal staat.

Discussievragen

We maken tijd en ruimte voor een discussie over concrete manieren waarop de oefeningen uit het praktijkportfolio geïntegreerd kunnen worden in een lerarenopleiding. Ook horen we graag hoe collega's lerarenopleiders in Nederland deze problematiek aanpakken, met welke instrumenten en in welke concrete momenten in de opleiding.

Referenties

Frenssen T. & Tamassia L. , (december 2019). Leerkrachten onder druk. Een studie naar actoren en acties in een integrale onderwijspraktijk van leerkrachten secundair onderwijs. Impuls – Leiderschap in Onderwijs 50 (2).

Ardui J. , Frenssen T. & Tamassia L. , (december 2024). Praktijkportfolio. De Vakleraar in Between. Spanningen van vakleraren in kaart brengen. Publicatie in het kader van het praktijkgericht onderzoeksproject Vakleraar in Between binnen het expertisecentrum Art of Teaching van de hogeschool UCLL.

Fenwick T. , Edwards R. (2010). Actor-Network Theory in Education. Routledge

299. Van praktijkonderzoek naar onderwijspraktijk: bijdragen aan het verbeteren van het leesonderwijs

Inouk Boerma, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; José Smeets, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Martin Schilder, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Marlies Tol-Schilder, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Leesonderwijs, Praktijkonderzoek, Startende leraar

Binnen de afstudeerrichting Lezen op Hogeschool IPABO (gestart in 2023/2024) schrijven studenten een afstudeeronderzoek over een leesdomein naar keuze dat aansluit bij hun basisschoolgroep. Twee recent afgestudeerde leerkrachten presenteren ter illustratie hun afstudeeronderzoek. Hoe zorgen we ervoor dat de resultaten van hun onderzoek de weg naar de praktijk vinden?

Vanwege tegenvallende resultaten in (inter)nationale onderzoeken (Inspectie van het Onderwijs, 2022; Meelissen et al. , 2023; Swart et al. , 2023) staat het leesonderwijs in Nederland onder druk. Om een bijdrage te kunnen leveren aan het verbeteren van het leesonderwijs is op Hogeschool IPABO in studiejaar 2023/2024 een afstudeerrichting Lezen gestart. Vierdejaarsstudenten specialiseren zich in de kennis en vaardigheden die nodig zijn om effectief en motiverend leesonderwijs te verzorgen op de basisschool. De studenten studeren af met een praktijkonderzoek over een leesdomein naar keuze, dat aansluit bij hun LIO[1]-groep. Dit praktijkonderzoek bevat een ontwerp gericht op het verbeteren van de onderwijspraktijk (Van der Donk & Van Lanen, 2020). Deze bijdrage start met een algemene inleiding, waarin de afstudeerrichting Lezen kort wordt geschetst, alsmede de (beoordelings)kaders van het praktijkonderzoek. Zo leggen de studenten hun onderzoek vast in een onderzoekslogboek dat zij uiteindelijk omzetten naar een goed leesbaar artikel, vergelijkbaar met een artikel uit een onderwijsvakblad. Een van de belangrijkste criteria is dat het onderzoek direct verbonden moet zijn met de eigen basisschoolgroep. Er is daarbij sprake van tweerichtingsverkeer: de student past de theorie toe in een verbetering van de praktijk en legt deze verbetering vast in een artikel. Om dit alles te illustreren presenteren twee recent afgestudeerde leerkrachten hun afstudeeronderzoek. In het eerste praktijkonderzoek (Schilder, 2024) staat een zelf ontworpen spel ter verbetering van de leesvaardigheid en de leesmotivatie centraal. Hierbij is de Active View of Reading (Duke & Cartwright, 2021) als uitgangspunt genomen en zijn de principes van de ludodidactiek (Renger & Hoogendoorn, 2023) toegepast. Opvallend was de hoge betrokkenheid die de kinderen lieten zien, maar ook hun diepere begrip van de teksten. Ook de leerlingvolgsystementoetsen lieten een opvallende stijging van het leesbegripsniveau zien na de inzet van het spel. Het tweede praktijkonderzoek richt zich op de verbetering van het didactisch handelen van leerkrachten bij het geven van leesonderwijs (Tol-Schilder, 2024). Door het toepassen van een

effectieve leesdidactiek, onder andere gebaseerd op de zelfdeterminatietheorie (Ryan & Deci, 2000), met activerende, coöperatieve werkvormen bleek de leerkracht in staat de betrokkenheid van de leerlingen bij de lessen begrijpend lezen aanzienlijk te vergroten. Aansluitend gaan we graag in gesprek over de kansen en de knelpunten die wij als opleiders en (ex-)studenten ervaren bij het uitvoeren van praktijkonderzoek op de basisschool (groep 1-8) en het vervolgens borgen van de behaalde resultaten. [1] LIO-stage is de eindstage op de pabo. LIO staat voor Leraar In Opleiding.

Referenties

- Duke, N. K. , & Cartwright, K. B. (2021). The science of reading progresses: Communicating advances beyond the simple view of reading. *Reading Research Quarterly*, 56, pp. S25-S44.
- Inspectie van het Onderwijs. (2022). Peil. Leesvaardigheid. Einde (speciaal) basisonderwijs 2020-2021. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Meelissen, M. , Maassen, N. , Gubbels, J. , van Langen, A. , Valk, J. , Dood, C. , . . . Wolbers, M. (2023). Resultaten PISA-2022 in vogelvlucht. Universiteit Twente. doi:<https://doi.org/10.3990/1.9789036559461>
- Renger, W. , & Hoogendoorn, E. (2023). Ludodidactiek. Ontwerpen voor didactici. Utrecht: HKU Expertisecentrum.
- Ryan, R. M. , & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions an new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, pp. 54-67.
- Schilder, M. (2024). Begrijpend spelen. Een Ludodidactische benadering van leesvaardigheid. [Bachelorscriptie, Hogeschool IPABO].
- Swart, N. , Gubbels, J. , in 't Zandt, M. , Wolbers, M. , & Segers, E. (2023). PIRLS-2021: Trends in leesprestaties, leesattitude en leesgedrag van tienjarigen uit Nederland. Expertisecentrum Nederlands.
- Tol-Schilder, M. (2024). Al doende leest men. Begrijpend leeslessen met een effectieve en activerende didactiek. [Bachelorscriptie, Hogeschool IPABO].
- Van der Donk, C. , & Van Lanen, B. (2020). Praktijkonderzoek in de school. Bussum: Coutinho.

300. AI tijdens de lessen. Wat betekent dit voor de docent en wat betekent dit voor de leerling

Ingrid Kuiken, Niftarlake College, Maarssen, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Gebruik AI door leerlingen, Hoe zet je AI in als docent

is belangrijk dat je als docent leerlingen bewust maakt van de gevolgen van het gebruik van AI. We kijken naar hoe je ze helpt om verantwoord om te gaan met AI, hoe ze kritisch kunnen nadenken en hoe je ze bewust maakt van de ethische kanten van deze technologie.

AI tijdens de lessen

Leerlingen leveren steeds vaker werk in dat deels of volledig door AI is gemaakt, ofwel kunstmatige intelligentie in de vorm van chatbots. Zowel docenten als leerlingen weten vaak niet hoe zij dit verantwoord kunnen gebruiken bij de lessen en het leren en leerlingen zijn zich niet bewust van de mogelijke gevolgen. Hoewel verschillende docenten AI als hulpmiddel willen gebruiken, hebben velen het idee dat ze te weinig kennis hebben om hier op een verantwoorde manier mee te beginnen. Het beoogde en gewenste effect voor de leerlingen is dat zij weten van de mogelijke gevolgen van het gebruik van AI en dat zij weten hoe zij deze technologie op een weloverwogen manier kunnen inzetten bij hun leerproces. Docenten spelen een sleutelrol in het ontwikkelen van kritische denkvaardigheden en verantwoord gebruik van AI. Opdrachten moeten zo worden ingezet, dat zij de ontwikkeling van leerlingen kunnen blijven volgen. AI kan zorgen voor versraling van het onderwijs en de kwaliteit onder druk zetten als we er niet goed mee omgaan. Daarom moeten we ervoor waken dat we de technologie niet altijd gaan verkiezen boven gesprekken met leerlingen. Het kan leerervaringen namelijk ook verbeteren, als het gebruik op de juiste manier wordt aangeleerd. Hoe kijk jij aan tegen het gebruik van AI in de klas deel ervaringen en tips tijdens dit rondetafelgesprek.

301. Naar een taalcompetente pabo

Maaïke Pulles, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Welmoed Sjoerdsma, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: taalcompetenties, pabo

In deze presentatie doen we verslag van een onderzoek naar de Nederlandse taalcompetenties van pabostudenten en de bijdrage van het pabocurriculum aan de ontwikkeling van de lees- en schrijfvaardigheden. De uitkomsten van het onderzoek dragen bij aan de versterking van de opleiding met het oog op de taalcompetente leraar.

Het bieden van een kansrijke schoolloopbaan aan leerlingen in het basisonderwijs, betekent ook dat (aankomende) leraren hun leerlingen goed kunnen begeleiden en ondersteunen in hun taalvaardigheidsontwikkeling. Om dat goed te kunnen, moeten pabostudenten zelf ook voldoende taalvaardig zijn (Vanhooren & Wulftange, 2020; 2022). De landelijke zorgen over de eigen taalvaardigheid van studenten (Jansen et al., 2022), worden ook ervaren op de pabo van NHL Stenden Hogeschool. De zorgen betreffen met name de schriftelijk taalvaardigheden (Herelixa & Verhulst, 2014). De hogeschool wilde de taalvaardigheid en behoeften van pabostudenten in relatie tot het pabocurriculum beter in beeld krijgen. Het doel van dit onderzoek is om het taalvaardigheidsonderwijs op de pabo te versterken om studenten beter te kunnen opleiden tot taalcompetente leraren (Vanhooren & Wulftange, 2020), waarbij niet alleen de taaldidactische vaardigheden van de studenten ontwikkeld worden, maar ook hun eigen taalvaardigheid op hbo-niveau. Het onderzoek bestond uit een brede dataverzameling op drie locaties van de hogeschool, om zowel zicht te krijgen op de taalcompetenties van studenten als de bijdrage van het pabocurriculum aan de ontwikkeling daarvan. Allereerst is er een vragenlijst uitgezet onder pabostudenten gericht op inschatting van eigen lees- en schrijfvaardigheid, attitudes en het onderwijsaanbod op de pabo met betrekking tot eigen taalvaardigheid. Naar aanleiding van de vragenlijst zijn met groepjes studenten op de drie locaties verdiepende focusgesprekken gehouden. Daarnaast zijn schrijfproducten van studenten verzameld en geanalyseerd en is op één locatie de Academische Woordenschattoets (Cito, 2024) afgenomen. Om inzicht te krijgen in hoe er op de opleiding wordt omgegaan met de lees- en schrijfvaardigheid van de studenten, is het curriculum in kaart gebracht en inhoudelijk geanalyseerd (gericht op opdrachten waar lees- en schrijfvaardigheden aan te pas komen en de beoordeling daarvan) en zijn er focusgesprekken gevoerd met een vertegenwoordiging van pabodocenten uit alle leergebieden. Ten slotte is een focusgesprek gevoerd met stagebegeleiders uit het werkveld. De resultaten laten zien dat veel pabostudenten moeite hebben met schrijfvaardigheid op hbo-niveau en dat ook hun academische woordenschat tekortschiet. Tegelijkertijd schatten studenten de eigen taalvaardigheid relatief hoog in en zien ze wel het belang in van een goede taalvaardigheid voor de beroepspraktijk, maar hebben ze meer

ondersteuning nodig om daaraan te werken. We presenteren de uitkomsten van het onderzoek en willen vervolgens graag in discussie gaan over wat de uitkomsten voor de opleidingen betekenen.

Referenties

Cito. (2024). De Academische Woordenschattoets. Geraadpleegd op 22 oktober 2024, van <https://cito.nl/onderwijs/hoger-onderwijs/academische-woordenschattoets/>.

Herelixka, C. & Verhulst, S. (2014). Rapport Nederlands in het hoger onderwijs: Nederlands in het hoger onderwijs, een verkennende literatuurstudie naar taalvaardigheid en taalbeleid. Nederlandse Taalunie

Jansen, C. , De Wachter, L. , Van Dun, P. & Frik, T. (2022). Taalcompetentie in het Nederlands van Nederlandstalige studenten in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Nederlandse Taalunie

Vanhooren, S. & Wulftange, L. (2022). Taalcompetent in het hoger onderwijs: Kader voor een taalcompetentieversterkend aanbod aan hogescholen en universiteiten. Nederlandse Taalunie.

303. Reflectieradar: zicht op jouw professionele ontwikkeling

Shirine Bousaid, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland; Grethe Koster, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Professionele ontwikkeling, Reflectie, (aanstaande) leraren

De Reflectieradar laat (aanstaande) leraren zicht krijgen op hun professionele ontwikkeling. We gaan in op de tool zelf, de inzet ervan in de voltijd pabo op Hogeschool KPZ en de ervaringen van hogeschooldocenten en studenten. Maar ook: hoe kunnen we de kwaliteit van het nagesprek waarborgen?

Het is voor aanstaande leraren lastig om zicht te krijgen op hun eigen professionele identiteit. Ze zijn immers nog in opleiding en zich nog niet altijd bewust van het belang van de verschillende aspecten van het leraarsberoep. Daarvoor is een nieuw instrument ontworpen: de Reflectieradar. Een radar zoekt met behulp van radiogolven de omgeving af naar objecten in de lucht, op het land of in de zee. Zo zoekt de Reflectieradar naar kenmerken van de persoonlijke professionele ontwikkeling van de (toekomstig) leraar aan de hand van stellingen (Bousaid & Pauw, 2021, p. 90). De Reflectieradar bestaat uit een viertal thema's met elk drie of vier subthema's gebaseerd op de definitie van professionele identiteit volgens Pauw et al. (2017): het geheel aan opvattingen, kennis, gedragingen en vaardigheden waardoor je voor een ander herkenbaar bent als een bekwame basisschoolleraar (Pauw et al. , 2017, p. 20). De Reflectieradar bestaat uit gepaarde stellingen, waarbij de (aanstaande) leraar steeds aangeeft in hoeverre die iets belangrijk vindt en in hoeverre dat iets al is terug te zien in diens onderwijspraktijk. Daarmee krijgt de (aanstaand) leraar inzicht in diens ontwikkeling. Het tweede deel van de definitie van Pauw et al. (2017) spreekt over het voor een ander herkenbaar zijn. Daarin kan de (aanstaand) leraar inzicht krijgen door de Reflectieradar door een ander in te laten vullen, bijvoorbeeld de stagebegeleider. Deze vult de Reflectieradar in over het zichtbare gedrag van de (aanstaande) leraar. Op deze manier krijgt de (aanstaand) leraar zicht op wat die wil bereiken, hoe ver die daar al in is en in hoeverre het ook zichtbaar is voor een ander. Tijdens de presentatie gaan we in op de tool zelf, maar ook op de manier waarop we de tool dit studiejaar inzetten bij voltijdstudenten van de pabo op Hogeschool KPZ. We delen onze ervaringen, die van hogeschooldocenten en studenten. Daarnaast staan we stil bij het vervolg van de Reflectieradar, namelijk hoe kunnen we de kwaliteit van het nagesprek waarborgen?

Referenties

Bousaid, S. & Pauw, I. (2021). Reflectieradar Professionele Identiteit. In I. Pauw & W. Jongstra (Red.), Een leraar met een eigen kleur: Ontwikkeling van professionele identiteit (p. 89-105).

Gompel&Svacina.

Pauw, I. , Van Lint, P. , Gemmink, M. , Jongstra, W. , & Pillen, M. (2017). Een leraar als geen ander: Ontwikkeling van professionele identiteit van leraren door verhalen. Garant.

304. THEMAGROEP SAMEN OPLEIDEN Signaalfunctie van boundarycrossers: hoe blijf je een bewegingmaker?

Carry Quint, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Wilma Weekenstroom, WFWijz, Lochem, Nederland; Femke Gerritsen, Academische Opleidingsschool Oost Nederland, Enschede, Nederland; Mariëlle Theunissen, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Lieke

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap, Tijdschrift voor Lerarenopleiders

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: profielen, signaalfunctie , innovatie

In deze workshop verkennen we hoe boundarycrossers in praktijken van samen opleiden de regie kunnen voeren op het versterken en benutten van beschikbare expertise bij de betrokken scholen en opleidingsinstituten. Hoe kunnen zij hun signaalfunctie inzetten en wat kunnen zij doen om gezamenlijk innoverend te blijven leren en werken?

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

De Themagroep Samen Opleiden heeft in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders 4-2024 een artikel gepubliceerd over de positie van de leraar in de rol van lerarenopleider in het Samen Opleiden. In het artikel zijn profielschetsen en signaalfuncties van de leraar als boundary crosser beschreven, gericht op het versterken en benutten van beschikbare expertise op de kruispunten van praktijken. Bij Samen Opleiden is het gelijktijdig leren krachtig tot ontwikkeling gekomen (Theunissen, 2017). Maar samenwerking in de gezamenlijke leerruimte blijkt ondanks de successen niet vanzelfsprekend bij de doorontwikkeling van Samen Opleiden. De innovaties starten of bij de scholen (bv. inductie) of bij de opleidingsinstituten (bv. flexibilisering) of in de regio (onderwijsregio's). En leerprocessen starten nadat de oplossing is bedacht: leren bij implementatie. De vernieuwing mist bijdragen van alle actoren, zij zijn alleen klankbord en toepassers (Verdonschot & De Jong, 2022). Hierdoor mis je mogelijk een potentieel aan beschikbare expertise op het thema en met name het van meet af aan gelijktijdig gezamenlijk leren in de leerruimte (Timmermans, 2022). In de workshop bouwen we voort op het artikel en het concept kijkkader als opbrengst van onze bijdrage op de Velon-studiedag 2024. Uit de praktijkvoorbeelden blijkt dat het doorbreken van eenzijdige initiatieven vaak start bij een enkele proactieve actor, - een bewegingmaker (Verdonschot & De Jong, 2022)- , die informatie ophaalt, duidt en verbindt met de eigen praktijk en binnen een netwerk vragen stelt over de eigen rol bij de innovatie. Hiervoor gebruikt de bewegingmaker beschikbaar wetenschappelijk onderzoek en is het van belang dat voor de uitwerking praktijkkennis wordt benut (Janssen e. a. , 2024). Voor een signaalfunctie met betrekking tot het doorbreken van eenzijdige initiatieven of de vorming van nieuwe praktijken lijkt afstemming en communicatie over ontwikkelingen en het uitwisselen van perspectieven voorwaardelijk. Als je niet weet wat er speelt, kun je geen scharnierfunctie bekleden.

We vragen ons af:

- Welke boundary crossers kunnen grensovergangen zo vormgegeven dat leerprocessen op instituut en school meer verbonden worden (Onstenk, in Bakker e. a, 2016)?
- Welke actoren hebben een signaalfunctie met betrekking tot het doorbreken van eenzijdige initiatieven of de vorming van nieuwe praktijken?
- Met welke interventies kun je daartoe het initiatief nemen?
- Hoe kan een kijkkader dit proces ondersteunen?

We starten de workshop met een korte theoretische onderbouwing en gaan vanuit verschillende perspectieven samen -actief- op zoek naar praktijkvoorbeelden waarbij signaleren, verbinden en lerend innoveren aan de orde zijn. Met deze input valideren en verbeteren we ons concept kijkkader.

Referenties

Bakker, A. , Zitter, I. , Beusaert, S. , & Bruijn, E. de (2016). Tussen opleiding en beroepspraktijk; het potentieel van boundary crossing. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.

Janssen, F. J. J. M. , van Tartwijk, J. , Kortekaas-Rijlaarsdam, A. F. , & Raijmakers, M. E. J. (2024). Wat is belangrijk dat leraren leren? Naar een integratie van waardevolle inzichten uit onderzoek naar het leren van leraren. Whitepaper, Maart 2024

Theunissen, M. (2017). Samen opleiden. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Timmermans, M. (2022). Samen opleiden op zijn kop. Utrecht: Marnix Academie

Verdonschot, S. , & Jong, M. de (2022). Samen vernieuwen in de praktijk. Toolbox om werk te maken van innovatie. Utrecht: Kessels & Smit publishers.

305. Toekomst van onderwijs in Nederland en Vlaanderen: digitale competenties voor aspirant-leraren

Bart Boelen, Hogeschool UCLL, Leuven, België; Gerard Dummer, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Anika Embrechts, ROC van Twente, Hengelo, Nederland; Britt Adams, Hogeschool VIVES, Kortrijk, België; Vincent Vanrusselt, Hogeschool PXL, Hasselt, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: digitale geletterdheid, professionalisering, netwerken

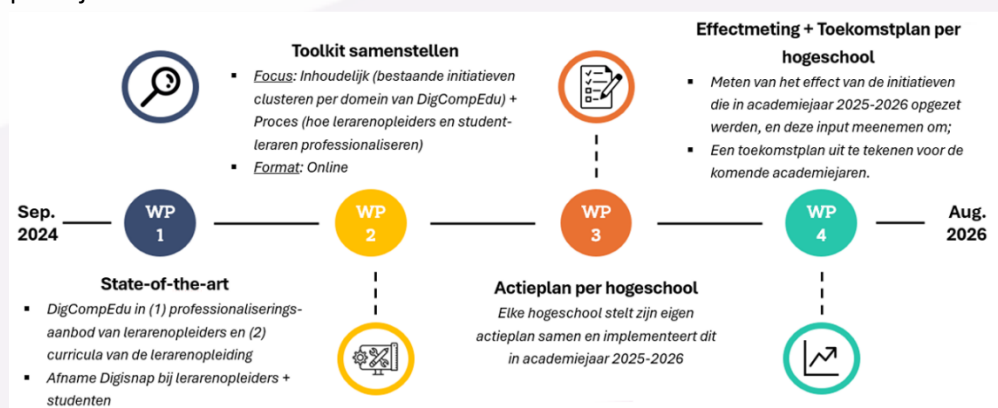
Lerarenopleiders in Nederland en Vlaanderen staan voor dezelfde uitdaging om digitale geletterdheid te integreren in de lerarenopleiding zodat aanstaande leerkrachten goed voorbereid zijn om hun leerlingen te onderwijzen in digitale geletterdheid. In deze bijeenkomst belichten we deze uitdagingen vanuit Vlaams (De digitale school) en Nederlands perspectief (het NLDG).

Op Europees en landelijk niveau zijn richtlijnen geformuleerd voor de competenties die burgers moeten beheersen om mee te kunnen draaien in deze sterk gedigitaliseerde samenleving. De rol van het onderwijs hierbij is zeer wezenlijk omdat er grote verschillen zijn tussen burgers die wel en niet digitaal geletterdheid zijn. Om ervoor te zorgen dat het onderwijs die rol ook kan nemen moeten leerkrachten goed voorbereid zijn om hun leerlingen digitaal geletterd te maken. In zowel Vlaanderen als Nederland zijn daarom verschillende initiatieven om lerarenopleidingen toe te rusten de aanstaande leerkrachten hierop voor te bereiden. In Nederland werd in 2021 het Netwerk Lerarenopleiders Digitale Geletterdheid opgericht. Dit informele netwerk heeft als doel om digitale geletterdheid binnen de lerarenopleiding een plek te geven. Gezamenlijk zijn leeruitkomsten ontwikkeld en is een opzet gemaakt voor een kennisbasis digitale geletterdheid. Deze leeruitkomsten en kennisbasis geven richting aan verdere ontwikkelingen voor de integratie van digitale geletterdheid binnen de pabo's. Daarnaast is er ook aandacht voor digitale vaardigheden en digitale geletterdheid in de opleiding Onderwijsassistent bij een aantal ROC's. De samenwerking tussen leraren en onderwijsassistenten in de school wordt zo al in de opleiding gestimuleerd, bijvoorbeeld tijdens Interprofessioneel Samen Opleiden of keuzedelen. Sinds 1 september 2024 loopt in Vlaanderen het tweejarige project 'De Digitale School: Lerarenopleiding', goedgekeurd door VLAIO (Agentschap Innoveren en Ondernemen) en in nauwe samenwerking met Kenniscentrum Digisprong. Het doel is om de digitale competenties uit het DigCompEdu-kader (Digital Competence Framework for Educators) te integreren in de curricula van de lerarenopleidingen voor kleuter-, lager- en secundair onderwijs, die worden aangeboden in alle elf Vlaamse hogescholen. Op het moment van het Velon-Velov congres 2025 is het eerste deel afgerond. Bijgevolg zal het publiek tijdens de presentatie van het praktijkvoorbeeld een Vlaanderenbrede inzage krijgen in de huidige stand-van-zaken met betrekking tot de digitale competenties van lerarenopleiders en aspirant-leraren.

[Afbeelding1]

Dilemma's/vraagstukken vanuit de praktijk.

De Vlaamse overheid biedt eenmalige subsidie om de digitale competenties van lerarenopleiders te versterken, met als doel deze structureel in te bedden in de curricula. De vraag is of deze eenmalige actie voldoende duurzaam zal zijn voor blijvende competentieversterking. Het curriculum van de lerarenopleiding zit zo vol met aanbod van alle vakgebieden en de tijd om leraren op te leiden is soms zo kort dat het loont om na te denken over andere manieren van opleiding. Welke vorm zou het meeste recht doen aan duurzame integratie van digitale geletterdheid in de opleiding en in de praktijk?

308. Vakdocenten bundelen krachten: digitale geletterdheid geïntegreerd in pabo-onderwijs

Gerard Dummer, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Geertje Damstra, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Hylke Faber, Hanzehogeschool Groningen, Groningen, Nederland; Age Wesselius, NHL Stenden, Groningen, Nederland

Programmalijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: digitale geletterdheid, interdisciplinair samenwerken,

In het Comeniusproject Welkom01 - digitaal geletterde pabo-studenten werken 10 lerarenopleiders digitale geletterdheid van 5 pabo's en hun collega-lerarenopleiders van andere vakken samen om digitale geletterdheid te integreren in het opleidingsonderwijs. In deze bijeenkomst vertellen we over de vorderingen van het project en bespreken we succesvolle voorbeelden uit onze opleidingspraktijk.

In maart 2024 zijn de conceptkerndoelen digitale geletterdheid opgeleverd. Deze kerndoelen geven richting aan de invulling van het onderwijs in het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Om ervoor te zorgen dat aanstaande leraren in staat zijn om digitale geletterdheid in hun onderwijs te integreren moeten zij daar op worden voorbereid tijdens hun opleiding. Opzet van de kerndoelen digitale geletterdheid is deze zoveel mogelijk te integreren met andere vakken. De mogelijkheden daarvoor lijken volop aanwezig, toch is het een uitdaging om die integratie te bereiken binnen het opleidingsonderwijs. Daarom is samenwerking tussen specialisten vanuit verschillende disciplines noodzakelijk om te kijken waar die integratiemogelijkheden liggen. Dit praktijkvoorbeeld maakt deel uit van het Comeniusproject Welkom01 - digitaal geletterde pabo-studenten. In dit project werken 5 hogescholen twee jaar lang samen om digitale geletterdheid te integreren op de pabo. Hiervoor hebben deze hogescholen eerst leeruitkomsten opgesteld voor digitale geletterdheid en een opzet voor een kennisbasis gemaakt. Dit is de basis voor het ontwikkelen van aanbod voor studenten. De volgende fase van het project is het gezamenlijk ontwikkelen van lessen. In dit praktijkvoorbeeld presenteren Hogeschool Utrecht, Hanzehogeschool Groningen en NHL Stenden hoe zij werken aan de integratie van digitale geletterdheid in de opleiding. De lerarenopleiders digitale geletterdheid van Hogeschool Utrecht werken hierbij samen met de collega's van onderwijskunde en pedagogiek om studenten voor te bereiden op het bespreken van het onderwerp digitaal pesten op de basisschool. De lerarenopleiders van de Hanzehogeschool werken samen met de collega's van muziek om studenten kennis te laten maken met de digitale mogelijkheden voor het muziekonderwijs op de basisschool. Hierbij worden zowel de (concept)kerndoelen digitale geletterdheid als de vakinhoudelijke kennis en didactiek (KVB-model) van muziek gebruikt als uitgangspunt. NHL Stenden werkt middels het 'blocks & badges' systeem waarbij studenten in verschillende vakgebieden digitale geletterdheid integreren en deelvaardigheden worden gevalideerd. Het integreren van digitale geletterdheid op de pabo blijkt niet eenvoudig. We bespreken de dilemma's en vraagstukken waar we mee te maken krijgen vanuit het SQD-model (Tondeur et al., 2011) waarbij gekeken wordt naar de dilemma's op de pabo zelf (hoe kunnen we een rolmodel zijn voor onze studenten, hoe brengen we samenwerking tot stand) en

naar de dilemma's' richting de praktijk (hoe bereiden we studenten en de praktijk voor op het integreren van digitale geletterdheid).

Referenties

Tondeur, J. , et al. , Preparing pre-service teachers to integrate technology in education: A synthesis of qualitative evidence, *Computers & Education* (2011), doi:10. 1016/j. compedu. 2011. 10. 009

310. Teacher Agency van Leerkrachten met Academische Vaardigheden in het Nederlandse Basisonderwijs

Britney Bouwman, Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: teacher agency, academische vaardigheden, basisonderwijs

Hoe ziet de teacher agency van leerkrachten met academische vaardigheden in het Nederlandse basisonderwijs eruit? Wat maakt dat zij wel/niet de mogelijkheid ervaren om deze vaardigheden in te zetten? Een studie naar succesverhalen, met als doel het geven van concrete handvatten voor het behouden van leerkrachten met academische vaardigheden.

Deze case study tracht vanuit het ecologisch perspectief van Priestley et al. (2015) in kaart te brengen of leerkrachten in het Nederlandse basisonderwijs teacher agency ervaren om academische vaardigheden in te zetten in de onderwijspraktijk. In navolging van het ecologisch perspectief op teacher agency, komt deze agency tot stand door een combinatie van eigenschappen van de leerkracht zelf, de aanwezige hulpbronnen en contextuele en structurele factoren die samenkomen in een specifieke situatie (Priestley et al. , 2015). Teacher agency omvat niet enkel de capaciteit van de leerkracht, maar komt in samenhang met de werkomgeving tot stand (Biesta & Tedder, 2007). Er is veel wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd omtrent teacher agency, maar niet specifiek gericht op leerkrachten met academische vaardigheden, zoals het systematisch analyseren van ervaringen en het koppelen van literatuur aan deze analyses (Platform Samen Opleiden, 2019). Literatuur naar leerkrachten met academische vaardigheden laat zien dat deze leerkrachten wegens gebrek aan uitdaging relatief kort werkzaam blijven in het basisonderwijs (Coenen et al. , 2021). Door de teacher agency van leerkrachten met academische vaardigheden die wel nog werkzaam zijn in het Nederlandse basisonderwijs in kaart te brengen, tracht dit onderzoek concrete handvatten te formuleren voor het versterken van hun teacher agency en het behouden van deze leerkrachten. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

Wat bevordert teacher agency van leerkrachten met academische vaardigheden in het Nederlandse basisonderwijs?

Binnen dit onderzoek is gekozen om te werken met academisch opgeleide leerkrachten, omdat uit literatuur blijkt dat in de opleiding van deze specifieke groep leerkrachten het aanleren van academische vaardigheden centraal staat (Baan, 2020). De verwachting is dat academische leerkrachten na hun afstuderen over deze vaardigheden beschikken. De case study omvat drie Nederlandse basisscholen waar relatief veel academische leerkrachten werkzaam zijn. Middels de critical incident technique worden aan de hand van semigestructureerde interviews kritische gebeurtenissen achterhaald, waarin de leerkracht met academische vaardigheden voldoende teacher agency heeft ervaren om zijn academische vaardigheden in te zetten. Triangulatie wordt bereikt door het verzamelen van data bij zowel de leerkrachten met academische vaardigheden, als bij de

schoolleider en door beleidsdocumenten te analyseren. Middels thematische analyse van de verzamelde data wordt tenslotte een antwoord op de onderzoeksvraag geformuleerd.

Referenties

Baan, J. (2020). The contribution of academic teachers to inquiry-based working in primary schools. [Thesis, externally prepared, Universiteit van Amsterdam].

Biesta, G. , & Tedder, M. (2007). Agency and learning in the lifecourse: Towards an ecological perspective. *Studies in the Education of Adults*, 39(2), 132-149.

<https://doi.org/10.1080/02660830.2007.11661545>

Coenen, J. , Ferket, R. , Nieuwenhuis, L. , Wagemakers, S. , & Waijers, N. (2021, 26 mei). De positieve van academisch opgeleide leerkrachten in het primair onderwijs: Inzet, benutting, waardering en loopbaanmogelijkheden. ECBO. Geraadpleegd op 13 september 2024, van <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-141a1331-4551-4f3e-9620-3141acc28822/pdf>
Platform Samen Opleiden (2019, maart). Academische leraren. Geraadpleegd op 11 oktober 2024, van <https://www.platformsamenopleiden.nl/wp-content/uploads/2019/03/Academische-leraren.pdf>

Priestley, M. , Biesta, G. , & Robinson, S. (2015). *Teacher agency: An Ecological Approach*. Bloomsbury Publishing.

313. Ruimte voor mislukkingen

Ineke Haakma, Hanzehogeschool Groningen, Groningen, Nederland; Henriëtte Pauwels-van Dijk, Hanzehogeschool Groningen, Groningen, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Prestatiedruk , Creativiteit , Verhalen

Veel mensen herkennen het vervelende gevoel als iets in de soep loopt. Toch is juist het aanrommel en proberen van nieuwe dingen zo waardevol. Om mislukkingen bespreekbaar te maken met kinderen hebben we een verhalenbundel gemaakt. Tijdens deze sessie presenteren we deze bundel en gaan we hierover in gesprek.

Veel kinderen ervaren weinig ruimte om fouten te maken of dingen te laten mislukken. Terwijl het voor hun creativiteitsontwikkeling nodig is om risico's te durven nemen, te experimenteren, iets uit te proberen, met als mogelijk gevolg dat het mislukt. Het is de kunst mislukking te omarmen en te zien als een nieuw en origineel verhaal waarin soms iets geleerd wordt en soms ook helemaal niet. Veel kinderen vinden dit echter moeilijk; het onderwijssysteem verlangt van hen om mislukking te vermijden. De omgeving, waaronder de leerkracht kan hier verandering in brengen door een omgeving te creëren waarin het niet erg is als iets fout gaat. Het kan hierbij helpen om ervaringen te delen over situaties waarin iets mislukt. Daarom hebben we vanuit de Hanze, de Thomas More Hogeschool en Biblionet Groningen gewerkt aan de verhalenbundel "Creatief Mislukken". Dit project is gefinancierd door het NRO. Creatief Mislukken is een boek met 76 verhalen van kinderen en volwassenen over eigen situaties waarin iets anders liep dan verwacht of gehoopt. Het doel van de bundel is om in de klas een gesprek op gang te brengen over dat niet alles goed hoeft te gaan. Verhalen van anderen bieden hierbij een veilig startpunt. Creatief Mislukken is een initiatief om de prestatiedruk bij kinderen te verminderen. Er zijn vast andere manieren om aandacht te besteden aan dit onderwerp voor kinderen in het basisonderwijs, maar ook onder jongeren in het voortgezet onderwijs. In deze tafelronde willen we graag met jullie in gesprek over het thema mislukken. Spelen thema's zoals prestatiedruk, faalangst, het voldoen aan hoge verwachtingen van jezelf of anderen ook een rol in jullie werk? Hoe ga je hiermee om? Op welke manier kunnen we kinderen en jongeren ruimte bieden om fouten en mislukkingen te omarmen? Welke mogelijkheden zien we voor de praktijk of voor vervolgonderzoek over dit onderwerp? Genoeg vragen om samen een gesprek te voeren dat best mag mislukken.

Referenties

<https://www.hanze.nl/nl/onderzoeken/centers/kenniscentrum-kunst-en-samenleving/projecten/creatief-mislukken>

314. Oriënteren om te leren

Elles van den Anker, Marnix Academie, Utrecht, Nederland; Joyce Hagen, Marnix Academie, Utrecht, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Samen opleiden, Oriënteren om te leren, Persoonlijke leerweg

Een oriëntatiekaart helpt studenten zicht te krijgen op wat een leerplek ze kan bieden en hoe de dit vervolgens kunnen gebruiken in hun verdere leren. Op basis van theorie en praktijkgericht onderzoek hebben we een oriëntatiekaart ontwikkeld en gepilot met drie schoolbesturen. We presenteren en bespreken de eerste veelbelovende resultaten.

Een gerichte oriëntatie aan het begin van het werkplekleren is cruciaal om het leerpotentieel van de school te verkennen. Onstenk (2018) stelt dat deze oriëntatie het beeld van en de visie op het beroep verruimt. Het leerpotentieel van de school, ook wel affordance genoemd, bestaat uit vier categorieën: activiteiten voor en met leerlingen, activiteiten op schoolniveau, gebruik van hulpbronnen en professionaliseringsactiviteiten (Timmermans, 2012). Om succesvol te oriënteren is het van belang dat studenten hiertoe de ruimte krijgen en dat er samen betekenis wordt gegeven aan opgedane ervaringen, zodat zij een vliegende start op de nieuwe leerwerkplek maken. Oriënteren om te leren en het begeleiden van dit proces kan worden ondersteund door een oriëntatiekaart. Op basis van de literatuur en eerdere onderzoeksresultaten is daarom een oriëntatiekaart ontwikkeld die helpt om snel zicht te krijgen op de volledige affordance van de nieuwe leerwerkplek. Studenten hebben ruimte om eigen keuzes te maken en na de oriëntatie wordt gereflecteerd, zodat opgedane ervaringen gekoppeld kunnen worden aan eigen leerwensen en curriculumonderdelen. Deze oriëntatiekaart is in een pilot getest met alle studenten en schoolopleiders binnen drie schoolbesturen. Binnen deze pilot hebben we de schoolopleiders in de lead gezet. Nadat zij door ons zijn geïnformeerd hebben zij een startgesprek gevoerd met de studenten en hen geïntroduceerd in de rijke leeromgeving van de school. We hebben de schoolopleiders gevraagd om het oriënteren te monitoren en studenten te stimuleren om hun bevindingen en reflecties vast te leggen, zodat wij deze als data voor ons onderzoek konden gebruiken. Middels de pilot wilden we antwoord krijgen op onze onderzoeksvraag: Hoe ondersteunt de oriëntatiekaart het oriënteren om te leren. Data zijn verzameld middels geschreven reflecties van studenten, vragenlijsten direct na de oriëntatie voor studenten en schoolopleiders, gestructureerde interviews met de studenten aan het einde van de leerwerkperiode. Deze zijn aangevuld met fieldnotes van de onderzoekers. In deze sessie worden na een korte introductie van de waarde van oriënteren om te leren én de opzet van de pilot de volgende vragen beantwoord: In hoeverre ondersteunt de oriëntatiekaart het oriënteren om te leren? Wat levert het de studenten en schoolopleiders op om op deze manier de school in de breedte te leren kennen? Op welke manier worden relaties gelegd met persoonlijke leerwensen en curriculumonderdelen? We gaan daarna graag met jullie in gesprek. Laten we met woorden en daden alle studenten de kans geven om een vliegende start te maken op hun nieuwe leerwerkplek!

Oriënteren om te leren

Oriëntatie als basis voor een vliegende start.

Oriënteren om te leren
De eerste dagen op een nieuwe leerwerkplek zijn altijd spannend. Een onbekende school, nieuwe collega's, een nieuwe fase in de opleiding, veel nieuwe indrukken en emoties. Waar te beginnen en hoe goede keuzes te maken? Een leerwerkperiode is vaak kort en er moet een aantal doelen behaald worden. Een goede oriëntatie helpt aanstaande leerkrachten zicht te krijgen op wat een school te bieden heeft en invulling te geven aan de eigen leerweg.

Binnen samen opleiden worden studenten uitgedaagd om hun persoonlijke leerweg vorm te geven, passend bij de eigen leerwensen, de doelen van de opleiding en de mogelijkheden van de school. Zo wordt zelfsturing gestimuleerd en oriëntatie eigenaarschap voor het leerproces. Het maken van keuzes vraagt in de eerste weken om gericht oriënteren op wat, waar, bij wie, wanneer, waarom en hoe geleerd kan worden: met wie te spreken, waar te observeren en welke methodes te bestuderen? Vindt oriëntatie met name binnen de klas plaats of ook buiten de klas en wellicht zelfs buiten school?

Gerichte oriëntatie vernimt het beeld van de visie op het beroep en bevordert de professionele identiteitsontwikkeling. Om succesvol te kunnen oriënteren is het van belang dat studenten de ruimte krijgen om de school in de breedte te leren kennen en dat er samen betekenis wordt gegeven aan opgedane ervaringen. Goede begeleiding op school en instituut is essentieel en vraagt iets van alle begeleiders om de student heen en van de overige leerlieden.

Oriënteren om te leren en het begeleiden van dit proces kunnen worden ondersteund door bijvoorbeeld oriëntatiekaarten. Middels deze kaarten worden studenten uitgenodigd de context van de school te onderzoeken. Dit soort middelen, ook wel boundary objects genoemd, helpen om de leeromgeving van het instituut en het werkveld met elkaar te verbinden. Zo ontstaat samenhang in het curriculum en wordt samengewerkt aan de persoonlijke leerweg van iedere student.

Vragen bij de praatplaat

Bereik met schoolopleiders, instituutopleiders, studenten, mentoren en met overige teamleden

1. Hoe geven wij 'oriënteren om te leren' vorm? Welke kwaliteiten van de leerwerkplek barsten wij wel en welke (nog) niet?
2. Op welke manier verbinden wij in de oriëntatiefase de opleiding en de leerwerkplek? Wat is sterk en wat kan verbeterd worden? Wie/wat hebben wij daarbij nodig?
3. Welke bijdrage levert ieder van ons aan oriënteren om te leren? Wat kunnen we van elkaar leren? Waar kunnen we elkaar versterken?
4. Hoe oriënteren studenten uit verschillende opleidingsvarianten en zien zij? En wat vraagt dat van ons?

Meer weten over de oriëntatiekaarten van het Platform Samen Opleiden en Professionaliseren en de aanpak, zie de QR code.

Referenties

- Bakker, A. , & Akkerman, S. F. (2014). Leren door boundary crossing tussen school en werk. *Pedagogische Studiën*, 91, 8-23.
- Billett, S. (2004). Workplace participatory practices: Conceptualising workplaces as learning environments. *The Journal of Workplace Learning*, 16(6), 312-324.
- Kroeze, C. (2014). Georganiseerde begeleiding bij opleiden in de school [Proefschrift]. HAN Kenniscentrum Kwaliteit van Leren.
- Kroeze C. , & Timmermans M. (2021). Een samenhangend curriculum ontwerpen in de driehoek. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren. Een-samenhangend-curriculum-ontwerpen-in-de-driehoek. pdf (platformsamenopleiden. nl)
- Nieuwenhuis, L. , Hoeve, A. , Nijman, D. , & van Vlokhoven, H. (2017). Pedagogisch/didactische vormgeving van werkplekleren in het initieel beroepsonderwijs: Een internationale reviewstudie. HAN Kenniscentrum Kwaliteit van Leren.
- Onstenk, J. (2018). Het werkplekcurriculum in de school: Opleiden op de werkplek [Katern 2. Kwaliteitsreeks/Verdieping]. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren. VERDIEPING-Het-werkplekcurriculum-in-de-school. pdf (platformsamenopleiden. nl)
- Timmermans, M. (2012). Kwaliteit van de opleidingsschool:. Over Affordance, Agency en Competentieontwikkeling [Proefschrift]. HAN Faculteit Educatie.
- Timmermans, M. (2022). Samen opleiden op zijn kop. (Lectorale rede). Marnix Academie. Partners in opleiding en ontwikkeling. Samen opleiden op zijn kop | Marnix Academie

318. A teacher's rider. Op zoek naar symbiose tussen architectuur en pedagogie

Ruth Stevens, Universiteit Hasselt, Diepenbeek, België

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: leeromgeving, eigenaarschap, ontwerp

We zoeken naar de symbiose die idealiter ontstaat tussen pedagogisch-didactische principes waarnaar een leerkracht werkt, en architecturale kenmerken van de omgeving waarin hij/zij dat doet! We testen het format van een workshop die leerkrachten helpt om de kwaliteiten van de ruimtelijke leeromgeving te koppelen aan hun eigen lespraktijk.

Jean Jacques Rousseau identificeerde het belang van fysieke ruimtes als de “derde leraar” (Rousseau, 1762, p. 10) al in de 18E. Maar volgens architect en architectuurtheoreticus Peter Blundell Jones is het veelzeggend hoe gemakkelijk de rol van de ruimtelijke omgeving in scholen over het hoofd wordt gezien (2015, p13.), meer concreet, hoe verblind leerkrachten en leerlingen zijn wanneer ze eenmaal gewend zijn aan het gebruik van een gebouw, en hoe moeilijk de verbeeldingskracht is om andere vormen van gebruik te overwegen.

Eigen onderzoek (2024) wees ook uit dat dat leerlingen en leerkrachten de activiteit van ‘leren’ voornamelijk linken aan de klasruimte, en niet aan de brede schoolruimte. Met andere woorden, de ‘leeromgeving’ blijkt veel kleiner dan de ‘schoolomgeving’. We slaan dus veel ruimte letterlijk over, als we ‘leren’. Hoe kunnen we hier win-win creëren, wetende dat er best veel fysieke ruimte onderbenut is in schoolgebouwen (RE-ST, 2020). Het is net de verbeeldingskracht die Jones benoemde, die we willen leren triggeren bij leerkrachten, om deze win-win te creëren. We doen dit door samen te streven naar het opstellen van een persoonlijke ‘teacher’s rider’.

Een “rider” is een reeks verzoeken of eisen die een uitvoerende kunstenaar stelt als criteria voor zijn optreden, waaraan gewoonlijk wordt voldaan door de gastlocatie. Met deze ‘rider’, bieden we leerkrachten inzicht in hoe ze de ruimte best inzetten, in hun lespraktijk, om zodoende de leeromgeving fysiek te verbreden vanuit de eigen didactische en pedagogische voorkeurprincipes. Wij testen het format van een workshop voor leerkrachten of leraren in opleiding om de ‘teacher’s rider’ op te stellen. We werken met pedagogische ankerpunten en didactische favorieten, die we door de trechter van architecturale principes gieten. Op die manier zet de leerkracht even de bril op van ruimtelijk ontwerper, om zijn/haar eigen praktijk te ondersteunen. We doorlopen de workshop ‘a teacher’s rider’ stapsgewijs en finetunen waar nodig:

Stel een eigen didactische wishlist op met werkvormen jij als leerkracht graag uitvoert, hoe je interacties organiseert met leerlingen, enzoverder. Lijst de belangrijkste pedagogische

uitgangspunten voor jou als leerkracht in je onderwijspraktijk. Onderdompeling in architecturale ontwerpprincipes. Co-creatie: combineer elementen uit stap 1 en 2 met gekozen architecturale principes uit stap 3 om inzicht te krijgen in de fysieke leeromgeving die jouw didactische en pedagogische visie ondersteunt. En verder: hoe kan je eigenaarschap nemen tov de omgeving, hoever kan/mag je gaan, hoe passen we deze omgeving aan en zoeken we die symbiose op? Finaliseren persoonlijke teacher's rider.

Referenties

Blundell Jones, P. (2015). The Development of the School Building and the Articulation of Territory', in Pamela Woolner (ed.) School Design Together. London: Routledge. pp. 11–31.

Rousseau J. J. (1762). *Èmile ou De L'éducation*. La Haye: Chez Jean Néaulme Libraire.

RE-ST: Hens, T. , de Ridder, R. , van Broek, L. , Kast, J. (2020). RE-ST: Wanderspace / Zwerfruimte. RE-ST & Nai010.

Everaert, L. , Agten, A. , Tops, W. , Vanrie, J. & Stevens, R. (forthcoming). Affording Embodied Learning in and Beyond the Classroom Environment: A Sample Study in the Belgian Secondary School Landscape. *Improving Schools*.

321. Aanvangsbegeleiding en lerarenopleiding SO slaan de handen in elkaar

Isabel Pasmans, Provinciaal Onderwijs Antwerpen, Antwerpen, België; Bjorn Anthierens, Karel de Grote Hogeschool, Antwerpen, België

Programmalijs 2: Kansrijke schoolloopbanen

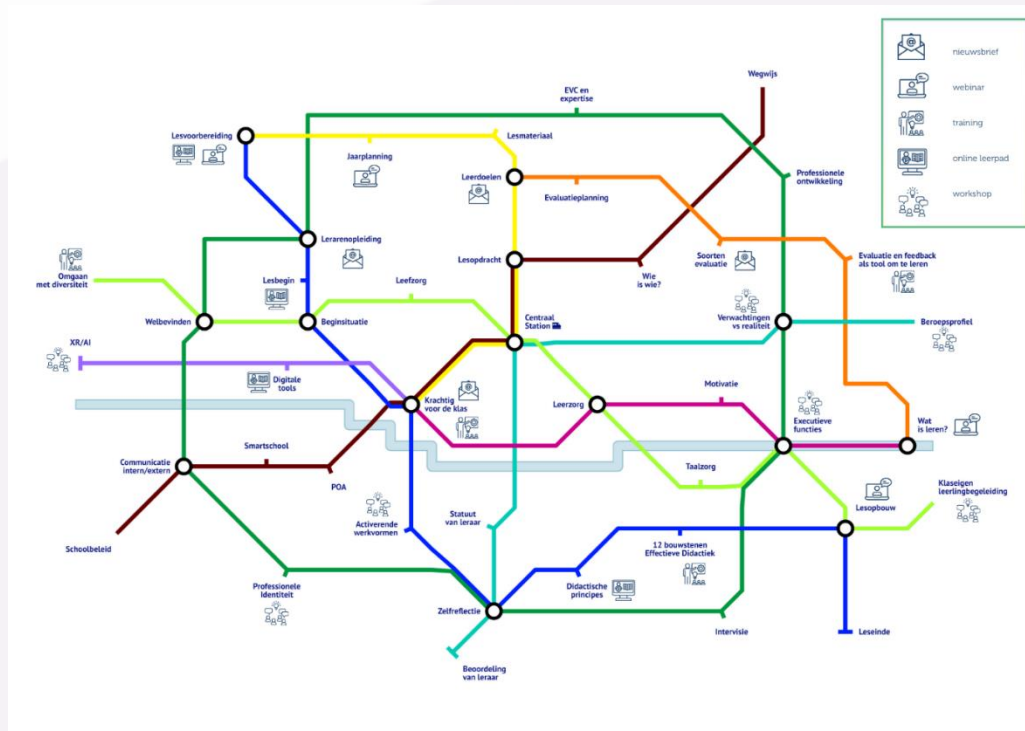
Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Samen opleiden

Provinciaal Onderwijs Antwerpen (POA) realiseert samen met de Karel de Grote Hogeschool lerarenopleiding SO een traject voor zij-instromers. Dit partnerschap wil leraren maximaal ondersteunen in de ontwikkeling van pedagogisch-didactische vaardigheden, het pad naar de lerarenopleiding effenen en zo een invloed uitoefenen op de onderwijskwaliteit en het lerarenbehoud.

Het onderwijslandschap in Vlaanderen heeft de afgelopen vijf jaar veel veranderingen ondergaan, wat ook merkbaar is in het lerarenteam. Er is een toenemend lerarentekort, met bijna 3000 openstaande vacatures in september 2024 (VDAB). Steeds meer zij-instromers zonder pedagogische bekwaamheid vervoegen het lerarenkorps (VRT Nieuws 28/08/24). Voor deze groep startende leraren (ongeveer 20%) is de praktijkshock groot, waardoor een aanzienlijk deel het onderwijs weer verlaat (TALIS, 2018; Klasse, 2024). Dit zorgt voor een groot verloop en zet druk op het schoolteam en de onderwijskwaliteit (TALIS, 2018; PISA, 2022). In de aanvangsbegeleiding heeft deze doelgroep naast wegwijsbegeleiding nood aan ondersteuning bij en het verwerven van pedagogisch-didactische kennis en vaardigheden (De Witte, K. et al., 2023). Mentoren moeten ruimte krijgen voor professionalisering, aangezien hun rol steeds meer aansluit bij die van lerarenopleider. Vanuit deze noodzaak ontstaan EHBO-pakketten voor zij-instromers, gericht op individuele professionele ontwikkeling (Engagementsverklaring, 2023). POA wil een duurzamer aanbod uitwerken voor zij-instromers en mentoren in samenwerking met lerarenopleiders. Met deze hulpvraag trok POA naar het VELON-congres in Utrecht. Na afloop gingen we aan de slag met de opgedane inspiratie en inzichten, openden de dialoog met betrokken actoren en schakelden snel van woorden naar daden. In KdG vonden we een partner die de professionalisering van zij-instromers en mentoren ondersteunt. Het Starterspakket-on-tour is ontworpen om aanvangsbegeleiders te ondersteunen, zodat zij zich kunnen richten op het begeleiden van nieuwe leerkrachten in plaats van op didactische knowhow. KdG zorgt ervoor dat startende leerkrachten zonder pedagogisch-didactische bekwaamheid met een geruster hart voor de klas kunnen staan. Het programma wordt samengesteld in samspraak met scholen om aan te sluiten bij de bestaande aanvangsbegeleiding en de concrete noden op de werkvloer. Het Starterspakket bestaat uit bouwstenen zoals klashouden in een diverse context, summatief evalueren, lesopbouw en -aanpak, aangevuld met extra coaching en begeleiding van zij-instromers of starters. Dankzij initiatieven als het Starterspakket heeft POA het traject vorm kunnen geven. POA is in september 2024 gestart met een traject bestaande uit 9 leerroutes ter

ondersteuning van startende leraren met bijzondere aandacht voor zij-instromers. POA beoogt hiermee te anticiperen op het voorstel uit het nieuwe Vlaamse regeerakkoord om startende leraren meer tijd en ruimte te geven voor professionalisering (Vlaams regeerakkoord, 2024). We ontwierpen een metrokaart om de leerroutes te visualiseren. De ontwikkeling en uitwerking van de verschillende leerroutes; het Starterspakket-on-tour en het partnerschap met KdG zetten we graag uiteen op het aanstaande congres in Rotterdam.

Referenties

De Witte, K. , Surma, T. , Van Nieuwenhuysse, K. , De Cooman, R. , Struyve, C. , Decin, G. , & Jans, N. (2023, November). Aantrekken van leraren tot opleiden tot startklare professional. KU Leuven

Kúnnen we het lerarentekort nog oplossen? Klasse, tijdschrift voor leraren (2024) <https://www.klasse.be/180314/hoe-lossen-we-het-lerarentekort-op/>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). Teaching and Learning International Survey (TALIS). OECD Publishing. <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/TALIS-2018-verdiepend-rapport-loopbanen.pdf>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2022). Programme for International Student Assessment (PISA). OECD Publishing. <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/pisa-2022-vlaamse-leerlingen-doen-het-opnieuw-slechter>

Vlaamse Overheid. (2023). Engagementsverklaring tussen de Vlaams minister van Onderwijs en de lerarenopleidingen om samen te zorgen voor meer onderwijskwaliteit <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/engagementsverklaring-ondertekend.pdf>

Vlaamse Overheid. (2024). Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. Vlaamse Overheid. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/vlaams-regeerakkoord-2024-2029-samen-werken-aan-een-warm-en-welwend-vlaanderen>

VRT Nieuws. (2024, August 28). Helpt van stedelijke en gemeentelijke scholen zoekt nog minstens 1 leerkracht VRT Nieuws. <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2024/08/27/helpt-van-de-scholen-bij-ovsg-heeft-nog-minstens-een-leerkracht/>

VDAB. (2024). Arbeidsmarktanalyse: Lerarentekort in Vlaanderen. VDAB. <https://www.vdab.be/trendsdoc/beroepen/index.html>

322. Hoe opleiding en onderzoek leraren grip kunnen geven op patronen rond regie, autonomie & leiderschap

André Koffeman, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Marco Snoek, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Ina Cijvat, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Judith ten Hagen, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap, [Tijdschrift voor Lerarenopleiders](#)

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: patronen in scholen, causale diagrammen, veranderkennis van leraren(teams)

De manier waarop scholen en het lerarenberoep gestructureerd zijn heeft invloed op mentale modellen en beroepsbeelden waarmee leraren naar hun beroep kijken en op de cultuur in scholen. In dit symposium kijken we hoe onderzoek en (master)opleidingen kunnen bijdragen aan bewustwording van en werken aan weerbarstige patronen in scholen.

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

Leraren worden breed gezien als een van de belangrijkste – en in de woorden van Bijlsma (2024) manipuleerbare – invloedsfactoren op het leren van leerlingen. Dat maakt dat er in discussies rond het onderwijs veel aandacht is voor de kwaliteit van de leraar. Wat daarbij opvalt is dat in die discussies de bestaande onderwijsstructuur als vertrekpunt genomen wordt: een structuur waarbij de leraar veelal in zijn of haar eentje voor of in de klas staat. In die context is aandacht voor de kwaliteit van de individuele leraar, voor de bevoegdheid van die leraar, vanaf de start van de beroepsuitoefening een sleutelvoorwaarde voor goed onderwijs. Daarmee starten discussies over de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs vaak bij de kwaliteit – en verbetering – van de lerarenopleiding (Snoek & Van Tartwijk, 2023). Daarmee zorgt de structuur van het onderwijs en het beroep van leraar dus voor een specifiek perspectief op lerarenkwaliteit: die wordt immers bepaald door de kwaliteit van de individuele leraar en moet aan de voorkant van het beroep geborgd zijn. Daarmee roept die structuur een beeld op van een geïsoleerd en statisch beroep. Dit beeld heeft grote invloed op hoe leraren in scholen samenwerken en zich samen professionaliseren en daarmee op hoe regie, autonomie en leiderschap in scholen vorm krijgt. Hierbij is sprake van hardnekkige en vaak impliciete onderliggende patronen die ingeslepen zijn in de systemen en structuren in het onderwijs en het beroep. Het zichtbaar maken en expliciteren van die patronen kan helpen om binnen teams knelpunten in de samenwerking te agenderen en te adresseren. Voorwaarde daarbij is dat die patronen op een ontschuldigende manier geformuleerd worden waarmee het ruimte biedt voor een open gesprek. In dit symposium willen we zichtbaar maken:

1. hoe patronen rond het beroep van leraar invloed hebben op het beroepsbeeld dat leraren en anderen in de dagelijkse praktijk van het onderwijs ervaren (conceptuele/theoretische bijdrage 1),
2. hoe we proberen om studenten in een masteropleiding handvatten te geven bij het identificeren en bespreekbaar maken van patronen binnen hun school, mede aan de hand van een fictief narratief over een schoolteam en zo bij te dragen aan hun 'patroonkennis' (praktijkbijdrage 2),

3. hoe we onderzoek doen naar leerculturen en scholen en daarbij patronen als handvat gebruiken om belemmerende structuren zichtbaar te maken en daarmee handvatten bieden voor verandering binnen de school (onderzoeksbijdrage 3).

Bij symposium: individuele presentatie 1

De invloed van onderwijsstructuren op het beroepsbeeld van de leraar

Marco Snoek, Ina Cijvat, Hogeschool van Amsterdam

Het onlangs door de Nederlandse onderwijsvakbonden gepubliceerde Beroepsbeeld Leraar roept de vraag op of je een beroepsbeeld op papier kunt vastleggen. In deze bijdrage betogen we dat beroepsbeelden het resultaat zijn van de dagelijkse praktijk zoals die door leraren, leerlingen, ouders wordt waargenomen. Die praktijk en de bijbehorende cultuur worden in belangrijke mate bepaald door structuren en systemen waarbinnen leraren werken en leren. Een hulpmiddel bij het zichtbaar maken van de invloed van die structuren en systemen zijn causale diagrammen. Deze instrumenten, afkomstig uit de systeemdynamica, kunnen helpen om te laten zien hoe systemen en structuren in de school en in het beroep van leraar het beeld van een statisch en geïsoleerd beroep versterken en daarmee de oorzaak zijn van vaak impliciete patronen die grote invloed hebben op de cultuur in scholen. We illustreren dit aan de hand van drie visualisaties van patronen. Lerarenopleidingen leiden leraren op die te maken krijgen met die structuren en systemen. Daarmee worden opleidingen onvermijdelijk daar ook door beïnvloed. Gevolg is dat opleidingen het risico lopen onbewust bij te dragen aan een statisch en geïsoleerd beroepsbeeld richting hun studenten. Tegelijkertijd spannen leraren, scholen en lerarenopleidingen zich – bijvoorbeeld in het kader van samen opleiden of de onderwijsregio's – in om het beeld van een geïsoleerde leraar die zijn leven lang dag in dag uit hetzelfde doet tegen te gaan. Die inspanningen worden gedreven door de behoefte aan een meer collaboratief en dynamisch beroepsbeeld. Zo'n collaboratief en dynamisch beroepsbeeld is van belang omdat het het beroep aantrekkelijker en minder zwaar maakt en het de kwaliteit van het onderwijs ten goede kan komen. Kern van zo'n collaboratief en dynamisch beroepsbeeld is dat goed onderwijs niet tot stand komt door goede leraren, maar door goede lerarenteams die zich laten leiden door een gezamenlijke opdracht en die elkaar uitdagen, scherp houden, ondersteunen en aanvullen. Bewustwording van de wijze waarop bestaande structuren zo'n collaboratief en dynamisch beroepsbeeld in de weg kunnen zitten is daarbij essentieel.

Bij symposium: individuele presentatie 2

Patroonkennis voor leraren in een masteropleiding

Andre Koffeman, Ina Cijvat, Judith ten Hagen, Marco Snoek, Hogeschool van Amsterdam

Masteropleidingen zoals Professioneel Meesterschap en Pedagogiek van de HvA of andere masteropleidingen Leren & Innoveren hebben als ambitie om leraren te ondersteunen in hun rol als teacher leader en change agent. Die rol vraagt om veranderkundige vaardigheden die ingezet kunnen worden bij het identificeren van knelpunten binnen de school en het formuleren van oplossingsrichtingen. Daarbij is niet alleen aandacht voor inhoudelijke vraagstukken maar ook veranderkundige processen om die vraagstukken aan te kunnen pakken. Vanuit het in de vorige bijdrage geschetste systeemperspectief willen we binnen de master Pedagogiek van de HvA onze studenten uitdagen om met een systeembril naar hun organisatie te kijken. Startpunt daarbij is een hardnekkig vraagstuk dat regelmatig de kop opsteekt, vanuit de gedachte dat onder dergelijke vraagstukken een patroon ligt waardoor het vraagstuk hardnekkig blijft. Een belangrijk doel daarmee is om in een proces van voortdurend bespreken, analyseren en bijstellen, inzicht te krijgen in het

patroon en samen met betrokkenen manieren te zoeken om belemmerende patronen te doorbreken. In het najaar 2024 hebben we binnen de module Veranderkunde geëxperimenteerd met een aanpak waarbij het identificeren en bespreken van patronen centraal staat. Omdat we bij ons eigen werk rond patronen ervaren dat het hanteren van een patroonbril voor veel mensen niet vanzelfsprekend is hebben we gekozen voor een rode draad aan de hand van een narratief rond een fictief schoolteam (het Causalus college). Studenten hadden de opdracht om, aan de hand van het Causalus narratief, een eigen verhaal te schrijven over het proces dat ze met hun team doorliepen om grip te krijgen op het ontdekte patroon en te vertalen naar een concreet veranderplan voor hun team. Visualisaties gaven daarbij handvatten om het patroon zichtbaar te maken, terwijl theoretische ondersteuning voor een veranderaanpak werd geboden door de kleurentheorie van Vermaak en de Caluwé (2019). Door middel van vragenlijsten op drie momenten (begin, halverwege en eind van de module) en de door studenten gemaakte veranderplannen hebben we geprobeerd om voorlopige antwoorden te vinden op de onderzoeksvraag: (How) do insights from applying a system perspective impact teacher leaders' sense of self-efficacy, and equip them to plan for change/improvement? waarbij aandacht is voor de inzichten die studenten verworven hebben, hun zelfvertrouwen en self-efficacy en de handvatten die het hen geeft om samen met andere actoren/betrokkenen een onderbouwd veranderplan te maken.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Patronen rond professionalisering in scholen zichtbaar maken en aanpakken

Ina Cijvat, Andre Koffeman, Hogeschool van Amsterdam

Werken aan onderwijskwaliteit betekent werken aan kwaliteit van leraren. Dat vraagt om een professionele leercultuur en -structuur waarin leraren, schoolleiding en bestuurders van en met elkaar leren. Veel scholen ervaren daarbij knelpunten. Er is vaak slechts gebrekkig sprake van collectief gevoelde verantwoordelijkheid en daardoor wordt ook in beperkte mate collectief eigenaarschap ervaren t. a. v. professionalisering binnen de school. Mentale modellen en verwachtingen t. a. v. bestuurders en schoolleiders dat zij hierop (hiërarchisch) sturen versterken dit. In het NRO-onderzoek 'Werken aan professionele leerculturen in scholen als gezamenlijke opdracht en verantwoordelijkheid - een systemisch perspectief op professionele ontwikkeling in de grootstedelijke context' gaan drie po- en drie vo-scholen in Amsterdam samen met lerarenopleidingen op zoek naar manieren om die eenzijdige sturing te doorbreken en te werken aan collectief eigenaarschap t. a. v. professionaliseringsprocessen binnen de school. In het onderzoek wordt gewerkt aan de hand van participatief actieonderzoek, waarbij een onderscheid gemaakt wordt in drie fasen: LOOK, THINK en ACT. Aan de hand van een concreet (curriculum)vraagstuk in de school staan gemengde werkgroepen in de school stil bij de patronen die de bestaande leercultuur beïnvloeden. Per casus wordt dit in kaart gebracht door een duo van een interne en externe onderzoeksdocent. In de LOOK fase (aug2023-sept2024) werden bestaande patronen in de leercultuur binnen de school zichtbaar gemaakt. In de THINK fase (sept2024-jan2025) wordt binnen elke casus gekeken hoe bestaande patronen veranderd kunnen worden, in de ACT fase (vanaf jan2025) wordt dit in de praktijk gebracht en gekeken of daarmee bestaande patronen doorbroken worden, welke nieuwe patronen ontstaan en wat daarbij condities zijn voor duurzame implementatie in structuren, culturen en processen. Over de cases heen worden door middel van een verklarende evaluatie lessen getrokken die ook bruikbaar zijn voor andere scholen. Tijdens deze bijdrage delen we de resultaten van de LOOK en THINK fase. Een belangrijk inzicht uit de LOOK fase is dat structuren die bedoeld zijn om juist leraren te betrekken bij onderwijsinnovatie door hen een rol van expert te

geven of door een werk- of projectgroep in te richten een negatief effect kunnen hebben op de betrokkenheid van andere leraren. Dit effect wordt mede veroorzaakt doordat in het proces van curriculumontwikkeling visie, doelen/intenties, ontwerp en uitvoering belegd zijn bij verschillende groepen wat ten koste kan gaan van wederzijdse betrokkenheid en van consistentie in het proces van curriculumontwikkeling.

Referenties

Bijlsma, H. (2024). Zicht op de Les. Het meten en verbeteren van de leskwaliteit in het onderwijs. Uitgeverij Pica.

Vermaak, H. , & De Caluwé, L. (2019). Leren veranderen. Kennis voor veranderaars in opleiding en praktijk. Uitgeverij BOOM.

Snoek, M. , & Van Tartwijk, J. (2023). Geen eindpunt, maar een startpunt. *THEMA: Tijdschrift voor Hoger Onderwijs & Management*, 2023(5), 31-35.

323. Kennisnetwerken rond samenwerking tussen mens- & maatschappijvakken structureel borgen

Dorien Doornebos-Klarenbeek, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Mens & Maatschappijvakken, netwerkconsolidatie, dialoog

We onderzoeken hoe we een aantal bestaande netwerken rond samenwerking tussen M&M-vakken, of het opleiden daarvoor, kunnen borgen. Deelnemers in deze netwerken zijn leraren, lerarenopleiders, curriculumontwikkelaars en methodeontwikkelaars. Tijdens het rondetafelgesprek willen wij samen behoeften, mogelijkheden en onmogelijkheden verder verkennen.

Er bestaan meerdere netwerken van docenten, lerarenopleiders, curriculummakers en methodemakers waarin kennis wordt gedeeld over samenwerking tussen M&M-vakken. Deze netwerken worden op informele wijze bij elkaar gehouden door enkele betrokken opleiders. Hierdoor is het netwerk kwetsbaar. We gaan graag in gesprek over hoe we in de toekomst kennis kunnen blijven uitwisselen, door de netwerken te verduurzamen. Aanleiding is dat onderzoek naar samenwerking tussen M&M-vakken wijst uit dat deze op veel verschillende manieren wordt vormgegeven en dat leraren en schoolleiders worstelen met hoe ze dit vormgeven. Op lerarenopleidingen wordt beperkt en op verschillende manieren opgeleid hiervoor. Het onderwerp is weer actueel, nu er nieuwe (concept-) kerndoelen zijn geschreven voor het leergebied M&M. Leraren en opleiders moeten daardoor opnieuw nadenken over de vormgeving van curricula. Bovendien is de tendens dat op vmbo- en vernieuwingscholen m. n. in de onderbouw meer wordt samengewerkt (Tuithof, H. en Bego, J., 2024). De behoefte aan het verduurzamen van het kennisnetwerk M&M komt onder andere voort uit het feit dat (aankomende) docenten niet worden opgeleid voor samenwerking tussen M&M-vakken. Aspecten die in het netwerk aan bod kunnen komen zijn: lesgeven in inhoud en hanteren van vakdidactiek van andere M&M-vakken, curriculumontwerp, communicatie daarover en samenwerken. Docenten geven aan dat zij behoefte hebben aan ondersteuning en kennisdeling. De verwachting is dat deze behoefte groter zal worden als er nieuwe kerndoelen worden gepubliceerd en maatschappelijke vraagstukken meer dan nu centraler komen te staan. Deelnemen aan de bestaande netwerken vindt nu op individuele basis plaats, terwijl structureel geborgde uitwisseling in onze ogen gewenst is. De beoogde opbrengst van het rondetafelgesprek is behoeften-inventarisatie en inventarisatie van mogelijkheden om een dergelijk netwerk structureel in (een of meerdere) organisaties te borgen. Dit is nodig om de volgende stap te gaan zetten. We voeren een rondetafelgesprek in vier ronden. In elke ronde stellen wij vragen. In de eerste ronde willen we weten waarom een dergelijk netwerk voor de deelnemers relevant is en welke behoeften de opleiders hebben. In de volgende ronde worden verhelderende vragen gesteld, eventueel aangevuld met verdiepende vragen. Daarna schrijft iedereen op post-its de acties die

kunnen worden opgepakt. Deze worden besproken, gegroepeerd en geprioriteerd. Tot slot kijken we in de laatste ronde terug. Wat nemen wij meer om te komen tot het M&M kennisnetwerk?

Referenties

Tuithof, H. & Bego, J. , (2023). Wat als je samenwerkt? Deel 2. Expertisecentrum MMV.

Tuithof, H. , (2018). Wat werkt als je samenwerkt? Expertisecentrum MMV.

324. Professionalisering van vmbo-docenten in taalgericht vakonderwijs

Lieke Holdinga, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Jannet Van Drie, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Nelleke van der Meer, CED-Groep, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: taalgericht vakonderwijs, professionalisering,

In schooljaar 24-25 worden in het kader van NRO-project Taalgericht vakonderwijs in het vmbo acht docententeams van vmbo-scholen getraind om effectief taalgericht vakonderwijs te geven. Onderzocht wordt wat de effecten zijn van deze training. In onze presentatie presenteren we hoe de training is opgezet en wat eerste resultaten zijn.

Het onderzoek dat we hier presenteren richt zich op de effecten van een intensieve training Taalgericht Vakonderwijs (TVO) in het vmbo. Deze training speelt in op de zorgwekkende daling van taalvaardigheid onder leerlingen, ook op het vmbo, en pleit voor een geïntegreerde benadering van vakinhoud en taalvaardigheid. Het speelt in op de vraag van veel scholen hoe hun docenten te professionaliseren ten aanzien van het aandacht besteden aan taalvaardigheden in de vaklessen. De training bestaat uit zeven bijeenkomsten verspreid over een schooljaar. Na een startbijeenkomst waarin de doelen en het belang van TVO worden belicht, volgen drie bijeenkomsten waarin steeds een van de drie pijlers van TVO centraal staat: context, taalsteun en interactie. In de laatste drie bijeenkomsten staan verdieping van het geleerde en borging in de school centraal. Verwacht wordt dat de interventie leidt tot meer vertrouwen bij docenten om taalgerichte strategieën toe te passen, meer aandacht voor taal in vaklessen en dat dit resulteert in betere leeruitkomsten voor leerlingen. Aan de training is een onderzoek gekoppeld. Het onderzoek richt zich op twee kerneffecten: (1) de toename in kennis en vaardigheden van docenten op het gebied van taalgericht lesgeven, en (2) de verbetering van de vakspecifieke en algemene taalvaardigheid van leerlingen. Deelnemers zijn 40 docenten van acht verschillende vmbo-scholen die lesgeven in verschillende vakken aan in totaal ongeveer 1000 leerlingen. De interventie wordt geëvalueerd met zowel kwalitatieve als kwantitatieve methoden. Hierbij worden vragenlijsten, groepsinterviews, lesobservaties en analyses van lesplannen gebruikt om de kennis en vaardigheden van docenten ten aanzien van taalgericht lesgeven te meten. Tijdens de presentatie zullen we ingaan op de opzet van de training en de onderliggende ontwerpprincipes en presenteren we de eerste resultaten uit de voor- en tussenmeting bij docenten. Voorafgaand aan de training is de TVO-kennisbasis van vmbo-docenten in kaart gebracht middels een vragenlijst (voormeting). Halverwege de interventie is de eerste helft van de training geëvalueerd in groepsinterviews (tussenmeting). Dit onderzoek biedt inzichten in specifieke aspecten van professionalisering op het gebied van taalgericht vakonderwijs in het vmbo en hoe geïntegreerd taal- en vakonderwijs leerlingen kan helpen (vak)taalvaardiger te worden.

Discussievragen

- Welke barrières ervaren docenten bij de implementatie van taalgericht vakonderwijs, en wat voor consequenties hebben deze voor de training?
- Wat zijn specifieke kenmerken van het vmbo waarin in de interventie TVO moet worden ingespeeld en hoe kun je dit doen?
- Hoe kunnen trainingen benut worden voor verdere implementatie van TVO in scholen?

326. Verborgen waarden zichtbaar maken bij het reken-wiskundeonderwijs in de lerarenopleiding

Willemien Eikelboom, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland; Ronald Keijzer, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Jeroen Van Rumpt, Driestar educatief, Gouda, Nederland; Janneke Buikema-Visscher, NVORWO, Meppel, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: waardengedreven, rekenenwiskunde, burgerschap

In dit onderzoek kijken we naar de waarden die een rol spelen in de reken-wiskundelessen van lerarenopleiders en pabo-studenten. We onderzoeken hoe waarden zichtbaar worden in de praktijk. Bewustwording geeft lerarenopleiders en studenten de mogelijkheid om het reken-wiskundeonderwijs expliciet te verbinden met burgerschapsvorming en de ontwikkeling van persoonlijke waarden.

Achtergrond

De conceptkerndoelen voor rekenen-wiskunde benadrukken het belang van wiskunde in het dagelijks leven, de maatschappij en de digitale wereld (Prenger et al. , 2023). Het reken-wiskundeonderwijs speelt een cruciale rol in het ontwikkelen van vaardigheden zoals kritisch denken en probleemoplossend vermogen, die essentieel zijn in onze samenleving (Buijsman, 2018). De huidige focus ligt echter sterk op basisvaardigheden en de druk om goede resultaten te behalen op nationale en internationale toetsen (Ministerie van Onderwijs, 2022). Veel leerkrachten ervaren rekenen-wiskunde als een neutraal en waarde vrij vak (Clarkson, Seah & Pang, 2019). Onze onderzoeksvraag richt zich op hoe waarden zichtbaar worden in keuzes die lerarenopleiders maken in het reken-wiskundeonderwijs. Theoretische onderbouwing

Onderwijs is een normatieve activiteit waarin waarden een belangrijke rol spelen (Biesta, 2010). Ondanks dat een aanzienlijk aantal docenten rekenen-wiskunde als waarde vrij ervaren, hebben waarden wel degelijk een plek in het onderwijs, maar is dit veelal onbewust, impliciet en daardoor kritiekloos (Bishop, 1988). Waarden spelen vooral een rol in de keuzes die een leerkracht maakt in de reken-wiskundeles (Clarkson, Seah, & Pang, 2019). Deze waarden kunnen worden ingedeeld in vijf sociale niveaus (Bishop, 1988):

Wiskundig cultureel: bijvoorbeeld waarden die passen bij controle zoals beheersen van wiskundige regels die zekerheid en veiligheid geven. Maatschappelijk: bijvoorbeeld waarden die horen bij maatschappelijke issues zoals vluchtelingenproblematiek en duurzaamheid.

Institutioneel: bijvoorbeeld waarden die horen bij besluiten die vastliggen in beleid zoals prestatiegerichtheid.

Pedagogisch-didactisch: bijvoorbeeld waarden die horen bij keuzes die in de klas gemaakt worden, zoals groepswork dat samenwerking en reflectie bevordert

Individueel: bijvoorbeeld waarden die studenten zelf meebrengen uit hun eigen ervaringen en perspectieven

Onderzoeksmethodiek

Dit onderzoek omvat 5 observaties van lessen op de lerarenopleiding en daaropvolgende interviews met lerarenopleiders en 15 interviews met studenten. De analyse richt zich op het identificeren van waarden die tijdens lessen bewust of onbewust tot uiting komen, aan de hand van de vijf bovenstaande niveaus. Opbrengsten en resultaten

Uit onze eerste analyse blijkt dat lerarenopleiders vaak onbewust en impliciet waarden verwerken in hun lessen, zonder kritische reflectie. Op pedagogisch-didactisch en individueel niveau creëerde de docent-opleider in de eigenvaardigheidsles ruimte voor samenwerking en zelfstandigheid, wat waarden als veiligheid en maatschappelijke redzaamheid benadrukte. Verdere analyse loopt en wordt bij de conferentie gepresenteerd. Discussie

Bewustwording van waarden die een rol spelen bij keuzes kan lerarenopleiders helpen bij het begeleiden van studenten. Het biedt lerarenopleiders en studenten de mogelijkheid om het vak reken-wiskundeonderwijs expliciet te verbinden met burgerschapsvorming en de ontwikkeling van persoonlijke waarden.

Referenties

- Biesta, G. (2010). Why 'what works' still won't work: from evidence-based education to value-based education. *Studies in Philosophy and Education*, 29(5), 491-503.
- Bishop, A. J. (1988). *Mathematical enculturation: A cultural perspective on mathematics education*. Dordrecht: kluwer Academic Publishers.
- Buijsman, S. (2018). Plussen en minnen. *Wiskunde en de wereld om ons heen*. De bezige bij Clarkson, P. , Seah, W. T. , & Pang, J. (Eds.). (2019). *Values and valuing in mathematics education, scanning and scoping the territory*. Cham: Springer Open
- Prenger, J. , Pleumeekers, J. , Van Zanten, M. , Schmidt, V. , Teunis, B. , Brand, M. , & Bron, J. (2023). *Conceptkerndoelen Nederlands en rekenen en wiskunde*. SLO.
- Ministerie van onderwijs. (2022, mei 12). *Kamerbrief Masterplan Basisvaardigheden*. OpenOverheid. nl: <https://open.overheid.nl/repository/ronl-87e80b67638eac706986d2467ba0dbc854000ea7/1/pdf/kamerbrief-masterplan-basisvaardigheden.pdf>

327. Het lerarentekort, van daden naar visie: Goed onderwijs met minder leraren een praktijk onderzoek.

Karlijn de Jong, Hogeschool Leiden, Leiden, Nederland

Programmalijs 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, (V) SO, Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Leraren tekort, Anders organiseren, Onderwijs visie

Hoe kunnen wij goed onderwijs verzorgen met minder bevoegde leerkrachten. Op zes po-scholen is door middel van praktijkonderzoek het anders organiseren onderzocht. Centrale vragen waren: Wat is goed onderwijs? Wat heeft deze school(context) nodig? Schoolteams hebben zowel nieuwe als al in gebruik genomen vormen van anders organiseren toegepast en geëvalueerd.

Het primair onderwijs kent een groot lerarentekort, in Den Haag bijna 24% van het aantal onderwijs FTE's. Uit de laatste meting in oktober 2022 blijkt dat het landelijk tekort voor leraren 9,5 procent van de werkgelegenheid van leraren bedraagt. Dit tekort zal de komende jaren alleen nog maar verder toenemen (Adriaens, Elshout & Elshout, 2022). De leraar is een belangrijke bepaler voor kwalitatief goed onderwijs (Van Tartwijk, Beijaard, & van Rijswijk, 2023). Maar: Hoe geef je als school goed onderwijs met minder leraren? En: Wat is eigenlijk goed onderwijs? In deze sessie delen we 6 praktijkvoorbeelden van basisscholen die met deze twee vragen aan de slag gingen. Deze scholen verschillen in omgeving, grote, weging en mate waarin zij al te maken hebben met het leraren tekort. In het project 'Goed onderwijs met minder leraren' onderzoeken we samen met 6 basisscholen hoe op hun school goed onderwijs met minder leraren kan worden vormgegeven passend bij hun eigen context. Hiermee nemen zij de regie in dit probleem. Doel hiervan is het opschalen van de opbrengsten naar andere scholen. Van daden naar visie:

Vanuit hun visie op goed onderwijs, kennis over het werkgeluk van de zittende collega's en bestaande kennis over dit onderwerp hebben de scholen met de projectleider en de lector verschillende vormen van anders organiseren ontwikkeld, ingezet en geëvalueerd: zoals toezichthouderschap (functiedifferentiatie), inzetten van (externe)vakdocenten en inzetten van de docent LO (taakdifferentiatie)De zes scholen zijn gestart met het formuleren van hun visie op goed onderwijs. Dit is van belang omdat schoolleiders nu -heel begrijpelijk- vooral hebben gehandeld vanuit urgentie en daarbij niet altijd rekening hebben gehouden met de onderwijsvisie van de school en de al bestaande kennis omtrent het anders organiseren en het lerarentekort. Zij zijn gestart met daden, wij maken nu samen de stap naar visie. Naast de visie onderzoeken de scholen ook wat hun zittende collega's werkgeluk brengt om ook de zittende leerkrachten te behouden. Naast de kennis vanuit de basisscholen zelf maken wij in dit project gebruik van de reeds gedane onderzoeken naar het lerarentekort, arbeidsmigratie, vormen van anders organiseren en andere monitor studies over het beroep. Het uiteindelijk doel van het project is om PO scholen met een (dreigend) leraren te kort handvatten te bieden om goed onderwijs te bieden met minder bevoegde leerkrachten. Naast de

verschillende vormen van anders organiseren beschrijven wij ook werkzame elementen, succes factoren en valkuilen van de voorbereiding, implementatie en consolidatiefase.

Referenties

Adriaens, H. , Elshout, M. , & Elshout, S. (2022). Personeelstekorten primair onderwijs: Peildatum 1 oktober 2022. Centerdata.

Van Tartwijk, J. , Beijaard, D. , & van Rijswijk, M. (2023). Whitepaper Lerarentekorten: Over oorzaken, beleid en oplossingen. Geraadpleegd van:

https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/427915/2023_04_van_Tartwijk_Beijaard_van_Rijswijk_Whitepaper_Lerarentekorten.pdf?sequence=1&isAllowed=y

328. Culturele responsiviteit in het onderwijs: waarom en wat vraagt het van ons als lerarenopleiders?

Sabrina Alhanachi, Stichting NIVOZ, Rotterdam, Nederland

Programmalijs 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Cultureel responsief lesgeven, kansen(on)gelijkheid

Het ontwikkelen van culturele responsiviteit (CR) kan leraren helpen om beter om te gaan met de uitdagingen die zij ervaren in diverse onderwijscontexten. CR is een onderwijsbenadering die de achtergrond van leerlingen als een bron voor leren ziet. Maar... waarom is het belangrijk en wat vraagt het van de lerarenopleider?

In deze workshop ligt de focus op Cultureel Responsief Lesgeven. Uit recent Europees onderzoek (Semiao et al. , 2023) blijkt dat leraren het belang van diversiteit inzien en het ook waarderen, maar tegelijkertijd geven ze aan zich niet competent genoeg te voelen om aan te sluiten bij de behoeften van leerlingen met een migratieachtergrond. Een aantal studies laten zien dat deze handelingsverlegenheid te verklaren is door te weinig ervaringen en kennis in hoe om te gaan met diversiteit in de klas (Alhanachi, 2023; Semiao et al. , 2023). Dit kan zich uiten in leraren die het lastig vinden om zich te verplaatsen in de leerling, met als gevolg dat zij niet aan kunnen sluiten bij de manier waarop deze leerlingen de wereld (bv. klas, school, thuis en maatschappij) ervaren en waarnemen (Milner, 2010, 2012), met onder advisering en kansenongelijkheid als uiteindelijk resultaat. Het ontwikkelen van culturele responsiviteit kan leraren helpen om beter om te gaan met de uitdagingen die zij ervaren en om leerlingen beter te kunnen begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling (Gay, 2002). Culturele responsiviteit is een 'mindset' (Hammond, 2014) waarbij de achtergrond van leerlingen en studenten, als een bron voor leren wordt gezien (Gay, 2002, 2013). Dat vraagt zowel van lerarenopleiders, leraren en hun teams bewustzijn van de verschillende normen, waarden, perspectieven, ervaringen en voorkennis die leerlingen van huis uit meenemen en bereidheid om deze in te zetten om aan te sluiten bij hun leefwereld. Dit is zowel van belang in de lesinhoud als in de lesinstructies, communicatie en het contact met leerlingen en studenten (Gay, 2002, 2013).

De workshop heeft als doel handelingsperspectieven te bieden door middel van het delen van enkele werkvormen die culturele responsiviteit bevorderen zodat lerarenopleiders beter voorbereid zijn op wat er van hen gevraagd wordt bij het opleiden van cultureel responsieve leraren.

329. Woorden geven aan vakdidactische leervragen binnen de Inholland pabo.

Petra van den Brom - Snijders, Hogeschool Inholland, Den Haag, Nederland; Fabian Vormeer, Hogeschool Inholland, Dordrecht, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: vakdidactiek, leervraag van de student, leerproces

De Inholland pabo heeft een nieuw curriculumontwerp gebouwd rondom acht beroepstaken. Uitgangspunten zijn dat leervragen van studenten het leerproces sturen en toetsing onderdeel is van het leerproces. Dit roept de vraag op: Hoe borg je dat vakinhoud en vakdidactiek bij alle studenten aan bod komen in een dergelijk curriculum?

De Inholland pabo heeft een curriculumontwerp gebouwd rondom acht beroepstaken, zie afbeelding 1. Uitgangspunten zijn dat leervragen van studenten het leerproces sturen en toetsing onderdeel is van het leerproces. Een curriculum waarin programmatisch toetsen gekozen is als middel om te komen tot een robuuste beslissing over de leeruitkomsten. Een curriculum dat studeerbaar is en niet overladen, een proces dat landelijk ook speelt bij de herijking van de kennisbasis. Dit roept de vraag op: Hoe borg je dat vakinhoud en vakdidactiek bij alle studenten aan bod komen in een dergelijk curriculum?

Tijdens deze sessie delen we hoe vakinhoudelijke kennis en didactiek een plek heeft gekregen in dit curriculum gedurende het ontwerptraject dat is vormgegeven met studenten, lerarenopleiders van de hogeschool en uit de praktijk. We geven zicht op ons ontwerp, hoe wij binnen het nieuwe curriculum van de Inholland pabo onze studenten aan het denken willen zetten over hun ontwikkeling, specifiek op het gebied van rekenen-wiskunde. Hoe geven ze woorden aan hun vakdidactische leervragen? Hierbij richten we ons in deze sessie met name op de eerste twee fasen van de opleiding. Ook delen we de eerste ervaringen die we hebben opgedaan sinds dit studiejaar. Op welke wijze werken we aan een kritische houding en kwaliteitsbesef op het gebied van rekenen-wiskunde? We geven een beeld van hoe de reken-wiskundevakinhoud en vakdidactiek vorm krijgen in een curriculumontwerp waarin we leerruimte willen creëren, door de overladenheid van het programma te reduceren. Vervolgens voeren we graag met lerarenopleiders van hogescholen en uit de praktijk een open gesprek over hoe je borgt dat de vakinhoud en -didactiek bij alle studenten aan bod komen, zonder dat je als opleiding alles dichttimmerd. Hoe zorgen we dat alle studenten hun vakinhoudelijke en vakdidactische leervragen herkennen en daar woorden aan geven?

Kortom, deze sessie geeft een inkijk in: hoe vakinhoud en vakdidactiek vorm kan krijgen; en in een curriculumontwerp waarin we leerruimte willen creëren, door de overladenheid van het programma te reduceren; hoe vakinhoud en vakdidactiek een plek kan krijgen in een curriculum waarin beroepstaken centraal staan, leervragen van studenten het leerproces sturen en toetsing onderdeel

is van het leerproces; hoe vanuit perspectief van samen opleiden samen met lerarenopleiders uit de praktijk en studenten is ontworpen.

Beroepstaken

1 Creëren van een veilig pedagogisch klimaat 2 Organiseren van een stimulerende leeromgeving 3 Bijdragen aan persoonsvorming van iedere leerling	<p>PEDAGOGISCHE
OPDRACHT</p> |
|--|----------------------------------|

4 Ontwerpen van leertrajecten 5 Uitvoeren van leeractiviteiten 6 Evalueren van leeropbrengsten	<p>HOOGWAARDIG
ONDERWIJS</p> |
|--|----------------------------------|

7 Ontwikkelen van educatief partnerschap 8 Samenwerken aan onderwijskwaliteit	<p>SAMENWERKINGS
VERBANDEN</p> |
|---|------------------------------------|

Definitie: Een betekenisvolle hele taak zoals die in alle complexiteit in de werkelijkheid door een beroepsbeoefenaar wordt uitgevoerd. Een beroepstaak moet representatief zijn voor de beroepspraktijk en als zodanig ook door het werkveld worden erkend.

330. Opleiden van pabostudenten met de specialisatie jonge kind

Simone Soomers, Hogeschool Saxion, Enschede, Nederland; Nicolien Tip, Hogeschool Saxion, Enschede, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: jonge kind, pabo

Welke kennis en handvatten over het opleiden van pabostudenten met de specialisatie jonge kind heb je nodig om dit in de praktijk in te zetten? Er wordt toegelicht hoe we studenten samen opleiden in het verzorgen van onderwijs aan het jonge kind met aandacht voor interactie tijdens spelend leren.

In een kleuterklas, waar kinderen variëren in leeftijd, vaardigheden en leerstijlen, kan het een uitdaging zijn om elke leerling de ondersteuning te bieden die hij of zij nodig heeft. Een effectieve manier om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van jonge kinderen, is het werken in kleine kringen. Deze manier stelt leerkrachten in staat om gericht in interactie te gaan met kleuters. Kleine kringen zijn kort, effectief en sluiten aan op wat kleuters nodig hebben en willen leren. Daardoor hebben kleuters veel ruimte om te leren door spel en de input uit de kleine kring toe te passen tijdens spel (Deunk e. d. , 2015). Uit onderzoek (Doolard e. d. , 2003) blijkt ook dat de betrokkenheid van kleuters in een kleine kring hoger is en worden ze meer uitgedaagd in de zone van naaste ontwikkeling. In de specialisatie jonge kind op de pabo van Hogeschool Saxion besteden we aandacht aan spelend leren in een rijke speelleeromgeving in groep 1 en 2. Bij de versterking van het curriculum is aandacht voor de educatieve proceskwaliteit een belangrijk uitgangspunt geweest. Daarbij is uitgegaan van de volgende definitie: “Educatieve proceskwaliteit verwijst naar een responsieve professional met hoge verwachtingen die feedback geeft, ontwikkeling stimuleert door kinderen uit te dagen in spel, en in een rijke speel- leeromgeving interessante activiteiten biedt die een beroep doen op alle ontwikkelingsdomeinen” (Howes et al. , 2008; Pianta et al. , 2005; Thomassen & La Paro, 2009). In het curriculum wordt ingegaan op de ontwikkelingskenmerken en -leerlijnen van kleuters. Het belang van spel wordt benadrukt en er wordt ingegaan op de begeleiding van spel (o. a. de 3V's). Studenten oefenen met klassenmanagementvaardigheden en interactievaardigheden waarbij ingestoken wordt op het verhogen van de educatieve proceskwaliteit. Als hulpmiddel wordt hierbij een onderwijsmodel voor onderwijs aan kleuters gebruikt , die tijdens dit praktijkvoorbeeld zal worden toegelicht. Studenten leren op deze manier onderwijs aan kleuters te verzorgen zodat kleuters zich zo optimaal mogelijk kunnen ontwikkelen. We werken daarbij nauw samen met opleidingsscholen zodat de studenten een stevige theorie-praktijkkoppeling kunnen maken. We hadden verwacht dat de koppeling theorie-praktijk door alle opleiders voldoende kan worden ingezet. Echter is dat niet altijd het geval. Het vraagt ook van opleiders dat zij kennis hebben over het opleiden van jonge kind specialisten en handvatten hebben om dit in de praktijk in te zetten. Een concrete afstemming over wat het opleiden van jonge kind specialisten inhoudt, kan hiervoor een mogelijke oplossing zijn.

331. Samen op koers: naar een afgestemd en gedragen koersplan in het partnerschap

Wilke van der Molen, Scope Samen Opleiden, Zwolle, Nederland; Freek ten Klooster, Stichting VCO Hierden-Harderwijk

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: koersplan, partnerschap, kwaliteit

Scope Samen Opleiden is een partnerschap van 21 PO-besturen en Hogeschool Viaa. We ontwikkelden een gemeenschappelijk koersplan, gebaseerd op het kwaliteitskader en schoolontwikkelthema's, met het thema 'Anders Kijken, Denken, Doen' als uitgangspunt.

Scope Samen Opleiden is een SO&P-partnerschap van 21 PO-besturen en Hogeschool Viaa. We gingen een nieuwe strategische koersperiode in vanuit de ambitie dat Samen Opleiden en Professionaliseren niet 'iets erbij' is voor de opleidingscholen, maar dat alle scholen een logische verbinding maken tussen Samen Opleiden en eigen schoolontwikkelthema's. Daartoe hebben we een zorgvuldig gemeenschappelijk proces doorlopen in het opstellen van het nieuwe strategisch koersplan.

Door samen te werken en koersplannen op elkaar af te stemmen, wordt het vertrouwen binnen het partnerschap vergroot. Dit versterkt de relaties tussen de betrokken scholen en dat bevordert een cultuur van samenwerking. Door inhoudelijke afstemming op thema's kunnen de partners krachten bundelen, wat leidt tot synergie en duidelijkheid in doelen en strategie.

Er is een werkgroep van start gegaan, waarin een aantal bestuurders en de programmaleiders van Scope zitting namen. We startten dit proces vanuit een aantal richtinggevende kaders:

1. het kwaliteitskader Samen Opleiden en Professionaliseren en
2. de strategische agenda van de PO-raad

Daarnaast gaven de zelfevaluatie en aanbevelingen uit de peerreview SO&P input en zicht op de stand van zaken en ontwikkelthema's van ons partnerschap. In een aantal sessies hebben we een ambities uitgewerkt binnen de structuur van het kwaliteitskader, waarbinnen we thema's vanuit de PO-raad hebben verwerkt.

Besturen geven aan juist binnen Scope stappen te willen zetten, omdat we elkaar hebben leren kennen als betrouwbare partners die vanuit visie samenwerken. Daarbij zien we hoe krachtig het opleiden van toekomstige professionals een vliegwiel kan zijn in innoveren en ontwikkelen van de praktijk.

Als onderlegger voor de nieuwe koersperiode kozen we daarom voor het thema 'Anders Kijken, Denken, Doen'. Dit hebben we uitgewerkt naar de 4 onderwerpen uit het kwaliteitskader SO&P:

1. De lerende leraar
2. Leeromgeving
3. Organisatie
4. Kwaliteitscultuur

Elk onderwerp hebben we vervolgens vertaald naar ambities in de diverse contexten (de driehoek) van ons partnerschap: de opleidingsscholen, de student en de Pabo.

In klankbordsessies hebben schoolleiders, schoolopleiders en instituutopleiders meegedacht over het plan. We willen dit koersplan een levende en inspirerende plaats geven in ons partnerschap. Daartoe bespreken we de ambities regelmatig met diverse groepen en verbinden de activiteiten die we ondernemen expliciet aan het koersplan. In deze sessie nemen we jullie mee in het proces van totstandkoming naar uitvoering van ons koersplan '23-'27.

332. Didactiek en vakinhoud: hand in hand met BTC.

Matthias Kaat, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Marjolijn Bosma, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Building Thinking Classrooms , Professionele identiteit , Lerarenopleidersvaardigheden

Ervaar hoe de aanpak van Building Thinking Classrooms (BTC) in de praktijk werkt. Leer van onze ervaringen in de lerarenopleiding en ontdek hoe deze methode de professionele ontwikkeling van toekomstige docenten versnelt. Deze interactieve workshop biedt hands-on inzichten in een innovatieve onderwijsdidactiek.

Thema:De workshop focust op de rol van de Building Thinking Classrooms (BTC) didactiek in het versterken van de professionele identiteit van studenten. We onderzoeken hoe de didactiek studenten versneld uit hun 'student-stand' haalt en hen laat nadenken over hun rol als docent. We benadrukken hoe de inzet van BTC de wisselwerking tussen vakinhoud en didactiek kan blootleggen.

Doel:

Het doel van de workshop is om lerarenopleiders inzicht te geven in de mogelijkheden van BTC. Met de workshop willen we inspireren en het gesprek aangaan hoe de inzet van BTC het onderwijs kan versterken.

Praktische relevantie

BTC zorgt ervoor dat studenten niet alleen vanuit de leerling positie leren, maar zich al vroeg bewust worden van hun rol als docent. Door te werken in een drietal worden studenten zich bewust van de rollen die ze binnen een groep kunnen innemen, zoals expert of lerende. Dit versnelt hun professionele ontwikkeling. Differentiëren gebeurt hier niet op basis van cognitieve vaardigheid, maar op de rol die ze innemen bij het uitvoeren van een (wiskundige) opdracht. Voor de lerarenopleider geeft deze werkwijze handvatten om het gesprek aan te gaan over zowel vakinhoud als didactiek.

Opbouw en werkvormen

20 minuten – Good practice ervaring: We starten met een BTC-ervaring. Je doorloopt zelf een opdracht zoals je die zou ervaren in een Building Thinking Classroom. Hierbij ligt de focus op het zichtbaar maken van denkprocessen en het stimuleren van samenwerking in groepen. 10 minuten – Terugkoppeling + Opbrengst van onze werkzaamheden: We koppelen de praktijkervaring aan onze eigen ervaringen en successen met BTC. We bespreken de impact van BTC op de ontwikkeling van de professionele identiteit van studenten en de manier waarop het hogere-orde-denken bevordert. 10 minuten – Reflecteren op doelen in ons onderwijs: Vervolgens nodigen we je uit om te reflecteren op de doelen die jij stelt in je eigen onderwijs. Hoe sluiten jouw onderwijspraktijken aan op de doelen die je hebt voor je studenten? En hoe kan BTC helpen om deze doelen beter te bereiken? 5 minuten – Afronding: Tot slot ronden we af door met deelnemers de opgedane inzichten kort te bespreken.

334. De meerwaarde van Samen Opleiden en Professionaliseren in heterogeen samengestelde leernetwerken

Annemarie Schep, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Dorothé Oomen, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Loes Karsten, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Brigitte de Kok, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Leernetwerken, Samen Opleiden

De lerarenopleiding van de Hogeschool Utrecht en de scholen in de regio integreren theorie en praktijk via heterogene leernetwerken. Praktijkvoorbeelden van deze netwerken tonen samenwerking tussen school- en instituutopleiders en studenten van diverse opleidingen. Dit bevordert welzijn en competentieontwikkeling van studenten. Praktijkvoorbeelden en implicaties worden interactief besproken.

Samenvatting

Al lang wordt bij het opleiden van leraren gediscussieerd over hoe theorie en praktijk kan worden geïntegreerd (zie o. a. Dewey 1934; Hennissen et al. , 2017). Een lerarenopleiding (vo) van Hogeschool Utrecht (HU) heeft de daad bij het woord gevoegd door het Samen Opleiden met enkele schoolbesturen vorm te geven in leernetwerken. Leernetwerken bestaan uit heterogene groepen studenten van verschillende opleidingsrichtingen, waarin schoolopleider en instituutopleider samenwerken vanuit een gemeenschappelijke visie op opleiden. Leren in de praktijk staat centraal. Hierdoor kan beter op de context van opleidingsschool worden aangesloten. Een deel van het opleidingscurriculum wordt aangeboden op school. De begeleiding van studenten is gebaseerd op vijf pijlers, zoals: ontwikkelingsgericht begeleiden, theorie-praktijkkoppeling en werken vanuit leervragen en intervisie. Bij zeven leernetwerken is de meerwaarde voor studenten onderzocht op gevoel van welbevinden (Ryan & Deci, 2000) en gepercipieerde competentieontwikkeling. De grondleggers, opleiders en studenten zijn bevraagd op basis van de CIMO-logica (context, interventie, mechanisme en uitkomst) om inzicht te krijgen in de beoogde en ervaren opbrengsten is (Van den Berg et al. , 2012). Voor welbevinden ervaren studenten verbondenheid, sociale veiligheid en duidelijkheid over verwachtingen doordat de opleiders toegankelijk zijn en er korte communicatielijntjes zijn. Voor competentieontwikkeling ervaren sommige studenten een groei door hun deelname in het leernetwerk waar andere alleen aangaven dat vooral het lesgeven bijdraagt aan competentieontwikkeling. We gaan graag in gesprek over ‘het opleiden in leernetwerken’ en leggen

enkele dilemma's voor op het gebied van de begeleiding van studenten in heterogene leernetwerken en de samenwerking tussen instituut- en schoolopleider.

Referenties

- Dewey, J. (1904). The relation of theory to practice in education. In C. A. McMurry (Ed.), The relation between theory and practice in the education of teachers: Third yearbook of the national society for the scientific study of education, part 1 (pp. 9–30). Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Hennissen, P. , Beckers, H. , & Moerkerke, G. (2017). Linking practice to theory in teacher education: A growth in cognitive structures. *Teaching and Teacher Education*, 63, 314-325.
- Ryan, R. M. , & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68.
- Koopman, M. , Swinkels, M. , & Struyven, K. (2016). Leer-en leerlinggericht opleiden. In D. Beijaard (Red.), *Weten wat werkt, onderzoek vertaald voor lerarenopleiders* (pp. 59-68). Ten Brink Uitgevers.
- Van den Berg, J. , Hoeve, A. , & Zitter, I. (2012). Op zoek naar wat werkt: Zichtbaar maken van innovatieopbrengsten. *MESO magazine*, 183, 18-22.

335. Inclusie zij-instromers

Gert-Jan Veerman, Christelijke Hogeschool Ede, Ede, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: inclusie, zijinstromers

Zij-instromers hebben het potentieel om opleidingen en het werkveld te verrijken met hun diverse kwaliteiten. Een inclusief klimaat op pabo's en opleidingsscholen is essentieel om dit te kunnen doen. Dit onderzoek beschrijft de ervaringen van zij-instromers binnen vijf verschillende opleidingen en biedt handvatten die beschrijven wat bijdraagt aan hun inclusie.

Voor scholen en pabo's zijn zij-instromers van groot belang, omdat zij een cruciale schakel zijn bij het oplossen van het lerarentekort. Zij-instromers beschikken door hun voortraject over een grote rijkdom aan ervaringen en kwaliteiten van buiten het onderwijsveld om op de pabo en de opleidingsschool in te brengen (Pijpers-Streefkerk, 2020; Tigchelaar, Brouwer, Korthagen, 2003). Hierdoor kunnen zij pabo's en lerarenteams bewust maken van het belang van andere (culturele) contexten en daarmee bijdragen aan kansrijke schoolloopbanen. Vanwege hun unieke achtergronden en eerdere professionele ervaring in andere contexten dan het onderwijs is een inclusief klimaat essentieel voor zij-instromers om zich thuis te voelen op de pabo (Veerman & Ros, 2023) en opleidingsschool (Ros & Veerman, 2022) en zich gewaardeerd te voelen om wat zij meebrengen (Shore et al. , 2011). Pabo's ontwikkelen ieder hun eigen trajecten voor zij-instromers. Pabo's en de opleidingsscholen vragen om concrete handvatten voor het verder bevorderen van een inclusief klimaat voor zij-instromers. In dit onderzoek is bij zij-instromers van zij-instroomtrajecten van vijf verschillende pabo's door middel van diepte-interviews nagegaan welke eerder opgedane ervaringen en kwaliteiten zij-instromers zelf nuttig achten voor het leraarschap en wat bevorderende en belemmerende factoren zijn (geweest) tijdens de opleiding, zowel in de pabo als in de opleidingsschool om deze in te brengen en te benutten. Oftewel, wat maakt dat zij-instromers zich wel of juist niet verbonden en gewaardeerd voelen in de pabo en de opleidingsschool? Vervolgens is bij de coördinatoren nagegaan hoe zij de opleiding zo inrichten zodat er sprake kan zijn van een inclusieve opleiding. In oktober 2024 zijn de eerste diepte-interviews afgenomen. De overige interviews zullen in de periode tot december volgen. Tijdens het Velon Congres kunnen de resultaten van eerste analyses en concepthandvatten gedeeld worden. Met de aanwezige lerarenopleiders zal vervolgens n. a. v. een presentatie van deze eerste resultaten verder worden gesproken over welke elementen zij uit hun opleidingspraktijk herkennen. Tenslotte zal met elkaar bediscussieerd worden in hoeverre concepthandvatten voor de inclusie van zij-instromers bruikbaar zijn voor hun eigen onderwijspraktijk.

Referenties

Tigchelaar, A. , Brouwer, N. , & Korthagen, F. (2003). Koersen op ervaring: Een verkennend onderzoek naar het aansluiten op eerdere ervaringen van zij-instromers in de lerarenopleiding. EPS-reeks.

Pijpers-Streefkerk, E. (2020). Zij-instromers, je moet er wel in geloven. *Basisschool Management*, 34(6), 10-13

Shore, L. M. , Randel, A. E. , Chung, B. G. , Dean, M. A. , Holcombe Ehrhart, K. , & Singh, G. (2011). Inclusion and diversity in work groups: A review and model for future research. *Journal of Management*, 37(4), 1262–1289.

Ros, A. A. , & Veerman, G. J. M. (2022). Bouwen aan inclusieve en diverse lerarenteams. *Basisschool Management*, 36(8), 11-13.

Veerman, G. J. M. , & Ros, A. A. (2023). Samen werken aan meer inclusieve en diverse lerarenopleidingen. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 44(4), 168-177.

338. Oriëntatie op Onderwijs & Opvoeding: Een gemeenschappelijke module voor pedagogen en leraren in spé

Sander de Folter, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Ruben Fukkink, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Marleen Hennen, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Krysten Esther, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Marlot van der Geld, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, MBO, HBO, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Interprofessionaal opleiden, Lerarenopleiding, Pedagogischdidactisch werkveld

De module Oriëntatie op Onderwijs & Opvoeding laat 1000 eerstejaarsstudenten van 18 educatieve en pedagogische opleidingen interprofessioneel samenwerken. Door verbinding te zoeken tussen verschillende contexten, ontwikkelen zij vaardigheden om kansrijke schoolloopbanen voor leerlingen te creëren in diverse stedelijke onderwijssituaties, met een breed aanbod aan onderwijs en opvoeding als basis.

We delen onze ervaringen met het ontwikkelen en uitvoeren van een faculteitsbrede module voor alle eerstejaarsstudenten van de Faculteit Onderwijs en Opvoeding (FOO) aan de HvA, Oriëntatie op Onderwijs en Opvoeding. De doelstelling voor deze module is: "Het ontwikkelen van een breed bewustzijn bij FOO-studenten over de context waarin het kind of de jongere opgroeit, en het bevorderen van samenwerking tussen pedagogische professionals." Deze module is het resultaat van een opleidingsdoorbrekende samenwerking en biedt studenten niet alleen theoretische kennis, maar bereidt hen ook voor op interprofessionele samenwerking in een dynamisch en uitdagend werkveld.

Interprofessioneel samenwerken in het onderwijs, waarbij professionals met verschillende achtergronden rondom het kind werken, heeft bewezen voordelen. Onderzoek toont aan dat een gezamenlijke aanpak de leer- en ontwikkelingskansen van kinderen vergroot, vooral in complexe grootstedelijke contexten (Boomkens, Verheem, Ex, & Fukkink, 2024). In integrale kindcentra bundelen leraren, pedagogen en maatschappelijk werkers hun expertise om de behoeften van het kind vanuit een holistisch perspectief te ondersteunen (Fukkink & Lalihatu, 2020). Dit leidt niet alleen tot betere leerresultaten, maar ook tot een sterkere emotionele en sociale ontwikkeling bij kinderen (Vangrieken et al., 2015).

In deze module leren studenten niet alleen hoe de grootstedelijke context invloed heeft op hun handelen, maar ook hoe verschillende disciplines rondom het kind samenwerken. Studenten maken kennis met elkaars werkveld en ervaren vanaf het begin van hun opleiding hoe interprofessionele samenwerking essentieel is voor het ondersteunen van kansrijke schoolloopbanen.

De eerste ervaringen van studenten onderstrepen het succes van dit programma. Studenten gaven aan dat zij niet alleen hun professionele vaardigheden aanscherpten, maar ook persoonlijke groei

doormaakten, zoals bij het afronden van de eerste module waarin zij een presentatie gaven over het systeem waarin ze zijn opgegroeid. De feedback van zowel studenten als docenten benadrukt de waarde van samenwerking, afwisseling in (digitale) werkvormen en de inhoud van de lessen. Onderzoek van Friend & Cook (2010) laat zien dat samenwerking tussen professionals leidt tot een verhoging van de kwaliteit van het onderwijs, doordat verschillende perspectieven en expertise worden gecombineerd. Dit is cruciaal in een steeds diverser onderwijslandschap, waarin kinderen baat hebben bij geïntegreerde ondersteuning op sociaal-emotioneel, cognitief en gedragsmatig vlak. Met deze module bereiden we studenten voor op hun rol in een diverse en veranderende onderwijsomgeving, waarin interprofessionele samenwerking essentieel is voor kansrijke schoolloopbanen van de kinderen in onze stad.

Referenties

- Boomkens, C. , Verheem, E. , Ex, C. , & Fukkink, R. (2024). Interprofessionele samenwerking rondom jeugdigen: Wat vertellen HvA-publicaties ons? Hogeschool van Amsterdam.
- Friend, M. , & Cook, L. (2010). Interactions: Collaboration skills for school professionals. Pearson.
- Fukkink, Ruben & Lalihatu, Esmée. (2020). A Realist Synthesis of Interprofessional Collaboration in the Early Years; Becoming Familiar with Other Professionals. International journal of integrated care. 20. 1-16. 10. 5334/ijic. 5482.

339. Effectieve schrijfdidactiek: krachtig modeleren

Justine Pillaert, Hogeschool VIVES, Kortrijk, België; Liesbeth Ghesquière, Hogeschool VIVES, Kortrijk, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: schrijfdidactiek, modeleren

Uit peilingen blijkt dat veel lagereschoolkinderen niet goed kunnen schrijven. Onderzoek wijst op de noodzaak van expliciete strategie-instructie door leerkrachten, maar er is een kloof tussen theorie en praktijk. Het onderzoek 'SOS: krachtig modeleren' biedt een didactisch kader om tot efficiënt modeleren te komen zodat schrijffresultaten verbeteren.

Schrijven is voor leerlingen cruciaal voor maatschappelijke deelname, leren en zelfontplooiing. Toch blijkt - uit de Peiling Nederlands 2018 en Peil 2019 - dat goede schrijfvaardigheid bij lagereschoolkinderen geen evidentie is. Als antwoord op de teleurstellende cijfers voor schrijfvaardigheid komen 'tijd' en 'effectieve instructiekwiteit van leraren' naar boven. Uit meta-onderzoek weten we ook dat vooral expliciete instructie over tekststructuur en schrijfstrategieën, feedback van een volwassene en samen schrijven cruciaal zijn voor effectief schrijfonderwijs (Graham et al, 2012). Maar hoewel veel onderzoek is gedaan naar effectieve schrijfdidactiek, blijkt toch een kloof te bestaan tussen wetenschap en praktijk (Bouwer & Koster 2016; Koster, Bouwer & Van den Bergh 2017; Harris et al. 2013).

Vanuit deze nood aan praktijkonderzoek kreeg Schrijven op school: krachtig modeleren vorm. Binnen dit onderzoek willen we niet alleen inzicht krijgen in de mogelijke vormen van strategie-instructie via modeleren, maar zetten we ook in op het coachen van leerkrachten om hun instructiekracht in de praktijk te vergroten zodat ook schrijffresultaten van leerlingen verbeteren (De Smedt, Van Keer & Merchie 2016).

Krachtig modeleren

Modeleren is een didactische methode waarbij de leerkracht schrijfstrategieën expliciet voordoet, zodat leerlingen kunnen leren door observatie en reflectie. Uit onderzoek (Schutz & Rainey, 2019; Bogaerds-Hazenberg & Evers-Vermeul, 2020) blijkt dat effectief modeleren bestaat uit drie componenten: situeren (uitleggen), demonstreren (hardop denkend voordoen) en abstraheren (samenvatten en transfereren). Modeleren is dynamisch en vraagt om continue afwisseling tussen deze drie elementen. Dit proces helpt leerkrachten geleidelijk hun ondersteuning af te bouwen, zodat leerlingen uiteindelijk zelfstandig met de strategieën aan de slag kunnen.

Van woord naar daad: didactisch kader

Kwaliteitscriteria voor effectief modeleren zijn in theorie duidelijk. Toch blijkt de vertaalslag naar de praktijk voor veel leerkrachten een uitdaging. Ons onderzoek richtte zich daarom op het ontwikkelen van concrete hulpmiddelen om deze kloof te overbruggen. Via praktijkobservaties, video-opnames en feedbacksessies hebben we een didactisch kader en een kijkwijzer ontwikkeld die leerkrachten

ondersteunen bij het toepassen van modeleervaardigheden in hun schrijfonderwijs. Het kader biedt praktische handvatten om tot krachtig modeleren te komen en benadrukt de transfer van schrijfstrategieën. Om leerkrachten niet alleen theoretisch maar ook praktisch te ondersteunen, willen we een hybride professionaliseringstraject opzetten, waarbij videocoaching en zelfreflectie centraal staan. Hierdoor ontstaat een reflectiecultuur die schrijfonderwijs en de visie daarop verbetert. Wij nodigen u uit om het didactisch kader zelf te ontdekken en met ons in gesprek te gaan over de toepassing van krachtig modeleren in uw onderwijspraktijk.

Referenties

Bouwer, R. , & Koster, M. P. (2016). Schrijfonderzoek naar het klaslokaal. De effecten van Tekster, een nieuw ontwikkeld lesprogramma voor leerlingen in het basisonderwijs.

De Smedt, F. , Van Keer, H. & Merchie, E. (2016). Student, teacher, and class-level correlates of Flemisch late elementary school children's writing performance. *Reading and Writing*. 29(5), 833-868

Graham, S. , Harris, K. , Fink, B. & MacArthur, C. (2001). Teacher efficacy in writing: a construct validation wit primary grade teachers. *Scientific Studies of Reading* 5(2), 177-202.

Graham, S. , McKeown, D. , Kiuahara, S. , & Harris, K. R. (2012). A meta-analysis of writing instruction for students in the elementary grades. *Journal of Educational Psychology*, 104(4), 879.

Harris, K. , Graham, S. , Friedlander, B. & Laud, E. (2013). Bring powerful writing strategies into your classroom! Why and how. *The Reading Teacher*, 66(7).

Schutz, K. M. , & Rainey, E. C. (2019). Making sense of modeling in elementary literacy instruction. *The Reading Teacher*, 73(4), 443-451. doi:10. 1002/trtr. 1863

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2019). Peiling Nederlands. Lezen, luisteren en schrijven in het basisonderwijs 2018. Retrieved from Leuven: https://peilingsonderzoek.be/wp-content/uploads/2018/11/Brochure_Nederlands_BaO_2018_DEF.pdf

340. Projectweken binnen de Opleidingsscholen: samen leren in een brede leergemeenschap

Liena van Loenen-Sarkis, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Joris van Hamersveld, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Doreen Hamer, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: projectweek, opleidingsschool, samen opleiden

De studenten van de tweedegraads lerarenopleidingen op Windesheim zijn voor het generieke onderwijs ingedeeld in heterogene groepen. Twee keer per jaar organiseert de Opleidingsschool een projectweek voor de studenten, gericht op de verdieping, vernieuwing en verbreding van generieke thema's. De vraag blijft alleen: hoe organiseer je een betekenisvolle projectweek?

De tweedegraads lerarenopleidingen (2LW) aan Hogeschool Windesheim bestaan uit een Vakgerichte leergemeenschap (VLG) en de Brede Leergemeenschap (BLG). Studenten volgen BLG-onderwijs in heterogene klassen, dat wel zeggen: samen met studenten van verschillende lerarenopleidingen. De BLG-klassen zijn gekoppeld aan de verschillende Opleidingsscholen waarin Windesheim een partner is. Op die manier wordt er vorm gegeven aan het Samen Opleiden. Naast het reguliere onderwijs in de BLG-klassen wordt twee keer per studiejaar een BLG-projectweek georganiseerd door elke Opleidingsschool. De nadruk ligt hierbij op de verdieping en verbreding van het generieke onderwijs voor alle eerste- en tweedejaars studenten. In eerste instantie werd de BLG-projectweken vanuit het instituut georganiseerd. Een rijk programma aan workshops en activiteiten bleek door het vrijblijvende karakter helaas onvoldoende aan te sluiten bij het BLG-onderwijs binnen de Opleidingsscholen, waardoor de opkomst laag was. Na een grondige evaluatie, waarbij ook studenten betrokken waren, is besloten om de projectweken te beleggen bij de Opleidingsscholen, waardoor ze een onderdeel zijn geworden van het Samen Opleiden. Centrale vragen zijn: welke didactische en pedagogische thema's komen tijdens deze projectweken aan bod, en op welke manieren onderscheiden de opleidingsscholen zich hierin?

De programma's voor de BLG-projectweken zijn uniek voor elke Opleidingsschool, omdat ze worden afgestemd op zowel de behoeften van de lerende student als de visie van de Opleidingsschool. De Opleidingsscholen nemen een actieve rol in de ontwikkeling en opzet van de projectweken, wat leidt tot een diversiteit aan ideeën en leerresultaten. Tijdens deze weken bieden de partnerschappen een breed scala aan activiteiten, waardoor studenten de kans krijgen zich verder te verdiepen in generieke thema's passend bij de ontwikkeling van de student. Denk hierbij aan workshops, lezingen, excursies en/of onderwijscafés. In deze presentatie nemen we jullie mee in het ontstaan van de projectweken, de worsteling om de activiteiten aan te laten sluiten bij de leervragen/-behoeften van de studenten en good practices vanuit verschillende Opleidingsscholen. Tegelijk zijn we erg benieuwd naar de reactie van andere lerarenopleiders en naar tips om de projectweken nog succesvoller te maken.

341. “Pedagogiek en (vak)didactiek door een systemische bril bekeken”

Roos Herszkowicz-Spijkerman, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Petra Dekker, Hanzehogeschool Groningen, Groningen, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: systemische blik, fenomenologische houding, tafelopstelling

In deze workshop gaan we actief bezig met enkele toepassingen van de systemische benadering. Pedagogiek en (vak)didactiek verbinden en beschouwen we vanuit een systemisch perspectief. Daarbij worden de basisdynamieken van systemisch werk toegelicht en reflecteren we op de meerwaarde van het gedachtengoed voor de onderwijspraktijk.

De systemische benadering biedt meerwaarde voor het onderwijs. Deze workshop is bedoeld voor professionals die nieuwsgierig zijn naar deze benadering en vanuit verschillende perspectieven naar vraagstukken willen kijken, reflecteren en tot actie willen overgaan. Basis van systeemdenken: In de jaren veertig merkte Van Bertalanffy op dat verschijnselen en processen die ogenschijnlijk niets met elkaar te maken hebben, opvallende overeenkomsten vertonen. Hij combineerde kennis en methoden uit diverse disciplines, wat leidde tot het ontstaan van het systemische gedachtengoed (Van Mameren-Broers, z. d. , 2023). Dit rijke gedachtengoed is door de jaren heen uitgebreid met inzichten en toepassingsmogelijkheden van onder andere Bateson, Boszormenyi-Nagy en Hellinger. Complexe systemen in het onderwijs: Onderwijsprofessionals opereren binnen een complex organisatiesysteem met een eigen historie en dynamiek. Elke leerling, leerkracht en andere betrokkenen brengen hun eigen familiesysteem mee. Er zijn verbindingen die niet altijd zichtbaar zijn, maar wel aanwezig. De systemische benadering richt zich op het geheel en de betekenisvolle samenhang binnen dit geheel (Willemse, 2012). Het is een fenomenologische benadering waarbij directe, intuïtieve waarneming wordt gebruikt zonder voorafgaande theoretische hypothese.

Workshop inhoud: In deze workshop gebruiken we eigen ervaringen en werken we met opstellingen. Poppetjes of andere voorwerpen worden gebruikt om een visuele weergave van een vraagstuk te creëren, waarbij onbewuste processen zichtbaar worden gemaakt. De deelnemers maken kennis met de basisbeginselen van systemisch werken en er worden toepassingsmogelijkheden gedemonstreerd en concrete handvatten voor de praktijk geëxploreerd. Oefeningen en toepassingen: We starten met een oefening over ‘je plek innemen’ in pedagogiek, didactiek en vakdidactiek. Vervolgens werken we met een tafelopstelling waarbij een vraagstuk met concreet materiaal wordt uitgewerkt. We ronden af met een beschouwing op de waarde van het systemische gedachtengoed voor de dagelijkse schoolpraktijk. Vanuit het motto ‘geen woorden, maar daden’ verkennen we acties, klein of groot, die dit gedachtengoed van het onderwijs en diens professional vraagt.

Referenties

Boutelier, A. (2007). Beter voor de klas, werken aan je persoonlijke professionaliteit.

Uitgeverij Nelissen

Hellinger, B. (2000). Het succes van organisatieopstellingen. Uitgeverij Altamira-Becht

Hendriksen, J. & Brasser, A. (2010). Organisatieopstellingen binnen intervisie. Uitgeverij Nelissen

Schreuder, B. (2020). Ik ben kind dus ik voel waar mijn ouders zijn. Uitgeverij Het Noorderlicht

Steijn van, E. (2016). De fontein, vind je plek. Uitgeverij Het Noorderlicht

Van Mameren-Broers, S. (z. d.). (2023) Systeemgericht werken in sociale beroepen. Uitgeverij Boom

Willemse, J. (2012). Anders kijken: Een breder zicht op menselijk gedrag. theorie en praktijk van de systeembenadering. Uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum.

342. (Hoe ver wil je) Voorbij het Hokjesdenken? Praktijkdilemma's in Social Justice Teacher Education

Koen Hoondert, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Karen Van der Eng-Özcan, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Kansen(on)gelijkheid, Social Justice Teacher Education, Onderwijssysteem

De (vroege) verdeling van leerlingen over verschillende onderwijsstromingen leidt tot maatschappelijke ongelijkheid. Dit vraagt om kritisch opleidingsonderwijs. Als onderdeel van de lerarenopleiding volgen studenten de keuzecursus Voorbij het Hokjesdenken. Daarin analyseren ze het onderwijssysteem en bedenken een interventie die het onderwijs rechtvaardiger maakt. We delen graag onze inzichten en dilemma's.

Maatschappelijke ontwikkelingen komen de school binnen. Leerlingen zijn sterk betrokken bij klimaatmarsen, conflicten in de wereld en emancipatiebewegingen. Daarnaast zijn onderwerpen als subjectificatie, social justice, dissent en kansen(on)gelijkheid onderwerpen in het gesprek over onderwijs(beleid). Hoe ga je daar als docent mee om? Hoe bereiden we docenten daarop voor? Deze ontwikkelingen vragen niet alleen om een instrumentele benadering van leraren opleiden, maar ook de normatieve vragen wat 'goed' onderwijs is, voor wie we lesgeven en welke toekomst we voor ons zien moeten worden gesteld.

Vanuit het initiële plan om een keuzecursus over lesgeven op het vmbo te ontwerpen, ontwikkelden we uiteindelijk een cursus gericht op het kritisch analyseren van verschillende onderwijssystemen. Willen we docenten klaarstomen voor een plek in een onderwijssysteem dat leerlingen al heel vroeg verdeelt over verschillende onderwijsstromingen (vmbo's, havo, vwo) en daarmee ongelijkheid vergroot? Hoe leiden we ze op om dat systeem (ook) kritisch te bevragen? En om zich daartegen te verzetten?

In onze keuzecursus Voorbij het Hokjesdenken (GST/UU) worden studenten uitgenodigd om het huidige Nederlandse onderwijssysteem te analyseren én een interventie te bedenken waardoor hun (of het) onderwijs - vanuit hun visie - rechtvaardiger wordt. Dat vraagt om woorden én daden! Om goed inzicht te krijgen in de inhoud van de cursus, de ervaringen van studenten en lerarenopleiders, en aanknopingspunten voor verdere ontwikkeling, is de cursus onderwerp van wetenschappelijk onderzoek. De cursus is tot nu toe drie keer aangeboden aan in totaal zestig studenten. Op basis van een analyse van de eindproducten, drie focusgroepen, uitgebreide cursusevaluaties, drie interviews met de lerarenopleiders en een analyse van de cursusmaterialen wordt er inzicht gegeven in de vraag welke mogelijkheden, obstakels en dilemma's docenten in opleiding en lerarenopleiders hebben in het ontwikkelen van verzet tegen deze onderwijssystemen.

Dit levert inzichten op in 'good practices', mogelijkheden, obstakels en dilemma's. Een belangrijk dilemma is de spagaat tussen wanhoop en hoop. Is het voldoende om een stap in de goede richting te zetten of is er meer nodig dan een enkele stap? Dit dilemma geldt niet alleen voor ons als opleiders die keuzes moeten maken, maar ook voor de docenten in opleiding die twijfelen tussen een ontwerp voor hun eigen onderwijspraktijk en een verdergaande beleidsverandering die veel meer tijd en energie vraagt.

Met deze inzichten kunnen ook andere lerarenopleiders kritisch opleidingsonderwijs (verder) ontwikkelen en krijgen docenten in opleiding handvatten om het onderwijs en de samenleving van de toekomst vorm te geven.

Referenties

- Biesta, G. (2022) Wereldgericht onderwijs. Een visie voor vandaag. Phronese.
- Elffers, L. (2022) Onderwijs maakt het verschil. Kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs. Walburg Pers.
- Gorski, P. C. (2006). Complicity with conservatism: the de-politicizing of multicultural and intercultural education. *Intercultural Education*, 17(2), 163–177. <https://doi.org/10.1080/14675980600693830>
- El Hadioui, I. (2022) Grip op de mini samenleving. Van Gennepe.
- Hosseini, N. , Leijgraaf, M. , Gaikhorst, L. , & Volman, M. (2021). Kansengelijkheid in het onderwijs: Een social justice perspectief voor de lerarenopleiding. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 42(4), 15-25. <https://www.velov.be/tijdschrift-voor-lerarenopleiders-42-3-2021/>
- Merry, M. (2021) Burgerschapseducatie zal ons niet redden. *Pedagogiek*, 41(3), 272-295. <https://doi.org/10.5117/pEd2021.3.004>. MErr
- Sensoy, Ö. & DiAngelo, R. (2017) *Is Everyone Really Equal? An Introduction to Key Concepts in Social Justice Education*. Teachers' College Press.
- Stitzlein, S. (2015) *Teaching for dissent. Citizenship Education and Political Activism*. Routledge

343. Bekwaamheid beter borgen door specifiekere bekwaamheidseisen (deel 1)

Hein Broekkamp, Onderwijsraad, Den Haag, Nederland; Louise Elfers, Onderwijsraad, Den Haag, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Waarborging, bekwaamheidseisen, toetsing

De overheid heeft de bekwaamheid van aanstaande leraren te waarborgen – samen met de lerarenopleidingen en het bredere onderwijsveld. Hoe is dit te realiseren op een manier die ruimte geeft aan lerarenopleidingen?

In dit rondetafelgesprek over het recente advies van de Onderwijsraad ligt het accent op de aanbeveling om bekwaamheidseisen specifiek te maken. (Zie ook parallelsessie 7, 11:15 - 12:00 uur, waarin het accent ligt op de aanbeveling uit het advies om de eindtoetsing meer vergelijkbaar te maken).

Onderwerp, aanleiding en context

Leraren moeten vanaf de start van hun loopbaan bekwaam zijn en verantwoord kunnen handelen in de onderwijspraktijk. Tijdens een lerarenopleiding kunnen aanstaande leraren de nodige kwaliteiten verwerven, zoals kennis van de ontwikkeling van kinderen en jongeren, helder kunnen toelichten van de leerstof en een goede relatie met leerlingen tot stand kunnen brengen. Ongeacht welke lerarenopleiding de student volgt, moet duidelijk zijn dat de aanstaande leraar na afronding van de opleiding in staat is verantwoord te handelen in de onderwijspraktijk. Dit is te waarborgen door eisen te stellen aan de bekwaamheid van aanstaande leraren en na te gaan of zij aan die eisen voldoen. De bekwaamheid van aanstaande leraren kan ook meer indirect worden gewaarborgd, bijvoorbeeld door eisen te stellen aan het onderwijsprogramma van lerarenopleidingen of eisen aan de toelating van studenten tot de lerarenopleiding. De overheid heeft de grondwettelijke taak de bekwaamheid van aanstaande leraren te waarborgen. Dit doet de overheid samen met lerarenopleidingen en het bredere onderwijsveld. De waarborging moet voldoende ruimte laten aan lerarenopleidingen om op pluriforme, professionele en flexibele wijze uiteenlopende groepen studenten op te leiden. Dat laatste is ook van belang met het oog op de aanhoudende lerarentekorten. Met flexibele routes zijn meer studenten te winnen voor het leraarschap. De overheid is samen met het onderwijsveld op zoek naar een balans tussen waarborging van de bekwaamheid van aanstaande leraren, en ruimte voor profilering, professionaliteit, flexibilisering en innovatie van lerarenopleidingen. In het opleidingsberaad leraren voert het ministerie bijvoorbeeld gesprekken met lerarenopleidingen, leraren en scholen over prioriteiten in het onderwijsprogramma. De Onderwijsraad adviseert op verzoek van de minister van Onderwijs over de volgende vraag: Hoe kan bekwaamheid van aanstaande leraren worden gewaarborgd op een manier die ruimte geeft aan lerarenopleidingen?

Naar verwachting is op het Velon-congres 2025 het advies van de Onderwijsraad reeds gepubliceerd. Graag gaat de raad over het advies in gesprek met lerarenopleiders en alle andere actoren die een belang hebben bij de waarborging van de bekwaamheid van aanstaande leraren, onder wie leraren,

beleidsambtenaren, schoolleiders en schoolbestuurders. Doel van het gesprek is na te gaan of belanghebbenden met het advies uit de voeten kunnen en te bespreken wat het betekent voor de invulling van hun rol in het onderwijs. Wijze waarop inbreng van deelnemers wordt gevraagd
Van de deelnemers wordt actieve deelname aan het gesprek verwacht.

Referenties

Darling-Hammond, L. (2020). Accountability in Teacher Education. *Action in Teacher Education*, 42(1), 60-71.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2023). Kamerbrief lerarenstrategie december 2023. Brief aan de Tweede Kamer, 15 december 2023.

(Deel 2: abstractnummer 551)

346. Het Ecosysteem en Toegepaste ecopsychologie als partners in de pedagogische opdracht

Tatjana van der Sluis, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Ann Sterckx, Ann Sterckx, Gent, België

Earthwise Education, Gent, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: verbinding , duurzaam onderwijs, natuurinclusief

Veel jongeren missen verbinding met hun omgeving en zichzelf, wat hun welzijn en ontwikkeling schaadt. Integratie van ecosystemische en ecopsychologische perspectieven in de pedagogische opdracht biedt hier een antwoord. We presenteren een theoretisch kader en laten je ervaringsgericht verkennen hoe dit perspectief de verbondenheid met zelf, samenleving en aarde versterkt.

Als lerarenopleiders dragen wij een pedagogische verantwoordelijkheid, met een dubbelrol van zowel onderwijzen als voorleven. Het is ons doel om aanstaande leraren niet alleen kennis te bieden, maar ook een visie waarin natuur een centrale plaats inneemt. Wij willen hen begeleiden in het ontwikkelen van een professionele identiteit waarin natuurinclusief leiderschap verweven is. Een natuurinclusieve houding draagt bij aan de groei, zelfzorg en gezondheid van hun toekomstige leerlingen. Het geeft leraren de kans om als rolmodel op te treden, niet alleen door kennis over natuur over te dragen, maar ook door een gezonde, duurzame levenshouding voor te leven. Zo ontstaat een krachtige en inspirerende leeromgeving, waarin ook de leraar zelf in balans blijft. Identiteitsvorming vindt plaats in wisselwerking met de omgeving—waarbij de relatie met natuur als identiteitsonderdeel nog vaak over het hoofd wordt gezien. Wij maken echter deel uit van het ecosysteem waarin we leven. Onderzoek toont aan dat de bereidheid tot gedragsverandering met betrekking tot verduurzaming toeneemt naarmate mensen zich meer verbonden voelen met zichzelf, anderen en hun natuurlijke omgeving. Het integreren van toegepaste ecopsychologie en kaders als Planetary Health, een benadering die de gezondheid van mens en natuur met elkaar verweeft, in de lerarenopleiding en in de pedagogische opdracht, kan hierbij ondersteunend zijn. In deze workshop laten we zien hoe toekomstige leraren door middel van toegepaste ecopsychologie en Planetary Health een diepere verbinding met de natuur kunnen opbouwen. De workshop biedt een inleidend inspirerend kader in Planetary Health en ecopsychologie, aangevuld met ervaringsgerichte oefeningen in en met de natuur. Zo leren toekomstige leraren niet alleen hun eigen natuurverbinding te versterken, maar krijgen zij ook tools om deze natuurinclusieve waarden door te geven aan hun leerlingen en hen te inspireren tot duurzame keuzes.

348. Met Onderzoekend Vermogen toewerken naar Verantwoordingskracht voor leerkrachthandelen

Maike Zeguers, Hogeschool Inholland, Haarlem, Nederland

Programmalijs 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Onderzoekend vermogen, onderwijskwaliteit, professionalisering

De kwaliteit van het onderwijs valt of staat bij de kwaliteit van de leerkracht. Maar hoe leiden we leerkrachten op die zich kunnen verhouden tot de huidige druk op onderwijskwaliteit? In deze workshop bespreken wij hoe leerkrachten middels een narratief van hun handelen de kwaliteit van hun onderwijs verantwoorden.

In het streven om de kwaliteit van het onderwijs te vergroten is er veel aandacht voor onderwijsopbrengsten. Een andere, minstens zo belangrijke, indicator voor onderwijskwaliteit is de kwaliteit van het leerkrachthandelen. Deze is echter niet zo eenduidig te meten, en daardoor lastiger te verantwoorden. Het handelen van een leerkracht komt tot uiting in talloze beslissingen die hij dagelijks neemt in de klassensituatie. In deze beslismomenten, vaak in een split-second, overweegt een leerkracht namelijk razendsnel verschillende handelingsmogelijkheden en bepaalt de kwaliteit van zijn totaal aan leerkrachtvaardigheden in hoeverre hij een juiste beslissing kan nemen.

Onderzoekers van het lectoraat De Pedagogische Opdracht werken samen met leerkrachten aan het ontwikkelen van Onderzoekend Vermogen (Enthoven, 2020). Zij begeleiden leerkrachtenteams om via narratieven taal te geven aan de onderbouwing van hun handelen. Deze narratieven van het leerkrachthandelen bieden een aanknopingspunt om situaties vanuit meerdere perspectieven te analyseren, kennis uit de praktijk te koppelen aan wetenschappelijke kennis en hierop met een team van leerkrachten te reflecteren in termen van kwaliteit: 'Hoe handelen wij op deze school, en waarom?', "Wat hebben onze leerlingen van ons nodig?", "Hoe doen we het samen?". In dit praktijkvoorbeeld bespreken we hoe de verantwoording voor de kwaliteit van het leerkrachthandelen zich ontwikkelt in verschillende praktijksituaties waarin we samenwerken aan Onderzoekend Vermogen: Twee leerkrachtenteams op verschillende basisscholen, een leerteam van Pabo studenten en een onderzoekswerkplaats bestaande uit bestuurders, directeuren, leerkrachten en intern begeleiders van eenzelfde schoolbestuur. We tonen, aan de hand van praktijkvoorbeelden, hoe we op de basisscholen werken aan een onderzoekende cultuur. En we laten zien hoe binnen de onderzoekswerkplaats op twee niveau's ontwikkeling plaatsvindt: De deelnemers werken namelijk elk op hun eigen school aan het versterken van het onderzoekend vermogen in hun team, maar versterken ook hun eigen onderzoekend vermogen binnen de bovenschoolse onderzoekswerkplaats. We geven voorbeelden die illustreren hoe de diversiteit in rollen en achtergronden van de deelnemers aan de onderzoekswerkplaats bijdragen aan het verbreden van ieders perspectief op kwalitatief goed leerkrachthandelen.

352. Professionalisering & registratie voor expert-lerarenopleiders

Mariëlle Theunissen, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Petra van Beveren, Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: expertlerarenopleiders, professionele leergemeenschap, flexibilisering

In het licht van de herziening van de beroepsstandaard en registratieprocedures wordt ingezet op erkende professionaliseringstrajecten. Daarom ontwikkelt Velon een landelijke professionele leergemeenschap voor ervaren lerarenopleiders, die verantwoordelijk zijn voor flexibilisering bij het opleiden en professionaliseren van leraren. In dit rondetafelgesprek delen we onze ideeën en vragen hierbij.

Onderwerp, aanleiding en context

Vanaf opleidingsjaar 2029-2030 worden (aanstaande) leraren uitsluitend binnen partnerschappen opgeleid door lerarenopleiders van (hoge)scholen en universiteiten. In de partnerschappen werken opleiders van de (hoge)scholen en universiteiten samen. Hun opdracht is o. a. om flexibele trajecten te ontwikkelen en te begeleiden waarbij de samenwerking tussen de opleiders essentieel is. Om de kwaliteit van deze trajecten te kunnen borgen is een gezamenlijke kennisbasis noodzakelijk. Die gedeelde kennisbasis van waaruit lerarenopleiders samenwerken is niet vanzelfsprekend. Voor het beroep van lerarenopleider is ook geen formele opleiding. Bovendien is de diversiteit binnen de beroepsgroep groot. In het licht van de herziening van de beroepsstandaard en registratieprocedures wordt in de toekomst ingezet op erkende professionaliseringstrajecten.

In dit kader ontwikkelt Velon, samen met de Vereniging Hogescholen een landelijke professionalisering in de vorm van een professionele leergemeenschap voor ongeveer tien ervaren lerarenopleiders, die op dit moment, binnen hun eigen werkcontext, verantwoordelijk zijn voor flexibilisering bij het opleiden en professionaliseren van leraren. Voor deelnemers is het tevens mogelijk om deze professionaliseringsactiviteit te benutten voor de nieuwe manier van registratie of prolongatie als lerarenopleider. Met deze professionaliseringsactiviteit kunnen ze niet alleen hun vakbekwaamheid aantonen, maar ook zichtbaar maken dat ze op specifieke bekwaamheidsdomeinen een erkend expert-lerarenopleider zijn in de ogen van andere expert-lerarenopleiders.

Het programma heeft drie doelen:

Eigen doelen van deelnemers rondom flexibilisering Registratie of prolongatie BRLOLeren in een Professionele leergemeenschap (PLG) In de PLG (met onderzoekende en ontwerpgerichte aandacht) gaan tien expert lerarenopleiders zich gedurende zes bijeenkomsten bezig houden met het ontwikkelen van een kijkwijzer waarmee partnerschappen in staat zijn om te onderzoeken of zij vanuit de samenwerking met opleidingsinstituten voldoende gebruik hebben gemaakt van alle inzichten die op landelijk niveau zijn gedeeld op het vlak van flexibele leertrajecten met het oog op kwaliteit van het onderwijs binnen onderwijsregio's. Doel en beoogde opbrengst van het gesprek.

We stellen enkele vragen centraal:

Onder welke condities kan een landelijke PLG een effectieve en duurzame professionaliseringsvorm zijn voor lerarenopleiders die zich door willen (blijven) ontwikkelen als expert-lerarenopleider op actuele thema's rondom het werven, opleiden en professionaliseren van (aanstaande) leraren? Welke onderzoeksvragen kunnen we stellen bij het inrichten, monitoren en evalueren van deze professionalisering?

Wijze waarop inbreng van deelnemers wordt gevraagd

We organiseren het gesprek in rotondevorm in enkele rondes, waarin de deelnemers de dialoog met ons en elkaar aangaan naar aanleiding van de vragen met behulp van materialen zoals flaps, post-its en stickers.

Referenties

Bruns, M. & Bruggink, M. (2016). Starten met een Professionele LeerGemeenschap – PLG-Teams in het onderwijs. Edunext.

Ros, A. , Heldens, H. , Dokter, N. , & Rongen, M. (2021). Samen ontwerpen in een innovatieteam: een methodiek voor samen leren en innoveren van opleiders, studenten en leraren. Tijdschrift voor Lerarenopleiders 42(1), pp. 320-332

Tange, E. , Smits, T, & Schelfhout, W. (2024). Professional learning communities of school leaders within inter-school networks: opportunities and conditions for sustainable professionalization. Pedagogische Studiën (101), pp. 91-124

Van de Sande, R. , Maurits, W. , & Slaats M. (2019). Professioneel leren met impact: Learning Design Studio's als platforms voor effectieve professionele gesprekken. Tilburg: Fontys.

Zestor (2017). Kijkkader professionele leergemeenschappen.

354. Uit de context

Lina Borsten, Hogeschool Inholland, Haarlem, Nederland

Programmalijs 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Geschied voor alle functionarissen

Trefwoorden: contextbewustzijn, kanselijkheid, opleiden

Elke leerkracht wil optimale kansen voor zijn leerlingen creëren. Daarvoor is het belangrijk om leerkrachten op te leiden die zich bewust zijn van de context waarin hun leerlingen opgroeien, en die hun onderwijsbehoeften beïnvloeden. Wij bespreken hoe Pabo-studenten contextbewustzijn ontwikkelen tijdens een stage in een urban, voor hen onbekende, context.

Dagelijks sijn de systemen waarin kinderen opgroeien, de klas in. De plek waar de school gesitueerd is, bepaalt in grote mate met welke systeemfactoren een leerkracht dagelijks geconfronteerd wordt in de klas. Op een school waar veel ouders met armoede te maken hebben wordt bijvoorbeeld een ander beroep gedaan op het handelen van de leerkracht dan op een school met vooral hoogopgeleide ouders. Bewustzijn van de systemen waarin leerlingen opgroeien is onderdeel van het te ontwikkelen onderzoekende vermogen van leraren in opleiding, en een essentiële stap om passend af te stemmen op de onderwijsbehoeften van leerlingen (Enthoven et al., 2021). Bewustzijn van het systeem van een leerling is ook van belang voor het vergroten van kanselijkheid. Leerkrachten kunnen namelijk een belangrijke rol spelen in het creëren van ontwikkelkansen voor leerlingen die vanuit hun thuisituatie minder kansen hebben op een succesvolle schoolloopbaan. De Inholland Pabo streeft er dan ook naar om aanstaande leerkrachten op te leiden tot contextbewuste professionals. Veel Pabo-studenten hebben echter een voorkeur om stage te lopen op een school bij hen in de buurt. Ook startende leerkrachten werken vooral in wijken waarvan de populatie overeenkomt met hun eigen achtergrond. Hierdoor komen deze leerkrachten met een beperkte diversiteit aan systeemfactoren in aanraking. Onderzoekers van het lectoraat De Pedagogische Opdracht onderzochten hoe het contextbewustzijn van Pabo studenten ontwikkelt wanneer zij een stage lopen in een wijk waar de populatie juist sterk verschilt van de populatie op scholen waar zij eerder mee in aanraking kwamen. Hiertoe volgden de onderzoekers een groep studenten die, na een aantal stage ervaringen in landelijke omgevingen, stageliepen op een school in een urban wijk in een grote stad. De onderzoekers begeleiden de studenten om een onderzoekende houding te ontwikkelen waarbij zij zich bewust werden van momenten waarop het handelingsrepertoire dat zij opbouwden in voor hen bekende contexten ontoereikend bleek in de nieuwe, urban, context. In deze workshop bespreken we hoe het perspectief van de studenten op de schoolcontext ontwikkelde gedurende de stageperiode. Daarnaast geven we inzicht in de momenten waarop studenten handelingsverlegenheid ervaarden in de onbekende context. Door reflecties op hun handelen in deze situaties, gaven de studenten betekenis aan de context en aan hun professionaliteit als leerkracht in deze context.

356. Didactiek van onderzoekend vermogen

Jeroen Rozendaal, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Lisette Munneke, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Lidewij van Katwijk, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Onderzoekend vermogen

Het onderzoekend vermogen van (aankomende) beroepsprofessionals wordt steeds belangrijker gevonden. Opleiders vragen zich echter af hoe ze de ontwikkeling van dit vermogen bij studenten kunnen ondersteunen. In deze workshop analyseren deelnemers een curriculumonderdeel of begeleidingssituatie om te ontdekken hoe zij de ontwikkeling van onderzoekend vermogen van studenten hierin kunnen ondersteunen.

Thema

Tot op de dag van vandaag worstelen veel lerarenopleidingen met een goede integratie van onderzoekend vermogen in het curriculum (Van Katwijk et al. , 2019; Van der Linden et al. , 2015). Om beter handen en voeten te kunnen geven aan de ontwikkeling van onderzoekend vermogen heeft Munneke (2024) dit gedefinieerd als “de competentie om in professionele situaties vast te kunnen stellen waar adequate (handelings)kennis ontbreekt, en waar nodig deze ontbrekende kennis met passende grondigheid te kunnen creëren én bruikbaar te maken voor de professionele context.” (p. 13). Op basis hiervan is specifiek voor de lerarenopleiding de leercyclus met onderzoekend vermogen ontwikkeld (Munneke et al. , 2023). Deze cyclus start vanuit de leervragen van studenten en kan helpen bij het op gang brengen en houden van de professionele ontwikkeling van studenten waarbij het leren in de opleiding sterk verbonden wordt met praktijkleren. Opleiders vragen zich echter af hoe ze de ontwikkeling van dit vermogen bij studenten kunnen ondersteunen.

Doel

In deze workshop analyseren deelnemers een curriculumonderdeel of begeleidingssituatie om te ontdekken hoe zij de ontwikkeling van onderzoekend vermogen van studenten hierin kunnen ondersteunen.

Praktische relevantie

In de workshop verkennen we denkrichtingen die opleiders helpen hun didactisch repertoire in te zetten of uit te breiden in functie van de ontwikkeling van het onderzoekend vermogen van studenten.

Opbouw en aanpak werkvormen

Na een toelichting op het concept ‘onderzoekend vermogen’ en de bijbehorende leercyclus inventariseren we via discrepantie-analyse onderwijs- of begeleidingssituaties waarin studenten geen of te weinig onderzoekend vermogen laten zien. Vervolgens gaan de deelnemers in subgroepen uiteen om te kijken welke didactische aanpakken of kritische begeleidingsvragen zouden kunnen helpen om onderzoekend vermogen bij studenten aan te zetten en/of uit te lokken. We concluderen

met elkaar welke didactische principes meer of minder helpend zouden kunnen zijn. Daarbij betrekken we ook de implicaties voor een curriculum van lerarenopleidingen, in het bijzonder de verbinding van het leren op de opleiding en in de onderwijspraktijk.

Referenties

- Munneke, L. (2024). Over de sandwich en de satéprikker: onderzoekend vermogen als kerncompetentie van onderwijsprofessionals. *Tijdschrift voor OnderwijsPraktijk Studies*, 2.
- Munneke, L. , Rozendaal, J. S. , & Van Katwijk, L. (2023). Onderzoekend vermogen ontwikkelen tijdens je lerarenopleiding. Boom.
- Van Katwijk, L. , Jansen, E. , & Van Veen, K. (2019). Onderzoekend vermogen in leerlijnen onderzoek van lerarenopleidingen. *Pedagogisch Studiën*, 96, 330–348.
- Van der Linden, W. , Bakx, A. , Ros, A. , Beijaard, D. , & Van den Bergh, L. (2015). The development of student teachers' research knowledge, beliefs and attitude. *Journal of Education for Teaching*, 41(1), 4–18.

357. Begrijp je me echt? Inclusief denken en lesgeven in het primair onderwijs

Machteld de Jong, Hogeschool Inholland, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Diversiteit, Inclusief onderwijs, Professionalisering

Begrijp je me echt?

Een toegankelijke en praktische lesmethode om meer kennis, sensitiviteit en vaardigheden te ontwikkelen over diversiteit en inclusie in het (primair) onderwijs. De methode is ontwikkeld in co-creatie met Pabodocenten en -studenten. Het rondetafelgesprek zoomt in op jouw rol en positie als docent in het primair onderwijs.

In het rondetafelgesprek wordt ingegaan op de lesmethode Begrijp je me echt? Inclusief denken en lesgeven in het primair onderwijs die is geschreven door Huub Nelis en Machteld de Jong. De Nederlandse bevolking verandert van samenstelling en dat zien we ook terug in het onderwijs. De afgelopen decennia zijn scholen steeds diverser geworden. Niet alleen hebben leerlingen verschillende achtergronden op cultureel en religieus vlak, maar ook zijn er grote verschillen waarneembaar op het gebied van sociaaleconomische achtergrond, gezondheid, neurodiversiteit, gender en seksuele oriëntatie. Daarmee komen steeds weer nieuwe vraagstukken de school binnen, waardoor leraren zich vaker handelingsverlegen voelen en niet altijd weten hoe ze aansluiting kunnen vinden bij de leefwereld van hun leerlingen. Veel leraren hebben het gevoel onvoldoende kennis te hebben om hier adequaat op te reageren en vaak zijn ze (nog) niet voldoende voorbereid op bepaalde gevoeligheden en het goed voeren van de gesprekken daarover.

In het ronde tafelgesprek zoomen we in op vier thema's die ook in de lesmethode worden behandeld:

1. de veranderende onderwijscontext,
2. complexe situaties in de klas,
3. sociaal-emotionele verbinding ontwikkelen met alle leerlingen en
4. een nieuwe rol voor docenten: hoe geef je goed onderwijs.

Aan de hand van bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek zijn praktische handvatten ontwikkeld voor docenten en beleidsmakers die zullen worden gedeeld. Tevens is er in het ronde tafelgesprek ruimte om met elkaar ervaringen uit de onderwijspraktijk te delen en te reflecteren op elkaars aanpak.

Deelnemers aan het ronde tafelgesprek ontvangen ook de lesmethode Begrijp je me echt? na afloop.

Referenties

Boom Uitgeverij: Vincent Roelse

358. Driedimensionaal Leren en Opleiden Het verschil durven maken in woord en daad

Truus (drs) van Putten, Zelfstandig onderwijsadviseur, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Differentiatie

De driedimensionale methodiek is een eenvoudige en effectieve manier om aan verschillen in onderwijsbehoeften tegemoet te komen in instructie, begeleiding en toetsing. De methodiek is toepasbaar bij iedere lesmethode die door scholen wordt gebruikt en versterkt deze op een voor leraren simpele en hanteerbare wijze in hun dagelijkse praktijk.

De methodiek is ontstaan vanuit-en verankerd tijdens- tientallen jaren van reflectieve praktijk in verschillende onderwijssectoren. Dit maakte het mogelijk om te begrijpen hoe leerlingen en studenten verschillen in de wijze waarop zij informatie verwerven, verwerken en het resultaat daarvan laten zien. Er zijn tegelijkertijd gemeenschappelijke patronen in deze verschillen waar te nemen waardoor het mogelijk wordt om in elk geval met de drie grootste 'klassikaal' te kunnen werken in het geven van instructie, passende begeleiding en toetsing van de resultaten. Deze gemeenschappelijke patronen komen mede voort uit drie belangrijke kwaliteiten die elk mens ter beschikking heeft om zich te kunnen ontwikkelen en te kunnen leren: een mentale, emotionele en fysieke kwaliteit.

De drie kwaliteiten worden op veel manieren gebruikt en toegepast binnen de sociale wetenschappen. In onderwijs onderkende Pestalozzi al in de 18e eeuw het belang van het leren met je hoofd (mentale kwaliteit) en hart (emotionele kwaliteit) en handen (fysieke kwaliteit).

Een van de drie kwaliteiten lijkt een dominante rol te spelen bij de ontwikkeling en ook de start van een leerproces. Daar komen verschillende onderwijsbehoeften uit voort. Hierbij aansluiten is van groot belang om een leerproces te kunnen starten, daarna moet er natuurlijk ook ontwikkeld worden op de ander twee kwaliteiten. Leren vanuit de mentale kwaliteit is in Nederland nog altijd de belangrijkste factor voor schoolsucces en vormt het criterium van menige toets en test.

Binnen de driedimensionale methodiek verbinden we deze drie kwaliteiten vanuit gelijkwaardigheid en verrijken daarmee eveneens de leerstof en de toetsing daarvan. In de methodiek zijn de kwaliteiten verder verbreed, verdiept en toepasbaar gemaakt in de dagelijkse onderwijspraktijk binnen verschillende onderwijssectoren. Werkvormen afkomstig uit bewezen effectieve onderwijspraktijk vormen daarbij een belangrijke bron.

Doel van de workshop

Kennismaken met de driedimensionale methodiek, ook door deze zelf te ervaren tijdens de workshop.

Opbouw en aanpak

De theorie en praktijk worden telkens in onderlinge samenhang gepresenteerd. Voorbeelden komen uit een ruime ervaringspraktijk, ook aan de hand van films. Met korte opdrachten wordt gereflecteerd op eigen leerervaringen en welke herkend worden vanuit onze eigen werkpraktijk.

We gaan hierover met elkaar in gesprek. Na afloop zijn de deelnemers in staat verschillen in onderwijsbehoeften te herkennen bij hun eigen leerlingen/studenten en de impact van deze op de kerntaken van leraren.

De impact die de methodiek kan hebben op het niveau van opleidingen kan ook onderdeel worden van deze workshop, afhankelijk van de wensen van de deelnemers.

Referenties

Er is een artikel verschenen over dit onderwerp dat niet in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders is verschenen maar wel via LinkedIn vele malen is verspreid: <https://veloncongres.nl/wp-content/uploads/2024/10/Het-verschil-durven-maken-in-onderwijs.pdf>

360. Thematisch onderwijs als aanjager van kansengelijkheid bij het oudere kind.

Willemien Eikelboom, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland; Aukje Rose, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland; Reinier Van Putten, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: kansengelijkheid, tienerbrein, thematisch onderwijs/1014 onderwijs

Ontdek hoe thematisch onderwijs kan bijdragen aan kansengelijkheid! In deze minor leren pabostudenten over het tienerbrein en de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs. Met deze kennis ontwerpen de studenten lessen voor thematisch werken om zo de ontwikkeling van tieners te stimuleren. Wij laten zien hoe ze dat hebben gedaan.

In de stapelminor "het oudere kind" leren achttien derdejaars studenten hoe zij leerlingen van tien tot veertien jaar effectief kunnen begeleiden bij de overgang van basisschool naar de middelbare school. Deze overgang is een cruciale fase waarin schoolsucces nauw verbonden is met toekomstige beroepsmogelijkheden en ook met een volwaardige deelname aan de maatschappij. Het bevorderen van kansengelijkheid staat hierbij centraal, zoals benadrukt door Van Vijfeijken (2021), die stelt dat eerlijk onderwijs essentieel is voor het creëren van gelijke kansen voor alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond. Het thematisch onderwijs in deze minor draait om het thema "balans," dat wordt vertaald in concrete ontwerp opdrachten voor leerlingen, zoals "een dorp bouwen" en "een leven lang fit." Deze thema's, afkomstig uit het curriculum van het 10-14 onderwijs, sluiten aan bij de leefwereld van de leerlingen en laten hen werken aan betekenisvolle, maatschappelijke vraagstukken (Curriculum 10-14, z. d.). Volgens Jolles (2016) is het tienerbrein bijzonder ontvankelijk voor projectmatig en contextgebonden leren. Cognitieve functies zoals probleemoplossend vermogen en kritisch denken zijn juist in deze periode sterk in ontwikkeling. In onze minor leren studenten om hun onderwijs zó vorm te geven dat het aansluit bij deze cognitieve ontwikkeling en bijdraagt aan kansengelijkheid. De studenten worden aangemoedigd om thema's geïntegreerd aan te pakken, zodat leerlingen de leerstof niet alleen begrijpen, maar ook kunnen toepassen in bredere maatschappelijke contexten. Bootsma en Naaijens (2023) benadrukken het belang van onderwijs dat recht doet aan de diversiteit in achtergronden en leerbehoeften van leerlingen. Door te kiezen voor kennisrijk, thematisch onderwijs draagt een school bij aan kansengelijkheid en kennisopbouw. Zo laat het thema "een dorp bouwen" leerlingen nadenken over samenwerking en gemeenschap (Curriculum 10-14, z. d.) Dit vraagt om leraren en lerarenopleiders die niet alleen kennis en vaardigheden overdragen, maar ook bewustzijn creëren voor de verschillende maatschappelijke contexten waarin leerlingen zich ontwikkelen. In onze presentatie laten we zien hoe het thematisch onderwijs is ontworpen en uitgevoerd door onze studenten. We delen voorbeelden van de

uitwerkingen van verschillende thema's en bespreken de praktische toepassing van de theorieën en inzichten van Bootsma en Naaijens (2023), Jolles (2016) en Van Vijfeijken (2021). Daarnaast belichten we onze samenwerking met het Yuniors, een tienercollege (10-14) uit Meppel, dat als praktijkvoorbeeld ook aan bod komt. Deze praktijkervaring biedt lerarenopleiders handvatten om zelf onderwijsprogramma's te ontwikkelen die aansluiten bij uiteenlopende onderwijscontexten. Met andere woorden: hoe bereiden lerarenopleiders toekomstige leraren voor om kansrijk onderwijs te bieden aan een brede, diverse groep leerlingen?

Referenties

- Bootsma, M. & Naaijens, E. (2023). Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs. Pica. Curriculum 10-14. (z. d.). Curriculum. Geraadpleegd op 15 oktober 2024, van Het curriculum van 10-14 Curriculum 10-14
- Jolles, J. (2016). Het tienerbrein: Over de adolescent tussen biologie en omgeving. Amsterdam University Press.
- Van Vijfeijken, M. (2021). Wat is eerlijk? Werken aan kansgelijkheid in het onderwijs. Pica.

363. Nieuwe kerndoelen: taal in de leergebieden Hoe maak jij je studenten taalbewust?

Jenneke Wilms, CPS onderwijs ontwikkeling en advies, Amersfoort, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Taalbewust lesgeven, Nieuwe kerndoelen

De studenten geschiedenis hebben niet voor niets voor geschiedenis gekozen en de studenten wiskunde zijn beter met cijfers dan met taal. Toch is het voor hen van belang om aandacht te hebben voor (vak)taal. In deze workshop ervaar je een werkvorm waarmee je de aandacht richt op taalbewust lesgeven

Nieuwe kerndoelen: Taal in de leergebieden

Hoe maak jij je studenten taalbewust?

De studenten geschiedenis hebben niet voor niets voor geschiedenis gekozen en de studenten wiskunde zijn beter met cijfers dan met taal. Toch is het voor hen van belang om aandacht te hebben voor (vak) taal, want taal is immers doel, middel en voorwaarde om tot leren te komen. Daarom starten de nieuwe kerndoelen Nederlands (SLO 2024) met twee overkoepelende kerndoelen:

1. Taal- en leesomgeving

2. Taal in de leergebieden: de school stimuleert de taalontwikkeling van de leerling in alle leergebieden. Om als school te voldoen aan de kerndoelen Nederlands is het dus van belang dat bij alle vakken aandacht is voor taal en hoort taal dus thuis bij alle vakken in de lerarenopleiding. Door als vakdocent aandacht te hebben voor taal, help je de leerlingen hun taalvaardigheid te vergroten en ondersteun je hen bij het leren van jouw vak. Niet iedere docent hoeft een taaldocent te zijn, maar wel een taalbewuste docent. Taalgericht vakonderwijs (Hajer en Meestringa, 2020) gaat uit van drie pijlers: taalsteun, interactie en context. Wat wordt hieronder verstaan en hoe kun je met je studenten in gesprek gaan over deze pijlers? Een manier is te zorgen voor interactie over de pijlers. Dit kun je doen met behulp van de kijkkaders van taalgericht vakonderwijs (SLO 2022) Op basis van deze kijkkaders maken studenten een eigen kijkkader. Het kijkkader gebruiken ze vervolgens bij het observeren van een les van een medestudent. In deze les heeft de student niet alleen vakdoelen geformuleerd maar ook vaktaaldoelen. Want een taalbewuste vakdocent koppelt vaktaaldoelen aan de leerdoelen van het vak. Door over vakinhoud te spreken en of te schrijven nemen leerlingen de inhoud van het vak beter tot zich en kun je als docent het leren beter zichtbaar maken. Aandacht voor taal hoort bij het (vak)didactische repertoire waarover een goede docent kan beschikken. De werkvormen tijdens deze workshop worden gebruikt bij de begeleiding van scholen in taalbeleidstrajecten voor docenten.

364. Het Gevoelsorkest, brengt je gevoel in beeld

Maarten Haalboom, OmZin Training, Borne, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Gevoelsorkest

Het Gevoelsorkest is een praktisch en eenvoudig toepasbaar hulpmiddel om zicht te krijgen op de gevoelswereld. Door de vormgeving en wetenschappelijk onderbouwing kan iedere professional toepassingen ontdekken om te werken aan het bewust leren omgaan met gevoelens en emoties: emotieregulatie pur sang.

Het Gevoelsorkest is een systemische benadering van emotieregulatie die vanuit psychologie (o. a. Fredrickson, Vingerhoets, Frijda), pedagogiek (o. a. Korthagen, Nuyten) en filosofie (o. a. Wilber, Cornelis) is ontwikkeld. Deze brede benadering spreekt aan omdat cognitie en emotie in samenwerking worden onderzocht en geactiveerd. Hierdoor ontstaat zelfsturing en emotieregulatie. Tijdens de workshop onderzoekt iedere deelnemer gebruik, werking en toepassing van het Gevoelsorkest, dat bestaat uit 43 emotiekaarten in verschillende categorieën. Door met deze kaarten te werken kunnen mensen bewustzijn ontwikkelen over hun gevoelens en emoties: wanneer zijn ze actief, wat betekenen ze, welk signaal geven ze en hoe kun je ermee omgaan? Het Gevoelsorkest gaat ervan uit dat ieder gevoel en iedere emotie een waarde of functie heeft. Door deze te onderkennen en te waarderen ontstaat een uitdagende en onderzoekende houding in de manier waarop je ermee om kunt gaan. In dit proces speelt de begeleider een cruciale rol. Door voorbeeldgedrag te tonen nodig je de ander uit zelf te gaan onderzoeken en te oefenen. Aan de hand van ieders ervaring wordt tijdens de workshop verdiepende informatie gedeeld, waardoor deelnemers vanuit zowel ervaringskennis als theoretische onderbouwing op zoek kunnen gaan naar toepassingen in de eigen praktijk.

Het Gevoelsorkest is een hulpmiddel. Door het gebruik van het orkest ontstaat zicht op het verschil tussen de essentie van een gevoel of emotie en gedrag. Dit onderscheid geeft diep inzicht, waardoor de emotie regulatie (het zijn van de dirigent van het orkest) gestimuleerd wordt. Op die manier groeit regie, autonomie en leiderschap. Maarten Haalboom (ecologisch pedagoog, lerarenopleider, coach en supervisor) heeft het Gevoelsorkest ontwikkeld en samen met Hetty Vosseveld ontworpen. Jarenlange ervaring in het werken met kinderen en volwassenen heeft geleid tot het schrijven van een boek over het Gevoelsorkest. Het boek geeft theoretische achtergronden en veel werkvormen. (afbeelding 1).

Tijdens de workshop deelt Maarten zijn ervaringen en zoekt hij samen met de deelnemers naar toepassingen in hun professionele praktijk. Verschillende werkvormen worden geoefend. Het is tijdens de workshop belangrijk dat je bereid bent je eigen gevoelens en emoties te onderzoeken.

371. Generatieve AI vanuit waardenperspectief: inzetten, beperken of weigeren?

Carmen Tuma, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: AI, waarden, ethiek

In deze workshop gaan onderwijsprofessionals met elkaar in gesprek over weloverwogen inzet van generatieve AI. Met welke waarden wil je rekening houden bij het wel of niet inzetten van deze tool? Dit inzicht helpt leraren en lerarenopleiders die bewuster om willen gaan met technologie om digitaal autonoom te handelen.

Doel

Voor het thema digitalisering en onderwijs bied ik een workshop aan waarin onderwijsprofessionals het gesprek voeren over weloverwogen inzet van een digitale tool. Met behulp van de ethical matrix, een instrument uit value sensitive design, zal generatieve AI onder de ethische loep genomen worden. De kansen en risico's van deze tool zullen boven tafel komen. Vervolgens zal er een gesprek ontstaan over de waarden die deze kansen en risico's kracht geven. Door dit gesprek zal voor leraren en lerarenopleiders inzichtelijk worden voor welke waarden er aandacht moet zijn bij het maken van didactische keuzes in het gebruik van generatieve AI in het onderwijs. Dit inzicht helpt leraren en lerarenopleiders die bewuster om willen gaan met technologie om digitaal autonoom te handelen.

Praktische relevantie

Om digitalisering in onderwijs bewust en duurzaam te realiseren is het boven tafel krijgen van opvattingen, normen en waarden over digitale tools van groot belang. Alleen als alle onderwijsprofessionals van dezelfde organisatie hierin overeenstemming vinden, kan digitalisering in het onderwijs succesvol zijn. Uit de praktijk blijkt dat het komen tot die overeenstemming lastig is. De inzet van digitale middelen is vaak afhankelijk van de kennis en vaardigheden van enthousiastelingen. Voor hen is het lastig om op eigen kracht de rest van het team mee te krijgen. De ethical matrix is een instrument dat dit proces kan stroomlijnen.

Opbouw en aanpak

Tijdens de workshop zal een korte demo gegeven worden van de AI-tool van Microsoft: Copilot. De werking van deze tool is vergelijkbaar met Gemini (Google) en ChatGPT (Open AI). In de ethical matrix vullen deelnemers argumenten voor en argumenten tegen in vanuit het perspectief van docent, lerarenopleider, roostermaker, privacy officer, schoolleider, leerling, ouder, etc. Zo zullen zij

misschien met argumenten komen als 'gemakkelijk zelf educatieve illustraties maken' of 'veel schermtijd'. Vervolgens gaan de deelnemers in gesprek over de waarden die daaronder liggen, zoals 'efficiëntie' of 'welzijn'. Doordat risico's in het rood gekleurd zullen zijn en kansen in het groen, zal uiteindelijk inzichtelijk worden of de balans positief of negatief is. Is de balans negatief, dan kan de overeenstemming zijn dat de tool op een andere manier ingezet moet worden voor het onderwijs óf dat het compleet geweigerd moet worden. Een voorbeeld van een AI-classificatiesysteem dat een lerarenopleiding of school kan hanteren, wordt aangeboden door Patrick Dooyeweerd (HU) en Marcel Heunks (HU) in hun ingezonden Praktijkvoorbeeld.

373. Cognitieve leerprincipes en het handelen van leraren, samen op weg naar bekwame professionals.

Sandra van Aalderen, Hogeschool Saxion, Enschede, Nederland; Erik Meij, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Marloes van Roon, Fontys Hogeschool, Tilburg, Nederland

Universiteit Leiden -ICLON, Leiden, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Pedagogischdidactisch handelen, Leertheorie, (Neuro)cognitieve Leerprincipes

Zijn leraren voldoende bekwaam om hun handelen af te stemmen op kennis over leren? Deze Rondetafelsessie introduceert het concept Didactische Afstemming om het gesprek te starten over het belang van kennis over leren voor pedagogisch-didactisch handelen en de urgentie van dit thema voor kwaliteit van onderwijs.

In zijn boek 'How we learn' stelt neuro-cognitief wetenschapper Deheane (2020) dat (nieuwe) inzichten over hoe mensen leren nauwelijks in de onderwijspraktijk terecht komen. Deze kloof tussen leertheorie en praktijk lijkt in stant te worden gehouden door de beperkte bekwaamheid van leraren om kennis over leren te integreren met hun handelen (Deheane, 2020). Lerarenbekwaamheid is cruciaal voor de kwaliteit van lesgeven en de onderwijskwaliteit (Kennisaenda, 2022; Nye, Konstantopoulos en Hedges, 2004). Het omvat o. a. pedagogisch en didactisch redeneren: het continu beoordelen van de leerbehoeften van leerlingen in verschillende onderwijssituaties, het selecteren van effectieve pedagogisch-didactische strategieën én hiernaar handelen. Daarnaast dient dit redeneren het liefst gebaseerd te zijn op basis van een rationale van waarom en hoe de leeractiviteit bijdraagt aan het beoogde proces van leren. Leertheorie, de cognitieve, sociaal-emotionele en executieve processen die betrokken zijn bij leren, is een fundamenteel kenniselement voor leraarbekwaamheid (bijv. van Atteveldt, Duraiappah, Buil, Singh en Wu, 2022; Darling-Hammond, Schachner, Wojcikiewicz en Flook, 2024; Kuijpers, Houtveen en Wubbels, 2010; Meij, Smits en Meeter, 2022; Patrick, Anderman, Bruening en Duffin, 2011; Willingham, 2017). Dehaeane's theoretisch perspectief over het gebruik van leertheorie in de praktijk hoeft echter niet noodzakelijkerwijs overeen te komen met het perspectief van lerarenopleiders zelf over hoe zij studenten hierin voorbereiden. Er zijn echter wel aanwijzingen dat lerarenopleidingen onvoldoende aandacht geven aan de bekwaamheid om didactisch redeneren en handelen af te stemmen op kennis over leren. Zo zijn belangrijke leerprincipes vaak afwezig in lesmateriaal van lerarenopleidingen (Pomerance et al. , 2016; Surma, Vanhoyweghen, Camp en Kirschner, 2018), is er grote variatie in onderwijsinhoud, of de leertheorie wordt aangeleerd zonder koppeling aan

pedagogisch-didactisch redeneren (Darling-Hammond et al. , 2024; Meij et al. , 2022). Bovendien blijven weerlegde theorieën, zoals aspecten van het werk van Piaget en de cognitieve belastingstheorie, deel uitmaken van het curriculum, terwijl theorieën zoals gedragsconditionering ten onrechte als verouderd worden beschouwd (Dehaene, 2020; Kim, Duncan, Yip en Sankey, 2024). Als gevolg hiervan kunnen leraren het vak betreden met gebrekkige bekwaamheid in het kunnen afstemmen van woorden en daden (= leertheorie en didactisch handelen). Het doel van dit Rondetafelgesprek is om gezamenlijk te verkennen in hoeverre bovenstaande beweringen herkenbaar, geldig of problematisch zijn. Daarnaast wordt het concept van Didactische Afstemming geïntroduceerd als een richting waarmee didactisch redeneren op basis van leertheorie versterkt kan worden bij aankomende docenten. De auteurs leiden deze twee aspecten in, waarna deelnemers via gezamenlijke opdrachten hun mening en feedback kunnen geven.

Referenties

- Atteveldt, N. M. van, Duraiappah, A. K. , Buil, J. M. , Singh, K. and Wu, R. (2022) Reimagining Education: The International Science and Evidence based Education Assessment. New Delhi: UNESCO MGIEP.
- Darling-Hammond, L. , Schachner, A. C. W. , Wojcikiewicz, S. K. & Flook, L. (2024) Educating teachers to enact the science of learning and development, *Applied Developmental Science*, 28:1,1-21, doi: 10.1080/10888691.2022.2130506
- Deheane, S. (2020). *How we learn. The New Science of Education and the Brain*. Penguin Random House.
- Firth, J. (2018). Teachers' beliefs about memory: what are the implications for in-service teacher education? *The Psychology of Education Review*, 42 (2). ISSN 1463-9807.
- Kennisagenda voor het Onderwijs (2022). *Kennisagenda voor het Onderwijs*. Den Haag: NRO.
- Kim, M. , Duncan, C. , Yip, S. & Sankey, D. (n. d.). Beyond the theoretical and pedagogical constraints of cognitive load theory, and towards a new cognitive philosophy of learning and development in education. Preprint.
- Kuijpers, J. , Houtveen, A. , & Wubbels, Th. (2010). An integrated professional development model for effective teaching. *Teaching and Teacher Education*, 26, (8) 1687-1694.
- Meij, E. , Smits, A. & Meeter, M. (2022). How and why learning theories are taught in current Dutch teacher education programs. Identifying a gap between paradigm and reality in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 109, 103537.
- Nye, B. , Konstantopoulos, S. , & Hedges, L. V. (2004). How large are teacher effects? *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 26 (3), 237-257.
- Patrick, H. , Anderman, L. , Bruening, P. , & Duffin, L. (2011). The role of educational psychology in teacher education: Three challenges for educational psychologists. *Educational Psychologist*, 46(2), 71–83. ;Pomerance, L. , Greenberg, J. , & Walsh, K. (2016). Learning about learning: What every new teacher needs to know. National Council on Teacher Quality.
- Surma, T. , Vanhoyweghen, K. , Camp, G. , & Kirschner, P. A. (2018). The coverage of distributed practice and retrieval practice in Flemish and Dutch teacher education textbooks. *Teaching and Teacher Education*, 74, 229e237.
- Willingham, D. T. (2017). A mental model of the learner: Teaching the basic science of educational psychology to future teachers. *Mind, Brain, and Education*, 11(4), 166e175.

375. BAANBREKERS: community building met pioniersstudenten en zij-instromers

Eva Faes, AP Hogeschool, Antwerpen, België; Ingeborg Landuyt, AP Hogeschool, Antwerpen, België

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: pioniersstudenten, verbinding, gelijke kansen

In dit praktijkvoorbeeld vertellen we meer over de pioniersstudenten (de eerste studenten in het gezin die hoger onderwijs volgen) en zij-instromers in de lerarenopleidingen van de AP-hogeschool en hoe we in het project baanbrekers samen met deze studenten op zoek gaan naar verbinding, inclusie en professionele en persoonlijke groei.

De democratisering van het hoger onderwijs, en specifiek de lerarenopleidingen, heeft ertoe geleid dat een aanzienlijk deel van de studenten pioniers zijn. Dit zijn studenten die als eersten in hun familie deelnemen aan het hoger onderwijs en daardoor minder kunnen terugvallen op ervaringsdeskundigheid in hun omgeving. Voor hen brengt dit drempels met zich mee op verschillende vlakken: ze voelen zich minder verbonden met de hogeschoolcontext, hebben vaak minder ervaring met academische taalvaardigheid en twijfelen soms aan hun eigen potentieel. Daarnaast zien we een tweede doelgroep die afwijkt van de “standaard” student: de zij-instromers, of studenten die na enkele jaren werkervaring de opleiding instromen. Ook zij hebben vaak al een weg afgelegd om hun droom om leerkracht te worden te verwezenlijken en voelen zich daardoor soms buitenbeentjes ten opzichte van de generatiestudenten. Om in te spelen op de behoeften van deze studenten organiseert de lerarenopleiding van AP Hogeschool al enkele jaren het project Baanbrekers: een lees- en praatgroep voor pioniersstudenten en zij-instromers. Door samen teksten te lezen en deze te verbinden aan persoonlijke ervaringen, creëren we een gevoel van verbondenheid en worden deze studenten erkend in hun waarde binnen de opleiding. In dit praktijkvoorbeeld willen we enkele cijfers tonen en toelichten hoe we met deze studenten werken, welke materialen we hiervoor gebruiken, welke inzichten we uit eerdere edities hebben opgedaan, en hoe we dit traject in de toekomst willen voortzetten.

378. Werken met kernkwaliteiten in het onderwijs

Lennart Visser, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Peter Ruit, Peter Ruit, training- en adviesbureau voor onderwijs, Waddinxveen, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: kernkwaliteiten, welbevinden, zelfregie

Het werken met kernkwaliteiten in het onderwijs biedt een enorme meerwaarde voor zowel leerlingen/ studenten als docenten. Het draagt bij aan een holistische benadering van onderwijs, waarbij niet alleen de cognitieve ontwikkeling, maar ook de sociaal-emotionele en persoonlijke ontwikkeling centraal staat.

De afgelopen decennia heeft het onderwijs zich steeds meer gericht op cijfers, leerresultaten en prestatie-indicatoren. Hoewel dit zeker een belangrijk aspect is van het onderwijs, is er een groeiend besef dat er méér nodig is dan enkel kennisoverdracht. Persoonlijke ontwikkeling, welbevinden en sociaal-emotionele groei spelen een cruciale rol in het succes van de lerende, tijdens hun opleiding, maar ook in hun leven. Het werken met kernkwaliteiten biedt een krachtige manier om deze aspecten te integreren in het onderwijs en verdiept het pedagogisch handelen van de docent. Na jarenlang onderzoek naar het welbevinden en zelfbeeld bij leerlingen en self-efficacy en studie uitstelgedrag bij studenten, hebben de auteurs hun onderzoeksresultaten vertaald naar de dagelijkse praktijk in het onderwijs. Het werken met kernkwaliteiten geeft een positieve emotie, bevordert het welbevinden en versterkt het zelfbeeld van leerlingen. Het werken met kernkwaliteiten vergroot de zelfregie van studenten en vermindert hun studie-uitstelgedrag.

Toepassing in praktijk laat zien dat deze manier bijdraagt aan de persoonlijke vorming van leerlingen en studenten. Het gaat niet alleen om het behalen van cijfers, maar ook om het ontwikkelen van karaktereigenschappen (kernkwaliteiten) die hen later in hun leven zullen helpen. Kernkwaliteiten zoals zelfbeheersing, optimisme en doorzettingsvermogen zijn vaardigheden die ver buiten het klaslokaal waardevol zijn. Dit type onderwijs zorgt ervoor dat leerlingen en studenten niet alleen academisch groeien, maar ook als persoon. Tijdens deze workshop maak je kennis met een aantal van de vele werkvormen die de auteurs ontwikkeld hebben. De werkvormen zijn toepasbaar in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, MBO en HBO. Ook geven de auteurs een korte toelichting op de (wetenschappelijke) onderbouwing van hun werkvormen. Deze workshop is bedoeld voor iedereen die zich bezighoudt met onderwijs: – het basisonderwijs (en speciaal basisonderwijs), voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en hoger beroepsonderwijs –. Het geeft professionals handvatten om aandacht te geven aan de persoonlijke kwaliteiten van leerlingen en studenten. Tijdens de workshop geven Peter en Lennart een korte onderbouwing van hun ontwikkelde werkvormen en staan zij stil bij de betekenis van de positieve psychologie voor het onderwijs. Daarna is veel aandacht om een aantal werkvormen te ervaren en daarover de professionele dialoog te voeren met de focus op de relevantie voor het onderwijs.

De opbrengst is dat de deelnemers de werkvormen over het werken met kernkwaliteiten de volgende dag kunnen toepassen in het eigen onderwijs. Peter Ruit en Lennart Visser zijn de auteurs van het boek *Werken met kernkwaliteiten in het onderwijs* (uitgeverij Kloosterhof).

Referenties

Ruit, P. (2021). *Het werken met kernkwaliteiten in het basisonderwijs: Onderzoek naar het versterken van welbevinden en het verhogen van het zelfbeeld bij leerlingen in het basisonderwijs met behulp van*

kernkwaliteiten. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.181608974>

Ruit, P. , & Visser, L. (2024). Het belang van de positieve psychologie voor het onderwijs. *Tijdschrift Positieve Psychologie*, 2, 24-30.

Ruit, P. , & Visser, L. (2024). *Werken met kernkwaliteiten in het onderwijs*. Kloosterhof B. V.

Visser, L. (2020). *Academic procrastination among first-year student teachers* [proefschrift]. Vrije Universiteit.

379. Redeneren met de klas: een methode voor het oefenen met onderwijsleergesprekken

Miesje Engels, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland; Renate van Keulen, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: onderwijsleergesprek, redeneren

Leerlingen laten redeneren over de lesstof is enorm waardevol, maar kan voor de gespreksleider uitdagend zijn. De Radboud Docenten Academie ontwikkelde een methode om docenten in opleiding gericht te laten oefenen met onderwijsleergesprekken waarin de hele klas betrokken is. In de methode komen pedagogische, algemeen didactische en vakdidactische elementen samen.

Als docent voer je veel gesprekken in de klas. Denk aan een nabespreking, een discussie, een interactieve uitleg of een gesprek over de actualiteit. Dit zijn allemaal vormen van een onderwijsleergesprek. Bij zulke gesprekken wil je het liefst dat zo veel mogelijk leerlingen deelnemen én dat ze op een zinvolle manier op elkaar reageren. Dat is best lastig, zeker als je ook nog een vakinhoudelijk doel hebt om aan te werken, zoals het bespreken van een abstract concept of het oefenen van een vakspecifieke vaardigheid. Voor het voeren van een effectief gesprek is bovendien een goed klassenklimaat nodig, waarin de leerlingen zich vrij voelen om hun ideeën te verwoorden. Het voeren van een onderwijsleergesprek is dan ook een complexe activiteit die van de docent zowel (vak)didactische als pedagogische vaardigheden vraagt. De Radboud Docenten Academie ontwikkelde een methode om docenten in opleiding te laten oefenen met het voeren van onderwijsleergesprekken. Onderdeel van deze methode is een op relevante theorie gebaseerd handelingsbeeld waarmee deze docenten hun onderwijsleergesprekken analyseren om vervolgens gericht te oefenen met specifieke pedagogische, algemeen didactische en vakdidactische onderdelen. In het handelingsbeeld komen de elementen 'samen redeneren', 'rijk redeneren', 'gericht redeneren' en 'veiligheid' aan de orde. Een ander onderdeel van de methode is vakdidactisch ontwerpen om het onderwijs optimaal te organiseren voor het voeren van een effectief gesprek. In onze workshop laten we de deelnemers kennismaken met de principes van redeneren met de klas en presenteren we het door ons ontwikkelde handelingsbeeld. Vervolgens presenteren we een opname van een authentiek onderwijsleergesprek dat we de deelnemers laten observeren met een door ons ontwikkeld observatieformulier op basis van het principe Notice & Wonder. Aan de hand van het handelingsbeeld bespreken we de observaties, waarbij we ingaan op zowel pedagogische als (vak)didactische aspecten.

380. Het bevorderen van veerkracht bij leerlingen

Mascha Enthoven, Hogeschool Inholland, Haarlem, Nederland; Theo Van den Bogaart, Hogeschool Inholland, Haarlem, Nederland

Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Robin Regelink, Tabijn, Heemskerk, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: veerkracht, kanselijkheid, reflectie

Wanneer een kind opgroeit in risicovolle omstandigheden, kan dit grote invloed hebben op de ontwikkeling. De wijze waarop een leerkracht begeleidt, kan ertoe bijdragen dat er toch een positieve ontwikkeling plaatsvindt. In deze workshop ervaren de deelnemers een beproefd model dat studenten hiervoor sensitief maakt en hun handelingsrepertoire uitbreidt.

Kinderen kunnen opgroeien in uitdagende, of zelfs traumatische, omstandigheden. Op scholen met een hoog schoolgewicht zijn er veel van dit soort kinderen. Deze scholen staan namelijk in wijken met veel intergenerationele problematiek, eenoudergezinnen, verslavingsproblematiek of armoede. De uitdagende omstandigheden waarin een kind opgroeit, vormen een risicofactor in de ontwikkeling van het kind. De wijze waarop een leerkracht het kind begeleidt, kan ertoe bijdragen dat het kind zich ondanks de risicofactoren toch positief ontwikkelt. Dit is het thema van veerkracht. Door veerkracht te bevorderen draagt het onderwijs bij aan kanselijkheid. In deze workshop verkennen we een instrument om studenten sensitief te maken voor de wijze waarop hun handelen veerkracht ondersteunt. Het biedt tevens een ingang om hun pedagogisch handelingsrepertoire uit te breiden. Ons instrument komt voor uit drie modellen voor het optreden van veerkracht die in de literatuur worden onderscheiden: beschermen, compenseren en uitdagen. Deze modellen hebben we in een onderzoek op een basisschool met een hoog schoolgewicht succesvol gebruikt om te analyseren hoe het handelen van leerkrachten in specifieke situaties invloed heeft op het optreden van veerkracht. Dit heeft ons ertoe gezet om die drie modellen te gebruiken als instrument om te reflecteren op situaties die optreden bij leerlingen die opgroeien in uitdagende omstandigheden. Op kleine schaal hebben we inmiddels ervaring opgedaan met het instrument. In deze workshop bieden we de deelnemers dezelfde ervaring. Na een introductie van tien minuten, gaan de deelnemers twintig minuten met elkaar in drietallen aan de slag. Iedere deelnemer brengt binnen het drietal een casus van een student (of een eigen ervaring in het onderwijs) in. Deze wordt door de deelnemers langs ons instrument gelegd. Dat gebeurt op twee manieren: ter duiding en als bron voor handelingsalternatieven. Na deze ervaringen selecteren we voor ieder van de drie modellen één ingebracht voorbeeld dat we kort plenair bespreken, waarbij we een brug slaan met onze eigen resultaten uit ons onderzoek. We benutten de laatste vijf minuten van de workshop voor een korte discussie over de waarde van ons instrument in de lerarenopleiding.

Referenties

Regelink, R. , Enthoven, M. & Van den Bogaart, T. (2024). Beschermen, uitdagen en compenseren. Didactief nov/dec.

Van den Bogaart, T. , Regelink, R. & Van den Bogaart, T. (onder review). Kansengelijkheid: De vorming van veerkracht door het dagelijks handelen van de basisschoolleraar.

381. Samen professionaliseren in netwerken: wie is in the lead?

Maike Vervoort, Hogeschool Saxion, Enschede, Nederland; Christine Kemmeren, Hogeschool Saxion, Enschede, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Samen professionaliseren en professionaliseren, Inductie, Netwerkleren

Dit praktijkvoorbeeld gaat over samen professionaliseren in netwerken. Hoe kun je hiervoor vanuit partnerschappen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen? Materialen voor de begeleiding van starters zijn gezamenlijk ontworpen en verspreid. We delen onze aanpak van dit ontwerp- en verspreidingsproces en succesfactoren voor het samen professionaliseren van alle onderwijsprofessionals binnen netwerken.

Relevantie

Voor duurzame onderwijsvernieuwing is leren en professionaliseren in netwerken essentieel (März et al. , 2017). In deze bijdrage geven we een praktijkvoorbeeld van leren in netwerken rond het thema begeleiding van starters. We laten zien hoe het gebruikmaken, uitbreiden en versterken van bestaande netwerken nodig is om een kwalitatieve bijdrage te leveren aan de begeleiding van starters. Wat vraagt dit bijvoorbeeld aan regie en leiderschap van de betrokkenen? En wat kunnen we hiervan leren over het gebruik van de specifieke deskundigheid van diverse professionals ten behoeve van het samen opleiden en professionaliseren?

Toelichting praktijk

Lerarenopleiders en startercoaches uit de partnerschappen van Hogeschool Saxion vormden vier ontwerpteams waarin zij gezamenlijk kennisobjecten (boundary objects) hebben ontworpen voor de professionalisering van starters op de thema's ouderbetrokkenheid, klassenmanagement, ondersteuningsbehoefte en werkdruk. Op het Velon Congres 2024 zijn de ontworpen materialen gedeeld en is gerapporteerd over de leeropbrengsten voor de ontwerpers. Het afgelopen jaar was gericht op de fase van disseminatie waarin we twee dingen wilden bereiken: brede verspreiding van de materialen binnen de partnerschappen en integratie van deze materialen in bestaande begeleidingspraktijken van starterscoaches. Tijdens de bijeenkomst gaan we in op de aanpak van dit verspreidingsproces en de strategie die we daarbij hebben gevolgd, zoals het versterken van regie en leiderschap van de ontwerpers. We laten zien hoe we op de verschillende niveaus (operationeel, tactisch en strategisch) acties hebben ondernomen en netwerken hebben ingezet om te bevorderen dat starterscoaches de materialen daadwerkelijk gaan inzetten. Tot slot bespreken we enkele succesfactoren voor het samen professionaliseren binnen netwerken. Wat vraagt dit bijvoorbeeld van de projectinrichting en toegang tot elkaars expertise?

Dilemma's

Lerarenopleiders en starterscoaches zijn positief over de ontwikkelde materialen en mogelijkheden voor gebruik. Deze werkwijze heeft echter de nodige tijd en middelen gevraagd. Is het de moeite, tijd en geld waard om vanuit partnerschappen samen materialen te ontwerpen voor professionalisering, ook van de betrokken onderwijsprofessionals? Of is deze tijdsinvestering onverantwoord gezien het lerarentekort?

Referenties

Kemmeren, C. M. , & Suasso de Lima de Prado, E. (2021). Kennisnetwerk Lerende Leraren. Samen professionaliseren in netwerken: de Twentse wijze. <https://www.platformsamenopleiden.nl/wp-content/uploads/2021/05/Katern-Kennisnetwerk-Lerende-Leraren-De-Twentse-wijze.pdf>

März, V. , Gaikhorst, L. , Mioch, R. , Weijers, D. , & Geijssel, F. P. (2017). Van acties naar interacties. Een overzichtsstudie naar de rol van professionele netwerken bij duurzame onderwijsvernieuwing. Amsterdam/Diemen: RICDE, Universiteit van Amsterdam/NSO-CNA Leiderschapsacademie.

Van den Berg, E. (2020). Connective Teacher. Leren in netwerken voor een toekomstbestendig beroep. Platform Samen Opleiden & Professionaliseren. <https://www.platformsamenopleiden.nl/wp-content/uploads/2020/06/De-connective-teacher.pdf>

383. Meer regie over je lessen met Open Leermateriaal

Nienke van Langeveld, Impuls Open Leermateriaal (IOL), Zoetermeer, Nederland; Ben Snoeijs, Techniekmaker

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: regie, open leermateriaal, ontwerpen

Wil je als (toekomstige) onderwijsprofessional je ontwerpvaardigheden vergroten, terwijl je aan je digitale vaardigheden werkt en gebruik maakt van leermateriaal van collega's uit het hele land? Of wil je informatie over hoe je deze kennis en vaardigheden kan integreren in het curriculum van educatieve opleidingen?

Nationaal Groeifondsprogramma Impuls Open Leermateriaal (IOL) stimuleert het gebruiken, delen en maken van open leermateriaal in het funderend onderwijs. Zo willen we de onderwijskwaliteit versterken en het beroep van leraar aantrekkelijker maken. Open leermateriaal is al het educatief materiaal dat vrij en publiek beschikbaar wordt gesteld. Werken met open leermateriaal geeft jou als leraar meer regie over de keuze en inzet van middelen tijdens je lessen. Je kunt beter inspelen op de actualiteit, projecten vormgeven, bestaande methodes verrijken, of thematisch onderwijs geven. Kortom: lessen aanbieden die aansluiten bij je leerlingen én bij jezelf!

Binnen de pilots zijn lerarenopleiders aangesloten, om de kennis en kunde rondom open leermateriaal ook binnen de curricula van educatieve opleidingen te integreren. Een activiteit in samenwerking met de pabo's is een basistraining 'Werken met Wikiwijs'. Daarin leren studenten én lerarenopleiders om binnen de context van hun eigen onderwijs leermateriaal te (her)ontwerpen en te plaatsen op Wikiwijs, een online platform voor open leermateriaal. Op deze manier werken we aan de professionalisering van zowel de opleider als de toekomstige leraar en, verzamelen we open leermateriaal dat bruikbaar is voor de sector. We werken ook aan de bekendheid van Wikiwijs, zodat (toekomstige) leraren dit kunnen gebruiken om meer regie te krijgen over de selectiekeuze en inzet van leermateriaal bij de voorbereiding en uitvoering van hun lessen. Ook werken we aan de bekendheid rondom van Wikiwijs zodat andere (toekomstige) leraren hier gebruik van kunnen maken om meer regie te voeren over de keuze en inzet van leermateriaal tijdens de (voorbereiding) van de lessen.

Workshop Werken met Wikiwijs: ontdek de mogelijkheden van open leermateriaal

Impuls Open Leermateriaal stimuleert het gebruiken, delen en maken van open leermateriaal in het funderend onderwijs. Tijdens de workshop 'Werken met Wikiwijs' gaan we samen met toekomstige leraren en lerarenopleiders aan de slag met het zoeken, gebruiken en ontwikkelen van interactief, open leermateriaal. Dat doen we vanuit de methodiek van ontwerpend leren. We maken gebruik van Wikiwijs, het online platform voor open leermateriaal.

Wil je als (toekomstige) onderwijsprofessional je ontwerpvaardigheden (bijvoorbeeld op het gebied van Digitale Geletterdheid of Burgerschap) vergroten, terwijl je aan je digitale vaardigheden werkt en gebruik maakt van leermateriaal van collega's uit het hele land? Of wil je meer informatie over hoe je deze kennis en vaardigheden kan integreren in het curriculum van educatieve opleidingen? We laten je graag kennismaken met de mogelijkheden van open leermateriaal en Wikiwijs.

384. Wat voor onderwijsprofessional leiden we samen op? In dialoog over het beroepsbeeld.

Evie Walsma, School of Education, Leeuwarden, Nederland; Aly Jellema, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Siebrich de Vries, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Lidewij van Katwijk, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Rene Streutker, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Beroepsbeeld

Bij de tweedegraads lerarenopleidingen van NHL Stenden Hogeschool hebben we een holistisch en dynamisch beroepsbeeld ontwikkeld. Tegelijkertijd is ook landelijk een nieuw Beroepsbeeld Leraar verschenen. In deze workshop zetten we ze naast elkaar, en gaan we met elkaar in dialoog over het beroepsbeeld in de context van het samen opleiden.

In het kader van curriculumontwikkeling van de tweedegraads lerarenopleiding van NHL Stenden Hogeschool heeft het Lectoraat Didactiek voor Vak en Beroep van NHL Stenden een holistisch en dynamisch beroepsbeeld "Toekomstbestendige onderwijsprofessional" ontwikkeld. Een gemeenschappelijk beroepsbeeld kan namelijk het ontwikkelproces ondersteunen en richten. Tegelijkertijd verscheen landelijk ook een nieuw Beroepsbeeld Leraar. Beide beroepsbeelden hebben we vergeleken, er bleken overeenkomsten maar ook belangrijke verschillen die we als volgt samenvatten: toekomstgerichtheid - het Beroepsbeeld Leraar van Kennisland is vooral een tijdbeeld, het beeld van de onderwijsprofessional van NHL Stenden is vooral ontwikkelingsgericht - de maatschappelijke rol van de onderwijsprofessional, het hebben van een visie, het hebben van autonomie ten opzichte van agency, micropolitieke geletterdheid, lessen voorbereiden ten opzichte van onderwijs ontwerpen, en onderzoek doen ten opzichte van onderzoekend vermogen. Deze zeven thema's in samenhang zouden we kunnen samenvatten als de ambitie van een lerarenopleiding versus de realiteit van het onderwijs, waarbij het beeld van NHL Stenden mogelijk handvatten zou kunnen bieden om dilemma's in het landelijke beeld het hoofd te bieden. Ook denken we dat een toekomstgericht beroepsbeeld geschikter is om bij te dragen aan het aantrekkelijker maken van het beroep in het kader van het lerarentekort. Anderzijds mogen beelden en ambities natuurlijk verschillen en hoeven verschillende beelden niet problematisch te zijn zolang er binnen samenwerkingsverbanden zoals een opleidingsschool maar expliciet de dialoog wordt aangegaan en tot een bepaalde overeenstemming wordt gekomen over de onderwijsprofessional die gezamenlijk wordt opgeleid en verder geprofessionaliseerd. Ten behoeve van deze belangrijke dialoog die het hart raakt van het samen opleiden om ook voor de toekomst gezamenlijk voldoende onderwijsprofessionals op te leiden en verder te professionaliseren, hebben we met deze zeven verschillen als uitgangspunt een gesprekskaart ontwikkeld om zowel op de scholen en lerarenopleidingen in de noordelijke regio als erbinen en ertussen met elkaar de dialoog aan te gaan over het beroepsbeeld. Dan gaat het niet alleen om schoolopleiders, lerarenopleiders, leraren, werkplekbegeleiders en studenten, maar ook om schoolleidingen en besturen. In deze workshop zullen we beide beroepsbeelden en de belangrijkste verschillen ertussen eerst kort toelichten.

Daarna gaan we aan de hand van de ontwikkelde gesprekskaart met elkaar in dialoog, waarbij we de toepasbaarheid van zowel het ontwikkelde beroepsbeeld als de gesprekskaart ook buiten de noordelijke regio willen verkennen.

Referenties

De Vries, S. , Boelema, A. , Hemmen, N. , Jellema, A. , de Jonge, T. , van Katwijk, L. , Streutker R. , & Walsma, E. (2014). Twee actuele beroepsbeelden leraar onder de loep. Een uitnodiging tot dialoog. *Didactiek voor Vak en Beroep* 4, 112 – 123. <https://www.nhlstenden.com/sites/default/files/2024-10/didatiek-voor-vak-en-beroep-magazine-2024-internet.pdf>

385. Zelfregulerend leren met AI: Samenwerken met studenten aan een innovatief leerproces

Sanne Schoenmakers, Hogeschool de Kempel, Helmond, Nederland; Diana Baas, Hogeschool de Kempel, Helmond, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: AI, Zelfregulatie, Participatief actieonderzoek

Het ondersteunen van zelfregulatievaardigheden van studenten staat vaak hoog op de agenda. Formatief handelen kan hier een rol in spelen. Dit praktijkvoorbeeld laat zien hoe we samen met studenten hebben onderzocht hoe AI kan worden ingezet voor formatief handelen om de zelfregulatie van studenten te stimuleren.

Van studenten in het hoger onderwijs wordt een grote mate van zelfstandigheid verwacht bij het verwerken en toepassen van de leerstof. Ze krijgen steeds meer vrijheid om te bepalen waar, wanneer, met wie en hoe ze leren. Deze flexibiliteit doet een beroep op de vaardigheden van studenten om hun eigen leerproces te kunnen evalueren en bij te sturen, ook wel zelfregulatievaardigheden genoemd. In de praktijk blijkt dat studenten deze vaardigheden vaak nog onvoldoende beheersen. Het ondersteunen van zelfregulatievaardigheden staat bij veel opleidingen dan ook hoog op de agenda. Er is groeiende consensus dat formatief handelen hier een belangrijke rol in kan spelen (Panadero et al. , 2018). Formatief handelen is het cyclische proces van het continu verzamelen en interpreteren van informatie over waar studenten staan in hun leerproces en welke vervolgstapen nodig zijn om hen verder te helpen, op weg naar zelfstandige beheersing van de leerstof (Black & Wiliam, 2009). Ondanks dat het belang van formatief handelen wordt onderschreven door docenten blijkt het toepassen ervan in het hoger onderwijs vaak een uitdaging. Door de grote studentaantallen is het voor docenten moeilijk om zicht te krijgen op waar studenten zich bevinden in hun leerproces. Ook de snelle opkomst van generatieve AI zorgt voor nieuwe uitdagingen. Hoe weet je als docent bijvoorbeeld waar een student staat in zijn leerproces als je er niet meer vanuit kunt gaan dat er geen generatieve AI is gebruikt? De opkomst van generatieve AI zorgt echter niet alleen voor uitdagingen, maar biedt ook veel kansen, met name op het gebied van het ondersteunen van docenten bij de uitdagingen die het implementeren van formatief handelen met zich meebrengt (Hopfenbeck et al. , 2023). In dit praktijkvoorbeeld laten we zien hoe we samen met studenten, door middel van participatief actieonderzoek, op zoek zijn gegaan naar manieren waarop AI in het hoger onderwijs kan worden ingezet voor het ondersteunen van formatief handelen, met als doel het stimuleren van de zelfregulatievaardigheden van studenten. Vanuit de beginsituatie, die we in beeld hebben gebracht bij al onze eerste- en tweedejaars studenten (N=350) laten we zien welke toepassingsmogelijkheden van AI we hebben onderzocht en getest en wat de ervaringen van zowel studenten als docenten hiermee zijn. Daarnaast willen we met dit

praktijkvoorbeeld laten zien hoe we pabo-studenten hebben betrokken als mede-onderzoekers. We lichten toe wat de meerwaarde hiervan is voor zowel de opleiding als voor de studenten.

Referenties

- Black, P. , & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 21(1), 5–3. doi. org/10. 1007/s11092-008-9068-5
- Hopfenbeck, T. N. , Zhonghua, Z. , Sundance, S. Z. , Robertson, P. , & McGrane, J. A. (2023). Challenges and opportunities for classroom-based formative assessment and AI: A perspective article. *Frontiers in Education*, 8. doi:10. 3389/feduc. 2023. 1270700
- Panadero, E. , H. Andrade, & S. Brookhart. (2018). Fusing Self-Regulated Learning and Formative Assessment: A Roadmap of Where we Are, How we Got Here, and Where we Are Going. *The Australian Educational Researcher* 45,(1), 13–31. doi:10. 1007/s13384-018-0258-y

386. Hoe kunnen leraren thuistalen benutten om rekenen-wiskunde te leren?

Alexander Schüler-Meyer, Technische Universiteit Eindhoven; Eindhoven School of Education, Eindhoven, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek, [Tijdschrift voor Lerarenopleiders](#)

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: meertalig onderwijs, betekenisgeving in rekenenwiskunde

Om betekenis te geven gaan leerlingen vanuit informele reken-wiskunde in hun alledaagse (thuis)taal over naar het begrip van formele concepten en procedures, inclusief de vaktaal om over deze concepten en procedures te communiceren. Het concept “betekenisvolle taal” is geïntroduceerd om beter te doorgronden hoe taal deze betekenisgeving aan rekenen-wiskunde ondersteunt.

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

Onderzoeksmethodiek en instrumenten

Onze onderzoeksvraag: hoe kunnen leraren thuistalen benutten om betekenisgeving in rekenen-wiskunde te faciliteren?

Het project ML2 heeft drie doelen. Het eerste doel is het ontwikkelen van lesmateriaal in de vorm van reken-wiskundige opdrachten en didactische principes. Het tweede doel is het verkennen van manieren om leraren te ondersteunen bij het ontwerpen van reken-wiskundelessen waarin de talen van leerlingen een middel zijn om wiskunde te begrijpen. Het derde doel is het creëren van mogelijkheden voor professionele ontwikkeling van reken-wiskundeleraren.

In deze presentatie laten we resultaten zien van proefprojecten die betrekking hebben op het eerste en tweede doel. Verschillende leraren waren bereid om deze opdrachten in hun lessen te testen, om zo het materiaal verder te verfijnen. Deze experimenten vonden zowel plaats in reguliere Nederlandse klaslokalen als op internationale scholen.

Opbangsten en resultaten

Bij de implementatie van wiskundelessen met het ontwikkelde materiaal zagen leraren snel de waarde van het benutten van meerdere talen om leerlingen te betrekken en de communicatie te versterken. Voor betekenisgeving is het echter van groot belang dat leraren de mogelijkheden voor het verdiepen van wiskundige ideeën in de meertalige bijdragen van leerlingen herkennen. Hoewel het soms een uitdaging is voor leraren om deze meertalige bijdragen van leerlingen spontaan en productief in de les te integreren, kan deze integratie juist helpen om betekenisgeving voor alle leerlingen in de klas te bevorderen, omdat de bijdragen verschillende wiskundige ideeën weergeven. Om leraren voor te bereiden op deze eisen van meertalig onderwijs, is het noodzakelijk om professionele ontwikkelingsmogelijkheden te bieden waarin leraren samen kunnen reflecteren op het benutten van meerdere talen, idealiter in professionele leergemeenschappen met praktijkgerichte bewijsstukken.

388. Stevige leraren opleiden: werken aan professionele identiteit in de lerarenopleiding

Helma Oolbekkink-Marchand, HAN Academie Educatie, Nijmegen, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Professionele identiteit, lerarenopleiding

In de lerarenopleiding is er steeds meer aandacht voor professionele identiteitsontwikkeling. Ondanks het erkende belang, vinden lerarenopleiders het soms lastig om dit praktisch vorm te geven in de opleidingspraktijk. In deze workshop vertalen we inzichten uit de literatuur voor de opleidingspraktijk en gaan we hierover het gesprek aan met lerarenopleiders.

In de afgelopen jaren is er in de lerarenopleiding steeds meer aandacht gekomen voor professionele identiteitsontwikkeling van leraren in opleiding. Professionele identiteitsontwikkeling is essentieel; een sterke professionele identiteit als leraar helpt je om keuzes te maken in de dagelijkse praktijk, is de motor voor je professionele ontwikkeling en hangt samen met commitment en welzijn van leraren in de beroepspraktijk (Oolbekkink-Marchand, forthcoming). Het gaat om “een continue proces van integratie van het ‘persoonlijke’ en de ‘professionele’ kanten van het worden van een leraar” (Beijaard et al. , 2004). Bij die vorming van professionele identiteit speelt een veelheid aan persoonlijke en professionele factoren een rol. Persoonlijke factoren zijn bijvoorbeeld de eigen schoolcarrière en de eigen kernwaarden, overtuigingen en emoties. Professionele factoren zijn bijvoorbeeld algemeen geldende onderwijsopvattingen [denk aan interactief leren], de eisen van de school [hoog slagingspercentage] en maatschappelijk geaccepteerde professionele standaarden [goed oudercontact]. Alhoewel het belang van werken aan professionele identiteitsontwikkeling wordt onderkend, ervaren lerarenopleiders tegelijkertijd ook dat het lastig is om hier handen en voeten aan te geven in de opleidingspraktijk, zowel op instituten als op scholen. Want wat vraagt dit van je professionaliteit als lerarenopleider? Hoe geef je dit vorm in het (werkplek)curriculum? Hoe evalueer en waardeer je de professionele identiteitsontwikkeling leraren in opleiding? En welke werkvormen helpen je om hier concreet handen en voeten aan te geven? In deze workshop geven we een korte introductie op het thema professionele identiteitsontwikkeling in de lerarenopleiding waarna deelnemers in een worldcafe-setting aan thematische gesprekstafels met elkaar in dialoog gaan. Per gesprekstafel staat een boekhoofdstuk centraal uit het boek (in wording) ‘Stevige leraren opleiden: werken aan professionele identiteit in de lerarenopleiding’. Twee gesprekstafels richten zich onder leiding van de auteurs op de belangrijkste inzichten uit de boekhoofdstukken over o. a. curriculumontwikkeling en over evalueren begeleiden en waarderen van professionele identiteitsontwikkeling en de betekenis hiervan voor de praktijk van het opleiden. Twee andere gesprekstafels zijn ingericht om deelnemers werkvormen te laten ervaren die in het boek besproken worden. Deelnemers zijn vrij om te rouleren tussen de gesprekstafels en aan te sluiten bij dat gesprek dat voor hen betekenisvol is. De deelnemers worden na afloop van de gesprekstafels

gevraagd om hun belangrijkste inzichten te delen en ook om hun voornemens om de inzichten te vertalen naar de praktijk van hun eigen opleidingspraktijk te verwoorden. Hiermee wordt de praktische toepasbaarheid en de relevantie van het boek als het ware 'getoetst'.

Referenties

Beijaard, D. , Meijer, P. C. , & Verloop, N. (2004). Reconsidering research on teachers' professional identity. *Teaching and teacher education*, 20(2), 107-128.

Oolbekkink-Marchand, H. W. , Nap, N. , & De Beer, F. (forthcoming). *Stevige leraren opleiden: werken aan professionele identiteitsontwikkeling in de lerarenopleiding*.

389. Ieder Kind Alle Kansen: Interprofessioneel Samenwerken in de Pedagogisch-Educatieve Sector

Emmy Vrieling-Teunter, Open Universiteit, Heerlen, Nederland; Rosanne Hebing, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland; Lianne Post, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland; Marinka Kuijpers, Open Universiteit, Heerlen, Nederland; Carolien van Riswijk, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, MBO, HBO, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Interprofessioneel samenwerken, Duurzame netwerken, grens en netwerkcompetenties

Met dit rondetafelgesprek wordt een vierjarig onderzoek naar interprofessionele samenwerking in de pedagogisch-educatieve sector afgetrapt. Zowel de manier waarop (aanstaande) professionals ondersteund kunnen worden bij het interprofessioneel samenwerken als de manier waarop zij op hun beurt kinderen kunnen ondersteunen met een inclusief aanbod worden onderzocht.

Onderwerp, aanleiding en context

De kansen voor kinderen in Nederland zijn niet gelijk. Zo krijgen niet alle kinderen die hetzelfde presteren op school ook dezelfde adviezen voor hun vervolgopleiding (Elfers, 2022). Met andere woorden: bij gelijke geschiktheid krijgen kinderen geen gelijke kansen om zich verder te ontwikkelen. Daarnaast is de Nederlandse pedagogisch-educatieve sector een zeer gefragmenteerde sector (De Ridder et al., 2020). In de praktijk betekent dit dat pedagogisch-educatieve professionals bij het aangaan van het vraagstuk rondom kansengelijkheid de handen vaak niet ineenslaan, terwijl hierdoor veel kennis verloren gaat. Tijdens het rondetafelgesprek wordt het onderzoek Alle Kansen voor Ieder Kind: Interprofessioneel Samenwerken Binnen de Pedagogisch-Educatieve Sector in de regio Achterhoek-De Liemers onder de aandacht gebracht. Het project beoogt ontwerpprincipes te creëren voor interprofessionele netwerken die professionals helpen om vanuit gemeenschappelijke doelen kinderen van 0 tot 12 jaar alle kansen te geven zich te ontwikkelen. Onderzocht wordt welke grenscompetenties (Akkerman & Bakker, 2011), netwerkcompetenties (Vrieling-Teunter et al., 2021) en organisatorische randvoorwaarden (Van de Kraats, 2022) van belang zijn om duurzaam succesvol te kunnen functioneren in een interprofessionele context. Daarnaast wordt gekeken hoe deze competenties en randvoorwaarden samenhangen met de vijf vormen van waardecreatie van de deelnemers, zoals direct ervaren waarde van het interprofessionele samenwerken en de toegepaste waarde van het geleerde in de onderwijspraktijk (Wenger et al., 2011). Het vierjarige traject leidt uiteindelijk tot een Toolkit Interprofessioneel Netwerkleren. Doel en beoogde opbrengst van het gesprek. Tijdens het rondetafelgesprek worden de context en onderzoeksvragen geschetst. De deelnemers raken daarmee op de hoogte van de stand van zaken met betrekking tot interprofessioneel netwerkleren in de regio Achterhoek- De Liemers waar het partnerschap Interprofessioneel Samen Opleiden en Professionaliseren (ISOP) al veel ervaring heeft opgebouwd (www.isop.nl). Vervolgens wordt met de deelnemers ervaringen uitgewisseld over interprofessionele samenwerking in netwerken:

- Hoe wordt dit vormgegeven op de lerarenopleidingen?
- Hoe worden studenten voorbereid?
- Wat zijn good practices?
- Waar loopt men tegenaan?
- Hoe integreren we een doorgaande leerlijn interprofessioneel samenwerken in netwerken?

Doel en beoogde opbrengst van het gesprek.

Tijdens het rondetafelgesprek worden de context en onderzoeksvragen geschetst. De deelnemers raken daarmee op de hoogte van de stand van zaken met betrekking tot interprofessioneel netwerkleren in de regio Achterhoek- De Liemers waar het partnerschap Interprofessioneel Samen Opleiden en Professionaliseren (ISOP) al veel ervaring heeft opgebouwd (www.isop.nl). Vervolgens wordt met de deelnemers ervaringen uitgewisseld over interprofessionele samenwerking in netwerken: Hoe wordt dit vormgegeven op de lerarenopleidingen? Hoe worden studenten voorbereid? Wat zijn good practices? Waar loopt men tegenaan? Hoe integreren we een doorgaande leerlijn interprofessioneel samenwerken in netwerken?

Wijze waarop inbreng van deelnemers wordt gevraagd.

Deelnemers worden uitgenodigd om mee te denken in een open gesprek, waarin hun kennis en ervaringen met interprofessionele netwerken/interprofessioneel samenwerken bevroegd wordt. Ook wordt verkend welke bevorderende en belemmerende factoren zij in de praktijk ervaren bij het organiseren van interprofessionele samenwerking tussen studenten en/of professionals, zowel aan de kant van de opleidingen als de praktijk. De drie invalshoeken grenscompetenties, netwerkcompetenties en organisatorische randvoorwaarden bepalen de structuur van het gesprek.

Referenties

- Elffers, L. (2022). Onderwijs maakt het verschil kansengelijkheid in het Nederlandse onderwijs. Walburgpers.
- De Ridder, M., Korsmit-van den Berg, C., Nitert, E., Van der Struik-Pullen, D., Keuning, T., Deddens, A., D., & Van der Meulen, A. (2020). Leren interprofessioneel werken in het domein Kind en Educatie. De Bondt, grafimedia communicatie.
- Akkerman, S. F., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. *Review of Educational Research*, 81(2), 132–169. <https://doi.org/10.3102/0034654311404435>
- Vrieling-Teunter, E., Hebing, R., & Vermeulen, M. (2021). Design principles to support student learning in teacher learning groups. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 27(14), 64-81. <https://doi.org/10.1080/13540602.2021.1920909>
- Van de Kraats, L. (2022). Boundary Competencies in Interprofessional Learning Teams. [ongepubliceerde masterscriptie]. Universiteit Twente. Geraadpleegd op 23 oktober 2024 van: https://essay.utwente.nl/92408/1/MasterThese_LiannevandeKraats_s2834316_PDF_ZONDER.pdf
- Wenger, E., Trayner, B., & Laat, M. (2011). Promoting and assessing value creation in communities and networks: A conceptual framework (18). Ruud de Moor Centrum. Geraadpleegd op 24 oktober 2024, van: https://www.researchgate.net/publication/220040553_Promoting_and_Assessing_Value_Creation_in_Communities_and_Networks_A_Conceptual_Framework

392. Rondetafelgesprek: Hoe moeten we toekomstige docenten voor het mbo opleiden?

Fadie Hanna, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Rian Zijderveld, Albeda, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): MBO, HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: mbo, opleiden

In dit rondetafelgesprek verkennen we de kerncompetenties voor de mbo-docent van de toekomst: vakinhoudelijke expertise, pedagogisch-didactische vaardigheden en digitale integratie. De Fishbowl-methode bevordert een dynamische discussie waarin alle deelnemers hun visie kunnen delen. We richten ons ook op de rol van praktijkervaring.

Rondetafelgesprek: Hoe moeten we toekomstige docenten voor het mbo opleiden?

De beroepspraktijk in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is de afgelopen jaren ingrijpend veranderd (CKMBO, 2023). Mbo-docenten staan voor diverse uitdagingen, zoals de behoefte aan flexibele leertrajecten, een sterkere focus op inclusiviteit, en de steeds belangrijker wordende taak om studenten niet alleen vakinhoudelijk, maar ook op het gebied van persoonlijke en sociale vaardigheden voor te bereiden op hun toekomstige rol in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd laten recente cijfers uit de JOB Monitor (2024) zien dat bijna de helft van de studenten ontevreden is over de begeleiding door hun docenten. Slechts 46% van de studenten heeft vertrouwen in de waarde van hun onderwijs voor de toekomst, en een vijfde van hen gaat niet met plezier naar hun opleiding. Dit roept de urgente vraag op hoe we toekomstige mbo-docenten het beste kunnen opleiden, zodat zij beter kunnen inspelen op deze behoeften en verwachtingen van studenten en vanuit de maatschappij. Tijdens dit rondetafelgesprek onderzoeken we de belangrijkste competenties die essentieel zijn voor het opleiden van de mbo-docent van de toekomst. We richten ons op drie kerngebieden: vakinhoudelijke expertise, pedagogisch-didactische vaardigheden en de integratie van digitale middelen in het onderwijs. Daarnaast wordt gekeken naar de waarde van praktijkervaring en de samenwerking met het bedrijfsleven, evenals de noodzaak voor lerarenopleidingen om flexibel in te spelen op veranderende onderwijsbehoeften. Voor de opzet van dit gesprek maken we gebruik van de Fishbowl-methode (Silberman, 1996). Dit betekent dat een kleine groep deelnemers het gesprek in een binnenste cirkel begint, terwijl de rest van de groep in een buitenste cirkel luistert. Deelnemers kunnen tijdens het gesprek wisselen van rol, waardoor nieuwe stemmen aan bod komen en een dynamische discussie ontstaat. Deze vorm zorgt voor gestructureerde interactie waarbij alle deelnemers de kans krijgen om hun visie te delen. Deze bijeenkomst biedt een platform voor een open dialoog waarin we gezamenlijk de uitdagingen en kansen binnen het mbo-onderwijs verkennen. Het doel is om tot een gedeelde visie te komen voor het opleiden van de toekomstige mbo-docent.

Referenties

CKmbo (2023). Niet voorspelbaar, wel wendbaar. Sectorbeeld 2023. Den Haag.

Job-Monitor (2024). gevonden op <https://www.jobmbo.nl/monitor/>

Silberman, M. (1996). Active Learning: 101 Strategies to Teach Any Subject. U. K. A Pearson Education Company.

396. Toekomstbehendig ontwikkelen als leraar: niet alleen meebewegen, maar ook zelf golven maken

Martine van Rijswijk, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Larika Bronkhorst, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: toekomstbehendig, veerkracht, onderwijsverandering

Leraar zijn en blijven vraagt meebewegen met veranderingen in het onderwijs, maar ook in staat zijn om zelf veranderingen in gang te zetten. In de keuzecursus Toekomstbehendig Ontwikkelen als Leraar van de Universiteit Utrecht dagen we studenten uit toekomstbehendig vorm te geven aan onderwijs dat hen aan het hart gaat.

Het beroep van leraar is veeleisend, getuige hoge uitval en burn-out cijfers. Leraar zijn en blijven vraagt van je dat je mee kan bewegen met de veranderingen in het onderwijs: we willen dan ook toekomstbestendige leraren opleiden. Gezien de vele maatschappelijke uitdagingen zoals klimaatverandering, kansenongelijkheid en polarisatie is het daarnaast ook belangrijk dat leraren niet alleen bestand zijn tegen veranderingen, maar dat zij ook in staat zijn om zelf veranderingen in gang te zetten. Vormgeven aan een verandering in het onderwijs, op een onderwerp dat je aan het hart gaat, draagt vervolgens ook weer bij aan het gevoel van welbevinden. We willen dan ook nog meer toekomstbehendige leraren opleiden. In onze keuzecursus dagen we deelnemers uit om proactief bij te dragen aan onderwijsverandering én aan de cursus zelf. Dit proces ondersteunen we met andere activiteiten, zoals gastsprekers, literatuur bespreken en vertalen naar de eigen praktijk en ervaringen van deelnemers te analyseren (bv met betrekking tot het innemen van professionele ruimte, veerkrachtig kunnen zijn als persoon en initiatieven in co-creatie op kunnen zetten)De (leer)resultaten van de deelnemers worden zichtbaar in vier producten, waarvan we als groep vaststellen of ze Doordacht, Uitvoerbaar, Merkbaar en Bevlogen waren en wat we daarvan kunnen leren. Concreet werken deelnemers aan een 1) persoonlijk manifest waarin ze de gewenste ontwikkeling voor hun onderwijs uiteenzetten. Daarbij ontwerpen zij een 2) iteratief plan van aanpak, inclusief welke mogelijke reacties en uitdagingen te voorzien zijn. Tegen het einde van de cursus delen de deelnemers een 3) tastbaar artefact: een weerslag van wat zij in gang hebben gezet, zoals bijv. presentatie voor stakeholders, lesmateriaal, etc. Daarbij lichten zij toe wat ze in gang gezet hebben en hoe, en waarom op deze manier. Ze beschrijven ook de 4) 'lessons learned', op zo'n manier geformuleerd dat voor anderen duidelijk is wat zij hiervan zouden kunnen leren. De artefacten en lessons learned presenteren de studenten aan elkaar. Tijdens de sessie gaan we graag in op de uitdaging om leraren-in-opleiding te vragen om zelf 'golven te maken'. We bespreken wat het van je als opleider vraagt om studenten te ondersteunen bij deze belangrijke stap in het worden van professionele leraren, die kritisch het eigen functioneren in het beroep kunnen analyseren en bijsturen.

Referenties

Quan, T. , Bracho, C. A. , Wilkerson, M. , & Clark, M. (2019). Empowerment and transformation: Integrating teacher identity, activism, and criticality across three teacher education programs. *Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, 41(4–5), 218–251.

Beltman, S. , Mansfield, C. , & Price, A. (2011). Thriving not just surviving: A review of research on teacher resilience. *Educational research review*, 6(3), 185-207.

399. Vensters op interprofessioneel samenwerken en opleiden

Petra van Beveren, Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Trynke Keuning, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland; Anton Boonen, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Carolien van Riswijk, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland; Bart van Duijn, Yuverta, 's-Hertogenbosch, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: interprofessioneel opleiden, samen opleiden en professionaliseren, boundary crossing

Interprofessioneel opleiden, waarbij studenten van verschillende opleidingen elkaar ontmoeten en leren samenwerken, krijgt steeds meer aandacht. In deze sessie bespreken we manieren waarop dit interprofessioneel opleiden vorm krijgt en hoe het bijdraagt aan de ontwikkeling van professionals die complexe vraagstukken rondom kinderen en jongeren kunnen aanpakken.

Deze sessie is voortgekomen uit een initiatief van het Platform Samen Opleiden en Professionaliseren om het belang van interprofessioneel samenwerken en opleiden te belichten.

Interprofessioneel samenwerken aan complexe vraagstukken

Rondom kinderen en jongeren zien we een toename van complexe vraagstukken die vragen om een gezamenlijke en interprofessionele aanpak. Denk bijvoorbeeld aan: kansenongelijkheid, mentale gezondheid van jongeren en de impact van armoede op onderwijs. Deze vraagstukken zijn te veelzijdig om door één beroepsgroep opgelost te worden en vereisen samenwerking tussen professionals uit verschillende vakgebieden. Het samenbrengen van verschillende inzichten, bijvoorbeeld van leraren, pedagogisch medewerkers, en welzijnswerkers, zorgt ervoor dat we een completer beeld krijgen van de problemen én de oplossingen.

Belang van interprofessioneel samenwerken en opleiden

Interprofessioneel samenwerken draagt bij aan de brede en doorgaande ontwikkeling van kinderen en jongeren; het opgroeien, opvoeden en leren en ontwikkelen van kinderen en jongeren is gezamenlijke verantwoordelijkheid tussen ouders/verzorgers en verschillende professionals. Daarnaast zien we dat complexe vraagstukken te complex en veelzijdig zijn om vanuit een beroepsgroep of discipline aan te pakken. Ze vragen om een gezamenlijke en gedeelde aanpak, waarbij professionals uit verschillende vakgebieden hun kennis en vaardigheden bundelen. Dit geldt ook voor het tekort aan arbeidskrachten; samenwerken tussen verschillende beroepsgroepen kan helpen om deze tekorten op te vangen. Tenslotte kan samenwerken met professionals uit andere disciplines voordelen bieden voor de persoonlijke en professionele ontwikkeling van de betrokkenen. Het kan bijvoorbeeld de eigen professionele identiteit versterken doordat er een beter begrip en kennis is over andere beroepsgroepen. Een succesvolle interprofessionele aanpak vereist kennis, vaardigheden en een positieve houding ten opzichte van samenwerken over vakgebieden heen. Professionals moeten bereid zijn om interprofessioneel te werken en dit ontwikkelen tijdens hun opleiding. Kerncompetenties zoals het overstijgen van grenzen tussen disciplines en het opbouwen

van netwerken zijn daarbij essentieel. In deze sessie bespreken we vanuit vijf praktijkvoorbeelden hoe professionals kunnen worden voorbereid om deze kerncompetenties te ontwikkelen.

Sessieopbouw

De sessie start met een verkenning van het belang van interprofessioneel opleiden en de factoren die dit proces bevorderen of belemmeren. We bespreken de kerncompetenties die essentieel zijn voor interprofessionele samenwerking. Vervolgens illustreren we, aan de hand van vijf praktijkvoorbeelden, hoe interprofessioneel opleiden er uit kan zien: (1) Utrecht Leert: Vernieuwend Opleiden, (2) het Partnerschap Interprofessioneel Opleiden en Professionaliseren, (3) Yuverta, (4) de Nieuwe Opleidingschool Amsterdam en (5) Campus Kind en Educatie Zwolle. Afsluitend gaan we met de deelnemers in gesprek over hun ervaringen en inzichten rondom interprofessioneel opleiden.

401. Van visie naar praktijk: zo simpel als ABC?

Deirdre Corbeij, Arteveldehogeschool, Gent, België; Sara Claerhout, Arteveldehogeschool, Gent, België

Programmalijs 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschiedt voor alle onderwijssectoren, Geschiedt voor alle functionarissen

Trefwoorden: onderwijsvisie, zelfdeterminatietheorie, onderwijspraktijk

De onderwijsvisie van de Verkorte educatieve bachelor secundair onderwijs en het Educatief graduaat van de Arteveldehogeschool focust op meer dan enkel kennisoverdracht: het inzetten op autonomie, betrokkenheid en competentie vormt mee de rode draad. Op welke manier kleurt de visie het opleidingsprogramma en –organisatie?

Een onderwijsvisie is een cruciale factor binnen een opleiding. (Moraal, E. , 2023)De Verkorte educatieve bacheloropleiding secundair onderwijs en het Educatief graduaat binnen de Arteveldehogeschool hebben een visie die niet los staat van een bredere context. De uitwerking van deze visie kadert binnen de decretaal bepaalde basiscompetenties (AHOVOKS, 2018), is gelinkt aan de opleidingsspecifieke leerresultaten (NVAO, 2018) en de Arteveldebrede leerresultaten die deel uitmaken van een Arteveldebreed onderwijsconcept. Geïnspireerd door dit hogeschoolbrede onderwijsconcept zet de opleiding in op professionele ontwikkeling als leraar, persoonlijke ontwikkeling en de ontwikkeling als wereldburger. Het inkantelen van de opleidingen Educatief graduaat en Verkorte bachelor Secundair onderwijs in het hoger onderwijs bracht een nieuwe doelgroep naar de hogeschool. Dit resulteerde in een opleidingsspecifieke onderwijsvisie die de brug maakt naar het specifieke profiel van zij-instromers. Om motiverende leerwegen te realiseren voor een diverse groep van studenten baseert de opleiding zich op de zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan (2002) en de drie psychologische basisbehoeften die daarin centraal staan (Vansteenkiste, 2010). De nadruk ligt op groeiende autonomie, betrokkenheid en gevoel van competentie van studenten met een opbouw die ernaar streeft (toekomstige) ‘praktijk)leraren te inspireren om met volle ‘goesting’ lerenden te begeleiden en mee te nemen in hun vakmanschap. Het opleidingsconcept bleef geen dode letter maar is een belangrijk richtinggevend kader, dat als rode draad door de opleiding loopt en zich toont zich in de verschillende aspecten van de opleiding. Hoe werkte het hele opleidingsteam aan die concretisering? Op welke manier kleurt de visie het opleidingsprogramma en de onderwijsorganisatie? Hoe werden woorden omgezet tot daden? Tijdens deze sessie gaan we dieper in op wat voor onze opleiding werkte en wat blijvende uitdagingen zijn.

Referenties

De Boe, D. , Van de Moortel, P. (2022). De ultieme gids voor transformatie van je school. Lannoo Campus.

Deci, E. L. , & Ryan, R. M (2002) Overview of self-determination theory: An orgasmic dialectical perspective. Handbook of self-determination research 3-33. –Deci, E. L. , Koestner, R. , & Ryan, R. M. (1999). A meta-analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. Psychological bulletin, 125(6), 627.

Martin, J. , McCormack, B. , Fitzsimons, D. , & Spirig, R. (2014). The importance of inspiring a shared vision. International Practice Development Journal, 4(2).

Moraal, E. (2023). Het belang van schoolvisie voor schoolcultuur en betrokkenheid van docenten. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.791747744>

Vansteenkiste, M. (2010). Hoe we kinderen en jongeren kunnen motiveren. Toepassingen van de zelfdeterminatietheorie. Caleidoscoop.

403. Samen leren, samen niet-weten. Over de helpende kracht van onderzoekend vermogen

Anna Dr. Van der Want, Hogeschool Leiden, Leiden, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: onderzoekend vermogen, professionalisering, nietweten

Welke expertise hebben lerarenopleiders nodig om met situaties van niet-weten om te gaan? Hoe kunnen zij hun onderzoekend vermogen hierbij inzetten en versterken? Deze vragen staan centraal in de workshop waarbij we als lerarenopleiders met elkaar aan de slag gaan over eigen situaties van niet-weten en eigen onderzoekend vermogen.

Inleiding & praktische relevantie

In welke omgeving een lerarenopleider ook werkt, er zullen zich altijd onderwijssituaties voordoen waar het niet direct duidelijk is hoe je het beste kunt handelen om het gewenste resultaat te bereiken. Hoe handel je vanuit woorden én daden, hoe neem je als lerarenopleider de regie en toon je leiderschap? Wij noemen dit 'situaties van niet-weten' (Munneke, 2024). Er ontstaan situaties van 'niet-weten', waar de juiste handelingskennis niet voorhanden is. Wat weet of kan ik nog niet? Hoe kan ik deze (handelings)kennis op een passende manier verkrijgen en vertalen naar mijn dagelijkse praktijk?

Onderzoekend vermogen helpt lerarenopleiders om regie te nemen en situaties van niet-weten te analyseren en de kennis te creëren die nodig is. In deze workshop gaan deelnemers concreet aan de slag aan de hand van situaties van niet-weten uit hun eigen praktijk. Tijdens de workshop krijgen ze handvatten om met deze situaties om te gaan en hun onderzoekend vermogen in te zetten.

Theoretische onderbouwing

Onderzoekend vermogen

Onderzoekend vermogen is de competentie om in professionele situaties vast te kunnen stellen waar adequate (handelings)kennis ontbreekt, waar nodig deze ontbrekende kennis met passende grondigheid te kunnen creëren en bruikbaar te maken voor deze professionele context (Munneke, Schilder & Andriessen, 2018; Munneke, 2024). Eerder onderzoek toont aan dat lerarenopleiders een diversiteit aan uitdagingen ervaren en dat het ontwikkelen van hun onderzoekend vermogen een essentieel onderdeel is om met deze complexiteit om te gaan (Van Katwijk 2020; Ommering et al. , 2023)

Doel van de workshop

Deelnemers handvatten geven om situaties van niet-weten uit hun eigen praktijk te herkennen, bewustwording te creëren over de rol van het eigen onderzoekend vermogen en door middel van dialoog inzichten bieden in de manier waarop onderzoekend vermogen ingezet kan worden in deze situaties.

Opbouw en aanpak van werkvormen

Na een paar woorden ter introductie, staan 'de daden' van deelnemers centraal. Welke situaties van niet-weten komen deelnemers tegen in hun diverse werkzaamheden? Aan de hand van de werkvorm 'rijke A4'tje' (van Rosmalen, 2024), verkennen deelnemers eigen situaties van niet-weten om deze vervolgens met elkaar te delen. Zo krijgen deelnemers inzicht in de mogelijkheden om onderzoekend vermogen in te zetten in deze situaties van niet-weten direct gekoppeld aan de eigen onderwijspraktijk.

Beoogde opbrengst van de ontmoeting

Na de ontmoeting hebben de deelnemers (meer) inzicht in hun eigen onderzoekend vermogen en suggesties en handvatten om hun onderzoekend vermogen te versterken in situaties van niet-weten.

Referenties

Munneke, L. , Schilder, P. , & Andriessen, D. (2018). Onderzoekend vermogen in de opleidingen van Hogeschool Utrecht.

Munneke, L. (2024). Moedige ruimte maken. Onderzoekend vermogen als essentiële competentie in werken aan complexe opgaven. Hogeschool Utrecht.

Van Katwijk, L. (2020). Empowering pre-service teachers through inquiry. Groningen.

Ommering, B. , Van Dijk, M. , Munneke, L. , Peltenburg, M. , & Timmermans, M. (2023, Augustus). Challenges of teacher educators in integrating research competence in graduation assignments. Poster presentation. EARLI. Thessaloniki, Griekenland.

Van Rosmalen, B. (2024). Stappen in het onbekende. Handboek muzisch werk. HKU Press.

404. De waarde van EVC's bij de begeleiding van zij-instromers in het onderwijs.

Marjolein Mantelaers, Marjolein Mantelaers, Delfgauw, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Zijinstromers, Begeleiding, Professionele groei

Vanwege de verschillende contexten van waaruit zij-instromers het onderwijs betreden, is het noodzakelijk hen anders te benaderen en te begeleiden. Bij deze begeleiding is er vaak te weinig oog voor de eerder verworven competenties, terwijl deze zeer waardevol kunnen zijn tijdens het leerproces.

Momenteel doe ik onderzoek naar de waarde en het structureel inzetten van de eerder verworven competenties (EVC's) bij de begeleiding van zij-instromers in het onderwijs. Over dit onderwerp is nog niet veel bekend, maar de onderzoeken die gedaan zijn geven aan dat het betrekken van de EVC's een waardevolle toevoeging kunnen zijn bij het bieden van maatwerk tijdens de begeleiding van zij-instromers in het onderwijs.

Begeleiding die van belang is als we ervoor willen zorgen dat zij-instromers na het instromen, het onderwijs te snel weer uitstromen. Hoewel er nog veel onderzoek naar EVC's noodzakelijk is, kunnen we wel aansturen op de bewustwording van de waarde van deze EVC's.

In deze workshop wil ik de deelnemers uitdagen om te ervaren wat het onderzoeken van deze EVC's en het inzetten ervan, aan de dagelijkse praktijks van begeleiding kan toevoegen.

Om dit te bereiken start de workshop met een korte inleiding over wat EVC's zijn en hoe deze op dit moment vaak worden gebruikt. Waarna ik dieper in ga op de mogelijkheden die EVC's ons bieden en waarom het van belang is om deze mogelijkheden te benutten.

Na het stukje theorie gaan we, aan de hand van voorbeelden (casussen) bekijken we hoe we deze competenties die, in eerste instantie, niks met onderwijs te maken lijken te hebben, toch kunnen ombuigen tot waardevolle tools. Dit doen we door in groepjes te discussiëren over de (on)mogelijkheden van de in de casus besproken competenties. Na de discussie gaan de groepjes aan de slag met een brainstorm, waarna zij zullen werken aan een kort voorstel tot maatwerk van het begeleidingsprogramma van de persoon uit de casus.

De workshop wordt afgesloten met een korte bespreking van de uitkomsten van deze discussies.

405. De begeleidende rol van de lerarenopleider bij een reflectief proces tot professioneel handelen

José Middendorp, José Middendorp, Roden, Nederland; Roos Spijkerman, Roos Spijkerman, Wolvega, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: reflecteren, spiegelbrief, rol lerarenopleider

Lopend onderzoek naar de betekenis van de reflectieve werkvorm 'de spiegelbrief' gericht op de professionele ontwikkeling van de leraar, wijzen naar het vergroten van inzicht voor de student in het eigen handelen en dat van de ander. De begeleidende rol van de lerarenopleider wordt in een rondetafelgesprek nader verkend.

In de eerste bevindingen vanuit het ontwerponderzoek naar de betekenis van de spiegelbrief voor studenten van de Pabo NHL Stenden wordt duidelijk dat het schrijven van een spiegelbrief aanzet tot dieper nadenken over een situatie, inzicht geeft in het eigen handelen en de student vanuit meerdere perspectieven naar dezelfde situatie laat kijken. Deze bevindingen sluiten aan bij een opleidingskader dat ruimte maakt voor het kritisch bevragen van (onderwijs)praktijken, van eigen ervaringen en het uitlokken van confrontaties met weerstand om te komen tot professioneel handelen (Hosseini, Leijgraaf, Gaikhorst, Volman, 2021). Het ontwerp van de spiegelbrief heeft de essentie: kijk naar jezelf door de ogen van een ander. Je kiest een opvallende ervaring over bijvoorbeeld Amir, een jongen uit je klas. Je schrijft in een brief aan Amir over de ervaring en beleeft door zijn ogen de ervaring met hem opnieuw. Hierdoor ontwikkel je als student een fenomenologische houding (Middendorp 2015). In het opnieuw ervaren laat je theoretische invloeden, eigen vooronderstellingen en overtuigingen achterwege (Van Manen 2014). Een tweede spiegelbrief over de opvallende ervaring met Amir richt je aan zijn ouders, of aan een collega. Je ontwikkelt een systemische blik die gaat over het verbinden van verschillende systemen en het zichtbaar maken van de wisselwerking tussen actoren binnen een systeem (Middendorp, 2022, 2023; Schaveling, Bryan, Goodman, 2012). Je ervaart en beschouwt als student de complexiteit van een situatie. We laten studenten ervaren dat er meerdere redenen kunnen zijn die leiden tot bepaald gedrag. Het vervolgonderzoek richt zich ook op de lerarenopleider; de lerarenopleider als begeleider van de student. In het bijzonder gericht op de begeleiding van een reflectief proces tot professioneel handelen. Het belang van begeleiding blijkt uit een situatie waarin studenten werden bevraagd om vanuit een opvallende ervaring een spiegelbrief te schrijven en te delen. Het bleek niet altijd eenvoudig. Het riep vragen op als: 'Wat is een opvallende ervaring?' of 'Wat kan en wil ik delen over een opvallende ervaring?' Ze raken de complexiteit van het begeleiden en roept de vraag op: Hoe staat de lerarenopleider op in de rol van begeleider van de student bij een ontwikkeling naar professioneel handelen? In het rondetafelgesprek worden de eerste bevindingen vanuit het onderzoek naar de spiegelbrief gepresenteerd om vervolgens aan de hand van een, in de eigen

praktijk te gebruiken, dialogvorm in te zoomen op de begeleidende rol van de lerarenopleider ten aanzien van de ontwikkeling van professioneel handelen in de lerarenopleiding.

Referenties

Hosseini, N. , Leijgraaf, M. , Gaikhorst, L. , Volman, M. (2021). Kansengelijkheid in het onderwijs: een social justice perspectief voor de lerarenopleiding Tijdschrift voor Lerarenopleiders 42 (4)

Middendorp, J. W. H. (2015). Relatie voor leer-kracht Onderzoek naar het pedagogisch tactvol handelen van leerkrachten. Baarn: de Weijer

Middendorp, J. (2022, juni). Waar een minor preventief pedagogisch handelen bevordert Zorgprimair vakblad voor het primair en speciaal onderwijs (2022-2) 7-11.

Middendorp, J. (2023). Een hoopvolle toekomst. Hoe dan? (Inaugurale rede)

Schaveling, Bryan, Goodman (2012). Systeemdenken Van goed bedoeld naar goed gedaan. Amsterdam: Boom Uitgeverij

Van Manen, M. (2014). Phenomenology of practice: meaning-giving methods in phenomenological research and writing. London, UK: Routledge.

409. In dialoog over ons kritisch bewustzijn als lerarenopleider

José Middendorp, José Middendorp, Roden, Nederland; Menno Wierdsma, Menno Wierdsma, Zuidlaren, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): MBO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Kritisch bewustzijn, duurzaam handelen, dialoogvormen

Praktijkonderzoek gericht op het vergroten van het kritisch bewustzijn en handelingsvermogen van onderwijsprofessionals uit MBO en HBO om met jongeren een transfer te kunnen maken richting duurzaam handelen vanuit een samenwerking tussen Firda en NHL Stenden waarin we experimenteren met andere structuren en dialoogvormen in verbinding met de klimaatrealiteit.

Vanuit het practoraat Duurzaam denken en duurzaam doen (Firda) en het lectoraat Opvoeden en (op)leiden naar duurzaam en democratisch samenleven (NHL Stenden) richten wij ons op de ontwikkeling van het duurzaam handelen van de onderwijsprofessional. We voelen de urgentie tot dit onderzoek (Middendorp, 2023, 2023a) in een samenleving die doordrongen is van macht, privileges en (Hosseini, Leijgraaf, Gaikhorst, Volman, 2021) in relatie tot individuele en materiële welvaart, concurrentie en succes (Wierdsma, 2024). We experimenteren met verschillende dialoogvormen die aandacht genereren voor het ontwikkelen van een kritisch bewustzijn (Hosseini, e. a. , 2021) en het opnieuw afwegen van onze waarden (Wierdsma, 2024) die we verbinden aan daadwerkelijke (klimaat)transities in de regio. In die aanraking met de (heftige) klimaatrealiteit, begeleiden we de reacties van onzekerheid, angst, verzet door het gebruik van verschillende dialoogvormen, waardoor onderwijsprofessionals handelingsmogelijkheden leren zien (Van den Berg, 2023) (zelfvertrouwen ontwikkelen). Het gaat hier over transformatieve agency (Abdallah, Day, Distelbrink, Pehlivan, Soeterik, Volman, 2023): het vergroten van het kritisch bewustzijn en het handelingsvermogen van onderwijsprofessionals om vervolgens jongeren hier ook in mee te kunnen nemen. Bij het vergroten van het handelingsvermogen van jongeren wijst de literatuur op het zelfvertrouwen om individuele vaardigheden in te zetten, bewustzijn van de eigen context en bredere maatschappelijke structuren en het vermogen om samen met anderen op te staan om te veranderen, waarbij er een besef is dat bestaande structuren acties mogelijk maken én beperken (Abdallah, e. a. , 2023). In ons onderzoek richten we ons op de onderwijsprofessionals. Juist zij hebben dat, wat we onze jongeren willen aanreiken, te ervaren. Juist zij kunnen voorbeeld zijn in een transfer naar duurzaam handelen. We zien echter bij een deel van onze onderwijsprofessionals een houding van 'ik geef les over het belang van duurzaamheid en dan is het aan de studenten zelf' of 'Les over duurzaamheid is een ander vak' of 'De toetsing gaat niet over duurzaamheid en er is geen ruimte in het programma'. Dit maakt zichtbaar dat (onderwijs)structuren beperkend zijn en het

handelen van onderwijsprofessionals reïficeert (Middendorp, 2015). In ons praktijkonderzoek onderzoeken we samen met onderwijsprofessionals andere onderwijsstructuren en dialoogvormen om bij te dragen aan het duurzaam handelen van de onderwijsprofessional zelf én van de jongeren. In het rondetafelgesprek gebruiken we een dialoogvorm om over het waarom en waartoe van het handelen van de lerarenopleider te spreken. Hiermee creëren we een kritisch bewustzijn, dat wordt gebruikt als reflectie op ons praktijkgericht onderzoek over duurzaam handelen van de onderwijsprofessional.

Referenties

- Abdallah, S. , Day, M. , Distelbrink, M. , Pehlivan, T. , Soeterik, I. Volman, M. (2023). Agency Arrangeren Speelruimte voor jongeren als changemakers Literatuurstudie Kenniscentrum ongelijkheid
- Berg, B. van den (2023). Onderwijzen tegen transities Een werkboek vol hoopvolle en regeneratieve verhalen Brave New Books
- Hosseini, N. , Leijgraaf, M. , Gaikhorst, L. , Volman, M. (2021). Kansengelijkheid in het onderwijs: een social justice perspectief voor de lerarenopleiding Tijdschrift voor Lerarenopleiders 42 (4)
- Middendorp, J. W. H. (2015). Relatie voor leer-kraft Onderzoek naar het pedagogisch tactvol handelen van leerkrachten. Baarn: de Weijer
- Middendorp, J. (2023). Een hoopvolle toekomst. Hoe dan? (Inaugurele rede)
- Middendorp, J. (2023a). Manifest voor duurzaam pedagogisch leiderschap
- Wierdsma, M. (2024). Duurzaam denken en doen in het MBO Op zoek naar transformatief beroepsonderwijs voor duurzame ontwikkeling pratorale rede in Didactiek voor Vak en Beroep NHL Stenden Hogeschool, p. 48 - 57

410. De interlevensbeschouwelijke dialoog komt tot leven op de begraafplaats

Tamara dr. Ingels, Vrije Universiteit Brussel, Brussel, België; Gustaaf prof. dr. Cornelis, Vrije Universiteit Brussel, Brussel, België; Marijke Van Vlasselaer, Vrije Universiteit Brussel, Brussel, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: interlevensbeschouwelijke dialoog, begraafplaats, outdoor learning

Het Vlaamse regeerakkoord 2024-2029 voorziet twee uren interlevensbeschouwelijke dialoog (ILD) per week in het secundair en basisonderwijs. De didactiek van ILD is complex en zeker wanneer de klassen gemiddeld groter zullen zijn dan vroeger het geval was. Theorie en praktijk combineren we door middel van een ILD-bezoek aan de begraafplaats.

Het Vlaamse regeerakkoord 2024-2029 voorziet twee uren interlevensbeschouwelijke dialoog (ILD) per week in het secundair en basisonderwijs. De didactiek van ILD is bijzonder complex en al zeker wanneer, zoals het Vlaamse regeerakkoord vooropstelt, de klassen gemiddeld groter zullen zijn dan vroeger het geval was. Aangezien elke leerkracht in Vlaanderen beschouwd wordt als bekwaam om het vak ILD te onderwijzen staan we met zijn allen voor een belangrijke uitdaging. Het zal voortaan gaan om klassen heterogeen samengesteld qua taalvaardigheid en beheersing van referentiekaders. Veel leerlingen kunnen zich in de eerste plaats al niet inbeelden dat levensbeschouwelijke kaders überhaupt bestaan, andere dan die van de boekgodsdiensten. Jongeren behorend tot diverse levensbeschouwingen laten spreken over dood, levensbeslissingen, rituelen, gender, gelijkheid, en vele andere taboes is geen sinecure. Dat vergt van de leerkracht een grote kennis van zaken, zowel inhoudelijk als qua werkvormen, maar ook een grote zelfbeheersing gezien de onvermijdelijke persoonlijke betrokkenheid van de leerkracht bij de aangesneden thema's, zoals leven en dood. In België bestaat reeds een voor deze context geschikte werkvormleeromgeving die we hier als good practice willen delen: de ILD-begraafplaatswandeling. De begraafplaats blijkt bij uitstek geschikt als een ruimte waar ILD-educatie in een authentiek kader kan plaatsvinden. Het is een krachtige leeromgeving, door zijn sereniteit en rust, maar ook door de zichtbare en onzichtbare waarden en normen die binnen diverse culturele gemeenschappen sterk doorwerken. De leerkracht kan aanvangen met de dood als thema, of ze incorporeren in het leertraject, zowel in de klas (voorbereiding en naverwerking) als ter plaatse. Bovendien kunnen leerkrachten gemakkelijk naar deze openbare ruimte een uitstap met de leerlingen ondernemen. Een bezoek kan op maat van elke groep leerlingen gebeuren en is interlevensbeschouwelijk van nature. We tonen tijdens de sessie hoe in de praktijk een dergelijk bezoek verloopt met tal van werkvormen die de interlevensbeschouwelijke dialoog faciliteren.

Sedert 2017 draait er reeds een intussen sterk geoptimaliseerd pilootproject op het Antwerpse Schoonselhof. In de toekomst willen we deze didactische wandelingen uitbreiden naar meer steden met een grote superdiversiteit, waaronder Brussel en Mechelen. Twee handboeken (Tamara Ingels, Memento Mori I & II) werden omtrent de begraafplaats als educatieve ruimte ontwikkeld en uitgebracht met een breed gamma aan didactische tips.

411. Het geheugen door de ogen van leerkrachten, een kwalitatieve studie met zes groep drie leerkrachten

Marloes van Roon, Fontys Hogeschool, Tilburg, Nederland

Universiteit Leiden -ICLON, Leiden, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Geheugen, Leerkrachten, Kwalitatief

Het geheugen is essentieel voor leren, maar we weten nog weinig over hoe leerkrachten denken over het geheugen en dit in hun onderwijspraktijk integreren. Dit kwalitatieve onderzoek verkent middels observaties de geheugen gerelateerde instructie van leerkrachten en middels interviews hoe leerkrachten denken over het geheugen.

Achtergrond

Het geheugen is essentieel voor leren en zou daarom belangrijk moeten zijn voor leerkrachten. Desondanks is er weinig bekend over hoe leerkrachten denken over het geheugen en deze kennis in hun onderwijspraktijk integreren. Dit is wel van belang omdat de ontwikkeling van leerlingen zowel beïnvloed wordt door externe als interne stimuli (Bjorklund & Causey, 2018; Rogoff et al. , 2018). Hoe de leerkracht de onderwijsomgeving vorm geeft, heeft direct invloed op de leerontwikkeling van studenten (Hattie, 2012). Onderzoek over het geheugen centreert zich vooral in laboratoria (Cox, 2021; Haden, 2021; Ornstein et al. , 2010). Er zijn slechts een aantal studies binnen het klaslokaal. Deze tonen aan dat taalgebruik van leerkrachten er toe doet: wanneer leerkrachten meer rekening houden met het geheugen, onthouden leerlingen beter (Coffman et al. , 2008, 2019; Grammer et al. , 2016; Moely et al. , 1992). Het meten in de klascontext is echter lastig: we weten niet precies welke factoren van invloed zijn (Coffman et al. , 2019; Hamman et al. , 2000). Een van deze factoren zou de leerkracht-leerling relatie kunnen zijn. Sankalaite en collega's (2023) ontdekten dat wanneer er een goede leerkracht-leerling relatie is, er minder waarneembare werkgeheugen problemen zijn en visa versa. Onderzoeksmethodiek Om beter te begrijpen wat leerkrachten weten en doen, met betrekking tot het geheugen, hebben we 120 minuten instructie geobserveerd en een Doel Systeem Interview (DSI) gehouden. We hebben de observaties gecodeerd middels de methode van Moely en collega's (1992): we hebben per 30 seconden bijgehouden wat leerkrachten doen (categorieën: 'quizzing', cognitieve processen, positieve interacties en taak-relevante informatie). De hoofdcategorie cognitieve processen wordt onderverdeelt in subcategorieën om het taalgebruik van leerkrachten goed in kaart te brengen.

Opbrengsten

In lijn met eerder onderzoek blijkt uit de observaties dat leerkrachten niet vaak geheugen gerelateerde instructie in zetten en meer tijd besteden aan 'quizzing' en taak-gerelateerde informatie. De interviews onthullen dat leerkrachten: 1) prioriteit geven aan leren plezierig maken, 2) diversiteit in hun gebruikte methoden laten zien en 3) graag de 'juiste strategie' aan leren. Tot slot geven leerkrachten ook de voorkeur aan (passieve) herhaling, omdat ze geloven dat dit de beste manier is om te onthouden.

Discussie

Hoewel we deze resultaten niet kunnen generaliseren, geven ze wel inzicht in de ontwikkelingsmogelijkheden van deze leerkrachten. Ook roepen ze vragen op vanuit de positie van lerarenopleiders: wat zouden leerkrachten moeten weten over het geheugen en hoe wordt de kans zo groot mogelijk dat deze kennis doorsijpelt in hun handelen?

Referenties

- Bjorklund, D. F. , & Causey, K. B. (2018). *Children's thinking, cognitive development and individual differences*. SAGE publications.
- Coffman, J. L. , Grammer, J. K. , Hudson, K. N. , Thomas, T. E. , Villwock, D. , & Ornstein, P. A. (2019). Relating Children's Early Elementary Classroom Experiences to Later Skilled Remembering and Study Skills. *Journal of Cognition and Development*, 20(2). <https://doi.org/10.1080/15248372.2018.1470976>
- Coffman, J. L. , Ornstein, P. A. , McCall, L. E. , & Curran, P. J. (2008). Linking Teachers' Memory-Relevant Language and the Development of Children's Memory Skills. *Developmental Psychology*, 44(6). <https://doi.org/10.1037/a0013859>
- Cox, B. , D. (2021). Mechanism or Meaning? The Ornstein Lab and Memory in Historical Context. In *The Development of Children's Memory. The Scientific Contributions of Peter. A. Ornstein*. Cambridge University Press.
- Grammer, J. K. , Coffman, J. L. , Sidney, P. , & Ornstein, P. A. (2016). Linking Teacher Instruction and Student Achievement in Mathematics: The Role of Teacher Language. *Journal of Cognition and Development*, 17(3). <https://doi.org/10.1080/15248372.2015.1068777>
- Haden, C. A. (2021). Memory development or the development of memory? An update. In *The development of Children's Memory. The Scientific Contributions of Peter. A. Ornstein*. Cambridge University Press.
- Hamman, D. , Berthelot, J. , Saia, J. , & Crowley, E. (2000). Teachers' coaching of learning and its relation to students' strategic learning. *Journal of Educational Psychology*, 92(2). <https://doi.org/10.1037/0022-0663.92.2.342>
- Hattie, J. (2012). *Visible learning for teachers: Maximizing impact on learning*. Routledge. <https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=vSoUT6PXdoIC&oi=fnd&pg=PP1&dq=hattie+2012&ots=XLQd1lCbQS&sig=9kYiu6FPaE2NnyBVFrFy0aA0H3o>
- Moely, B. E. , Hart, S. S. , Leal, L. , Santulli, K. A. , Rao, N. , Johnson, T. , & Hamilton, L. B. (1992). The Teacher's Role in Facilitating Memory and Study Strategy Development in the Elementary School Classroom. *Child Development*, 63(3). <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1992.tb01653.x>
- Ornstein, P. A. , Grammer, J. K. , & Coffman, J. L. (2010). Teachers' 'mnemonic style' and the development of skilled memory. In *Metacognition, strategy use, and instruction*.

Rogoff, B. , Dahl, A. , & Callanan, M. (2018). The importance of understanding children's lived experience. *Developmental Review*, 50, 5-15.

Sankalaite, S. , Huizinga, M. , Pollé, S. , Xu, C. , De Vries, N. , Hens, E. , & Baeyens, D. (2023). A Qualitative Study into Teacher–Student Interaction Strategies Employed to Support Primary School Children's Working Memory. *Education Sciences*, 13(11), 1149.

416. Generatieve AI en de toekomst van bachelor en masterproeven: Het onderzoeksportfolio als alternatief

Marijke Van Vlasselaer, Vrije Universiteit Brussel, Brussel, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Generatieve AI, Portfolio, bacheloren masterproeven

De opkomst van generatieve artificiële intelligentie (G)AI heeft een enorme impact op het hoger onderwijs, vooral op traditionele evaluaties zoals de bachelor- en masterproef. Met een groot deel van de studenten die (G)AI gebruiken voor schrijftaken, stellen wij voor deze proeven te vervangen door een onderzoeksportfolio.

De opkomst van (G)AI heeft een enorme impact op ons hoger onderwijs en met name op traditionele vormen van evaluatie zoals de bachelor- en masterproef. Uit onderzoek blijkt zelfs dat meer dan tachtig procent van onze studenten (G)AI inzet om verschillende soorten schrijftaken uit te voeren. Dit roept fundamentele vragen op over de effectiviteit van traditionele bachelor- en masterproeven. Met traditionele proeven bedoelen we proeven die hoofdzakelijk bestaan uit een eindproduct dat gebaseerd is op een literatuurstudie. Het gebruik van deze proeven als didactisch en evaluatief instrument moet dus dringend herbekeken worden. Wanneer studenten in hoge mate leunen op (G)AI voor het uitvoeren van onderzoek en het schrijven van hun proef, trainen zij volgens ons bepaalde onderzoeksvaardigheden onvoldoende. Hoe kan het hoger onderwijs nog garanderen dat studenten wél tegemoetkomen aan de vooropgestelde kwalificatieniveaus? Om goed te kunnen werken met (G)AI-tools moet je al bijna zelf een expert zijn in het veld, met voldoende kritische onderzoeksvaardigheden om mogelijke fouten uit gegenereerde output te halen. Deze nieuwe ontwikkeling dwingt ons om na te denken over alternatieve vormen die beter aansluiten bij de hedendaagse realiteit. In deze bijdrage stellen we voor om de traditionele bachelor- en masterproeven te vervangen door een onderzoeksportfolio. Een onderzoeksportfolio is een verzameling van diverse bewijsstukken van leerresultaten en vaardigheden, opgebouwd gedurende de gehele opleiding. Het biedt een holistisch beeld van de ontwikkeling van de student en stimuleert levenslang leren en kritische reflectie. Door te werken met een onderzoeksportfolio gebaseerd op onderzoeksleerlijnen waarin ook werken met (G)AI-tools is opgenomen, kunnen studenten hun onderzoeksvaardigheden versterken. Bijkomend biedt het onderzoeksportfolio docenten de mogelijkheid om het leerproces van studenten nauwkeuriger te volgen en te begeleiden. Het verschuift de focus van een eenmalige, summatieve evaluatie naar een formatieve benadering, waarin feedforward centraal staat. In de poster tonen we de uitdagingen en mogelijkheden voor het implementeren van een onderzoeksportfolio als vervanging voor de traditionele bachelor- en

masterproeven. We geven de belangrijkste onderzoekscompetenties en de verschillende manieren van procesgerichte evaluatie.

417. Is snel zoveel beter voor cognitief sterke leerlingen?

Rony Moortgat, Vrije Universiteit Brussel, Brussel, België

Programmalijs 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Metacognitieve ontwikkeling, Holistisch onderwijs, Autonomie en morele groei

Deze posterpresentatie bespreekt academische versnelling voor cognitief sterke leerlingen binnen het Vlaamse onderwijs en benadrukt het belang van trage metacognitieve ontwikkeling. Met een mix van klassieke filosofie en moderne onderwijstheorieën pleit de studie voor een holistische benadering die reflectief leren bevordert, gericht op intellectuele autonomie en emotioneel welzijn.

Deze studie onderzoekt de nadruk op academische versnelling binnen het Vlaamse onderwijs voor cognitief sterke leerlingen. Hoewel versnelling cognitieve capaciteiten aanspreekt, blijft de ontwikkeling van metacognitieve vaardigheden zoals zelfregulatie, reflectie en probleemoplossend vermogen vaak onderbelicht. Deze vaardigheden versterken zowel academisch succes als emotionele balans. Gebaseerd op Blooms taxonomie en de 'slow science'-filosofie stellen we een holistische onderwijsmethode voor die zowel intellectuele als emotionele groei ondersteunt. Onze studie bekritiseert versnelling vanuit Aristoteles' concept van eudaimonia — het streven naar welzijn als uiteindelijke doel van onderwijs — en Kants nadruk op autonomie en morele ontwikkeling. Kantiaanse autonomie wordt hier gezien als het vermogen van leerlingen om hun leerproces actief te sturen, wat bij versnelling vaak ontbreekt. Aristoteles' idee van praktische wijsheid (phronesis) en Dewey's ervaringsgericht leren bieden een onderbouw voor het belang van een diepgaande, reflectieve leerervaring. Daarnaast versterken inzichten van Hattie in zichtbaar leren, Dwecks 'growth mindset' voor het ontwikkelen van veerkracht, en Claxtons idee van leervermogen de visie dat deze benadering bijdraagt aan zowel intellectuele groei als emotionele veerkracht. Dit biedt cognitief sterke leerlingen niet alleen de mogelijkheid om hun academisch potentieel volledig te benutten, maar legt ook een stevig fundament voor zelfbewustzijn en zelfstandigheid, en bereidt hen voor op een leven lang leren en persoonlijke ontwikkeling. We combineren dus in onze gestructureerde literatuurstudie klassieke filosofie met hedendaags onderwijsonderzoek van John Hattie, Carol Dweck, Dylan Wiliam en Linda Darling-Hammond. Hierbinnen worden kernthema's geïdentificeerd die de beperkingen van versnelling en de voordelen van metacognitieve ontwikkeling illustreren. De resultaten ondersteunen een verschuiving van snelheidgerichte modellen naar modellen die diepgang in het leren bevorderen, omdat deze aanpak zowel weerbaarheid als aanpassingsvermogen stimuleert. Gezamenlijk onderstrepen de aangehaalde perspectieven de behoefte aan een onderwijsbenadering die zowel intellectuele autonomie als persoonlijk welzijn waardeert. Ze bevordert een ethisch en inclusief onderwijs dat reflectief, zelfgestuurd leren ondersteunt. Daarnaast benadrukken we de noodzaak van longitudinaal onderzoek om de langetermijneffecten van reflectief leren op academische en emotionele resultaten beter te begrijpen. Dit model versterkt intellectuele en emotionele veerkracht, en biedt zo een duurzame basis voor levenslang succes en persoonlijke groei.

418. In gesprek over de positie en rol van lerarenopleiders in het professionaliseren van leraren

Ester Scholten, Realisatie Eenheid - Ministerie van OCW, Utrecht, Nederland; Karin Derksen, Realisatie Eenheid - Ministerie van OCW, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Geschied voor alle functionarissen

Trefwoorden: Professionalisering , NAPL, Regio

Vanuit het programma Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (NAPL) staan we tijdens dit rondetafelgesprek graag met jullie stil bij de positie en rol van lerarenopleiders in professionalisering van leraren in de (onderwijs)regio. Er is zowel ruimte om ervaringen uit te wisselen als te brainstormen over kansen, uitdagingen en toekomstbeelden.

Vanuit het programma Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (NAPL) gaan we graag met jullie in gesprek over de positie van lerarenopleiders in professionalisering van leraren in de (onderwijs)regio. Kwalitatief goed onderwijs staat of valt met de kwaliteit van leraren: zij zijn de sleutel voor het versterken van de kwaliteit van het onderwijs. Met het programma Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (NAPL) wordt bijgedragen aan een samenhangend geheel van voorzieningen (infrastructuur) om de professionele ontwikkeling van leraren gedurende hun gehele loopbaan continu te stimuleren. NAPL richt zich op het stimuleren van professionele ontwikkeling van leraren in het po, vo en mbo gedurende hun gehele loopbaan. Door uitgedaagd te worden in de professionele ontwikkeling is de aanname dat dit leidt tot meer werkplezier, minder stress en burn-outklachten en daarmee minder uitval onder leraren. Ook wordt de aantrekkelijkheid van het beroep erdoor vergroot. Dit alles samen draagt bij aan de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en de versterking van de economische welvaart en het verdienvermogen van Nederland. Met alleen een passende en stimulerende infrastructuur zijn we er echter niet. Om kwalitatief sterke opleidingstrajecten aan te bieden, zijn er opleiders nodig. Lerarenopleiders spelen uiteraard een rol in het opleiden tot startbekwame docenten, maar hebben ook steeds vaker een rol in de fase daarna – of dit nou vorm krijgt in de inductiefase van startende leraren of professionalisering van leraren. Daarom gaan wij graag in gesprek met verschillende betrokkenen over de positie en rol van lerarenopleiders in professionaliseringstrajecten. Tijdens deze gesprekstafel is er ruimte om ervaringen uit te wisselen over hoe lerarenopleiders en -opleidingen bijdragen aan professionalisering in de (onderwijs)regio. Daarnaast zullen we met elkaar in gesprek gaan over kansen, uitdagingen en toekomstbeelden.

420. Omgaan met de dood in de klas. Een traject voor beginnende leraren in het basisonderwijs

Jos van den Brand, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland; Melisande Schürmann, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Dood, Ervaringsleren, Traject

Omgaan met de dood in de klas gaat over een praktijkgericht ontwerponderzoek van leerkrachten, pabostudenten en -docenten. We zochten een oplossing voor het probleem dat je omgaan met de dood niet kunt oefenen in de klas, zoals bij taal en rekenen. In deze workshop presenteren wij ons traject.

In deze workshop maakt u kennis met een traject dat wij ontwierpen voor beginnende leraren in het basisonderwijs. Ze willen alles zo goed mogelijk doen om leerlingen te ondersteunen bij de dood van een ouder of een medeleerling. Maar ze weten niet hoe ze dat het beste kunnen doen. Een belangrijke oorzaak hiervan is dat leraren het omgaan met de dood niet kunnen oefenen in de praktijk, zoals bij taal en rekenen het geval is. Om hiervoor een oplossing te vinden kozen wij ervoor om open interviews af te nemen bij ervaren leraren die in hun klas met de dood te maken kregen. We bewerkten deze interviews tot ervaringsverhalen. Dit betekent dat elk onderdeel van het traject begint met een praktijkverhaal. Voor de theoretische onderbouwing van onze aanpak kozen we voor de negatieve pedagogiek. Kortgezegd veronderstelt ze dat ervaringsleren ontstaat door negatieve ervaringen. Dat zijn onverwachte gebeurtenissen die een routine, een verwachting, een waarnemings-, denk- en handelingswijze tegenspreken. Vandaar de naam negatieve pedagogiek. Wij veronderstellen dat het overlijden van een belangrijke ander een negatieve ervaring is. Verder stelt de negatieve pedagogiek dat leer- en vormingsprocessen door negatieve ervaringen niet verstaan kunnen worden in termen van het doelgerichte leren. Ervaringsleren heeft een antwoordstructuur waarin we antwoorden op wat ons overkomt. Daardoor kunnen we geen precieze aanwijzingen geven voor het pedagogische handelen bij het omgaan met de dood in de klas, want elke situatie is uniek en elke persoon is anders. Een leraar heeft tact en oordeelkundigheid nodig die we kunnen ontwikkelen door met beginnende leraren te reflecteren op het pedagogische handelen in praktijksituaties. Na een introductie over de opzet en de uitgangspunten van het traject, maakt u kennis met enkele onderdelen van het traject. In het voorjaar van 2025 verschijnt bij Acco een boek waarin het traject uitgebreid wordt beschreven.

Referenties

Van den Brand, J. (2024). Omgaan met de dood in de klas. Een traject voor beginnende leraren in het basisonderwijs. *Algemeen Nederlands Tijdschrift voor Wijsbegeerte*, 116(4), 371-389. <https://doi.org/10.5117/ANTW2024.4.005>. BRAN

Van den Brand, J. (2025). Omgaan met de dood in de klas. Een kleine pedagogiek van de dood. *Acco*

421. Opleiden voor het mbo - het integreren van aanbevelingen voor de praktijk

Ilona de Bruijne, MBO Raad, Woerden, Nederland; Ester Scholten, Platform Samen Opleiden & Professionaliseren, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): MBO, HBO, Universiteit, Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Mbo, Samen Opleiden, Lerarenopleiders

Tijdens deze gesprekstafel gaan we in gesprek n. a. v. een infographic met aanbevelingen voor lerarenopleiders en -opleidingen over het opleiden van docenten voor het mbo. Nou zijn aanbevelingen prachtig, maar hoe gaan we er met elkaar voor zorgen dat deze aanbevelingen ook geïntegreerd worden in de praktijk?

Het is belangrijk om voldoende en goede docenten op te leiden voor het mbo. We horen regelmatig dat lerarenopleidingen en/of lerarenopleiders het mbo niet altijd voldoende in het opleidingstraject naar voren (kunnen) laten komen. Om hier structureel verandering in te kunnen realiseren, bleek het van belang om zicht te krijgen op wat er dan t. a. v. het mbo cruciaal is in het opleiden van mbo-docenten. Vanuit de gezamenlijke agenda 'Meer Samen' hebben de MBO Raad, de Vereniging Hogescholen, het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren en het Algemeen Directeurenoverleg Educatieve Faculteiten hier de afgelopen tijd hard aan gewerkt. In verschillende sessies met praktijkpartners zijn belangrijke elementen opgehaald die meegenomen dienen te worden in het opleiden van docenten voor het mbo. Deze aanbevelingen voor de praktijk zijn gebundeld in een infographic.

Nou zijn aanbevelingen prachtig, maar hoe gaan we er met elkaar voor zorgen dat deze aanbevelingen ook geïntegreerd worden in de praktijk? Hierover gaan wij graag met jullie in gesprek. De werkgroep licht uiteraard de aanbevelingen toe, waarna we verkennen wat de huidige situatie is en welke mogelijkheden we zien. We proberen met elkaar zo concreet mogelijk te worden en een beweging in gang te zetten. Doe jij mee?

422. Burgerschap aanpakken in het bèta-onderwijs.

Martin Vos, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

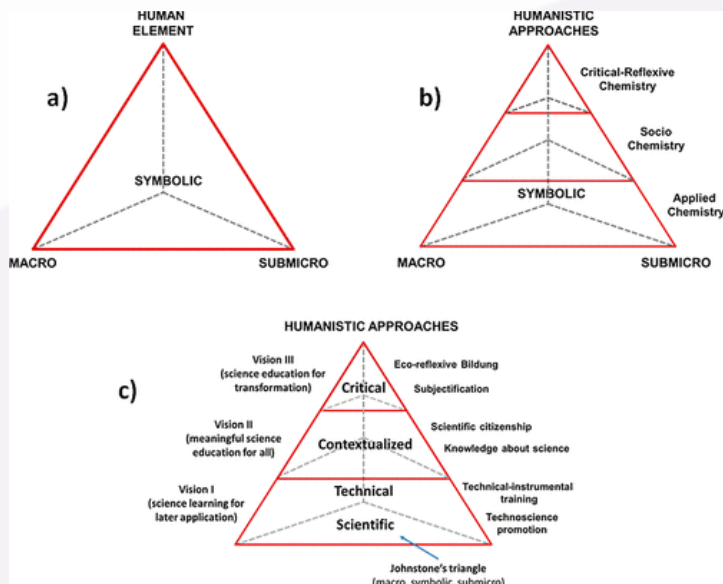
Trefwoorden: Burgerschap, wetenschappelijke geletterdheid, curriculum

Het integreren van burgerschapsvorming in het bèta-onderwijs is een uitdaging door aangescherpte wettelijke eisen en een overladen curriculum. De lerarenopleiding scheikunde in Tilburg biedt modules aan om studenten te helpen burgerschapsvorming te integreren in hun lessen. Studenten ervaren echter moeilijkheden bij het verbinden van maatschappelijke vraagstukken met vakinhoud.

Burgerschapsvorming is als één van de basisvaardigheden een speerpunt van het huidige onderwijsbeleid. In 2021 zijn daartoe de wettelijke eisen aangescherpt en ligt het toezicht bij de onderwijsinspectie. In de beoogde herziening lijkt burgerschapsvorming ten koste te gaan van ontwerpruimte voor de profielvakken (SLO, 2024). Onder andere de vakvereniging NVON maakt zich hard voor behoud onderwijstijd onder het motto; tijd voor betekenisvol bèta-onderwijs. Maar hoe dan? Werkveld, studenten en lerarenopleiders zijn nu al, met het huidige overladen curriculum, zoekende naar hoe aan deze intentie voor burgerschapsvorming daden te verbinden. De lerarenopleiding scheikunde (Tilburg) heeft expliciet ruimte in het curriculum gereserveerd om met studenten te verkennen hoe burgerschapsvorming een integraal onderdeel van de scheikundelessen te maken. Hierbij spelen we in op de onderwijskundige uitgangspunten van de onderwijsinspectie: doelgericht, samenhangend, herkenbaar en inzicht in resultaten (onderwijsinspectie, 2024). Voor de bacheloropleiding doen we dit in de module Maatschappelijke vraagstukken (10EC). NaSk-Studenten gaan naar aanleiding van bedrijfsbezoeken en nieuwsartikelen aan de slag om actuele duurzaamheidsvraagstukken aan vakinhoud te verbinden. Studenten hebben hierbij behoefte aan én vakinhoudelijke verdieping én concrete werkvormen die samen een lessenserie vormen waarmee ze leerlingen een handelingsperspectief bieden om daadwerkelijk impact te maken. De masteropleiding begint met de module Scientific Citizenship (5EC). Vanuit de wetenschapsfilosofie worden ze uitgedaagd anders te kijken naar zowel het scheikundige vakgebied als naar het curriculum. Door aandacht te besteden aan de totstandkoming van kennis (Nature of Science) bieden we ingangen voor niet westerse bronnen van kennis en om de beroepspraktijk van ambachten als bron van kennis te waarderen. Uiteindelijk wordt de studenten gevraagd onderwijs te ontwerpen dat aandacht geeft aan het 'human element' (Sjöström, 2020) in scheikunde en dat de kritisch reflectieve houding van leerlingen versterkt ten aanzien van complexe vraagstukken [afbeelding 1]. Voor zowel master- als bachelorstudenten bieden we als scaffold het SSIBL-framework aan om concreet aan de slag te kunnen (Knippels, 2018).

We willen diverse dilemma's bij begeleiding van handelingsverlegenheid van studenten bespreken. Studenten zijn enthousiast over complexe maatschappelijke vraagstukken, maar zien niet altijd de verbinding met het vakinhoudelijke curriculum. Daarnaast missen ze de stuurkracht om daadwerkelijk ruimte in het lesprogramma te claimen. Uit vrees teveel onderwijstijd te verliezen ten

coste van reguliere lesstof. Of omdat ze als onervaren docent nog niet wendbaar genoeg zijn in het curriculum om mogelijkheden binnen het eigen vak én in samenwerking met andere vakken te benutten. Handelingsverlegenheden waar wij als opleiders bij vormgeving burgerschapsonderwijs ook zelf tegen aanlopen.

Referenties

- Levinson, R. (2018). Introducing socio-scientific inquiry-based learning (SSIBL). *School Science Review*, 100(371), 31-35.
- Onderwijsinspectie (2024). Wettelijke opdracht burgerschap. Geraadpleegd op 29 oktober 2024, van www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/burgerschap/wettelijke-opdracht
- SLO (2024). Actualisatie van de examenprogramma's & ontwerpruimte. Geraadpleegd 29 oktober 2024, van www.actualisatie-examenprogrammas.nl/natuurwetenschappelijke-vakken/updates/actualisatie-van-de-examenprogrammas-ontwerpruimte
- Sjöström, J. , Eilks, I. , & Talanquer, V. (2020). Didaktik models in chemistry education. *Journal of chemical education*, 97(4), 910-915.

423. In basisscholen en hogescholen praktijk maken van de onderzoekende houding!

Ingrid Paalman-Dijkenga, Viaa, Zwolle, Nederland; Renske Tijhof, Viaa, Zwolle, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Onderzoekende houding, Samenwerken, Fricties

In het lectoraat Goede Onderwijspraktijken wordt in gezamenlijkheid met scholengroep Hannah, onderzoek naar de onderzoekende houding van leraren, leerlingen, studenten en docent-onderzoekers. Dit wordt ieder jaar gedaan aan de hand van een 'wicked problem'. Samenwerken, onderzoeken en creativiteit staan centraal. Betrokkenen worden uitgedaagd om tot een innovatieve oplossing te komen.

In het lectoraat Goede Onderwijspraktijken wordt, in gezamenlijkheid met scholengroep Hannah, onderzoek gedaan naar de onderzoekende houding van leraren, leerlingen, studenten en docent-onderzoekers. Hiervoor maken we gebruik van een jaarlijkse onderzoekswedstrijd. Bij zo'n wedstrijd werken leerlingen van een basisschool (in ieder geval de groepen 7 en 8) 6-8 weken lang aan een 'wicked problem'. Een vraagstuk dat onderzocht dient te worden en waarbij niet gelijk makkelijke antwoorden te vinden zijn.

Tijdens het nadenken en onderzoeken over een 'wicked problem' leren leerlingen, studenten, leraren en docent-onderzoekers om samen te werken aan een vraagstuk, oefenen ze met de onderzoekende houding en worden ze uitgedaagd om op een creatieve manier te werk te gaan. De aspecten waarop wordt gelet in het ontwikkelen van de onderzoekende houding zijn: samenwerken, onderzoeken en creativiteit. Alle betrokkenen werken aan de stappen van onderzoek, werken met experts en worden in een kort tijdsbestek uitgedaagd om tot een innovatieve oplossing te komen voor het gestelde vraagstuk.

In het schooljaar van 2020-2021 is begonnen met deze onderzoekswedstrijd en elk jaar is het concept vanuit feedback en reflectie aangescherpt voor de twaalf deelnemende scholen, tot dit schooljaar (2024-2-2025). Dit praktijkvoorbeeld is een helder voorbeeld hoe basisscholen (leraren en leerlingen), het bestuur en de directeuren van de vereniging van Hannahscholen en de hogeschool Viaa (studenten en docenten en docent-onderzoekers) concreet samenwerken vanuit een kennisbasis, aan de onderzoekende houding. We zullen in dit praktijkvoorbeeld het proces delen, de voorwaarljke aspecten om een dergelijke onderzoekswedstrijd te organiseren en daarop voort te bouwen in de praktijk van alledag, de frustraties en moeilijkheden en uiteraard de successen. Het lectoraat heeft samen met de praktijk van de scholen binnen de verenging van Hannah (ook onderdeel van het samen opleiden Scope van de hogeschool) materialen ontwikkeld die een plek zullen krijgen in het praktijkvoorbeeld. We geven tevens aandacht aan de manier waarop we dit onderzoek pedagogisch- en didactisch hebben vormgegeven en wat er voor nodig is om een dergelijk onderzoeksproject gedurende een schooljaar vorm te geven.

Referenties

Wateren, D. van de, (2020). De Denkende Klas. Lannoo Campus.

Swet, J. , Munneke, L. , Diemel, K. , & Keijzer, H. de. , (2022). Praktijkgericht Onderzoek in het Onderwijs. Boom.

424. Onderzoekende houding van aanstaande leraren: handvatten voor inclusief praktijkgericht onderzoek

Sofie Sergeant, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Merel Satimin-Meijers, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Karin Diemel, Fontys Hogeschool, Tilburg, Nederland; Mariëtte Haasen, Fontys Hogeschool, Tilburg, Nederland; Hanne Touw, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Jantien Gerdes, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Sui Lin Goei, Hogeschool Windesheim; Ariane van Dijk, Hogeschool Utrecht

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Onderzoekende houding, Inclusief onderzoek, Diversiteit

De onderzoekende houding van onderwijsprofessionals is essentieel voor goed onderwijs. Veel (aanstaande) leraren en lerarenopleiders vinden onderzoek echter complex. Wij presenteren drie praktijkvoorbeelden die hun onderzoekende houding en dialoog hierover kan bevorderen. Dit door middel van tools voor inclusief praktijkgericht onderzoek, oftewel onderzoek waar belanghebbenden bij elke onderzoeksfase zijn betrokken.

Achtergrond en probleemstelling

Van (aanstaande) leraren wordt verwacht dat ze op een onderzoekende wijze bijdrage aan hun praktijk. Daarom is het belangrijk dat lerarenopleidingen aandacht besteden aan onderzoek. Dit is echter niet eenvoudig. Veel aanstaande leraren ervaren onderzoek als een worsteling, het is complex en abstract. Lerarenopleiders hebben daarnaast moeite met het onderwijzen van onderzoek (Rozendaal, 2023). Dit symposium richt zich op toegankelijk en inclusief praktijkgericht onderzoek. In inclusieve vormen van onderzoek worden belanghebbenden, op een gelijkwaardige en respectvolle manier, bij elke fase betrokken. De deelnemers aan dit symposium krijgen inzicht in hoe lerarenopleiders de onderzoekende houding van studenten kunnen stimuleren met aandacht voor toegankelijk en inclusief praktijkgericht onderzoek.

Samenhang tussen de presentaties

Drie praktijkvoorbeelden die handvatten bieden aan lerarenopleiders worden gepresenteerd. Deze voorbeelden helpen bij het bespreken van inclusief praktijkgericht onderzoek en het stimuleren van een onderzoekende houding bij studenten. Elk voorbeeld richt zich op een tool die in de lerarenopleiding kan worden ingezet en belicht een aspect van inclusief praktijkgericht onderzoek. In de eerste presentatie ligt de focus op het betrekken van diverse belanghebbenden bij onderzoek. Hierin wordt besproken hoe dit op een gelijkwaardige manier kan gebeuren en hoe schijnparticipatie kan worden voorkomen. Dit draagt bij aan een bredere participatiecultuur in het onderwijs en leidt uiteindelijk tot beter onderwijs voor (aanstaande) leraren. De tweede presentatie gaat in op het belang van dialoog en de ruimte die nodig is om een onderzoekende houding bij (aanstaande) leraren te ontwikkelen. Met dialoogkaarten over inclusief onderwijs laten we zien hoe (aanstaande) leraren worden uitgedaagd om kritische vragen te stellen over hun eigen onderwijspraktijk, wat de onderzoekende houding stimuleert. De derde presentatie introduceert een gereedschapskist

('toolbox'). Hiermee kunnen lerarenopleiders en (aanstaande) leraren inclusief praktijkgericht onderzoek eigen maken in dialoog en uitvoering. We bieden werkvormen aan die belanghebbenden betrekken bij elke fase van het onderzoek en het gesprek hierover stimuleert.

Discussiepunten

De praktijkvoorbeelden geven lerarenopleiders meer grip op toegankelijk en inclusief praktijkgericht onderzoek en het belang ervan. Discussiepunten over dit onderwerp blijven. Zoals de aanhoudende zorgen over de kwaliteit van de didactiek van praktijkgericht onderzoek en de complexiteit van het betrekken van belanghebbenden. Hiernaast is de inzet van niet alleen lerarenopleiders, maar ook van de schoolleiding cruciaal en kan het belang van dialoog niet worden onderschat.

Bij symposium: individuele presentatie 1

Participatie in inclusief onderzoeken

Relevantie

Als participant meedoen aan inclusief onderzoek is voor de betrokkenen bij het onderzoek van essentieel belang. Dit betekent dat de onderzoeker de inzichten van een diverse groep betreft bij het verloop en de besluitvorming van het onderzoek en de doorontwikkeling van de praktijk. Alleen op deze wijze krijgt de onderzoeker zicht op de brede relevantie van het thema van onderzoek en de mogelijke impact ervan in de praktijk. In inclusieve vormen van onderzoek worden in iedere fase van het onderzoek mensen uit de doelgroep uitgenodigd om te participeren op verschillende wijzen en participatieniveaus. Het uitgangspunt hierbij is dat deelnemers respectvol en gelijkwaardig betrokken worden, ook al is dit soms een extra uitdaging.

Toelichting praktijk

Inclusief onderzoeken is nodig om passend onderwijs door te ontwikkelen op weg naar Inclusief onderwijs (OC&W, 2023). Samen met alle betrokkenen komen tot passende onderwijs leeromgevingen die optimale ontwikkelingskansen bieden, kan het onderwijs niet alleen. Alle inzichten van professionals van binnen en buiten het onderwijs en van andere betrokken, zoals ouders en leerlingen tellen mee om vanuit diversiteit een inclusieve leeromgeving te creëren. Daarbij willen deelnemers meer dan alleen geïnformeerd worden. Onderwijsontwikkeling wordt duurzaam wanneer de inbreng van deelnemers serieus wordt genomen, gericht is op meebeslissen en zichtbaar is wat er met hun inbreng wordt gedaan.

Dilemma's

Ieders stem laten tellen is blijkt echter niet altijd zo gemakkelijk. Hoe kan een onderzoeker dit doen? Op welke wijze kan deze deelnemers betrekken in de verschillende fases van het onderzoek? De tool "Participatie in Inclusief Onderzoeken" helpt onderzoekers om in elke fase van het onderzoek deelnemers op een zo optimaal mogelijke wijze bij het onderzoek te betrekken als participanten. De tool dwingt de onderzoeker om schijnparticipatie tegen te gaan, en zich in te spannen om af te wegen hoe de stem van deelnemers een zo groot mogelijke invloed kan krijgen. Ieders initiatief kan leiden tot onderzoek, wat leidt tot een participatiecultuur in onderwijs en samenleving.

Bij symposium: individuele presentatie 2

Dialogokaarten inclusief onderwijs

Relevantie

Het stimuleren van een onderzoekende houding bij leraren en onderwijsprofessionals is essentieel voor de ontwikkeling van inclusief en kwalitatief goed onderwijs. In het bredere kader van onderwijsvernieuwing wordt steeds meer de nadruk gelegd op professionele leergemeenschappen en samenwerking. Door in dialoog te gaan met elkaar, kunnen leraren beter inspelen op de diverse behoeften van leerlingen en collega's en bijdragen aan een inclusieve leeromgeving.

Toelichting praktijk

De praktijk kenmerkt zich door een toenemende focus op inclusief onderwijs en samenwerking tussen scholen en andere partners. Initiatieven zoals co-teaching, hybride onderwijs en het benutten van expertise van onderwijsassistenten, speciaal onderwijs, enzovoort zijn belangrijke ontwikkelingen. Leraren worden uitgedaagd om niet alleen didactische vaardigheden te beheersen, maar ook om als onderzoekers te functioneren binnen hun eigen praktijk. Dit vraagt om het blijven stellen van kritische vragen over wat werkt voor wie, en onder welke omstandigheden.

Dilemma's en vraagstukken

In de praktijk worstelen leraren vaak met de balans tussen de dagelijkse werkdruk en de ruimte voor reflectie en onderzoek. De tijd en middelen om te experimenteren en te evalueren zijn vaak beperkt. Ook kunnen culturele verschillen binnen teams en tussen leerlingen leiden tot complexe dynamieken in de dialoog over inclusief onderwijs. Het versterken van een onderzoekende houding vereist niet alleen individuele inzet, maar ook structurele ondersteuning vanuit de schoolleiding en beleid, zoals het faciliteren van tijd en middelen voor professionalisering. De Dialogokaarten Inclusief Onderwijs dagen onze onderwijsprofessionals uit om daadwerkelijk de ruimte te creëren om hun onderzoekende houding te ontwikkelen en te behouden, en ervoor te zorgen dat deze inspanningen leiden tot duurzame veranderingen in de praktijk.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Sherlock in a Shoebox: toegankelijk en inclusief praktijkgericht onderzoek

Relevantie

Studenten in het hbo vinden praktijkgericht onderzoek vaak ingewikkeld en taai. Tegelijkertijd wordt het onderwijs steeds complexer, wat vraagt om professionals met een voortdurend onderzoekende houding (Onderwijsraad, 2014). 'Sherlock in a Shoebox' maakt onderzoek toegankelijker en leuker voor studenten en lerarenopleiders. Deze "gereedschapskist" richt zich daarbij op inclusief onderzoek. Bij inclusief praktijkgericht onderzoek zijn belanghebbenden uit de praktijk betrokken bij het gehele onderzoekstraject, van idee tot implementatie (Walmsley & Johnson, 2003). Dit betekent dat leraren, maar ook leerlingen, ouders of studenten een actieve rol spelen als co-researcher. Inclusief (praktijkgericht) onderzoek sluit hiermee niet alleen beter aan op de praktijk (Baxter et al. , 2016; Reed et al. , 2002), maar verbetert ook de onderzoekskwaliteit (Chalmers et al. , 2009; Ocloo & Matthews, 2016) en maakt innovaties duurzamer (Nind, 2020). In deze presentatie tonen we 'Sherlock in a Shoebox', in het kort 'Sherlock'. Deze gereedschapskist biedt duiding en handvatten voor het uitvoeren van inclusief praktijkgericht onderzoek. Hiermee kunnen lerarenopleiders en

(toekomstige) leraren inclusief praktijkgericht onderzoek eigen maken in woorden (reflectie en dialoog) en daden (vaardigheden om toe te passen).

Toelichting praktijk

Niet alleen studenten, maar ook hun opleiders binnen masteropleidingen ervaren praktijkgericht onderzoek vaak als abstract en moeilijk (Frik et al. , 2024; Rozendaal, 2023). Om lerarenopleiders te ondersteunen bij het stimuleren van een onderzoekende houding bij studenten is er een denkwijze ontwikkeld voor inclusief praktijkgericht onderzoek. Deze denkwijze is de onderlegger van 'Sherlock' en is ontstaan uit een samenwerking tussen opleiders en onderzoekers. Sherlock kan worden toegepast in lerarenopleidingen, maar ook in andere onderwijscontexten (zoals docententeams).

Dilemma's en vraagstukken

In het hoger onderwijs zijn er al langer zorgen over de kwaliteit van de didactiek van praktijkgericht onderzoek en de mate waarin onderwijsprofessionals praktijkgericht onderzoek als toepasbaar zien voor verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en de professionalisering van hun organisatie (Rozendaal, 2023; Willemse & Boei, 2013; Boei & Willemse, 2018). Daarnaast blijft het toepassen van inclusief onderzoek complex (Nind, 2014). Sherlock ondersteunt het huidige veld van practice-based onderwijsonderzoek door op creatieve wijze grip te bieden op inclusief praktijkgericht onderzoek en het belang hiervan te onderstrepen. Sherlock helpt om samen de mogelijkheden van onderzoek t. b. v. de onderwijspraktijk te verkennen, de dialoog aan te gaan over waarden en bestaand onderzoek te evalueren.

Referenties

- Arnstein, S. , R. (1969) . A Ladder of citizen participation. AIP Journal. Geraadpleegd op 26-10-2024 van : Arnstein, ladder of participation, original text. pdf
- Baxter S, Muir D, Brereton L, Allmark C, Barber C, Harris L, Hodges B, Khan S, & Baird W. (2016). Evaluating public involvement in research design and grant development: using a qualitative document analysis method to analyse an award scheme for researchers. *Res Involv Engagem.* 2, 13–28.
- Boei, F. & Willemse, T. M. (2018, Red.). Onderzoek in de lerarenopleidingen. [Research in Teacher Education] Katern 5, Kennisbasis voor lerarenopleiders. Breda: Velon
- Chalmers I, & Glasziou P. (2009) Avoidable waste in the production and reporting of research evidence. *Lancet*, 374:86–9.
- Diemel, K. , Van den Bergh, L. , & Van der Sommen, I. (2024). Versterken van onderzoekend vermogen in de context van inclusief onderwijs: een nieuwe aanpak met photovoice. *Velon Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 45(1), 1-15.
- Frik, T. , De Glopper, K. , & Van Kruijningen, J. (2024). Nieuwe griffels, schone leien?: Ervaren, opvattingen en verwachtingen van hbo-masterstudenten met betrekking tot schrijven over onderzoek. *Levende Talen Tijdschrift*, 25(2), pp. 24-37.
- Kenniskring Waarden van diversiteit (red.) (2023). Samen onderwijs ontwikkelen . werkwijzen voor participatief actieonderzoek. Fontys OSO.
- Leenders, H. , Delsing, M. , Haasen, M. & Scholte, R. (2023). Interprofessionele samenwerking tussen leraren en jeugdhulpverleners op school en de relatie met leraar competenties. Een verkenning van de perceptie van professionals. *Pedagogiek*. 43(2) p. 109 – 135.

- Omlo, J. (2015). Burgerparticipatie in onderzoek. Van respondent naar medeonderzoeker. Movisie. Geraadpleegd op 25-09-2023, van Burgerparticipatie-in-onderzoek-Van-respondent-tot-medeonderzoeker. pdf
- OCW (2023). Werkagenda Route naar inclusief onderwijs 2035. Geraadpleegd op 26-10-2024. Werkagenda Route naar inclusief onderwijs 2035 | Kamerstuk | Rijksoverheid. nl
- Nind, M. (2014). What is Inclusive Research? London: Bloomsbury
- Ocloo J, & Matthews R. (2016). From tokenism to empowerment: progressing patient and public involvement in healthcare improvement. *BMJ Qual Saf*, 25:626–32. DOI
- Onderwijsraad. (2014). Meer innovatieve professionals. Onderwijsraad.
- Reed J, Pearson P, Douglas B, Swinburne S, & Wilding H. (2002). Going home from hospital-an appreciative inquiry study. *Health Soc Care Community*. 10, 35–45.
- Rozendaal, S. (2023). Samen onderzoekend werken aan onderwijskwaliteit: Praktijkprofessionals aan het roer? Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Sergeant, S. & de Vries, P. (Red.) (2023). *Perspectieven op inclusief onderwijs*. Gompel&Svacina.
- Van Dijk, A. , Touw, H. & Sergeant, S. (2023). *Dialogokaarten inclusief onderwijs*. Gompel&Svacina.
- Walmsley, J, & Johnson, K. (2003). *Inclusive Research with People with Learning Disabilities: Past, Present and Futures*, London: Jessica Kingsley.
- Willemse, T. M. , & Boei, F. (2013). Teacher educators' research practices: An explorative study of teacher educators' perceptions on research. *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 39(4), pp. 354-369. <https://doi.org/10.1080/02607476.2013.797292>

426. Daar zijn woorden voor

Tom Schoemaker, HAN Academie Educatie, Nijmegen, Nederland

Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: persoonlijke levensbeschouwing, persoonlijk interpretatiekader, autonomie

Voor elke leerkracht op elk niveau geldt dat je persoonlijke en professionele identiteit er toe doet. Maar een identiteit heeft verschillende lagen (vergelijk de ui van Korthagen) en juist die diepere lagen zijn zo moeilijk te verwoorden. Tom Schoemaker doet onderzoek naar het proces van verwoorden door studenten.

In deze workshop ervaren we vooral een aantal werkvormen die in het onderzoek gebruikt worden om de studenten te helpen hun persoonlijke levensbeschouwing te articuleren en om te kijken hoe ze dit bewust kunnen integreren in hun professioneel handelen.

John Valk c. s. definieert persoonlijke levensbeschouwing als een 'vision on life and way of life'. Deze hoeft dus helemaal niet religieus gekleurd te zijn. Maar het gaat wel over de diepere identiteitslagen als 'spiritualiteit', 'missie', 'ziel van de leerkracht' of 'verbondenheid'. Verschillende auteurs wijzen er op dat deze alleen uitgedrukt kunnen worden in verhalen of symbolen. Veel lerarenopleiders voelen zich niet capabel om met studenten aan deze lagen te raken, want; Wat roep je op? Mag je je wel bezig houden als docent met zulke persoonlijke zaken? Beheers ik die symbolische en/of narratieve taal wel voldoende? Terwijl dezelfde onderzoekers er op wijzen dat hoe dieper de laag, hoe groter de invloed op het handelen is.

In deze workshop oefenen we met een aantal werkvormen die zijn gebruikt in het onderzoek (kieswijzer levensbeschouwing, levensbeschouwelijke foto's maken, het spel 360 verhalen) en zal Tom Schoemaker vertellen over de achtergronden van zijn onderzoek.

De praktische relevantie van dit hele project is om studenten bewust te maken van wat hen bezig houdt en wat hen drijft zodat ze stevigere (aankomende) professionals kunnen worden die hun eigen koers kunnen varen, rekening houdend met wat er van ze verwacht wordt.

Referenties

Kelchtermans, G. (2009b). Who I am in how I teach is the message: Self-understanding, vulnerability and reflection. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 15(2), 257–272.

Korthagen, F. A. J. (2004). In search of the essence of a good teacher: Towards a more holistic approach in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 20(1), 77–97.

Valk, J., Selçuk, M., & Miedema, S. (2020). Worldview Literacy in the Academy and Beyond: Advancing Mutual Understanding in Diverse Societies*. *Religious Education*, 115(3), 364–374.

428. Bevorderen van academische leesvaardigheid van hbo-studenten.

Theo Kuijpers, Hogeschool de Kempel, Helmond, Nederland; Anne Creemers, Hogeschool de Kempel, Helmond, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: studierend lezen, taalgericht vakonderwijs, academische woordenschat

Studenten komen vanuit hun vooropleiding in het hoger onderwijs. Studierend lezen is voor hen een relatief nieuwe vaardigheid. Op Hogeschool De Kempel is een innovatieteam gestart met een onderzoek met als doel om tot effectieve interventies te komen om de academische leesvaardigheid van studenten te verbeteren.

Studenten geven aan dat studierend lezen in het hoger onderwijs een vaardigheid is die wezenlijk verschilt van het leesonderwijs in hun eerdere opleidingen. Deze verandering ligt in de grotere hoeveelheid en complexiteit van de teksten en in het doel om te lezen: lezen is namelijk vooral gericht op het verkrijgen en verwerken van nieuwe inzichten. De academische woordenschat speelt een cruciale rol bij het begrijpen en interpreteren van de teksten. Om studenten beter te begeleiden in hun academische leesvaardigheid, buigen teamleden uit de secties Nederlands en NTO van Hogeschool De Kempel zich dit jaar over de vraag hoe effectieve ondersteuning geboden kan worden. Het doel is om vanuit bewustwording en het verkrijgen van inzichten te komen tot effectieve interventies die in beide secties kunnen worden ingevoerd. Het belang van bewustwording wordt duidelijk in het volgende voorbeeld. Tijdens een les voor tweedejaarsstudenten werd voorafgaand aan het lezen van een tekst een aantal moeilijke woorden besproken. Een van die woorden was het woord marginaal, dat door meer dan de helft van de studenten werd opgevat als iets "heel groots". Deze misinterpretatie zou ervoor kunnen zorgen dat de tekstinhoud voor de studenten een totaal andere betekenis krijgt, wat voor ons als docenten een belangrijke eye-opener bleek. Tijdens het rondetafelgesprek zullen de bevindingen van het innovatieteam van De Kempel worden gepresenteerd, getoetst en besproken, met als doel gezamenlijk tot inzichten te komen die direct toepasbaar zijn in de praktijk. Aan de hand van een aantal dilemma's worden deelnemers uitgenodigd om met ons in gesprek te gaan en actief mee te denken.

430. Scripting task to envision discussion facilitation in mathematics lessons

Sigal Hava Rotem, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Secondary school algebra, Scripting Task, Preservice teachers

This study explores pre-service teachers' vision of facilitating mathematical discussions using scripting task. PTs wrote scripts depicting lessons, revealing five patterns in their vision of analytic and social scaffolding and information flow. The findings offer insights for teacher educators to help PTs develop their vision of leading productive mathematics discussions.

Facilitating mathematical discussions is essential for promoting students' problem-solving abilities (e.g., Nathan & Knuth, 2003). And so, teacher preparation programs teach pre-service teachers (PTs) to facilitate mathematical discussions around problem-solving tasks. Moreover, through teaching PTs to facilitate mathematical discussions around tasks, teacher education programs strive to construct PTs' vision to follow reformed perspectives of mathematics teaching. Yet, little is known about how PTs envision themselves enacting this practice in their future classes. Thus, I propose to get a glimpse into PTs' envision of facilitating mathematical discussions using the construct of scripting task together with Nathan and Knuth's (2003) notion of analytic and social scaffolding. A scripting task is a unique task in which PTs are asked to write a script of a hypothetical dialogue describing how a lesson or a part of a lesson may unfold (Zazkis, 2017). Analytic scaffolding is the support provided to students so they will build their mathematical understanding of ideas and concepts. Social scaffolding is the support that generates students' engagement in the discussion. Here, I aim to explore how do PTs envision themselves facilitating future mathematical discussions around a task in terms of analytic scaffolding, social scaffolding and information flow, as manifested in a lesson play they wrote?

Data includes forty-six scripts written by PTs who participated in an academic course on teaching algebra in secondary school. Each PTs selected an algebra task from a commonly used textbook and wrote a script based on that task. Data analysis involved both top-down and bottom-up categorization, revealing five distinct patterns in PTs' envisioning. The most prominent pattern is characterized by analytic scaffolding, with a vertical flow of information (teacher-student interaction, as opposed to student-student interactions). In the presentation, I will define and illustrate these five patterns, align them with other findings from related research, and propose that the task and emerging patterns could serve as a valuable tool for teacher educators working with PTs, helping them to develop their envisioning so their vision is better align with recent knowledge about mathematics discussions. Additionally, I will introduce further elaborations I have developed, currently under study, that provide additional support for teacher educators in guiding PTs.

References

Nathan, M. J. , & Knuth, E. J. (2003). A study of whole classroom mathematical discourse and teacher change. *Cognition and instruction*, 21(2), 175-207. Zazkis, R. (2017). Lesson Play tasks as a creative venture for teachers and teacher educators. *ZDM*, 49(1), 95-105.

432. Keurmerk Wereldburgerschap op de lerarenopleiding Basisonderwijs.

Koen de Jonge, Nuffic, Den Haag, Nederland; Astrid Van Schoonacker - de Groot, Hogeschool Leiden, Leiden, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Wereldburgerschap, Burgerschap, Keurmerk

Op elke opleiding voor leraren basisonderwijs wordt aandacht gegeven aan burgerschap. Sommige Hogescholen willen echter een stap verder gaan. Daarvoor is het Nuffic Keurmerk Wereldburgerschap. Wat de studenten doen en hoe het curriculum er uit ziet om uiteindelijk het extra certificaat te halen hoor je in dit praktijkvoorbeeld.

Het Nuffic Keurmerk Wereldburgerschap is een hernieuwd keurmerk voor de lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) en aan te vragen door Hogescholen. Hogeschool Leiden gaat echter een stap verder middels het reeds verkregen Keurmerk Wereldburgerschap. Gezien de ontwikkelingen was het echter tijd om het keurmerk opnieuw te actualiseren, waarbij Hogeschool Leiden en de Marnix Academie in Utrecht en de Haagse Hogeschool samen hebben gewerkt met Nuffic om dit vorm te geven. We zullen in dit praktijkvoorbeeld in gaan op:- Vanuit welke visie deze lerarenopleidingen ervoor kiezen om voor Wereldburgerschap te gaan als inhoudelijke verbreding op burgerschap. - Welke kennis, vaardigheden en houding studenten meenemen het werkveld in als specialist wereldburgerschap. - Hoe docenten op de pabo wereldburgerschap voorleven en vormgeven in hun lessen. - Hoe doorlopende leerlijnen en toetsing worden geborgd rondom wereldburgerschap. - Hoe de pabo's zorgdragen voor het up to date houden van het curriculum en docenten. - Welke kennis, vaardigheden en houding studenten meenemen het werkveld in als specialist wereldburgerschap. Voorbeelden van vakintegratie komen voorbij en ook de toegevoegde waarde van internationaliseringsactiviteiten zoals (digitale) mobiliteiten en projecten met buitenlandse partners. Je zal na deze workshop beter begrijpen hoe deze pabo's omgaan met linguïstische, religieuze, culturele en sociale diversiteit in de collegezalen, in de klassen en in de regio. Kortom de meerwaarde van het Nuffic Keurmerk Wereldburgerschap zal in al zijn facetten worden toegelicht. Tot slot zullen we uitleg geven over het proces van keuren, het certificaat voor de student en de doorontwikkeling (in kader van levenslang ontwikkelen) nadat het keurmerk is uitgegeven.

434. Flexibel opleiden: praktijkvoorbeelden van responsiviteit in het curriculum van de lerarenopleiding.

Rieke van Bommel, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Stijn Folkerts, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Ans Bergmans, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland; Alwin Truin, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Wytzke Klok, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap, Tijdschrift voor Lerarenopleiders

Doelgroep(en): MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: flexibel, responsief, curriculum

In de afgelopen jaren hebben lerarenopleidingen in het hbo hun opleidingen flexibeler gemaakt met de bedoeling om ze aantrekkelijker en toegankelijker te maken. Aan de hand van de drie praktijkvoorbeelden van dit symposium bespreken we vraagstukken rondom het ontwerpen van een flexibel curriculum voor lerarenopleidingen.

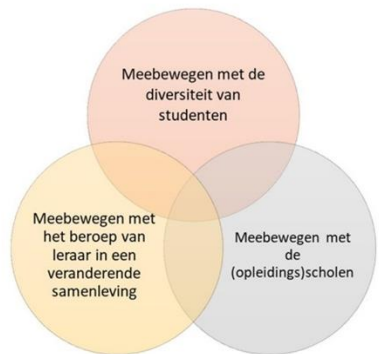
Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

Introductie

In de afgelopen jaren hebben lerarenopleidingen in het hbo hun opleidingen flexibeler gemaakt met de bedoeling om ze aantrekkelijker en toegankelijker te maken. Aantrekkelijke en toegankelijke lerarenopleidingen zijn van belang voor het terugdringen van het lerarentekort. Hoe flexibel een curriculum is, is afhankelijk van de keuzes die men maakt in het curriculum (Van Bommel, 2022). Een curriculum kent verschillende verschijningsvormen, namelijk beoogd, uitgevoerd en bereikt (Van den Akker, 2013). Flexibiliteit kan zich in alle drie verschijningsvormen manifesteren. Inzicht in de wijze waarop flexibiliteit zich manifesteert ondersteunt ontwerpers bij het vertalen van de beoogde flexibiliteit naar concrete acties. Het gemeenschappelijke doel van dit symposium is om aan de hand van praktijkvoorbeelden vraagstukken rondom het ontwerpen van een flexibel curriculum te bespreken. De centrale vraag van dit symposium luidt: Welke vraagstukken leven er bij lerarenopleidingen met een flexibel curriculum in de praktijk van het opleiden en hoe worden deze vraagstukken geadresseerd?

Model responsief curriculum

Naast 'flexibel' wordt in de literatuur ook de term 'responsief' gebruikt. Met responsiviteit wordt bedoeld dat een curriculum kan meebewegen met ontwikkelingen. Er worden drie manieren van meebewegen in een responsief curriculum onderscheiden: het meebewegen met de diversiteit van studenten, het meebewegen met de variëteit van (opleidings)scholen, en het meebewegen met de ontwikkeling van het leraarschap in een voortdurend veranderende samenleving. Deze manieren van meebewegen kunnen als dimensies van een responsief curriculum gezien worden (Van Bommel et al., 2024).

Afbeelding 1. De drie dimensies in een responsief curriculum

De praktijkvoorbeelden

De praktijkvoorbeelden van dit symposium zijn afkomstig van verschillende lerarenopleidingen in drie hogescholen. In alle drie de opleidingen erkent men het belang van meebewegen met studenten, opleidingsscholen en het leraarschap in een veranderende samenleving. De opleidingen bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling. Daarnaast worden er verschillende accenten gelegd ten aanzien van de drie eerder genoemde dimensies van responsiviteit. De drie presentaties geven een inkijkje in de ontwerppraktijken van drie flexibele/responsieve lerarenopleidingen.

Structuur van de sessie

Na een centrale opening, waarin de verschillende praktijkvoorbeelden in samenhang worden gepresenteerd aan de hand van het model responsief curriculum, volgen drie deelpresentaties. Aansluitend zal discussiant Ingrid Paalman een eerste reflectie geven, waarna er ruimte is voor een plenaire discussie.

Aansluiting bij het congressthema en de programmaliijn

In dit symposium laten we zien hoe lerarenopleiders vanuit regie, autonomie en leiderschap handen en voeten geven aan flexibilisering van lerarenopleidingen. Daarbij wordt vanuit de dagelijkse praktijk van het opleiden handen en voeten gegeven aan responsiviteit.

Bij symposium: individuele presentatie 1

Een responsief curriculum evalueren, hoe doe je dat?

Bij de lerarenopleiding van Teachers College (TC) staat flexibiliteit centraal. Dit stelt TC in staat om snel in te spelen op actuele ontwikkelingen en het onderwijsprogramma voortdurend bij te stellen. Elk jaar wordt het curriculum geëvalueerd en nieuwe accenten gelegd om te kunnen inspelen op de behoeften van zowel studenten als het werkveld. Het ontwikkelteam heeft behoefte aan een instrument waarmee de responsiviteit/flexibiliteit van het curriculum in beeld gebracht kan worden. Eerder bleek dat responsiviteit zich in het curriculum van TC op meerdere manieren manifesteert, zoals de oriëntatie op de ontwikkeling van de student en het opleiden van toekomstbestendige leraren. Studenten krijgen bij TC de ruimte om hun eigen leervragen te formuleren, inhoudelijk bij te dragen aan het curriculum, keuzes te maken ten aanzien van vorm en inhoud van het curriculum en in de toetsing (zie ook Van Bommel et al. , 2024). Het doel van TC is om studenten op te leiden tot 'Teacher Artists'. Met toekomstbestendig wordt een professional bedoeld die zich een levenlang blijft ontwikkelen en in staat is om samenwerkingen aan te gaan met diverse personen en organisaties (Fullan, 2023). De innovatieve aanpak maakt dat onze studenten voorbereid worden om een blijvende impact te hebben op het onderwijsveld (Windesheim 2024b). Met de inzet van een nieuw

evaluatie-instrument met een focus op het evalueren van responsiviteit, werd samen met docenten en studenten de huidige situatie met betrekking tot responsiviteit in kaart gebracht en richting gegeven aan de toekomst van het curriculum. Kijkend naar de verschillende dimensies van responsiviteit werd duidelijk dat het TC-curriculum wel aandacht heeft voor het meebewegen met de diversiteit van studenten en met het leraarschap in een veranderende samenleving, maar in mindere mate voor het meebewegen met de (opleidings)scholen.

TC gaat hiermee aan de slag. Dit betekent dat de verandervraagstukken in het werkveld een sterkere focus krijgen binnen de opleiding, waarbij de lokale context van de opleidingsschool een sleutelrol speelt. Dit studiejaar is gestart met schoolbezoeken door eerstejaars studenten bij scholen waarmee TC duurzame samenwerkingen onderhoudt. De eerstejaars studenten maken kennis met uiteenlopende onderwijspraktijken. De uitdagingen van die betreffende onderwijspraktijken worden vervolgens benut voor Professional Challenges (PCs). PC's zijn reële vraagstukken uit de onderwijspraktijk waar studenten zich met partners uit het werkveld over buigen. In deze praktijkbijdrage laten we zien hoe het evalueren van de responsiviteit door een ontwikkelteam leidt tot het verder ontwikkelen van het responsieve curriculum.

Bij symposium: individuele presentatie 2

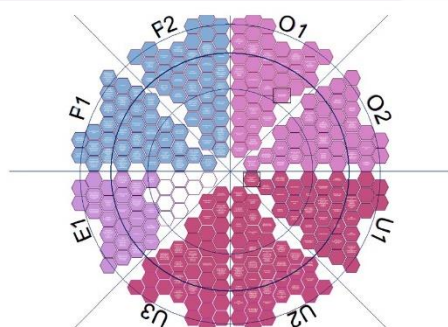
Begeleiden in een responsief curriculum: balanceren tussen kaders en ruimte

In reactie op het huidige lerarentekort streven Nederlandse lerarenopleidingen naar meer flexibiliteit in het curriculum om de opleidingen aantrekkelijker en toegankelijker te maken (Vereniging Hogescholen, 2019). Een belangrijke strategie hierbij is het werken met leeruitkomsten.

Leeruitkomsten richten zich op de uitkomsten van het leerproces, ongeacht het curriculum (Cedefop, 2017). Hoewel leeruitkomsten flexibiliteit bieden en studenten de mogelijkheid geven hun opleiding deels zelf vorm te geven, brengt dit ook uitdagingen met zich mee. Door leeruitkomsten abstract te formuleren, kunnen veel beroepstaken als bewijs dienen voor het behalen van deze uitkomsten.

Echter, deze abstractie leidt er ook toe dat studenten vaak niet goed begrijpen welke activiteiten daadwerkelijk bijdragen aan het aantonen van een leeruitkomst (Van Bommel & Folkerts, 2024). Om deze paradox te adresseren, werd bij de Hogeschool Utrecht een begeleidingsmethodiek ontwikkeld. Deze methodiek, die studenten helpt om leeruitkomsten beter te begrijpen en te vertalen naar concrete taken, wordt geïllustreerd met behulp van de "leeruitkomsten-honingraat" (zie Figuur 3). Deze visuele tool bestaat uit indicatoren geordend naar leeruitkomst en niveau. Daarnaast biedt de honingraat lege plekken die studenten eraan herinneren dat de activiteiten die zij uitvoeren op hun leerwerkplek ook bruikbare voorbeelden kunnen zijn.

Afbeelding 2. De leeruitkomsten-honingraat

Afbeelding 2. De leeruitkomsten-honingraat

In de bijbehorende begeleidingsmethode speelt de leerteambegeleider een cruciale rol. Tijdens bijeenkomsten, zoals intervisie, bespreekt de begeleider met de studenten hun voortgang op de

leerwerkplek. Deze gesprekken worden continu gespiegeld aan de leeruitkomsten, waarbij de leeruitkomsten-honingraat als referentiepunt dient. Deze methode zorgt voor een concrete koppeling tussen abstracte leeruitkomsten en dagelijkse beroepshandelingen en helpt studenten om de flexibiliteit van het curriculum effectief te benutten. In dit praktijkvoorbeeld wordt toegelicht hoe deze begeleidingsmethode tot stand is gekomen en welke succesfactoren in het ontwerpproces werden geïdentificeerd. Door deze innovatieve aanpak beogen we lerarenopleiders te ondersteunen bij het begeleiden van studenten in een flexibel curriculum, waardoor studenten beter inzicht krijgen in hun leerproces en de verwachtingen die aan hen worden gesteld.

Kortom, de begeleidingsmethode biedt een structurele oplossing voor de hierboven beschreven flexibiliseringsparadox en draagt bij aan een effectievere begeleiding van studenten, waardoor zij de ruimte die hen wordt geboden, optimaal kunnen benutten.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Responsief, eigentijds onderwijs onder spanning

Vijf jaar geleden vroegen een aantal schooldirecteuren aan de tweedegraads lerarenopleiding: “Er ontstaan nieuwe eigentijdse bewegingen in het scholenveld die andere competenties vragen van leraren, wat doen jullie daarmee?” In eigentijds onderwijs is sprake van personaliseren van leren. Dit betekent dat leerlingen regie hebben over hun eigen leerproces en onderwijs is afgestemd op de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen (Grol et al. , 2022). Als antwoord op deze vraag is het LeerLab Eigentijds Onderwijs opgericht binnen de tweedegraads lerarenopleiding van de Hogeschool Arnhem Nijmegen (zie ook Het LeerLab: eigentijds onderzoek naar eigentijds onderwijs) Samen met vernieuwers uit het werkveld ontwikkelden we een LeerLab dat de volgende kenmerken heeft: We begeleiden studenten die in een eigentijdse setting stage lopen. Zij hebben vaak andere ervaringen en vragen dan studenten in een reguliere setting. We leiden eigentijds op en laten ons inspireren door het werkveld en de studenten. We streven naar congruentie tussen de opleidingdidactiek en de ervaringen op de werkplek. Zo staan de leervragen van studenten centraal en maken we in cocreatie, dus samen met hen, het onderwijs. Studenten krijgen veel autonomie die we via coaching en co-regulatie ondersteunen. We gebruiken het drivemodel als coachingmodel dat ook groepsvormen bevat. (Aalfs & Weijzen, 2010) We borgen de driehoek: opleiding – werkveld - onderzoek. Een monitoronderzoek wordt uitgevoerd door het lectoraat Professionaliteit van leraren met als centrale vraag: “Hoe beïnvloedt de eigentijdse werkplek en het eigentijds opleiden de ontwikkeling van stuurkracht en professionele identiteit. We laten onze inzichten ten aanzien van eigentijds onderwijs indalen in de opleiding en dragen zo bij aan het proces van flexibilisering. In het kader van responsiviteit ervaren we frictie. De ruimte die we voorheen konden bieden aan studenten wordt ondanks het werken met leeruitkomsten ingeperkt door een strakker algemeen curriculum. Hier voelen we duidelijk de paradox courage of care (Snoek et al. , 2024); blijven we ons eigen ding doen en blijven we congruent aan de eigentijdse werkplekken (courage) of gaan we (moeten we?) meer mee in het algemene curriculum (care)? Een ander knelpunt dat we ervaren, is het laten indalen van de eigentijdse inzichten in de opleiding. We hebben veel ervaring opgedaan met de HOEvraag; Hoe geef je meer ruimte aan een student binnen een leeruitkomst en hoe begeleid je dat? Het lijkt of deze vraag nog niet zo resoneert in het flexibiliseringsproces.

Referenties

- Cedefop. (2017). Defining, writing and applying learning outcomes: a European handbook. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2801/566770>
- Fullan, M. (1993b). The professional teacher. Why teachers must become change agents. *Educational Leadership*, 50, 12–17
- Hogeschool Windesheim (2024). Study Manual TC2024-2025.
- Hogeschool Windesheim (2024). Competentiemodel Teachers College 2024-2025.
- Snoek, M. , Crasborn, F. , & Oldeboom, B. (2024). Balanceren tussen Courage en Care: omgaan met paradoxen bij de vernieuwing van lerarenopleidingen. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 45(2), 183-201. Snoek, M. , Crasborn, F. , & Oldeboom, B. (2024). Balanceren tussen Courage en Care: omgaan met paradoxen bij de vernieuwing van lerarenopleidingen. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 45(2), 183-201.
- Van Bommel, R. (2022). Blijvend vernieuwen – Uitdagingen en oplossingsrichtingen voor het hoger onderwijs van de toekomst. Comeniusnetwerk.
- Van Bommel, R. , Zitter, I. , & De Bruijn, E. (2024). Exploring the concept of a responsive curriculum in teacher education from the perspective of students and teacher educators. *The Curriculum Journal*, 1-20. <https://doi.org/DOI:10.1002/curj.295>

435. Kritisch kijken in de klas: historisch bewustzijn & kritisch denken via audiovisuele bronnen

Fien Lauwaerts, Arteveldehogeschool, Gent, België; Sofie De Beer, Arteveldehogeschool, Gent, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: kritisch denken, audiovisueel, historisch bewustzijn

Onderzoekers van Arteveldehogeschool onderzochten samen met meemoo hoe leerkrachten audiovisuele historische bronnen effectief kunnen inzetten om kritisch denken en historisch bewustzijn bij leerlingen te versterken. Ze ontwikkelden een wetenschappelijk onderbouwd didactisch kader met kijkfiches en collecties, waarmee leraren leerlingen leren audio en beelden kritisch te analyseren in onze beeldrijke maatschappij.

In 2024 wordt het onderwijs geconfronteerd met een overvloed aan informatie die lerenden via allerlei digitale kanalen bereiken. Ook leerkrachten gebruiken vaak audiovisuele media, maar het is cruciaal dat leerlingen leren hoe ze deze informatie interpreteren en beoordelen. Dit leidt tot belangrijke vragen: Hoe kunnen we kritisch denken stimuleren via historische audiovisuele bronnen? Hoe kunnen leerkrachten abstracte concepten als ‘kritische vaardigheden’ en ‘historisch bewustzijn’ vertalen in concrete taal en daden?

Het onderzoeksproject Kritisch kijken naar audiovisuele historische bronnen, uitgevoerd door Arteveldehogeschool en meemoo, onderzocht gedurende schooljaar 2023-2024 hoe leerkrachten didactisch ondersteund kunnen worden in de ontwikkeling van waarnemingsvaardigheden, kritisch denken en historisch bewustzijn. Hierbij wordt gesteund op het TPACK-model, door niet alleen oog te hebben voor didactiek en inhoudelijke kennis, maar ook voor de doelgerichte inzet van multimedia (Technology). Hoewel het praktijkonderzoek focuste op historische fragmenten, zijn de ontwikkelde kritische vaardigheden ruimer inzetbaar dan alleen binnen een historische context.

De onderzoekers baseerden zich op de definitie van kritisch denken van Van Boxtel en van Drie en koppelden deze aan de Vlaamse onderwijsdoelen voor historisch bewustzijn (Van Boxtel & van Drie, 2008). Ze ontwikkelden een didactisch kader voor het basis- en secundair onderwijs, geïnspireerd door het TPACK-model en wetenschappelijk onderzoek naar historisch denken (Van Nieuwenhuyze, 2016, Van Boxtel & van Drie, 2008; Boone & Dumolyn, 2023). Dit kader omvat vijf pijlers betreffende historisch bewustzijn.

Het kader werd vertaald in lesklare online collecties met audiovisuele fragmenten en een kijkfiche voor leerlingen en leraren. In deze toepassing worden leerkrachten ondersteund hoe zij en de leerlingen de waarneming, interpretatie en beoordeling van digitale audio- en beeldfragmenten kunnen aanscherpen. Deze materialen werden uitgebreid getest door leerkrachten, waarbij de onderzoekers gegevens verzamelden via meerdere vragenlijsten, observaties en focusgroepsgesprekken.

De resultaten toonden aan dat het didactisch kader een effectieve en waardevolle ondersteuning bood voor leerkrachten, vooral dankzij de praktische vertaalslag via kijkfiches en digitale collecties. In dit digitaliserende tijdperk helpt het leraren (in opleiding) samen met leerlingen kritisch te kijken

naar audiovisuele bronnen en deze te beoordelen op hun bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid. Een opvallende vaststelling was het verschil tussen de onderwijsniveaus. In het Vlaamse basisonderwijs bleek deze didactiek nog ambitieus te zijn, terwijl ze beter aansloot bij de doelen en mogelijkheden in de eerste graad van het secundair onderwijs.

Mogelijke discussievragen betreffen de verdere professionalisering van leraren betreffende digitale en kritische vaardigheden en hoe we leerlingen kunnen ondersteunen bij de ontwikkeling van kritische vaardigheden.

Referenties

Boone, M. & Dumolyn, J. (2023). Betrouwbare bronnen of fake news? Erstberg.

Van Boxtel, C. & van Drie, J. (2008). Het vermogen tot historisch redeneren: onderliggende kennis, vaardigheden en inzichten. In: *Hermes* (43), pp. 45-58.

Van Nieuwenhuysse, K. , et. al. (2016). Historisch denken over bronnen. Aan de slag in het geschiedenisonderwijs. Acco.

436. Een journal als middel om de onderzoekende houding van docenten te ondersteunen en te stimuleren.

Miranda Wolse, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland; Zara Roelse, KABK, Den Haag, Nederland; Aukje Moltzer, Hogeschool Inholland, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Onderzoekende houding, Reflectie, Handelingskennis

Het Onderwijs Journal is een waardevol instrument voor aankomende docenten om vanuit een onderzoekende houding gezamenlijk tot onderwijsontwikkeling te komen. In deze workshop ervaren deelnemers hoe het journal aanzet tot reflectie en ondersteunt bij cyclisch werken. Zo ontwikkelen docenten handelingskennis die aansluit bij de eigen unieke onderwijspraktijk.

Het Onderwijs Journal is ontwikkeld door onderwijsprofessionals uit verschillende sectoren (van basis- tot hoger beroepsonderwijs) om de onderzoekende houding van docenten te stimuleren. Door een onderzoekende houding aan te nemen kunnen docenten zich blijven ontwikkelen en hun eigen onderwijspraktijk verbeteren (OCW/EZ, 2009; Meijer et al. , 2016). Docenten die over een onderzoekende houding beschikken, houden immers hun eigen handelen continu tegen het licht: waren de keuzes die ik gemaakt heb, de juiste verantwoorde keuzes (Onderwijsraad, 2014)? Kennis uit de theorie wordt getoetst in de praktijk en zo kan handelingskennis ontstaan. Handelingskennis vormt de basis voor het vakmanschap van de docent en laat theorie aansluiten bij de eigen unieke onderwijspraktijk (Bulterman, 2023). Het Onderwijs Journal levert zo een bijdrage aan docentprofessionalisering en onderwijsverbetering. Het Onderwijs Journal is een fysiek boek met schrijfruimte waar docenten hun eigen ervaringen en reflecties kunnen noteren. Deze vorm van journaling fungeert als een onderzoeksmethode waardoor docenten hun leerproces en onderwijspraktijk systematisch analyseren en evalueren. Het Onderwijs Journal biedt docenten de mogelijkheid om hun eigen onderwijspraktijk kritisch onder de loep te nemen en een vertaalslag te maken naar concrete acties. De cyclische werkwijze van Het Onderwijs Journal, gebaseerd op participatief actieonderzoek van Eelderink (2021), moedigt docenten aan om praktijkvragen te onderzoeken en te evalueren. Het journal stimuleert een continue wisselwerking tussen theorie en praktijk, waarbij docenten met elkaar in gesprek gaan over hun onderwijspraktijk. Deze aanpak bevordert het van en met elkaar leren en stelt docenten in staat regie te nemen over hun eigen onderwijsontwikkeling, passend bij hun onderwijspraktijk. Tijdens de workshop ervaar je wat het gebruik van Het Onderwijs Journal doet voor het stimuleren van de onderzoekende houding van jezelf als (aankomend) docent of lerarenopleider. Denk bijvoorbeeld aan het in kaart brengen van een praktijkprobleem of het meenemen van een team tijdens het onderzoeksproces. Binnenkort verschijnt een nieuwe editie van Het Onderwijs Journal. We horen daarom graag van collega's hoe we de nieuwste uitgave van het journal nog beter kunnen laten aansluiten bij wensen uit de praktijk.

Referenties

- Brouwer, P. , Doppenberg, J. , Boersma, A. , Wagemakers, S. , & Van Batenburg, E. (2021). Onderzoeks(ver)richtingen in de praktijk van de mbo-docent. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.
- Bruggink, M. & Harinck, F. (2012). De onderzoekende houding van leraren: wat wordt daaronder verstaan? Tijdschrift voor lerarenopleiders 33(3), 46-53.
- Bulterman, J. (2023). Het lerarentekort: Pleidooi voor vakmanschap. Amsterdam University Press.
- Eelderink, M. (2021). Handboek Participatief Actieonderzoek: Samen bouwen aan een betere wereld. SWP.
- Meijer, M. J. G. , Geijssel, F. , Kuijpers, M. , Boei, F. , & Vrieling, E. (2016). Exploring teachers' inquiry-based attitude. Teaching in Higher Education, 21(1), 64-78.
- OCW/EZ (2009). Naar een robuuste kenniseconomie. Brief aan de Tweede Kamer.
- Onderwijsraad (2014). Meer innovatieve professionals. Den Haag: Onderwijsraad.

437. Verhalen over leesbegrip. Leesbegrip vanuit pedagogisch perspectief

Anneke Smits, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Erna van Koeven, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: leesmotivatie, pedagogiek, voorlezen

Deze workshop gaat over de pedagogische kant van leesbegrip. Wat betekent het werkelijk om kinderen door (voor)lezen een wereld te bieden die ze daarvoor niet kenden?

In ons boek *Rijke taal. Taal didactiek voor het basisonderwijs schrijven we: 'Leesmotivatie is in essentie een pedagogisch onderwerp en leesmotivatie stimuleren vergt meer pedagogisch dan didactisch handelen'. Dat is geen nieuw gegeven. Leesmotivatie wordt in bijna iedere publicatie in verband gebracht met Ryan & Deci (2000) en ook 'het beslissende boek' (of the homerun book) (Fens, 1984; Ujiie & Krashen, 2002) heeft een sterke pedagogisch component. Leesmotivatie en leesbegrip horen bij elkaar en ook voor leesbegrip geldt dat het een sterke pedagogische component heeft. Wat betekent het werkelijk voor leerlingen om de wereld beter te gaan begrijpen door zelf te lezen of door voorgelezen te worden? Alles! Het geeft ze taal, woorden en zinnen die ze daarvoor niet kenden. Het geeft ze gedachtes die ze daarvoor niet hadden.*

In deze workshop willen we in een gesprek graag delen welke ervaringen we hebben opgedaan in het begeleiden van scholen met de methodiek Focus op begrip (Smits & Van Koeven, 2022a) en dan met name bij het voorlezen over wereldoriëntatiethema's. Centraal staat een school voor speciaal onderwijs waar de overtuiging heerste dat Focus niet zou passen bij SO-leerlingen. We schreven al eerder een blog over 'de zachte kant van leesbegrip' (Smits & Van Koeven, 2022b). Daarin lieten we zien dat aan de hand van voorleesboeken prachtige gesprekken kunnen ontstaan, juist omdat leerlingen werkelijk gaan geloven dat ze mogen zeggen wat ze willen, dat er geen goed antwoord is. We vertelden dat die gesprekken zorgen voor een minder competitieve groepsdynamiek, dat leerlingen meer taal hebben gekregen om hun emoties te uiten en dat de taal uit de boeken die worden voorgelezen vandaag een rol gaan spelen gedurende de dag. We willen ook graag laten zien wat na een paar jaar de leesbegripsresultaten waren van de leerlingen van de school waarmee we hebben gewerkt. Het lijkt vanzelfsprekend om pedagogisch naar leesbegrip en leesmotivatie te kijken, maar dat is het niet. Voor je het weet word je als leraar weer opgeslokt door de stappenplannen en de strategieën. Naar aanleiding van onze ervaringen hopen we met de aanwezigen in gesprek te gaan over de pedagogische kant van leesbegrip.

Referenties

Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000) Intrinsic and extrinsic motivations. Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology* 25, 54-67.

Fens, K. (1984). Het beslissende boek. Mooren, P. , Verdaasdonk, H. & Verschuren, H. (red.) *Kinderen letteren leren*. Zwijssen.

Ujjié, J. & Krashen, S. (2002). Home Run Books and Reading Enjoyment. *Knowledge Quest* 31(1): 36-37.

Smits, A. , Koeven, E. van & M. Lok (2022). FOCUS op begrip. Een aanpak om leesbegrip te bevorderen.

<https://irp.cdn-website.com/ddf0e788/files/uploaded/Focus%20handleiding%20versie%202.pdf>

Smits, A. , Van Koeven, E. (2022). De zachte kant van leesbegrip.

<https://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.com/2022/12/de-zachte-kant-van-leesbegrip.html>

438. Hoe leiden we samen academici duurzaam op voor het basisonderwijs?

Zita Albon, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Astrid de Regt, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen, [Tijdschrift voor Lerarenopleiders](#)

Doelgroep(en): PO

Trefwoorden: Beroepsbeeld: academische leerkrachten, diversiteit in teams, opleiden academische studenten

Academisch opgeleide leerkrachten hebben moeite om een duurzame passende plek te vinden in het primair onderwijs. Zonde, want deze groep leerkrachten wil graag bijdragen aan het verhogen van de onderwijskwaliteit. Wat kunnen we gezamenlijk doen tijdens het opleiden van deze groep leerkrachten om hen te behouden voor het onderwijs?

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

Hoe leiden we samen academici duurzaam op voor het basisonderwijs?

In het Primair Onderwijs, in tegenstelling tot het Voortgezet Onderwijs, zijn leerkrachten met een academische achtergrond nagenoeg onzichtbaar. Academisch geschoolde leerkrachten kunnen een rol spelen waar het gaat om onderwijskwaliteit doordat zij de vertaling van onderzoek naar de lespraktijk kunnen maken (Verhoef, 2024). Uit onderzoek weten we echter dat de academische leerkrachten die werkzaam zijn in het primair onderwijs, dit veld binnen zeer korte tijd weer verlaten. Zij geven aan moeite te hebben om een passende plek te vinden in een omgeving waarin het werken met academisch opgeleiden niet in cultuur en beleid expliciet zichtbaar is (van Kasteren et al, 2022).

Thema van de workshop

Hoe kunnen we in gezamenlijkheid academische leraren opleiden en begeleiden op een manier die passend is bij hun behoeften en hun kwaliteiten in een context die hier (deels) nog niet op ingericht is?

In de samenwerking (werkveld en instituten) realiseerden we ons dat er meer aandacht nodig is om deze groep leerkrachten zichtbaarder te maken. We hadden het nodig om met elkaar te praten over het potentieel van academische leerkrachten, waartoe we opleiden en, daaruit voortvloeiend, wat dat vraagt van het opleiden en begeleiden van deze groep in de samenwerking. We zijn de dialoog gestart om een gezamenlijk beroepsbeeld te ontwikkelen. Vanuit dat beroepsbeeld zijn we bezig om de diverse leeromgevingen en de toekomstige werkomgeving op elkaar af te stemmen. Hiertoe ontwikkelen we een set gesprekskaarten voor de verschillende begeleiders vanuit hun eigen rol (schoolopleiders, praktijkopleiders, schoolleiders, instituutopleiders, studieloopbaanbegeleiders, docenten universiteit, docenten hogeschool).

Doel van de workshop

Aan het eind van de workshop hebben de deelnemers kennis van de kwaliteiten van academische leraren in opleiden en kennisgemaakt met een concrete methodiek om te komen tot een gezamenlijke passende leeromgeving, namelijk gesprekskaarten voor de diverse rollen.

Praktische relevantie

Voor iedereen die academische leraren opleidt, begeleidt of met hen samenwerkt geeft de methodiek handvatten om het gesprek aan te gaan met als doel het positioneren en duurzaam behouden van deze groep leraren in het basisonderwijs.

Opbouw en aanpak van de werkvormen

Afwisselend wat korte context en activiteit in groepen van circa zes personen aan de hand van concrete instrumenten en/of vragen.

Deze workshop/praktijkvoorbeeld is een vervolg op een artikel over het beroepsbeeld Leerkracht Onderwijskundige in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders (december 2024).

Referenties

Verhoef, L. , Volman, M. , & Gaikhorst, L. (2024). Bijdrage Van Academisch Opgeleide Leerkrachten Aan Een Onderzoekscultuur in Basisscholen. Tijdschrift OnderwijsPraktijk Studies.

Van Kasteren, Y. , & de Boer, R. (2022). De brede inzet van academische leerkrachten. Leiden: consortium van PROOLEiden Leiderdorp, SCOL, Universiteit Leiden en Hogeschool Leiden.

439. Onderwijskwaliteit; wat verstaat ú eronder?

Cora Veenman-Verhoeff, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Rene Sloomweg, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Monique Strijk, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Onderwijskwaliteit, studiesucces, kwaliteitsstandaarden

Onderwijsprofessionals zijn de eerstverantwoordelijken voor het organiseren van een onderwijsprogramma dat kwalitatief zo goed is, dat studenten met plezier, succes én welzijn kunnen studeren. Maar wat verstaan we onder onderwijskwaliteit? In deze workshop presenteren we onze concept-definitie en zullen we het middels de inbreng van bezoekende onderwijsprofessionals toetsen en verrijken.

Thema

Onderwijskwaliteit wordt zichtbaar als studenten hun diploma kunnen behalen in de tijd die ervoor staat. Onderwijsprofessionals zijn de eerstverantwoordelijken voor het organiseren van een studeerbaar programma dat curriculaire, didactische en pedagogische aspecten zo goed in elkaar zit dat studenten met plezier, succes én welzijn kunnen studeren. In de praktijk zien we echter, dat dit nog sterk kan verbeteren. In hoeverre is er sprake van onderwijskwaliteit, als slechts een minderheid van de hbo-studenten erin slaagt om af te studeren in de tijd die ervoor staat? (Vereniging Hogescholen, 2023). Hoewel 'onderwijskwaliteit en borging' belangrijke thema's zijn op strategische agenda's van koepelorganisaties als VH, OCW, MBO Raad (Klatzer, 2020) verschaffen deze agenda's geen eenduidige definitie van onderwijskwaliteit. Vanuit de verantwoordelijkheid van opleidingen om studenten te faciliteren in het ontwikkelen van hun studiec capaciteit, dient allereerst de kwaliteit van het onderwijs op orde te zijn. Dit vraagt om een heldere definitie van onderwijskwaliteit. In de literatuur over onderwijs zijn concepten beschreven die bijdragen aan de onderwijskwaliteit, zoals: constructieve alignment (Biggs, Tang & Kennedy, 2022), Pedagogical Content Knowledge (Shulman, 1986), onderzoekend en reflectief vermogen (Verschuren, 2021) en onderwijskundig leiderschap die het opleidingsteam faciliteert en stuurt (Hattie & Smith, 2021; Scheerens, 2018). Hoewel deze begrippen terugkomen in de vier NVAO-standaarden, zien we die niet terug in de beoordeling van het primaire proces.

Doel

Binnen Hogeschool Rotterdam zijn we vanuit de expertisecring 'Onderwijskwaliteit en leiderschap' gestart met het in kaart brengen van het complexe begrip onderwijskwaliteit. Onze focus is gericht op de onderwijskwaliteit in de klas op cursus- en lesniveau. Het doel van de expertisecring is een heldere beschrijving te geven van het begrip onderwijskwaliteit. Vervolgens willen we een hulpmiddel ontwerpen dat opleidingen kunnen inzetten bij het in kaart brengen van hun onderwijskwaliteit en bijdraagt in het bepalen welke onderwerpen voor verbetering in aanmerking komen.

Relevantie

We willen onze voorlopige analyse van het complexe begrip onderwijskwaliteit toetsen en verrijken door in gesprek te gaan met onderwijsprofessionals om vanuit hun verschillende perspectieven tot een zo compleet mogelijk beeld te komen van onderwijskwaliteit en de betrokken concepten. Centraal staat de vraag in hoeverre de deelnemers de door ons gepresenteerde concepten als de cruciaal zien voor onderwijskwaliteit, of zij onderdelen missen of juist overbodig vinden en waarom.

Werkvorm

We starten het gesprek met de deelnemers via het presenteren van stellingen over vier centrale concepten, waarna we in discussie de pro's en contra's over de concepten uitwisselen en aanscherpen.

Referenties

- Biggs, J. , & Tang, C. & Kennedy, G. (2011). Teaching for Quality Learning at University. McGraw-Hill Education. London. Open University Press.
- Cohen-Schotanus, J. , Visser, K. , Jansen, E. , & Bax, A. (2019). Studiesucces door onderwijskwaliteit. Amsterdam: Boom Uitgevers.
- Hattie, J. & Smith, R. (2021). 10 Mindframes for Leaders. London, Corwin Press.
- Klatter, (2020). Is merkbaar ook meetbaar? Onderwijskwaliteit met een grote K. In: Hoger Beroepsonderwijs in 2023. Toekomst verkenningen en scenario's vanuit Hogeschool Rotterdam. <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/hoger-beroepsonderwijs-in-2030/>
- Scheerens, J. (2013). School leadership effects revisited. Meta-analysis of Empirical Studies. Presentation Intitut fuer Qualitaetsentwicklung an Schulen Schleswick-Holstein.
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. Educational Researcher, 15(2), 4-14.
- Vereniging Hogescholen (2023). Feiten en Cijfers. Factsheet_studievoortgang_2022-2023. pdf (vereniginghogescholen.nl)
- Verschuren, P. J. M. (2021). Onvolprezen praktijkgericht onderzoek in het hoger onderwijs. Tijdschrift voor Hoger Onderwijs, 39(3/4), 61-76.

440. Op pad met de zij-instromer, doorstappen tijdens de oriëntatiefase

Carry Quint, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: oriëntatiefase zijinstromers , begeleidingsmiddelen, betekenisgevingsprocessen

Wij bespreken een onderzoek dat zich richt op de oriëntatiefase van zij-instromers. We presenteren het theoretisch kader en vragen deelnemers om kritisch mee te denken over een topiclijst voor interviews over betekenisgevingsprocessen van zij-instromers over doorgaan of stoppen met hun traject tot leraar.

Onderwerp

Inmiddels bestaat 26-34% van de starters in lerarenopleidingen uit zij-instromers (Ministerie OC&W, 2020). Helaas is echter slechts 33% van de zij-instromers die met een opleidingstraject starten zeven jaar na aanvang van de opleiding daadwerkelijk afgestudeerd en nog steeds actief in het onderwijs (Ministerie OC&W, 2020). De redenen voor uitval lijken divers te zijn. In de praktijk zien we dat zij-instromers tijdens hun oriëntatie op het beroep vaak geen realistisch beeld vormen van zichzelf als onderwijsprofessional, dat opleidingstrajecten nog onvoldoende een balans weten te vinden tussen stimuleren en structuur bieden en dat de werkplek als leerplek voor zij-instromers onder druk komt te staan door het groeiende lerarentekort. Op welke momenten en om welke redenen zij-instromers tijdens hun ontwikkeling als onderwijsprofessional besluiten te stoppen met hun ontwikkeling tot leraar is echter nog niet systematisch in kaart gebracht. In het NRO-project Op pad met zij-instromers (UU, UvA en H2O) richten we ons op de betekenisgevingsprocessen van zij-instromers en hoe die ervoor zorgen dat ervaringen belemmerend of bevorderend zijn voor het verloop van het ontwikkelpad. In het eerste deelonderzoek staat de oriëntatiefase centraal. In die fase spelen persoonlijke motieven, interesses, idealen en verwachtingen een belangrijke rol in de betekenisgevingsprocessen van zij-instromers. We weten dat er daarbij grote individuele verschillen zijn. Meer empirische kennis hierover is nuttig voor zij-instromers vanwege (h)erkenning en om te kunnen leren van mensen die hen voorgegaan zijn maar ook voor werkgevers en opleiders, om geïnformeerd te kunnen aansluiten bij hun noden en wensen. De eerste onderzoeksvraag van deze deelstudie is: Op basis van welke overwegingen besluiten aspirant zij-instromers al dan niet te starten aan het opleidingstraject?

Doel, beoogde opbrengst & werkwijze tijdens het gesprek

In het rondetafelgesprek geven we een korte inleiding over ons project en opzet en werkwijze bij deelonderzoek 1. Middels een activerende werkvorm nodigen we deelnemers vervolgens uit om mee te denken over de topiclijst voor interviews met zij-instromers en hun begeleiders die in het deelonderzoek uitgevoerd zullen worden om betekenisgevingsprocessen te expliciteren en duiden. Voor deelnemers levert dit input voor begeleidingsgesprekken in de eerste fase van het ontwikkelpad van de zij-instromer. Dit zal van waarde zijn bij de werving, begeleiding en het behoud van mogelijk docenttalent.

Referenties

- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020). Rapportage zij-instroom leraren 2020. Den Haag: Ministerie van OCW
- Ruitenburg, S. K. , & Tigchelaar, A. E. (2021). Longing for recognition: A literature review of second-career teachers' induction experiences in secondary education. *Educational Research Review*, 33(2021),
- Van Heijst, I. , Cornelissen, F. , & Volman, M. (in review). Tension-evoking experiences of second-career student teachers at the start of their training program.
- Van Heijst, I. Volman, M. & Cornelissen, F. (in voorbereiding). Second-career teachers in school: opportunities, challenges and success factors.
- Van Rijswijk, M. M. (2020). Experiences of continuity and discontinuity in student teachers' development (Doctoral dissertation, Utrecht University).

441. Autonomie in het lerarenberoep: de 'vrije ruimte' in het Vlaamse secundair onderwijs als proeftuin

Laura Tamassia, Hogeschool UCLL, Limburg, België; Johan Ardui, Hogeschool UCLL, Limburg, België

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: autonomie, vrijheid, lerarenberoep

Voor lerarenopleiders is het belangrijk om te reflecteren over de autonomie van de leraar op verschillende praktijkniveaus. We presenteren de resultaten van een praktijkgericht onderzoeksproject over de 'vrije ruimte' in het Vlaamse curriculum. Scholen kunnen die vrij invullen en creëren zo een proeftuin voor de autonomie van de leraar.

Achtergrond – onderzoeksvraag

Het belang van de autonomie in het lerarenberoep wordt vanuit verschillende perspectieven steeds meer benadrukt. Voor de lerarenopleiding is het cruciaal om na te denken over hoe men meer autonome leerkrachten kan opleiden. Voor een praktijkonderzoek is het echter niet evident om een geschikte context te vinden om de autonomie van de leraar te bestuderen. Vooral de brede algemene betekenis van het woord is niet vanzelfsprekend. In het Vlaamse curriculum voor het secundair onderwijs bestaat een 'vrije ruimte': twee tot vier uren per week die vrij ingevuld kunnen worden door scholen los van verplichte doelen. In een praktijkgericht onderzoeksproject hebben we deze vrije ruimte gebruikt als proeftuin voor een studie over de autonomie van de leraar. Volgende onderzoeksvragen stonden centraal:

Hoe wordt de vrije ruimte concreet ingevuld? Welke vormen van autonomie van de leraar komen aan bod in deze context? Is hier een andere manier van lesgeven mogelijk? Wat kan men hiervan leren voor het opleiden van autonome leraren?

Onderzoeksmethodiek – instrumenten

In een deskresearch fase is de invulling van de vrije ruimte geïnventariseerd voor 40 casussen, geselecteerd aan de hand van diversiteitscriteria in een waaier aan scholen. In een veldonderzoeksfase worden de resultaten van de deskresearch afgetoetst aan de praktijk via interviews met leraren en focusgroepen met studenten en docenten van de lerarenopleiding.

Opbrengsten/Resultaten

De resultaten van het project tonen hoe de autonomie van de leraar een complex begrip is, dat zich afspeelt in verschillende, onderling verweven dimensies en contexten. De vakdidactische vrijheid binnen een verplicht curriculum, de pedagogische vrijheid binnen het pedagogische project van de school, de eigen identiteit en positionering van de leraar, de mogelijkheden tot participatie aan het opstellen van (school)visie en beleid, zijn niet los van elkaar te beschouwen. Zelfs in een ruimte die in principe los staat van opgelegde doelstellingen, lijkt een 'verhoogde autonomie' van de leraar

allesbehalve evident te zijn. De 'vrije ruimte' wordt immers grotendeels met 'meer van hetzelfde' ingevuld, of met specifieke toevoegingen gericht op het versterken van de inzetbaarheid van leerlingen voor hetzij toekomstige studies hetzij eventuele beroepsmogelijkheden. Voor de leraar leidt het lesgeven in de uren van de vrije ruimte niet per se tot een verhoging van de vakdidactische of pedagogische autonomie. Participatie van het lerarenteam in de beslissing over de invulling van de vrije ruimte lijkt niet evident te zijn.

Discussievragen

Hoe kunnen we het opnemen van meer autonomie stimuleren via leeractiviteiten in de lerarenopleiding?

Referenties

Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Dienst curriculum & vorming (2023). FAQ over het complementair gedeelte:

<https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/modernisering-so-tweede-derde-graad/faq?q=complementair%2520gedeelte>

GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (2023). Wat verstaat men onder de basisvorming, het specifieke gedeelte en het complementaire gedeelte? Webpagina:

<https://pro.g-o.be/faq/255>

443. Verdiepende internationale perspectieven op professionalisering rond sense of belonging

Martine van Rijswijk, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Randy Samyn, KU Leuven, Leuven, België; Evelien Flamez, KU Leuven, Leuven, België; Chidia Ari, KU Leuven, Leuven, België

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Geschied voor alle functionarissen

Trefwoorden: sense of belonging, internationalisering, professionalisering

Een werkgroep van het internationale Teacher Education Network bundelt bestaande professionaliseringsactiviteiten over het bevorderen van sense of belonging in scholen. Tijdens deze ronde tafel luisteren we naar tekorten en kansen die lerarenopleiders ervaren. We bespreken bestaande initiatieven, verdiepen deze en verkennen kansrijke, nieuwe activiteiten.

In het Teacher Education Network (TEN) werken en leren opleiders en begeleiders van leraren (in-opleiding) van verschillende internationale lerarenopleidingen samen. Het netwerk is opgebouwd rond de Educatieve Masters van de KU Leuven en bestaat verder uit opleiders die verbonden zijn aan OsloMet, Universiteit van Helsinki, Saxion Hogeschool, Universiteit van Stellenbosch, Universiteit van Keulen en Universiteit Utrecht. In 2024 is in TEN-verband een werkgroep gestart die zich richt op “lifelong learning”. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de Universiteit van Stellenbosch, KU Leuven en Universiteit Utrecht. De werkgroep wil verschillende perspectieven op professionalisering, die onlosmakelijk naar voren komen als internationale partners in gesprek gaan over het levenslang leren van leraren, bundelen zodat bestaande initiatieven verdiept kunnen worden en er nieuwe gezamenlijke activiteiten ontwikkeld kunnen worden. Voor deze verkennende fase van de werkgroep is gekozen voor een centraal thema dat ruimte biedt om een gezamenlijk gesprek aan te gaan: “sense of belonging”. Het thema ‘sense of belonging’ is gekozen omdat elke actor in het onderwijs, en daarmee ook elke lerarenopleiding, binnen de eigen context in aanraking komt met dit thema. Het is essentieel voor het welbevinden van iedereen betrokken bij school en leren. Een sterk gevoel van verbondenheid bevordert (academisch) succes en zorgt voor een veilig en ondersteunend leef- en leerklimaat. Door dit thema samen te onderzoeken kunnen we bijdragen aan de professionele ontwikkeling van leraren en de vorming van een hechte onderwijscommunity. Het bundelen van verschillende perspectieven op professionalisering (levenslang leren) helpt ons bestaande initiatieven te verdiepen en nieuwe activiteiten te ontwikkelen.

In deze ronde tafel sessie spreken vertegenwoordigers van de KU Leuven en Universiteit Utrecht graag over concrete activiteiten die al ingezet worden op scholen en/of opleidingstrajecten om een ‘sense of belonging’ te bevorderen. Daarnaast worden deelnemers uitgenodigd om wensen en behoeften op het gebied van docentprofessionalisering ten aanzien van het bevorderen van een sense of belonging te delen. In het gesprek kunnen we op verschillende aspecten in gaan: erbij horen als leerling, als leraar, als schoolleider en als ouder. Het doel van het rondetafelgesprek is tweeledig. Ten eerste willen we ons inzicht in de behoeften van opleiders en andere begeleiders van leraren als het gaat om het bevorderen van een sense of belonging vergroten. Ten tweede stelt het gesprek de

deelnemers in staat om (on)mogelijkheden van initiatieven in scholen en opleidingen ten aanzien van het bevorderen van een sense of belonging beter in beeld te krijgen.

Referenties

- Allen, K. A. , Kern, M. L. , Rozek, C. S. , McInerney, D. M. , & Slavich, G. M. (2021). Belonging: a review of conceptual issues, an integrative framework, and directions for future research. *Australian Journal of Psychology*, 73(1), 87–102. <https://doi.org/10.1080/00049530.2021.1883409>
- Flamez, E. , Claes, E. & Ari, Chidia (2024). Professionele leergemeenschappen en etnisch-culturele diversiteit in het secundair onderwijs. *Lessen van en voor de lerarenopleidingen. Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 45(2).

445. De initiatiefrijke leraar

Johan Brons, SLO, Amersfoort, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Actualisatie landelijke onderwijsdoelen, Onderwijsvernieuwing, Samenwerking

Wanneer leidt de actualisatie van de landelijke onderwijsdoelen tot onderwijsvernieuwing? Dat is een vaak gestelde vraag waarop leraren zelf het antwoord kunnen geven. Met een aantal vernieuwende onderwijsdoelen uit de actualisatie laten we zien welke initiatieven er mogelijk zijn.

De initiatiefrijke leraar

Wat vraagt onderwijsactualisatie van lerarenopleiders? Wanneer leidt de actualisatie van de landelijke onderwijsdoelen tot onderwijsvernieuwing? Dat is een vaak gestelde vraag waarop leraren zelf het antwoord kunnen geven. Met een aantal vernieuwende onderwijsdoelen uit de actualisatie laten we zien welke initiatieven er mogelijk zijn.

De vernieuwing

Wiskunde en de wereld en wiskundige oriëntatie zijn vernieuwende onderdelen van de conceptkerndoelen en van de conceptexamenprogramma's voor wiskunde. Het gaat hier om het gebruiken van wiskunde in alledaagse, maatschappelijke en beroepsmatige situaties en in andere leergebieden. Vanzelfsprekend kennen andere vakken soortgelijke vernieuwingen en daarom reikt deze verandering verder dan de reken-wiskundelessen. Sterker, vernieuwingen krijgen juist vorm vanuit uitwisseling tussen schoolvakken.

Aandacht voor leraar-leiderschap

Met nieuwsgierige vragen en concrete initiatieven begint leiderschap. Door in de lerarenopleiding deze verbinding te leggen krijgen toekomstige leraren een gevoel van eigenaarschap over hun werk, hetgeen betrokkenheid en motivatie versterkt. Al tijdens stages kunnen student-leraren een actieve rol spelen binnen een schoolteam en samenwerken met collega's van andere vakken.

Aan de slag in een praktische workshop

De actualisatie van de landelijke onderwijsdoelen zet aan het denken over wat je belangrijk vindt in je onderwijs en welke keuzes je daarin zou willen maken. Zijn de doelen voor iedereen scherp? Weten we waar de vernieuwing aan moet voldoen? Welke vernieuwing kunnen we vandaag al invoeren in het onderwijs? In deze workshop gaan we met deze vragen aan de slag. De workshop is praktisch: ook als je geen wiskundige achtergrond hebt ben je heel welkom. We geven een voorzet om regie en autonomie naar je toe te trekken door tools te bieden waarmee jezelf en samen met collega's aan de slag kunt gaan. We bespreken hoe je maatschappelijke kwesties tot leven kunt

brengen in je lessen en daarbij taal en rekenen en wiskunde kunt inzetten om tot betekenisvolle contexten voor leerlingen te komen. Tijdens de workshop gebruiken we ook inzichten van grote onderwijsdenkers en wetenschappers zoals Hannah Arendt, Paulo Freire, Eve Curie en Albert Einstein. Hun keuzes inspireren ons om onderwijskeuzes te maken die ertoe doen. We delen concrete tools, ideeën en innovaties met elkaar en geven een update over de nieuwe kerndoelen en basisvaardigheden. Zo verleggen we kaders en grenzen met initiatieven die anders niet genomen zouden zijn. We zien je graag.

447. Eerste hulp bij een motivatiedip.

Petra Poelmans, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: motivatie, docentgedrag, didactiek

Wat te doen als er sprake is van een motivatiedip in de klas? Dat was de vraag die een groep docenten van Hogeschool Rotterdam zich stelde. Vanuit het lectoraat Motiverende leeromgevingen startte ze met een ontwerponderzoek dat resulteerde in een deurposter. Tijdens de workshop staat werken met de poster centraal.

Vrijwel elke docent kent ze wel: studenten die moeilijk aan de gang gaan, moeilijk aan de gang blijven en taken niet altijd afronden. Kortom studenten die niet gemotiveerd zijn voor de les waarin ze zitten of de taak waarvoor ze staan. Hoewel je als docent leerlingen of studenten niet kunt motiveren kun je door hetgeen je doet en de leeromgeving die je bouwt de motivatie bij studenten wel stimuleren (Poelmans, 2023). Het gedrag van docenten kan bijdragen aan het gevoel van competent zijn van de studenten, hun gevoel van autonomie en de mate waarin ze zich verbonden voelen met de docent en met elkaar (Reeve et al 2022). Maar hoe? Wat kun je als docent doen als er sprake is van een motivatiedip in de klas? Dat was de vraag die een groep docenten van verschillende clusters binnen Hogeschool Rotterdam (HR) zich stelde. Vanuit het lectoraat Motiverende leeromgevingen startte deze docenten met een ontwerponderzoek dat resulteerde in een deurposter. Op basis van gelezen literatuur, uitgevoerde observaties en gesprekken met docenten én studenten werd de poster ontworpen. Vertrekpunt van de poster is de zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan, 2000). De elementen Competentie, Autonomie en Relatie zijn geconcretiseerd naar vragen als: Is de les uitdagend genoeg? Durven studenten fouten maken? Krijgen en geven de studenten goede feedback? De poster geeft niet alleen vragen weer, maar geeft ook concrete handvatten en oplossingen. Tijdens de workshop gaan we aan de slag met praktijkvoorbeelden van de deelnemers en kijken we of de poster mogelijke oplossingen kan bieden. Naast een hulpmiddel op het moment dat er daadwerkelijk een motivatiedip is, kan de poster ook gebruikt worden bij het ontwerpen van lessen en bij de reflectie op de les. De poster is ontwikkeld voor het VO en voor het HBO. Maar ook andere sectoren kunnen de poster gebruiken.

Referenties

Poelmans, P. (2023). Bouwen aan motiverende leeromgevingen. [lectorale rede]. Hogeschool Rotterdam

Reeve, J. , Ryan, R. , Cheon, S. H. , Matos, L. , & Kaplan, H. (2022). Supporting students' motivation. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003091738>

Ryan, R. M. , & Deci, E. L. (2000a). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

448. Langstudeerders en uitstelgedrag: woorden én daden!

Evert Helfferich, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijs 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: langstudeerders, uitstelgedrag, gewoontes

De smartphone zorgt in het onderwijs voor veel afleiding. Deze en andere afleidingen leiden er toe dat studenten en docenten taken uitstellen. In de workshop ontdekken deelnemers welke oorzaken bij hun studenten en bij zichzelf tot uitstel leiden. In het tweede deel gaan deelnemers bezig met mogelijke oplossingen.

Oorzaken van uitstelgedrag

Een belangrijke verklaring voor studievertraging is uitstelgedrag.

Procrastinatie of uitstelgedrag wordt ook wel omschreven als het voor je uitschuiven van taken waarvan je eigenlijk vindt dat je ze zou moeten doen. De belangrijkste oorzaken voor dit gedrag zijn impulsiviteit en motivatie, waarbij motivatie verder wordt onderverdeeld (Steel, 2014). Uitstelgedrag kan ook ontstaan doordat de student het te druk heeft met de verkeerde taken. Hierdoor ontstaat er het gevoel van 'het druk hebben, druk zijn' en de vraag is hoe de student bewustere keuzes kan maken in het kiezen van moeilijke en makkelijke taken (Crabbe, 2016).

In het eerste deel van de workshop verkennen deelnemers oorzaken die bij hun studenten of bij zichzelf voorkomen. Uitstelgedrag aanpakken

Daarvoor zijn verschillende theorieën ontwikkeld die ondersteunend zijn. Zo is het belangrijk jezelf heldere en specifieke doelen te stellen en de waarde en relevantie van deze doelen te begrijpen (Steel, 2014).

In beweging komen is volgens de traagheidswet het lastigst. Om jezelf een impuls te geven kun je met jezelf afspreken om kort aan een taak werken en dan iets anders te gaan doen. Het in beweging komen is daarbij het doel. Voor de factor waarin er nu geen zin is of er tegenop wordt gezien om ergens aan te beginnen kan het helpen om te kijken of je op een speelse manier een begin kunt maken. Bijvoorbeeld door te tekenen, muziek in te zetten of een taak in kleine delen te splitsen. Daarnaast is het belangrijk om bewust te kiezen voor een moeilijke taak vs. een makkelijke taak en die moeilijke taak in te plannen op een moment dat je daar energie voor hebt (Crabbe, 2016). Er van uitgaand dat uitstelgedrag een aangeleerde gewoonte is, kun je oefenen met nieuwe gewoonten. Met het 5 minutenplan werk je 5 minuten aan een taak en vraag je jezelf daarna af hoe dit voor je was. Waarna je de volgende stap kunt zetten (Van Essen/Schouwenburg, 2014).

Op basis van deze mogelijke oplossingen maken deelnemers in het 2e deel van de workshop een plan om uitstelgedrag bij hun studenten aan te pakken

Crabbe, T. (2016). Nooit meer te druk / druk 1: een opgeruimd hoofd in een overvolle wereld. Essen van, T. , Schouwenburg, H. C. (2018). Eerstehulp bij uitstelgedrag / druk 1Steel, P. (2014). Uitstelgedrag / druk 1: waarom we lastige dingen voor ons uit schuiven en hoe we hiervan afkomen.

449. Groepsregistratie BRLO opleidingsschool &wijn

Sanne Koetsier, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Alwin Truin, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: BRLO, Opleidingsschool, Groepsregistratie

In onze opleidingsschool &wijn (Zwolle en omgeving) hebben wij een professionaliseringstraject ontworpen en uitgevoerd voor alle opleiders uit het opleidersteam. Dit gezamenlijke registratietraject heeft ertoe geleid dat elke opleider nu geregistreerd is. Het ontwerp, de wijze van uitvoering en de effecten van dit traject zullen gedeeld worden.

In 2022 kregen we groen licht om een aanvraag in te dienen voor bekostiging van onze opleidingsschool &wijn (oorspronkelijke naam De Expeditie). Eind van dat jaar werd officieel de status aspirant toegekend. We startten met een nieuw opleidersteam en we bespraken het belang van professionalisering voor het hele team. Hieruit ontstond het idee om als opleidersteam gezamenlijk een traject voor BRLO te doorlopen. Na een eerste verkenning (met o. a. Miranda Timmermans) hebben we een professionaliseringstraject ontworpen en in het schooljaar 2023-2024 hebben we het traject uitgevoerd. Het artikel Succesvol professionaliseren van leraren: Hoe doe je dat? van Van Wessum, Bakx en Vrieling-Teunter (2021) gepubliceerd door Velon, was het vertrekpunt. Instituutopleiders en schoolopleiders hadden behoefte aan theoretische onderbouwing, waarmee een gezamenlijk beeld over opleiden zou ontstaan. Daarnaast is het artikel een rijke tekst die aansluit bij de onderwijspraktijk van de opleiders zelf en die daarnaast ook van toepassing is op ons eigen professionaliseringstraject. Als ontwerpers hebben wij de belangrijkste principes voor ons traject eruit gelicht. Samen met de opleiders hebben we de inhoud vertaald naar onze eigen onderwijscontext van de opleidingsschool. We hebben het traject opgebouwd op basis van de drie centrale pijlers van de opleidingsschool &wijn: -Relaties opbouwen: door persoonlijke verhalen en contexten te delen, creëerden we een omgeving waarin iedere opleider zijn of haar eigen professionele zoektocht kon verwoorden en vormgeven.

-Eigenaarschap tonen: het team nam actief de regie over het traject, wat leidde tot een autonome en waardevolle leerervaring met diepgaande inzichten. Opleiders die reeds geregistreerd zijn, hebben hun expertise kunnen inzetten.

-Maatwerk leveren: we benadrukten het belang van persoonlijke invulling, waarbij elke deelnemer werd aangemoedigd om op zijn of haar eigenheid te reflecteren in het portfolio voor BRLO. In totaal vijf bijeenkomsten hebben we middels het delen van good practices en het geven van peerfeedback ervoor gezorgd dat elke opleider een representatief portfolio kon samenstellen. De beoordeling van elke deelnemer heeft net plaatsgevonden en de uitkomst is dat elke opleider geregistreerd is. Op dit moment evalueren we het professionaliseringstraject. We leggen de principes voor zoals door Van Wessum et al. , (2021) benoemd. Daarnaast evalueren we de uitgangspunten van het nieuwe Beroepsregister Lerarenopleiders (Derksen et al. , 2023). Hiermee willen we onderzoeken hoe de opleiders deze principes en uitgangspunten hebben ervaren en wat de effecten zijn op hun handelen

in de praktijk. Tijdens het congres willen we onze aanpak en de uitkomsten van de evaluatie delen met andere opleidingsscholen.

Referenties

Derksen, K. , Derks, M. , Geldens, J. , Gommers, M. , Koster, B. , Oldeboom, B. (2023). Whitepaper Focus op professie. Naar een nieuwe registratiesystematiek voor lerarenopleiders. Velon

Van Wessum, Bakx en Vrieling-Teunter (2021). Succesvol professionaliseren van leraren: Hoe doe je dat? Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 42(3), 44-53

451. Differentiatievaardigheden ontwikkelen voor toekomstige leraren PO

Trynke Keuning, Hogeschool KPZ, Zwolle, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Differentiëren, pabo, curriculumontwikkeling

In deze sessie bespreken we hoe differentiatievaardigheden op een samenhangende manier kunnen worden ingebed in het pabo-curriculum. We bespreken het creëren van een leerlijn van simpel naar complex, het bevorderen van vakoverstijgende samenhang en manieren om de lespraktijk van aankomende leraren hierin te betrekken.

Lerarenopleiders worden geacht leraren-in-opleiding toe te rusten voor het omgaan met verschillen tussen leerlingen. Beginnende leraren geven echter aan dat zij zich niet goed genoeg voorbereid voelen op deze complexe vaardigheid (Inspectie van het Onderwijs, 2015), rapporteren significant minder te differentiëren dan meer ervaren leraren, en geven daarnaast aan dat hun lerarenopleiding hen daar niet altijd genoeg op heeft voorbereid (Van Geel et al., 2022). Om leraren-in-opleiding voor te bereiden op het omgaan met verschillen adviseren Langelaan et al. (2024) een samenhangend programma, waarin aandacht is voor meer dan alleen de lesuitvoering. Zoals Van Geel et al. (2019) in kaart brachten vindt differentiatie niet alleen plaats tijdens de les, maar zijn ook de voorbereiding van de periode en van de les en de evaluatie achteraf essentieel. Uit onderzoek blijkt bovendien dat differentiatie gekenmerkt wordt door vijf onderliggende principes: doelgericht werken, continue monitoring, afstemming van instructie en verwerking, alle leerlingen uitdagen en het stimuleren van zelfregulatie (Keuning & Van Geel, 2021). Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat differentiëren een sterk cognitief aspect heeft, dat wil zeggen dat leraren continue alternatieven afwegen en bewuste, beredeneerde en betekenisvolle keuzes maken gegeven het doel, de leerlingen in de klas, en het 'grotere plaatje'. Dit stelt lerarenopleiders voor de belangrijke taak om differentiatievaardigheden effectief te integreren in de opleiding tot leraar basisonderwijs. Hoewel elementen zoals doelgericht werken, continue monitoren en aandacht voor verschillende instructiebehoeften vaak wel aan bod komen, blijkt de samenhang tussen deze elementen voor studenten niet altijd helder. Om fragmentatie te voorkomen en tegemoet te komen aan de complexiteit van differentiatie, wordt aangeraden om een hele-taakbenadering te hanteren, waarbij differentiatie wordt aangeleerd in authentieke situaties die oplopen van simpel naar complex, met geleidelijk afnemende begeleiding (Frèrejean et al., 2021; Langelaan et al., 2024). Dit is in de praktijk van de lerarenopleiding echter een grote uitdaging. Hoe zorgen we voor een vakoverstijgende en herkenbare lijn voor studenten? Hoe kunnen we in de opleiding voldoende en afnemende ondersteuning bieden, ondanks onze beperkte invloed op hun ervaringen in de onderwijspraktijk?

Opbouw van deze sessie

In deze sessie gaan we graag in gesprek met lerarenopleiders over de wijze waarop het ontwikkelen van differentiatievaardigheden kan worden vormgegeven in de lerarenopleiding. We delen onze eigen bevindingen en overwegingen en gaan daarna in gesprek over drie thema's:

Opbouw van differentiatievaardigheden in het curriculum Vakoverstijgende samenhang en gedeelde taal rondom differentiatie Betrekken van de lespraktijk.

Referenties

- Frèrejean, J. , Van Geel, M. , Keuning, T. , Dolmans, D. , Van Merriënboer, J. J. G. , & Visscher, A. J. (2021). Ten steps to 4C/ID: Training differentiation skills in a professional development program for teachers. *Instructional Science*, 49, 395–418. <https://doi.org/10.1007/s11251-021-09540-x>
- Inspectie van het Onderwijs. (2015). *Beginnende leraren kijken terug. Onderzoek onder afgestudeerden. Deel 1: De pabo*. Utrecht.
- Keuning, T. , & Van Geel, M. (2021). Differentiated teaching with adaptive learning systems and teacher dashboards: The teacher still matters most. *IEEE Transactions on Learning Technologies*, 14(2), 201-210. <https://doi.org/10.1109/TLT.2021.3072143>
- Langelaan, B. N. , Gaikhorst, L. , Smets, W. , & Oostdam, R. J. (2024). Differentiating instruction: Understanding the key elements for successful teacher preparation and development. *Teaching and Teacher Education*, 140. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104464>
- Van Geel, M. , Keuning, T. , & Safar, I. (2022). How teachers develop skills for implementing differentiated instruction: Helpful and hindering factors. *Teaching and Teacher Education: Leadership and Professional Development*. <https://doi.org/10.1016/j.tatelp.2022.100007>
- Van Geel, M. , Keuning, T. , Frèrejean, J. , Dolmans, D. , Van Merriënboer, J. , & Visscher, A. J. (2019). Capturing the complexity of differentiated instruction. *School Effectiveness and School Improvement*, 30(1), 51-67. <https://doi.org/10.1080/09243453.2018.1539013>

452. Wiskundige attitude-ontwikkeling bij leraren-in-opleiding: interviews met opleiders rekenen-wiskunde

Michiel Veldhuis, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland

Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Madhuvanti Anantharajan, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Mara Otten, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: wiskundige attitude, lerarenopleiding basisonderwijs, rekenangst

Beschermt een wiskundige attitude tegen (de effecten van) rekenangst? In interviews met opleiders rekenen-wiskunde van lerarenopleidingen basisonderwijs in Nederland komt naar voren hoe zij toekomstige leerkrachten ondersteunen bij het ontwikkelen van een wiskundige attitude. Zo krijgen we aanknopingspunten voor het verder ondersteunen van toekomstige leerkrachten bij het omgaan met rekenangst.

Rekenangst bij studenten aan de lerarenopleiding basisonderwijs is een erkend probleem (Gresham, 2007; Hembree, 1990). Rekenangst beïnvloedt het leren van leraren in opleiding, de kwaliteit van hun lessen en de houding van hun leerlingen ten opzichte van rekenen-wiskunde (Beilock et al. , 2010; Hembree, 1990; Ramirez et al. , 2018). Tegelijkertijd groeit de aandacht voor het bevorderen van een wiskundige attitude in het funderend onderwijs en de lerarenopleiding (SLO, 2024). Wiskundige attitude omvat zowel algemene gedachten en gevoelens over wiskunde als de motivatie om wiskundige activiteiten aan te gaan en door te zetten bij moeilijkheden (Oonk & de Goeij, 2006). Ook leraren in opleiding met rekenangst kunnen positieve houdingen ontwikkelen die bevorderlijk zijn voor het leren en onderwijzen van rekenen-wiskunde. Het ontwikkelen van dergelijke houdingen, als mogelijke weg om hun rekenangst en angst om het vak te onderwijzen te verminderen, wordt aangeraden als kwaliteitscriterium van reken-wiskundecurricula voor de pabo (Kool et al. , 2023). Er is echter geen zicht op hoe lerarenopleiders in Nederland de wiskundige attitude van basisschoolleraars-in-opleiding ondersteunen. In deze studie brengen we in kaart hoe in verschillende lerarenopleidingen basisonderwijs de wiskundige attitude wordt ondersteund. Hiervoor interviewen we op dit moment 15 opleiders rekenen-wiskunde van evenzoveel lerarenopleidingen basisonderwijs uit heel Nederland, omdat we daarmee verwachten saturatie te bereiken (Saunders et al. , 2018). De semigestructureerde interviews rondom de centrale vraag "hoe werken jullie aan de wiskundige attitude van studenten?" worden online afgenomen en na afloop wordt lerarenopleiders gevraagd om exemplarisch lesmateriaal toe te sturen. Audio-opnamen en lesmateriaal worden gecodeerd zowel op basis van a priori thema's (zoals definities van wiskundige attitude en rekenangst, typen interventies, formeel deel van het curriculum of niet) als op basis van thema's die

in gesprekken met de lerarenopleiders naar voren komen. De huidige studie is onderdeel van een vijfjarig project dat in september 2024 is gestart. Het inzicht in benaderingen die lerarenopleidingen basisonderwijs gebruiken om een positieve wiskundige attitude te bevorderen kan aanknopingspunten bieden voor het ondersteunen van leraren-in-opleiding bij het omgaan met rekenangst. Deze eerste bevindingen zullen leidend zijn voor vervolgonderzoek, waarin we contextuele interventies ontwikkelen voor het voorkomen en leren omgaan met rekenangst bij leraren-in-opleiding. Op de poster presenteren we een eerste overzicht van manieren om de wiskundige attitude op de lerarenopleiding te bevorderen en de relatie met rekenangst. Tijdens de conferentie vragen we feedback op deze voorlopige bevindingen en input voor het ontwerp van toekomstige interventies rondom het omgaan met rekenangst bij basisschoolleraars-in-opleiding.

Referenties

- Beilock, S. L. , Gunderson, E. A. , Ramirez, G. , & Levine, S. C. (2010). Female teachers' math anxiety affects girls' math achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(5), 1860-1863.
- Gresham, G. (2007). A study of mathematics anxiety in pre-service teachers. *Early Childhood Education Journal*, 35, 181–188.
- Hembree, R. (1990). The nature, effects, and relief of mathematics anxiety. *Journal for Research in Mathematics Education*, 21(1), 33-46.
- Kool, M. , Van Doornik-Beemer, H. , Keijzer, R. , Veldhuis, M. & Van Zanten, M. (2023). Kwaliteitscriteria voor het reken-wiskundeonderwijs op de pabo. Volgens Bartjens – ontwikkeling en onderzoek, 42(4), 41-53.
- Oonk, W. , & De Goeij, E. (2006). Wiskundige attitudevorming. *Reken-wiskundeonderwijs: onderzoek, ontwikkeling, praktijk*, 25(4), 37-39.
- Ramirez, G. , Hooper, S. Y. , Kersting, N. B. , Ferguson, R. , & Yeager, D. (2018). Teacher math anxiety relates to adolescent students' math achievement. *AERA Open*, 4(1), 1-13.
- Saunders, B. , Sim, J. , Kingstone, T. et al. Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization. *Quality & Quantity* 52, 1893–1907 (2018). <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0574-8>
- SLO (2024). Definitieve conceptkerndoelen rekenen en wiskunde inclusief toelichtingsdocument. SLO.

454. NRO Themapagina's over taalgerichte vakdidactiek - inzetbaar in opleiding en professionalisering?

Maaïke Hajer, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland; Mirjam de Bruijne, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Cindy Kuiper, Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: taalgericht vakonderwijs, basisvaardigheden, onderwijskansen

Aandacht voor school- en vaktaal is cruciaal in alle onderwijscontexten en leergebieden, ter ondersteuning van het leren (vakinhoudelijke kennis en vaardigheden) en ter bevordering van motivatie en betrokkenheid van leerlingen. Taalgerichte (vak)didactiek is echter nog niet structureel verankerd binnen lerarenopleidingen. We verkennen hoe nieuwe pagina's op Onderwijskennis.nl hiervoor handvatten bieden.

Aandacht voor taal is cruciaal in alle onderwijscontexten: het verwerven van kennis gaat hand-in-hand met taalontwikkeling. Wanneer taalsteun ontbreekt, kan school- en vaktaalgebruik een succesvolle schoolloopbaan belemmeren. Alle vakken en leergebieden kennen daarbij specifiek school- en vaktaalgebruik dat niet in afzonderlijke taallessen ontwikkeld kan worden (de Bruijne et al., 2023, Hajer & Meestringa, 2020). Niet voor niets wordt in de nieuwe conceptkerndoelen expliciet geformuleerd dat 'het leggen van verbindingen tussen het leergebied Nederlands en de andere leergebieden [...] een voorwaarde voor duurzame kennis- en taalontwikkeling [is]' (Prenger et al., 2024). Met de publicatie van twee speciale achtergrondpagina's voor Onderwijskennis.nl (de Bruijne et al., 2023; Hajer et al., te verschijnen) sluit NRO aan bij de actuele aandacht voor taalbewust leren en onderwijzen. De pagina's zijn gericht op de doelgroepen VO-MBO respectievelijk PO en ontsluiten wetenschappelijke inzichten rondom het thema voor de onderwijspraktijk. In combinatie met praktische handreikingen zou dat de implementatie van onderbouwde aanpakken en beleid op scholen ondersteunen. Hoewel de pagina's niet specifiek gericht zijn op lerarenopleiders en begeleiders, bevatten ze wel relevante kennis en verwijzingen naar hulpmaterialen. Daarnaast bevatten beide pagina's expliciete aandacht voor beleids- en professionaliseringskwesties. Deze workshop draait allereerst om een interactieve kennismaking met de inhoud van de twee Onderwijskennispagina's: welke inzichten en tools zijn opleiders bekend, welke zijn nieuw? Omdat van leraren-in-opleiding verwacht mag worden dat ze deze basisinzichten meekrijgen in hun vakdocentopleiding is het tweede doel samen de inbedding te bespreken van taalgerichte didactiek binnen de opleidingen – mogelijk met gebruik van de pagina's en verdiepende (vakspecifieke?) leermiddelen. Kaders voor inbedding zijn te vinden in 'De Taalcompetentie Leraar' van de Taalunie (Vanhooren & Wulftange 2020) en in de (generieke) kennisbases van de tweedegraads lerarenopleidingen en de pabo. Toch kent aandacht voor taalontwikkeling en taalgerichte (vak)didactiek nog geen vanzelfsprekende, structurele verankering binnen de meeste opleidingscurricula, getuige een recente inventarisatie (Kuiper, 2021). Opleidingen worstelen met de plaats van het thema in het curriculum en met kennisdeling en professionalisering binnen de eigen

organisatie, expertise is vaak versnipperd en gekoppeld aan personen, en waar aandacht voor didactische vaardigheden bestaat, is deze meestal gekoppeld aan generieke vakken en slechts sporadisch aan vakdidactiek (Kuiper & Hajer, 2024). Dit terwijl positieve voorbeelden van de effectiviteit van deze koppeling wel degelijk voorhanden zijn evenals een model voor opleiding van taalgerichte vakdocenten (Van Dijk, 2018; Swart, 2018). We bespreken hoe opleidingen en professionalisering samen kunnen optrekken rond dit actuele thema.

Referenties

- De Bruijne, M. , Hajer, M. , Van Meelis, I. , & Middelweerd, A. (2023). Hoe geef je vorm aan effectief taalgericht vakonderwijs? Onderwijskennis. nl. <https://www. onderwijskennis. nl/kennisbank/hoe-geef-je-vorm-aan-effectief-taalgericht-vakonderwijs>
- Hajer, M. , & Meestringa, T. (2020). Handboek taalgericht vakonderwijs (4e editie). Bussum, Coutinho.
- Hajer, M. , Mooijmans, S. , & Versloot, S. (te verschijnen, 2025). Vormgeven aan taal- en zaakvakgeïntegreerd onderwijs in de basisschool. NRO Onderwijskennis themapagina.
- Kuiper, C. (2021). Taalgericht vakonderwijs in de lerarenopleidingen: De huidige situatie in kaart gebracht. Lectoraat Meertaligheid en Onderwijs (Hogeschool Utrecht)
- Kuiper, C. , & Hajer, M. (2024) Taalgerichte vakdidactiek: De basis ligt in de lerarenopleidingen. (2024). Levende Talen Magazine, 111(4), 26-30. <https://lt-tijdschriften. nl/ojs/index.php/ltm/article/view/2400>
- Swart, F. (2018). Teacher educators' perceptions of language in learning and teaching: Interconnecting language-oriented teaching and professional development [Doctoral dissertation]. Utrecht University.
- Van Dijk, G. (2018). Het opleiden van taalbewuste docenten natuurkunde, scheikunde en techniek: Een ontwerpgericht onderzoek [Proefschrift]. Universiteit Utrecht. <https://dspace. library. uu. nl/handle/1874/36452>
- Vanhooren, S. & L. Wulftange (2020). De taalcompetente leraar Een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen. Nederlandse Taalunie

455. Aandacht voor rekenen-wiskunde op de lerarenopleiding basisonderwijs

Ronald Keijzer, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland; Michiel Veldhuis, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Nederland

Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Madeleine Vliegthart, SLO, Amersfoort, Nederland; Sonja Stuber, Hogeschool IPABO, Amsterdam, Neder

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: rekenenwiskunde, lerarenopleiding basisonderwijs, wiskundige attitude

Wat leren ze eigenlijk op de pabo van rekenen-wiskunde? Dit symposium beschouwt de invulling van het opleidingsonderwijs rekenen-wiskunde vanuit drie verschillende perspectieven: (1) studielast en contacttijd, (2) de opbouw van het vak in de lerarenopleiding en (3) het bewustzijn dat studenten hebben van de opbouw van rekenen-wiskunde op de opleiding.

Informatie over de achtergrond

De invulling van het reken-wiskundeonderwijs op de lerarenopleiding basisonderwijs is op termijn cruciaal voor de kwaliteit van de onderwijsgevende in dit vak in het basisonderwijs: de leraar basisonderwijs. Bekend is dat lerarenopleidingen verschillend zijn ingericht.

Overkoepelende vraag/probleemstelling

Het is noodzakelijk om te achterhalen op welke manieren de lerarenopleiding voor het vak rekenen-wiskunde wordt ingericht, welke overwegingen daaraan ten grondslag liggen en hoe studenten zich daarin ontwikkelen. Hier zicht op krijgen biedt mogelijkheden om specifieke perspectievolle aanpakken in de lerarenopleiding verder te ontwikkelen en te onderzoeken. Dergelijk onderzoek biedt daarnaast mogelijkheden om hypothesen over de werking van de opleiding, bijvoorbeeld in de vorm van leerprocessen of leeropbrengsten van studenten te toetsen. Daarop richt dit symposium zich.

Samenhang tussen de presentaties

Tijdens dit symposium wordt de invulling van het opleidingsonderwijs rekenen-wiskunde beschouwd vanuit drie verschillende perspectieven, namelijk (1) de studielast en contacttijd voor dit vak, (2) de opbouw van het vak in de lerarenopleiding en (3) het bewustzijn dat studenten hebben van de opbouw van rekenen-wiskunde op de opleiding en hun eigen ontwikkeling daarbinnen. Het verbinden van deze perspectieven biedt een overzicht over hoe in de lerarenopleiding basisonderwijs de aandacht is voor het vak rekenen-wiskunde in het opleidingstraject van aanstaande leraren. De verbinding tussen de perspectieven en de consequenties daarvan voor de praktijk vormen daarom het uitgangspunt voor de discussie tijdens het symposium.

Opbouw van het symposium

Er zijn drie presentaties en twee discussianten voorzien omtrent het thema Aandacht voor rekenen-wiskunde op de lerarenopleiding basisonderwijs:

1. Introductie door voorzitter Michiel Veldhuis (Hogeschool IPABO & Universiteit Utrecht) (5 minuten)
2. Individuele presentatie 1: Ronald Keijzer (Hogeschool IPABO) over Studielast en contacttijd rekenen-wiskunde (15 minuten)
3. Individuele presentatie 2: Madeleine Vliegthart (Thomas More Hogeschool) over Opbouw van curricula rekenen-wiskunde (15 minuten)
4. Individuele presentatie 3: Sonja Stuber (Hogeschool IPABO) over Bewustzijn van basisschoolleraars-in-opleiding van hun eigen ontwikkeling bij rekenen-wiskunde (15 minuten)
5. Reflectie ingeleid door discussiant 1: Jarise Kaskens (Hogeschool Rotterdam & Windesheim) (15 minuten)
6. Reflectie ingeleid door discussiant 2: Pieter Boshuizen (Thomas More Hogeschool) (15 minuten)
7. Vragen van en discussie met publiek (10 minuten)

Bij symposium: individuele presentatie 1

Studielast en contacttijd rekenen-wiskunde op de lerarenopleiding basisonderwijs

Vanaf 2008 vindt er een tweejaarlijks onderzoek plaats naar de studielast en de contacttijd voor het vak rekenen-wiskunde op de Nederlandse lerarenopleidingen basisonderwijs. Aanleiding voor het eerste onderzoek was het samenstellen van de kennisbasis voor rekenen-wiskunde, omdat de opdrachtgever aangaf dat de beschreven kennisbasis haalbaar zou moeten zijn binnen de gegeven studielast. Het eerste onderzoek (Keijzer, 2010) liet grote verschillen zien tussen de opleidingen in studielast en contacttijd voor rekenen-wiskunde. De verwachting was dan ook dat de studielast en ook de contacttijd voor rekenen-wiskunde na invoering van de landelijke kennisbasis niet meer zo geweldig zou verschillen tussen de verschillende instellingen. Die verwachting is echter niet uitgekomen. De verschillen tussen de opleidingen ten aanzien van de studielast en contacttijd voor het vak rekenen-wiskunde bleven groot, terwijl het gemiddelde enkele jaren toenam, om vervolgens weer af te nemen. In 2023 was de gemiddelde studielast terug op het niveau van 2008 (Keijzer, 2023). Dat laatste is opvallend, omdat in 2008 de KNAW juist signaleerde dat de lage studielast voor rekenen-wiskunde problematisch is als mogelijk aanknopingspunt voor verbetering van het reken-wiskundeonderwijs in het primair onderwijs (KNAW, 2009). In het najaar van 2024 is dit onderzoek voor de negende keer uitgevoerd. Via een vragenlijst is bij vakgroepvoorzitters rekenen-wiskunde van alle lerarenopleidingen basisonderwijs in Nederland data verzameld over de studielast in verschillende fasen van de studie, de contacttijd en enkele aanpalende zaken rond het opleidingsonderwijs, zoals de mate waarin rekenen-wiskunde is geïntegreerd in overstijgende studieonderdelen. In open vragen konden vakgroepvoorzitters aanvullende informatie delen over de vormgeving van het opleidingsonderwijs rekenen-wiskunde. De data voor het onderzoek 2024-2025 zijn op het moment van schrijven nog niet allemaal binnen. De ervaring met de voorafgaande rondes leert echter dat telkens vrijwel alle opleidingen informatie delen. In de analyse van de surveydata worden van kengetallen gemiddelde en standaarddeviaties bepaald. Via T-toetsen wordt gekeken in hoeverre gevonden gemiddelden significant verschillen met die van vorige versies van het onderzoek. Kwalitatieve data, in de vorm van aanvullende informatie wordt gebruikt om gevonden

resultaten te duiden. Tijdens het symposium zullen de opbrengsten van het onderzoek gedeeld en met deelnemers gedeeld worden.

Bij symposium: individuele presentatie 2

Hoe hebben pabo's hun curriculum rekenen-wiskunde vormgegeven? En met welke overwegingen? In dit onderzoek hebben we de curricula van verschillende Pabo's in beeld gebracht. Achtergrond In het Nederlandse onderwijs wordt gesproken over overladenheid van het programma, het onderwijs op de lerarenopleiding basisonderwijs zou meer moeten aansluiten bij de praktijk, er liggen nieuwe kerndoelen rekenen en wiskunde en de kennisbasis rekenen en wiskunde voor de pabo wordt op basis daarvan herijkt. Het in kaart brengen voor een specifiek inhoudsdomen hoe lerarenopleidingen basisonderwijs hun onderwijs daarin hebben vormgegeven is onontgonnen terrein. De kennisbasis wiskunde voor de pabo is bij alle lerarenopleidingen het uitgangspunt maar hoe wordt daar in de curricula van verschillende hogescholen invulling aan gegeven? Kunnen we overeenkomsten en verschillen beschrijven in de opbouw van de beschreven curricula?

Onderzoeksvraag

Dit is aanleiding geweest om te onderzoeken hoe het curriculum van de voltijdopleiding van de verschillende lerarenopleidingen basisonderwijs in Nederland eruit zien en waarom voor deze opbouw is gekozen.

Methodiek en instrumenten

In semigestructureerde interviews hebben we met lerarenopleiders rekenen en wiskunde van 20 pabo's in Nederland gesproken over de volgende kernvragen: Hoe is jullie curriculum van rekenen-wiskunde opgebouwd? Welke inhoud worden wanneer, waarom en hoe aangeboden?

In de analyse bekijken we de manieren waarop de opbouw van vakinhoud, vakdidactiek en wiskundige attitude per studiejaar ingestoken zijn, evenals de achterliggende overwegingen. Ook vergelijken we dit met de elders beschreven kwaliteitscriteria voor opleidingsonderwijs rekenen-wiskunde (Kool et al. , 2023). Opbrengsten/resultaten

Bij de ene opleiding gaan in elke bijeenkomst didactiek rekenen-wiskunde en eigen vaardigheid rekenen-wiskunde hand in hand, terwijl bij een andere opleiding een systeemscheiding is gemaakt in onderwijs in didactiek rekenen-wiskunde en eigen vaardigheid rekenen-wiskunde. De opbouw kan losstaan van vakinhoudelijke overwegingen, bijvoorbeeld ingegeven door de doelgroep waar de studenten in die periode les aan geven, of juist daar volledig door bepaald zijn, bijvoorbeeld vanuit didactische modellen die via domeinen van de vakinhoud worden aangeboden en aangeleerd. Zo zet de ene pabo al vanaf het begin van de opleiding onderwijstijd in op het ontwikkelen van de wiskundige attitude bij studenten. Een andere Pabo begint juist eerst met studenten te leren om met specifieke instructiemodellen te werken en zoeken daarna hoe dat aan kan sluiten op didactiek gericht op kinderen zelf leren nadenken in een rekenles.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Bewustzijn van basisschoolleraren-in-opleiding van hun eigen ontwikkeling bij rekenen-wiskunde In de reken-wiskundebijeenkomsten op de lerarenopleiding basisonderwijs gaat vooral aandacht uit naar het leren van basisschoolleerlingen en hoe dat te ondersteunen. Een onderwerp waar veel minder aandacht aan wordt besteed betreft de eigen leer- en ontwikkelingslijnen van de leraren in opleiding bij rekenen-wiskunde. Hierin worden in algemene zin drie lijnen bij rekenen-wiskunde onderscheiden: een eigenvaardigheidslijn, een didactieklijn en een attitudelijn (Kool et al. , 2023).

Met wiskundige attitude wordt de positieve houding ten aanzien van rekenen-wiskunde bedoeld en het herkennen van wiskunde in de wereld (Oonk & De Goeij, 2006; SLO, 2024). In een voortdurend streven naar kwaliteitsverbetering en meer eigenaarschap bij studenten vroegen wij ons af in hoeverre de opbouw van ons curriculum rekenen-wiskunde eigenlijk helder is voor de studerende leraren-in-opleiding.

Onderzoeksvraag

Hoe bewust zijn toekomstig leraren basisonderwijs van hun eigen leer- en ontwikkelingslijnen rekenen en wiskunde tijdens de opleiding?

Onderzoeksmethodiek en instrumenten

Met een online vragenlijst van tien vragen hebben we de ideeën van pabostudenten over hun ontwikkeling bij rekenen-wiskunde tijdens de lerarenopleiding basisonderwijs uitgezocht. Hiervoor hebben we 58 leraren in opleiding in hun eerste ($n = 39$) en in tweede jaar ($n = 19$) aan de Hogeschool IPABO, Amsterdam bevestigd. De tweedejaarsstudenten hebben ook hun eigen ontwikkeling gevisualiseerd.

Opbrengsten/resultaten

Pabostudenten bleken niet veel besef van hun eigen leerlijnen rekenen-wiskunde tentoon te spreiden. Ze geven wel aan dat ze meer kennis nodig hebben, maar waar dat uit bestaat vinden ze lastig aan te wijzen. Zelden hebben ze goed zicht op hoe activiteiten in de opleiding zich verhouden tot de drie leerlijnen. Niettemin geven de pabostudenten aan dat zij zich behoorlijk bekwaam voelen in het lesgeven in rekenen-wiskunde op de basisschool ($M = 7,01$). In de door de studenten gemaakte visualisaties van hun ontwikkeling zijn verschillende metaforen te herkennen: een stijgende lijn die zo uit een grafiek lijkt te komen, een berg met op de top LKT Wiskunde, een rups die steeds gemakkelijker gaat lopen of een bloem met extra blaadjes. Niet alle lijnen stijgen in hun visualisaties, duidelijk is dat studenten ook her en der stagnatie of achteruitgang bemerken tijdens de opleiding.

Discussievragen

Hoe komt het dat studenten zich relatief hoog op didactiek inschalen? Valt dit te verklaren vanuit het type feedback dat ze ontvangen op hun werkplek van leerlingen en mentor? Wat zouden we kunnen doen om studenten meer bewustzijn van hun eigen ontwikkeling bij rekenen-wiskunde te geven?

Referenties

- Keijzer, R. (2010). Stand van zaken bij rekenen-wiskunde en didactiek op de lerarenopleiding basisonderwijs. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 28(1), 31-45.
- Keijzer, R. (2023). Studielast en contacttijd rekenen-wiskunde op de lerarenopleiding basisonderwijs (2009-2023). Volgens Bartjens – ontwikkeling en onderzoek, 43(1), 41-48
- KNAW (2009). Rekenonderwijs op de basisschool. Rapport
- Kool, M. , Van Doornik-Beemer, H. , Keijzer, R. , Veldhuis, M. & Van Zanten, M. (2023). Kwaliteitscriteria voor het reken-wiskundeonderwijs op de pabo. Volgens Bartjens – ontwikkeling en onderzoek, 42(4), 41-53.
- Oonk, W. , & De Goeij, E. (2006). Wiskundige attitudevorming. *Reken-wiskundeonderwijs: onderzoek, ontwikkeling, praktijk*, 25(4), 37-39. ; SLO (2024). Definitieve conceptkerndoelen rekenen en wiskunde inclusief toelichtingsdocument. SLO.

457. Nieuwe kerndoelen Nederlands: een impuls voor het taalcurriculum op de pabo

Jantien Dhont, SLO, Amersfoort, Nederland; Katinka De Croon, SLO, Amersfoort, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Conceptkerndoelen Nederlands, Implicaties, Pabocurriculum

Samen met het onderwijsveld heeft SLO – op basis van recente inzichten uit wetenschap, beleid en onderwijs - kerndoelen Nederlands geactualiseerd. Deze hebben implicaties voor de inrichting van het taalonderwijs in het basisonderwijs en de onderbouw van het vo. Wat betekent dit voor de lerarenopleiding?

Geactualiseerde kerndoelen Nederlands: een impuls voor het taalcurriculum op de pabo

Samen met het onderwijsveld heeft SLO, in opdracht van OCW – op basis van recente inzichten uit wetenschap, beleid en onderwijs - geactualiseerde conceptkerndoelen Nederlands ontwikkeld. Deze hebben implicaties voor de inrichting van het taalonderwijs in het basisonderwijs en de onderbouw van het vo en dus ook voor de lerarenopleiding. We geven een korte toelichting op de conceptkerndoelen, door met name de nieuwe elementen eruit te lichten. Samenhangend, actief en betekenisvol taalonderwijs binnen een rijke taal-leesomgeving speelt een sleutelrol in de definitieve conceptkerndoelen Nederlands. Daarbinnen gaat het om nieuwe aspecten als reflecteren op taal en taalgebruik, taal om te leren, relaties tussen vorm en betekenis beschouwen, talige identiteit, maar ook het ontwikkelen van een leesvoorkeur.

Tijdens een rondetafelgesprek verkennen we:

In hoeverre de geactualiseerde conceptkerndoelen Nederlands al verankerd zijn in het huidige pabocurriculum; In hoeverre de geactualiseerde kerndoelen Nederlands een impuls kunnen geven aan didactiek en taalbeleid op de pabo. Doel van het gesprek is om lerarenopleiders actief te laten nadenken over de impact van de conceptkerndoelen. Niet alleen op de praktijk van het basisonderwijs, maar ook op de praktijk van de opleiding: bij het vak Nederlands, maar ook bij andere vakgebieden. Leren ook studenten bijvoorbeeld reflecteren op hun eigen taal en taalgebruik? Worden studenten zelf voldoende gestimuleerd om verschillende soorten teksten te lezen en te schrijven, ook bij andere vakgebieden?

Biedt de pabo voldoende stimulans om studenten te ondersteunen bij het verder ontwikkelen van de eigen leesvoorkeur?

Aan de hand van dit soort vragen bedenken we samen wat er nodig is om te komen tot een gemeenschappelijk, doordacht pabocurriculum voor iedere student.

458. Het bevorderen van de begeleiding bij zelfregulerend leren in het voortgezet onderwijs.

Tijmen Vreman, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Zelfregulerend leren, Leerlingbegeleiding, Participatief actieonderzoek

Het vermogen van leerlingen om zelfstandig te plannen en hun eigen leerproces te reguleren is essentieel voor (school)succes en persoonlijke ontwikkeling. Het Eligant richt zich op het verbeteren van de zelfregulatievaardigheden van leerlingen. Door middel van participatief actieonderzoek onderzoeken leraren en leerlingen samen hoe de begeleiding van leraren effectiever kan.

Relevantie

Zelfregulerend leren wordt steeds belangrijker binnen het onderwijs en voor het succes van leerlingen (SLO, z. d.). Het wordt gezien als een essentieel element voor de ontwikkeling van autonomie en verantwoordelijkheid binnen het onderwijs (Zimmerman, 2000). Zelfregulerend leren stelt leerlingen in staat om eigen leerdoelen te stellen, hun leerproces te plannen en te reflecteren op hun voortgang (Kostons et al. , 2014). Maar dit zelfsturend leren gaat niet vanzelf, daar hebben zij hulp bij nodig. Met de groeiende prestatiedruk en toenemende stress bij jongeren (Nederlands Jeugdinstuut, 2022), is het essentieel dat leerlingen ondersteund worden in het ontwikkelen van vaardigheden voor zelfregulatie om hun welzijn te bevorderen (Boer et al. , 2022).

Toelichting praktijk

Het Eligant Lyceum is zes jaar geleden opgericht en werkt vanuit de visie van de Self-Determination Theory (Ryan & Deci, 2000), die benadrukt dat autonomie, competentie en verbondenheid fundamenteel zijn voor intrinsieke motivatie. Dit uit zich op verschillende manieren binnen de school, waarbij leerlingen onder andere zelf gedeeltelijk hun uren en lesstof mogen kiezen. Door jongeren actief te stimuleren keuzes te maken kunnen de hersenen zich juist gaan ontwikkelen (Jolles, 2016) en, zo is onze ervaring, komen zij steviger in hun schoenen te staan. In dit praktijkvoorbeeld ligt de nadruk op het participatief actieonderzoek dat leraren van het Eligant uitvoeren samen met leerlingen in een poging samen te komen tot de beste vorm van zelfregulerend leren. Door middel van dit project wordt onderzocht hoe leraren effectief strategieën kunnen inzetten om leerlingen te ondersteunen in het plannen, uitvoeren en evalueren van hun eigen leeractiviteiten en daarnaast docenten beter in staat stelt om leerlingen te begeleiden. Hiermee kunnen leerlingen hun eigen verantwoordelijkheid nemen, met de juiste mate van ondersteuning op basis van hun individuele behoeften en leerfase (Marreveld, 2018). Dit sluit aan bij bredere educatieve doelstellingen rondom eigenaarschap van leren en past binnen de huidige onderwijstrends die zelfgestuurd leren bevorderen.

Dilemma's

Het versterken van zelfregulerend leren is nog een vrij nieuw gebied binnen het onderwijs, zo ook op ons lyceum, maar in hoeverre is het mogelijk om zelfregulerend leren toe te passen binnen het vmbo? Wat zijn de mogelijkheden en beperkingen, en hoe verhoudt zich dat tot de aanpak op andere onderwijsniveaus? Daarnaast zijn wij benieuwd of het beter is om alle leerlingen dezelfde zelfregulatievaardigheden aan te leren, of dat dit meer op individueel niveau moet worden afgestemd. Tenslotte zijn wij benieuwd of wij deze vaardigheden moeten beoordelen of niet.

Referenties

- Boer, M. , Van Dorselaar, S. , De Looze, M. , De Roos, S. , Brons, H. , Van den Eijnden, R. , Monshouwer, K. , Huijink, W. , Ter Bogt, T. , Vollebergh, W. A. M. , & Stevens, G. (2022). HBSC 2021: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Universiteit Utrecht, Jong in de 21ste Eeuw. <https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2022/09/14/gezondheid-en-welzijn-van-jongeren-in-nederland---hbsc-2021/HBSC+2021+Rapport+Gezondheid+en+welzijn+van+jongeren+in+Nederland+%28002%29.pdf>
- Conley, D. T. , & French, E. M. (2014). Student ownership of learning as a key component of college readiness. *American Behavioral Scientist*, 58(8), 1018-1034. <https://doi.org/10.1177/0002764213515232>
- Jolles, J. (2016). Het tienerbrein: Over de adolescent tussen biologie en omgeving. Pluim.
- Kostons, D. , Donker, A. S. , & Opdenakker, M. -C. (2014). Zelfgestuurd leren in de onderwijspraktijk: Een kennisbasis voor effectieve strategie-instructie. Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd op 29 januari 2024, van https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Opdenakker_Zelfgestuurd-leren-in-de-onderwijspraktijk.pdf
- Marreveld, M. (2018). Dwing leerlingen niet tot zelfstandigheid. Didactief. Geraadpleegd op 23 januari 2024, van <https://didactiefonline.nl/artikel/dwing-leerlingen-niet-tot-zelfstandigheid>
- Ryan, R. M. , & Deci, E. L. (2000). Self-Determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi.org/10.1037//0003-066X.55.1.68>
- SLO. (z. d.). Zelfregulering. Geraadpleegd op 29 oktober 2024, van <https://www.slo.nl/thema/meer/21e-eeuwsevaardigheden/zelfregulering/>
- Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. R. , Pintrich. , & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (p. 13-39). Academic Press.

459. De ontwikkeling, valorisatie en implementatie van een kerncurriculum voor lerarenopleidingen

Jan Knuivers, HAN Academie Educatie, Nijmegen, Nederland; Kristel van Hoywegem, Thomas More Hogeschool, Antwerpen, België; Jessica Rodermans, HAN Academie Educatie, Nijmegen, Nederland; Leonie Janssen, HAN Academie Educatie, Nijmegen, Nederland; Dries D'Haese, Thomas More Hogeschool, Antwerpen, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Curriculumontwikkeling, EvidenceInformed, Samenwerking

De kwaliteit van het onderwijs heeft de grootste invloed (op school) op de resultaten van leerlingen, in het bijzonder voor leerlingen uit kansarme milieus. De Thomas More Hogeschool (VL), Hogeschool Arnhem - Nijmegen HAN (NL) hebben gezamenlijk gekeken hoe dit vormgegeven kan worden in een kerncurriculum.

De kwaliteit van het onderwijs heeft de grootste invloed (op school) op de resultaten van leerlingen, in het bijzonder voor leerlingen uit kansarme milieus. Niemand wordt als leraar geboren. Leraren in opleiding hebben daarom een gestructureerde, coherente en sequentiële introductie nodig in de essentiële kennis, vaardigheden en attitudes bepalend zijn voor goed onderwijs. De Thomas More Hogeschool (VL) en de Hogeschool Arnhem - Nijmegen HAN (NL) delen eenzelfde kijk op hoe goed onderwijs eruit ziet en wat een startklare leraar daarvoor moet kennen en kunnen. Vanuit die gedeelde visie inspireren we elkaar op drie vlakken: Het in detail definiëren wat alle leraren in opleiding minimaal moeten kennen en kunnen in een grotendeels gemeenschappelijk kerncurriculum. De ontwikkeling en validatie van dit - op robuust wetenschappelijk bewijs gebaseerd (best-evidence)- kerncurriculum is via een delphi-studie tot stand gekomen. Deze onderzoeksmethode wordt gebruikt om een consensus te bereiken onder een groep experts (zowel wetenschappelijk als praktisch) over een bepaald onderwerp – in dit geval een leerlijn. Het curriculum heeft de ambitie om een reeks van kennisdoelen ('know that') en vaardigheidsdoelen ('know how') te formuleren waarvan we verwachten dat elke leraar in opleiding ze moet kennen en kunnen om een startbekwame professional te zijn. Het kerncurriculum levert geen blauwdruk voor een gehele opleiding maar geeft een koersrichting en een gemeenschappelijke taal over kernonderdelen van het leraarschap. Het vertalen van dit nieuwe curriculum naar een coherente, sequentiële en logisch opgebouwde opleiding. Welke leerlijnen worden gekozen en hoe worden die concreet omgezet in vakken, (stage)opdrachten en evaluatievormen. Het uitvoeren en ondersteunen van het hele implementatieproces. We leren van elkaars sterke acties en evenzeer (of nog meer) van ieders gemaakte fouten 'en route'.

In deze presentatie bespreken we

Hoe we samen onderzoek voeren naar een kerncurriculum voor leraren in opleiding dat de huidige beste wetenschappelijke kennis bevat over wat startklare professionals moeten kennen en kunnen. Hoe we elkaar ondersteunen bij het vertalen van het kerncurriculum naar de eigen opleidingen en hoe het implementatieproces te begeleiden.

460. Aandacht voor diversiteit en gelijke kansen binnen de lerarenopleidingen in Nederland en België

Lieke Jager, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland; Ruben VanderLinde, Universiteit Gent, Gent, België; Eline Vanassche, KU Leuven, Leuven, België

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Diversiteit, Inclusiviteit, Opleidingspraktijken

Lerarenopleidingen bereiden hun studenten voor op het lesgeven aan verschillende leerlingen. De mate waarin en de manier waarop aandacht wordt besteed aan diversiteit verschilt tussen lerarenopleidingen. Voor het Europese project ED-TED (Erasmus+) verzamelen we opleidingspraktijken die (beginnende) leraren in staat stellen om richting te geven aan deze taak.

Van lerarenopleidingen en lerarenopleiders wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren in het voorbereiden van leraren om goed onderwijs te geven aan leerlingen met uiteenlopende achtergronden en leerbehoeften. Hoe dat vorm te geven is niet evident en gaat gepaard met een aantal uitdagingen (Cochran-Smith et al. , 2016). Zowel waar het gaat om opleidingsvisie, de inbedding in opleidingsprogramma's als concrete praktijken (werkvormen, bronnen, opleidingsdidactiek) zijn er verschillen tussen opleidingen (Guðjónsdóttir & Óskarsdóttir, 2020; Grudnoff et al. , 2017). Hoe kunnen we verschillen duiden? En leiden verschillende aanpakken ook tot kwaliteitsverschillen?

In 2023 is Het Equity and Diversity in Teacher Educator Professional Development (ED-TED) project gestart. Dit Erasmus+ project waaraan 7 landen (Duitsland, Portugal, Ierland, België, Noorwegen en Finland) meedoen heeft in het eerste jaar het doel gehad om binnen al deze landen te verkennen hoe lerarenopleidingen vorm geven aan die rol. Daartoe zijn in al deze landen relevante beleidsdocumenten geanalyseerd en interviews gehouden met lerarenopleiders, programmamanagers en studenten. De analyse richtte zich op hoe er wordt gesproken over diversiteit en gelijkwaardigheid (woorden) alsmede hoe daar in de praktijk invulling aan wordt gegeven (daden) en de uitdagingen die daarbij komen kijken. In het rondetafelgesprek zullen we eerst de resultaten van de eerste verkenning vanuit België (Vlaanderen) en Nederland presenteren. Waar betekenisvol verhouden we ons daarbij ook tot inzichten uit de andere landen. Het rondetafelgesprek zal zich vervolgens richten op welke daden en woorden er nodig zijn om toekomstige leerkrachten (beter) voor te bereiden op het lesgeven aan leerlingen met uiteenlopende achtergronden en leerbehoeften. Dit gesprek staat in het teken van de ontwikkeling van een internationale bronnenbank (<https://info-ted.eu/resource-bank/>) die lerarenopleidingen en lerarenopleiders beoogt te ondersteunen in het verder ontwikkelen van curricula, didactiek en pedagogiek gericht op het inspelen op diversiteit en vorm geven aan gelijke onderwijskansen voor

alle leerlingen. Vooral zijn we benieuwd naar praktijken, initiatieven en ervaringen van de deelnemers.

Richtvragen voor het rondetafelgesprek

- Welke inspirerende opleidingspraktijken ken je die in de bronnenbank terecht moeten komen?
- Wat zijn belangrijke opleidingsvisies en/of opleidingsprincipes onderliggend aan de deze praktijken?
- Wat zijn uitdagingen (organisatorisch, beleidsmatig, opleidings-didactisch, agogisch) die men ervaart m. b. t. deze praktijken?
- Welke behoeften (aan praktijken, aan ondersteuning) liggen er (nog) m. b. t. het opleiden voor diversiteit en gelijke kansen?

Middels dit rondetafelgesprek beogen we mooie daden te ontsluiten en elkaar, over grenzen heen, te inspireren waar het gaat om recht te doen aan diversiteit en gelijkwaardigheid binnen de lerarenopleidingen.

Referenties

- Cochran-Smith, M. , Ell, F. , Grudnoff, L. , Haigh, M. , Hill, M. , & Ludlow, L. (2016). Initial teacher education: what does it take to put equity at the center? *Teaching and Teacher Education*, 57, 6778. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.03.006>
- Grudnoff, L. , Haigh, M. , Hill, M. , Cochran-Smith, M. , Ell, F. , & Ludlow, L. (2017). Teaching for equity: Insights from international evidence with implications for a teacher education curriculum. *The Curriculum Journal*, 28(3), 305-326. <https://doi.org/10.1080/09585176.2017.1292934>
- Guðjónsdóttir, H. & Óskarsdóttir, E. (2020). 'Dealing with diversity': debating the focus of teacher education for inclusion. *European Journal of Teacher Education*, 43, 95-109. <https://doi.org/10.1080/02619768.2019.1695774>

462. Van woorden naar daden in het opleiden voor samenwerken met ouders

Bram Oonk, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland; Mirjam Stroetinga, Marnix Academie, Utrecht, Nederland; Jantien Gerdes, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Samenwerken met ouders, Ouders

Samenwerken met ouders is een essentiële taak voor (toekomstige) leraren. Het opleiden van studenten om samenwerkingsrelaties met ouders aan te gaan, is echter nog geen wijdverbreid praktijk binnen de lerarenopleiding. Deze workshop heeft als doel om concepten over het samenwerken met ouders binnen de lerarenopleiding om te zetten in daden.

Veel startende leraren ervaren hun nieuwe beroep als complex, mede door de groeiende diversiteit in onderwijsbehoeften van kinderen, de thuissituaties en de verwachtingen van ouders (Koeslag-Kreunen, 2021). Het opleiden van studenten voor het samenwerken kan in deze complexe context helpen bij het creëren van goede samenwerkingsrelaties tussen ouders en professionals rondom het opgroeiende kind. Samenwerken met ouders vraagt een empathische, gelijkwaardige en reflectieve grondhouding van leraren ten opzichte van ouders (Stroetinga, 2023). Samenwerken met ouders onderscheidt zich van het begrip 'ouderbetrokkenheid', omdat het de verantwoordelijkheid voor (de kwaliteit van) het contact legt bij de onderwijsprofessional. Deze kijkt op ouders in het onderwijs doet daarmee recht aan de relationele aard van het werken met ouders. Het samenwerken met ouders verdient dus aandacht in de lerarenopleiding, zowel in belang van de leraar, het kind én de ouders. Het samenwerken met ouders is nog geen wijdverbreid principe binnen de lerarenopleiding. Zo is in de kennisbasis nog een instrumentele en leeropbrengstgerichte kijk op ouders in het onderwijs zichtbaar (cf. 10voordeleraar, 2021). Ook laat het onderzoek van de Bruïne et al. (2014) zien dat het opleiden van studenten tot het aangaan van samenwerkingsrelaties met ouders nog afhankelijk is van de initiatieven van individuele lerarenopleiders. Om deze reden en omdat recenter wetenschappelijk onderzoek ontbreekt, hebben de lerarenopleiders van Iselinge Hogeschool en de Marnix Academie een netwerk van lerarenopleiders opgericht dat zich specifiek richt op het opleiden van aanstaande leerkrachten voor het samenwerken met ouders. Eén van de activiteiten die ondernomen is in dit netwerk, is het opstellen van een group concept map. Middels deze werkvorm zijn er belangrijke opleidingsdoelen van aanstaande leerkrachten voor het samenwerken met ouders vastgesteld. Deze doelen zijn: een algemene intermenselijke basis, een pedagogisch-empathische onderzoekende houding, een reflectieve houding ten aanzien van eigen waarden en opvattingen, betrokkenheid bij de ouders, verlangen naar goed contact, achtergrond en kennis, moed en de taken van leraar in de samenwerking. Deze workshop heeft als doel om de woorden uit de group concept

map om te zetten in daden voor de lerarenopleiding. We verkennen welke mogelijkheden er binnen het curriculum van de lerarenopleidingen liggen om de principes in praktijk te brengen. Wij nodigen lerarenopleiders vanuit verschillende expertisegebieden uit om deel te nemen aan deze workshop. Het samenwerken met ouders is immers geen geabstraheerd thema, maar staat altijd in relatie tot andere thema's. Denk hierbij aan thema's als mediawijsheid, lezen, burgerschapsvorming, seksuele en relationele vorming of geschiedenisonderwijs.

Referenties

10voordeleraar. (2021). Lerarenopleiding basisonderwijs: Kennisbases en profilering. Vereniging Hogescholen.

De Bruïne, E. J. , Willemse, M. , D'Haem, J. , Griswold, P. , Vloeberghs, L. , & Van Eynde, S. (2014). Preparing teacher candidates for family–school partnerships. *European Journal of Teacher Education*, 37(4), 409-425. <https://doi.org/10.1080/02619768.2014.912628>

Koeslag-Kreunen, M. (2021). *Fier: Naar onderwijsprofessionals met werkplezier*. Hogeschool Utrecht.

Stroetinga, M. (2023). *Teachers' Collaboration with Parents on Upbringing in Primary Education [dissertatie]*. Universiteit voor Humanistiek.

466. Autonomie in ontwikkeling: Hoe kiezen studenten activiteiten om zich in de breedte te ontwikkelen?

Simone Bijvoet-van den Berg, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland; Marinus Van Grootheest, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Autonomie, Stageactiviteiten, Samen opleiden

In dit praktijkgericht onderzoek onder tweedejaars voltijdstudenten PABO is onderzocht hoe studenten keuzes maken welke stageactiviteiten zij uitvoeren als onderdeel van hun opleiding, en welke afwegingen zij maken om zich vakinhoudelijk in de breedte te blijven ontwikkelen.

In de lerarenopleiding basisonderwijs worden studenten opgeleid tot leerkrachten die zowel vakinhoudelijk, vakdidactisch als pedagogisch bekwaam zijn. Op Iselinge Hogeschool wordt vanaf het eerste jaar van de studie nauw samengewerkt met opleidingsscholen uit de regio om studenten samen op te leiden tot all-round leerkracht. Omdat studenten de opleiding beginnen met verschillende voorkennis, ervaring en ontwikkelingsbehoeften wordt autonomie geboden aan studenten om te kiezen op welke vakinhouden zij zich in studieopdrachten willen richten. Deze toename aan autonomie brengt de vraag met zich mee hoe studenten keuzes maken in de activiteiten die zij uitvoeren op stage, en in welke mate studenten gestimuleerd blijven om zich in de breedte te blijven ontwikkelen. In dit onderzoek is door middel van kwantitatief onderzoek gekeken naar de keuzes die tweedejaars voltijdstudenten maken in de activiteiten die zij uitvoeren. Hieruit is gebleken dat studenten vaker kiezen voor het uitvoeren van activiteiten rondom taal, lezen en rekenen, terwijl andere vakken in beperkte mate worden uitgevoerd. Vervolgens zijn meerdere focusgroepen gehouden met studenten om meer inzicht te krijgen in de afwegingen die studenten maken in het kiezen van stageactiviteiten. Hieruit bleek dat praktische aspecten zoals de stagedag waarop studenten op de opleidingsschool zijn, de ervaring en mening van de mentor in grote mate bepalen welke keuzes studenten maken. Wanneer studenten wel de drang hadden om zich breder te ontwikkelen, kon de extra moeite die studenten moesten doen om de activiteiten uit te voeren hen ervan weerhouden dit daadwerkelijk te doen. De verschillende vormen van begeleiding die op stage en de opleiding worden geboden om studenten te helpen zich in de breedte te blijven ontwikkelen zijn in het focusgroepgesprek onder de loep genomen. De resultaten uit dit onderzoek roept de vraag op hoe de hogeschool, opleidingsschool en student het beste kunnen samenwerken om de student autonomie en kansen te blijven bieden om zich in de breedte te blijven ontwikkelen als leerkracht.

468. Klankbordsessie Handboek Mens & Maatschappijdidactiek VO

Hanneke Tuithof, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland; Dorien Doornebos-Klarenbeek, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Jefta Bego, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Luuk Bakker, de, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Ondersteuning vakdidactische ontwikkeling

We voeren een rondetafelgesprek over vakdidactische ondersteuning die studenten in opleiding en beginnende docenten nodig hebben (gericht op Mens en Maatschappijvakken). Na een korte bespreking van onderzoek hiernaar, bespreken we blinde vlekken die bij het opleiden voor samenwerking tussen de M&M-vakken en hoe een handboek hieraan kan bijdragen.

OnderwerpRondetafelgesprek over vakdidactische ontwikkeling van studenten en beginnende docenten en (oplossingen voor) blinde vlekken bij het opleiden voor samenwerking tussen de M&M-vakken.

Aanleiding

In het voortgezet onderwijs, met name in de onderbouw van het vmbo en in vernieuwingscholen, wordt onderwijs binnen het leergebied mens en maatschappij regelmatig vakoverstijgend aangeboden. Niet de aparte schoolvakken als aardrijkskunde, economie en geschiedenis staan op het rooster, maar een samenwerkingsvak, bijvoorbeeld onder de naam Mens en Maatschappij (M&M). Studenten worden vaak niet expliciet opgeleid om een samenwerking tussen deze vakken vorm te geven: ze worden docent aardrijkskunde, economie of geschiedenis.

Context

De meeste lerarenopleidingen leiden zeer beperkt op voor het lesgeven of ontwerpen in zo'n samenwerkingsvak: allereerst staat het opleiden in een van de M&M-vakken centraal. Tegelijk zien we dat studenten in de stage of als startende docent niet altijd gaan lesgeven in het schoolvak van hun opleiding, maar in een samenwerkingsvak. Studenten zijn hierop nog niet altijd goed voorbereid. Om die reden werken verschillende opleiders aan een handboek/ handreiking. Hierin nemen we ook de ontwikkeling van de nieuwe concept-kerndoelen voor het leergebied M&M mee. Op basis van inzichten uit recent onderzoek naar vakdidactische ontwikkeling bij studenten, gaan we hierover met elkaar in gesprek.

Beoogde opbrengst van het gesprek

Inzicht in:

- beelden over wat de M&M-vakken met elkaar verbindt;
- beelden over wat nodig is om onderwijs uit te voeren in een (M&M-)samenwerkingsvak;
- beelden over wat nodig is om onderwijs te ontwerpen voor een (M&M-)samenwerkingsvak;
- hoe opleidingen aandacht besteden aan samenwerking tussen M&M-vakken.

Wijze waarop inbreng van deelnemers wordt gevraagd

We voeren een rondetafelgesprek in meerdere ronden. In elke ronde staat een vraag centraal, die vanuit de verschillende aanwezige expertises wordt beantwoord. In de opeenvolgende rondes worden verhelderende en verdiepende vragen gesteld.

Referenties

De Bakker, L. , Burlage, A. , Hendrik, M. , van Herwaarden, F. & van Norden, S. (2022). Praktische didactiek voor geïntegreerd zaakvakonderwijs. Coutinho

Tuithof, H. (Red.). (2018). Wat werkt als je samenwerkt? Voorbeelden van samenwerking tussen gammavakken. Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken.

Tuithof, H. & Bego, J. (Red.). (2024) Wat werkt als je samenwerkt? Voorbeelden van samenwerking tussen Mens- en Maatschappijvakken. Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken.

Risselada, T. & Tuithof, H. (Hosts). (2024, 8 september) Het schoolvak Mens & Maatschappij (Nr 1) [Podcastaflevering]. In LLEARN from the PAST. Te raadplegen op: <https://toetsrevolutie.nl/podcast/llearn-from-the-past-1-het-schoolvak-mens-maatschappij/>

470. Extended reality, extended opleiden: praktijkvoorbeelden

Pieter Schutijser, Hogeschool VIVES, Kortrijk, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: XR, Opleiding

Hogeschool VIVES integreert XR-technologie in het onderwijs door inspiratiesessies, infrastructuurverbeteringen en interne opleidingen. Dit bevordert de implementatie van XR bij studenten en lerarenopleiders, met toepassingen in diverse domeinen zoals (dieren)zorg en techniek. In deze sessie worden een aantal praktijkvoorbeelden voorgesteld op meso- en micro-niveau.

Twee jaar geleden lanceerde de Vlaamse Overheid het XR Actieplan, gericht op het integreren van XR-technologie in de derde graad van het technisch en beroepsonderwijs (HAVO, VWO, MBO). Dit initiatief markeerde het begin van een bredere implementatie van XR in het onderwijs, met inmiddels ook initiatieven voor het algemeen secundair en lager onderwijs. Voor lerarenopleiders is het essentieel om deze technologie te omarmen, aangezien afgestudeerden vaak terechtkomen in scholen waar XR al wordt toegepast. Hogeschool VIVES heeft daarom diverse acties ondernomen op meso- en microniveau om XR te integreren bij zowel studenten als lerarenopleiders. Het doel is om op verschillende niveaus te inspireren en de kans op succesvolle implementatie van XR in het curriculum te vergroten. Een aantal concrete praktijkvoorbeelden illustreren deze aanpak. Allereerst werden inspiratiesessies georganiseerd voor opleidingshoofden, waarin de wetenschappelijke relevantie van XR werd besproken, verschillende domeingebonden applicaties werden verkend en opties voor curriculumintegratie werden bediscussieerd.

Op infrastructureel niveau zijn op de verschillende VIVES-campusen XR-ruimtes ingericht, uitgerust met mobiele boxen met MetaQuest3-headsets, schermen om te casten en een open access ruimte voor docenten en studenten. Daarnaast is er ook een specifieke XR-ruimte rond Blue Energy: The Reef. Interne docentenopleidingen worden vaak aangeboden tijdens de 'Taste of Technology'-sessies, geleid door de onderwijstechnoloog XR, om het gebruik van het uitleensysteem van de mobiele boxen te bevorderen. Deze sessies zijn ook toegankelijk voor studenten en zijn al geïntegreerd in bepaalde opleidingsonderdelen.

Alsook de Wetenschapsbar, georganiseerd door de Dienst Wetenschapscommunicatie, biedt een thematisch netwerkmoment voor onderzoekers, vaak in samenwerking met naburige universiteiten, en is ook open voor externen. Tijdens de Wetenschapsbar over AI werd een XR-ervaring toegevoegd, en er is inmiddels een aanvraag ingediend voor een Wetenschapsbar specifiek gericht op XR. Deze "extended" aanpak heeft geleid tot een breed intern XR-netwerk dat niet alleen binnen het onderwijsdomein actief is, maar onder meer ook in de (dieren)zorg- en techniekopleidingen van het

instituut. Voorbeelden hiervan zijn het herkennen van sociale honden via 360°-video's, de inzet van immersive rooms, VR en MR in de zorg, en 3D-scanning in techniekopleidingen.

471. Kansrijke schoolloopbanen: opleiden over grenzen van po en vo heen

Patrick dr. Van Schaik, HZ University of Applied Sciences, Vlissingen, Nederland; Linda dr. Van den Bergh, Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg, Nederland; Rosalina Boer, HZ University of Applied Sciences, Vlissingen, Nederland; Ronald Keurentjes, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: opleiden over grenzen, overgang pov

Wat doen pabo's en tweedegraads lerarenopleidingen om toekomstige leraren op te leiden over de grenzen van po en vo heen? In dit symposium presenteren we de resultaten van het onderzoek vanuit Landelijk Expertisecentrum PO-VO (LEPOVO) naar deze vraag aangevuld met twee praktijkvoorbeelden vanuit twee lerarenopleidingen.

De overgang van primair onderwijs (po) naar voortgezet onderwijs (vo) is een cruciale fase in de schoolloopbaan van leerlingen, vaak gezien en ervaren als een breukvlak in hun doorgaande schoolloopbaan. De overgang po – vo wordt gekenmerkt door veranderingen in de leeromgeving, de sociale context en eisen (Korpershoek et al. , 2016). Leerlingen ervaren vaak stress en onzekerheid, wat kan leiden tot een daling in motivatie en schoolprestaties (Kennisrotonde, 2017). Bovendien kunnen bestaande ongelijkheden tijdens de overgang worden verstrekt (Van de Werfhorst & Mijs, 2010). Leraren – zowel in het po als in het vo - spelen een belangrijke rol in het faciliteren van een soepele overgang als onderdeel van kansrijke schoolloopbaan (Onderwijskennis. nl, 2021). Echter, veel leraren voelen zich onvoldoende toegerust om leerlingen effectief te begeleiden tijdens deze overgang (Gaikhorst et al. , 2020). Veel scholen werken daarom vaak plaatselijk samen aan een soepele overgang. Lerarenopleidingen hebben echter ook de verantwoordelijkheid om toekomstige leraren voor te bereiden op hun rol in de overgang po – vo. Het is daarom van belang dat zowel pabo's als tweedegraads lerarenopleidingen in hun curricula expliciet aandacht hebben voor deze overgang en zo bijdragen aan het bevorderen van kansrijke schoolloopbanen (Kennisrotonde, 2019; Timmermans e. a. , 2016; Verhoeven e. a. , 2019). Bovendien is het van belang dat dat zij hierin samenwerken om een coherente aanpak te waarborgen (Gelderblom, 2016). Door het Landelijk Expertisecentrum PO-VO (LEPOVO) is in 2024 in beeld gebracht wat lerarenopleidingen doen (of niet doen) om toekomstige leraren op te leiden over de grenzen van po en vo heen en hoe zij hen daarmee voorbereiden op hun rol in het bevorderen van kansrijke schoolloopbanen. Dit symposium geeft in drie bijdragen een beeld van dit landschap. De eerste bijdrage betreft een presentatie van de resultaten van dit onderzoek. De tweede en derde presentatie geven beide een praktijkvoorbeeld vanuit twee hogescholen: een vanuit de pabo van de HZ University of Applied Sciences en een vanuit de Fontys lerarenopleidingen. We sluiten af met een interactieve discussie waarin we de deelnemers uitnodigen om de presentaties te spiegelen aan hun eigen lerarenopleidingen.

Bij symposium: individuele presentatie 1

Achtergrond: Voor het bevorderen van kansrijke schoolloopbanen is het van belang dat lerarenopleidingen toekomstige leraren voorbereiden op hun rol in de overgang po – vo. Zowel pabo's als tweedegraads lerarenopleidingen zouden daarom in hun curricula expliciet aandacht moeten hebben voor deze overgang en samenwerken om een coherente aanpak te waarborgen (Gelderblom, 2016; Kennisrotonde, 2019; Timmermans e. a. , 2016; Verhoeven e. a. , 2019).

Onderzoeksvraag: Dit onderzoek richt zich daarom op de vraag 'welke initiatieven nemen lerarenopleidingen (pabo en tweedegraads) in Nederland om hun studenten op te leiden over de grenzen van po en vo heen?

Onderzoeksmethodiek: Voor dit onderzoek zijn vertegenwoordigers (opleidingsmanagers, directeuren, lerarenopleiders of projectcoördinatoren) van 21 lerarenopleidingen (negen pabo's en twaalf tweedegraads lerarenopleidingen) van dertien hogescholen geïnterviewd in de periode oktober – december 2024. Een interviewleidraad is samengesteld naar aanleiding van verkennende interviews begin 2024. Codering en analysering is gedaan met gebruik van Atlas. ti.

Opbrengsten/resultaten: Voorlopige resultaten laten een grote verscheidenheid aan initiatieven en activiteiten zien, met o. a. variatie in moment, doel, duur, duurzaamheid, gezamenlijk optrekken tussen de beide sectoren en plaats in het curriculum. In pabo's vinden we meer initiatieven én het besef van de noodzaak om aandacht te geven aan het opleiden over grenzen heen dan in tweedegraads lerarenopleidingen. Voorlopige conclusie is dat meer samenwerking en het gesprek over de aansluiting po – vo in én tussen lerarenopleidingen kan bijdragen aan een soepelere aansluiting po – vo. In de sessie gaan we in op de variëteit aan initiatieven en activiteiten, welke kansen en belemmeringen er liggen, en nemen we de tijd om de resultaten te spiegelen aan onze eigen opleidingen.

Discussievragen

Wat is het belang van de resultaten van dit onderzoek in het versterken van kansrijke schoolloopbanen van leerlingen?

Wat zijn de implicaties van dit onderzoek voor zowel de pabo's als tweedegraads lerarenopleidingen? Met de gevonden initiatieven lijken we stap stap voor stap aan te sluiten op de ontwikkelingen in de onderwijspraktijk. Maar moeten wij - om kansrijke schoolloopbanen te versterken - juist niet vooruitlopen op die ontwikkelingen aanjares van innovatie zijn, juist op dit belangrijke thema?

Bij symposium: individuele presentatie 2

Pabostudenten snuffelen in het voortgezet onderwijs

De overgang van po naar vo is een cruciaal moment in de schoolloopbaan van kinderen. Scholen zouden veel kunnen bijdragen aan succesvolle overgangen, maar het ontbreekt vaak nog aan samenwerking en effectieve communicatielijnen met elkaar en met ouders. Meer consistentie in de pedagogische en didactische aanpak tussen po en vo zou bijdragen aan een soepele overgang (Jindal-Snape e. a. , 2019; Van Rens e. a. , 2017). Om meer zicht te krijgen op de vo-praktijk lopen studenten van de HZ (specialisatie oudere kind) in hun vierde jaar een dag snuffelstage in een vo-school. Zij verdiepen zich in de doorlopende leerlijn van een vakgebied, brengen in kaart hoe de leerlingen uit hun eigen stagegroep hieraan werken en hoe dit aansluit op de voorgaande of opvolgende groepen. In de snuffelstage onderzoeken zij de aansluiting met het vo door vanuit de kerndoelen te bekijken hoe de lessen worden ingericht, in hoeverre er ingespeeld wordt op de voorkennis van de leerlingen

en hoe de toetsing is ingericht. Dit jaar zijn hier vanuit onderzoekslijn 2 van het Landelijke Expertisecentrum PO-VO (LEPOVO) enkele vragen aan toegevoegd, gericht op het creëren van rijke kansen in de overgang van po naar vo. Samenwerking tussen po en vo en het differentiëren vanuit hoge verwachtingen zijn hierin belangrijke thema's.

De volgende aanvullende vragen zijn gesteld:

- Welke didactische componenten zie je terug in het handelen van de leerkrachten op het vo? En welke pedagogische componenten?
- Hoe wordt er gedifferentieerd in de school (type brugklassen: homogeen, dakpan, breed)? En hoe differentiëren docenten in de klas?
- Vraag aan minimaal 3 leerlingen: Hoe heb je de overstap van de basisschool naar het vo ervaren? Wat was fijn en wat had je graag anders gewild?
- Vraag aan minimaal 3 leerlingen: Voel je je thuis in je klas? Waardoor wel / waardoor niet?
- Reflecteer na je snuffelstage op de verschillen tussen het po en het vo: Wat spreekt je het meest aan in het basisonderwijs?

Wat spreekt je het meest aan in het voortgezet onderwijs?

De studenten (n= 40) nemen deze vragen in januari mee in hun snuffelstage. Zij verwerken hun antwoorden en reflecties in hun portfolio. Het deel waarin de bovenstaande vragen beantwoord zijn, leveren zij apart aan bij de docent-onderzoeker. Deze verslagen worden thematisch geanalyseerd door de leden van de binnenkring van onderzoekslijn 2 van LEPOVO. In maart zullen de resultaten gepresenteerd worden in dit symposium op het Velon congres.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Een vergaand voorbeeld van opleiden over de grenzen van po en vo heen is bi-certificering. Bi-certificering wordt bij Fontys al decennia in praktijk gebracht door twee studies te combineren. Doorgaans door een voltijdse leeromgeving te combineren met de deeltijdse leeromgeving van een andere. Vanuit deze praktijkkennis en- de wetenschap dat het werkveld, mede door de veranderende arbeidsmarkt, meer en andersoortige leraren (breder en talentgericht opgeleid) in hun scholen wil aanstellen, én aanstaande leraren behoefte hebben aan flexibele opleidingsroutes die het beter mogelijk maken om 'de leraar te kunnen worden die zij zelf willen zijn';

- aansluitend bij het advies 'Ruim baan voor leraren' (Onderwijsraad, 2018), waarin werd gepleit voor breed inzetbare leraren, niet belemmerd door smalle lesbevoegdheden en hybride leraren, die werken in het onderwijs combineren met werken in een andere baan;

- en passend binnen de strategische koers van Fontys (Fontys for Society); antwoordde Fontys in studiejaar 2020-2021 met de start van nieuwe opleidingstrajecten, waaronder Pabo-ALO. (Als voorbode voor studiejaar 2025-2026, waarin Fontys start met een nieuw curriculum voor al haar educatieve opleidingen. Voor iedere aanstaande leraar, is het dan mogelijk om de bevoegdheid als leraar basisonderwijs eenvoudiger te combineren met elke andere tweedegraads lerarenbevoegdheid). Pabo-ALO betreft een geïntegreerd voltijds opleidingstraject. Aanstaande leraren worden in de gelegenheid gesteld om in viereneenhalf jaar de volledige bevoegdheden te behalen voor zowel leraar basisonderwijs als leraar lichamelijke opvoeding. De hybride leeromgeving die hiervoor ingericht is, is gebaseerd op het werken met drie verschillende soorten leeruitkomsten: universele leeruitkomsten, waarmee een stevige brede basis wordt gelegd voor een rol als leerkracht en zowel in het PO als VO te realiseren zijn;

- specifieke leeruitkomsten (bepalend voor de af te geven bevoegdheid);

- profilering (keuzemogelijkheden om eigen kleur te geven aan je diploma) met specifieke leeruitkomsten van de tweede bevoegdheid. Vanaf week drie in kwartaal één in het eerste studiejaar, beschikt de aanstaande leraar over een mogelijkheid om het leren op de werkplek (waar de ontwikkeling in de leeruitkomsten getoond moet worden) vorm te geven. In het eerste studiejaar vindt het leren doorgaans plaats in het PO, vanaf het tweede leerjaar zijn het doorgaans combinaties van po en vo/mbo. Uitdagingen – ook i. h. k. v. doorlopende leerlijnen po-vo - voor de doorontwikkeling van deze leeromgeving zijn er volop. Het is onze droom dat onze aanstaande leraren in de onderbouw van het VO ook aan hun Pabo-specifieke leeruitkomsten kunnen werken.

Referenties

- Gaikhorst, L. , Beishuizen, J. , Zijlstra, B. , & Volman, M. (2020). The challenges of beginning teachers in urban primary schools. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 609-630.
- Gelderblom, G. (2016). Ontwikkeling van een instrument voor de meting van leraar-leerlingrelaties binnen het voortgezet onderwijs. *Pedagogische Studiën*, 93(3), 183-206.
- Kennisrotonde. (2017). Welke factoren spelen een rol bij de overgang van po naar vo en hoe kunnen scholen inspelen op deze factoren? (KR. 249). Den Haag: Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.
- Kennisrotonde. (2019). Wat is er bekend over effectieve manieren om de overgang van po naar vo te versoepelen? (KR. 722). Den Haag: Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.
- Korpershoek, H. , Beijer, C. , Spithoff, M. , Naaijer, H. , Timmermans, A. , van Rooijen, M. , Vugteveen, J. , & Opdenakker, M. (2016). Overgangen en aansluitingen in het onderwijs. Deelrapportage 1: reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mbo overgang. Groningen: GION Onderwijs/Onderzoek.
- Onderwijskennis. nl. (2021). Overgang po-vo.
- Timmermans, A. , de Boer, H. , & van der Werf, M. (2016). An investigation of the relationship between teachers' expectations and teachers' perceptions of student attributes. *Social Psychology of Education*, 19(2), 217-240.
- Van de Werfhorst, H. G. , & Mijs, J. J. B. (2010). Achievement inequality and the institutional structure of educational systems: A comparative perspective. *Annual Review of Sociology*, 36, 407-428.
- Verhoeven, M. , Poorthuis, A. M. G. , & Volman, M. (2019). The role of school in adolescents' identity development. A literature review. *Educational Psychology Review*, 31(1), 35-63.
- Jindal-Snape, D. , Cantali, D. , MacGillivray, S. & Hannah, E. (2019). Primary-Secondary Transitions: A Systematic Literature Review. *Social Research series*, University of Dundee / Scottish Government.
- Van Rens, M. , Haelermans, C. , Groot, W. , & Van den Brink, H. M. (2017). Facilitating a successful transition to secondary school:(how) does it work? A systematic literature review. *Adolescent Research Review*, 3, 43–56.
- Onderwijsraad (2018). Ruim baan voor leraren. Den Haag: Onderwijsraad.

476. In gesprek met Cito over de landelijke reken- en wiskundetoets voor de pabo (RWT)

Jorine Vermeulen, Cito, Arnhem, Nederland

Programmalijs 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Landelijke Rekenwiskundetoets pabo

Vanaf schooljaar 2024-2025 maken (toekomstige)studenten die instromen op de pabo de landelijke reken- en wiskundetoets voor de pabo (RWT). Cito ontwikkelt en beheert de RWT in opdracht van de Vereniging van Hogescholen. In dit rondetafelgesprek gaat Cito in gesprek met lerarenopleiders over hun ervaringen met de RWT.

Uit De Staat van het Onderwijs (Onderwijsinspectie, 2024) blijkt dat minder dan de helft van de basisschoolleerlingen 1S behaalt terwijl verwacht wordt dat 65% van de leerlingen dit niveau zou moeten behalen. Voor kansrijk reken-wiskundeonderwijs is het van belang dat leraren voldoende rekenvaardig zijn. Hoe kansrijk studenten zijn in het behalen van het gewenste eindniveau hangt af van het niveau waarmee ze instromen op de pabo. Vanaf schooljaar 2024-2025 maken studenten die instromen op de pabo de landelijke reken- en wiskundetoets voor de pabo (RWT). Voorgaande schooljaren maakten studenten de Wiscat-Pabo. De RWT meet of een (toekomstige) pabostudent voldoende rekenvaardig is om het vak rekenen en wiskunde op de pabo goed te kunnen volgen. Cito ontwikkelt en beheert de RWT in opdracht van de Vereniging van Hogescholen. In het ontwerpproces van de RWT zijn in samenwerking met verschillende lerarenopleiders en deskundigen op het gebied van 3F-rekentoetsen de doelen van de Wiscat-Pabo vergeleken met het referentiekader Rekenen (Expertgroep Doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen, 2009). De RWT meet rekenvaardigheid met vier domeinen: 1. Hele getallen, 2. Verhoudingen, procenten, breuken en decimale getallen, 3. Meten en meetkunde en 4. Verbanden en statistiek. De toets bestaat uit twee onderdelen: hoofdrekenen en niet-hoofdrekenen. Gedurende de gehele toets mogen kandidaten gebruik maken van kladpapier (Cito, 2024). Om studenten inzicht te geven in hun toetsprestaties krijgen ze op deze domeinen en onderdelen vaardigheidsscores die ze kunnen vergelijken met de landelijke norm (575). Bij een nieuwe toets, zoals de RWT, is het voor gebruikers niet altijd vanzelfsprekend hoe de scores per domein en onderdeel (getallen en woorden) gekoppeld kunnen worden aan leeractiviteiten ter voorbereiding op de toets (daden). Daarom wil Cito in dit rondetafelgesprek met lerarenopleiders in gesprek over het gebruik van deze toetsscores voor de vormgeving van hun begeleiding. De centrale vraag bij het gesprek is: Hoe kunnen we de kloof tussen “woorden” (doelen uit de handreiking en cijfers uit de rapportages) en “daden” (toetsvoorbereiding op de pabo) verkleinen? In de presentatie voorafgaand aan het gesprek delen we de eerste statistieken over de toetsprestaties van (toekomstig)studenten. Het doel van het gesprek is het opdoen van ideeën die ons verder helpen bij verbeteren van de RWT-rapportages voor docenten en studenten. Tijdens de inleidende presentatie zullen we enkele statistieken over de toetsresultaten van de RWT per domein en per onderdeel uit het eerste semester van schooljaar 2024-2025 delen.

Referenties

Cito (2024). Handreiking Landelijke reken- en wiskundetoets voor de pabo (RWT). Cito, Arnhem.
<https://cito.nl/onderwijs/hoger-onderwijs/landelijke-reken-en-wiskundetoets-voor-pabo/voor-studenten/>

Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (2009). Over de drempels met taal en rekenen.
Enschede: Expertgroep Doorlopende Leerlijnen.

Onderwijsinspectie (2024). De Staat van het Onderwijs 2024. De Staat van het Onderwijs |
Onderwerp | Inspectie van het onderwijs

477. Hoe breng je pedagogisch-ethische vragen tot leven over digitale technologie in de klas?

Pieter Boshuizen, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland; Haitske de Visser, Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs (RVKO), Rotterdam, Nederland; Laura de Ridder, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland; Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs (RVKO), Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Waardengedreven professionalisering, Digitale ethiek, Ervaringsgericht onderzoek

Veel scholen benaderen digitale technologie als middel voor een onderwijsdoel. In ons casuonderzoek maken wij ruimte om, naast instrumentele afwegingen, ook de dialoog te voeren over de machtspolitieke en existentiële impact van digitale technologie op school (Adams & Groten, 2023). In deze sessie delen wij onze ervaringen en openstaande vragen.

In deze tijd van digitale innovatie, is het belangrijk op scholen ruimte te maken voor onderwijspedagogische reflectie over digitale technologie. Op veel scholen vindt die reflectie wel plaats, maar overheerst een instrumenteel perspectief: digitale technologieën worden gezien als waardenvrije, neutrale instrumenten, die autonoom gebruikt kunnen worden om een doel te bereiken. De vraag 'wat werkt' overheerst, waardoor minder ruimte is voor de vraag of datgene wat werkt ook pedagogisch wenselijk (c. f. Biesta, 2010). In hun artikel over techno-ethische afwegingen met betrekking tot digitale technologie, benadrukken Adams en Groten (2023) dat een goed gesprek over technologie, meer vraagt dan een instrumentele doel-middel afweging alleen. Voor een zorgvuldige professionele reflectie op digitale technologie in de klas, moet ook ruimte worden gemaakt voor de machtspolitieke en existentiële impact van onderwijstechnologie. In ons casuonderzoek trekken wij een paar maanden op met twee basisscholen. We verzamelen ervaringsverhalen van leerkrachten en leerlingen. In de geest van de fenomenologische onderzoekstraditie, is ons streven om zo dicht mogelijk bij de geleefde ervaring te komen van de kinderen en volwassenen die betrokken zijn in het onderwijs (Ijsseling, & Boshuizen, 2021). De ervaringsverhalen die we hebben opgehaald, geven we vervolgens terug aan de leerkrachten zelf. De verhalen vormen ook het startpunt van een professionele dialoog in het team. De waarden die in de verhalen verstopt zitten, proberen wij ter sprake te brengen. Hierbij is de uitdaging niet alleen oog te hebben voor de instrumentele dimensie, maar ook voor de machtspolitieke en de existentiële dimensie van digitale technologie in de klas. In onze onderzoeksopzet zit een spanning: enerzijds wij zo dicht mogelijk bij de eigen ervaring van de leerkracht blijven, terwijl wij anderzijds de pedagogisch-ethische bezinning op die ervaring willen verdiepen en verbreden. Als deze sessie plaatsvindt, hebben wij ons casuonderzoek op de eerste school afgerond en zitten wij middenin het onderzoek op de tweede school. We delen onze eerste bevindingen op de eerste school inclusief de opgehaalde ervaringsverhalen en gaan in gesprek over de vragen die nog openliggen.

Referenties

Adams, C. & Groten, S. (2023) A techno-ethical framework for teachers. Learning Media and Technology. DOI: 10. 1080/17439884. 2023. 2280058

Biesta, G. J. J. (2010) Why 'what works' still won't work: from evidence-based education to value-based education. Studies in Philosophy and Education.

Ijsseling, H. & Boshuizen, P. (2021) Pedagogisch praktijkonderzoek en fenomenologie. In G. Biesta, & M. Janssens (reds) Pedagogiek als betrokken handelingswetenschap. Phronese.

478. Ontdek het effect van het husselen van groepen

Marianne Hooijsma, NRO Kennisrotonde, Den Haag, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Groepsdynamiek, sociaal welzijn, zitplaatsen

De dynamiek in een groep heeft invloed op het gedrag van leerlingen en de mate waarin ze tot leren komen. Scholen vragen zich daarom af hoe ze de groepsdynamiek positief kunnen beïnvloeden. In deze interactieve presentatie wordt kennis uit wetenschappelijke onderzoeken over herverdeling van groepen en zitplaatsen toegelicht.

De dynamiek in een groep is belangrijk voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van individuele leerlingen. Daarnaast speelt de groepsdynamiek een belangrijke faciliterende rol in het leerproces. Scholen proberen daarom, waar mogelijk, de groepsdynamiek positief te beïnvloeden, bijvoorbeeld door met zorg naar de indeling van groepen te kijken. Door het lerarentekort hebben scholen echter regelmatig te maken met uitbreidende klassen, wat extra uitdagingen met zich meebrengt voor een prettig klimaat in de klas. Leraren-in-opleiding komen al voor veel pedagogische uitdagingen te staan, en verdienen daarom handvatten voor simpele, goed onderbouwde implementaties van effectief klassenmanagement waar zowel zichzelf als hun leerlingen écht wat aan hebben.

Wetenschappelijk onderzoek naar sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen laat een verband zien met de indeling van zitplaatsen in de klas. Deze kennis wordt in de presentatie toegelicht aan de hand van de Kennisrotonde vraag: "Wat zijn de effecten van het herverdelen van complete groepen of zitplaatsen op individuele leerlingen en op sociale dynamieken in de groep?". De vraag wordt beantwoord aan de hand van bevindingen uit de wetenschappelijke literatuur, voorbeelden uit de praktijk, en wordt gedemonstreerd via een praktische implementatie van herverdeling van zitplaatsen. Wat de presentatie teweeg brengt is (vernieuwende) inzichten in de pedagogische waarde van een goed onderhouden groepsdynamiek, en de invloed van herverdeelde zitplaatsen. Om de invloed van groepsdynamiek naar voren te brengen wordt in de presentatie aandacht besteed aan algemene opvattingen over het husselen van groepen, en of deze gegrond zijn of juist niet. Deelnemers delen eigen ervaringen met verschillende groepsdynamieken, en geven voorbeelden uit de praktijk. In een plenaire bespreking wordt de koppeling gemaakt naar de Kennisrotonde: hoe zijn de ideeën van deelnemers gerelateerd aan wetenschappelijke bevindingen over groepsdynamiek en zitplaatsen in de klas? Na een theoretische toelichting van het wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van het husselen van zitplaatsen, krijgen de deelnemers zelf een andere zitplaats. Hierin wordt het nut van het husselen van zitplaatsen zichtbaar gemaakt. Uiteindelijk worden praktische interventies toegelicht die leraren-in-opleiding kunnen inzetten, zoals het sociogram, met uitleg over hoe deze opgesteld kan worden.

479. Samenwerkend leren in de lerarenopleiding capteren via vragenlijst en BSL-tool

Stijn Coussement, Hogeschool VIVES, Kortrijk, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): Geschiedt voor alle onderwijssectoren, Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: samenwerken, vragenlijst, tool

Hogeschool VIVES ontwikkelde een vragenlijst en BSL-tool om de kwaliteit van sociale interacties bij groepswork in de lerarenopleiding te meten. De vragenlijst is gebaseerd op vier dimensies van samenwerkend leren zoals afgebakend door Le, Janssen en Wubbels (2018): Sociale Vaardigheden, Status Competentie, Participatie en Gedrag. De ontwikkelde vragenlijst bleek betrouwbaar en valide, en kan docenten en studenten helpen bij het verbeteren van samenwerking en het geven van gerichte feedback.

Naast een korte toelichting over de ontwikkelde vragenlijst, gaan we tijdens de onderzoekspresentatie dieper in op hoe de vragenlijst ingezet kan worden als onderdeel van digitaal samenwerkend leren (CSCL: computer-supported collaborative learning) in het lager (primair) onderwijs. Aan de hand van goede praktijkvoorbeelden en zelfontworpen leerpaden illustreren we de toepassing van de CSCL-didactiek in het lager (primair) onderwijs.

Groepswork is een cruciale werkvorm binnen de lerarenopleiding voor kleuter- en lager onderwijs. Echter, de kwaliteit van sociale interacties tijdens groepswork krijgt vaak minder aandacht dan de cognitieve aspecten. Deze studie ontwikkelt en valideert een vragenlijst om de kwaliteit van sociale interacties bij groepswork te meten en als feedbackinstrument te gebruiken. De vragenlijst is gebaseerd op vier dimensies van samenwerkend leren: Sociale Vaardigheden, Status Competentie, Participatie en Gedrag, zoals afgebakend door Le, Janssen en Wubbels (2018). Methode De vragenlijst werd ontwikkeld in vier fasen. Eerst werden items ontworpen op basis van literatuur en kwalitatieve bevindingen. Vervolgens werden deze items geëvalueerd en aangepast door studenten. De uiteindelijke vragenlijst bevatte 24 items, verdeeld over de vier dimensies. De vragenlijst werd getest bij 182 studenten uit de lerarenopleidingen van het 1ste en 2de jaar kleuter- en lager onderwijs van Hogeschool VIVES. De betrouwbaarheid en validiteit van de vragenlijst werden onderzocht door middel van factoranalyse, Cronbach's Alpha en intraclasscorrelatie.

Resultaten

De factoranalyse bevestigde de vier dimensies van samenwerkend leren, die samen 66,1% van de variantie verklaarden. De Cronbach's Alpha-waarden varieerden van 0,82 tot 0,93, wat wijst op een goede interne consistentie. De intraclasscorrelatie toonde een goede tot uitstekende overeenstemming tussen de test- en hertestresultaten. Participatie bleek de belangrijkste dimensie in de beoordeling van groepswork. Conclusies

De ontwikkelde vragenlijst is een betrouwbaar en valide instrument om de kwaliteit van sociale interacties bij groepswork te meten. Het kan docenten helpen om gerichte feedback te geven en de samenwerking binnen groepen te verbeteren. De vragenlijst kan ook door studenten zelf worden

gebruikt voor zelfevaluatie en groepsreflectie. Toekomstig onderzoek zal zich richten op het verder verbeteren van de gebruiksvriendelijkheid en het digitaliseren van de vragenlijst: de BSL-tool.

Implicaties

De vragenlijst biedt een waardevol hulpmiddel voor docenten om de sociale dynamiek binnen groepen te monitoren en te verbeteren, zowel in fysieke als online leeromgevingen. Het instrument kan bijdragen aan een betere voorbereiding van studenten op hun professionele loopbaan, waarin samenwerking een belangrijke rol speelt. Tijdens dit laatste projectjaar ontwikkelen we de BSL-tool om het meten van en de feedback geven over de sociale dynamiek te digitaliseren.

480. Passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen: voorbeelden en takeaways voor lerarenopleiders

David Stienaers, Spring-Stof, Leuven, België, Tilburg University, Tilburg, Nederland; Saskia Buyckx, Spring-Stof, Leuven, België

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Hoogbegaafdheid, Cognitief sterke leerlingen, Train the trainer

Van hoogbegaafde leerlingen wordt nog te vaak gedacht dat ze zichzelf wel kunnen redden. Niets is minder waar![1] Ook zij verdienen uitdagend passend onderwijs. In lerarenopleidingen is hier echter weinig aandacht voor. [2] Deze sessie biedt voorbeelden en takeaways over hoe passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen vorm kan krijgen in lerarenopleidingen.

Hoogbegaafde leerlingen (ook wel: cognitief sterke leerlingen) hebben nood aan passend onderwijs dat hen uitdaagt en ervoor zorgt dat ze hun potentieel kunnen ontwikkelen. [3] Reis et al. (1998) laten reeds zien dat hoogbegaafde leerlingen het merendeel van de tijd in de klas besteden aan wat ze al kennen en kunnen. School is voor hen “te makkelijk” waardoor ze niet de nodige leerstrategieën en vaardigheden ontwikkelen die ze in hun latere schoolcarrière en leven wel nodig zullen hebben. [4] Daarnaast dreigt ook het gevaar dat deze leerlingen afhaken en/of gaan onderpresteren. Hierdoor dreigt kostbaar potentieel talent verloren te gaan en dat is grote zonde!

Om passend onderwijs te kunnen ontwerpen dat inspeelt op de specifieke ondersteuningsnoden van hoogbegaafde leerlingen, hebben leraren enerzijds kennis over de kenmerken van hoogbegaafdheid nodig. Ze moeten hoogbegaafde leerlingen in de eerste plaats herkennen. Anderzijds moeten ze ook beschikken over de kennis en vaardigheden om effectieve pedagogische interventies te ontwerpen voor hoogbegaafde leerlingen. [5] In de curricula van lerarenopleidingen blijkt weinig aandacht voor hoogbegaafdheid. [6] Vreys et al. (2018) komen tot een gelijkaardige conclusie voor de Vlaamse lerarenopleidingen. Ze stellen dat hoogbegaafdheid in geen enkele lerarenopleiding een verplicht leerstofonderdeel is. Alle vorige onderzoeken wijzen echter op de cruciale rol die lerarenopleidingen hebben in het zorgen dat alle hoogbegaafde leerlingen passend onderwijs krijgen. Bijscholingen, studiedagen of postgraduatoren zijn goedbedoeld, maar vormen geen duurzame oplossing omdat slechts een beperkt aantal leerkrachten - meestal diegenen die hierin geïnteresseerd zijn - hieraan deelneemt. Enkel door hoogbegaafdheid een verplicht en geïntegreerd leerstofonderdeel te maken wordt gegarandeerd dat iedere student-leraar afstudeert met kennis over hoogbegaafdheid en pedagogische interventies die ingezet kunnen worden om krachtige en uitdagende leeromgevingen voor hoogbegaafde leerlingen te ontwerpen. Met de steun van het Leuvens Entrepeneurs Fonds

heeft SPRING-STOF vanuit haar ruime expertise in onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen een vijfdaags Train the Trainer programma ontworpen voor lerarenopleiders basisonderwijs en secundair onderwijs. Het eerste Train the Trainer programma start in december 2024. Met dit programma wil SPRING-STOF bijdragen aan een duurzame oplossing die passend onderwijs voor alle hoogbegaafde leerlingen mogelijk maakt. Het programma biedt enerzijds de nodige theoretische kapstukken over hoogbegaafdheid en praktijkvoorbeelden van pedagogische interventies (o. a. via literatuurstudie, lesobservaties, etc.). Anderzijds begeleidt het lerarenopleiders stap voor stap bij het concreet integreren van de opgedane inzichten en voorbeelden in hun specifieke opleidingsonderdelen (pedagogie, taal, wiskunde, stage, ...) zodat hun student-leraren hiermee vervolgens aan de slag kunnen in de onderwijspraktijk.

Referenties

Voetnoten:

- [1] Finn & Wright, 2015; Kieboom, 2015; Kieboom & Venderickx, 2019; Reis et al. , 2016
- [2] Vreys et al. , 2018
- [3] Bakx (2019)
- [4] Kieboom & Venderickx (2017)
- [5] Laine & Tirri (2016), Vreys et al. (2018)
- [6] Berman et al. (2012), Reid & Horváthová (2016), Tirri (2017)

Bibliografie

- Bakx A. (2019). Begaafde leerling zoekt leerkracht. Inaugural address RU, 12 April 2019. Radboud Universiteit. <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/202618>
- Berman, K. M. , Schultz, R. A. , & Weber, C. L. (2012). A Lack of Awareness and Emphasis in Preservice Teacher Training: Preconceived Beliefs About the Gifted and Talented. *Gifted Child Today*, 35(1), 18-26. <https://doi.org/10.1177/1076217511428307>
- Escobedo, P. A. S. , Cuervo, Á. A. V. , Contreras-Olivera, G. A. , García-Vázquez, F. I. , & Durón-Ramos, M. F. (2020). Mexican Teachers' Knowledge about Gifted Children: Relation to Teacher Teaching Experience and Training. *Sustainability*, 12(11), 4474. <https://doi.org/10.3390/su12114474>
- Finn, C. , & Wright, B. (2015). *Failing Our Brightest Kids. The Global Challenge of Educating High-Ability Students*. Harvard Education Press.
- Margot, K. C. , & Melin, J. (2020). *Gifted Education and Gifted Students. A Guide for Inservice and Preservice Teachers*. Prufrock Press Inc.
- Reid, E. , & Horváthová, B. (2016). Teacher Training Programs for Gifted Education with Focus on Sustainability. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 18(2), 66-74.
- Reis, S. M. , Westberg, K. L. , Kulikowich, J. M. , & Purcell, J. H. (1998). Curriculum compacting and achievement test scores: What does the research say? *Gifted Child Quarterly*, 42, 123-129.
- Reis, S. M. , Renzulli, J. S. , & Burns, D. E. (2016). *Curriculum Compacting: A Guide to Differentiating Curriculum and Instruction Through Enrichment and Acceleration*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003234036>
- Smeets, K. , Rohaan, E. , Peijnenburg, J. , Samsen-Bronsveld, E. , & Bakx, A. (2023). Elementary teachers' knowledge, attitude, and professional development needs concerning gifted students and their educational needs in the Netherlands. *Gifted And Talented International*, 38(2), 91-106. <https://doi.org/10.1080/15332276.2023.2237553>
- Tirri, K. (2017). Teacher Education Is the Key to Changing the Identification and Teaching of the Gifted. *Roeper Review*, 39(3), 210-212. <https://doi.org/10.1080/02783193.2017.1318996>

Verhoeven, I. , Sypré, S. , Buyckx, S. , Gypen, B. , Jacobs, K. , Mannaerts, D. , Ryheul, I. , & Verheye, D. (2022). Mijn inspiratieboost: aan de slag met cognitief talent in het onderwijs (K. Verschueren, Red.). Die Keure.

Vreys, C. , Ndungbogun, G. N. , Kieboom, T. , & Venderickx, K. (2018). Training effects on Belgian preschool and primary school teachers' attitudes towards the best practices for gifted children. *High Ability Studies*, 29(1), 3-22. <https://doi.org/10.1080/13598139.2017.1312295>

481. Faciliteren van Lesson Study van studentleraren: vier verschillende perspectieven

Lidewij van Katwijk, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Rene Streutker, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Dédé De Haan, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Deniz Haydar, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Lesson Study, Studentonderzoek, Begeleiden van onderzoek

Binnen lerarenopleidingen wordt Lesson Study steeds vaker ingezet als invulling van studentonderzoek. Tijdens dit symposium bekijken we vanuit vier verschillende perspectieven hoe je Lesson Study van studentleraren kunt faciliteren. Vervolgens gaan we met elkaar in discussie over de kansen en dilemma's die we identificeren vanuit de verschillende perspectieven.

Bij steeds meer lerarenopleidingen in Nederland wordt Lesson Study als manier van praktijkonderzoek uitvoeren ingezet. In dit symposium zoomen we in op de Noordelijke regio waar zowel NHL Stenden Hogeschool als de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) al meer dan vijf jaar Lesson Study aanbieden als vorm van het eindwerk. Hoewel deze lerarenopleidingen beiden Lesson Study inzetten, verschilt de opzet en aanpak van Lesson Study binnen de opleidingen en ook ertussen. LS is een professionaliseringsaanpak waarbij een klein team (student)leraren de eigen lespraktijk op een systematische manier onderzoekt. Het team ontwikkelt gezamenlijk een onderzoeksles, waarbij de nadruk ligt op het leren van het leren van hun leerlingen/studenten. De onderzoeksles wordt uitgevoerd, waarbij observeren van voorbeeldleerlingen en het nabespreken van de les kenmerkende activiteiten zijn. Door LS krijgen (student)leraren meer zicht op het leren van hun leerlingen en doen ze meer vakinhoudelijke en didactische kennis en inzichten op (De Vries et al. , 2023). Belangrijk hierbij is dat het LS-proces goed wordt begeleid (De Vries & Uffen, 2018). In dit symposium verkennen we deze verschillen, maar ook de overeenkomsten in aanpakken, waarbij we inzoomen op de facilitering van Lesson Study en hoe dit ervaren wordt door begeleider en student. We kiezen voor facilitering als perspectief, omdat het goed faciliteren van Lesson Study een belangrijke factor voor succes is (De Vries & Uffen, 2018) en omdat we merken dat we in de afgelopen jaren veel ervaringen en handelingskennis (Bulterman, 2023) hebben opgedaan die we graag willen delen en bediscussiëren met elkaar.

De vraag die we centraal stellen tijdens het symposium is: Wat zijn de werkende aanpakken en dilemma's die wij als facilitators van Lesson Study ervaren in onze specifieke contexten en hoe kunnen we deze ervaringen duiden?

Deze vraag gaan we beantwoorden binnen vier verschillende contexten, te weten: Learning Study bij de tweedegraads lerarenopleiding wiskunde, Lesson Study bij de tweedegraads lerarenopleidingen

biologie, natuurkunde en scheikunde, Lesson Study bij de Groninger Opleidingsschool en Lesson Study bij de RUG. Van deze vier contexten geven we praktijkvoorbeelden. Daarnaast zullen we ook verslag doen van een lopend onderzoek dat met behulp van cultuurhistorische activiteitentheorie dieper grip probeert te krijgen op het functioneren van de Lesson Study-leeromgeving bij NHL Stenden Hogeschool.

Vragen/discussiepunten

Wat kunnen we met elkaar leren van de verschillende aanpakken in facilitering wat betreft: Leeropbrengsten van studenten? Ervaringen van de facilitatoren? Wat levert de cultuurhistorische activiteitentheorie op aan inzichten wat betreft Lesson Study in de lerarenopleiding?

Bij symposium: individuele presentatie 1

Begeleiden van Lesson Study: dilemma's en werkende aanpakken

Bij NHL Stenden Hogeschool wordt bij de lerarenopleidingen biologie, natuurkunde en scheikunde en bij de Groninger Opleidingsschool, een samenwerkingsverband van onder andere Openbaar Onderwijs Groningen en NHL Stenden, sinds 2019 gewerkt met Lesson Study als vorm van afstudeeronderzoek. Binnen deze context werken studenten in de afstudeerfase parallel aan hun stage in kleine groepen vanuit verschillende vakken aan een praktijkprobleem die zijzelf ervaren in hun lespraktijk. De begeleiding van Lesson Study vindt wekelijks plaats door een team van lerarenopleiders. Dit zijn lerarenopleiders van het instituut zijn, maar ook docenten van de betrokken VO-scholen.

Probleemstelling

In de afgelopen jaren heeft de genoemde groep lerarenopleiders veel ervaring met het begeleiden van Lesson Study opgedaan. Echter, deze ervaringen delen we voornamelijk onderling op een informele manier. Daarom ontstond in de loop van het schooljaar 2023-2024 de behoefte om onze ervaringen op een gestructureerde manier in kaart te brengen om meer zicht te krijgen op de werkende aanpakken en dilemma's. Dit is helpend om onze eigen aanpak verder te ontwikkelen, maar ook om met collega's buiten onze groep te informeren. De vraag die we hierbij stellen is: Wat zijn de werkende aanpakken en dilemma's die wij als facilitators van Lesson Study in deze context ervaren?

Methodiek

We zijn september 2024 begonnen met een auto-etnografisch onderzoek (Adams et al., 2017) op basis van uitgebreide casusbeschrijvingen, aangevuld met gegevens opgehaald met student-vragenlijsten en groeps gesprekken met studenten. We proberen een breed en diepgaand beeld te krijgen van wat het begeleiden van Lesson Study van studentleraren inhoudt voor ons als begeleiders. Daarnaast onderzoeken we wat onze begeleiding doet met studentleraren, zowel in emotie en affectiviteit in relatie tot Lesson Study als in daadwerkelijke opbrengsten ervan.

Opbrengsten

De eerste opbrengsten van het auto-etnografisch onderzoek geven aan dat emoties van begeleiders en vermoedelijk ook van studenten een belangrijke rol spelen in het Lesson Study-proces. Dit zien we aan de ene kant als dilemma en aan de andere kant als kans. We duiden deze emoties als uiting van frictie in het proces. Deze fricties kunnen het proces verstoren, maar ook een kans zijn tot leren. We verwachten meer zicht hierop te krijgen wanneer we het studentperspectief hebben uitgevraagd en geanalyseerd. In deze onderzoekspresentatie geven we een beeld van de voorlopige uitkomsten van ons onderzoek, hopen we tips en trucks te kunnen geven en gaan we hierover met elkaar in gesprek.

Bij symposium: individuele presentatie 2

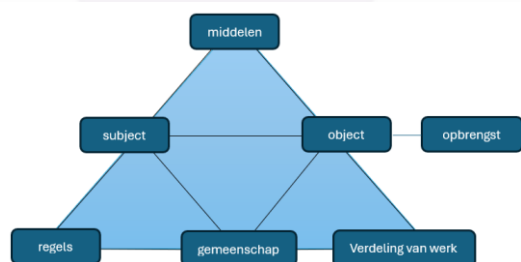
Lesson Study bekeken vanuit de cultuurhistorische activiteitentheorie: fricties en veranderkansen
 Bij NHL Stenden Hogeschool wordt binnen de academie vo & mbo bij het team biologie, natuurkunde en scheikunde en bij de Groninger Opleidingsschool, een samenwerkingsverband van onder andere Openbaar Onderwijs Groningen en NHL Stenden, sinds 2019 gewerkt met Lesson Study als vorm van afstudeeronderzoek. Binnen deze context werken studenten in de afstudeerfase parallel aan hun stage in kleine groepen vanuit verschillende vakken aan een praktijkprobleem die zijzelf ervaren in hun lespraktijk. De begeleiding van Lesson Study vindt wekelijks plaats door een team van lerarenopleiders. Dit zijn lerarenopleiders van het instituut zijn, maar ook docenten van de betrokken VO-scholen.

Cultuurhistorische lens

Om de praktijkervaringen te kunnen duiden hebben we gebruik gemaakt van de cultuurhistorische activiteitentheorie (CHAT). CHAT leent zich goed om naar complexe systemen te kijken die continu in ontwikkeling zijn. Dit wordt gedaan door naar fricties in het systeem te kijken en hoe dit de werking ervan beïnvloedt, zowel in het verleden als in het heden en hoe fricties kunnen werken als motief voor verandering van het systeem. Het systeem waar wij naar kijken vanuit een begeleidersperspectief is de door ons ontworpen Lesson Study-leeromgeving. De vraag die we hierbij stellen is: Welke fricties en daaruit voortkomende veranderkansen kunnen we duiden in de door ons ontworpen Lesson Study-leeromgeving?

Methodiek

Op basis van verzamelde begeleider- en studentperspectieven (zie deel 1) brengen we met behulp van een activiteitensysteem (Engeström & Sannino, 2010, Figuur 1) de fricties die ervaren worden bij de begeleiding van Lesson Study binnen de lerarenopleiding in kaart. Vervolgens analyseren we deze fricties met vertegenwoordigers van alle bij het activiteitensysteem betrokken partijen om zo gezamenlijk tot mogelijke veranderkansen te komen, op basis waarvan we de Lesson Study-leeromgeving kunnen doorontwikkelen.

Opbrengsten

Als opbrengsten verwachten we allereerst dat we diepgaand zicht krijgen op de fricties in het systeem. Daaruit volgend verwachten we concrete stappen te kunnen benoemen om het onderzochte systeem te verbeteren. Op basis van het onderzoek willen we komen tot aanbevelingen hoe met behulp van CHAT lerarenopleiders hun eigen praktijk kunnen onderzoeken op fricties om vervolgens deze fricties in te zetten als motief tot handelen om zo verbetering in hun eigen context te bewerkstelligen.

Discussiepunten

Hoe kan CHAT lerarenopleiders helpen om meer vat te krijgen op en verandering te bewerkstelligen in de complexe systemen waarin we werken?

Bij symposium: individuele presentatie 3

Learning Study in de lerarenopleiding wiskunde

Dédé de Haan, lerarenopleider wiskunde, NHL Stenden Hogeschool

Achtergrond

Bij Leraar Wiskunde van NHL Stenden Hogeschool wordt sinds 2021 gewerkt met een speciale vorm van Lesson Study als vorm van afstudeeronderzoek: Learning Study, ofwel Lesson Study met variatietheorie, een leertheorie die ervan uitgaat dat men leert wat een fenomeen (Object of Learning (OL)) is door "wat het wel is" en "wat het niet is" tegenover elkaar te zetten, zodat leerlingen in staat worden gesteld zelf de essentiële kenmerken van het OL te ervaren (Marton, 2015). Deze vorm van Lesson Study wordt inmiddels uitgevoerd door nagenoeg alle studenten in de afstudeerfase bij de lerarenopleidingen wiskunde van NHL Stenden, Hogeschool van Amsterdam en Windesheim. Omdat het bij een Learning Study altijd om de inhoud gaat, versterkt het uitvoeren ervan de vak- en vakdidactische kennis van de student (Lai & Lo-Fu, 2013).

Probleemstelling

In deze studie, die plaatsvond in 22-23, is ingezoomd op de rol van variatietheorie in de versterking van vak- en vakdidactische kennis van de studenten. Hierbij was ook de vraag wat de rol is van de begeleidende lerarenopleider.

Methodiek

Vier groepjes studenten zijn door twee lerarenopleiders gedurende het schooljaar tweewekelijks begeleid: in de probleemanalyse-fase van het afstudeeronderzoek door middel van klassikale bijeenkomsten; in de fase van de onderzoeksles ieder groepje apart, door één van de lerarenopleiders. De verslaglegging van ieder groepje is geanalyseerd met de lens van variatietheorie (Kullberg et al. , 2024): hoe hebben de studenten essentiële kenmerken van het door hen gekozen OL vastgesteld, hoe hebben ze deze kennis gebruikt in het lesontwerp, en wat heeft dat volgens hen opgeleverd. Ook is iedere student individueel geïnterviewd. De interviews zijn gecodeerd op het gebruik van variatietheorie en op toename van vak- en vakdidactische kennis.

Opbrengsten

Het toepassen van variatietheorie in de onderzoeksles blijkt zeer lastig te zijn en de rol van de lerarenopleider is hierbij groot. Het toepassen van variatietheorie lijkt meer vak- en vakdidactische kennis op te leveren. Waar variatietheorie toegepast wordt, heeft de opleider veelal suggesties gedaan.

Discussie

Hoe kan aan iedere student dezelfde mogelijkheid tot kennistoename worden geboden?

Bij symposium: individuele presentatie 4

Lesson Study in de eerstegraads lerarenopleiding van de RUG: focus op vakdidactiek

Carien Bakker, Deniz Haydar & Gerrit Roorda

De lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Groningen heeft een sterke nadruk op vakdidactiek. Sinds het collegejaar 2017-2018 is Lesson Study (LS) in het opleidingsprogramma opgenomen als afsluiting van de leerlijn Onderzoek. Studenten van hetzelfde schoolvak (of van nauw verwante vakken) vormen een team, en kiezen een vakdidactisch thema voor hun LS. De teams worden begeleid door de vakdidacticus van het eigen schoolvak. Dit maakt LS bij uitstek geschikt voor de ontwikkeling van de vakdidactische kennis en vaardigheden van studenten: ze zijn actief bezig met het construeren van hun kennis over het leren van leerlingen, binnen een specifieke context. Uit eerder onderzoek blijkt ook dat LS bij kan dragen aan vakdidactische kennis en vaardigheden (De Vries, Roorda & van Veen, 2017). Tijdens de LS observeren de studenten het leergedrag van leerlingen, waarna zij dat gezamenlijk interpreteren en plannen welke acties zij ondernemen om het leren van leerlingen te ondersteunen - stappen die essentieel zijn in teacher noticing (Van Es, 2011). We presenteren de resultaten van de studentevaluaties van LS door de jaren heen, en de wijzigingen die we naar aanleiding van deze evaluaties en ervaringen van de docenten in de opzet van dit studieonderdeel hebben aangebracht. Zo hebben we bijvoorbeeld aanpassingen gedaan aan de dataverzameling tijdens de onderzoekslessen en de wijze van verslaglegging. Deze aanpassingen brachten dilemma's met zich mee: studenten vinden het schrijven van verslagen tijdrovend en niet altijd plezierig, maar opleiders vinden dat het schrijfproces nieuwe inzichten oplevert voor de studenten, en dat het geschreven product docenten meer inzicht geeft in de leeropbrengst voor de studenten. Onderzoek aan LS binnen onze opleiding richt zich op deze inhoudelijke leeropbrengsten. Analyses van gesprekken die tijdens LS gevoerd worden, van schriftelijke producten en van interviews laten zien dat studenten woorden geven aan vakdidactische thema's doordat ze diepgaand bespreken en beschrijven, en dat zij dit doen aan de hand van de verschillende stappen van teacher noticing. Verschillende fases uit de LS cyclus dragen in meer of mindere mate bij aan deze ontwikkeling van de vakdidactische kennis van de studenten. Zo blijken de individuele reflectieverslagen minder bij te dragen aan de leeropbrengsten. Een discussiepunt binnen de context van LS aan de RUG is hoe we ervoor kunnen zorgen dat studenten diepgaander reflecteren en woorden geven aan de ontwikkeling van hun vakdidactische kennis en vaardigheden.

Referenties

- Adams, T. E. , Ellis, C. , & Jones, S. H. (2017). Autoethnography. In J. Matthes, C. S. Davis, & R. F. Potter (Red.), *The International Encyclopedia of Communication Research Methods* (1ste dr. , pp. 1-11). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118901731.iecrm0011>
- Bulterman, J. (2023). *Het lerarentekort: Pleidooi voor vakmanschap*. Amsterdam University Press.

- De Vries, S. , Goei, S. L. , & Verhoef, N. (Red.). (2023). Basisboek Lesson Study in de lerarenopleiding. Boom.
- De Vries, S. , Roorda, G. , & van Veen, K. (2017). Lesson Study: Effectief en bruikbaar in het Nederlandse onderwijs? Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. <https://www.leraar24.nl/beter-lesgeven-met-lesson-study/>
- De Vries, S. , & Uffen, I. (2018). Faciliteren van een onderzoekende houding bij Lesson Study-teams. Tijdschrift voor Begeleidingskunde, 7(4), 36-44.
- Engeström, Y. , & Sannino, A. (2010). Studies of expansive learning: Foundations, findings and future challenges. Educational Research Review, 5(1), 1-24. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2009.12.002>
- Kullberg, A. , Ingerman, Å. , & Marton, F. (2024). Planning and Analyzing Teaching: Using the Variation Theory of Learning. Routledge.
- Lai, M. Y. & Lo-Fu, Y. W. P. (2013). Incorporating learning study in a teacher education program in Hong Kong: A case study. International Journal for Lesson and Learning Studies, 2(1), 72–89.
- Marton, F. (2015). Necessary conditions of learning. Routledge.
- Van Es, E. A. (2011). A framework for learning to notice student thinking. In Mathematics teacher noticing (pp. 164-181). Routledge.

482. Slim samen opleiden

Nanke Dokter, Fontys HKE, 's-Hertogenbosch, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Pabo, Overladenheid, Vakintegratie

Hoe kunnen we de overladenheid van het programma op de pabo verminderen? Werken vanuit overlappende vakconcepten kan een oplossing zijn. We bespreken waar overlap te vinden kan zijn, hoe deze overlap ingezet kan worden op de opleiding, wat dit betekent voor de docent en wat het de student brengt.

Onderwerp, aanleiding en context

Het opleidingsprogramma van Pabostudenten is overladen. Studenten moeten van dertien schoolvakken en van de vakken pedagogiek, psychologie en onderwijskunde kennisbases leren beheersen. Ook moeten ze leren handelen vanuit onderbouwing op een onderzoeksmatige manier. De werkdruk is hoog, en de breedte van de opleiding speelt daarbij een rol.

Uit onderzoek dat ik vorig jaar presenteerde op de VELON conferentie, blijkt dat het mogelijk is om de overladenheid terug te brengen door te kijken naar overlappende concepten (Dokter, 2024). De zeventien vakdidactische modellen die in de kennisbases van de dertien schoolvakken staan beschreven kunnen worden verdeeld over twee didactische richtingen: een directieve richting en een onderzoekende richting. Bij de directieve richting is de leraar leidend, bij de onderzoekende richting staat de leerling meer aan het roer.

Het gestelde leerdoel is bepalend voor de keuze voor een van de richtingen: Bakx, Ros en Bolhuis(2021) beschrijven vier soorten leerdoelen en verbinden er passende leertheoretische stromingen aan. De leertheoretische stromingen zijn te verbinden aan de richtingen: is het doel om kennisconcepten te verbreden of om inzicht te genereren, dan is de onderzoekende richting passend. Is het leerdoel gericht op het aanleren van feiten, procedures, strategieën, vaardigheden of attitudes, dan is de directieve richting meer geschikt.

Doel en beoogde opbrengst van het gesprek

Nadat ik het onderzoek presenteerde, bleek dat er veel belangstelling voor was. Meerdere opleidingen zijn bezig hun curriculum te herzien en gezien de hoeveelheid reacties, wordt het idee van terugbrengen van de overladenheid door meer samen te werken omarmd. Ik merk dat op verschillende plekken een wiel hierover wordt uitgevonden. Het is dus wenselijk om met elkaar erover in gesprek te gaan: hoe kan slim samenwerken helpen om de opleiding te verbeteren?

Wijze waarop inbreng van deelnemers wordt gevraagd

In dit rondetafelgesprek wil ik bespreken wat slim samen opleiden precies betekent. Leidende vragen daarbij zijn:

- Wat betekent het voor de docenten van de dertien schoolvakken om vanuit overlap te gaan werken?
- Wat betekent het voor studenten? Hoe kan het werken vanuit twee richtingen bijvoorbeeld helpend zijn?
- Welke overlappende concepten zouden er nog meer onderscheiden kunnen worden?
- Zijn er al mooie voorbeelden op opleidingen waarin schoolvakken vanuit overlap met elkaar samenwerken?

Referenties

Bakx, A. , Ros, A. , & Bolhuis, E. (2021). Cyclisch onderwijs ontwerpen : in vijf stappen naar passende leeractiviteiten. Bussum: Coutinho.

Dokter, N. (2024). Didactische overlap. Minder studielast door meer samenwerking. Presentatie VELON congres 2024, Opleiden in verbinding.

485. Een kansrijk taalcurriculum met de concepteindtermen Nederlands

Anke Herder, SLO, Amersfoort, Nederland; Nellianne Van Schaik, SLO, Amersfoort, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Eindtermen Nederlands, kansengelijkheid, Lerarenopleiding

In oktober 2024 zijn de geactualiseerde eindtermen Nederlands opgeleverd. Met deze voorstellen biedt het schoolvak Nederlands meer dan ooit een basis voor doorlopende leerlijnen, kansengelijkheid en bewuste aandacht voor meertaligheid. Hoe kunnen de voorstellen concreet bijdragen aan meer bewustwording bij (aankomende) leraren en wat betekent dit voor de lerarenopleidingen?

Gedurende twee jaar heeft een vakvernieuwingscommissie gewerkt aan de actualisatie van de examenprogramma's Nederlands voor vmbo, havo en vwo. In oktober 2024 zijn de concepteindtermen voor alle programma's gepubliceerd, inclusief een uitgebreide toelichting op de gemaakte keuzes. De vakvernieuwingscommissie hield in het ontwikkelproces steeds de vraag voor ogen: hoe dragen de geactualiseerde examenprogramma's bij aan kansengelijkheid en hoe creëren we bewuste aandacht voor meertaligheid? En hoe borgen we dat leerlingen kennis en vaardigheden in een doorlopende leerlijn krijgen aangeboden? Enkele belangrijke vernieuwingen zijn dat de inhouden van de geactualiseerde examenprogramma's nu voor alle schoolsoorten via eenzelfde raamwerk zijn geordend. Ook zijn er nieuwe inhouden, waaronder een eindterm die gericht is op kennis over en reflectie op taalvariatie en taalverandering. In dit rondetafelgesprek zullen we de deelnemers allereerst meenemen in de belangrijkste vernieuwingen in de conceptexamenprogramma's Nederlands. Daarna zoomen we in op de manieren waarop de vakvernieuwingscommissie heeft gepoogd om kansengelijkheid te bevorderen. Vervolgens willen we graag met lerarenopleiders de volgende vragen verkennen:

- Hoe kunnen de nieuwe inhouden een impuls geven aan het curriculum van de lerarenopleiding Nederlands?
- Wat vraagt dit van opleidingen, voor wat betreft de structuur en inhoud van het huidige programma?
- Hoe werken we samen aan een kennisrijk en samenhangend curriculum dat leerlingen optimale kansen biedt?

Doel van het gesprek is het gezamenlijk nadenken over de impact van de conceptexamenprogramma's op het onderwijs Nederlands en dus ook op de lerarenopleidingen, vanuit een focus op nieuwe inhouden. Wat is er nodig om aankomende leraren Nederlands zo optimaal mogelijk voor te bereiden?

Referenties

De conceptexamenprogramma's en de toelichting zijn hier te vinden: <https://www.slo.nl/thema/meer/actualisatie-kerndoelen-examenprogramma/actualisatie-examenprogramma/examenprogramma-nederlands/>.

486. Blinde vlekken in onderwijsinnovaties: hoe verklein je ze?

Manon Joosten, Hogeschool Inholland, Amsterdam, Nederland

Programmalijs 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Onderwijsinnovatie, Collectieve intelligentie, Deep Democracy

Complexe (onderwijs)innovatievraagstukken oplossen vraagt collectieve intelligentie. Niemand alleen kan de oplossing voor morgen bedenken. Maar in elke groep verstoort 'ranking' het proces van het kunnen, willen en durven delen van perspectieven, waardoor blinde vlekken ontstaan. Speur in deze workshop je eigen blinde vlek op en krijg handvaten om ze te verkleinen.

Iedereen heeft ze...blinde vlekken, datgene wat je niet (meer) ziet. Thuis en op het werk. Blinde vlekken betreft perspectieven, kennis en kunde die weliswaar aanwezig zijn, maar niet gezien of gehoord worden. In de complexe innovatievraagstukken van vandaag de dag kunnen we ons geen blinde vlekken permitteren. Deze vraagstukken vragen namelijk collectieve intelligentie, waarbij niemand alleen de oplossingen voor morgen kan ontwerpen (Hutchins, 1995; Stomppf, 2011). Dat vereist dat perspectieven, kennis én kunde gedeeld worden, zodat in co-creatie deze oplossingen tussen hen kunnen ontstaan. Het ontstaan van blinde vlekken heeft alles te maken met 'ranking' (Mindell, 2014; Kramer, 2019). Ranking is het proces om tot een verdeling van de macht te komen in een groep, want het is een gegeven dat niet elk groepslid even veel invloed heeft op de gang van zaken. (Kramer, 2019) Deze invloed wordt veelal bepaald door persoonlijke, fysieke en sociale kenmerken. Het bepaalt hoe mensen elkaar zien, wat ze wel en niet zeggen en hoe ze met elkaar omgaan. Zet een student, de praktijk en een lerarenopleider aan dezelfde ontwerptafel zonder aandacht te besteden aan ranking en je krijgt niet de volle potentie van elke stakeholder. Binnen de casestudy van de Inholland pabo zagen we bijvoorbeeld studenten die zich niet bekwaam genoeg voelden naast een lerarenopleider en dus geneigd waren niet hun perspectief in te brengen. Of lerarenopleiders die zich niet wilde aansluiten in formele ontwerpteams, maar wel degelijk een mening hadden over de onderwijsinnovatie. Door ranking kunnen, durven of willen mensen hun perspectieven niet delen en dit is schadelijk voor het eindresultaat en het proces. Om blinde vlekken binnen de onderwijsinnovatie van de Inholland pabo te verkleinen en daarmee de collectieve intelligentie te verhogen is in collegejaar 2023- 2024 het blinde vlekken team opgericht. In deze workshop vertellen we, na een interactieve start, kort over de aanleiding van het oprichten van dit team. Naast het delen van onze aanpak en de verworven kennis over wat wel en niet werkten, is het doel vooral de deelnemers bewust laten zijn van mogelijke blinde vlekken in hun praktijk. We laten hen ervaren hoe het zit met hun eigen ranking en geven hen handvaten hoe zij zelf de invloed van

ranking kunnen beperken en benutten om collectieve intelligentie in onderwijsinnovatie te bevorderen. Hiervoor gebruiken wij diverse actieve werkvormen uit Lewis Deep Democracy zoals 'een gesprek op voeten' waarbij het hele lichaam mee zal doen.

Referenties

Hutchins, E. , (1995). Cognition in the wild. MIT press.

Kramer, J. , (2019). Deep democracy. De wijsheid van de minderheid. Boom. Amsterdam

Stompff, G. , Henze, L. , Jong, F. D. , Vliembergen, E. V. , Stappers, P. J. , Smulders, F. , & Buijs, J.

(2011). User centered design in the wild. In DS 68-1: Proceedings of the 18th ICED, Impacting society through engineering design, Vol. 1: Design Processes, Lyngby/Copenhagen, Denmark

487. (Samen)werken aan feedbackgeletterdheid: zicht op de student.

Lieke Jager, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Feedbackgeletterdheid

Studenten krijgen binnen de lerarenopleiding veel feedback. Regie nemen over je ontwikkeling vraagt om kritisch gebruik te maken van de feedback die je krijgt. We presenteren de eerste bevindingen van een onderzoek naar uitdagingen van studenten bij het gebruiken van feedback én hoe studenten daar (beter) bij te ondersteunen.

Sinds september 2023 is er op de Radboud Docenten Academie (RDA) een nieuw curriculum gestart waarvan 'feedbackgericht opleiden' een van de kernpijlers is. Deze pijler is erop gericht feedback in te zetten om de ontwikkeling van studenten te faciliteren. We sluiten aan bij inzichten dat feedback een proces is waarin zowel de docent als student een actieve rol hebben (cf. de Klein, 2023; Molloy et al. , 2020). In lijn met deze inzichten hebben we binnen het curriculum met zorg feedbackprocessen vormgegeven en heeft docentprofessionalisering gericht op het versterken van docentfeedback geletterdheid plaats gevonden. Ondertussen hebben echter geleerd dat het realiseren van feedbackprocessen welke studenten in staat stellen feedback in te zetten voor hun ontwikkeling, niet moet worden onderschat. We hebben ervaren dat feedbackprocessen studenten niet voldoende ondersteunen om feedback ontwikkelingsgericht in te zetten. Om tot effectieve feedbackprocessen te komen moeten zowel opleiders als studenten 'feedbackgeletterd' zijn en elkaar weten te vinden in dat feedback proces (Carless & Winstone, 2023). Voor opleiders is het daarbij belangrijk om zicht te hebben op de uitdagingen en worsteling die studenten ervaren tijdens de feedbackprocessen (Carless & Winstone, 2023). Om grip te krijgen op waarbij en hoe we studenten (beter) moeten ondersteunen is in studiejaar 2024-2025 een onderzoek gestart om zicht te krijgen op de deze uitdagingen en worstelingen van studenten in de educatieve minor/module.

Centrale onderzoeksvragen waren:

1. Wat verstaan studenten onder (goede) feedback?
 - a. Welke doelen dient feedback én welke kwaliteitskenmerken zijn daaraan verbonden?
 - b. Hoe zien studenten de eigen rol en die van de docent in het feedbackproces?
2. Hoe ervaren studenten het feedbackproces binnen de opleiding?
 - a. Hoe gebruiken studenten de feedback binnen de opleiding?
 - b. Welke uitdagingen en worstelingen komen studenten tegen?
 - c. Wat zijn kenmerken van feedback die wordt gewaardeerd en gebruikt?

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen zijn focusgroepinterviews gehouden met studenten en is het (hardop) denken van studenten tijdens werkvormen geanalyseerd. In deze werkvormen werden studenten gestimuleerd om te expliceren welke feedback zij als relevant hebben voor de

eigen ontwikkeling (en waarom) en welke uitdagingen zij tegen zijn gekomen. Op de poster zullen we de eerste resultaten presenteren van het onderzoek. We presenteren daarnaast de eerste implicaties die we uit het onderzoek afleiden voor het eigen onderwijs.

Referenties

Carless, D. , & Winstone, N. (2020). Teacher feedback literacy and its interplay with student feedback literacy. *Teaching in Higher Education*, 28(1), 150–163. <https://doi.org/10.1080/13562517.2020.1782372>

de Kleijn, R. A. M. (2021). Supporting student and teacher feedback literacy: an instructional model for student feedback processes. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 48(2), 186–200. <https://doi.org/10.1080/02602938.2021.1967283>

Molloy, E. , Boud, D. , & Henderson, M. (2019). Developing a learning-centred framework for feedback literacy. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 45(4), 527–540. <https://doi.org/10.1080/02602938.2019.1667955>

489. Partnering for Change: Samen opleiden én innoveren voor inclusie

Henderijn Heldens, Zuyd Hogeschool, Sittard, Nederland; Lars Goertzen, Onderwijsstichting MOVARE, Heerlen, Nederland; Sarah Meuser, Zuyd Hogeschool, Heerlen, Nederland; Barbara Piskur, Zuyd Hogeschool, Heerlen, Nederland; Annemie Van Loo-van der Heijden

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: inclusie, interprofessioneel samenwerken, living lab

De individuele aanpak van passend onderwijs leidde tot wachtlijsten en exclusie. Onderwijsstichting Movare, dNP en Zuyd werken samen aan een vernieuwende sociale aanpak voor inclusie op basis van het Partnering for Change model. De eerste resultaten zijn veelbelovend. We presenteren onderzoek en praktijkvoorbeelden rond het opleiden en innoveren met P4C.

Met langer wordende wachtlijsten voor het speciaal onderwijs wordt de roep om inclusiever onderwijs sterker. De roadmap voor inclusiever onderwijs 2035 van OCW zet in op een meer sociale aanpak ten opzichte van de huidige sterk individueel gerichte aanpak. De sociale aanpak richt zich op het versterken van de pedagogisch-didactische context in de klas en school in de reguliere setting waardoor leerlingen met en zonder specifieke ondersteuningsbehoeften samen kunnen leren (Wienen, 2023). Dit betekent dat kennis van de leerkracht over de groep (dynamiek, leeromgeving, leerdoelen, etc.) gecombineerd moet worden met de specifieke kennis van de specialist, bijvoorbeeld de ergotherapeut. In de huidige individuele aanpak wordt deze kennis nauwelijks echt gecombineerd, waardoor leraren zich eerder zwaarder belast voelen dan ondersteund bij het omgaan met specifieke ondersteuningsbehoeften in de klas (Ledoux, 2020). De Partnering for Change (P4C) aanpak gaat uit van het inzetten van de specialistische kennis, niet gericht op het 'repareren' van het kind met de ondersteuningsbehoefte, maar juist gericht op het verrijken van de pedagogisch-didactische context in de klas (Missiuna et al., 2012, Meuser et al., 2022). P4C gaat uit van wederzijdse afhankelijkheid tussen leerkracht en specialist omdat zij hun perspectieven moeten combineren en afstemmen. Zo zal een ergotherapeut bijvoorbeeld gericht zijn op wat de inrichting van het lokaal doet met concentratie van leerlingen waar een leerkracht zich richt op wat (gebrek aan) concentratie doet met leerprocessen van leerlingen. De P4C-aanpak laat veelbelovende resultaten zien, maar vergt tegelijkertijd een innovatieve aanpak in de school om de samenwerking tussen leerkracht en specialist gericht op de context mogelijk te maken. In het Living Lab GO & I werken leerkrachten, specialisten, studenten en onderzoekers samen aan innovatieve oplossingen voor de implementatie van P4C. Voor studenten is het Living Lab een rijke leeromgeving waarin zij kunnen leren over inclusie, vanuit een sociaal (in plaats van individueel) perspectief. Onderwijsstichting Movare en Zuyd Hogeschool willen via dit Living Lab (toekomstige) leraren

ondersteunen in het leren over inclusie door in te zetten op innovatie en implementatie. In dit symposium delen we de eerste onderzoeksresultaten van Partnerig for Change (promotieonderzoek van Universiteit Maastricht en Zuyd Hogeschool). Daarna volgen twee praktijkvoorbeelden waarbij de eerste gericht is op het bevorderen van samen leren en innoveren in het Living Lab. Het tweede praktijkvoorbeeld laat zien hoe Movare en de Nieuwste Pabo het samen opleiden en professionaliseren in het Living Lab inbedden in beleid voor professionalisering en het curriculum van de pabo.

Bij symposium: individuele presentatie 1

Onderzoek naar P4C: bevindingen rond de implementatie van de innovatieve P4C aanpak in basisscholen en bevindingen van zorgprofessionals en leraren met implicaties voor lerarenopleiding (toekomstige leraren) en zorgopleiding. Inleiding:

De Partnering for Change (P4C) aanpak heeft als doel om schoolse participatie te bevorderen door inclusieve omgevingen te creëren. P4C is gebaseerd op verschillende theoretische raamwerken, zoals het Canadian Model of Occupational Performance and Engagement (CMOP-E), Universal Design for Learning (UDL), en het Social Model of Disability. Het is een unieke en interdisciplinaire manier van samenwerken waarbij de leerkracht en P4C-ergotherapeut door samen te werken capaciteiten van leerkrachten (en hele school) opbouwen om omgevingsfactoren te optimaliseren en in co-creatie nieuwe strategieën voor het optimaliseren van schoolse participatie te ontwikkelen waar alle kinderen baat bij hebben. De focus ligt op een collectieve aanpak in de klas om te zorgen dat alle leerlingen beter in staat zijn om schoolse taken uit te voeren en een gevoel van erbij horen ervaren.

Methode

De P4C aanpak werd bij diverse groepen kinderen (PO: 4- 11 jaar; SBO: 4-10 jaar; NT2-6-11 jaar) in de regio Limburg uitgetoetst. Er werd een mixed-method design toegepast. Deze bestond uit (1) individuele interviews met leerkrachten en P4C-ergotherapeuten over het interprofessionele capacity building, (2) logboeken over inclusieve strategieën van leerkrachten, (3) focusgroep discussies waarbij gebruik werd gemaakt van participatief-actieonderzoek met leerkrachten, P4C-experts, schoolcoördinatoren en directeuren over de haalbaarheid van de P4C-aanpak, en (4) onderzoek naar de mening van kinderen over de dimensies van positieve gezondheid met behulp van de vragenlijst van het Institute for Positive Health en via dialoog. Resultaten:

Tijdens de presentatie zullen resultaten van verschillende onderzoeken worden gepresenteerd, waaronder het vier fasen proces dat leerkrachten en ergotherapeuten samen doorlopen; opbrengsten op het gebied van inclusie, zoals inclusiestrategieën en factoren die inclusie bevorderen en belemmeren; inzichten met betrekking tot de bruikbaarheid van de P4C aanpak in de praktijk van de basisschool en opbrengsten met betrekking tot de mening van kinderen over participatie en erbij horen.

Bij symposium: individuele presentatie 2

Praktijkvoorbeeld 1: praktijkervaringen

In het begin van het P4C-traject (2016-2017) werden de diverse pilots goed ontvangen. Leerkrachten hebben zelf de keuze gehad te participeren in de pilots, met als insteek hulpvragen van leerkrachten en mogelijke oplossingen in de klassencontext. Leerkrachten hebben dit als waardevol ervaren; een ander ziet meer dan jijzelf die les staat te geven en de expertise van de ergotherapeut vult die van de onderwijsprofessional aan. De ergotherapeut krijgt een beeld hoe een leerling het geleerde tijdens de behandeling buiten de klas, kan toepassen in de klassencontext. Vanaf dit schooljaar vindt er een doorontwikkeling plaats van P4C in een drietal Movare-scholen: De Mheyster, De Droomboom en Wereldwijs. De insteek is te verkennen op welke manier P4C kan bijdragen aan een inclusievere klassencontext. Het doel is de klassencontext inclusiever te maken, zodat er meer kinderen vanaf 4 jaar regulier kunnen starten en dat het aantal verwijzingen afneemt. Op de drie scholen kijkt de ergotherapeut mee in de klassencontext van de onderbouw, vanuit hulpvragen van de leerkracht. Leerkrachten hebben aangegeven dat zij wel aanvullende expertise zouden willen hebben ten aanzien van het realiseren van een prikkelarmere omgeving, omgaan met prikkelverwerking en het trainen van executieve functies. De aanpak van P4C vergt iets anders van leerkrachten op het gebied van interprofessionele samenwerking met externen in de klassencontext. Voor zittende leerkrachten en ergotherapeuten betekent dit dat zij “om moeten denken” over hun beroepsuitoefening. Voor studenten in deze beroepsgroepen, vraagt dit iets anders in hun opleiding. Ervan uitgaande dat een aanpak als P4C “het nieuwe normaal” gaat worden, zoeken wij dan ook naar mogelijkheden studenten hierin te laten participeren. De student van vandaag is immers de professional van de toekomst. Hoe mooi zou het zijn, wanneer deze student al in de opleiding ervaring heeft kunnen opdoen. Studenten zien op hun leer-/werkplek hoe het ook anders kan en doen ervaring op in het samenwerken met collega’s en externen; toekomstgericht opleiden als het ware. Tijdens de presentatie komt aan de orde wat concrete ervaringen van leerkrachten en ergotherapeuten zijn. Daarnaast zoomen we in op hoe studenten van diverse disciplines hun plek vinden binnen P4C. Denk hierbij aan de opleiding voor ergotherapie (Zuyd Hogeschool) en studenten van De Nieuwste Pabo, van diverse studie jaren: opdrachten van de opleiding, afstudeerscriptie en onderzoek methodisch handelen. Ook nemen we jullie mee wat een pilot van een werkervaring ergotherapie leerjaar 2 heeft opgeleverd voor student, leerkracht en leerling.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Praktijkvoorbeeld 2: consequenties voor werkplekleren en deskundigheidsbevordering

In maart 2023 zag de nota “Contouren werkagenda naar inclusief onderwijs 2035” van het ministerie van OC&W het licht. Vanaf dat moment is het denken over inclusief onderwijs binnen Movare een steeds grotere rol gaan spelen. Het besef dat inclusief onderwijs wel eens dé grootste onderwijsverandering van de laatste vijftig jaar zou kunnen zijn groeit. De route naar inclusief onderwijs heeft gevolgen voor leerlingen, hun ouders, (toekomstige) medewerkers op Movare-scholen, het Movare-bureau en partners in de context van de scholen (zorg, welzijn, sport en cultuur). Met het Living Lab GO&I beoogt Movare basisscholen meer toe te rusten om vanuit een groepsgerichte benadering kanselijkheid te bevorderen en meer inclusief onderwijs te realiseren. Het vertrekpunt is een gedeeld begrip en een gedeelde taal ten aanzien van inclusief onderwijs. Vertegenwoordigers van de drie partners binnen het Living Lab GO&I hebben middels co-design gewerkt aan het position paper Inclusief Onderwijs met een werkdefinitie van inclusief onderwijs: Inclusie betekent dat iedereen ongeacht zijn achtergrond of huidige situatie er als vanzelfsprekend

bij hoort op school en in de klas. Inclusie gaat nadrukkelijk over insluiting van álle mensen, niet alleen mensen met een beperking of achtergestelde groepen. Onze kinderen krijgen samen les dichtbij huis, samen met andere kinderen uit de buurt. De teams op Movare-scholen bestaan uit goede onderwijsprofessionals en professionals uit zorg en welzijn. Samen dragen zij zorg voor de ontwikkeling van ieder kind, naar eigen vermogen en met hoge verwachtingen. Voor studenten van de Nieuwste Pabo biedt het participeren in het Living Lab leerkansen om zich als aanstaande professional voor te bereiden op het interprofessioneel samenwerken aan innovatie. Met het nieuwe curriculum van de pabo dat van start gaat in 2025 werken studenten aan het realiseren van grote eenheden van leeruitkomsten. Gedurende de opleiding krijgen zij steeds meer ruimte om zelf invulling te geven aan de beroepsproducten in het portfolio. Dat biedt voor studenten veel mogelijkheden om het geleerde in het Living Lab direct in te zetten voor het realiseren van opleidingsdoelen. Daarmee wordt het participeren in het Living Lab voor studenten een vanzelfsprekend onderdeel van hun opleiding. Tijdens de presentatie wordt verkend welke uitdagingen bovenstaande definitie met zich meebrengt voor basisscholen van Movare, het werkplekleren, en het curriculum van de Nieuwste Pabo. Tevens wordt verkend hoe het Living Lab GO&I bijdraagt aan good-practices van inclusief onderwijs, deskundigheidsbevordering van onderwijsprofessionals, leren van studenten, kennisdeling en visie- en beleidsvorming.

Referenties

- Meuser, S. , Borgestig, M. , Lidström, H. , Hennissen, P. , Dolmans, D. , & Piskur, B. (2024). Experiences of Dutch and Swedish occupational therapists and teachers of their context-based collaboration in elementary education. *Journal of Occupational Therapy, Schools, & Early Intervention*, 17(1), 37-53.
- Missiuna, C. A. , Pollock, N. A. , Levac, D. E. , Campbell, W. N. , Whalen, S. D. S. , Bennett, S. M. , . . . & Russell, D. J. (2012). Partnering for change: An innovative school-based occupational therapy service delivery model for children with developmental coordination disorder. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 79(1), 41-50.
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (2023). Roadmap naar inclusiever onderwijs in 2035.
- Wienen, B. (2023). Van individueel naar inclusief onderwijs: Pleidooi voor minder labelen en meer aandacht voor de kracht van onderwijs. In *stondo*, instituut voor onderwijs ondersteuning.

490. Studenten lerarenopleiding basisonderwijs met rekenangst: hoe kunnen we hen het beste ondersteunen?

Danny Pasaribu, Hogeschool de Kempel, Helmond, Nederland; Bas Van der Weijden, Hogeschool IPABO, Alkmaar, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Rekenangst, Rekenenwiskunde

Als docent rekenen-wiskunde van een lerarenopleiding basisonderwijs heb ik regelmatig te maken met studenten met rekenangst. Tijdens de les zie ik deze studenten gefrustreerd voor zich uitkijken of volledig blokkeren. Het ontwikkelen van zelfvertrouwen is essentieel voor deze studenten. Wat vraagt dit van de lerarenopleiding en van ons als docenten?

Het is bekend dat er op de lerarenopleiding basisonderwijs studenten zijn met rekenangst. Rekenangst is het vervelende gevoel dat ontstaat wanneer je iets uit moet rekenen of wanneer je denkt dat je iets uit moet gaan rekenen (Dowker et al. , 2016). Rekenangst uit zich zowel cognitief (zich zorgen maken om) als affectief (nervositeit en spanning) (Henschel & Roick, 2017; Jansen, 2023). Daarnaast is rekenangst fysiologisch (bijvoorbeeld zweethanden) (Schmitz, 2020) en in het gedrag van studenten (bijvoorbeeld situaties waarin gerekend moet worden vermeden) te zien. In eerder onderzoek keken we bij studenten hoe rekenangst kan ontstaan vanuit het verleden en zich uit in het heden (Pasaribu & Van der Weijden, 2024). In semigestructureerde interviews kregen we inzicht in factoren die een rol hebben gespeeld in het ontstaan of in stand houden van rekenangst (belemmerende factoren) of die juist hielpen bij omgaan met rekenangst (beschermende factoren): ervaringen met leraren, de school, de wijze van toetsen en de didactiek. Ze gaven bijvoorbeeld aan dat het vertrouwen van en een goede band met de docent rekenen-wiskunde belangrijk is om goed te kunnen presteren. Het helpt studenten als de docent rekenen-wiskunde rustig en begripvol is (beschermende factor). Daarentegen gaven studenten aan groepsdruk te voelen zodra de docent klassikaal een rekenvraag stelt tijdens de rekenles (belemmerende factor). De docent kan dus een cruciale rol vervullen in het omgaan met rekenangst bij leerlingen die moeite hebben met rekenen en wiskunde (zie ook, e. g. Aldrup et al. , 2020). Een andere factor die een rol speelt bij rekenangst van studenten op de opleiding, zouden de toetsen die ze moeten maken kunnen zijn. Studenten maken voor de start van de lerarenopleiding basisonderwijs de landelijke reken- en wiskundetoets (RWT). Het doel van deze toets is te bepalen of studenten voldoende rekennaardig zijn om de opleiding te (ver)volgen. Geconfronteerd worden met een dergelijke rekentoets kan rekenangst bij studenten extra in de hand werken. Er zijn verschillende benaderingen voor de lerarenopleiding basisonderwijs en haar docenten voor studenten met rekenangst. Twee daarvan zijn:

- 1) het weren van deze studenten van de opleiding (bijvoorbeeld door het niet halen van de RWT);

2) het ondersteunen van deze studenten om hen met hun rekenangst om te leren gaan. Tijdens het rondetafelgesprek spreken we over mogelijke andere opties en over manieren om invulling te geven aan de tweede benadering, het ondersteunen van studenten met rekenangst. Deze bijeenkomst biedt de kans om ervaringen en inzichten met elkaar te delen.

Referenties

- Aldrup, K. , Klusmann, U. , & Lüdtke, O. (2020). Reciprocal associations between students' mathematics anxiety and achievement: Can teacher sensitivity make a difference?. *Journal of Educational Psychology*, 112(4), 735.
- Dowker, A. , Sarkar, A. , & Looi, C. Y. (2016). Mathematics anxiety: What have we learned in 60 years?. *Frontiers in Psychology*, 7, 508.
- Henschel, S. , & Roick, T. (2017). Relationships of mathematics performance, control and value beliefs with cognitive and affective math anxiety. *Learning and Individual Differences*, 55, 97-107.
- Jansen, B. (2023). Angst en falen houden elkaar in de greep bij rekenen en wiskunde. *Volgens Bartjens - ontwikkeling en onderzoek*, 42(4), 54-62.
- Pasaribu, D. , & Van der Weijden, B. (2024, 30 mei). Een multiple-case studie naar rekenangst bij pabostudenten [Presentatie]. De 42e Panamacaferentie: Denkend aan rekenen-wiskunde... , Zeist.
- Schmitz, E. A. (2020). Missing factors in math anxiety: The role of emotional components, math behaviour, and cognitive biases in adolescents' math anxiety [Doctoral dissertation, Universiteit van Amsterdam].

491. Oriënteren op het lerarenberoep: een sleutel tot bewuste keuzes en kansrijke schoolloopbanen

Martijn Willemse, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Sui Lin Goei, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Lara Engelsman, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Arend-Jan Zwarteveen, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Oriëntatie, Zijinstromers, Lerarentekort

Zij-instromers kunnen bijdragen aan het inlopen van het lerarentekort. De hoge uitval binnen deze groep benadrukt de noodzaak van een grondige oriëntatie. Deze studie onderzoekt de impact van zo'n oriëntatie op het keuzeprocess, motivaties en afwegingen om in het onderwijs te blijven of het beroep te verlaten.

In 2024 kampt het Nederlandse onderwijs met aanzienlijke lerarentekorten, die naar verwachting de komende vijf jaar verder zullen toenemen (Ministerie van OCW, 2023). Zij-instromers spelen een belangrijke rol in het tegengaan van dit tekort (Ruitenbergh & Tigchelaar, 2021). Het is echter zorgwekkend dat binnen de eerste vijf jaar er aanzienlijk veel zij-instromers uitvallen (Noordzij & Van der Grift, 2020). Belangrijke oorzaken van deze uitval zijn bijvoorbeeld de ontdekking van zij-instromers dat ze met verkeerde motieven voor het beroep hebben gekozen, de cultuurschok die ze ervaren als ze in het onderwijs beginnen, of de niet-flexibele opleiding (Kelchtermans, 2017; Ruitenbergh & Tigchelaar, 2021). Dit benadrukt de noodzaak om potentiële zij-instromers te begeleiden in hun keuzeprocess. De training "Zin in Lesgeven" (ZiL) is een driedaagse oriënterende cursus die specifiek gericht is op de overstap naar het onderwijs (Zwarteveen & Wassens, 2012). Deze training heeft als doel deelnemers te helpen bij het nemen van een weloverwogen beslissing over het al-dan-niet maken van een overstap naar het onderwijs. Sinds de lancering in 2009 hebben meer dan 2000 mensen de training doorlopen. Er is echter nog beperkt onderzoek gedaan naar de bijdrage van de training ZiL aan het keuzeprocess van deze zijinstromers en in hoeverre de deelnemers aan ZiL in het onderwijs gebleven zijn. In 2023 zijn alle voormalige deelnemers van de periode 2009-2023 uitgenodigd te participeren in een onderzoek. Het doel van het onderzoek was om meer zicht te krijgen op in hoeverre een driedaagse training zoals ZiL bijgedragen heeft tot een beter geïnformeerde keuze, welke stappen ze daarna in het proces hebben gezet en in hoeverre ze in het onderwijs werkzaam zijn. In totaal hebben 387 deelnemers (59%) uit de lichtingen 2016-2023 gereageerd. Uit het onderzoek blijkt dat een goede oriëntatie bijgedragen heeft aan het keuzeprocess. Van de respondenten blijkt nog 78% in het onderwijs te werken. . Echter, van de deelnemers die uiteindelijk het onderwijs weer verlaten hebben, blijkt ook de (niet-flexibele) opleiding voor zij-instromers een oorzaak. In de presentatie worden de motieven van leraren besproken om al dan niet voor het leraarschap te kiezen, evenals de betekenis van de training ZiL in hun keuzeprocess. Tevens wordt het gesprek gevoerd op welke wijze we als opleiders deze groep wellicht beter kunnen ondersteunen.

Referenties

Kelchtermans, G. (2017). 'Should I stay or should I go?': unpacking teacher attrition/retention as an educational issue. *Teachers and Teaching*, 23(8), 961-977. <https://doi.org/10.1080/13540602.2017.1379793>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2023). Trendrapportage Arbeidsmarkt leraren po, vo en mbo. Geraadpleegd op 9 februari 2024, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/12/22/trendrapportage-arbeidsmarkt-leraren-2023>.

Noordzij, T. , & van de Grift, W. J. C. M. (2020). Attrition of certified teachers in secondary education during the induction phase. *Pedagogische Studiën*, 97(2), 96-107.

Ruitenburg, S. K. , & Tigchelaar, A. E. (2021). Longing for recognition: A literature review of second-career teachers' induction experiences in secondary education. *Educational Research Review*, 34, 100389. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2021.100389>

Zwarteveen, A. J. , & Wassens, N. (2011) Projectplan [Leraar4life]. Hogeschool Windesheim.

493. Ontwerpen van formatief handelen

Janneke Van der Steen, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland

Maastricht University, Maastricht, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Formatief handelen

Tijdens deze workshop nemen we je stapsgewijs mee in een werkwijze die helpt om formatief handelen te ontwerpen op zo'n manier dat het doelgericht en in samenhang kan worden ingezet om het leren van leerlingen/studenten te ondersteunen. De werkwijze is het resultaat van een vierjarig ontwerponderzoek en promotietraject.

Praktische relevantie

In het onderwijs krijgt formatief handelen als strategie om het leren te ondersteunen steeds meer aandacht. Samen met leerlingen of studenten tot succescriteria komen op basis van voorbeelden, studenten elkaar feedback laten geven, het inzetten van tussentijdse checks; het zijn allemaal voorbeelden van activiteiten die kunnen passen bij formatief handelen in het onderwijs. Leraren en docenten zijn vaak prima in staat om zulke losstaande activiteiten succesvol uit te voeren. Lastiger blijkt het echter om deze activiteiten ook in samenhang te ontwerpen en in te zetten, op zo'n manier dat ze gezamenlijk helpen om goed inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de leerlingen en studenten gedurende een lessenreeks of module en beter onderbouwde beslissingen te nemen over vervolgstappen in het onderwijs. Hoe doe je dit als leraar of docent en hoe kun je je studenten aan de lerarenopleiding hierop voorbereiden? Daar gaan we in deze workshop mee aan de slag!

Doel en thema van de workshop

Tijdens deze workshop zul je aan de hand van een werkwijze van vijf ontwerpstappen, die in het RAAK project 'formatief evalueren als brug tussen onderwijs en leren' zijn ontwikkeld en onderzocht, ervaren hoe je zelf of hoe je studenten aan de lerarenopleiding een plan voor formatief handelen kunnen ontwerpen voor eigen onderwijs. Hierbij gebruiken we de vijf ontwerpstappen en een nieuwe online tool, Leerflow, die in samenwerking tussen de HAN en Vernieuwonderwijs ontwikkeld is op basis van de ontwerpstappen die de uitkomst zijn van het project en het promotieonderzoek dat hieraan verbonden is. Aan het einde van de workshop zul je weten hoe je formatief handelen in samenhang kan ontwerpen voor meerdere lessen op zo'n manier dat het goed inzicht geeft op de ontwikkeling van leerlingen en studenten en het je kan ondersteunen bij het nemen van beslissingen over vervolgstappen in het onderwijs.

Opbouw van de workshop

Na een korte inleiding zullen we, aan de hand van een casus uit de praktijk en in kleine groepjes, een plan maken voor formatief handelen met behulp van de ontwerpstappen. Deelnemers hebben de keuze of ze dat op papier of met behulp van Leerflow willen doen. We sluiten af met een korte reflectie op het proces van het ontwerpen van formatief handelen dat tijdens de workshop heeft plaatsgevonden.

Referenties

Van der Steen, J. , Van Schilt-Mol, T. , Van der Vleuten, C. & Joosten-ten Brinke, D. (submitted).

Finding out how teachers use formative assessment to make better informed decisions: Unravelling formative decision-making

Van der Steen, J. , Van Schilt-Mol, T. , Van der Vleuten, C. & Joosten-ten Brinke, D. (submitted).

Closing the design cycle: A conclusive set of design principles for formative assessment plans

Van der Steen, J. , van Schilt-Mol, T. , van der Vleuten, C. , & Joosten-ten Brinke, D. (2022).

Supporting teachers in improving formative decision-making: Design principles for formative assessment plans. *Frontiers in Education*, 7. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.925352>

Van der Steen, J. , Van Schilt-Mol, T. , Van der Vleuten, C. , & Joosten-ten Brinke, D. (2023). Designing formative assessment that improves teaching and learning: What can be learned from the design stories of experienced teachers? *Journal of Formative Design in Learning*. <https://doi.org/10.1007/s41686-023-00080-w>

494. Rekenen-wiskunde in het vmbo, een gezamenlijke verantwoordelijkheid

Madeleine Vliegthart, SLO, Amersfoort, Nederland; Vincent Jonker, Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Rekenenwiskunde, Vakdidactiek, Rekenbewust vakonderwijs

Zowel binnen de zich vernieuwende vakken (wiskunde 1 en wiskunde 1,2) als binnen de rest van het vmbo-programma (zowel avo- als beroepsgerichte vakken) is het van belang aandacht te besteden aan reken-wiskundige vaardigheden

In deze Velon-bijdrage worden praktijkvoorbeelden gegeven van een dubbele benadering van het onderhouden en uitbouwen van reken-wiskundige vaardigheden in het vmbo: Op basis van het nieuwe vak wiskunde (in twee varianten: wiskunde 1 en wiskunde 1,2). Op basis van vervlechting van basisvaardigheden rekenen-wiskunde (zoals beschreven in het Masterplan basisvaardigheden van de overheid) in alle vakken waar dit relevant is (in de voorbeelden hebben we het dan vooral over natuurkunde, scheikunde, economie, biologie, informatica). Deze dubbele benadering wordt belicht vanuit verschillende invalshoeken:

Opbouw van de nieuwe concept examenprogramma's. Er zal toelichting worden gegeven op de laatste versie van beide programma's en hoe de Fase van beproeven wordt uitgevoerd momenteel op 9 scholen, en in hoeverre de lerarenopleiding hierbij betrokken is. Toetsing en materiaal voor het vmbo. Vanuit ervaring binnen CvTE en materiaal-ontwikkeling voor het vmbo worden praktijkvoorbeelden gegeven hoe de nagestreefde vernieuwingen in beide wiskunde-programma's zo maximaal mogelijk kunnen worden geïmplementeerd. Enkele accenten specifiek voor vmbo: aansluitingen po en mbo/hv; wel of niet een rekencoördinator; wel of niet aparte lessen rekenen, e. d.). Juist door de dubbele benadering (binnen en buiten de reken-wiskunde-lessen) ontstaat er een steviger fundament voor het leren gebruiken van reken-wiskundige vaardigheden in diverse settings.

Referenties

- Drijvers, P. , & Heemskerk, A. (2024). Blik op de basis. Een literatuurstudie naar basisvaardigheden rekenen-wiskunde. https://www.fisme.science.uu.nl/publicaties/literatuur/20241007_EindrapportLiteratuurstudieBasisvaardighedenRekenenWiskunde-ExpRW.pdf
- Heemskerk, A. , & Jonker, V. (2024). Het Flzier gericht op ... het Expertisepunt Rekenen-Wiskunde. *Euclides*, 100(1).
- Hooyman, K. , & Jonker, V. (2022). Vakoverstijgend rekenen. Een wereld van verschil. *Euclides*, 98(2). https://www.fisme.science.uu.nl/publicaties/literatuur/2022_euclides_vakoverstijgend_rekenen.pdf ; Jonker, V. , Wijers, M. , & Abels, M. (2017). Wiskunde en rekenen in een zelfbewust vmbo. *Euclides*, 93, 4-5, Article 7924. https://www.fi.uu.nl/publicaties/literatuur/2018_euclides_special_vmbo_jonker_wijers_abels.pdf ; SLO. (2024). Conceptexamenprogramma wiskunde 1 en 1,2 vmbo. SLO. <https://www.actualisatie-examenprogrammas.nl/wiskunde>

495. Professionele identiteit van leraren in burgerschapsonderwijs

Helma de Keijzer, Fontys Lerarenopleiding, Sittard, Nederland; Brenda de Vries, Fontys Hogeschool, Tilburg, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Professionele identiteit, Moreel burgerschap, Waardenontwikkeling

Binnen de Fontys lerarenopleidingen is samen met het werkveld een werkvorm ontwikkeld om (aankomende) leraren te ondersteunen bij het ontwikkelen van een visie op moreel burgerschap. De professionele identiteit van leraren, bewustwording van morele situaties en hier taal aan kunnen geven zijn hierin verweven. De aanpak en inzichten worden geschetst.

In 2021 is de wet op burgerschapsonderwijs herzien om beter aan te sluiten bij maatschappelijke ontwikkelingen en de behoeften van leerlingen. Een belangrijke verandering is het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. Leerlingen moeten leren welke morele waarden in de samenleving belangrijk zijn en de ruimte krijgen om deze te ontwikkelen. Waardenontwikkeling is een essentieel aspect van burgerschapsonderwijs en vindt continu plaats in de interactie tussen leraar en leerlingen. De professionele identiteit van leraren is hiermee verweven en omvat persoonlijke kennis, opvattingen, attitudes, normen en waarden, en de professionele eisen die lerarenopleidingen en scholen stellen, inclusief breed geaccepteerde standaarden voor het leraarsberoep (Beijaard, Meijer, & Verloop, 2004). Hoe (aanstaande) leraren hun eigen waarden ervaren en integreren in de onderwijspraktijk heeft directe invloed op de wijze waarop leerlingen hun eigen waarden ontwikkelen. Door bewust te zijn van hun eigen waarden, kunnen leraren deze constructief inzetten om leerlingen te begeleiden bij het begrijpen, onderzoeken en respecteren van diverse waarden en perspectieven. Het praten over waarden is echter niet eenvoudig omdat waarden vaak impliciet en abstract zijn, wat het lastig maakt om ze te concretiseren naar de dagelijkse onderwijspraktijk (De Keijzer, 2022). Dit geldt ook voor de basiswaarden voor burgerschap zoals deze zijn geformuleerd door de onderwijsinspectie, deze zijn niet altijd herkenbaar voor de onderwijspraktijk. De werkvorm die in de presentatie centraal staat biedt een praktische benadering voor het integreren van waardenontwikkeling in burgerschapsonderwijs. Door reflectie en dialoog worden (aanstaande) leraren beter voorbereid om situaties van moreel burgerschap te herkennen en handelingsperspectieven te bespreken, wat bijdraagt aan hun professionele ontwikkeling en de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs. De werkvorm is in diverse ontwerpfasen ontwikkeld:

Ontwikkeling reflectietool

Gericht om burgerschapservaringen en de spanningen die dat oproept bij (aanstaande) leraren te beschrijven en er betekenis aan te geven op basis van de basiswaarden voor burgerschap.

Vignetten

De opgehaalde verhalen zijn uitgewerkt in zogeheten vignetten, korte verhalen over de echte praktijk en het gedrag van de (aanstaande) leraar in situaties van moreel burgerschap en hoe de waarden daarin een rol spelen.

Pilot

De vignetten worden ingezet bij verschillende opleidingsgroepen met als doel inzicht te verkrijgen in hoe (aanstaande) leraren situaties van burgerschap ervaren, hoe zij morele waarden interpreteren, en hoe de dialoog hierover bijdraagt aan de ontwikkeling van hun professionele identiteit. Op dit moment bevinden we ons in fase 3 en willen de eerste inzichten graag delen en bespreken op bruikbaarheid.

Referenties

Beijaard, D. , Meijer, P. C. , & Verloop, N. (2004). Reconsidering research on teachers' professional identity. *Teaching and teacher education*, 20(2), 107-128.

de Keijzer, H. , Jacobs, G. , van Swet, J. , & Veugelers, W. (2021). Teachers' Implicit Moral Values in Their Narratives About Teaching Practice. *Education and Society*, 39(1), 47-67.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/06/22/eerste-kamer-stemt-in-met-nieuwe-wet-voor-burgerschapsonderwijs>

Toezicht op Burgerschap en Integratie - Inspectie van het Onderwijs:

file:///C:/Users/875013/Downloads/inspectietoezicht_burgerschap_conferentie-middagsessie-19042022%20(1).pdf

496. Deliberate practice in de praktijk

Edith de Vries, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Deliberate practice, ervarend leren, werkvorm

In deze workshop ga je op twee manieren ervaren hoe je deliberate practice kunt praktiseren in het tussengebied tussen werkplekleren en opleiding, fysiek beleven en het naast elkaar leggen van twee uitvoeringspraktijken. Grote woorden als 'duidelijk zijn' of 'relatie maken' krijgen zo eigen taal en eigenheid.

Deliberate practice is een manier om leraarsgedrag te oefenen waarin bewust geïmproviseerd wordt met stappen in een uitvoeringspraktijk. Het cyclisch verbeteren van de handelingen zonder op de automatische piloot te varen, vaak onder leiding van een coach, kan uiteindelijk leiden tot deliberate performance in de praktijk (Tartwijk, 2020). In de Doorloopjes (Sherrington, 2021) wordt gewerkt met deze concrete stappen, die ook uitnodigen tot het geven van specifieke feedback. Meesterschap ontstaat door weten wat je moet doen en weten hoe je er komt. Zo kan 'relatie maken als een klas binnenkomt' bijvoorbeeld geïmproviseerd worden door het begroeten van alle leerlingen bij de deur, her en der een praatje maken, een leerling spiegelen en je waardering uitspreken. Als startende docenten deze abstracte begrippen in kleinere woorden kunnen opbreken, wordt het gedrag oefenbaar. Daarnaast is wordt de eigen uitvoeringspraktijk zo zichtbaar. Hoe kijk jij als je een praatje maakt? Hoe vang jij het onderwerp van het praatje? Waar sta jij precies bij de deur? Hoe past dat bij jouw fysiek?

In deze workshop kun je twee werkvormen ervaren die je in kunt zetten in een hybride leeromgeving (Zitter en Hoeve, 2012). We doen een fysieke werkvorm waarin je zult ervaren welke stappen er (kunnen) zitten in 'de aandacht vragen'. Door vragen tijdens het proces, zal je kunnen ontdekken wat de stappen zijn en wat de uitvoeringspraktijk is. Daarnaast werken we met een techniek om in een gelijkwaardig coachingsgesprek de stappen te ontdekken die in een docenthandeling zitten. Daarbij wordt de kennis van beide partners in het gesprek opgehaald. Het gesprek mondt uit in een helder, oefenbare stap voor de praktijk, waar specifieke feedback op gegeven kan worden. Beide manieren worden ingezet binnen de context van Samen opleiden en Professionaliseren in het noorden (VO) bij de training van werkplekbegeleiders. In de terugblik op de oefeningen gaan de vragen over wat je ervaren hebt tijdens het doen van de oefeningen en hoe dat je helpt in het vormgeven van jouw praktijk als werkplekbegeleider, of opleider op instituten of scholen.

Referenties

- Tartwijk, J. (e. a.) (2020) Hoe leraren hun expertise ontwikkelen. In: M. Snoek, J. van Tartwijk, I. Pauw (eds) (2020). Leraar: een professie met perspectief - deel 1: Een veelzijdig beroepsbeeld. Ten Brink Uitgevers. Leraar_professie_met_perspectief_deel1. pdf
- Sherrington, T. , & Caviglioli, O. (2021). Doorloopjes. Een visuele ontwerpgids voor leraren. Culemborg: Phronese
- Zitter, I. , & Hoeve, A. (2012). Hybride leeromgevingen: Het verweven van leer- en werkprocessen. Utrecht/'s-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs

497. Waarom doe je wat je doet? Over beredenerend leren van (aanstaande) leraren.

Bob Koster, Fontys Lerarenopleiding Tilburg, Tilburg, Nederland; Martin Plas, Scaldia / ZAOS, Zeeland, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Opleidingsdidactiek, Verdiepend leren, Onderbouwing

We vragen van (aanstaande) leraren niet alleen om onder de loep te nemen ‘wat ze doen’ maar ook is van belang dat ze aan kunnen geven dat wat ze doen ‘verantwoord’ is en waarom ze bepaalde keuzen maken. Om ze daarbij te ondersteunen is een ‘vraagcirkel’ voor beredenerend leren ontwikkeld.

Leraren worden opgeleid om op ‘alle’ scholen les te kunnen geven en alle leerlingen of studenten een kansrijke schoolloopbaan te bieden. We kunnen onze leraren beter toerusten door ze taal te geven (woorden!) om aan te geven dat wat ze doen verantwoord is en waarom ze bepaalde keuzen maken. In de Bouwstenen voor de Leeromgeving van Samen Opleiden (Platform Samen Opleiden, 2023) wordt dit ‘Beredenerend Leren’ genoemd (zie ook Kemmeren, 2015). Beredenerend leren helpt studenten om hun leraargedrag te verantwoorden ten aanzien van het bieden van een kansrijke schoolloopbaan aan leerlingen. In het werkplekleren maar ook in de beoordeling van de studenten zien we dat meer en meer de nadruk komt te liggen op de vraag ‘Ik doe dit omdat ...’ of ‘Ik heb hiervoor gekozen omdat ...’. Hierdoor vind verdieping van het leren plaats, studenten kijken met een meer analytische blik naar hun handelen en geven daar betekenis aan (zie ook Bronkhorst, 2013). Omdat dit voor studenten een lastige stap is in hun leerproces is de ‘vraagcirkel’ voor beredenerend leren ontwikkeld. Op basis van gesprekken met (pdg) studenten over hun sleutelervaringen en de vragen die relevant bleken om die ervaringen te verdiepen is de cirkel ontworpen, vanuit de opleidingspraktijk dus. Een instrument bruikbaar voor studenten en hun opleiders (daden). In de workshop besteden we aandacht aan de woorden en daden ten aanzien van beredeneerd leren. Aangegeven wordt wat onder Beredenerend Leren wordt verstaan, om dat te concretiseren worden er voorbeelden bij gegeven en de methodiek Vraagcirkel wordt toegelicht. Daarna gaan de deelnemers met de methodiek aan het werk waar de vraag centraal zal staan: “Herkennen zij beredenerend leren in hun leer- of ontwikkelingsproces en het belang daarvan?”. Om vervolgens de link te leggen naar het gebruik van de Vraagcirkel door/met hun studenten. Hierop wordt plenair teruggeblikt en de verschillende ervaringen en inzichten worden met elkaar verbonden tot een gemeenschappelijke afsluiting.

Referenties

Bronkhorst, L.H. (2013). Research based teacher education, interactions between research and teaching. Utrecht: Universiteit Utrecht

Kemmeren, C. M. . (2015). Met verstand van zaken. Professioneel handelen · en conceptuele kennis in de lerarenopleiding. Enschede: Universiteit Twente. Platform Samen Opleiden &

Professionaliseren (2021). Bouwstenen voor de leeromgeving van Samen Opleiden. Parels uit de Praktijk 3. Utrecht.

498. Woorden én daden: Studenten verkennen het beroepsbeeld van de inclusieve leraar.

Karen Slot, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Shyrin Hornberger, Opleidingsschool VOvA, Amsterdam, Nederland; Herald Hofmeijer, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Anton Okkels, Ihub, Amsterdam, Nederland; Erik Van Caem, Hogescho

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen, Tijdschrift voor Lerarenopleiders

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Inclusief onderwijs, Opleidingsscholen en lerarenopleiding, Drie extra onderwijsactiviteiten

Om een bijdrage te leveren aan het toerusten van studenten van lerarenopleidingen op inclusief onderwijs staan in dit praktijkvoorbeeld extra onderwijsactiviteiten voor studenten centraal.

Deze zijn ontwikkeld door opleidingsscholen en HvA.

De activiteiten: Schoolgroepbijeenkomsten over de inclusieve leraar, werkbezoeken aan vso, workshops voor lerarenopleiders.

Hierover gaan we graag in gesprek!

Het onderzoek of praktijkvoorbeeld uit het voorstel is beschreven in een artikel dat is geaccepteerd door of gepubliceerd in het Tijdschrift voor Lerarenopleiders.

Woorden én daden

Om studenten beter toe te rusten op wat inclusief onderwijs van hen vraagt, gebruiken we in dit praktijkvoorbeeld woorden over de noodzaak van de voorbereiding van studenten op het uitvoeren van inclusief onderwijs. Daden zijn terug te vinden in de extra onderwijsactiviteiten.

Woorden

Het Salamanca Statement roept overheden op om alle leerlingen zoveel mogelijk gezamenlijk les te geven en nieuwe onderwijssystemen te ontwikkelen om dat te realiseren (Salamanca Statement, 1994). Van leraren wordt dan ook verwacht dat zij het onderwijs voor iedere leerling of mbo-student zo passend, inclusief mogelijk maken. Inclusief onderwijs, onderwijs voor alle leerlingen in reguliere onderwijsinstellingen, ook voor leerlingen met een ondersteuningsvraag (UNESCO, 1994), is internationaal echter nog niet de norm geworden. In het primaire proces is het slechts beperkt ingevoerd (Ainscow, 2019; Graham, 2023; Schwab, 2020) en nog niet iedere leraar voelt zich voldoende voorbereid (Van Miegheem, 2020, Ledoux, 2020). In dit praktijkvoorbeeld overlegden opleidingsscholen met een lerarenopleiding over onderwijsprogramma's inclusief onderwijs, dit leidde tot drie extra activiteiten voor studenten.

Het praktijkvoorbeeld kan inspirerend zijn voor andere lerarenopleidingen en opleidingsscholen.

én daden

In 2023-2024 ontwikkelden de opleidingsscholen in co-creatie met de lerarenopleiding drie extra onderwijsactiviteiten, naast het bestaande curriculum van de lerarenopleiding. Overkoepelend thema was 'het beroepsbeeld van de inclusieve leraar'. Op basis van theorie en praktijk zijn vier voorwaarden geformuleerd voor activiteiten :

- a. activiteiten zijn ontwikkeld in co-creatie en uitgevoerd in co-teaching tussen verschillende lerarenopleiders (Sharma, 2023),
- b. er is samenwerking tussen regulier en voorgezet speciaal onderwijs (Dignath, 2022),
- c. er is dialoog tussen lerarenopleiders en studenten (Dignath, 2023),
- d. de studenten reflecteren op praktijkervaringen (Hopkins, 2018).

Studenten voerden een werkbezoek uit in voortgezet speciaal onderwijs, praktijkonderwijs of tussenvoorzieningen. Daarnaast organiseerde een aantal studenten een workshop voor lerarenopleiders met dialoog over ervaringen met inclusief onderwijs. Tenslotte volgden studenten schoolgroepbijeenkomsten van een opleidingsschool. Zo werden kenmerken verkend van inclusief onderwijs, die aansluiten bij individuele ontwikkelingen en inzichten over het beroepsbeeld van de inclusieve leraar. Studenten en lerarenopleiders waren gemotiveerd om de activiteiten uit te voeren; zijn in gesprek gegaan met elkaar tijdens reflectiemomenten; hebben kennis opgedaan over inclusief onderwijs. Programma Velon Congres 2025.

Inleiding:

Praktijkvoorbeeld met drie activiteiten

2 Overlegtafels: Verkenning van vorm en inhoud van de activiteiten, met vragen en dilemma's over de uitvoering van de activiteiten

Voorbeelden:

- Is differentiatie mogelijk binnen de onderwijsactiviteiten?
- Zouden de activiteiten verplicht moeten zijn voor studenten of facultatief?
- Terugkoppeling opbrengsten van overlegtafels

Referenties

- Ainscow, M. , Slee, R. , & Best, M. (2019). The Salamanca statement: 25 years on. *International Journal of inclusive education*, 23(7-8), 671-676.
- Dignath, C. , Rimm-Kaufman, S. , van Ewijk, R. , & Kunter, M. (2022). Teachers' beliefs about inclusive education and insights on what contributes to those beliefs: a meta-analytical study. *Educational Psychology Review*, 34(4), 2609-2660.
- Graham, L. J. , Medhurst, M. , Malaquias, C. , Tancredi, H. , De Bruin, C. , Gillett-Swan, J. , . . . & Cologon, K. (2023). Beyond Salamanca: A citation analysis of the CRPD/GC4 relative to the Salamanca Statement in inclusive and special education research. *International Journal of Inclusive Education*, 27(2), 123-145.
- Hopkins, S. L. , Round, P. N. , & Barley, K. D. (2018). Preparing beginning teachers for inclusion: designing and assessing supplementary fieldwork experiences. *Teachers and Teaching*, 24(8), 915-930.
- Ledoux, G. , Waslander, S. , & Eimers, T. (2020). Evaluatie passend onderwijs. Eindrapport mei 2020. [Evaluation tailored education. Final report May 2020].
- Schwab, S. (2020). Inclusive and special education in Europe. In *Oxford research encyclopedia of education*.
- Sharma, U. , Grové, C. , Laletas, S. , Rangarajan, R. , & Finkelstein, S. (2023). Bridging gaps between theory and practice of inclusion through an innovative partnership between university academics and school educators in Australia. *International Journal of Inclusive Education*, 27(10), 1102-1117.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (1994). The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Adopted by the World Conference on Special Needs Education: Access and Quality. Salamanca, Spain, 7–10 June.

Van Mieghem, A. , Verschueren, K. , Petry, K. , & Struyf, E. (2020). An analysis of research on inclusive education: a systematic search and meta review. *International Journal of Inclusive Education*, 24(6), 675-689.

499. Een duurzame onderzoekscultuur bevorderen in het vo: welke weerstand ervaren leraren en leiders?

Janneke Sleenhof, Technische Universiteit Eindhoven - ESoE, Eindhoven, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Onderzoekscultuur, gespreid leiderschap, weerstand

Onderzoeksmatig werken bevordert de kwaliteit van onderwijs. Dit onderzoeksproject beoogt daarom een onderzoekscultuur in deelnemende VO-scholen te verduurzamen. Gespreid leiderschap speelt hierbij een grote rol. Zo kunnen (in)formele leiders weerstand tegen onderzoeksmatig werken bespreekbaar maken. Maar waar komt deze weerstand onder leraren vandaan en hoe gaan leiders hiermee om?

Onderwerp, aanleiding en context

Binnen het NRO-project: "Het bevorderen van een duurzame onderzoekscultuur op vo-scholen" zijn negen vo-scholen een onderzoeksavontuur met elkaar aangegaan. Deze scholen werken aan vier aandachtsgebieden die samen de onderzoekscultuur bewerkstelligen: onderzoeksmatig werken, gespreid leiderschap, school als lerende organisatie en systemisch perspectief (Godfrey & Brown, 2019). Elke school vaardigt een driemanschap af naar een school-overstijgende professionele leergemeenschap (PLG): een onderzoeksleraar, een onderzoescoördinator, en een team- of schoolleider. Het driemanschap werkt onderzoeksmatig aan het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van interventies ter bevordering van de onderzoekscultuur, zoals kennisuitwisseling faciliteren. Begeleid door een onderzoeker monitoren de PLG-leden interventies op de eigen school en de betrokkenheid van alle collega's. De invloed van de interventie op de onderzoekscultuur wordt gemeten door middel van vragenlijsten en focusgroepgesprekken.

Doel van het rondetafelgesprek

Het rondetafelgesprek zal ingaan op de resultaten van de focusgroepgesprekken op de negen scholen. Het doel van dit rondetafelgesprek is onze eerste bevindingen delen rondom gespreid leiderschap en weerstand in de school, en aan de hand van drie vragen feedback opvragen: Kunnen we middels deze onderzoeksdata de weerstand van niet-betrokken collega's in kaart brengen? Wat is er nodig om weerstand weg te nemen? En welke rol speelt het focusgroepgesprek bij het verminderen van weerstand?

De PLG-leden hebben voor de focusgroepgesprekken katrekkers uit de school uitgenodigd (sectievoorzitters, werkgroepleden, etc). Gesprekken vonden plaats aan de hand van een onderzoekscan. Vooraf aan het gesprek gaven de deelnemers op deze scan aan waar zij hun school plaatsen op de vier bovengenoemde aandachtsgebieden. Eerste resultaten laten zien dat opvallend veel uitspraken gaan over gespreid leiderschap (oftewel leiderschap dat zich uitstrekt over groepen leraren, niet alleen formele leiders; Spillane et al., 2008) en met name over de ervaren vrijheid in dat leiderschap of ervaren weerstand. Sommige participanten ervaren (te) veel vrijheid, andere ervaren (te) veel sturing door leidinggevenden. De ervaren sturing lijkt samen te gaan met het gevoelde

vertrouwen, dan wel weerstand van leraren en leiders. Meer inzicht in (het wegnemen van) deze weerstand is essentieel voor vervolgonderzoek. Inbreng van deelnemers Samen met de deelnemers willen we de opbrengsten van de focusgroepgesprekken bespreken. Deze focusgroepgesprekken zijn gericht op het verzamelen van onderzoeksdata en leveren inzichten op in de ervaren weerstand ten opzichte van onderzoeksmatig werken. Maar de participanten ervaren de gesprekken ook al als een interventie ter bevordering van een onderzoekscultuur. In het rondetafelgesprek vragen we input van deelnemers over welke inzichten deze focusgroepgesprekken ons kunnen bieden.

Referenties

Godfrey, D. , & Brown, C. (2019). An ecosystem for research engaged schools. Reforming education through research. Routledge.

Spillane, J. , Camburn, E. , Pustejovsky, J. , Stitzel Pareja, A. , & Lewis, G. (2008). Taking a distributed perspective: Epistemological and methodological tradeoffs in operationalizing the leader-plus aspect. *Journal of Educational Administration*, 46(2), 189–213. <https://doi.org/10.1108/09578230810863262>

500. Rondetafelgesprek: Implementatie curriculumherziening (OCW)

Han Dirks, Ministerie OCW, Den Haag, Nederland; Wilco Meijer, Ministerie OCW, Den Haag, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Curriculumherziening, Curriculumbewustzijn

Informereren over en ophalen van suggesties om curriculumbewust handelen en binnen scholen te versterken in het licht van de komende curriculumherziening. Hoe kunnen lerarenopleiders, scholen en OCW samen zorgen voor een succesvolle invoering?

Het advies actualisatie kerndoelen van SLO adviseert OCW het volgende: “In het funderend onderwijs is er maar één stelselverantwoordelijke partij die de verantwoordelijkheid voor de succesvolle invoering van de kerndoelen op zich kan nemen: het ministerie van OCW. Van het departement vragen we om de regie op de implementatie voortvarend op te pakken. Dat betekent het organisatorisch en inhoudelijk bij elkaar brengen van de partijen die een rol spelen bij de implementatie, hierin een coördinerende en faciliterende rol spelen en tegelijkertijd ruimte bieden voor maatwerk op schoolniveau. Zo creëren we met elkaar de randvoorwaarden voor een goede invoering. “ We zien het VELON/VELOV congres als een kans om hierover met de opleiders in gesprek te gaan. SLO actualiseert in opdracht van OCW de kerndoelen en examenprogramma’s. Een belangrijke doelstelling van deze curriculumherziening is om onderwijsprofessionals binnen scholen meer inzicht te geven in wat moet en mag. Scholen maken zelf de vertaling van het curriculum naar het handelen in de lessen, hierbij hebben ze ondersteuning nodig. De curriculumherziening en de implementatie ervan biedt kansen voor het funderend onderwijs om scherpe keuzes te maken, om meer focus aan te brengen en overladenheid tegen te gaan. In het kader van de implementatie wordt daarmee een beroep gedaan op het leiderschap en de autonomie van leraren(teams), om vanuit curriculumbewustzijn gerichte keuzes te maken voor het onderwijs dat ze verzorgen. Hierbij is intensieve samenwerking nodig met lerarenopleidingen. Het eerder genoemde SLO advies stelt hier: “De grotere nadruk op samenhang en de introductie van ervarings- en beheersingsdoelen, geeft leraren de kans om zich opnieuw te verdiepen in het vak. Dat vraagt om een veel breder aanbod aan bijscholingsmogelijkheden van leraren. Daarin ligt ook een grote kans en een uitnodigend perspectief om in het hele veld aan gerichte professionalisering te gaan werken. Ga met OCW in gesprek over de mogelijke vormen van ondersteuning voor lerarenopleiders en (toekomstige) leraren, die wenselijk zijn bij de implementatie. Help ons om het nieuwe curriculum goed te laten landen in de praktijk.

502. Inductietraject Startende Leerkrachten

Saskia Kleinveld, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland; Sanne Boer, Sanne Boer, Schiedam, Nederland; Harmen Stans, Delft, Nederland; Saskia De Bie, Capelle a/d IJssel, Nederland; Harmen Stans, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Starters , Fundament, Coaching

Uitval van starters in de eerste drie jaar is nog steeds een groot probleem.

Hoe kunnen we hen een sterk fundament meegeven, met passende inspiratie & begeleiding? In ons inductietraject -onderbouwd vanuit praktijk- en literatuuronderzoek- staat dit helder omschreven.

Uit praktijkonderzoeken van Groningen tot Amsterdam blijkt dat starters het pittig hebben in de eerste jaren van hun carrière. De resultaten van deze onderzoeken hebben we met elkaar vergeleken en samenvoegd in één behapbaar document. Vervolgens hebben we alle zaken waar starters tegenaan lopen + de vaardigheden die zij graag willen leren samengevoegd tot 4 kernvaardigheden: prioriteren, differentiëren, communiceren en motiveren.

We hebben een -in onze ogen- sterke opbouw gemaakt in de begeleiding van jaar 1 t/m 3 van een starter. Dit omvat 1) bijeenkomsten, 2) monitoring en 3) coaching on the job. Deze zullen allen in het teken staan van de vier kernvaardigheden plus het welbevinden, die we hebben verdeeld in zelfvertrouwen, energiebalans en werkplezier.

1) Bijeenkomsten: Om zit zowel aantrekkelijk als waardevol te maken, hebben we gekozen voor een opzet van inspiratie, interactie en integratie. Het dagdeel start met een inspirerende spreker, vervolgens een intervisie op een vooraf reeds bekend onderwerp en vervolgens een actieve workshop waarin de transfer naar de praktijk wordt gemaakt.

2) Monitoring: In alle drie de begeleidingsjaren zullen de starters gemonitord worden, zodat vroegtijdig signalen opgevangen kunnen worden indien het niet goed gaat met een student. Zij zullen de Leerkrachtigwerken-Canvas invullen met hun coach of schoolopleider, en vragen beantwoorden rondom de vier kernvaardigheden en het welbevinden.

3) Coaching on the job: Structurele ondersteuning van een ervaren coach (intern of extern) wederom volgens het principe van de 4 kernv. en welbevinden. Ook kan de starter bij deze persoon terecht voor vragen e. d.

Wat dit inductietraject uniek maakt, is de duidelijke 'kapstok' die gebruikt wordt door alle scholen die er gebruik van zullen maken. Iedereen heeft dezelfde monitoring, begeleiding en inhoud van de bijeenkomsten. Alle thema's vallen namelijk binnen de kernvaardigheden of de 3 genoemde punten rondom welbevinden (naam: Leerkrachtigwerken). Daarnaast vraagt het weinig aan investering van de leerkracht zelf en de directeur, doch de kwaliteit wel wordt bewaakt.

Referenties
Spark Education

503. Het gebruik van een logboek in een autonome leeromgeving

Tirsa Guelen-Satink, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: autonomieondersteuning, Pedagogisch handelen, Reflectie

Bij de specialisatiecursus Positief Leerklimaat van de Radboud Docenten Academie wordt een logboek gebruikt als leidraad voor het leerproces dat studenten doorlopen, om zo studenten autonomie-ondersteuning te bieden. Studenten zijn zeer te spreken over deze methode, waarmee zij op een gestructureerde manier aan de slag kunnen gaan met eigen leerdoelen.

Bij de Radboud Docenten Academie kiezen master-studenten tijdens hun lerarenopleiding op basis van eigen interesse of behoefte twee specialisatie-cursussen. Dit praktijkvoorbeeld is gerelateerd aan de specialisatie Positief Leerklimaat, gestart in 2022-2023. Deze specialisatie is voor studenten die zich verder willen ontwikkelen in het stimuleren van een positief leef- en leerklimaat en richt zich op aspecten waar je als docent invloed op hebt, dus het eigen preventieve en curatieve handelen. Er kunnen vele redenen zijn waardoor een leerklimaat niet optimaal is. Tijdens de specialisatie wordt het didactisch klaverblad (Oldeboom, 2024) gebruikt als kapstok om dit te onderzoeken én om handelingsalternatieven te identificeren die het leef- en leerklimaat kunnen stimuleren. Voor de studenten kunnen verschillende domeinen van dit klaverblad (relatie, inhoud, structuur en fysieke omgeving) relevant zijn: de een moet zich richten op diens communicatie met de leerlingen (relatie), de ander zal meer baat hebben bij het verbeteren van de instructie of het afstemmen van de les op de behoeften en capaciteiten van de leerlingen (inhoud). Zowel pedagogiek als (algemene of vak-)didactiek kunnen inhoudelijk van belang zijn. Daarom is er bij het ontwerpen van de specialisatie voor gekozen om de studenten een grote mate van autonomie te geven wat betreft de inhoud van de cursus. Zij stellen naar eigen behoefte persoonlijke leerdoelen op die relevant zijn voor hun onderwijspraktijk. Dit kan het leren meer betekenisvol maken en de motivatie bevorderen om het geleerde daadwerkelijk toe te passen in die onderwijspraktijk (Bergmans, Choinowski & Van Loon, 2020; Katz & Assor, 2007; Radboud Docenten Academie (z. d.); Ryan & Deci, 2017). Tegelijkertijd is het essentieel dat studenten voldoende ondersteuning krijgen bij de geboden autonomie, zodat keuzemogelijkheden niet als overweldigend worden ervaren (Bergmans, Choinowski & Van Loon, 2020; Katz & Assor, 2007; Radboud Docenten Academie (z. d.)). Daarom gebruiken studenten een logboek als leidraad in hun leerproces. Opdrachten in dit logboek zijn gericht op het verzamelen en toepassen van kennis die aansluit bij hun persoonlijke leerdoelen, het identificeren van essentiële aspecten die onderliggend zijn aan gedrag van de docent of de leerling en het expliciet formuleren van docent- en leerlinggedrag dat bijdraagt aan een positief leef- en leerklimaat. Daarbij wordt een kennismaterialen-Padlet gebruikt, gestructureerd volgens de domeinen van het didactisch klaverblad, die studenten toegang geeft tot relevante artikelen, video's, podcasts en andere bronnen. Tijdens de presentatie wordt de inhoud van dit logboek nader toegelicht. Daarnaast zal er aandacht zijn voor hoe studenten dit logboek hebben ervaren.

Referenties

Bergmans, A. , Choinowksi, N. , & Van Loon, M. (2020). Ontwerpcriteria voor een autonomie ondersteunende leeromgeving die tegemoet komt aan verschillen. HAN.

Katz, I. , & Assor, A. (2006). When Choice Motivates and When It Does Not. *Educational Psychology Review*, 19(4), 429–442. <https://doi.org/10.1007/s10648-006-9027-y>

Oldeboom, B. (2024). Synthese, discussie en aanbevelingen. In *Het concept van klassenmanagement in Nederlandse lerarenopleidingen - Meer samenhang en concreetheid nodig* (pp. 188–191). Open Universiteit. <https://boldeboom.com/wp-content/uploads/2024/10/241017-oldeboom-b-het-concept-van-klassenmanagement.pdf>

Radboud Docenten Academie. (z. d.). Autonomie-ondersteunend lesgeven. Geraadpleegd op 30 oktober 2024, van [https://www.ru.nl/sites/default/files/2024-](https://www.ru.nl/sites/default/files/2024-02/Nascholingsaanbod%20RDA_Brochure_autonomie%20ondersteunend%20lesgeven.pdf)

[02/Nascholingsaanbod%20RDA_Brochure_autonomie%20ondersteunend%20lesgeven.pdf](https://www.ru.nl/sites/default/files/2024-02/Nascholingsaanbod%20RDA_Brochure_autonomie%20ondersteunend%20lesgeven.pdf)

Ryan, R. M. , & Deci, E. L. (2017). *Self-determination Theory. Basic psychological needs in motivation, development and wellness*. Guilford Press.

504. Een passend programma: Landelijke casussen brengen EVC bij de ulo's in kaart

Susanne Spiele, Universiteit Twente, Enschede, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: eerder verworven competenties (evc), zijinstroom, toelating en programma

Een passend programma bij de lerarenopleiding, dat wil toch iedereen? Maar hoe gaan universitaire lerarenopleidingen om met brede bachelors, onderwijservaring of vakinhoudelijke werkervaring? We presenteren deelresultaten van het EVC-project bij de ulo's, waarin casussen in negen schoolvakken naar de landelijke ulo's werden verzonden en programma's en redematies werden verzameld.

Aanleiding

Potentiële studenten brengen verschillende soorten ervaring mee naar universitaire lerarenopleidingen (ulo's) die kan bijdragen aan hun ontwikkeling als leraar. Zij willen graag een passend programma. Voor de lerarenopleiding werpt dit de vraag op wat een student nodig heeft om goed voorbereid te zijn op het beroep van leraar, en waar praktijkervaring verbonden dient te worden met theoretische verantwoording en onderbouwing. Verschillende factoren hebben invloed op toelating en programma, zoals de opbouw van het curriculum. Betrokkenen binnen de lerarenopleiding moeten daardoor complexe keuzes maken. Omdat dit proces vaak niet zichtbaar is, bestaan er verschillende verwachtingen in het veld over wat er mogelijk is en zou moeten zijn. Daarom is na een verkenning het project "In kaart brengen en erkennen en waarderen van eerder verworven competenties" (Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen, UNL/ICL, looptijd 2022-2024) uitgevoerd door UT, ICLON en UvA, waarbij alle ulo's betrokken waren. Uit het eerste deel van dit project blijkt dat ulo's consistent en transparanter willen omgaan met ervaring van studenten bij het proces van toelating en programma, omdat dit steeds vaker voorkomt.

Doel

Om een hogere consistentie en transparantie te kunnen bereiken, is een gedeelde taal en aanpak nodig. Eén van de projectdoelen is daarom het verhogen van inzicht en uitwisseling bij ulo's over de onderlinge overeenkomsten en verschillen bij toelating en programma, en de onderliggende redematies en complexiteiten daarbij.

Methode

Om inzicht en uitwisseling te bevorderen, werden in het voorjaar en najaar van 2024 casussen van gefingeerde kandidaten verzonden naar alle ulo's met een eerstegraads lerarenopleiding in negen schoolvakken (wens: reguliere eerstegraads master of zij-instroomtraject). De landelijke bekwaamheidseisen werden gehanteerd als kader. Ulo's werd verzocht om een toelatingsbesluit en

een programma, en een interview over dit programma waarin aandacht werd besteed aan factoren die keuzes beïnvloedden en redematies.

Opbrengsten

De casussen (78 programma's, 68 interviews) geven inzicht in hoe ulo's ervaring erkennen en waarderen, wat de invloed daarvan is op programmagrootte, route en vakinhoud en welke factoren daarin een rol (kunnen) spelen. Hierdoor weten we meer over de uitdagingen waar betrokkenen bij toelating en programma mee te maken hebben. Dit is onmisbaar om toe te kunnen werken naar een hogere consistentie in en grotere transparantie over deze processen en om te kunnen bepalen waar consistentie wenselijk en mogelijk is en waar niet. Om deze woorden te verbinden aan daden gebruiken ulo's deze resultaten binnen het landelijke Netwerk examen- en toelatingscommissies om nadere afstemming te bewerkstelligen.

507. Een leerlijn digitale didactiek in de lerarenopleiding – AP Hogeschool Antwerpen

Roel Janssen, AP Hogeschool, Antwerpen, België

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: digitale didactiek, leerlijn, eindcompetenties

Van 2021 tot 2023 werkte een werkgroep van docenten uit de lerarenopleiding basisonderwijs in samenwerking met het werkveld en andere experts (o. a. Kenniscentrum Digisprong en de opleiding toegepaste informatica aan AP) een leerlijn digitale didactiek uit. Op Velon-Velov Congres willen we deze leerlijn presenteren en ter feedback voorleggen.

In elke lerarenopleiding in Vlaanderen dienen studenten gedurende hun opleiding een set competenties aan te tonen die gestoeld is op het decreetale referentiekader van de Vlaamse overheid (Vlaamse regering, 2018). Zo ook in de AP Hogeschool Antwerpen. Tot twee jaar geleden beschreef deze set eindcompetenties voornamelijk pedagogisch-didactische verantwoordelijkheden en attitudes, zonder specifieke aandacht te besteden aan de uitdagingen/kansen die de toenemende mate van digitalisering in het onderwijs met zich meebrengt. Het inschakelen van digitale technologie in het onderwijsleerproces vraagt dat de (kandidaat-)leraar meerdere rollen kan aannemen en de rol van onderwijsontwerper komt hierbij meer centraal te staan. Dit vraagt van leraren een breder palet aan kennis, vaardigheden & attitudes (Dorresteyn et al. , 2020; Last, 2021). Gedurende twee jaar werd in de lerarenopleiding van de AP Hogeschool Antwerpen aan een leerlijn gewerkt die beschrijft hoe kandidaat-leraren vanuit de heersende didactische principes digitale leertechnologie waardevol kunnen inzetten binnen het leer- en groeiproces van leerlingen. Hierbij staat goed onderwijs centraal en niet de technologische gimmicks. Bij de ontwikkeling van deze leerlijn werden meerdere theoretische kaders ter inspiratie en als bron geraadpleegd, waaronder het Digital Competence Framework for Educators (DigCempEdu) (Redecker, 2017). De ontwikkelde leerlijn heeft als doel kandidaat-leraren minimum tot het niveau B1 (gebruiker) van het DigCompEdu kader te brengen.

Huidige situatie & dilemma

De leerlijn wordt momenteel verankerd in het curriculum van de lerarenopleiding van AP, waarbij de doelen verspreid worden over de verschillende opleidingsonderdelen. Dit vraagt van het docententeam dat zij de toegekende leerdoelen naar waardevolle leeractiviteiten en -ervaringen kunnen vertalen. Een voorwaarde hierbij is dat het team hetzelfde palet aan competenties beheerst dat ook van de studenten verwacht wordt aan het einde van hun opleiding. Binnen onze opleiding wordt dan ook actief aandacht besteed aan de digitaal-didactische ondersteuning van de eigen docenten, o. a. in de vorm van workshops rond digitale didactiek. Tevens werd er een checklist uitgewerkt waarmee de docenten de kwaliteit van hun (digitale) leermaterialen kunnen screenen. Deze initiatieven kennen, vanwege diverse redenen, een wisselend succes. Naast de presentatie van de ontwikkelde leerlijn kan ook de ondersteuning van het eigen docententeam, ter realisatie van de leerlijn, mee bediscussieerd worden.

Referenties

Vlaamse regering. (4 juli 2018). Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de basiscompetenties van de leraren. Onderwijs Vlaanderen. <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=15404>

Last, B. , & Jongen, S. (2021). Blended learning en onderwijsontwerp (1ste ed.). Boom Lemma.

Redecker, C. (2017). European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu.

Punie, Y. (ed). EUR 28775 EN. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Van Dorresteyn, C. , Fajardo Tovar, D. , Pareja Roblin, N. , Cornelissen, F. , Meij, M. , Voogt, J. ,

Volman, M. (2020). Welke factoren dragen bij aan effectief online en blended onderwijs?

(Samenvatting): Onderzoeksgroep 'Online onderwijs tijdens COVID-19'. Universiteit van Amsterdam.

508. Begrijpen van eisen aan en ondersteuning van starters en zij-instromers in het voortgezet onderwijs

Susanne Spiele, Universiteit Twente, Enschede, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: startende leraren, zijinstromers, begeleiding

We willen dat het goed gaat met onze zij-instromers en starters, maar hoe zorgen we daarvoor? Met hen en begeleiders en schoolleiders brengen we door middel van een praktijkportret het professionele welzijn, het handelen in de schoolpraktijk en de ondersteuning van zij-instromers en starters in kaart in dit mixed-method onderzoek.

Introductie

Door het lerarentekort nemen scholen meer startende leraren en zij-instromers aan. Deze groep starters ervaart druk, bijvoorbeeld door isolatie, overbelasting en het vervullen van meerdere rollen in de school (Den Brok et al. , 2017; Viac & Fraser, 2020). Dit beïnvloedt hun welzijn en functioneren (Helms-Lorenz et al. , 2016) en uitval in de eerste jaren is hoog (Noordzij & Van de Grift, 2020). Ondersteuning van leraren verlicht stress (Mosley & McCarthy, 2023), verhoogt effectiviteit en vermindert uitval (Helms-Lorenz et al. , 2106) mits het is afgestemd op de doelgroep (Baeten & Meeus, 2016; Bauer et al. , 2021). Dit gebeurt voor zij-instromers onvoldoende (Den Hertog et al, 2023; Ruitenburg & Tigchelaar, 2021). Zij-instromers verschillen van starters in kennis en vaardigheden en autonomie wat kan helpen en hinderen (Den Hertog et al. , 2023; Ruitenburg & Tigchelaar, 2021) en hebben andere ondersteuningsvoorkeuren (Bauer et al. , 2021). Er is nog onvoldoende bekend over de verschillen tussen de eisen aan en ondersteuning van starters en zij-instromers en hoe zij dit ervaren. Ook is er onvoldoende inzicht in de rol van begeleiders en schoolleiders.

Theoretisch raamwerk

Professionele groei ontstaat door interactie tussen het persoonlijke domein, het praktijkdomein, het externe domein en het domein van consequenties (Clarke & Hollingsworth, 2002): iemands ervaringen, handelen, context en gevolgtrekkingen. In combinatie met een model over professioneel welzijn van leraren (OECD, 2020) kan dit inzicht bieden in hoe het nu gaat met zij-instromers en starters.

Doel en onderzoeksvragen

In dit onderzoek wordt daarom een praktijkportret gemaakt van starters en zij-instromers op basis van bovenstaande modellen. Het beantwoordt de volgende vragen: 1. Wat zijn ervaringen van starters en zij-instromers en hun leidinggevend en begeleiders binnen het persoonlijke, praktijk- en externe domein en welke behoeften hebben ze? 2. Welke interacties tussen domeinen ervaren betrokkenen als belangrijk en waarom? 3. In hoeverre en hoe verschillen de antwoorden op de vragen hierboven tussen starters en zij-instromers?

Methode

Deze mixed-methods studie maakt een praktijkportret met een nationale en regionale vergelijking op basis van onder meer een nationale vragenlijst en regionale interviews. Deze instrumenten geven inzicht in het professionele welzijn, uitproberen in de schoolpraktijk en de eisen en ondersteuning die starters/zij-instromers en begeleiders en schoolleiders ervaren.

Beoogde opbrengst

Dit praktijkportret schetst de stand van zaken en behoeftes op drie domeinen. Praktijkopbrengst is een tool om dit in kaart te brengen om zo inzicht in verschillende doelgroepen te verhogen, de theoretische opbrengst is meer kennis over de inductie van starters en zij-instromers.

Referenties

- Baeten, M. , & Meeus, W. (2016). Training second-career teachers: A different student profile, a different training approach?. *Educational Process: International Journal*. -[SI], 5(3), 173-201.
- Bauer, C. , Trösch, L. M. , & Aksoy, D. (2021). "So I had to give it up": The role of social support for career persistence or attrition in a qualitative sample of second career teachers. *Swiss Journal of Educational Research*, 43(3), 464-475.
- den Brok, P. , Wubbels, T. , & Van Tartwijk, J. (2017). Exploring beginning teachers' attrition in the Netherlands. *Teachers and teaching*, 23(8), 881-895.
- Clarke, D. , & Hollingsworth, H. (2002). Elaborating a model of teacher professional growth. *Teaching and teacher education*, 18(8), 947-967.
- Helms-Lorenz, M. , van de Grift, W. , & Maulana, R. (2016). Longitudinal effects of induction on teaching skills and attrition rates of beginning teachers. *School Effectiveness and School Improvement*, 27(2), 178-204.
- Mosley, K. C. , & McCarthy, C. J. (2023). Beginning Teacher Mentoring: Associations between Mentoring Experiences and Stress Among First Year Teachers. *The Teacher Educator*, 58(4), 440-458.
- Noordzij, T. , & van der Grift, W. J. C. M. (2020). Uitval van bevoegde leraren in het voortgezet onderwijs tijdens de inductiefase. *Pedagogische studiën*, 97(2).
- Ruitenburg, S. K. , & Tigchelaar, A. E. (2021). Longing for recognition: A literature review of second-career teachers' induction experiences in secondary education. *Educational Research Review*, 33, 100389.
- Viac, C. & Fraser, P. (2020). Teachers' well-being: A framework for data collection and analysis. *OECD Education Working Papers*, No. 213, OECD Publishing, Paris.

509. De beroepsstandaard voor lerarenopleiders, hindernis of stimulans?

Bob Koster, Fontys Lerarenopleiding Tilburg, Tilburg, Nederland; Martine Derks, Velon, Utrecht, Nederland; Bregje de Vries, Vrije Universiteit, Amsterdam, Nederland

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Professionalisering, Kwaliteitsontwikkeling, Onderwijsregio's

Velon kent al enkele decennia een beroepsstandaard en actualiseert deze regelmatig. In 2025 actualiseren we de huidige beroepsstandaard met het oog op een leven lang leren en de diversiteit van de beroepsgroep. Maar heeft een beroepsstandaard bestaansrecht als we meer recht willen doen aan bijvoorbeeld diversiteit?

In deze workshop denken we met de deelnemers na over de fundamentele vraag; wat is het bestaansrecht van een beroepsstandaard (vgl. Cramer, 2020). Aan die vraag zitten een aantal aspecten. Ten eerste het aspect diversiteit: hoe kan een beroepsstandaard recht doen aan een diverse beroepsgroep van lerarenopleiders. Ook Vanderassche e. a. (2021) wijzen erop dat in het werken met een beroepsstandaard de kennis en kunde van lerarenopleiders het beste kan worden gezien in een dynamisch geheel van relaties, contexten en perspectieven. Een diverse beroepsgroep dus. Ten tweede het aspect organisatie: Lerarenopleiders werken in lerarenopleidingen, in en met scholen, en participeren zij in regionale of landelijke netwerkwerken. Het beroep van lerarenopleider gaat zelfs dwars door alle sectoren van het onderwijs heen. Vanuit diverse contexten leveren opleiders een bijdrage aan de kwaliteit van het onderwijs en hoe is een standaard daar behulpzaam bij?

Ten derde het aspect van een leven lang leren: Als lerarenopleiders zich willen blijven ontwikkelen doet dat een groot beroep op motivatie en zelfregulatie en de wijze waarop ze gefaciliteerd worden om zich te blijven ontwikkelen. In welke mate is het meer formatief handelen (vgl. Kneijber e. a. , 2022) binnen de nieuwe registratieprocedures rondom de nieuwe beroepsstandaard daarbij ondersteunend?

Ten aanzien van deze aspecten krijgt de deelnemer bij de start van de workshop input. Daarna gaan deelnemers met een creatieve opdracht in drie tafelgroepen aan de slag. Iedere tafelgroep verdiept zich in de mogelijke effecten van de nieuwe beroepsstandaard op de ontwikkeling van de individuele lerarenopleider, opleidingsteams of onderwijsorganisaties waarin lerarenopleiders werkzaam zijn. Tenslotte keren we terug naar het overkoepelende vraagstuk: het fundamentele bestaansrecht van een beroepsstandaard. Hoeveel standaard hebben we als beroepsgroep nodig om bij te dragen aan

de kwaliteit van leraren, opleiders en onderwijs? Onder welke condities kan een beroepsstandaard bijdragen aan de ontwikkeling van lerarenopleiders en onderwijsorganisaties.

Thema: Het fundamentele bestaansrecht van een beroepsstandaard

Praktische relevantie

Deelnemers krijgen zicht op de herziening van de beroepsstandaard in 2025 en onderzoeken condities waaronder de herziening daadwerkelijk bij kan dragen aan de kwaliteit van het (opleidings)onderwijs. Opbouw: We gaan dieper in op veel voorkomende factoren die de ontwikkeling van individuele professionals en organisaties in de weg kunnen zitten en lichten dat vanuit drie perspectieven toe. Van daaruit kiezen deelnemers voor een van de drie tafelgroepen en worden zij uitgedaagd om stelling te nemen over het vraagstuk rondom het bestaansrecht van een beroepsstandaard voor lerarenopleiders.

Referenties

- Cramer, T. L. (2020). *Becoming Futurists: Reluctant professionals searching for common ground*. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. Maastricht University.
- Kneyber, R, Sluijsmans, D. Devid, V, Wilde Lopez, B. (2022). *Formatief handelen, van instrument naar ontwerp*. Culemborg: Phronese.
- Vanderassche, E. , Kelchtermans, G. , Vanderlinde, R. , & Smith, K. (2021). A conceptual model of teacher educator development: An agenda for future research and practice. In R. Vanderlinde, K. Smith, J. Murray & M. Lunenberg (Eds.), *Teacher educators and their professional development* (pp. 15-27) New York: Routledge.

510. Macht van studenten in mentoringpraktijken: Wat betekent dat?

Hannelore Van der Kloot, KU Leuven Kulak, Kortrijk, België

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Mentoring, Stage, Macht

Deze workshop focust zich op hoe studenten participeren aan machtsdynamieken binnen mentoringrelaties in de lerarenopleiding aan de hand van vier types van macht, en wat dat kan betekenen voor de studenten, schoolgebaseerde mentoren, lerarenopleiders en de mentoringpraktijken in het algemeen.

Thema

Mentoring is een evidente praktijk ter ondersteuning van het werkplekleren van leraren, artsen, psychologen, etc. in opleiding (Peiser et al., 2018). Studenten krijgen op de werkplek een mentor toegewezen om hen -vaak langdurig en intens- te begeleiden in hun verdere professionele en persoonlijke ontwikkeling (Kram, 1983). Deze mentoringrelatie zit vol van machtsdynamieken. Hoewel bij macht vaak wordt verwezen naar de mentor, gezien de hiërarchisch hogere positie door diens expertise en ervaring, zijn machtsdynamieken niet alleen te situeren bij de mentor. Macht is inherent aanwezig binnen relaties (Foucault, 1979), en ook de student neemt deel aan de machtsdynamieken en kan bijgevolg macht doen. Wij construeerden vier types van macht doen door studenten, namelijk verworven macht, empowerment, weerstand en opgelegde macht (auteurs, 2024, unpublished manuscript). Daarvoor observeerden we de woorden en daden (cfr. Discursief perspectief, Martín Rojo, 2001; Potter, 2011) van vier mentoringrelaties en gebruikten we de positioneringstheorie (Harré & van Langenhove, 1999) en kaderanalyse (Dumay, 2014) om deze woorden en daden te analyseren. Hoewel de oorspronkelijke studie werd uitgevoerd op basis van mentor-student relaties in het medisch onderwijs, toont verdere analyse aan dat in de lerarenopleiding dezelfde dynamieken spelen.

Doel

De workshop heeft als doel om:- Uit te diepen wat deze types macht betekenen in en voor de lerarenopleiding- Implicaties te voorzien voor de student, de mentor, de lerarenopleider en de mentoringpraktijk

Opbouw en aanpak workshop

1. Inleiding over de achtergrond van deze workshop (10'). Het belang van mentoringpraktijken, de conceptualisering van macht, en de vier types macht zullen worden toegelicht.
2. Ronde 1: betekenis types macht (10'). Op basis van de inleiding, gaan deelnemers in kleine groepjes na of ze de types macht (h)erkennen in hun praktijk en wat dit betekent of kan betekenen voor studenten, mentoren, lerarenopleiders en mentoringpraktijken.
3. Gemeenschappelijke terugkoppeling betekenis types macht (5').
4. Ronde 2: implicaties types macht (10'). Indien er een opdeling mogelijk is binnen de deelnemers (mentoren, lerarenopleiders...) wordt per groep bekeken welke implicaties deze types macht kunnen hebben voor verschillende doelgroepen.
5. Gemeenschappelijke terugkoppeling implicaties (10'). De implicaties van de types macht voor verschillende doelgroepen worden met elkaar gedeeld en verder uitgediept, met als doel dat alle deelnemers een overzicht hebben van concrete implicaties.

Praktische relevantie

De workshop zal leiden tot (1) meer inzicht in hoe de student participeert in machtsdynamieken, (2) de betekenis van types macht in de lerarenopleiding (woorden) en (3) implicaties voor de mentoringpraktijk (daden).

Referenties

- Dumay, X. (2014). How do teachers coordinate their work? A framing approach. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 27, 88-91. <http://doi.org/10.1080/09518398.2012.737045>
- Foucault, M. (1979). *The History of Sexuality, Volume One: An Introduction*. Allen Lane.
- Harré, R. , & Van Langenhove, L. (1999). The dynamics of social episodes. In R. Harré & L. Van Langenhove (Eds.), *Positioning theory: Moral contexts of intentional action* (pp. 1–13). Basil Blackwell Publishers.
- Kram, K. E. (1983). Phases of the mentor relationship. *Academy of Management Journal*, 26(4), 608-625.
- Martín Rojo, L. (2001). New Developments in Discourse Analysis: Discourse as Social Practice. *Folia Linguistica*, 35(1-2), 41-78. <https://doi.org/10.1515/flin.2001.35.1-2.41>
- Peiser, G. , Ambrose, J. , Burke, B. , & Davenport, J. (2018). The role of the mentor in professional knowledge development across four professions. *International Journal of Mentoring and Coaching in Education*, 7(1), 2-18. <https://doi.org/10.1108/IJMCE-07-2017-0052>
- Potter, J. (2011). Discursive psychology and discourse analysis. In *Routledge handbook of discourse analysis* (pp. 104-119). Routledge.

511. De lerarenopleiding in een meertalige realiteit: van visie naar beleid, curriculum en partnerscholen

Tinneke van Bergen, Arteveldehogeschool, Gent, België; Els Moonen, Arteveldehogeschool, Gent, België; Rien Gees, Arteveldehogeschool, Gent, België

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: meertaligheid, taalbeleid, lerarenopleiding

In onze lerarenopleiding werken we aan een gedragen visie op meertaligheid. Het gaat zowel over hoe we omgaan met de meertalige bagage van onze studenten en hoe we hen voorbereiden om les te geven in taaldiverse klassen, als over het meenemen van onze partnerscholen in de onderbouwing van onze visie.

Als lerarenopleiders willen we onze studenten optimaal voorbereiden op de (talig) diverse beginsituatie van leerlingen. Tegelijkertijd hebben studenten zelf een meertalige bagage. Ook daar willen we graag bewust en bekwaam op inspelen. Dit is geen verantwoordelijkheid van individuele lerarenopleiders, maar van het hele team. Zo'n aanpak vraagt een gedragen visie als basis die haar weg vindt naar het taalbeleid, naar een concretisering in het curriculum en naar onze partnerscholen. Hoe lerarenopleiders kijken naar meertaligheid, hun kennis over leren in een meertalige context en hun vaardigheden om erop in te spelen, hebben een effect op het studiesucces van studenten en op hun professioneel handelen als (toekomstige) leraren. Een eerste stap is het expliciteren van een gedragen visie op meertaligheid in het onderwijs en het opleiden van leraren in deze meertalige realiteit. Dat vraagt teamwerk, kennisdeling en afstemming. We presenteren hoe we deze visie binnen onze lerarenopleiding hebben ontwikkeld en willen implementeren in het curriculum. Enerzijds willen we kansen bieden aan studenten die opgroeien in een talig diverse realiteit om taalcompetente leraren te worden en taal als vehikel van denk- en leerprocessen te laten resulteren in studiesucces. Dat betekent dat lerarenopleiders zich bewust zijn van de talige eisen die verbonden zijn aan de doelen die ze binnen hun vakken willen bereiken. De talige repertoires van een vakgebied verwerven studenten beter samen met de inhouden van dat vakgebied. Anderzijds willen we studenten inzichten en vaardigheden laten verwerven om in te spelen op de talige diversiteit van de leerlingen aan wie ze les zullen geven. Dat kan deels via een vak op zich, maar net door de verwevenheid van taal en denkprocessen is het van belang om dit ook te integreren in de vakdidactiek. We moeten als team dus doordacht bepalen wat waar aan bod komt én hoe alles op elkaar kan inhaken. Omdat we hier zelf ook nog zoekende in zijn en deze visie nog moeten uitrollen, gaan we over dit onderwerp graag in gesprek met de deelnemers. Vervolgens willen we ook onze partnerscholen in deze visie op meertaligheid betrekken. Onze docenten nemen deze visie mee vanuit hun rol als stagebegeleider, als verbindingsfiguur tussen de opleiding en de praktijk. Het is cruciaal dat onze partnerscholen die visie ondersteunen opdat onze studenten de ruimte en het vertrouwen krijgen om in te spelen op de meertalige context van vandaag, een vaardigheid die zowel voor hun eigen succes als dat van hun toekomstige leerlingen essentieel is.

512. Samen Opleiden van Regisseurs Meertaligheid: Good Practice in de Brainportregio

Alexander Schüler-Meyer, Technische Universiteit Eindhoven; Eindhoven School of Education, Eindhoven, Nederland; Marina Bouckaert, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Susanne Smulders, Fontys Lerarenopleiding, Tilburg, Nederland; Saskia Heunks,

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Professionalisering, Meertaligheid, Inclusief onderwijs

Woorden omzetten naar daden: dat doen wij in de post-ho opleiding 'De Inclusieve en Meertalige Leeromgeving'. In gouden duo's van opleiders en werkveldpartners leiden we in de Brainportregio 'Regisseurs Meertaligheid' op, die samen met collega's zorgdragen voor inclusief onderwijs aan de groeiend meertalige populatie leerlingen. En we delen graag hoe!

Woorden van advies of theorie omzetten naar concrete daden: daar werken wij hard aan in de post-ho opleiding 'De Inclusieve en Meertalige Leeromgeving'. In de Brainportregio wordt momenteel op iedere vo-school een zogenoemde Regisseur Meertaligheid aangesteld, die samen met collega's zorgdraagt voor inclusief onderwijs aan de groeiend meertalige populatie leerlingen. Deze Regisseurs worden opgeleid door een consortium van opleiders van Fontys Hogeschool, de Technische Universiteit Eindhoven en werkveldpartners van TRION Opleidingsschool. In zogenoemde 'gouden duo's' streven we ernaar theorie en praktijk sterk met elkaar te verbinden. Vanuit een gezamenlijke visie en ambitie werken we zo aan urgente vraagstukken in onze onderwijspraktijken: welke mindset en vaardigheden kenmerken de Brainport-onderwijsprofessional (van de toekomst)? Wat betekent het om een taalbewuste en taalontwikkende docent te zijn? Hoe ontwerp je cultureel-responsief en traumasensitief onderwijs? Hoe erken, waardeer en benut je de meertaligheid van de leerlingen in jouw klas?

In dit praktijkvoorbeeld nemen we de deelnemers graag mee in de ontwikkeling en uitvoering van deze post-ho, waarbij we ons eigen leerproces binnen deze bijzondere context laten zien, beschrijven en verklaren. Hierbij werken we vanuit het drieslagprincipe (VELON, 2019), waarin het leren van de leerlingen, van hun docenten en de Regisseurs Meertaligheid, en dat van onszelf als opleiders continu centraal staat. We geven concrete voorbeelden én bieden een reflectieve verantwoording van onze ontwerpkeuzes, waarbij we inzichtelijk maken hoe leiderschap tonen en regie voeren kunnen worden ontwikkeld binnen een meertalige praktijkcontext die enerzijds uniek is en anderzijds veel herkenbare elementen bevat voor opleiders uit andere contexten. In tegenstelling tot wat de titel doet vermoeden, denken we namelijk niet vanuit 'voorbeelden van goede praktijk (good practice)' maar van "goede praktijkvoorbeelden: bedoeld om te problematiseren, reveleren en inspireren" (Kelchtermans & Ballet, 2009). Onderwijsvernieuwing veronderstelt daarin een betekenisvol leerproces voor de betrokkenen, dat zich niet voltrekt in een vacuüm, maar altijd in een context. Voor de overdraagbaarheid bespreken we dan ook zowel de valkuilen, hordes en voorwaarden als de waardevolle opbrengsten in relatie tot bovengenoemde vraagstukken. Hierover gaan we vervolgens graag met je in gesprek. Kelchtermans, G. & Ballet, K. Geef eens een voorbeeld: Naar een methodiek van goede praktijkvoorbeelden. Mechelen: Plantyn. VELON, Vereniging

Lerarenopleiders Nederland. (2019). Beroepsstandaard voor lerarenopleiders: Referentiekader voor de beroepsgroep. Geraadpleegd op 22 oktober 2024 van https://velon.nl/wp-content/uploads/2024/09/Beroepsstandaard-def_september-2024.pdf

516. Betekenisvol taalonderwijs: makkie, toch?

Martine Gijsel, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen, Nederland

NRO, Den Haag, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: taalonderwijs, taalvaardigheid,

In deze sessie maak je kennis met zes aanbevelingen voor betekenisvol taalonderwijs in groep 1 tot en met 8. Deze maken onderdeel uit van twee nieuwe leidraden van NRO, die begin 2025 worden uitgebracht.

Het afgelopen jaar is er hard gewerkt aan twee leidraden over betekenisvol en functioneel taalonderwijs in groep 1 tot en met 8. Begin 2025 worden deze leidraden uitgebracht. De leidraden ondersteunen basisscholen om hun taalonderwijs in groep 3 t/m 8 op een betekenisvolle en functionele manier in te richten, zodat alle leerlingen voldoende taalvaardig de basisschool verlaten. In betekenisvol en functioneel taalonderwijs ontwikkelen de deelvaardigheden spreken, luisteren, lezen, schrijven zich in samenhang. Aangezien het de leraar is die er toe doet, richten we ons op het handelen van de leraar. We voorzien in kennis op basis waarvan leraren zelf verantwoorde keuzes kunnen én durven te maken in het taalonderwijs. De kennis in deze leidraden is gebaseerd op internationale wetenschappelijke literatuur. Er worden op basis van deze literatuur zes didactische aanbevelingen uitgewerkt. Bij verschillende aanbevelingen zijn concrete activiteiten opgenomen, zoals checklists en suggesties voor werkvormen om individueel of met (een deel van) het schoolteam uit te voeren. In deze workshop maak je kennis met de 6 aanbevelingen die in de leidraden uitgebreid worden toegelicht. Aan de hand van voorbeelden nemen we je mee in betekenisvol en rijk taalonderwijs. Ook bieden we handreikingen hoe (aanstaande) leerkrachten leerlingen die onvoldoende profiteren van het basisaanbod goed kunnen ondersteunen. Na afloop heb je handvatten om kritisch te kunnen reflecteren op je huidige taalonderwijs op basis van recente inzichten uit onderzoek. Ook krijg je concrete ideeën om stappen te zetten om het taalonderwijs nog betekenisvoller en effectiever in te richten.

517. Pedagogische professionaliteit in woorden & daden!

Carlos Van Kan, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Matthijs Wieldraaijer, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Gijs Verbeek, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Rajae El Himer, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Jelle Ris, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Francien Schraal, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland
 Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Pedagogiek, Pedagogische professionaliteit, Subjectivering

Pedagogische Professionaliteit betekent een bredere kijk op de pedagogische toerusting van (toekomstige) leraren; zowel in woorden (literatuurstudie over of de pedagogiek uit de pedagogiek is verdwenen), als daden (leergang Pedagogische professionaliteit, middels spel en subjectivering en professionalisering voor lerarenopleiders middels het pedagogisch portret). Verwacht ervaringen, inzichten en inspiratie.

De samenhang tussen de presentaties ligt in het feit dat het allemaal projecten betreffen van het lectoraat Pedagogische professionaliteit van Leraren, onder leiding van lector Carlos van Kan. Pedagogische professionaliteit en de (bredere) pedagogische toerusting van toekomstig leraren staat centraal en hoe dit vorm te geven. Pedagogiek wordt door ons breder opgevat dan enkel een veilige leeromgeving; het gaat om het kunnen maken van pedagogische afwegingen binnen de drie aspecten van pedagogisch bewustzijn, -legitimeren en -handelen, en afstemming en uitlijning daartussen. De bredere opvatting van pedagogiek komt naar voren in de literatuurstudie naar pedagogische literatuur voor leraren(opleidingen). Hierin is het legitimeringsaspect het sterkst vertegenwoordigd, hoewel de literatuur natuurlijk ook het kijken naar pedagogische vraagstukken (bewustzijn) als ook het handelen voedt. Willen we werk maken van een gedegen pedagogische toerusting van onze toekomstige collega's, is het belangrijk hierbij stil te staan. Het aspect van het pedagogisch handelen komt het sterkst tot uiting in de leergang pedagogische professionaliteit, te volgen door studenten vanaf jaar 2 in onze lerarenopleidingen. De leergang bestaat uit 3 modules, die in complexiteit en focus toenemen, rondom een kern van pedagogische professionaliteit in haar 3 aspecten. Daarnaast is spel de belangrijkste modus waarlangs de bijeenkomsten zijn vormgegeven, vertrekkend vanuit de persoonlijke leervragen van de deelnemers, waardoor het geheel tegelijkertijd subjectiverend is. Parallel aan de drie modules zijn studenten bezig met een pedagogische praktijkopdracht, bijvoorbeeld een pedagogisch experiment in eigen stage- of werkplek. Als laatste project is er het pedagogisch portret wat oorspronkelijk is ontstaan als professionaliseringsactiviteit voor lerarenopleiders. Doordat we hierbij stilstaan bij onze eigen pedagogische grond en houding, kunnen we dit enerzijds verkennen, ontwikkelen en ter discussie stellen als lerarenopleiders onder elkaar met oog op ontwikkeling eigen pedagogisch repertoire; anderzijds door een dergelijk proces zelf te doorlopen en ervaren, kunnen we onze studenten ook beter faciliteren bij het ontwikkelen van hun eigen pedagogische grond en houding (professionaliteit). Carlos van Kan legt in zijn keynote het pedagogische, theoretische en filosofische fundament van deze drie projecten, het is idee is om tijdens het symposium nader op de projecten in te kunnen gaan, en waar mogelijk deelnemers de

gelegenheid te geven om concrete ervaringen hiermee op te doen, zodat het niet alleen blijft bij de woorden, maar er juist ook ruimte is voor de daden.

Bij symposium: individuele presentatie 1

Is de pedagogiek uit de pedagogiek verdwenen?

Matthijs Wieldraaijer Jelle Ris Voor de opleiding en professionalisering van leraren wordt pedagogiek als een fundamenteel vak gezien. Ruim tien jaar geleden stelde de pedagoog Levering (2012) dat de pedagogiek uit de pedagogiek verdwenen is. Daarmee bedoelde hij dat de geesteswetenschappelijke benadering van pedagogiek is vervangen door de empirisch-analytische benadering van pedagogiek. De geesteswetenschappelijke benadering kenmerkt zich volgens hem door een normatieve oriëntatie gericht op reflectie op het doel van opvoeding, ethisch handelen en persoonsvorming. Het bijbehorende beroepsbeeld is dat van een 'virtuoze leraar': een ambachtsman die in staat is wijze onderwijspedagogische oordelen te vellen. De empirisch-analytische benadering van de pedagogiek kenmerkt zich door het testen van causale hypothesen met als doel te onderzoeken welke interventies het meest effectief zijn (Van IJendoorn, 1997). Daarmee heeft de empirisch-analytische benadering van de pedagogiek raakvlakken met uitgangspunten van Evidence Based Education. (Van IJendoorn, 2017) Het bijbehorende beroepsbeeld is dat van leraren die wetenschappelijk 'bewijs' gebruiken om de beste resultaten te bereiken. Hoewel meerdere pedagogen de stelling onderschrijven dat de 'pedagogiek uit de pedagogiek is verdwenen' en dat daardoor het vakgebied van de pedagogiek zich in een kritieke toestand bevindt, is deze stelling nog nauwelijks empirisch onderzocht. Daarom presenteren wij resultaten van ons onderzoek naar pedagogische literatuur zoals die gebruikt wordt in Nederlandse tweedegraads lerarenopleidingen. Deze opgevraagde literatuur hebben we geanalyseerd aan de hand van een analysekader dat verheldert in welke pedagogische traditie die literatuur staat. Vragen die we aan de orde laten komen zijn: Welk beroepsbeeld rijst op uit de voorgeschreven literatuur? Is de geesteswetenschappelijke pedagogiek verdwenen?

IJendoorn, M. H. van (2017). Methodologie: kennis door veranderen, de empirische benadering in de pedagogiek. In IJendoorn, M. H. van, & Rosmalen, L. van (Reds.). *Pedagogiek in beeld: een inleiding in de pedagogische studie van opvoeding, onderwijs en hulpverlening*. Bohn Stafleu van Loghum. IJendoorn, M. H. van (1997). Empirisch-analytische pedagogiek. In S. Miedema (Red.), *Pedagogiek in meervoud. Wegen in het denken over opvoeding en onderwijs* (pp. 73-116). Bohn Stafleu Van Loghem. Levering, B. (2012). *De ontwikkelingspsycholoog en de pedagoog, of Hoe de pedagogiek uit de pedagogiek verdween*. Wubbels, Th. ea (Red.), *Du choc des opinions jaillit la lumière. Liber Amicorum Willem Koops*, 145-154. Meijer, W. (2016). Geesteswetenschappelijke pedagogiek. In P. Smeijers, S. Ramaekers, R. van Goor, & B. Vanobbergen (Reds.), *Inleiding in de pedagogiek: Deel 2: Grondslagen en stromingen* (pp. 105-120). Boom.

Bij symposium: individuele presentatie 2

Leergang Pedagogische Professionaliteit El Himer, R. (Rajae) Schraal, F. (Francien) Bij het IvL leiden we leraren op die onderwijs kunnen verzorgen aan leerlingen in een grootstedelijke context. Onze studenten hebben dikwijls te maken met leerlingen die een grote sociale afstand tot school ervaren en minder schoolsucces hebben dan leerlingen buiten de grote steden (Gemeente Rotterdam, 2020). Om leerlingen bij de school te betrekken is het opbouwen van een pedagogische relatie belangrijk. Deze relatie voorziet in de basisbehoeften van leerlingen, namelijk dat ze zich 'gezien' weten (Van Manen, 2014). Daarnaast is de pedagogische relatie voorwaardelijk voor het richten van de aandacht

van leerlingen op werelden die via onderwijs aan leerlingen ontsloten worden (Simons & Masschelein, 2017). Het gaat bij 'het zien' van leerlingen niet om het toepassen van regels die voor iedereen gelden. Het gaat om de pedagogische vraag: 'Wat is op dit moment voor deze leerling(en), in deze context, het meest in hun belang en waarom?' (Van Kan, 2020). Om deze vraag te beantwoorden leren wij de studenten in de leergang Verrijking Pedagogische Professionaliteit om (1) strijdende belangen van en voor jongeren in de onderwijspraktijk te (h)erkennen (pedagogisch bewust zijn), (2) vanuit geëxpliciteerde, en collegiaal bediscussieerde pedagogische idealen belangen van en voor jongeren te wegen (pedagogisch legitimeren) en (3) overeenkomstig hun pedagogische idealen vorm te geven aan hun interacties met hun jongeren en hun onderwijs in algemene zin (pedagogisch handelen) (Van Kan, 2021). Hierover willen we tonen hoe we hier in de leergang op speelse wijze handen en voeten aan hebben gegeven. Vanuit de waarde van spel, langs de noodzakelijke verbinding met pedagogische concepten. We willen de deelnemers aan den lijve laten ervaren hoe waardevol het is om een leraar op te leiden die met flair, lef en humor het spel beheerst. Die pedagogische vragen durft te stellen zonder het antwoord te weten. Gemeente Rotterdam. (2020). Staat van de jeugd. Kansrijk, veilig en gezond opgroeien. Martens, R. (2019). We moeten spelen. Driebergen: NIVOZ. Simons, M. & Masschelein, J. (2017) De leerling centraal in het onderwijs. Acco. Van Kan, C. A. (2020). Bumpy moments: Een handreiking voor het verkennen verwoorden en bespreken van pedagogische waarden. Friesland College. Van Kan, C. A. (2021). De waarden van onderwijs. Het primaat binnen de pedagogische professionaliteit van leraren. Hogeschool Rotterdam. Van Manen, M. (2014). Weten wat te doen wanneer je niet weet wat te doen. Nivoz.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Pedagogisch Portret Verbeek, G. (Gijs) Het pedagogisch portret is inmiddels al een aantal jaar ingezet binnen het instituut voor lerarenopleidingen van de Hogeschool Rotterdam als professionaliseringsinstrument of activiteit. Na een korte inleiding en het tonen van een voorbeeld, worden collega lerarenopleiders uitgenodigd een eigen pedagogisch portret te maken. Centraal staat de vraag 'waar kom ik pedagogisch gezien, vandaan en wie ben ik als pedagoog?'. Het portret is vormvrij, en gaat in op vier aspecten: Waar kom ik vandaan, wat heeft mij gevormd? Wat zijn mijn sterke kanten als pedagoog? Met welke aspecten heb ik pedagogisch gezien moeite, wat is lastig voor me? Wat is de essentie van mijn portret?

Het maken van het portret is tot nu toe voor alle deelnemers intrinsiek van betekenis geweest. In principe worden deelnemers ook uitgenodigd de portretten met elkaar te delen en waar gewenst ook te bespreken. Juist daarin zit ook toegevoegde waarde voor het team en dit draagt bij aan het beter kunnen verstaan van elkaar.

Het idee van het pedagogisch portret komt voort uit een aantal observaties:

We staan zo weinig stil bij wie wij als lerarenopleiders in pedagogisch opzicht zijn en wat wij meebrengen,

In het verlengde daarvan weten we dit vaak ook niet van elkaar als lerarenopleiders en begrijpen we elkaar daardoor ook niet altijd,

Doordat we weinig echt stilstaan bij wie we pedagogisch gezien, zijn, kunnen blinde vlekken of fixaties ons pedagogisch handelen kleuren, waardoor we er niet volledig voor de ander kunnen zijn,

Pedagogiek wordt zo snel en zo vaak als 'vak' aangeboden, terwijl het vertrekpunt ook de persoonlijke pedagogische passie kan zijn die iedereen meeneemt; dit als vertrekpunt nemen, betekent een andere ontwikkeling als pedagoog die veel dichterbij is en van de toekomstige collega's

zelf. Deelnemers worden in de sessie meegenomen in de achtergronden en reeds opgedane ervaringen, en worden uitgenodigd zichzelf ook te portretteren en dit uit te wisselen.

518. Samen Leren, Samen Leiden: Studenten als Partners in curriculum ontwikkeling

Manon Joosten, Hogeschool Inholland, Amsterdam, Nederland; Rutger Kappe, Hogeschool Inholland, Haarlem, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschiedt voor alle onderwijssectoren, Geschiedt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Student as Partners, Curriculumontwikkeling, Leiderschapsontwikkeling

Ontdek hoe het “Students as Partners” model onze lerarenopleiding transformeert door studenten actief te betrekken in curriculumontwikkeling en leiderschap. In deze interactieve sessie delen we ervaringen, successen en uitdagingen rondom co-creatie en zelfregie én gaan we samen op zoek naar manieren om onderwijs écht samen vorm te geven.

Flexibilisering in het onderwijs geeft studenten meer regie over hun eigen onderwijs (Wade,1994. In:Huizinga et al. ,2023) Binnen de Inholland pabo gaan we een stap verder. Ze krijgen ook regie tijdens het ontwerp van het nieuwe curriculum. In 2023 startte de Inholland pabo, als pilot binnen het Comenius Leadership Fellow programma ‘Student als Partner’, met negen studenten die gedeelde regie kregen in het ontwerpen van de eerste 120 EC’s. De woorden ‘student als partner’ werden zo omgezet in concrete daden. Dit jaar zijn elf studenten, 31 lerarenopleiders van het instituut en uit de praktijk in zes ontwerpteams de laatste 120 EC’s van het nieuwe curriculum aan het vormgeven. Studenten krijgen binnen deze ontwerpteams de regie, hebben autonomie en groeien in hun leiderschap. De woorden die de studenten gebruiken terugkijkend op hun eigen professionele en persoonlijke (leiderschaps) ontwikkeling tijdens die dagen zijn overweldigend. Ons doel is om deelnemers te inspireren en concrete handvatten te bieden hoe zij dit ook kunnen bereiken. Middels interactieve werkvormen verkennen we met elkaar onze eigen overtuigingen t. a. v. student ook regie geven aan de ontwerptafel. We bespreken hoe dit partnerschap de rol van de student versterkt, maar ook wat het vraagt van lerarenopleiders, die hun traditionele rol moeten heroverwegen en de regie moeten delen. Hoe zorgen we dat de studentontwerpers de regie durven te pakken in een groep met (hun) lerarenopleiders? Samen met de deelnemers onderzoeken we hoe dit partnerschap niet alleen de kwaliteit van het onderwijs kan verbeteren, maar ook kan bijdragen aan een cultuur waarin leren van en met elkaar centraal staat. We presenteren ons praktijkvoorbeeld op interactieve wijze en delen resultaten van onze longitudinale dataverzameling middels interviews, observaties en enquêtes. Deelnemers worden actief betrokken, waarbij we hen een spiegel voorhouden op basis van onze aanpak. We gaan in op de concrete stappen die we hebben genomen, zoals de ontwikkeling van gedeelde verantwoordelijkheid en het gebruik van reflectie- en evaluatiemethoden om continu te leren en verbeteren. Deelnemers worden uitgenodigd om actief mee te denken, en er is ruimte voor vragen en discussie. Na anderhalf jaar collectief curriculumontwerpen waarbij de student echt als partner wordt behandeld, hebben we veel geleerd over de kracht van co-creatie, maar ook over de dilemma’s die dit proces met zich meebrengt, vooral gericht op duurzame implementatie. We bespreken bijvoorbeeld hoe wij omgaan met de spanning tussen sturing bieden en loslaten, en de noodzaak om leiderschap te ontwikkelen bij zowel docenten als studenten.

Referenties

Wade, W. (1994). In: Huizinga, T. , Van Kuijk, M. , & Jonker, H. (2023). Studentbehoefte in het kader van flexibilisering. Onderwijskennis. nl (NRO). Geraadpleegd op 30 oktober 2024 van www.onderwijskennis.nl/node/4987

520. Docentontwikkeling in een PLG historisch redeneren en onderzoek in groep 5 t/m 8

Yolande Potjer, Iselinge Hogeschool, Doetinchem, Nederland

Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Docentprofessionalisering, Historisch redeneren (vakdidactiek geschiedenis), Basisonderwijs

Deze presentatie deelt uitkomsten van een studie naar docentontwikkeling in een tweejarige PLG over historisch redeneren en toepassing hiervan in onderzoekende geschiedenislessen voor de basisschool. Leervragen van leerkrachten icm vakdidactiek stonden hierin centraal. Deelnemers ervaren historisch redeneren in historische onderzoekjes, ontwierpen onderzoekende lessen en voerden deze uit in hun klas.

Docentprofessionalisering is een voortgaand proces waarbij leraren kennis, vaardigheden en competenties opdoen die nodig zijn om te voldoen aan veranderende eisen in hun beroep. Bij het nieuw toepassen van vakspecifieke didactiek, zoals historisch redeneren, is nascholing onontbeerlijk, zeker aangezien basisschoolleerkrachten in de lerarenopleiding weinig geschiedenis krijgen en er tot recent nauwelijks aandacht voor historisch redeneren was. Het stimuleren van historisch redeneren sluit goed aan bij de burgerschapsopdracht van het basisonderwijs. Historisch redeneren kan burgerschap in scholen bevorderen doordat leerlingen kritisch leren nadenken over gebeurtenissen, perspectieven en maatschappelijke vraagstukken. Het proces van historisch redeneren vraagt dat leerlingen zich verplaatsen in verschillende standpunten en begrijpen hoe gewoonten, gebruiken en waarden door de tijd veranderen. Hierdoor leren leerlingen meer open naar anderen te kijken (Levstik & Barton, 2022). Daarnaast wordt mediawijsheid gestimuleerd als leerlingen in historische onderzoekjes bronnen bestuderen en kritisch evalueren. Deze studie beschrijft de ontwikkeling van 6 leerkrachten in een tweejarige PLG ten aanzien van historisch redeneren en het ontwikkelen van lessen die historisch redeneren stimuleren. De analyse is gebaseerd op getranscribeerde en gecodeerde interacties tussen deelnemers tijdens vijftien PLG-bijeenkomsten, semigestructureerde interviews (pre en post) en learner reports. Er is een kwalitatieve thematische analyse uitgevoerd waarbij de resultaten van de drie datasets zijn getrianguleerd. De resultaten worden binnen vier thema's gepresenteerd. Het betreft docentontwikkeling door: zelf historisch redeneren, samenwerken in historische inquiries, lessen ontwikkelen waarin leerlingen worden aangezet tot historisch redeneren en in de eigen klas experimenteren met historische inquiries die historisch redeneren te stimuleren en hierop reflecteren. De deelnemers groeiden op alle deelaspecten van historisch redeneren en op alle historische redeneerwijzen. Dit toont dat het voor basisschoolleerkrachten mogelijk is om historisch te leren redeneren over historische onderwerpen, maar ook in relatie met hedendaagse gebeurtenissen en ontwikkelingen. Het zelf doen van de inquiries droeg sterk bij aan het begrip van de theorie. Het was echter vooral het ontwerpen en uitvoeren van lessen die de professionele ontwikkeling van de deelnemers stimuleerden. Dit sluit aan bij hoe Clarke & Hollingsworth (2002)

professionele verandering en groei conceptualiseren. Deelnemers benoemden dat onderzoekende geschiedenislessen burgerschapsthema's raken en de denkvaardigheden van leerlingen en henzelf versterken. Een discussievraag is hoe deze ontwikkelingen de self-efficacy en professionele agency van de leerkrachten hebben beïnvloed.

Referenties

Clarke, D. , & Hollingsworth, H. (2002). Elaborating a model of teacher professional growth. *Teaching and teacher education*, 18, 947-967.

Levstik, L. , & Barton, K. (2022). *Doing history. Investigating with Children in Elementary and Middle Schools*. Routledge.

522. Anders registreren met professionaliseringsprogramma's.

Martine Derks, Velon, Utrecht, Nederland; Margreet de Christians, Hogeschool de Kempel, Helmond, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Eigenaarschap, Professionalisering, Kwaliteitsontwikkeling

Velon kent al enkele decennia een beroepsstandaard en actualiseert deze regelmatig. In 2025 actualiseren we de huidige beroepsstandaard met het oog op een leven lang leren en het vergroten van eigenaarschap van werkgevers met de inzet van BRLO-teams waarin trajectbegeleiders de rol van ontwerper, opleider en beoordelaar vervullen.

Om als deelnemer zicht te krijgen op de functie van erkende BRLO-teams gaan we in deze workshop allereerst in op de veranderende focus onder de herziening. Dat doen we met behulp van een aantal uitgangspunten van Kneyber e. a. (2022) op het vlak van formatief handelen. Vanuit deze beknopte inleiding gaan we dieper in op de verschillende rollen van trajectbegeleiders binnen een BRLO-team. Zo vervullen zij de rol van ontwerper, opleider en beoordelaar. Aan de hand van een good practice binnen een van de huidige BRLO-teams zoomen we in op de rol van ontwerper. Zo zijn de trajectbegeleiders binnen dit team in staat geweest om met bestaande professionaliseringsactiviteiten en enkele nieuwe professionaliseringsactiviteiten de eerste contouren van een professionaliseringsprogramma op te zetten waarmee registratie en geregistreerd blijven vanzelfsprekend kan worden. En juist dat was een belangrijke ambitie die door Derksen e. a. (2023) aan de vooravond van de herziening binnen een whitepaper is vastgelegd. Maar een professionaliseringsprogramma is niet statisch, met behulp van een organizer "Anders registreren" nemen we de deelnemer mee in toekomstige verrijkingmogelijkheden van het huidige professionaliseringsprogramma.

Vanuit deze input gaan de deelnemers zelf aan de slag met de organizer "Anders Registreren". Daarbij kunnen zij kiezen voor twee verschillende gesprekstafels. De eerste gesprekstafel focust zich op kennisrijke professionaliseringsprogramma's en de betekenis daarvan voor de opleidingsdidactiek. De tweede gesprekstafel focust zich op de wijze waarop registratieprocedures dienend ingezet kunnen worden aan het professionaliseringsproces van lerarenopleiders.

Thema: Anders registreren met behulp van kennisrijke professionaliseringsprogramma's voor lerarenopleiders.

Praktische relevantie

Deelnemers krijgen zicht op de herziening van de beroepsstandaard in 2025 en ontdekken op welke wijze bestaande professionaliseringsactiviteiten als basis kunnen worden ingezet voor een professionaliseringsprogramma waarmee registratie en geregistreerd blijven in de toekomst vanzelfsprekend kan worden. Opbouw: Vanuit inzichten rondom formatief handelen krijgt de deelnemer zicht op de herziening van de beroepsstandaard. Vervolgens focust hij zich op de functie van BRLO-teams binnen lerarenopleidingen, partnerschappen of onderwijsregio's. Tenslotte hebben deelnemers aan het eind van de bijeenkomst met behulp van een organizer "Anders Registreren" zicht op de opdracht van BRLO-teams rondom kennisrijke professionaliseringsprogramma's waarin registratie en prolongatie een vanzelfsprekende plek hebben gekregen.

Referenties

Kneyber, R, Sluijsmans, D. Devid, V, Wilde Lopez, B. (2022). Formatief handelen, van instrument naar ontwerp. Culemborg: Phronese.

Derksen, K. , Derks, M. , Geldens, J. , Gommers, M. , Koster, B. , Oldeboom, B. , Oolbekkink, H. , Rijswijk, M. , Slot, K. , Strijbis, J. , Tanghe, E. , en Troost, H. (2023) Whitepaper Focus op Professie. Naar een nieuwe registratiesystematiek voor lerarenopleiders. Velon.

524. Virtuele internationale uitwisseling als duurzame en inclusieve vorm van internationalisering

Anna Bosch, Netwerk CILO - Nuffic, Den Haag, Nederland

Programmaliijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): PO, HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Virtuele uitwisseling, internationalisering, digitale uitwisseling

Virtuele uitwisseling is een duurzame en inclusieve vorm van internationalisering. Bij vele opleidingen komt bij pedagogisch handelen een leeruitkomst met als doel 'internationaal georiënteerd zijn' voor. Een virtuele uitwisseling biedt studenten een mogelijkheid om internationale competenties op te doen zonder dat ze fysiek de grens hoeven over te steken.

We leven in een geglobaliseerde samenleving, wat ook zichtbaar wordt op de scholen. Om die reden is het cruciaal dat je als docent een diverse leerlingpopulatie goed kunt begeleiden en zelf over de vereiste internationale competenties beschikt. Bij vele opleidingen komt daardoor bij pedagogisch handelen een leeruitkomst met als doel 'internationaal georiënteerd zijn' voor. Een virtuele uitwisseling biedt studenten een mogelijkheid om internationale competenties op te doen zonder dat ze fysiek de grens hoeven over te steken. Virtuele uitwisseling is een duurzame en inclusieve vorm van internationalisering en is toegankelijk voor alle studenten. In de presentatie willen wij een good practice project toelichten waarbij de toekomstige leraren 1 op 1 gematcht worden met aankomende leraren vanuit andere landen. De leerwerkplek staat bij de uitwisseling centraal. Welke contextgebonden kansen en uitdagingen komen studenten tegen, zijn er mogelijke gevoelige kwesties in de klas? Hierover wisselen studenten uit en samen ontwerpen ze een deelles/leeractiviteit die één of beide studenten kunnen uitvoeren op hun school. Waar mogelijk kijken studenten virtueel mee bij elkaar in de klas tijdens de uitvoer. Deze opdracht kunnen ze, inclusief feedback van een opleider/stagebegeleider, inzetten om aan te tonen dat ze de betreffende leeruitkomst (deels) beheersen.

527. Aha! Spelend en voelend pedagogische thema's ervaren en de eigen houding daarin verkennen.

Myriam Hemsteede, Lerarenopleider NHL Stenden, Leeuwarden, Nederland; Albert Brouwer, NHL Stenden, Leeuwarden, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: spelenderwijs, lichaamsgericht, innerlijke houding

Hoe word je als docent bewuster van je eigen innerlijke houding en kun je daar mee gaan werken? In deze workshop gebruiken we lichaamsgerichte oefeningen als startpunt voor reflectieve gesprekken. Ervaringen met het inzetten van dergelijke werkvormen bij vakken 'pedagogiek' en 'professionele identiteit' (tweedegraads lerarenopleiding) worden ook kort gedeeld.

Hoe word je als docent bewuster van je eigen innerlijke houding en kun je daar mee gaan werken? In onze lerarenopleiding (NHL Stenden) experimenteren we met spel- en lichaamsgerichte oefeningen. We onderzoeken hoe studenten vanuit daden kunnen ervaren hoe ze (onbewust) in elkaar zitten, en hoe er ruimte gecreëerd kan worden in eigen onderbewuste overtuigingen door daarna (andere) woorden te vinden.

In deze workshop gaan we bezig met lichaamsgerichte oefeningen die als startpunt gebruikt kunnen worden voor reflectieve gesprekken. Ervaringen met het inzetten van dergelijke werkvormen bij vakken 'pedagogiek' en 'professionele identiteit' (tweedegraads lerarenopleiding) worden ook kort gedeeld. Waarom spel- en lichaamsgerichte oefeningen?

Deze werkvormen zijn leuk en interessant, maar er is ook een serieuze aanleiding. Vaak is er namelijk juist een verschil tussen 'daden en woorden'. Dan kan het helpen om de 'daden' uit de oefeningen als startpunt te nemen. Wanneer we beginnen met de daadwerkelijke, concrete, lichamelijke ervaringen, zijn daarna de reflectieve gesprekken anders. Zo is bijvoorbeeld een cognitief gesprek over het toepassen van een escalatieladder ('dat moet ik echt doen!') leerzamer wanneer die gekoppeld wordt aan een lichaamsgerichte oefening rondom 'ruimte geven' ('ja, ik realiseer me nu dat ik eigenlijk helemaal geen ruimte wil begrenzen . . .'). Binnen de lerarenopleiding is er een verlangen meer aandacht te besteden aan lichaamsgerichte aspecten van docent zijn, zoals emoties, aanvoelen, lichaamshouding, presentie en zicht op onderbewuste onderstroom kanten. Een hypothese is dat wanneer studenten lichaamsbewuster worden, die informatie gebruikt kan worden voor beter professionele handelen en uiteindelijk sterker professionele leiderschap.

Meer achtergrond over de spel- en lichaamsgerichte oefeningen

De oefeningen die we gebruiken zijn afkomstig uit twee verschillende richtingen, namelijk theater en systemisch werk. De theaterwerkvormen zijn ze gebaseerd op het werk van Augusto Boal (Boal, 1992; Boal, 1994; Opdebeeck, 2006). Boal ontwikkelde een vorm van theater die 'Theater van de onderdrukten' heet. Bij deze vorm staan o. a. centraal dat iedereen kan spelen (participatief drama)

en dat spelenderwijs eigen ervaringen van 'vastzitten' geanalyseerd kunnen worden en wellicht daardoor ook veranderd (emancipatoir). We passen bijvoorbeeld theaterspellen toe als metaforen voor pedagogische thema's, zoals ervaring van controle en grenzen. We gebruiken improvisatietheater om praktijkthema's te verkennen. En soms gebruiken we een light-versie van forumtheater en zelfs 'regenboog van verlangens' om transformatief leren te laten ontstaan. Systemisch oefeningen zijn gebaseerd op systemisch werk, en gericht op vanuit lichamelijke ervaring bewuster worden van onbewuste (systemische) patronen (Schreurder, 2021).

528. Werken aan taalbewust hoger onderwijs – bruikbare inzichten van het gelijknamige lectoraat

Mirjam de Bruijne, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Jacqueline van Kruiningen, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Mariska Okkinga, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Tamar Israël, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Edwin de Vette, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: taalbewust onderwijs , taalvakintegratie, docentprofessionalisering

Het lectoraat Taalbewust hoger onderwijs aan Hogeschool Rotterdam werkt aan de ontwikkeling van theoretische en praktijkkennis over thema's als het stimuleren van taalbewustzijn bij studenten en docenten, academische taalontwikkeling van studenten, taal-vakgeïntegreerd onderwijs en docentprofessionalisering. In dit symposium delen we inzichten uit drie projecten die relevant zijn voor lerarenopleiders.

Werken aan taalbewust hoger onderwijs – bruikbare inzichten van het gelijknamige lectoraat
De centrale rol van taal bij het denken, het leren en de vakuitoefening maakt taalontwikkeling tot een kernaspect van onderwijs, ook in het hbo, en taalbewust hoger onderwijs kan bijdragen aan studiesucces, beroepssucces en welbevinden (Van Kruiningen, 2023; Vanhooren & Wulftange, 2022). Een steeds diverser samengestelde studentenpopulatie, maar ook toenemende internationale en vakoverstijgende samenwerking binnen veel beroepssectoren, maken aandacht voor taal in het hbo extra relevant (Jansen et al. , 2022). Vanuit die gedachte heeft Hogeschool Rotterdam in 2022 het lectoraat Taalbewust hoger onderwijs (hierna: lectoraat THO) ingesteld, met Jacqueline van Kruiningen als lector. Het lectoraat heeft als opdracht om, voor en met opleidingen in de volle breedte van de hogeschool, praktijkgericht onderzoek uit te voeren naar de academische en professionele taalontwikkeling van studenten en naar manieren waarop opleidingen die ontwikkeling kunnen ondersteunen. De instelling van het lectoraat past bij de beweging van de hogeschool richting meer evidence-based werken aan onderwijskwaliteit in de eigen onderwijsinstelling, waarbij de inzet is: minder versnipperde veranderingen, meer kennisdeling en een empirische basis voor duurzame onderwijsontwikkeling (Klatter et al. , 2019). In dit symposium presenteren we drie lectoraatsprojecten die tot nu toe uitgevoerd of in gang gezet zijn, die (ook) relevant zijn voor lerarenopleidingen. Dit betreft als eerste een literatuurstudie naar internationaal empirisch onderzoek rondom taal-en-vakgeïntegreerde onderwijsaanpakken in specifiek het hoger onderwijs (Okkinga et al. , te verschijnen). Een tweede onderzoeksproject - tevens praktijkvoorbeeld - is de evaluatie van een interne professionaliseringstraining in taalgerichte didactiek op de tweedegraads lerarenopleiding (De Vette & Israël, te verschijnen). Een derde project, een kernproject van het lectoraat waaraan veel andere projecten bijdragen, is de ontwikkeling van een (openbare) online Leidraad Taalbewust hoger onderwijs, die praktische 'uitvoeringsprincipes', handvatten en toepassingsvoorbeelden samenbrengt, waarmee opleidingen aan de slag kunnen. Het symposium als geheel draait om de vraag welke evidence based inzichten er momenteel beschikbaar zijn om in het hbo – waaronder de lerarenopleiding – te komen tot taalbewust(er) onderwijs op alle niveaus

(lessen/cursussen, curricula, beleid, bewustzijn). Van welke aanpakken en welk beleid kunnen we met overtuiging zeggen dat het werkt in het hoger onderwijs, en waar baseren we die overtuiging op? Aan welke aanvullende inzichten is behoefte, en hoe kunnen we onze expertise gezamenlijk verder ontwikkelen? Als lectoraat hebben we veel te brengen, maar hopen we ook inbreng te ontvangen!

Bij symposium: individuele presentatie 1

Literatuuronderzoek (scoping review) naar vormen van taal-en-vakintegratie in het hoger onderwijs. De aandacht voor de talige aspecten van het hoger (beroeps)onderwijs wordt steeds groter; opleidingsteams, docenten en studenten, en ook bestuurders en de wetgever zien steeds duidelijker het verband tussen kennisverwerving voor het toekomstige beroep en taalvaardigheid (Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, 2015; Van Kruijningen, 2023). Een taal- en vakgeïntegreerde invulling van het curriculum doet recht aan de rol van taal bij het leren, in de beroepspraktijk en in de maatschappij (Coyle & Meyer, 2017). Ook in het hoger onderwijs is de koppeling van academische taal en vaktaal essentieel om (vanuit studentperspectief) succesvol een studie af te ronden en (vanuit opleidingsperspectief) om studenten goed toe te rusten om als professional aan de slag te gaan. Opleidingsteams hebben dan ook behoefte aan kennis van effectieve manieren om op dit niveau aandacht voor taalontwikkeling en beroepsonderwijs duurzaam te integreren. Beschikbare overzichtsstudies over de opbrengsten van taal-en-vakgeïntegreerde benaderingen (Elbers, 2013; Graham et al., 2018; Van Schooten & Emmelot, 2004) zijn echter veelal niet gericht op het hoger onderwijs. Daarom heeft het lectoraat THO als een van haar eerste projecten een literatuurstudie ondernomen waarin we specifiek op zoek gingen naar de kenmerken en opbrengsten van taal-en-vakgeïntegreerde onderwijsaanpakken in de context van het hoger onderwijs. We wilden met deze studie een stevigere, empirisch onderbouwde kennisbasis creëren voor de vormgeving van taal-vakintegratie in lessen, curricula en professionaliseringsactiviteiten in de hogeschool. In deze presentatie bespreken we de aanpak van de literatuurstudie en de inzichten die deze opgeleverd heeft. We beantwoorden daarbij de volgende vragen:

- Vanuit welke onderwijskundige en beleidsoverwegingen worden onderwijsinterventies om de taal-vakintegratie te bevorderen in het hoger onderwijs opgezet?
- Wat voor soort onderzoek is er verricht naar taal-vakintegratie in het hoger onderwijs, en welk type interventies is daarbij onderzocht?
- Wat zijn de kenmerken en de gerapporteerde uitkomsten van de onderzochte interventies op het gebied van taalvaardigheid en/of kennisverwerving van de deelnemende studenten?
- Waarom kozen we in deze studie voor een 'scoping review' (Arksey & O'Malley, 2005) met narratieve elementen, in plaats van voor een systematische review?

Behalve naar de wetenschappelijke literatuur hebben we in een aanpalende studie ook gekeken naar de beschikbare zogenoemde 'grijze' literatuur over taal-vakgeïntegreerde benaderingen die is verschenen in Nederland en Vlaanderen. Ook op die inzichten, waarover ook een Nederlandstalig artikel in de maak is, zullen we kort ingaan.

Bij symposium: individuele presentatie 2

Professionalisering van lerarenopleiders in taalgericht vakonderwijs

Het taalbeleid van de tweedegraads lerarenopleidingen (kortweg LERO) aan Hogeschool Rotterdam beweegt zich op drie 'sporen', namelijk 1) vergroting van het taalbewustzijn en de academische taalvaardigheid van de lerostudenten; 2) training in taalgerichte didactiek voor de studenten, zodat zij in de toekomst zelf taalbewust onderwijs kunnen verzorgen als leraar in het vo of mbo; en 3) professionalisering van de lerarenopleiders in het geven van taalgericht vak- en beroepsonderwijs – enerzijds om de leraren-in-opleiding te kunnen ondersteunen bij het leren en in hun (vak)taalontwikkeling, anderzijds om het taalbewust lesgeven te kunnen voorleven aan de studenten (teach what you preach-principe). In het kader van het derde beleidsspoor is een interne training Taalgericht lesgeven (TGL) ontwikkeld. Deze training richt zich niet alleen op kennis van de didactiek van 'taalgericht vakonderwijs' (De Bruijne et al. , 2023; Hajer & Meestringa, 2020) maar ook op het taalbewustzijn van de docenten en nieuw handelen in de eigen lespraktijk, een combinatie die belangrijk is om tot daadwerkelijk taalbewuster onderwijs te komen (Echevarria et al. , 2012; Swart, 2018). De training is sinds november 2020 onderdeel van het standaard LERO-professionaliseringsprogramma, waarin bijvoorbeeld ook de BKE-training, de Basisassessortraining en een training Didactisch coachen zijn opgenomen. De training start met een korte zelfscan waarmee de deelnemers hun aanwezige en ontbrekende didactisch repertoire ten aanzien van taalgericht lesgeven en de drie TVO-pijlers context, taalsteun en interactie in beeld brengen. Op basis van de scan kiezen zij een aspect van de taalbewuste didactiek dat zij willen versterken. Op dat aspect ontwerpen zij, onder begeleiding van de trainer en in samenwerking met een andere deelnemer als trainingsmaatje, een eenvoudige interventie die zij vervolgens uitproberen in een cursus die zij op dat moment geven. Ter afsluiting van de training schrijven zij een schriftelijke reflectie op het verloop van de interventie en op de training zelf. Een kwalitatief onderzoek naar de reflectieproducten van de groep LERO-opleiders die de training in de afgelopen drie jaar afrondde (N=22), geeft zicht op de effecten van de training op hun taalbewustzijn en hun beleving van (de ontwikkeling van) de eigen taaldidactische competentie. Deze inzichten kunnen bijdragen aan het optimaliseren van de inhoud en aanpak van trainingen TGL, en via die weg een verdere verankering van taalbewust onderwijs in de LERO-curricula bevorderen. In deze presentatie delen we graag de aanpak en uitkomsten van dit onderzoek, waarover ook een artikel in het tijdschrift TOP in voorbereiding is.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Leidraad taalbewust hoger onderwijs

Aan Hogeschool Rotterdam is de afgelopen jaren al veel ervaring opgedaan met het stimuleren van de academische en vakspecifieke taalontwikkeling van studenten. Dat gebeurt steeds meer in leerlijnen die geïntegreerd zijn met andere vakinhouden binnen een opleidingscurriculum, en met betrokkenheid van alle docenten – in lijn met de zogeheten 'brede invulling van taalbeleid' (Bonne & Casteleyn, 2022; Vanbuel en Van den Branden, 2019). De behoefte ontstond om de verworven inzichten te bundelen en hogeschoolbreed toegankelijk te maken, met het doel dat opbrengsten beter gedeeld worden en opleidingen elkaar onderling kunnen inspireren en ondersteunen in het vormgeven van taalbewust onderwijs. Zo ontstond het idee voor de ontwikkeling van een 'leidraad' rond taalbewust hoger onderwijs en taal-vakintegratie. Dit idee viel mooi samen met een verzoek vanuit het Kenniscentrum Talentontwikkeling om de lectoraatsexpertise onder te brengen in een HR-brede Kennisbasis Onderwijskwaliteit. Op basis van theoretische kennis en alle praktijkervaring

ontwikkelde het lectoraat THO ten behoeve van de voorgestelde kennisbasis zes 'uitvoeringsprincipes' die opleidingsteams kunnen hanteren om aandacht voor taal welbewust en functioneel in te bedden in het curriculum en hun onderwijsbeleid.

Deze zes principes zijn: Beschouw het stimuleren van de taalontwikkeling van studenten als een collectieve verantwoordelijkheid. Verbind in alle aspecten van het onderwijs aandacht voor taal met (andere) vakinhouden en met beroepsleerdoelen. Verwerf als team inzicht in het kenmerkende taalgebruik van de studie en het beroep. Stimuleer de ontwikkeling van het taalbewustzijn van studenten en docenten. Organiseer kennisdeling en gezamenlijke professionalisering rondom taalbewust onderwijs. Ontwikkel een visie op de rol van taal in de opleiding en formuleer opleidingsspecifiek taalbeleid. In de gelijktijdig ontwikkelde kennisbasistekst (Van Kruijning et al., 2024) worden de uitvoeringsprincipes wetenschappelijk onderbouwd. In een online leidraadomgeving (momenteel in opbouw maar ten tijde van de Velon al verder gevorderd) worden de principes nader toegelicht en telkens voorzien van good practices: voorbeelden die illustreren hoe een principe in de praktijk uitgewerkt kan worden, of van toepassingen bij verschillende HR-opleidingen. Ook bevat de leidraad per principe relevante achtergrondinformatie en allerlei formats, hulpmaterialen en andere praktische handvatten om concreet mee aan de slag te gaan. Tijdens het symposium presenteren we de inhoud van de leidraad en de eerste ervaringen met het werken daarmee op Hogeschool Rotterdam. Ook horen we graag van opleiders van andere hogescholen hoe bruikbaar zij de leidraad vinden en welke good practices of materialen zij wellicht nog kunnen toevoegen.

Referenties

- De Vette, E. & Israël, T. (in voorbereiding). Naar taalbewustere docenten: Onderzoek naar professionaliseringsactiviteiten in taalgericht lesgeven van lerarenopleiders.
- Jansen, C., De Wachter, L., Van Dun, P., & Frik, T. (2022). Taalcompetentie in het Nederlands van Nederlandstalige studenten in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Rapport in opdracht van de Taalunie. Nederlandse Taalunie.
- Klatter, E., Visser, K., Theeuwes, S., Wassenaar, T., & Van Veen, T. (2019). Grip op studiesucces: Adviesrapport studiesucces. Hogeschool Rotterdam.
- Okkinga, M., Ruwette, M., & Van Kruijning, J. (submitted). Integrating Content and Language in Higher Education: a Scoping Review.
- Van Kruijning, J. (2023). In verband met taal. Naar een gedeelde kennisbasis voor taalbewust hoger onderwijs. Kenniscentrum Talentontwikkeling. Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Vanhooren, S., & Wulftange, L. (2022). Taalcompetent in het hoger onderwijs. Kader voor een taalcompetentieversterkend aanbod aan hogescholen en universiteiten. Algemeen secretariaat van de Nederlandse Taalunie.
- Arksey, H., & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *International journal of social research methodology*, 8(1), 19-32.
- Coyle, D., & Meyer, O. (2021). Beyond CLIL. Pluriliteracies teaching for deeper learning. Cambridge University Press.
- Elbers, E. (2013). Iedere les een Nederlandse taalles?: Taal- en vakonderricht in het beroepsonderwijs. *Levende Talen Tijdschrift*, 14(4), 14-27.
- Graham, K. M., Choi, Y., Davoodi, A., Razmeh, S., & Dixon, L. Q. (2018). Language and Content Outcomes of CLIL and EMI: A Systematic Review. *Latin American Journal of Content and Language Integrated Learning*, 11(1), 19-37.

- Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren. (2015). Vaart met taalvaardigheid Nederlands in het hoger onderwijs. Nederlandse Taalunie
- Van Kruiningen, J. (2023). In verband met taal. Naar een gedeelde kennisbasis voor taalbewust hoger onderwijs. Kenniscentrum Talentontwikkeling. Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Van Schooten, E. , & Emmelot, Y. (2004). De integratie van taal- en vakonderwijs. SCO Kohnstamm Instituut.
- De Bruijne, M. , Hajer, M. , Van Meelis, I. , & Middelweerd, A. (2023). Hoe geef je vorm aan effectief taalgericht vakonderwijs? Onderwijskennis. nl (NRO) Geraadpleegd op 18 september 2023, van <https://www.onderwijskennis.nl/node/4201>
- De Vette, E. & Israël, T. (in voorbereiding). Naar taalbewustere docenten: Onderzoek naar professionaliseringsactiviteiten in taalgericht lesgeven van lerarenopleiders.
- Echevarria, J. , Vogt, M. , & Short, D. (2012). Making Content Comprehensible for English Language Learners: The SIOP-model. Allyn & Bacon.
- Hajer, M. & Meestringa, T. (2020). Handboek taalgericht vakonderwijs. Uitgeverij Coutinho.
- Swart, F. (2018). Teacher educators' perceptions of language in learning and teaching: Interconnecting language-oriented teaching and professional development [PhD-thesis]. Utrecht University Repository
- De leidraad-in-ontwikkeling is (voorlopig) te vinden op de pagina van het lectoraat Taalbewust hoger onderwijs en heeft als directe link: <https://hr.nl/leidraadtaalbewusthogeronderwijs>
- Bonne, P. , & Casteleyn, J. (2022). Taalbeleid en taalondersteuning: op zoek naar een gedeelde basis en strategie voor implementatie. Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid, 22(4), 279-292.
- Vanbuel, M. , & Van den Branden, K. (2019). Taalbeleid implementeren: gemakkelijker gezegd dan gedaan? In D. Berckmoes, P. Bonne, J. Heeren, M. Leuridan, I. Mestdagh, & J. Vrijders (Eds.), Taalbeleid en taalondersteuning: Wat werkt? Inspiratie en praktijkvoorbeelden uit het hoger onderwijs. (pp. 29-36). Lannoo Campus.
- Van Kruiningen, J. , De Bruijne, M. , Israël, T. , & Van der Neut, E. (2024). Kennisbasis Taalbewust hoger onderwijs bij Hogeschool Rotterdam. [interne publicatie.] Terug te vinden op: <https://hr.nl/leidraadtaalbewusthogeronderwijs>

529. Burgerschapsopdracht vanuit verschillende perspectieven

Marietje Beemsterboer, Hogeschool Inholland, Alkmaar, Nederland; Luuk Kampman, SLO, Amersfoort, Nederland; Eline Veldt, Hogeschool Inholland, Den Haag, Nederland; Mascha Enthoven, Hogeschool Inholland, Haarlem, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Burgerschap, Pedagogische Opdracht, Didactisch handelen

Burgerschapsonderwijs is een 'hot topic'. Welke dilemma's ervaren leerkrachten op basisscholen met een al dan niet sterk religieuze identiteit rond de burgerschapswet en hoe gaan ze daar in de praktijk mee om? Deze workshop onderzoekt het wettelijk kader rondom burgerschap en bekijkt met de deelnemers de burgerschapsopdracht vanuit verschillende perspectieven.

Burgerschapsonderwijs is een 'hot topic' in het onderwijs. Met de Wet Verduidelijking Burgerschapsopdracht (2021), de Inspectie die met aandacht kijkt naar het burgerschapsonderwijs en de concept kerndoelen burgerschap (2024) voelen scholen de noodzaak werk te blijven maken van hun burgerschapsonderwijs. De Wet Verduidelijking Burgerschapsopdracht vraagt scholen doelgericht, samenhangend, planbaar en meetbaar burgerschapsonderwijs aan te bieden. Dat maakt scholen zich extra bewust van de vraag hoe ze dat het best kunnen doen en hoe burgerschapsonderwijs past binnen identiteit van de school en aansluit op het al bestaande onderwijsaanbod. Lectoraat De Pedagogische Opdracht wil het 'grote' maatschappelijke en politieke narratief over doelgericht, samenhangend, planbaar en meetbaar burgerschapsonderwijs aanvullen met 'kleine' narratieven over burgerschapsvormend handelen vanuit het perspectief van de individuele leerkracht. Hoe verhouden narratieven van leerkrachten op verschillende scholen over hun burgerschapsvormend handelen zich tot de eisen aan doelgericht, samenhangend, planbaar en meetbaar onderwijs?

De conceptkerndoelen burgerschap (SLO, 2024) zijn tot stand gekomen in de spanning tussen de vrijheid van onderwijs enerzijds en de behoefte van de overheid om te kunnen sturen op onderwijsinhoud en daarop goed te kunnen toezien anderzijds. Burgerschapsonderwijs is gericht op het oefenen met democratisch handelen en het vergroten van het democratisch zelfvertrouwen. Daarbij geeft de wetgever aan dat op school als oefenplaats de basiswaarden moeten worden bevorderd, net als sociale cohesie en actief burgerschap, met als gewenste uitkomst het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties van leerlingen. Leerkrachten op scholen met een sterk religieuze identiteit moeten zich niet alleen houden aan de wettelijke kaders maar worden in hun handelen ook gestuurd door eigen pedagogische en religieuze overtuigingen.

Welke dilemma's ervaren leerkrachten op basisscholen met een sterk religieuze identiteit in relatie tot de burgerschapswet en hoe gaan ze daar in de praktijk mee om?

In deze workshop introduceren collega's van lectoraat De Pedagogische Opdracht en SLO het wettelijk kader rondom burgerschap en bekijken zij met de deelnemers de burgerschapsopdracht vanuit verschillende perspectieven.

530. Creatief innovatief historische onderwijsmethode in het geschiedenisonderwijs

Naïma Lafrarchi, Vlaams Onderwijs, Vlaanderen en Brussel, België

Programmalijs 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: geschiedenisonderwijs, didactiek, Triple Helix Model

We presenteren een nieuwe methodiek dat op de intersectie didactiek, gelijke (onderwijs-)kansen, digitale en mediageletterdheid staat. Middels een creatief innovatief historisch project bieden we een stimulerende leeromgeving voor het middelbaar onderwijs dat flexibel toepasbaar is voor elke onderwijsvorm, t. t. z. het algemeen, technisch, beroepsonderwijs, én buitengewoon/speciaal onderwijs én OKAN-klassen.

Abstract

Taal staat meer dan ooit hoog op de (beleids-) agenda, samen met digitalisering. Via een gevalideerde didactisch-pedagogische methode brengen we leerlingen uit het hoger middelbaar onderwijs (+16) ongeacht de studierichting, ook technisch en beroepsonderwijs, en buitengewoon (speciaal) onderwijs, ertoe om via taal en digitalisering aan de slag te gaan binnen het geschiedenisonderwijs. Het vraagstuk: hoe kunnen we alle leerlingen over de eindtermen'finishlijn' meekrijgen, wordt via deze methodiek mogelijk gemaakt. Geschiedenis als talig vak waarbij taalvaardigheid niet enkel in het lezen, maar tevens in de cognitieve verwerking ervan en de vertaling ervan in evalueerbare vormen, staat voor - digitale - uitdagingen. Het nieuwe Vlaamse Eindtermenkader biedt didactische opportuniteiten, alsook een flexibel kader om leerrijke omgevingen te creëren voor àlle leerlingen. Om maximale leerefficiëntie te bereiken is een doordachte didactische én pedagogische aanpak noodzakelijk waarbij de leerling via meerdere (kanalen) leerprikkels tot leren worden gebracht. Via het Triple Helix Model, als didactisch model, bieden we een gevalideerd kader waarbinnen leerlingen op zelfstandige en autonome wijze via een stapsgewijze methode een creatief innovatief historisch project ontwikkelen waarbij historische competenties én taal én digitale geletterdheid worden geoefend. Ze doen dit vertrekkende van de leerdoelen (eindtermen) en sleutelcompetenties eigen aan de betrokken vakken. Deze nieuwe didactische methode stimuleert, versterkt, bevordert de historische competenties, taalvaardigheid, én de gelijke (onderwijs-)kansen van alle leerlingen door de inclusieve en holistische benadering waarbij we tevens vertrekken vanuit de talenten, interesse en motivatie van de leerlingen. Op twee jaar tijd hebben 2300 leerlingen volgens deze innoverende methode geschiedenisonderwijs gevolgd over heel Vlaanderen en Brussel. We voegen met andere woorden 'de daden bij de woorden' als het gaat over kwalitatief geschiedenisonderwijs, gelijke (onderwijs-)kansen en toekomstgericht taalonderwijs.

Referenties: Velov-bestuurslid, Onderzoeker

531. THEMAGROEP LESSON STUDY Speels kennismaken met Lesson Study

Siebrich de Vries, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Sui Lin Goei, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Iris Willems, AP Hogeschool-Antwerpen en Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België; Frederike Westera, Universiteit van Amsterdam,

Programmalijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Lesson Study – bordspel

Wat is een informatieve en leuke manier om (aanstaande) onderwijsprofessionals kennis te laten maken met Lesson Study? Met het Lesson Study-bordspel, oorspronkelijk ontwikkeld in Duitsland en vertaald naar de Nederlandse/Vlaamse onderwijscontext, doorlopen deelnemers in beperkte tijd de fasen van een Lesson Study-proces en oefenen ze samen observatie- en reflectievaardigheden.

Bij Lesson Study (LS) staat het gezamenlijk professionaliseren van leraren (in opleiding) centraal. Het LS-team heeft de regie bij het samen kiezen van een onderwerp, het samen ontwerpen van een onderzoeksles en het verder doorlopen van de LS-cyclus. Tijdens de cyclus wordt het leren van de leerling of student zichtbaar gemaakt en als data gebruikt. Het doel is om steeds meer inzicht te krijgen in het denken en doen van leerlingen waardoor leraren hun handelen aanpassen, zodat uiteindelijk leerlingprestaties verbeteren. Omdat LS verkeerd begrepen kan worden, vooral in contexten waar men meer traditionele manieren van professionalisering gewoon is, is er in Duitsland een LS-bordspel ontwikkeld dat vertaald is naar de Nederlandse/Vlaamse onderwijscontext. Het is een informatieve, leuke en gezamenlijke manier om (aanstaande) onderwijsprofessionals kennis te laten maken met LS. Het ondersteunt bij het begrijpen van de verschillende fasen van een LS-proces en het oefenen van observatie- en reflectievaardigheden. Deze workshop heeft als doel om deelnemers, zowel beginners als gevorderden in LS, kennis te laten maken met zowel LS als met dit bordspel. In de workshop spelen we een onderdeel van het bordspel, en reflecteren we op de toepassingsmogelijkheden ervan in de eigen opleidingscontexten. Deze workshop wordt georganiseerd vanuit de themagroep/leergemeenschap LS van de Velon / Velov. Als deelnemers aan de workshop meer willen weten over LS in de lerarenopleiding en samen opleiden kunnen ze zich ter plekke opgeven om aan te sluiten bij de themagroep/leergemeenschap. De themagroep/leergemeenschap kan ondersteuning bieden bij vragen als: Hoe begin je aan een LS-cyclus? Hoe begeleid ik het proces met studenten en mentoren? Welke zijn de valkuilen en welke de voordelen? Wat zijn de randvoorwaarden?

532. Met je voeten in de modder: De didactiek van zelfsturend en samen leren

Ilse Speelman, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland; Marike Klomp, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Universiteit, Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Zelfsturend en samen leren, Didactische Materialen, Subjectificatie

In deze workshop presenteren we didactisch materiaal van Teachers College, ontworpen om studenten te ondersteunen in zelfsturend én samenwerkend leren. Je krijgt de kans om zelf en samen met onze studenten het materiaal te verkennen, waarbij we op zoek gaan naar een balans tussen begeleiding en zelfstandigheid in het leerproces.

Doelen

Deelnemers krijgen handvatten om bij te dragen aan zelfsturend vermogen en samenwerken.

Workshopinhoud

Hoe leiden we docenten op, die richting kunnen geven aan een betere wereld? Docenten die niet simpelweg volgen, niet individualistisch hun plan trekken, maar samen kunnen sturen en een leven lang leren. Geïnspireerd door Maria Montessori, kwamen we op het idee om onderwijsmateriaal te ontwikkelen. We ontwierpen onderwijsomgevingen, materialen en didactieken, die stimuleren om zelfgestuurd en samen te leren. Niet door intensieve begeleiding, maar omdat het vanuit materiaal vanzelfsprekend is. In de workshop nodigen we deelnemers uit om het materiaal zelf en samen met studenten uit te proberen. Het overkoepelende materiaal is het TC-leerwiel. Leerprocessen hebben op het juiste moment, op de juiste plek, in de juiste richting een zetje nodig. Met het leerwiel kun je op ieder moment de vraag stellen: op welk vlak kan ik/kunnen we nu iets doen om verder te ontwikkelen. De vleugels van het wiel zijn: verdiepen in bronnen, visie vormen, experimenteren in de praktijk en reflecteren. Bij ieder aspect hebben we hulpvragen ontwikkeld die richtingsmogelijkheden geven. Onder dit materiaal hangen we andere materialen die verderhelpen binnen bepaalde deelgebieden. Met betrekking tot het vormen van visie hebben we bijvoorbeeld een werkboek voor het schrijven van een persoonlijke praktijktheorie. Voor het werken in de praktijk is er een oefenblad voor het ontwerpen van leeractiviteiten. We dagen studenten ook uit om de didactiek van hun eigen leren te ontwerpen met 'De Opdracht: Opdrachten voor jezelf maken'. Wat betreft het reflecteren kijken we bij Teachers College door de bril van ons competentiemodel. We hebben generiek materiaal dat anderen kunnen gebruiken maar de voorbeelden nodigen ook uit om eigen materiaal

te gaan maken. In de producten staat de ervaring centraal en wordt de student uitgenodigd om zich daar zelf en samen met anderen toe te verhouden. Het materiaal nodigt uit tot subjectificatie.

Relevantie

In de praktijk zien we een existentiële zoektocht; de leraar heeft zich te verhouden tot het spanningsveld van bureaucratie, de doelen die we met elkaar stellen én de maatschappelijke pedagogische opdracht. De leraar moet meebewegen, maar ook kunnen sturen en innovatief zijn. Er wordt een groot beroep gedaan op zelfsturend vermogen en samenwerking. We zien lerarenopleidingen hierin zoeken. Met deze workshop leveren we een bijdrage, door praktische handvatten te geven die je direct in je eigen opleiding kunt toepassen en helpen we op weg om eigen materiaal te ontwerpen.

Referenties

- Didau, D. & Rose, N. (2019) Psychologie in de klas. Wat iedere leraar moet weten.
- Ruijters, M. & Simons, R. J. (2012) Canon van het leren.
- Fullan, M. , Quin, J. McEachen, J. (2018). Deep Learning
- Horeweg, A. (2013). Executieve functies ontwikkelen in de klas.
- Quiglia, R. Corso, M. (2017). Lef ont te luisteren.

533. THEMAGROEP LESSON STUDY Lesson Study voor teamleren op het gebied van wiskundendidactiek

Siebrich de Vries, NHL Stenden Hogeschool, Leeuwarden, Nederland; Gerrit Roorda, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland; Iris Willems, AP Hogeschool-Antwerpen en Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Lesson Study , akdidactiek, rekenen/wiskunde

In deze workshop wordt Lesson Study (LS) toegepast in twee opleidingscasussen wiskunde. De eerste in Noord-Nederland met Teaching Through Problemsolving; de tweede in Vlaanderen met aanstaande en ervaren leraren in het beroepsonderwijs. Van beide casussen worden opzet, opbrengsten en ervaringen gedeeld als inspiratie voor vakdidactische samenwerkingen van lerarenopleidingen en scholen.

Bij Lesson Study (LS) staat het gezamenlijk professionaliseren van leraren (in opleiding) centraal. Het LS-team heeft de regie bij het samen kiezen van een onderwerp, het samen ontwerpen van een onderzoeksles en het verder doorlopen van de LS-cyclus. Tijdens de cyclus wordt het leren van de leerling of student zichtbaar gemaakt en als data gebruikt. Het doel is om steeds meer inzicht te krijgen in het denken en doen van leerlingen waardoor leraren hun handelen aanpassen, zodat uiteindelijk leerlingprestaties verbeteren. In deze workshop laten we zien hoe LS is toegepast in twee opleidingscasussen wiskunde. De eerste is een samenwerkingsproject van (beginnende) leraren wiskunde van twee vo-scholen en lerarenopleiders van twee lerarenopleidingen in Noord-Nederland, waar Teaching Through Problemsolving centraal stond, een wiskundeaanpak waarbij leerlingen nieuwe wiskundekennis leren vanuit probleemoplossingsactiviteiten.

De tweede casus is een wiskundeproject voor beroepsonderwijs (vmbo) in Vlaanderen waarbij ervaren leraren en leraren in opleiding van 30 scholen een Lesson Study-cyclus doorliepen in gemengde, schooloverstijgende teams. Voor casus 1 zijn lesmaterialen beschikbaar voor de ontwikkelde wiskundelessen in het voortgezet onderwijs. Casus 2 levert lesmateriaal op voor 6 uitgewerkte wiskunde- of rekenlessen. Dit zijn lesplannen op basis van een onderzoeksvraag, benodigdheden en hulpmiddelen en bordschema. We geven de inzichten mee met betrekking tot het leren van leerlingen én tot het lesgeven, een antwoord op de onderzoeksvraag en andere opbrengsten. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de aanpak en organisatie van het Bplus-Project, met name hoe lerarenopleiders, leraren in opleiding én in het werkveld samen werkten. Deze workshop heeft als doel om deelnemers via het delen van opzet, opbrengsten en ervaringen van beide casussen te inspireren voor mogelijke vakdidactische samenwerkingen van lerarenopleidingen en scholen. Deze workshop wordt georganiseerd vanuit de themagroep/leergemeenschap LS van de Velon / Velov.

Als deelnemers aan de workshop meer willen weten over LS in de lerarenopleiding en samen opleiden kunnen ze zich ter plekke opgeven om aan te sluiten bij de themagroep/leergemeenschap. De themagroep/leergemeenschap kan ondersteuning bieden bij vragen als: Hoe begin je aan een LS-cyclus? Hoe begeleid ik het proces met studenten en mentoren? Welke zijn de valkuilen en welke de voordelen? Wat zijn de randvoorwaarden?

534. Flexibilisering: zoeken naar evenwicht tussen kansen en dilemma's

Mark Boiten, 10voordeleraar, Den Haag, Nederland; Frank Derks, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland; Anne de Jager, HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland; Meijken Engbers, Hogeschool Windesheim, Almere, Nederland; Rozemarijn Toorn, Hogeschool Windesheim, Almere, Nederland; Machiel Stolk, Hogeschool Windesheim, Zwolle, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Trefwoorden: Flexibel, voltijd, curriculum

Door het Bestuursakkoord Flexibilisering Lerarenopleidingen ontwikkelen de lerarenopleidingen passende routes en maatwerk. In het voorjaar van 2024 gaven de tweedegraads lerarenopleidingen aan dat ze allemaal de ambitie hebben om ook hun voltijdse routes te flexibiliseren. In deze workshop nodigen collega's van de Hogeschool Arnhem Nijmegen en Windesheim je uit om mee te denken over de kansen en dilemma's die zij daarbij tegen zijn gekomen.

Hogeschool Arnhem Nijmegen en hogeschool Windesheim hebben beide deelgenomen aan het experiment leeruitkomsten. Met het bestuursakkoord flexibilisering hebben de lerarenopleidingen van beide hogescholen de ontwikkeling van het experiment doorgezet, en werken ze nu ook toe naar de flexibilisering van hun voltijdse opleidingen. Ze zien onder andere door het werken met leeruitkomsten, het beter benutten van het leren in de praktijk van de opleidingschool en de inzet van online leren, dat er een 'flexibele blend' ontstaat die ook de voltijdse studenten een rijkere leeromgeving op kan leveren dan voorheen. Naast deze kansen levert de ontwikkeling naar flexibeler, meer persoonlijke routes ook dilemma's op. Zo zoeken beide hogescholen naar nieuwe manieren om studenten samenhang in hun traject te bieden, omdat door het werken met leeruitkomsten de vaste, logische opbouw van het curriculum is doorbroken. Hoe doe je dat?

Een ander dilemma gaat over de verwachtingen die we als lerarenopleidingen met het bestuursakkoord hebben gewekt. Het is voor iedereen volstrekt helder dat we in de deeltijdse en duale trajecten veel meer maatwerk kunnen bieden. Ook is het een stuk makkelijker geworden om een 2e bevoegdheid te halen, en je als leraar te ontwikkelen naar een bredere inzetbaarheid. Maar wat is de winst voor onze voltijd studenten? Hoeveel flexibiliteit kunnen we hen bieden; beperkt zich dat tot alleen de route die ze kiezen, of kunnen we ook de vakinhoud meer leerwegaafhankelijk maken, zonder kwaliteit in te leveren? En is het toegenomen studiesucces dat de HAN signaleert een voorspeller voor het succesvol opleiden van meer leraren?

Kortom: genoeg gesprekstof voor een nieuwsgierige, onderzoekende workshop!

535. ROTTERDAMSE KANJER De Rotterdamse Leesbevorderaars

Noëlle Engels, Theresia, Rotterdam, Nederland; Lara Sitton, De Bergse Zonnebloem, Rotterdam, Nederland; Monique Romijn, Willibrord, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden: Lezen

Als je de workshop van de Rotterdamse leesbevorderaars bezoekt, kan het niet anders dat je geïnspireerd weggaat, en je daarna eigenlijk meteen naar de boekhandel wil!
Onze workshop is bedoeld voor iedereen die goede boeken en teksten wil gaan gebruiken in de klas, of dat al doet.

Wij lezen graag en veel jeugdboeken en delen deze liefde met anderen. Daarom organiseren we (bijna-)maandelijke bijeenkomsten voor onze collega's waarin we een schrijver ontvangen en elkaar inspireren. Je kunt ons volgen op Instagram: @rotterdamse_leesbevorderaars! We vertellen over onze eigen liefde voor boeken, maar delen ook wat wij zoal doen met/rondom boeken in onze klas. De bedoeling van de Rotterdamse leesbevorderaars is vooral ook om elkáár te inspireren!
We delen dus ook graag jullie tips, ervaringen en vragen, zodat we allemaal minstens één idee mee kunnen nemen waar we misschien al gelijk de volgende dag mee aan de slag kunnen. Precies zoals we dat ook bij onze maandelijkse bijeenkomsten doen, alleen hebben we helaas geen schrijver bij ons...

Wij nemen wél een stapel boeken mee, en zijn benieuwd naar jullie favorieten!

Wil je meer weten? Kijk op onze Insta!

536. ROTTERDAMSE KANJER Klasse-gesprek op de vloer, woorden én daden!

Monique van den Heuvel, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland; Tjitske Veenstra, Binnenboord, Zwolle, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders)

Trefwoorden: Spelen, pedagogische handelen

Bij Klasse-gesprek op de vloer ga je spelen met pedagogiek. Je leert je eigen handelen te koppelen aan pedagogische begrippen en je experimenteert met handelingsalternatieven door middel van spel en reflectie. "Je moet steeds in het moment reageren, maar hoe weet je nou of je het juiste doet?"

Klasse-gesprek op de vloer: Een speelse verkenning van jouw pedagogisch handelen

Bij "Klasse-gesprek op de vloer" staat het spelenderwijs verkennen van pedagogiek centraal. Deze methodiek biedt jou als leraar de mogelijkheid om je handelen te koppelen aan pedagogische begrippen en te experimenteren met alternatieve handelingswijzen door middel van spel en reflectie. Dagelijks word je geconfronteerd met complexe 'pedagogische momenten'. Denk aan de student die een paniekaanval krijgt tijdens een toets, de student die in tranen uitbarst bij het bespreken van een casus, of de student die seksueel getinte opmerkingen maakt. In je lessen gebeurt zoveel meer dan enkel het overdragen van kennis. De methodiek van het Klasse-gesprek helpt je stil te staan bij je rol als pedagoog. Je reflecteert op je handelen en de relatie tussen jou en de student, waarbij zowel jij als de student als mens centraal staan. Wanneer je "Klasse-gesprek op de vloer" speelt, begin je met een gesprek tussen vier leraren, waarna je overgaat tot spelenderwijs leren. Deze interactie is essentieel voor het voeren van een betekenisvol pedagogisch gesprek (Van den Heuvel & De Wit, 2023). Een schurend pedagogisch moment vormt het uitgangspunt, en de methodiek is ontworpen om te vertragen, na te denken en te reflecteren op je pedagogisch handelen. In de eerste ronde gebruik je aangereikte pedagogische begrippen om het gesprek te voeren. Vervolgens betreed je de vloer met nieuwe pedagogische begrippen en speel je vanuit verschillende perspectieven. Dit proces van leren met en van elkaar door te experimenteren, gerichte observatie en opbouwende feedback vanuit de blik van de ander, leidt tot verrassende en transformerende inzichten. "Klasse-gesprek op de vloer" is een doorontwikkeling van de methodiek "Klasse-gesprek. Gespreksstof over de onmiddellijkheid van ons handelen" van Monique van den Heuvel, zoals beschreven in het boek "Kairos in de klas. Pedagogiek met hart, hoofd, handen en voeten". Deze methodiek biedt een dynamische en interactieve manier om pedagogische vaardigheden te ontwikkelen door middel van spel, reflectie en praktijkgerichte oefeningen. Wat levert deze methodiek je op? Een reeks handelingsalternatieven doordat je vanuit meerdere perspectieven op zoek gaat naar wat waardevol is, zowel voor jou als voor de student. Je handelt inclusiever en dichter bij jezelf, wat resulteert in een unieke blauwdruk van jouw pedagogisch handelen. Deze aanpak bevordert niet alleen je professionele groei, maar ook de ontwikkeling van je studenten, door hen centraal te stellen in het leerproces.

Referenties

Van den Heuvel, M. , & De Wit, M. (2023). Kairos in de klas. Pedagogiek met hart, handen en voeten. Uitgeverij de M-factor.

<https://nivoz.nl/nl/klasse-gesprek-de-onmiddellijkheid-van-het-leraarschap>

<https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/lectoren/talentontwikkeling/medewerkers/monique-van-den-heuvel/>

[nl/onderzoek/lectoren/talentontwikkeling/medewerkers/monique-van-den-heuvel/](https://www.hogeschoolrotterdam.nl/onderzoek/lectoren/talentontwikkeling/medewerkers/monique-van-den-heuvel/)

537. ROTTERDAMSE KANJER Heilige Boontjes: Exclusieve koffie, inclusief verhaal!

Samantha Nuninga, Heilige Boontjes, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Inclusie, kansen(on)gelijkheid, perspectief

Heilige Boontjes biedt kansen en Perspectief! In het Grand Cafe aan het Eendrachtsplein 3 te Rotterdam, serveren we niet alleen koffie, taart en lunch. We leiden jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt (kansarme jongeren) op tot horecamedewerker of barista en coachen hen bij persoonlijke groei en ontwikkeling.

In een inspiratie sessie nemen we je mee in een dag uit het leven van een Heilig Boontje. Met daarbij alle belemmeringen en successen die dat met zich meebrengt. We laten zien hoe we begonnen zijn, waar we nu staan en waar we naartoe willen. We dagen je uit om na te denken over inclusie, kansen(on)gelijkheid, perspectief, motiverende gespreksvoering, anders leren kijken. Want bij Heilige Boontjes is iedereen welkom. Ongeacht je achtergrond, je opleidingsniveau, je werkervaring, je talenten, je diagnoses of beperkingen. We leggen uit hoe we dat doen vanaf de dag dat je bij ons binnenstapt tot het moment dat we je helpen bij het vinden van een betaalde baan of een inschrijving bij een opleiding. Dat doen we door in gesprek te gaan met elkaar, maar ook interactief met het publiek. We maken gebruik van het afspelen van een filmpje, indien mogelijk. En we gebruiken ons eigen ontwikkelde perspectief kaartenspel om de discussie op gang te brengen en over na te denken, te reflecteren en wellicht nieuwe inzichten te bieden over hoe ook JIJ inclusie kan omarmen, kansen en perspectief kan bieden om samen de maatschappij positiever te stemmen met betrekking tot kansarme jongeren en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Iedereen heeft talent en dat moeten we benutten!

Maar dan moet je kijken naar wat WEL kan.....

538. THEMAGROEP Passend en inclusief onderwijs en lerarenopleidingen, nieuwe inzichten en actuele werkvormen!

Karen Slot, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Lieke Jager, Radboud Docenten Academie, Nijmegen, Nederland; Herald Hofmeijer, Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam, Nederland; Dolf van Veen, Nederlands Centrum Onderwijs en Jeugdzorg, Amsterdam

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep: Lerarenopleiders en andere functionarissen van alle sectoren

De Velon themagroep Passend en Inclusiever onderwijs nodigt u van harte uit deel te nemen aan het symposium! In gezamenlijkheid geven we inzicht in nieuwe ontwikkelingen en werkvormen, zoals het ED TED-project, het Advies evolutie inclusief onderwijs in Vlaanderen, theorie en praktijk van Appreciative Inquiry en Collaborative Online International Learning.

Inleiding en afronding

U wordt welkom geheten door de voorzitter van de themagroep prof. Dolf van Veen. Hij introduceert het symposium en schetst de achtergrond van de Route naar inclusief onderwijs 2035. Aan het eind van het symposium zal hij met u terugkomen op de grote lijnen.

Workshop 1 Herald Hofmeijer HvA pabo, masteropleidingen Docent-onderzoeker

Verkennen van Appreciative Inquiry als sleutel tot inclusief onderwijs

Het realiseren van inclusief onderwijs is een uitdagende maar noodzakelijke stap richting een toekomst waarin alle leerlingen, ongeacht hun beperkingen, kunnen floreren binnen het reguliere onderwijs. Uit onderzoek blijkt echter dat leerlingen met beperkingen vaak moeilijk aansluiting vinden bij klasgenoten. Een cruciale factor hierin is de attitude van leerkrachten, ouders en medeleerlingen, die overwegend neutraal blijkt te zijn (De Boer et al., 2012). Maar hoe kunnen we deze attitudes positief beïnvloeden en zo de fundamenten leggen voor een inclusieve onderwijsomgeving?

We nodigen u uit voor een interactieve workshop waarin de kracht van Appreciative Inquiry centraal staat. Deze werkvorm biedt een unieke, waarderende benadering om verandering te realiseren en kan specifiek binnen het onderwijs worden ingezet. Recente studies tonen aan dat Appreciative Inquiry bijdraagt aan het versterken van attitudes en inclusieve praktijken (Capodanno et al., 2024). Door positieve ervaringen en mogelijkheden in kaart te brengen, kun je als lerarenopleider de mindset van leerkrachten en toekomstige collega's effectief beïnvloeden.

Herald combineert in deze workshop de theorie en praktijk van Appreciative Inquiry met de inzichten uit recente onderzoeksliteratuur over inclusief onderwijs. Daarnaast sluit de sessie aan bij de Werkagenda Inclusief Onderwijs 2035 (Rijksoverheid, 2022), die streeft naar een inclusieve cultuur waarin iedere leerling de kans krijgt om te groeien. Je leert niet alleen hoe deze werkvorm werkt, maar ook hoe je deze kunt inzetten om attitudes te verbeteren en inclusieve interventies te ontwikkelen.

Wilt u actief bijdragen aan de transitie naar een inclusieve onderwijsomgeving en collega's hierin inspireren? Meld je aan en ontdek hoe Appreciative Inquiry uw rol kan versterken!

Wat kunt u verwachten?

1. Een heldere uitleg van de werkvorm Appreciative Inquiry, met onderbouwing en praktijkvoorbeelden.
2. Toepassingsmogelijkheden om attitudeverandering te bevorderen bij verschillende betrokkenen in het onderwijs.
3. Inspiratie om inclusiviteit in jouw praktijk als lerarenopleider te versterken.

Presentatie 1 Karen Slot HvA tweedegraads lerarenopleidingen Docent- onderzoeker

Studenten uit elf landen in gesprek over Inclusive Education

We geven een beeld van de werkvorm Collaborative Online International Learning, het COIL Inclusive Education, geïnitieerd door dr. J.Shurr uit Kingston Canada.

30 studenten van de HvA tweedegraads lerarenopleidingen namen van oktober 2024- april-2025 deel aan dit project. In de COIL gingen 2000 studenten uit elf verschillende landen met elkaar in gesprek over Inclusief onderwijs.

Tijdens de presentatie besteedt Karen aandacht aan

1. Werkwijze van de COIL Inclusive Education en de inbedding in een HvA-onderwijsmodule
2. Conclusies van de HvA-studenten, hun nieuwe inzichten over inclusief onderwijs
3. Samenwerking met de internationale studenten, aandachtspunten voor een vervolg
4. Eindproducten en conclusies van HvA- studenten

Presentatie 2 Dennis Monte Vives Hogeschool Lerarenopleider

Advies over evolutie inclusief onderwijs in Vlaanderen 2024

Met de invoering van het decreet Leersteun in Vlaanderen, kreeg een onafhankelijke commissie experts, academici, onderwijsprofessionals en ervaringsdeskundigen de opdracht een advies uit te werken over de evolutie naar inclusief onderwijs in Vlaanderen. Hierbij moest in de langetermijnvisie en het actieplan aandacht zijn voor de rol van gewoon en buitengewoon onderwijs. Het advies is opgeleverd in 2024.

Het advies vertrekt vanuit

1. Onvoorwaardelijk inschrijvingsrecht
2. Kwaliteitsvol onderwijs
3. Samenwerking in multidisciplinaire teams

Het advies besteedt aandacht aan hervorming maar tevens aan professionalisering en levenslang leren. Het advies doet nadenken over de rol van lerarenopleidingen in dit verhaal en de rol die zij spelen in het opleiden van leraren, voorbeeld Scholen voor iedereen. Daarnaast nodigt het ook uit om de rol van hoger onderwijs te bekijken in kader van professionaliseren van schoolteams. Tijdens deze presentatie licht Dennis het advies toe met een nadruk op enkele accenten voor lerarenopleidingen.

Workshop 2 Lieke Jager, Radboud Docenten Academie Lerarenopleider en onderzoeker

Het ED-TED project: een verkenning van leerlijnen t.b.v. inclusief onderwijs binnen de lerarenopleidingen

Van lerarenopleidingen en lerarenopleiders wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren in het voorbereiden van leraren om goed onderwijs te geven aan leerlingen met uiteenlopende achtergronden en leerbehoeften. Hoe dat vorm te geven is niet evident (Cochran-Smith et al., 2016; Guðjónsdóttir & Óskarsdóttir, 2020; Grudnoff et al., 2017).

In 2023 is Het Equity and Diversity in Teacher Educator Professional Development (ED-TED) project gestart. Dit Erasmus+ project waaraan 7 landen (Duitsland, Portugal, Ierland, België, Noorwegen en Finland) meedoen heeft in het eerste jaar het doel gehad om binnen al deze landen te verkennen hoe lerarenopleidingen vorm geven aan die rol. Daartoe zijn in al deze landen relevante beleidsdocumenten geanalyseerd en interviews gehouden met lerarenopleiders, programmamanagers en studenten. De analyse richtte zich op hoe er wordt gesproken over diversiteit en gelijkwaardigheid (woorden) alsmede hoe daar in de praktijk invulling aan wordt gegeven (daden) en de uitdagingen die daarbij komen kijken.

In deze workshop deelt Lieke een aantal eerste bevindingen van het project. Vervolgens wordt één van de inzichten nader toegelicht. In Nederland lijken er twee ogenschijnlijk gescheiden domeinen te zijn: het domein van inclusief onderwijs gezien vanuit 'special educational needs' met een nadruk op extra leer- en onderwijsbehoeften van leerlingen en het domein van inclusief onderwijs gezien vanuit 'gelijke kansen' met bijvoorbeeld aandacht voor verschillen tussen leerlingen in hun sociaal-economische en culturele achtergronden en wat dit vraagt van het onderwijs.

In deze interactieve workshop komt aan de orde

1. Hoe deze lijn(en) binnen de eigen opleidingen vorm zijn gegeven,
2. Waar(in) ze elkaar raken en hoe we (meer) samen kunnen optrekken in het opleiden van 'inclusieve leraren'.
3. Wat dit vraagt van ons als lerarenopleiders en hoe de themagroep en de Velon hier een bijdrage aan zou kunnen leveren.

Bij symposium: individuele presentatie 3

Workshop 2 Lieke Jager, Radboud Docenten Academie

Lerarenopleider en onderzoeker

Workshop: ED-TED project

ED-TED project: verkenning van leerlijnen t.b.v. inclusief onderwijs binnen de lerarenopleidingen
Van lerarenopleidingen en lerarenopleiders wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren in het voorbereiden van leraren om goed onderwijs te geven aan leerlingen met uiteenlopende achtergronden en leerbehoeften. Hoe dat vorm te geven is niet evident (Cochran-Smith et al., 2016; Guðjónsdóttir & Óskarsdóttir, 2020; Grudnoff et al., 2017).

In 2023 is Het Equity and Diversity in Teacher Educator Professional Development (ED-TED) project gestart. Dit Erasmus+ project waaraan 7 landen (Duitsland, Portugal, Ierland, België, Noorwegen en Finland) meedoen heeft in het eerste jaar het doel gehad om binnen al deze landen te verkennen hoe lerarenopleidingen vorm geven aan die rol. Daartoe zijn in al deze landen relevante beleidsdocumenten geanalyseerd en interviews gehouden met lerarenopleiders, programmamanagers en studenten. De analyse richtte zich op hoe er wordt gesproken over diversiteit en gelijkwaardigheid (woorden) alsmede hoe daar in de praktijk invulling aan wordt gegeven (daden) en de uitdagingen die daarbij komen kijken.

In deze bijdrage deelt Lieke een aantal eerste bevindingen van het project. Vervolgens wordt één van de inzichten nader toegelicht. In Nederland lijken er twee ogenschijnlijk gescheiden domeinen te zijn: het domein van inclusief onderwijs gezien vanuit 'special educational needs' met een nadruk op extra leer en onderwijsbehoeften van leerlingen en het domein van inclusief onderwijs gezien vanuit 'gelijke kansen' met bijvoorbeeld aandacht voor verschillen tussen leerlingen in hun sociaal-economische en culturele achtergronden en wat dit vraagt van het onderwijs.

Doormiddel van een interactieve werkvorm bespreken we
Hoe deze lijn(en) binnen de eigen opleidingen vorm zijn gegeven,
waar(in) ze elkaar raken en hoe we (meer) samen kunnen optrekken in het opleiden van ‘inclusieve
leraren’.
Wat dit vraagt van ons als lerarenopleiders en hoe de themagroep en de Velon hier een bijdrage aan
zou kunnen leveren.

539. ROTTERDAMSE KANJER Ruimte scheppen voor pedagogische gesprekken in een grootstedelijke context

Pieter Boshuizen, Thomas More Hogeschool, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutsopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches)

Trefwoorden:

Rotterdam is een bruisende stad! Het Dokhuis, het NIVOZ en het lectoraat Professionaliseren met Hart en Ziel, zetten zich in om in die dynamische context ruimte te maken voor pedagogische bezinning en verbinding. In deze workshop geven we een plek aan Rotterdamse pedagogische verhalen en gaan we daarover in dialoog.

In zijn boek over Rotterdam stelt journalist Arjen van Veelen (2022) dat hij in eerste instantie dacht dat Rotterdam een stad was van wolkenkrabbers, gedreven door efficiëntie en ondernemerschap. Van Veelen (2022) beschrijft hoe de stad langzaam een ander gezicht voor hem kreeg, toen hij stil stond bij het verhaal van de stad. Als lezer van zijn boek, wordt je langzaam ontvankelijk voor de menselijke verhalen die achter de glinsterende penthouses schuil gaan zijn. Die verhalen schuren en ontroeren, en laten de mens in de stad tevoorschijn komen. Ook in het onderwijs kunnen we soms vergeten welke menselijke verhalen achter alle leerlingvolgsystemen, grafieken en statistieken schuil gaan. We kunnen zo gevangen zijn door onze behoefte aan meetbaarheid en innovatie, dat we vervreemd raken van de vraag naar goed onderwijs (Biesta, 2012). Door te vertragen kunnen we weer in contact komen met onze pedagogische opdracht in een grootstedelijke context (Berding, 2022). Het Dokhuis, het NIVOZ en het Lectoraat Professionaliseren met Hart en Ziel trekken met elkaar op om in Rotterdam ruimte te maken voor pedagogische bezinning. Met elkaar proberen we de pedagogische verhalen die leven in de stad, aan het licht te brengen, vanuit de overtuiging dat de ervaringen van leerkrachten en leerlingen ons veel kunnen vertellen over de waarde van het onderwijs (Ijsseling, 2020). Voor deze workshop hebben we verschillende ervaringsverhalen van Rotterdamse leerkrachten en pedagogen verzameld. Met de deelnemers van de workshop gaan we in gesprek over deze ervaringen en proberen we met elkaar meer inzicht te krijgen wat pedagogisch handelen in de Rotterdamse context vraagt. Daarbij proberen we de gelaagdheid en meerstemmigheid van opvoeden en onderwijzen in een grootstedelijke context te omarmen.

Referenties

Berding, J. (2022) Rndom Cornelis Verhoeven: ruimte voor vertraging in filosofie en onderwijspraktijk. Garant.

Biesta, G. (2012) Goed onderwijs en de cultuur van het meten. Boom Uitgevers.

IJsseling, H. (2020) Bezielend en bezielend onderwijs, pedagogiek van onderbreking en verbinding.

Thomas More Hogeschool

Van Veelen, A. (2022) Rotterdam, een ode aan inefficiëntie. De Correspondent.

540. ROTTERDAMSE KANJER Het bewustzijn en de stem van Rotterdamse kinderen en jongeren vergroten

Elena Carmona van Loon, Young Academy of Life, Vlaardingen, Nederland; Kim Donkers, Young Academy of Life, Vlaardingen, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Regieversterkende vraagtechniek, bewustzijnsvergroterend, dikke identiteit

Het hebben van een 'dikke identiteit' is voor kinderen en jongeren nodig om de hedendaagse uitdagingen van het leven aan te gaan. Hoe kun je hen in dat proces regieversterkend ondersteunen?

Deelnemers op speelse, interactieve en zelfkritische wijze uitgedaagd aan één van de belangrijke uitdagingen van deze tijd te werken: het vergroten van de stem van jonge mensen. Er wordt aandacht besteed aan wat hedendaagse uitdagingen zijn en hoe je vanuit de regie versterkende vraagtechniek, het bewustzijn, de stem en invloed van jonge mensen kunt vergroten, zodat zij duurzame ideeën over zichzelf en de wereld kunnen vormen en beslissingen kunnen nemen die goed zijn voor henzelf en anderen. Dit draagt bij aan veerkracht en persoonsvorming. Tijdens deze bijeenkomst zal ook de levenslessen methodiek die op veel scholen en instellingen gebruikt wordt geïntroduceerd worden.

541. ROTTERDAMSE KANJER Mentoren op Zuid – iedere leerling een mentor

Raisri Roekalea, Hogeschool Rotterdam, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Éénopéén begeleiding, mentoring, gelijke kansen

Studenten en leerlingen werken samen aan een betere toekomst door middel van één-op-één mentoring. Ons doel: de kansen van leerlingen die opgroeien in een kwetsbare omgeving vergroten.

Mentoren op Zuid koppelt al ruim 10 jaar studenten van het HBO en MBO aan leerlingen uit het voortgezet onderwijs en basisonderwijs. Studentmentoren gaan met de hele klas naar de school van de leerlingen (mentees) waarna ze koppels maken. Vervolgens vindt er gedurende 20 weken lang één-op-één mentoring plaats op de school en stelen studentmentoren samen met hun mentee doelen op waar ze aan werken. Deze doelen kunnen uiteen lopen van sociaal-emotionele ontwikkeling tot loopbaanoriëntatie. Naast de mentorbijeenkomsten krijgen de studentmentoren elke week één uur intervisie met hun begeleidende docent en reflecteren ze op eigen handelen. Mentoren op Zuid creëert een win-win situatie: zowel leerlingen als studenten ontwikkelen zichzelf.

Referenties

www.mentorenopzuid.nl

542. ROTTERDAMSE KANJER Excelsior Foundation biedt kansen voor ontwikkeling

Iris de Jongh, Excelsior Foundation, Rotterdam, Nederland; Frank Vijg, Excelsior Foundation, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): Geschied voor alle onderwijssectoren, Geschied voor alle functionarissen

Trefwoorden: Ontwikkelkansen bieden, voetbal, samenwerking in de stad

Excelsior staat bekend als een ontwikkelplatform waarin wij iedereen de kans bieden om te ontwikkelen. Dit doen we in duurzame samenwerking met de wijken, het bedrijfsleven en de stad. We nemen je mee in welke kansen er worden geboden en waar wij als voetbalclub met elkaar het verschil maken in een stad als Rotterdam.

Excelsior Foundation

Vanaf de maan gezien is Excelsior Rotterdam gewoon een voetbalclub.

Van binnen zijn we vooral een platform om zoveel mogelijk mensen (in én om de club) te inspireren, te motiveren en te ontwikkelen. Dat doen we in duurzame samenwerking met de wijken, de stad, het bedrijfsleven en de maatschappij om ons heen. De Excelsior Foundation werkt met zes kernwaarden: samen, open, sociaal, in ontwikkeling, inventief en steeds hoger (de letterlijke vertaling van Excelsior).

Op die basis bereiken we elk jaar 15.000 kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen, die we inspireren om te strijden en lief te hebben.

Bij Excelsior wordt iedereen gezien, gehoord en gekend, en kan je worden wie je wilt zijn.

Iedereen met goede bedoelingen is welkom.

We denken en dóen anders dan anderen om met minimale middelen maximaal te presteren.

We willen een voorbeeld zijn voor iedereen die beter en hoger wil. Daarbij geldt als toetssteen: onze ambities zijn groot, maar nooit groter dan ons fatsoen!

Graag nemen we je mee in wat de Excelsior Foundation voor platform biedt voor jongeren en studenten. Welke kansen er worden geboden en waar wij met elkaar het verschil maken in een stad als Rotterdam als voetbalclub. Daarmee willen we leraren en lerarenopleiders inspireren om in hun eigen omgeving de verbinding te zoeken met vergelijkbare initiatieven. Iris de Jongh is alumna van de pabo-opleiding bij Hogeschool Inholland. Ze is 8 jaar geleden begonnen bij de Excelsior Foundation binnen het project Playing for Success waarbij ze kinderen ondersteunen op sociaal- en emotioneel gebied. Als Teammanager MVO richt ze zich nu op kwaliteit van de programma's binnen de Excelsior Foundation.

543. ROTTERDAMSE KANJER Onderzoekend vermogen in actie: Samen werken aan Praktijkonderzoek in Onderwijsregio Haaglanden

Michiel Dam, ICLON, Universiteit Leiden, Leiden, Nederland; Sunaina Bhawan, Dalton Den Haag, Den Haag, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), HBO, Universiteit, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Onderzoekend vermogen, samenwerking in de onderwijsregio

In deze workshop gaan we in op hoe het ontwikkelen van onderzoekend vermogen meer betekenis kan krijgen via samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen in de regio. Op deze manier sluiten onderzoeksthema's aan bij de specifieke uitdagingen en behoeften van de scholen.

De afgelopen jaren is het ontwikkelen van onderzoekend vermogen door studenten van lerarenopleidingen uitgegroeid tot een essentieel onderdeel van het leraarschap. Daarbij ervaren we uitdagingen, zoals de lage relevantie van onderzoek voor leraren en de school, en de spanning bij studenten tussen de doelen die vanuit de opleiding en de school aan onderzoek worden gesteld. In deze bijeenkomst nemen we je mee in de ontwikkelingen in de Opleidingsschool Haaglanden (OSH), waar scholen, besturen, hogescholen en universiteiten samenwerken aan het ontwikkelen van onderzoekend vermogen bij studenten en leraren op onderzoeksthema's die aansluiten bij de specifieke uitdagingen en behoeften van de scholen. Denk aan thema's als grootstedelijkheid, diversiteit en motivatie. Tijdens de bijeenkomst leer je hoe deze samenwerkingsverbanden ontstaan, welke opbrengsten dit heeft opgeleverd, en hoe praktijkonderzoek een krachtige manier kan zijn om zowel onderzoekend vermogen te versterken als schooldoelen te bereiken. Dit is ook een kans om diepere inzichten te krijgen in hoe je als (toekomstige) leraar onderzoekend te werk kunt gaan en theorie en praktijk kunt verbinden.

Wat kun je verwachten?

Inspirerende voorbeelden van praktijkonderzoek binnen OSH. Inzichten in de rol van de onderzoekende docent en hoe je onderzoekend vermogen van studenten en leraren kunt versterken.

544. ROTTERDAMSE KANJER Van 'Taalfitness' naar AI: De Transformatie van Taalonderwijs

Toon Otten, Hogeschool Inholland, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 3: Digitalisering en onderwijs

Doelgroep(en): MBO, HBO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Specialisten rondom gezamenlijke curricula en ontwikkelpaden (voorbeelden: onderzoekers, projectleiders, curriculumontwikkelaars, vakspecialisten)

Trefwoorden: Altools, ontwikkelen taalvaardigheid, innovatief

Deze workshop laat zien hoe een traditionele 'taalfitnessapp', gericht op het verbeteren van taalvaardigheid voor studenten met verschillende taalachtergronden, is uitgegroeid tot innovatieve AI-tools die het onderwijs vernieuwen. Naast een demonstratie gaan deelnemers in een groepsactiviteit ook educatieve toepassingen met AI ontwerpen.

Deze workshop laat zien hoe een traditionele 'taalfitnessapp' is uitgegroeid tot innovatieve AI-tools die het onderwijs vernieuwen. Het project, oorspronkelijk ondersteund door de Taalunie, richtte zich op het verbeteren van taalvaardigheid, met modules voor studenten met diverse taalachtergronden. Door de integratie van AI werd het project uitgebreid met tools zoals de Dutch Caribbean Chat Mate en de AI taalbuddy, die nu succesvol worden ingezet in taalonderwijs en technische opleidingen. Deelnemers leren hoe grote taalmodellen (LLMs) zoals ChatGPT werken, wat hun sterktes en beperkingen zijn, en waarom taalvaardigheid essentieel is voor het optimaal benutten van AI. De workshop benadrukt dat taalvaardigheid het "nieuwe programmeren" is, onmisbaar voor effectieve interactie met AI. De sessie omvat een demonstratie van AI-tools, een praktische groepsactiviteit waarin deelnemers educatieve toepassingen met AI ontwerpen, en een reflectie op de mogelijkheden en uitdagingen van AI in het onderwijs. Toon Otten is linguïst en AI-onderzoeker aan Hogeschool Inholland. Met steun van de Taalunie ontwikkelde hij tools zoals de Dutch Caribbean Chat Mate, die taalvaardigheid en onderwijs in verschillende disciplines verbeteren. Toon benadrukt dat taalbeheersing cruciaal is om het volledige potentieel van AI te benutten en biedt docenten praktische inzichten om hun onderwijs te vernieuwen.

545. ROTTERDAMSE KANJER Opleiden & Professionaliseren in Den Haag: Samen doen we het beter!

Gabi Holtgreffe-Eising, Haags Inductie Programma, Den Haag, Nederland; Alette Boone-Schuurman, Haags Inductie Programma, Den Haag, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: Inductie, Professionalisering, Begeleiding

De wens tot nauwere samenwerking tussen de opleidingsscholen vo, heeft geleid tot het gezamenlijk ontwikkelen van één aanvullend bestuursoverkoepelend inductieprogramma: het Haags Inductie Programma (HIP). Hoe pak je het opzetten van zo'n programma aan? Hoe kan zo'n programma eruitzien?

You must undertake something so great that you cannot accomplish it unaided" - Philip Brooks
In de regio Haaglanden is er sprake van een oplopend kwalitatief en kwantitatief lerarentekort. Binnen de vier Haagse opleidingsscholen vo werken besturen, scholen, opleidingsinstituten en gemeente overkoepelend samen om voldoende gekwalificeerde docenten op te leiden, te professionaliseren en te behouden voor de Haagse regio. De wens tot nauwere samenwerking tussen de opleidingsscholen vo, heeft geleid tot het gezamenlijk ontwikkelen van één aanvullend bestuursoverkoepelend inductieprogramma: het Haags Inductie Programma (HIP). De doelgroep van het HIP bestaat uit beginnende docenten, docenten die nieuw starten op een school in de Haagse regio, docenten zonder bevoegdheid, docenten met een PO-bevoegdheid die starten in het vo, zij-instromers, studenten met een aanstelling, onderwijsassistenten en hun begeleiders. De invulling van het Haags Inductie Programma is tweeledig en richt zich op zowel professionalisering als begeleiding in de beroepsbeoefening op de werkplek. Het programma vormt een doorgaande professionaliseringslijn met de programma's van de Haagse opleidingsscholen vo en de bestuursacademies en is afgestemd op de richtlijnen van het kwaliteitskader Samen Opleiden & Inductie. Het programma is een groot succes in en draait nu al drie jaar tot volle tevredenheid van deelnemers en betrokkenen. Hoe pak je het opzetten van zo'n programma aan? Hoe kan zo'n programma eruitzien? Gabi Holtgreffe en Alette Boone vertellen je graag meer!

546. ROTTERDAMSE KANJER Van Excel naar excellentie: Transformeer je studentenbegeleiding met Scout

Diego van Parreren, Wolfert Lyceum, Bergschehoek, Nederland; Joeri Goedegebuur, Heisa, Rotterdam, Nederland; Caine Boelhouver, Heisa, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 4: Regie, autonomie en leiderschap

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Begeleiders van leerprocessen binnen teams (voorbeelden: instituutopleiders, werkplekbegeleiders, schoolopleiders, starterscoaches), Organisatoren van samen opleiden (voorbeelden: directeuren, teamleiders, programmaleider, HR-adviseur)

Trefwoorden: studentenvolgsysteem

SCOUT is een innovatieve webapplicatie, ontwikkeld in samenwerking met Heisa. SCOUT maakt het voor schoolopleiders, instituutopleiders en coördinatoren mogelijk om op een veilige en efficiënte manier de voortgang van studenten te monitoren en hen te matchen met de juiste stageplekken.

Opleidingsschool Rotterdam werkt sinds dit jaar met Scout (Studenten COördinatie- en UitvoeringsTool). Scout is een online webapplicatie die het complete proces van studentstages stroomlijnt: van plaatsing en matching tot monitoring en begeleiding. In deze interactieve sessie nemen we je mee in de praktische transformatie van studentbegeleiding. We demonstreren live hoe Scout Excel-lijsten vervangt met een veilig, AVG-proof systeem dat tijd bespaart en kwaliteit verhoogt. Ervaar zelf hoe je:

- In enkele kliks studenten matcht met de ideale stageplek
- Voortgang monitort en begeleiding stroomlijnt
- Realtime inzicht krijgt in beschikbare stageplaatsen

Waardevolle data-inzichten genereert voor beleid

Tijdens deze presentatie nemen we je mee in een demo-omgeving en ontdekken hands-on hoe digitalisering bijdraagt aan efficiëntere werkprocessen en betere begeleiding. Laat je inspireren door praktijkvoorbeelden van onderwijsinstellingen die deze transitie succesvol hebben doorlopen. Perfect voor schoolopleiders, stagecoördinatoren en onderwijsmanagers die klaar zijn voor de volgende stap in professioneel studentenbeheer. Madoma, een onderwijsinnovatie-afdeling binnen digital agency Heisa, verenigt onderwijsprofessionals, designers en ontwikkelaars. Met hun team bouwen zij aan digitale oplossingen die het onderwijs merkbaar verbeteren en doceren makkelijker maakt.

547. ROTTERDAMSE KANJER Regiegroep ouderbetrokkenheid 3.0

Seher Kilic-Baspinar, Islamitische basisschool Al-Ghazali, Rotterdam, Nederland; Hakima el Hajjami, Islamitische basisschool Al-Ghazali, Rotterdam, Nederland; Saliha Akbulut, Islamitische basisschool Al-Ghazali, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Ouderbetrokkenheid

In de wet is opgenomen dat ouderbetrokkenheid van groot belang is voor het succes van de leerlingen. Op Al-Ghazali hebben wij een goed functionerende regiegroep ouderbetrokkenheid 3.0 en wij nemen u graag mee in deze ontwikkeling waarbij we ingaan op de kracht alsmede de uitdagingen hiervan.

Islamitische Basisschool Al-Ghazali omarmt ouderbetrokkenheid vanuit de systemische invalshoek en herkent zich in de uitdrukking "it takes a village to raise a child". De wet benadrukt niet zomaar het belang van ouderbetrokkenheid bij de ontwikkeling van de leerlingen. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat een goede samenwerking tussen ouders en school van essentieel belang is voor het succes van de individuele leerling. Op de Islamitische basisschool Al-Ghazali hebben wij in 2015 de stap gezet naar het opzetten van de regiegroep ouderbetrokkenheid 3.0 omdat we merkten dat we de ouders op een andere manier nodig hadden dan voorheen. We hadden ze niet enkel nodig als begeleiders tijdens incidentele bijzondere momenten maar vooral structureel als denktank in de ontwikkelingen op school ten gunste van de leerlingen. Dit ging niet zonder slag of stoot, iedere verandering gaat gepaard met de nodige weerstand. We hebben de ouders moeten begeleiden in het begrijpen van het opheffen van de oudercommissie en het stoppen met de koffieochtenden in de ouderkamer waar vooral geklaagd werd maar geen oplossingen werden aangereikt. Het was cruciaal dat zij begrip kregen dat hun inbreng op een andere manier van grotere toegevoegde waarde kon zijn voor de successen van hun eigen kinderen. Dit heeft de nodige tijd en energie gekost en het resultaat mag er zijn. Momenteel hebben wij een zelfstandig functionerende regiegroep die onder andere met ons meedenkt over schoolontwikkeling, de samenwerkingsdagen voorbereidt en verzorgt, vraagbaak is voor alle andere ouders, de thema bijeenkomsten verzorgt en onze school vertegenwoordigt vanuit hun rollen. In 2019 zijn we gecertificeerd voor ouderbetrokkenheid 3.0, in 2024 hebben het certificaat voor duurzame samenwerking ontvangen en in 2024 stonden wij met onze ouderbetrokkenheid in de top 3 voor de verkiezing tot meest oudervriendelijke basisschool van Nederland. De regiegroep en onze school staan om de kinderen heen en verbinden samen een hele gemeenschap waarbij ouders, verzorgers, opa's en oma's, burens, leerkrachten en vrijwilligers vanuit hun eigen rol ervoor zorgen dat de kinderen in een positieve, veilige en gezonde omgeving kunnen opgroeien. Ook wanneer een systeem ingewikkeld wordt, blijft de betrokkenheid met de ouders/verzorgers sterk verbonden om het bovengenoemde te waarborgen. Wij nemen jullie graag mee in onze reis van ouderbetrokkenheid, startend bij 1.0 via 2.0 naar 3.0. Wat zijn de grootste winsten en welke uitdagingen zijn er nog? Hoe hebben we ouderparticipatie opgenomen in ouderbetrokkenheid en welke rol vervult de regiegroep ouderbetrokkenheid 3.0 hierin?

548. ROTTERDAMSE KANJER Geef ieder kind een stem met muziek!

Melissa 't Hart, Zangexpress, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, (V) SO, Opleiders van (aanstaande) onderwijsprofessionals (voorbeelden: vakdocenten, assessoren, trainers, studieloopbaanbegeleiders), Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Burgerschap, Taal, Zelfvertrouwen

Muziek draagt bij aan het creëren van gelijke kansen voor kinderen. In Rotterdam brengt Zangexpress muziek in de scholen, 'teach the teacher' via een digitaal platform. en scholenkoren bijeen. Kinderen uit verschillende wijken en leefgebieden werken toe naar een mooi optreden. Liedjes uit alle windstreken brengen verbinding in de klas, door te zingen wordt er gewerkt aan het zelfvertrouwen. Zingen bevordert de lees en spreekvaardigheid. Bovendien zit er in veel kinderen muzikaal talent, dat mag gezien worden ook door de leerkracht.

Een energieke workshop waar iedereen vrolijk over de zangdrempel wordt geholpen. Muziek in een doorlopende leerlijn, vol met wereldse lessen van de voorschool (peuters), t/m groep 8. Burgerschap, muziek is burgerschap en helpt bij het uiten en verwerken van emoties. Samen zingen geeft troost en verbinding. Het zorgt voor onverwachte ontmoetingen uit alle lagen van de samenleving. Ouderbetrokkenheid is een belangrijke schakel in ons leer ecosysteem.

549. ROTTERDAMSE KANJERS Goud Onderwijs: Een Gouden Kans voor Lerarenopleiders

Edwin Vugt, Goud Onderwijs / CED-groep, Rotterdam, Nederland; Mieke den Hertog, Goud Onderwijs / CED-groep, Rotterdam, Nederland

Programmalijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): PO, Geschikt voor alle functionarissen

Trefwoorden: Duurzame onderwijsontwikkeling, Feedback, Leerwinst

Met dit praktijkvoorbeeld duiken we in het concept van Goud Onderwijs a. d. h. v. de drie succesfactoren: effectieve organisatie, sterk curriculum en een positief schoolklimaat. Een ervaringsdeskundige deelt inspirerende verhalen van leerkrachten en stagiaires. Ontdek wat Goud Onderwijs vraagt van toekomstige leraren en hun opleiders, en wat ze kunnen verwachten op een Goudschool.

De presentatie begint met een introductie van het concept Goud Onderwijs. We leggen uit wat Goud Onderwijs inhoudt, hoe het in Rotterdam ontstaan is en wat het zo succesvol maakt. Vervolgens introduceren we de drie succesfactoren die centraal staan in Goud Onderwijs:

- **Effectieve Organisatie:** We bespreken de organisatorische structuren die bijdragen aan het succes van Goud Onderwijs. Dit omvat onder andere het werken met meerdere rollen, de samenwerking tussen teamleden, de rol van frequente feedback en de manier waarop de school georganiseerd is om optimale leeromstandigheden te creëren.
- **Sterk Curriculum:** We geven uitleg over wat we verstaan onder een sterk curriculum binnen Goud Onderwijs. Hierbij gaan we in op de didactische aanpak, de leerdoelen en de manier waarop het curriculum aansluit bij de behoeften van de leerlingen.
- **Positief Schoolklimaat:** We bieden inzicht in hoe een positief schoolklimaat wordt gecreëerd en onderhouden.

Dit omvat aspecten zoals de relatie tussen leerkrachten en leerlingen, de schoolcultuur en de rol van routines die worden ingezet om een veilige en ondersteunende leeromgeving te bevorderen. Een ervaringsdeskundige van het eerste uur deelt praktijkverhalen en ervaringen van leerkrachten en stagiaires die werken met het Goud Onderwijs concept. Deze verhalen geven een levendig beeld van hoe Goud Onderwijs in de praktijk werkt en welke impact het heeft op zowel leerkrachten als leerlingen. We maken duidelijk wat stagiaires en hun opleiders kunnen verwachten van een stage op een Goudschool. Aan het einde van de presentatie besteden we aandacht aan de vraag wat Goud Onderwijs vraagt van toekomstige leraren en hun opleiders. Wat betekent dit voor de lerarenopleiding en hoe kunnen lerarenopleiders hun aanbod afstemmen op de eisen van Goud Onderwijs? Deelnemers worden uitgenodigd om hun eigen ervaringen en inzichten te delen. Goud Onderwijs belichaamt op een mooie manier het congres thema "Woorden én daden". Het is een Rotterdams voorbeeld van hoe visie en actie samenkomen om duurzame impact te maken in het onderwijs.

550. ROTTERDAMSE KANJER Maak kennis met het hbo tijdens je mbo

Carmen Tempelaars, Hogeschool Inholland; Jeroen Audier, Albeda; Robbert Palm, Albeda; Robbert Palm, Albeda; Simone Admiraal, Zadkine; Daphne Kuiters, Zadkine

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): VO (van praktijkschool tot vwo), MBO, HBO

Trefwoorden: Doorstroom, ontschotting, kansrijk

Met het unieke project Fast-Track Legal bieden Inholland, Albeda en Zadkine kansrijk onderwijs aan. Gedurende dit traject worden mbo-studenten middels een zachte landing voorbereid op het hbo. Daarnaast zorgt dit traject voor een versnelling van één jaar binnen hun hbo-opleiding. We vertellen jullie graag over de totstandkoming van ons unieke traject.

Het traject om mbo-studenten middels een zachte landing voor te bereiden op het hbo, vindt zijn oorsprong in het Manifest Vrije Zones Regio Rotterdam van juli 2020. In het manifest heeft de gemeente Rotterdam de wens en het belang besproken van ontschotting. Albeda, Inholland en Zadkine hebben deze wens vervolgens in het schooljaar van 2022/2023 omgezet naar een nieuwe en unieke vorm van onderwijs, genaamd Fast-track Legal. Tijdens de presentatie zal worden ingegaan op de samenwerking tussen het mbo en hbo, de leermomenten, de veranderingen in het traject en de impact van het traject met voorbeelden uit de praktijk.

551. Bekwaamheid beter borgen door vergelijkbare eindtoetsing (deel 2)

Hein Broekkamp, Onderwijsraad, Den Haag, Nederland; Martine Braaksma, Onderwijsraad, Den Haag, Nederland; Rosanne Aantjes, Onderwijsraad, Den Haag, Nederland; Louise Elfers, Onderwijsraad, Den Haag, Nederland

Programmaliijn 1: Pedagogiek, didactiek en vakdidactiek

Doelgroep(en): Geschikt voor alle onderwijssectoren

Trefwoorden: Waarborging, bekwaamheidseisen, toetsing

De overheid heeft de bekwaamheid van aanstaande leraren te waarborgen – samen met de lerarenopleidingen en het bredere onderwijsveld. Hoe is dit te realiseren op een manier die ruimte geeft aan lerarenopleidingen?

In dit rondetafelgesprek over het recente advies van de Onderwijsraad ligt het accent op de aanbeveling om de eindtoetsing meer vergelijkbaar te maken. (Zie ook parallelsessie 7, 10:00 - 10:45, waarin het accent ligt op de aanbeveling uit het advies om bekwaamheidseisen specifiek te maken).

Onderwerp, aanleiding en context

Leraren moeten vanaf de start van hun loopbaan bekwaam zijn en verantwoord kunnen handelen in de onderwijspraktijk. Tijdens een lerarenopleiding kunnen aanstaande leraren de nodige kwaliteiten verwerven, zoals kennis van de ontwikkeling van kinderen en jongeren, helder kunnen toelichten van de leerstof en een goede relatie met leerlingen tot stand kunnen brengen. Ongeacht welke lerarenopleiding de student volgt, moet duidelijk zijn dat de aanstaande leraar na afronding van de opleiding in staat is verantwoord te handelen in de onderwijspraktijk. Dit is te waarborgen door eisen te stellen aan de bekwaamheid van aanstaande leraren en na te gaan of zij aan die eisen voldoen. De bekwaamheid van aanstaande leraren kan ook meer indirect worden gewaarborgd, bijvoorbeeld door eisen te stellen aan het onderwijsprogramma van lerarenopleidingen of eisen aan de toelating van studenten tot de lerarenopleiding.

De overheid heeft de grondwettelijke taak de bekwaamheid van aanstaande leraren te waarborgen. Dit doet de overheid samen met lerarenopleidingen en het bredere onderwijsveld. De waarborging moet voldoende ruimte laten aan lerarenopleidingen om op pluriforme, professionele en flexibele wijze uiteenlopende groepen studenten op te leiden. Dat laatste is ook van belang met het oog op de aanhoudende lerarentekorten. Met flexibele routes zijn meer studenten te winnen voor het leraarschap.

De overheid is samen met het onderwijsveld op zoek naar een balans tussen waarborging van de bekwaamheid van aanstaande leraren, en ruimte voor profilering, professionaliteit, flexibilisering en innovatie van lerarenopleidingen. In het opleidingsberaad leraren voert het ministerie bijvoorbeeld gesprekken met lerarenopleidingen, leraren en scholen over prioriteiten in het onderwijsprogramma.

De Onderwijsraad adviseert op verzoek van de minister van Onderwijs over de volgende vraag: Hoe kan bekwaamheid van aanstaande leraren worden gewaarborgd op een manier die ruimte geeft aan lerarenopleidingen?

Doel en beoogde opbrengst van het gesprek.

Naar verwachting is op het Velon-congres 2025 het advies van de Onderwijsraad reeds gepubliceerd. Graag gaat de raad over het advies in gesprek met lerarenopleiders en alle andere actoren die een belang hebben bij de waarborging van de bekwaamheid van aanstaande leraren, onder wie leraren, beleidsambtenaren, schoolleiders en schoolbestuurders. Doel van het gesprek is na te gaan of belanghebbenden met het advies uit de voeten kunnen en te bespreken wat het betekent voor de invulling van hun rol in het onderwijs.

Wijze waarop inbreng van deelnemers wordt gevraagd

Van de deelnemers wordt actieve deelname aan het gesprek verwacht.

Referenties

Darling-Hammond, L. (2020). Accountability in Teacher Education. *Action in Teacher Education*, 42(1), 60-71.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2023). Kamerbrief lerarenstrategie december 2023. Brief aan de Tweede Kamer, 15 december 2023.

(Deel 1: abstractnummer 343)

552. ROTTERDAMSE KANJER (On)gezien talent

Paul Pos, Willem de Kooning Academy, Rotterdam, Nederland; Evita de Roode, Willem de Kooning Academy, Rotterdam, Nederland

Programmaliijn 2: Kansrijke schoolloopbanen

Doelgroep(en): PO, VO (van praktijkschool tot vwo), (V) SO, MBO, HBO, Geschied voor alle functionarissen

Trefwoorden: Talentontwikkeling, docentrol, selectie

Hoe kunnen docenten zelf bijdragen aan de her- en erkenning en ontwikkeling van talent voor het (kunst)vakonderwijs? In een interactieve presentatie van een Comenius Onderzoek naar de rol van docenten in talentontwikkeling verkennen we de uitdagingen en oplossingen om als docent van poortwachter een verbinder te worden.

Mariette Hamer (SER, 2021), de VO raad (VOraad, 2021), de Rotterdamse wethouder Said Kasmi (Onderwijs010, 2022) maar ook wetenschappers concluderen dat het Nederlandse onderwijssysteem geen gelijke kansen biedt aan alle talenten ongeacht hun afkomst of identiteit. Ook de verschillen in talenten zelf worden niet gelijkwaardig gezien in het onderwijs. Dit zien is mensenwerk, of liever docentenwerk. Dit weet het onderwijs en politiek al decennia maar gelijkwaardigheid en gelijke mogelijkheden om je talent te ontwikkelen in het onderwijs blijkt een weerbarstig vraagstuk.

Talentontwikkeling begint bij het zien van talenten en het erkennen van de waarde en het een vervolg geven met op ontwikkeling gerichte programmas; deliberate practices (Pols, 2014). Dat is docentenwerk en juist hier weten we dat de selectie, het zien en erkennen, vaak onrechtvaardig is. Zelfs bij 'meetbare' leergebieden als rekenen en taal blijkt de verwachting van de docent van grote invloed op het her- en erkennen van aanleg (Scaliq, 2024). Deze verwachting is gekoppeld aan de achtergrond maar ook aan de identiteit van de leerling en de docent (Pos, 2015). Bij artistiek talent blijkt de selectieve rol van de docent essentieel voor de rest van een school- en mogelijk beroeps carrière (Robberts, 2004; Arendonk, 2015). Niet gezien worden, geen kansen krijgen en uitsluiting treft vooral talenten die niet op hun (vak)docent lijken.

Een NRO-Comeniusbeurs ondersteunt een onderzoeksproject van de opleiding Docent Beeldende Kunst en Vormgeving (Willem de Kooning Academy/Hogeschool Rotterdam) om de rol van de vakdocent te veranderen van poortwachter en vertegenwoordiger naar verbinder en rolmodel. Vanuit de wetenschappelijke inzichten over sociale netwerken, leer-ecosystemen (Peters & Bisschop-Boele, 2022) en de 'makelaarspositie' (brokerage position) van docenten (Baas et al., 2022), wordt er ingezet op de ontwikkeling van een minder selectieve en meer verbindende rol: van Poortwachter en Vertegenwoordiger naar Liaison en Rolmodel. Het onderzoek vormt een bouwsteen (Steppingstone) van een integrale aanpak om in Rotterdam docenten als Liaisons in het leer-ecosysteem van binnen- en buitenschoolse programma's trajecten te realiseren die bijdragen aan talentontwikkeling.

De interactieve onderzoekspresentatie biedt deelnemers de gelegenheid om over hun eigen rol als docent in talentontwikkeling na te denken en geeft inzichten en voorbeelden hoe de docentenopleiding professionals voorbereid op een superdiverse samenleving waarin zoveel mogelijk talenten gezien, gewaardeerd en ontwikkeld kunnen worden. Gedeeld wordt de opgedane kennis en dilemma's in een 10-jarig traject waarbij aan alle 'onderwijsknoppen' gelijktijdig gedraaid worden om talentontwikkeling rechtvaardiger te maken. Het Comeniusonderzoek is hierbij een waardevolle volgende stap.

560. Velon 50 jaar: De tijdscapsule Velon vroeger en nu!

Helma Oolbekkink-Marchand, HAN, Velon; Fenny van Daalen, Gomarus College / Rijksuniversiteit Groningen; Selina de Neef, Student Hogeschool Rotterdam; Marielle Theunissen, Hogeschool Rotterdam; Sjoerd de Jong, Ministerie van OCW; Karin Derksen, Bestuurslid Velon, NAPL

Trefwoorden: Velon, onderwijsontwikkeling, toekomst

Doelgroep(en): geschikt voor alle sectoren

Velon bestaat in 2025 50 jaar. Tijdens dit interactief panelgesprek staan we hier met trots bij stil. Via een tijdscapsule willen we terugblikken en vooruitkijken. Welke kennis en inzichten willen wij erin stoppen wat willen wij de “toekomst” meegeven? We doen dit met vertegenwoordigers van lerarenopleiders en stakeholders en rondom diverse thema’s.

Velon bestaat in 2025 50 jaar. Tijdens dit interactief panelgesprek staan we hier met trots bij stil. Via een tijdscapsule willen we terugblikken en vooruitkijken. Welke kennis en inzichten van de afgelopen 50 jaar willen wij erin stoppen? Wat is uniek aan het heden? Wat willen wij de “toekomst” meegeven?

Er vindt een interactief panelgesprek plaats, met o.a. lerarenopleiders, een student, ambtenaar van OCW. Het gesprek wordt afgewisseld met beeldmateriaal van opleiders betrokken bij Velon. Ook is er ruimte voor interactie met de zaal.

We verkennen een aantal ontwikkelingen die gedurende de afgelopen 50 jaar een rol speelden binnen de beroepsgroep en nog steeds actueel zijn. Het betreft ontwikkelingen rondom: de beroepsgroep van lerarenopleiders zelf, professionalisering van de beroepsgroep, samen opleiden en de invloed op de verbreding van de beroepsgroep, onderzoek naar het opleiden van leraren en -opleiders.